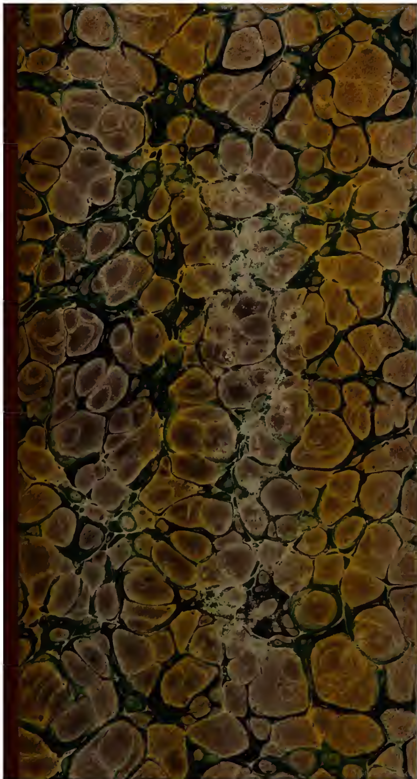

THEOLOGIA MORALIS

DIVI ALPHONSI DE LIGORIO

Episcopi S. Agathæ Gothorum, et Rectoris Majoris Congregationis SS. Redemptoris,

ADJUNCTA IN CALCE PERUTILI INSTRUCTIONE AD PRAXIM CONFESSARIORUM,

una cum illustrissimi ac reverendissimi

JOANNIS DOMINICI MANSI ARCHIEPISCOPI LUCENSIS

EPITOME DOCTRINÆ MORALIS, ET CANONICÆ EX OPERIBUS BENEDICTI XIV.

EDITIO NOVISSIMA NEAPOLITANA,

IN QUA PRÆTER EA OMN...
ADDITA ...,

Auctor ipse plura olim reformavit, aliquibus sententiis clarius explicatis, aliis de novo additis, aliis re melius perpensa immutatis, et novas animadversiones magni ponderis adjecit.

TOMUS QUINTUS.

NEAPOLI, 1841.
EX TYPOGRAPHIA SIMONIANA.
Superiorum Permissu ac Privilegio.

THEOLOGIA MORALIS.

LIBER QUARTUS.

De Præceptis particularibus certo hominum statui propriis.

» Cum omnes fideles sicut præcepta Decalo-
» gi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad
» statum, et officium uniuscujusque, teneantur
» scire sub peccato mortali; ita ut ipsa eorum
» ignorantia vincibilis, licet non sequatur trans-
» gressio, sit peccatum mortale. (*Silv. Sayr. Sanch. Bald. t.* 1. *l.* 1. *d.* 9. *num.* 8. *et*
» 9.). Hinc post præcepta omnibus communia
» agendum de propriis certorum statuum in
» particulari ».

CAPUT I.

De Statu Religioso.

DUBIUM I.

Quid sit natura Status Religiosi ?

1. *Quid Status Religionis ? Et qui sint Religiosi ?*
2. *An Religiosus promotus ad Cardinalatum, vel Episcopatum maneat obstrictus votis?*
3. *An teneatur ad observantiam suæ Regulæ ?*
4. *An promotus ad Parochiam teneatur ad habitum, et Regulam ?*

1. » RESp. Status Religionis est fidelium ad » divinæ caritatis perfectionem tendentium, » editis votis perpetuæ paupertatis, castitatis, » et obedientiæ, stabilis in communi vivendi » modus, ab Ecclesia approbatus.

» Dico, *ab Ecclesia ;* quia, etsi olim Epi» scopi Religiones approbare poterant : postea » tamen in Concilio Lateranensi sub Innocentio » Tertio statutum est, ne nova Religio indu» catur, nisi approbata a Papa. Ratio est, » quia, cum Religio sit communitas sacra, in » qua debet esse spiritualis jurisdictio, hæc au» tem a Papa proveniat, decens est, ut talis » communitas ab eodem approbetur. *Laym. l.* » *4. t. 5. c. 1.*

Unde resolvuntur casus.

» 1. Ad essentiam Religionis non requiruntur
» vota sollemnia. Ratio est, quia qui in Societ.
» JESU vota simplicia edunt, sunt veri Reli-
» giosi, uti definivit *Gregor. XIII.* in Bulla,
» *Ascendente Domino. Laym. l. c. n.* 4.

» 2. Non sunt Religiosi ii Ordines militares,
» qui conjugalem castitatem tantum vovent:
» sunt tamen vere Religiosi milites S. Joannis,
» et Teutonici, eorumque similes, cum tria
» vota substantialia habeant. Similiter ex Fra-
» tribus, et sororibus Tertiariis sive Ordinis
» sancti Francisci, sive aliorum, tantum sunt
» Religiosi, qui Religione approbata, secun-
» dum certam Regulam, tria vota substantialia
» emittunt. Contra autem ii non sunt, qui,
» licet tria ista emittant, et communiter, vel
» seorsim habitent, Regulam tamen a Sede
» apostolica approbatam non profitentur. *Laym.*
» *l. c.*

» 3. Religiosi non sunt, qui, edito voto per-
» petuæ paupertatis, et castitatis, obedientiam
» vovere Confessario, aut Episcopo. Ratio est,
» quia tali voto non subjiciuntur jurisdictioni
» spirituali, quæ a Deo, medio ejus Vicario,
» provenire debet. *Ibid. n.* 7.

» 4. Etsi Papa in votis sollemnibus Religionis
» dispensare possit, ut quis desinat esse Reli-
» giosus: non potest dispensare tamen; ut quis
» manens Religiosus substantialibus votis non
» teneatur; quia ad essentiam Religionis illa
» spectant. *Laym. l. cit. n.* 8. *ex Nav. etc.*

2. » 5. Religiosus promotus ad Cardinalatum,
» vel Episcopatum, obstrictus manet votis es-
» sentialibus suæ Religionis, etsi quoad aliquod

» effectus paupertatis, et obedientiæ exemtus » censeatur. Deinde, etsi jugo Regulæ absolutus sit quoad culpam, et pœnam, tamen ex » obligatione moralis honestatis, ea servare debet, quæ eum decent, et cum ejus munere » consistunt. Hinc quoad habitum, sui Ordinis » colorem deferre debet, etsi quoad figuram Episcopis secularibus se conformare possit; ut » Clemens VIII. concessit apud *Sanch.* 6. *mor.* » *c.* 6. Imo, si Episcopatum resignet, vel ob » culpam deponatur, absque degradatione, tamen non tenetur ad regularem observantiam » redire, quia retinet eminentiam Episcopalem, » ob quam ab obedientia regulari exemtus fuit. » *Ibid. ex S. Th. Rodr. Sanch. etc.* Secus est » in Cardinali religioso, qui non est Episcopus; hic enim, relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia; ideoque, si » Papa ejus renuntiationem acceptarit, tenetur » redire ad obedientiam regularem sui Ordinis. » *Pal. de Lug. resp. mor. l.* 5. *d.* 12.

Quæritur igitur I. An Religiosus assumtus ad Episcopatum maneat absolutus a votis? (Intellige a votis *obedientiæ*, et *paupertatis*; nam voto castitatis remanet quidem obstrictus ratione Ordinis). *Prima* sententia affirmat cum *Vasq. Sot. Mol. Angles*: et signanter quoad votum paupertatis, tenent *Palac. Tamb. Dian.* et probabile putant *Sanchez*, *Villal. cum Salm. tr.* 15. *de Stat. Rel. c.* 5. *num.* 30. *et* 32. Probantque ex *c. unic.* IV. *Qu.* 1. ubi dicitur: *Monachus, quem canonica electio a jugo Regulæ monasticæ professionis absolvit, et sacra Ordinatio de Monacho Episcopum facit*: Ex hoc igitur dicunt liberari a voto obedientiæ. Sequitur textus: *Velut legitimus heres paternam sibi hereditatem postea jure vindicandi potesta-*

em habet. Si enim, dicunt, potest ut legitimus
ieres sibi vindicare hereditatem paternam, ergo
ɔotest illius verum dominium acquirere, dum
vindicare solis dominis competit. Et sic etiam
iberatur a voto paupertatis.

Secunda sententia, quam sequimur, et tenent
cum *Busemb. Lessius d. c.* 40. *n.* 113, *Paluus*
. 3. *tr.* 16. *D.* 4. *p.* 14. *n.* 4. *Sanch. lib.* 6.
Dec. c. 6. *n.* 2. *Suar. de Rel. t.* 4. *tr.* 8. *l.*
l. *c.* 17. *n.* 1. *Laym. l.* 4. *tr.* 5. *c.* 2. *n.* 9.
t Salm. l. c. n. 31, *cum Bon. Lezan. etc. ac*
Spor. t. 3. *de Statu Rel. pag.* 87. *num.* 165.
um communi, negat, Episcopos religiosos ab-
olvi a votis, nisi in quantum ipsorum obser-
antia repugnet muneri episcopali. Ratio, tum
uia Religiosus factus Episcopus remanet Reli-
iosus, ut omnes fatentur, utque obligatio de-
rendi habitum (ex *c. Clerici, de Vita, et*
on. Cler.) ostendit; ergo manet obstrictus vo-
s, quæ sunt de essentia Religionis; juxta di-
ta *de Voto n.* 244. *v. Quæritur:* tum quia
ota personalia comitantur personam, in quan-
im sunt compatibilia cum suo statu. Et hanc
ntentiam expresse tenet *S. Th.* 2. 2. *q.* 88.
t. 11. *ad* 4. ubi ait: *Religiosus, qui fit Epi-*
opus, sicut non absolvitur a voto continentiæ,
i nec a voto paupertatis, quia nihil habere
bet tamquam proprium. Similiter etiam non
solvitur a voto obedientiæ, sed per accidens
edire non tenetur, si superiorem non habeat;
ut nec Abbas Monasterii, qui tamen non est
obedientiæ voto absolutus. Et alibi in *q.* 186.
t 3. sic explicat textum, in *c. Monachus*,
supra oppositum: *Proprium autem* (Episco-
Regulares) *nullo modo habere possunt: non*
im paternam hereditatem vindicant quasi pro-
ium, sed quasi Ecclesiæ debitam. Et deinde

subdit : *Testamentum* (Episcopus) *nullo modo facere potest*, *quia sola ei dispensatio committitur rerum ecclesiasticarum*, *quæ morte finitur.* Eodem modo præfatum textum explicat *Glossa verb. Legitimus*, sic dicens : *Sed objicitur : Si hereditatem vindicat*, *ergo potest habere proprium ; cum tamen remaneat Monachus*, *quod esse non debet. Sed dicitur sibi*, *idest Ecclesiæ suæ*. Et idem videtur expresse sancitum in ipso Canone citato, ubi in fine dicitur : *Postquam enim Episcopus ordinatur ad altare*, *ad quod sanctificatur ac titulatur*, *secundum sacros Canones*, *quod acquirere poterat*, *restituat*. Ex quo *Salm. n.* 35. *cum S. Th.* inferunt 1. Episcopum regularem non posse de nllis bonis testari. Inferunt 1. cum *S. Bon. Sanch. Nav. et Lez.* quod prædicti Episcopi regulares possunt quidem ut alii Episcopi disponere de bonis Ecclesiæ ad moderatam ipsorum sustentationem, sed ad non alia ; nam superflua debent in eleemosynas, et pia opera erogare ; nisi aliquid ipsi acquisierint parcius vivendo : præsumitur enim tunc Ecclesia concedere, quod de eo libere ipsi disponant ; ita *Salm. eod. n.* 32. *in fine*, cum *Nav. Less. Mol. Sanch. etc.*

3. Quæritur II. Utrum Episcopus regularis teneatur ad observantiam suæ Regulæ ? Resp. cum *Bus. et Salm. de Stat. Rel. cap.* 5. *n.* 35. *et ibi Caj. Val. Bon. Pal. Sanch. Sot. Suar. Less.* contra alios, probabilius esse quod ipsi sub nulla culpa sint ad Regulam obligati, sed solum ex honestatis debito, quod autem debitum ne sub levi quidem obligat, ut docent *ibid. Less. Sot. Pal. Sanch. etc.* Ratio, quia Episcopus regularis absolute a jugo Regulæ liberatur, ut ex *d. c. unic.* ubi dicitur : *Monachus*, *quem canonica electio a jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit*, *etc.*

Ab aliis autem votis propriis alicujus Religionis Episcopus regularis omnino liberatur, ut *Salm. ex n.* 37. cum *Sanch. Pal. etc.*

Nota, quod Abbates, propriam Diœcesim habentes cum jurisdictione Episcopali, sunt in omnibus Episcopis similes. Communiter *Salm. c.* 5. *n.* 29. cum *Pal. Sanch. etc.*

4. » 6. Religiosus ad Parochiam promotus, » cum votis astrictus maneat, tenetur deferre » habitum Religionis, Regulamque observare in » omnibus, quæ cum suo munere consistere pos» sunt. Idque non tantum secundum moralem » honestatem, sed sub obligatione gravis culpæ, » si ad eam Regula obliget. * (*Ita probabilius* » *Salm. tr.* 15. *de Statu Rel. c.* 5. *num.* 40. » *cum Sanc. Pell. Bon. etc. contra Suar. et* » *Pal. dicentes teneri ad vota, sed non ad ob-* » *servantiam Regulæ*) *. Ita *Laym. l.* 4. *tom.* » 5. *c.* 1. *n.* 11. *et* 12. Ubi addit, etsi Pa» rochus religiosus in iis, quæ ad Regulam spe» ctant, subjectus maneat Superiori: jam tamen » consuetudine multis locis observari, ut non » tantum in pertinentibus ad disciplinam eccle» siasticam, sed etiam in plerisque aliis, ab » obedientia Prælati eximatur, et Episcopo sub» jiciatur. Vid. *Sanch. l.* 6. *mor. c.* 6. *n.* 36.

DUBIUM II.

Quæ requirantur ad valorem Professionis Religiosæ?

5. *Quæ conditiones requiruntur ad professionem religiosam? I. Aptitudo voventis?*
Quid de ætate, et exploratione puellarum suscipientium habitum religiosum?
6. *II. Requiritur consensus Prælati Ordinis?*
7. *III. Ut professio sit spontanea?*
8. *Quomodo et quando professus possit reclamare de nullitate suæ professionis?*

5. » RESp. Ad valorem ejus tres requiran» tur conditiones. 1. Est qualitas, seu aptitudo » voventis, scilicet ut, juxta *Trid. sess.* 35. » *c.* 15. *de Regularibus*, decimum sextum æta» tis annum expleverit, annumque integrum » cum religioso habitu steterit in probatione, » nullumque habeat impedimentum, quod per » statuta a Pontifice confirmata, in isto ordine » substantiale esse censeatur. *Azor. tr.* 1. *lib.* » 12. *c.* 2. *q.* 6. *et* 7. *Rodriq. tr.* 2. *c.* 6.

Quoad Moniales, Tridentinum statuit, quod puellæ non suscipiant habitum regularem ante 12. annum completum: unde nequeunt antea suscipere, ut tenet *Alex. Cons. Mon. cap.* 2. §. 1. *Qu. X. cum Tamb. Rodr. Naldo* (contra *Sanch. l.* 4. *Dec. c.* 18. *n.* 33. *Vill. etc.*) et affert Declar. S. C. Exploranda autem est voluntas puellarum ante susceptionem habitus, et ante professionem ab Episcopo, vel, eo impedito, a Vicario, vel alio deputato. Si utraque exploratio omitteretur esset culpa gravis, sed

leret professio, ut *de Alex. l. cit. cum Sanch. arb.* cum declaratione *S. C. et Salm. de rivil. Tr.* 18. *c.* . . . *n.* 14. qui notant explotionem hanc ex consuetudine fieri, et semel, tantum ante professionem intra 15. dies. Episopus autem explorare potest, et debet voluntem puellarum etiam in Monasteriis exemptis, *Sal. ib.*

6. » 2. Conditio est consensus, et acceptatio expressa vel tacita Prælati Ordinis: per hanc enim Religioni incorporari debet. * *Error circa substantiam tam ex parte profitentis, quam admittentis, vitiat professionem, Salm. cap.* 4. *n.* 27. *. Idque ordinarie, non tantum cum consilio, sed etiam cum consensu Capituli, aut certe majoris, aut principalioris partis, secundum cujuscumque Ordinis statuta. *Navar. Less. cap.* 41. *d.* 7.

7. » 3. Ut professio sponte facta sit, non cogente gravi metu, qualis esset incarceratio, alimentorum subtractio, eo quod in professionem consentire noluerit. Itemque metus reverentialis, non quidem se solo, sed accedente precum, blanditiarum, et imperii sæpius repetita importunitate, aut gravi offensione, aut diu continuata indignatione consanguineorum, adjunctis etiam minis de subsidiis negandis, si ex Religione egrediatur; hæc enim vel singula, vel certe simul juncta, considerata conditione hominis rudis, timidi, et metum justum incutere possunt, et professionem irritare, ut *Laym.* cum aliis *lib.* 4. *r.* 5. *c.* 5. *Less. l.* 2. *c.* 43. *dist.* 7. * (*Vide dicenda de Matr.* 7. *num.* 1055. *Professio enim, et Matrimonium æquiparantur; ac Salm. de statu Rel. c.* 4. *n.* 26.) *.

Unde resolvuntur sequentes Casus.

8. ». 1. Is, qui professionem irritam edidit,
» ex defectu alicujus conditionis ex jam dictis,
» nisi eam postmodum tacite, vel expresse ra-
» tificaverit, egredi è Religione, et uxorem
» ducere potest; licet, ob vitationem scandali,
» causam egressus dicere debeat, et si ad forum
» externum causa deveniat, defectum professio-
» nis; post illud enim non auditur, juxta
» *Trident. c.* 19. *Sess. ead.* quia præsumitur
» eam interea ratificasse.

» 2. Quod si tamen sciret illam juris præsum-
» ptionem falsam esse, eo quod vel ignorans
» impedimentum, vel metu gravi, aliave justa
» causa impeditus reclamare infra quinquennium
» non potuerit; vel impedimentum sit essentia-
» le, ac perpetuum, aut saltem ultra quinquen-
» nium duret, eo elapso potest reclamare, de-
» betque audiri in judicio, saltem extraordina-
» rio, vel in integrum restitui, ut contra *Bon.*
» *de claus. d.* 4. *q.* 2. *p.* 16. docent *Navar.*
» *Sanch. d.* 32. *n.* 22. *Less. l.* 2. *c.* 41. *d.*
» 7. *Az. l.* 12. *c.* 4. *q. ult. Dian. p.* 3. *t.* 2.
» *R.* 53. *Barb. in Trid. sess.* 25. *c.* 19. *num.*
» 8. ubi plures alios citat: et nisi aliud quid
» impediat, fugere potest, ut docet *Laym.* Qui
» addit, si fuga sine gravi scandalo, vel incom-
» modo tentari, non posset, monendum a
» Confessario, ut professionem tacite ratificet:
» quod fiet, si professorum habitum proprium
» deferat, actusque iis proprios exerceat, cum
» intentione, quod professus talis Ordinis esse
» velit. Vid. *Auct. cit. et Dian. p.* 8. *t.* 7. *R.*
» 51. ubi ex *Trid. sess.* 25. *c.* 19. probat Epi-

» scopum de nullitate professionis sine interventione Superioris regularis sententiam ferre non posse; si faciet, fore nullam. * (*Ita Salm. cap.* 5. *n.* 15. *communiter. Dubius de sua professione nequit reclamare; Salm. c.* 9. *num.* 8. *cum Pell. et Lez, quia Religio possidet: intellige, si dubium superveniat. Nec creditur reclamanti, nisi probet ficte consensisse, ex c.* 2. *de Regular. Salm. num.* 9.) *.

Hic addenda quæ nuper sancita sunt a N. SS. P. Bened. XIV. in sua Bulla, quæ incipit, *Si datam hominibus.* (In suo *Bullar. t.* 2. *n.* 47. *pag.* 393.). Ibi statuitur I. omnia quæ decreta sunt de viris religiosis, comprehendere etiam feminas, ubi eadem causa militat. II. Causas nullitatis professionis agnoscendas esse a Prælato regulari locali tempore motæ litis, et simul ab Ordinario, pro Monialibus vero non exemtis a solo Ordinario, e pro exemtis simul ab Ordinario, et a Prælato cui regimen Monasterii commissum est. III. Non posse Prælatum ejicere professum, nisi cognita causa per ipsum et Ordinarium, ut supra, casu quo agnoverit postea impedimentum, etiamsi de eo subditum interrogaverit, nullam alias professionem fore protestatus, et ille occultaverit. IV. Posse causam nullitatis agi etiam, elapso quinquennio, si intra illud professus sero reclamaverit. V. Cognitionem causæ ad Sedem Apostolicam pertinere, si professio emissa fuerit extra Novitiatum. VI. Apostatas repelli a judicio, nisi habitum Religionis reassumserint. VII. Non posse professum prætendere annullationem suæ professionis ratione vis aut metus illati, si intra quinquennium non reclamaverit, tametsi allegaret vim

et metum semper durasse. Concedi tamen huic restitutionem in integrum dandam tantum per Sedem Apostolicam, prævio processu confecto a suo Prælato, et Ordinario, cum assistentia defensoris professionis, qui debet etiam Romæ assistere. VIII. Post primam sententiam professum non posse egredi a Religione, sed debere expectare secundam, post appellationem faciendam a defensore.

DUBIUM III.

Ad quid teneatur Religiosus vi suæ professionis?

. *De obligatione Religiosi tendendi ad perfectionem?*

0. *Quando Religiosus peccet graviter contra hanc obligationem?*

1. *An peccet graviter, si intendat servare sola mandata obligantia sub gravi?*

2. *An quilibet Christianus graviter peccet, si proponat committere omnia venialia?*

3. *An Prælatus aliquando peccet graviter, negligendo corrigere defectus leves subditorum?*

» RESP. Religiosus vi suæ professionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi professionis tenetur velle servare suum statum, qui est perfectionis, sive tendentium ad perfectionem (licet secundum se non sit præcepti, sed consilii); hoc autem est intrinsece velle tendere ad perfectionem. *S. Th.* 2. 2. *q.* 186. *ar.* 1. *et* 2. *et q.* 184. *art.* 5. *Laym. l.* 3. *tr.* 5. *c.* 2. *num.* 1. *Suar. de relig. to.* 4. *l.* 1. *c.* 4. *Bard. de consid. d.* 7. *c.* 6. §. 5.

Unde resolves.

» 1. Religiosus non tenetur actu esse perfectus, sed tantum studere perfectioni. *Bard. etc. l. c.*

» 2. Tenetur tendere ad perfectionem 1. Per media essentialia. 2. Per vota 3. Per auxilia

» secundaria, non contemnendo ea. *Laym. l. c.*
» 9. *n.* 13. 4. Tenetur aliquibus mediis uti,
» et, si omnia media abjiciat, non est in statu
» salutis, *Suar. Laym. l. c.* dicens, si nullum
» perfectionis studium adhibeat, sed omnia mo-
» nita, et regulas negligat, eo quod sub mor-
» tali non obligent, peccare mortaliter. 5. Te-
» netur ad aliqua opera bona supererogatoria,
» sive specialiter non præcepta, nec promissa:
» quia alias, moraliter loquendo, non potest
» habere debitam intentionem salutis, *Suar. l. c.*

» 3. Tenetur tendere ad perfectionem per me-
» dia suæ Religionis, non per alia: hoc est,
» servando suas Regulas, *Sanch. l. 6. c. 5. n.*
» 1. *et* 2. Hinc peccat, 1. per contemtum Re-
» gulæ, hoc est, si nolit subjici, *ib. n.* 6. 2.
» Si tantum velit servare, quæ sub mortali obli-
» gant, quia contemnit perfectionem, *ib. num.*
» 7. 3. Per actum directe contrarium, hoc est
» nolendo perfectionem; quod esse mortale do-
» cet, *Sanch. n.* 10. *Pelliz. et Bard. l. c.*

» 4. Si quis non tantum intendat non esse so-
» licitus in observatione Regulæ, sed etiam num-
» quam servare, etiamsi facile possit, est mor-
» tale, vel proxima dispositio ad illud, vixque
» potest fieri sine contemtu formali, *Suar. l.*
» *c. num.* 24.

» 5. Si ex remissione animi, et sine ullo justo
» titulo, per directam intentionem, velit ali-
» quam Regulam non servare, erit saltem le-
» vis contemtus, et peccatum veniale, *Suar.*
» *loc. cit.*

» 6. Frequenter, et ex consuetudine violare
» Regulam, esse mortale, dicit *Sanch. lib.* 6.
» *mor. c.* 4. *n.* 18. *et* 20. Tum quia perturbat
» religiosam disciplinam; tum quia secundum
» quosdam est contemtus interpretativus, seu

» saltem probabilissimum ejus periculum: tene-
» tur autem sub mortali ita vivere, ut non sit
» graviter perniciosus Religioni, inducendo alios
» malo exemplo ad Regulæ laxitatem, *Sanch.*
» *Laym. l.* 4. *t.* 5. *c.* 9. Tum quia constituit
» se in eo statu, ut tamquam incorrigibilis sit
» expellendus: tenetur autem quisque ratione
» votorum, quibus se Religioni addixit, ita se
» gerere, ut sit tolerabilis, et non mereatur
» expelli; at qui nullum conatum perfectionis
» adhibendo, Regulas sine discrimine transgre-
» ditur, reddit se intolerabilem, ut debeat ex-
» pelli, aut, si toleretur, plurimum nocet:
» ergo per accidens, et indirecte agit contra
» professionem, peccatque mortaliter, *Sanch. c.*
» 4. *n.* 18. Vide *Auct. cit.*

» 7. Religiosus Societatis JESU peccat mor-
» taliter, si non adhibet diligentiam in caven-
» dis defectibus, ob quos se dimittendum, vel
» ejiciendum prævidet: et licet ita dimissus sit
» liber in conscientia, si tamen sit dimissus ob
» fraudem, vel peccata in eum finem commis-
» sa, irrita est dimissio, utpote obtenta per do-
» lum dantem ipsi causam (sicut in Matrimo-
» nio, et ceteris contractibus), unde subjacet
» pœnis apostatarum, *Bon. de claus. q.* 1. *p.*
» 12. §. 1.

» 8. Scholasticus Societatis JESU, qui pravis
» moribus de industria dimissionem extorsit, vel
» falsis allegationibus impetravit, non est liber
» a votis. *Less. l.* 2. *c.* 40. *d.* 15. *Sanch. l.* 6.
» *c.* 9. *n.* 99. *Laym. l.* 5. *t.* 5. *c.* 9. *n.* 13.

10. Pro majore hujus puncti intelligentia, quæritur I. Quandonam Religiosus, contra obligationem hanc tendendi ad perfectionem, graviter peccet? Resp. I. Peccat graviter, quando regulas, etsi ad culpam venialem tantum, vel

nullam obligantes: ex contemtu transgreditur, est commune cum *S. Th.* 2. 2. *q.* 186. *ar.* 2. et 9. *Salm. de Stat. Rel. tr.* 15. *c.* 1. *n.* 20. *etc.* Tunc autem Religiosus censetur regulas prætermittere ex contemtu, quando illas transgreditur animo non subjacendi illis, vel Prælatorum præceptis. Ita *Bus. infra num.* 3. cum *Sanch.* et *Less. lib.* 2. *c.* 41. *n.* 76. *Salm. c.* 1. *n.* 20. cum *Lez.* Item, si eas omittat servare tamquam inanes; non vero, si omittat ex concupiscentia ductus, vel quia putat illas sibi non esse necessarias ad salutem, vel si judicet eas non præcipi sub gravi. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 186. *ar.* 9. *ad* 3. *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 5. *n.* 1. *Salm. l. c. num.* 20. cum *Pal. Ant. a Sp. S.* Ideo transgredi regulas in rebus parvæ materiæ, etiam ex consuetudine, veniali non excedit, ut *Salm. ibid. cum Lez. Az. Garcia*, et de *Alexandro Confes. Mon. c.* 1. §. 2. *Qu.* 11. cum *S. Th.* 2. 2. *q.* 186. *ar.* 5. *ad* 3. Sed vix unquam transgressio a veniali excusabitur, etiamsi regula ad nullam culpam obligaret, ut recte notat *de Alexand. d. c.* 1. §. 2. *Qu. I.* et *Laym. lib.* 4. *tr.* 5. *c.* 9. *n.* 8. *cum Vasq. Sanch.* et *Val. ex D. Th. l. c. ad* 3. ubi ait: *Qui tamen possent venialiter, vel mortaliter peccare ex negligentia, vel libidine, seu contemtu.* E converso dicit *Laym. ib. cum AA. cit.* quod si quis aliquam transgreditur regulam ex bono fine, puta regulam silentii, loquendo, ut socium mæstum soletur, nullo modo peccat.

Resp. II. Peccat mortaliter Religiosus, qui firmiter statuit non tendere ad perfectionem, vel nullo modo de ea curare, *Sanch. d. c.* 5. *n.* 10. *Salm. num.* 21. *cum Pelliz. Lez. Anton. a Sp. S.* et *de Alex. cap.* 1. §. 1. *Qu.* 111. Resp. III. Peccat graviter ratione scandali, si

o exemplo alios inducat ad regulæ relaxatio-
m. *Salm. d. n.* 12. *cum Sanch. Sylv. Lez.
ell.* Sed hoc intelligendum, si materia sit gra-
s, ut notant *Salm. ibi in fine cum Ant. de
p. S.* Et hic expedit perpendere verba *Sanch.
lec. l.* 6. *c.* 4. *n.* 17. ubi sic docet; *Religio-
us tenetur sub mortali taliter vivere, ut non
it graviter suæ Religioni perniciosus, inducendo
lios suo pravo exemplo ad nimis relaxandam
egulam, ut esset, si nollet unquam servare
ilentium, nec orare, nec modeste incedere, et
ngrederetur omnium Religiosorum cubicula, et
imilia Religionis statuta transgrederetur.*

11. His positis, quæritur I. An peccet graviter Religiosus, qui intendit servare tantum mandata obligantia sub gravi, alia vero statuat omnia transgredi, vel de iis non curare? *Prima* sententia probabiliter affirmat, quia ipsum propositum non curandi de regulis, etsi præcipientibus tantum sub levi, est virtualis de iis contemtus. Ita *Croix l.* 4. *ex n.* 57. *Elbel t.* 2. *p.* 612. *n.* 592. item *Lez. Sylv. Barb. Escob. etc.* apud *Salm. c.* 1. *n.* 23. *Secunda* tamen sententia communior, et probabilior negat talem peccare graviter. Ita *Sanch. l.* 6. *c.* 5. *n.* 9. *et c.* 4. *n.* 18. *in fine*, *Salm. n.* 24. *cum Azor. Pal. Val. Suar. Peyrin. Pelliz. etc.* Et idem expresse docet *S. Th. d. q.* 186. *ar.* 9. in corpore, ubi S. D. tunc damnat de mortali Religiosum, cum vel is transgreditur regulam ex contemtu (intelligitur quidem formali); vel cum agit contra regulam, aut Prælati expressum præceptum, obligans, ut intelligitur, sub gravi. Ratio, quia eo ipso, quod Religiosus velit servare præcepta, quæ respectu ipsius obligant sub gravi, cum ista de se, et respectu aliorum sint mera consilia, volens ea servare, jam tendit ad perfectionem.

Hoc tamen intellige, quod sic ille excusabitur a mortali, ratione hujus præcisæ obligationis, quam habet tendendi ad perfectionem; nam difficillime excusabitur quidem ex aliis capitibus nempe ratione periculi trangrediendi vota, vel grave damnum Religioni inferendi quoad regularem disciplinam etc. quæ omnia (ut docet *Sanch. l. c.*) est moraliter impossibile evitari ab eo, qui propositum habet transgrediendi, vel negligendi omnia statuta sub gravi non obligantia.

12. Quæritur autem hic obiter II. An quilibet Christianus graviter peccet, si proponat committere omnia venialia? Affirmant *Sanch. d. c.* 5. *n.* 4. *et Bon.* quia, ut docet *S. Th.*, venialia de se disponunt ad mortale. Negant vero probabilius *Pal. et Anton. a. Sp. S.* apud *Salm. d. c.* 1. *n.* 29. (secluso tamen contemtu, vel periculo proximo labendi in mortale, habito respectu ad præteritam experientiam). Ratio, quia revera tale propositum tantum remote conducit ad mortale.

13. Quæritur III. An Prælatus aliquando, defectus leves subditorum corrigere negligens, ipse graviter peccet? Affirmative tenendum (contra *Lorca*) *cum Lugo*, *Trull. Peyrin. Dian. et de Alex. Conf. Mon. c.* 11. §. 1. *q.* 1. *communiter*, casu quo defectus plures sint, et tales (v. gr. circa silentium, jejunia, etc.), ut disciplinam valeant relaxare. Ratio, quia licet quisque Religiosus deficiat in re gravi, levem regulam transgrediendo; superior tamen, negligens impedire, cum possit, observantiæ relaxationem, deficit in re gravi. Et ideo tenetur defectus subditorum in damnum totius communitatis vergentes non solum corrigere, sed etiam inquirere, ut corrigat, prout docet *S. Th.* 2. 2.

q. 33. *ar.* 2. *ad* 4. Sine tamen nimia solicitudine, ut notat *Alex. l. cit. q.* 15. Expedit autem, ut aliquando corrigere dissimulet, si defectus scandalum non afferant, vel si prævideat subditum ex correctione pejorem fieri, vel si tempus opportunius sit expectandum. Et hic advertendum, quod, si oportet ad corrigendum, superior potest subditum etiam verberare, et conviciis increpare, ex *D. Thom.* 2. 2. *q.* 72. *ar.* 2. *ad* 2. modo non agat ex ira, nec coram secularibus, aut novitiis. Et, sicut superior tenetur corrigere, sic de transgressionibus aliorum tenetur ipsum admonere, qui officium zelatoris habet. *Alex. c.* 11. §. 2. *q.* 8. *cum Suar. etc.*

DUBIUM IV.

Ad quid Religiosus obligetur vi votorum?

14. *Ad quid obligetur Religiosus ex voto* pau-pertatis? *An manuscripta, Reliquiæ, et picturæ sint propriæ Religiosorum?*
15. *An possit habere peculium?*
16. *Quæ non repugnat voto paupertatis?*
17. *An et quomodo peccet Religiosus accipiens, vel absumens sine consensu Superioris?*
18. *An excuset a mortali licentia præsumta?*
19. *An peccet Religiosus absumens bona in alium usum, quam ei sunt data?*
20. *An possit renunciare, vel non acceptare sibi debita?*
21. *An facere donationes remuneratorias?*
22. *An testari?*
23. *An aliis largiri, quod sibi subtraxit ex sibi concessis ad usum?*
24. *Quænam quantitas in Religioso sit gravis?*
25. *An peccet graviter, si accipiat parva usque ad magnam quantitatem?*
26. *An impotens restituere teneatur sibi subtrahere ex rebus datis ad usum?*
27. *An peccet mutuans res ad usum concessas?*
28. *An abscondens res, ne Superior de eis disponat?*
29. *Quid, si Prælatus det licentiam ad expendendum ad usus turpes aut vanos?*
30. *An hæc licentia sit de se invalida?*
31. *An subditus, obtenta licentia generali, peccet contra paupertatem, et teneatur restituere, tam ipse, quam accipiens, si expendat in usus turpes?*
32. *An Superior possit dare licentiam aliquid ludo exponendi?*

33. *An excuset licentia petita, et injuste negata?*

34. *An accipiens aliquid a Religioso sine licentia, possit aliquando id retinere?*

35. *An votum paupertatis possit per consuetudinem abrogari?*

36. *An Abbatissa possit libere bona Monasterii administrare? An instituere beneficia, et ea auferre? Necnon conferre Capellanias etc.?*

37. *De Voto* Castitatis, *Hic enim agitur de* Clausura *Religiosorum?*

38. *Ad quid obligetur Religiosus ex voto* Obedientiæ*? Et an teneatur subditus obedire sub gravi, si Prælatus non jubeat* in virtute obedientiæ*, vel sub pœna gravi?*

39. *An teneatur ad ea quæ indirecte pertinent ad Regulam?*

40. *An ad ea quæ sunt contra, vel supra Regulam? An teneatur assistere morbo contagioso infectis?*

41. *Quid, si Regula obliget sub peccato?*

42. *Quid si non sub peccato?*

43. *An obligentur Religiosi ad nova Statuta Capitulorum?*

44. *An teneantur obedire Prælatis Regulam reformantibus?*

45. *An Prælati possint præcipere sub peccato actus internos?*

46. *An Religiosus non obediendo dupliciter peccet?*

47. *An teneatur obedire, si dubitat, utrum res præcepta sit licita? Quid, si habeat opinionem probabilem, quod non teneatur?*

48. *An Religiosus valide voveat sine licentia Prælati?*

49. *An teneatur obedire Prælato jubenti revelare secretum commissum?*

» RESP. 1. Religiosus ex voto *Paupertatis* » obligatur, ut nihil habeat proprium. Nomi-

» ne *proprii* autem intelliguntur bona tempora-
» lia pretio æstimabilia, quorum dominium,
» vel certe facultatem disponendi liberam, et
» independentem in perpetuum abdicavit. Con-
» stat *ex cap. Non dicatis* 12. *quæst.* 2. *c.*
» *Monachi.*

» Dicitur 1, ***Bona temporalia:*** quam retinet
» Religiosus dominium bonorum spiritualium,
» honoris, famæ, et similium. Item jus eligen-
» di, præsentandi, conferendi regulare benefi-
» cium, etc. *S. Th.* 2. 2. *q.* 186. *art.* 9. *Sanch.*
» *l.* 7. *cap.* 18. *Less. l.* 2. *cap.* 4. *d.* 5. *Laym.*
» *l.* 4. *tom.* 5. *cap.* 7.

Quæritur hic, an manuscripta sint propria Religiosorum? Negat *Henno cum aliis apud Contin. Tourn. t.* 3. *p.* 80. tum quia, ut ait, manuscripta sæpe sunt pretiosiora libris impressis, tum quia sicut picturæ, quælibet arte facta a Religiosis, etsi postulent multum ingenii, Religioni cedunt, ita et manuscripta. Sed probabilius affirmant communissime *Lugo D.* 3. *n.* 230. *Sporer. t.* 3. *de statu Rel. p.* 97. *num.* 149. *et Salm. de Rest. tr.* 22. *c.* 2. *n.* 195. *cum Pelliz. Diana, etc.* tum quia manuscripta sunt quid spirituale, cum sint partus ingenii quamvis alieno studio elaborata; tum quia pertinent ad scientiam, quæ non cadit sub voto paupertatis; quia talis est communis consuetudo. Hinc (ut dicemus *n. seq. vers. Ita respectu*) ex Brevi Benedicti XIII. Religiosi promoti ad Episcopatum debent omnia bona suis superioribus resignare, præter manuscripta. Et insuper Clemens VIII. apud *Sporer l. c.* expresse declaravit, quod Religiosi possunt ad suum arbitrium sua manuscripta alienare, etiam sine licentia. Idem sentit *Tournely l. c.* Dummodo (excepit cum aliis) non sit aliter definitum in Ordinis

Constitutionibus. Idem, quod de manuscriptis, dicunt *Salm. ib.* de Reliquiis. Quoad picturas vero, si Religiosus eas elaboravit animo retinendi, illæ sunt Monasterii. Idem dicendum, si Religiosus sit conversus, quia tales conversi ad hoc tantum recipiuntur, ut artes externas exercitent; excipitur, si conversus eas faciat die festivo, per unam aut alteram horam in die elaborando; ita *Salm. n.* 197. Si autem Religiosus sit chorista, distingnunt idem *Salm. et Sporer*, *cum Bon. Pell. et Dianà apud Croix l.* 4. *n.* 232. et dicunt, quod si tabulæ, tela, colores etc. tradantur ei a Monasterio, tunc picturæ ad Monasterium pertinent: secus, si illa præstentur ab aliis.

» Dicitur 2. *Dominium, vel facultatem disponendi*, Religiosos Societatis JESU, qui post emissa vota retinent, et acquirere possunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent jus actuale de iis pro suo arbitrio disponendi, vel utendi, in cujus abdicatione essentia religiosæ paupertatis consistit. *Sanch. Laym. l. c. n.* 3.

» Dicitur 3. *Independenter*, quia Religiosus, etiam professus, potest habere peculium dependens, et revocabile ad nutum Superioris, quod nomine proprii non comprehenditur. *Laym. c.* 7. *n.* 12.

15. An Religiosis licitum sit habere peculium ex Superioris licentia? Et hic distinguendum jus antiquum a jure novo Concilii Tridentini. De jure antiquo alii, ut *Gerson*, *Theodor. Felin. Tap. etc. ap. Sanch. Dec. l.* 7. *c.* 22. *n.* 4. negant licitum esse ullum peculium habere. Ratio, tum quia hoc est contra jus naturale, nempe contra votum paupertatis religiosæ, cum ex administratione peculii Religiosus jacturam

facit præcipuarum utilitatum paupertatis: tum quia est contra jus positivum ab Ecclesia in Concil. Lateranensi statutum in *cap. Monachi, de statu Monach.* ubi sancitum fuit: *Monachi non pretio recipiantur, nec peculium permittantur habere.* Alii vero probabilius tenent id non esse vetitum ex jure antiquo, ut censent *Sylvest. v. Abbas n.* 3. *Nav. Comment.* 2. *num.* 14. *Pal. t.* 3. *tr.* 16. *D.* 3. *p.* 7. *n.* 2. *Sanch. l. c. n.* 5. *Salm. tr.* 12. *c.* 2. *n.* 200. qui dicunt hanc essa receptam sententiam, et *Felix Potest. de* 1. *Præc. n.* 1082. ait esse communem cum *S. Anton. Suar. etc. ac B. Umberto c.* 18. *in Reg. S. Aug. et B. Jordano l.* 3. *de Vitis Fratrum c.* 13. Ratio, quia hoc neque est contra jus naturale, cum licet id adversetur fini paupertatis, non tamen est contra paupertatis votum, quod solum Religiosos obligat, ne rebus ut propriis utantur: neque est contra jus positivum, cum ex ipso potius contrarium appareat; nam in *c. fin. Insinuare, Qui Clerici vel voventes*, approbatur professio facta sub conditione vivendi in propria domo, ibique retinendi administrationem bonorum in sui substentationem. Ex quo infertur retentionem peculii non esse contra votum paupertatis, neque contra statum religiosum. Nec obstat textus oppositus in *d. cap. Monachi*; etenim, ne dicantur Canones inter se contradici, probabiliter ait *P. Milante* in suo libro (cui titulus *Vindiciæ Regul. p.* 120.), nomine peculii ibi intelligi appropriationem fundorum, quæ tunc temporis Monachi ex massa communi sibi abdicaverant, ut probat ex Petro Blessensi, et Thomassino; idque solum vetitum fuisse ostendit a Conc. Lateranensi.

Sed majus dubium est, an peculia sint vetita

ex jure novo? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. d. Disp.* 3. *p.* 7. *n.* 5. *Suar. to.* 3. *de Relig. tr.* 8. *c.* 14. *n.* 8. *Pont. q.* 9. *Scholast. c.* 4. *Laym. l.* 4. *tr.* 5. *c.* 7. *n.* 13. *Holzm. to.* 1. *de præc. partic. p.* 485. *n.* 616. *et Salm. n.* 202. *cum Vasq. Valent. etc.* Idem enixe tuetur *P. Concina* in suo Opusculo (*de Disciplina Apostolica. Monastica Diss. Theol.*), ubi erudite quidem loquitur, sed plusquam par est invehit contra Religiosos, quodcumque minimum peculium habentes; hos enim vocat (ut refert *P. Carrusinus pag.* 81. in alio libro contra *Concinam* edito) filios iræ, filios perditionis, infames violatores paupertatis; ac perinde dicit eos esse in æternæ damnationis periculo, et Superiores gravissimi peccati reos esse, nisi studeant vitam communem, ubi collapsa est, restaurare, nec posse Regulares in iis Conventibus bona conscientia manere, ubi non viget vita communis, sed transire debere ad Monasteria vitam communem observantia, sive proprii, sive alterius Ordinis, si aditus pateat; item juvenes Religionem ingredientes, ubi vita communis obsolevit, se exponere periculo æternæ salutis: graviterque peccare Superiores eos acceptantes, et qui consilio aut favore illos inducunt ad ingrediendum, uti etiam parentes filios ab ingressu pro viribus non avertentes; quia (ut ait), ubi vita communis sublata est, Religio non est Religio, nec status perfectionis, sed confusionis et damnationis. Ita doctus præfatus Auctor, sed nimis severus Judex. At veniamus ad quæstionem; hæc prima sententia probatur ex Decreto Tridentini *Sess.* 25. *c.* 2. *de Regul.* ubi sic dicitur: *Nemini igitur Regularium tam virorum quam mulierum liceat . . . bona immobilia vel mobilia, cujuscumque quantitatis*

-int , etiam quovis modo ab eis acquisita , :quam propria , aut etiam nomine Conventus sidere vel tenere, sed statim ea superiori tr:-atur , Conventuique incorporentur. Nec dein-s liceat superioribus bona stabilia alicui Re-lari concedere , etiam ad usumfructum , vel im , administrationem, aut commendam. Ad-nistratio autem bonorum Monasteriorum , seu onventuum ad solos officiales eorumdem, ad nu-m Superioris amovibiles , pertineant. Mobilium ro usum ita Superiores permittant , ut eorum pellex statui paupertatis, quam professi sunt, nveniat ; nihilque superflui in ea sit ; nihil iam , quod sit necessarium , eis denegetur. Quod si quis aliter quidquam tenere deprehen-s , aut convictus fuerit, is biennio activa , et assiva voce privatus sit, atque etiam juxta suæ legulæ , et Ordinis Constitutionis puniatur.

Secunda vero sententia , quam tenent *Nav. Comment.* 2. *n.* 15. *Sà v. Religio* , *num.* 48. *Sanch. l. c. num.* 11. *Barbos. in c. l. Trid. Cabass. T. J. l.* 1. *c.* 22. *de Alexand. Confess. Monial. c.* 4. *§.* 2. *q.* 1. *et* 4. *cum Pelliz. Rodr. Peyrin. Vill. etc. et P. Milante cum aliis*, dicit Concilium nihil novi statuisse, quam de jure-communi statutum erat. Præcepit quidem Concilium (ut ajunt), nullum Religiosum posse habere peculium cum dominio utili , ita ut illud sine licentia Prælati distrahere possit , vel saltem nulli licere sine justa causa habere , sed non prohibuit, ut Superior ex justa causa possit usum peculii Religioso concedere dependenter a suo arbitrio , sicut et usum aliarum rerum Monasterii ipsi concedere potest.

His tamen non obstantibus , prima sententia probabilior videtur , spectata Sanctione Concil. Ducor primò ex illis verbis. *Nemini liceat bona*

immobilia, vel mobilia .... etiam nomine Conventus possidere. Ergo non licet qualecumque peculium tenere, nec etiam ex consensu Superioris; non enim aliter poterit Monachus dici bona habere *nomine Conventus*, nisi ea concedantur ipsi a Prælato, qui vices Conventus repræsentat. Quod autem dicitur, hoc intelligi *sine justa causa*, id omnino gratis videtur asseri, tanto magis cum ibi subdatur, quod *bona statim Superiori tradantur, Conventuique incorporentur;* quod verbum *incorporentur* denotat bona illa fieri communia, et ad usum totius Conventus destinari. Item moveor ex verbis illis: *Administratio bonorum ad solos officiales pertineat; mobilium vero usum ita Superiores permittant, ut nihil quod sit necessarium eis denegetur.* Ergo, quoad stabilia, omnis administratio Religiosis interdicitur: et quoad mobilia, tantum *necessarium* (non vero quod ad delectum, licet honestum, deserviat) statuitur non denegari; quo verbo excluditur administratio etiam mobilium ad usus indeterminatos. Idque confirmatur ex τo: *Ne deinceps liceat, etc.* quibus verbis videtur Concilium novum jus statuisse, unde *Laym. l. c. n.* 13. infert: *Propositum* (Concilii) *fuisse, hujusmodi stabiles redditus, seu annuas pecuniarias portiones omnino interdicere.*

Ita respectu ad Decretum Concilii; sed ratione consuetudinis, quæ hodie fere in omnibus Religionibus, saltem non reformatis, introducta est, puto cum eisdem fautoribus *primæ* sententiæ, ut *Sanch. n.* 11. *et* 14. *Laym. num.* 13. *Less. n.* 32. *Pal. n.* 6. *Pontius l. c. Salm. n.* 240. Item *P. Milante p.* 169. *cum Nav. Barb. Suar. Az. Cabass. Sylvio, Wigandt, Beja, Luca, Rodr. Mirandola, Cordub. de Alex.*

Lop. Contrad. Passer. Led. et Mastrio etc. rigorem Concilii hodie temperatum esse, et licere singulis Religiosis ex consensu Superioris peculium habere, ut sibi provideant ad usus necessarios vel honestos; modo sint parati bona a se abdicare ad Superioris nutum, semper ac illis sufficienter subveniatur; nam alias non tenerentur peculium dimittere, dicunt *Salm. cum Sanch. Less. etc. ll. cc.* Libet hic adnotare responsum datum a Cardinali Bellarmino (ut refert *P. Milante in cit. l. p.* 245.) qui cum rogatus fuisset a Cardinali Gesualdo Archiepiscopo Neapolitano, an Moniales, non obstante contraria consuetudine, teneantur exactam vitam communem servare, sic respondit: *Si consuetudo inobservantiæ est legitime præscripta, videntur posse excusari illæ, quæ Religionem sic relaxatam invenerunt; nam talis Religio sic relaxata, in qua tantum servantur omnia substantialia, est vera et bona Religio; ergo potest eligi, et qui in ea vivunt sunt in statu perfectionis.* Præfatam autem administrationem peculii ad nutum Superioris, dicunt *Palaus, Salm. Pontius, et Sanch.*, licitam esse ratione consuetudinis, non solum de bonis mobilibus, sed etiam de immobilibus. Idque videtur confirmatum ex quodam Brevi edito a Bened. XIII. an. 1724. incipiente, *Postulat humilitati nostræ*, (ac in extensum relato ab eodem *P. Milante p.* 196.), in quo Pontifex, loquens de Religiosis promotis ad aliquam Dignitatem, præcipit; *ut omnia bona mobilia, seu immobilia, cujuscumque generis, quæ eos tempore suæ promotionis penes se, vel alios habere contigerit, exceptis dumtaxat scriptis propriis etc. Superiori locali resignare teneantur.* Ergo Pontifex, licet expresse hic non approbet, saltem præsupponit tamquam licitum peculium

sive mobilium, sive immobilium, quod Religiosi penes se habent.

Hoc quoad peculium bonorum etiam immobilium; sed quoad peculium mobilium, illud expresse approbatum habetur a Clem. VIII. qui (ut refert *P. Milante*) anno 1602. per suum Breve Cardinali Gesualdo declarandum injunxit (en verba Brevis,) *quod liceat Abbatissæ cujuslibet Monasterii permittere Monialibus, ut unaquæque earum ex subventionibus, quæ eisdem Monialibus dantur, aliquid expendere possit, absque eo quod per manus Officialium erogetur, et sine onere aliam de eis rationem reddendi; summa autem hæc erit scuti unius quolibet mense pro minutis causis, etc.* Præcepit tamen ibidem Pontifex, *ut in posterum neque ad habitum, neque ad professionem aliqua recipiatur, nisi sub integra reformatione vitæ communis.* Sed, cum rursus ab hoc ultimo Moniales reclamassent, idem Clemens aliud edidit Decretum, quo sic declaravit: *Moniales vero, quæ .... in posterum admittentur in iis Monasteriis, in quibus subventiones retinentur, nullatenus invitæ cogantur ad vitam communem.* Ergo ex hoc Decreto Pontificis vita communis non pertinet ad essentiam voti paupertatis, et peculia ex consuetudine rite permittuntur. Idipsum confirmatur pro Religiosis ex alio Brevi Innoc. XI. edito an. 1691. approbante Constitutiones Ordinis S. Mariæ de Mercede, jam prius approbatas a novem aliis Pontificibus; in iis autem Constitutionibus (*Dist. 3. c. de voto paupert.*) sic statutum erat: *Sancimus, ne quis Fratrum professorum aliquid proprium habeat, neque pecunias, neque vasa argentea etc. neque illa expendat absque sui Prælati licentia ... Attendant autem Fratres nostri, quod singulis annis semel omnia,*

quæ in usu retinent, *Commendatoribus suis exponant*, *et realiter exhibeant*, *eorum dispositioni relinquendo*, *et specialem licentiam utendi eis accipiant a Prælato.* Ergo cum licentia bene poterant retinere, et expendere.

Ceterum (ut proferam quid ego sentio super hac re), licet præfatam secundam sententiam probabilem censeam, imo probabiliorem, ratione consuetudinis universaliter introductæ ; attamen in praxi omnes Prælati tamquam certum sibi persuadeant, quod si usum peculii in Monasteriis de novo introducent, vix nomen paupertatis ibi supererit; et ex hoc innumera mala communitati quoad observantiam supervenient. Quapropter, etiamsi ipsi a peccato gravi excusari possunt, usum peculii concedendo, respectu voti paupertatis ; non tamen excusabuntur ob Regulæ relaxationem, cui hac concessione procul dubio operam dabunt.

Omnes autem conveniunt, quod in iis Conventibus, in quibus non observatur vita communis ob paupertatem, vel incuriam Superiorum subministrandi subditis necessaria ; possint concedi peculia ad nutum Prælatorum. Ratio, quia Tridentinum tunc præcepit Religiosis vitam communem, cum a Conventu *Nihil* (eis), *quod sit necessarium*, *denegetur.* Ita *Potest. Fagn. de Alexand. l. cit.* communiter.

Hinc infertur I. cum *Pell. Val. Lop. et Potest. num.* 1078. in dicto casu non peccare (saltem graviter). Religiosum, qui peculium retinet, non in communi deposito, sed in sua cella cum licentia Prælati dependenter ab ejus arbitrio ; quia tunc substantia paupertatis jam servatur.

Infertur II. non posse Regulares vitam communem recusare, si Superiores illam erigere velint, ut *de Alex. c.* 4. §. 2. *Q.* 2. *cum Suar. Less.*

Nav. et Potest. n. 1087. *cum communi.* Ratio, quia licet vitam communem non servare, non sit contra votum paupertatis; est tamen contra votum, vitam communem respuere, quia est habere bona independenter a voluntate Superiorum. Dicunt tamen *Lessius*, *et Peyrin. cum de Alex. l. c. Q.* 111. quod Religiosus non tenetur tradere peculium suum Prælato, qui velit illud in usum Monasterii convertere, nisi ei constet, quod Prælatus suis necessitatibus sufficienter aliunde providebit.

Infertur III. quod, si Religioso relinquatur legatum cum conditione, ut illud possideat independenter ab arbitrio Superiorum, tunc certe peccabit Religiosus contra votum paupertatis, si sic retineat; sed legatum valebit in favorem Monasterii, quia illa conditio tamquam turpis rejicitur. Ita *de Alex. ibid. Qu. V. cum Graff.* et aliis communiter.

16. » 1. Non repugnat voto paupertatis, quod » Religiosi habeant bona in communi, etiam » immobilia. * *Extrav. Ex iis de Verb. signif.* » *et Trident. sess.* 25. *c.* 3. *de Regular. Vide* » *Salm. tr.* 12 *c.* 2. *n.* 164. *Potest tamen Pa-* » *pa, justa urgente causa dicta bona in aliud* » *opus pium transferre. Salm. d. n.* 164. *cum* » *Pal. Lugo, et Less.*) *. Imo sine consensu » Papæ non possunt se obligare communitati, » quod ea numquam sunt acquisituri, quia præ- » judicarent immunitati ecclesiasticæ. *C. Lug.* » *Resp. mor. l.* 3. *d.* 8. Neque possunt fructus, » seu redditus a donatore destinatos, ad ea emenda » applicare, ad usus alios, v. g. solvenda de- » bita, etc. *ibid. d.* 10.

» 2. Non repugnat paupertati, si Religiosis » detur villa, vel alius locus administrandus no- » mine Monasterii, idque in Monasterii commo- » dum. Imo nec repugnat, si detur in commo-

» dum, vel incommodum ipsiusmet Religiosi ali-
» quod ecclesiasticum Beneficium. Quo casu com-
» petit ei administratio reddituum, quos ad su-
» stentationem, piasque causas applicare pot-
» est, juxta Canonum concessionem: quod re-
» liquum est, pertinet ad Ecclesiam, vel Bene-
» ficium, cui servit: ac consequenter donationes
» de redditibus Beneficii factæ ab eo in usus non
» pios invalidæ sunt, et contra justitiam, neque
» accipientes possunt tuta conscientia retinere.
» *Suar. to.* 4. *de rel. l.* 5. *Molin.* 267. *etc.* com-
» muniter. Ratio est, quia non habet dominium
» dictorum redditnum. *C. Lugo de just t.* 4. *d.*
» 4. *s.* 1. Nihilominus *Wading.* apud *Dianam p.*
» 8. *t.* 6. *R.* 133. probabile censet, quod, etsi
» illicitæ, validæ tamen sint istæ donationes;
» idemque multo magis de donationibus Episco-
» porum regularium censet cum eodem *Diana*
» *l. c. R.* 132. *et* contra *Sanchez, Suarez, etc.*
» Ad Monasterium vero omnia alia pertinent,
» quæ aliunde, quam ex Beneficio, acquirunt,
» nisi ex cousuetudine cedant Ecclesiæ. *Navar.*
» *Azor. to.* 1. *l.* 12. *c.* 10. *qu.* 6. *et* 7. *Mol.*
» *Laym. l. c.* V. *Trid. sess.* 25. *c.* 2. *de Regul.*
» 3. Non tantum jure antiquo, sed etiam post
» Tridentinum, probabile est, Religioso in Mo-
» nasterio, vel juxta illud manenti annuatim as-
» signari posse redditum, ut ex eo vivat suo com-
» modo, et incommodo, revocabiliter tamen ad
» nutum Prælati: similiter Monialibus victum
» præberi posse, ita ut ipsæ sibi labore manuum
» vestes comparent. Ita contra *Azor. Less. et*
» *Molin.* docent *Sanch. l.* 7. *mor. c.* 22. *Tann.*
» *Laym. l.* 4. *c.* 7. Qui addit, talem consue-
» tudinem, ubi viget, non damnandam: probat
» tamen tolli debere, si commode possit, mo-
» netque, non sine urgentissima causa introdu-
» cendam.

17. » 4. Peccat contra paupertatem Religiosus, » si quid, seu domi, seu foris, etiam ex iis, » quæ ad victum, et vestitum pertinent, sine » Superioris consensu expresso, tacito, vel præ- » sumto, accipiat, retineat, absumat, per- » mutet, alteri donet, vel accommodet. Ita *Less.* » *l.* 2. *c.* 41. *d.* 8. *et d.* 9. *n.* 79. *Sanch.* 7. » *mor. c.* 19. *n.* 53. *et c.* 21. *n.* 32. *Suar. tom.* » 3. *de relig. l.* 8. *c.* 11. *Laym. lib.* 4. *t.* 5. » *c.* 7. *Azor. tom.* 3. *l.* 12. *c.* 12.

» Dixi 1., *sine consensu tacito*: quia, si Præla- » tus sciat, subditum aliquid accipere, retine- » re, vel expendere, et non prohibet, cum facile » possit, tacite consentire, et approbare videtur. » Unde *Sanchez* 6. *mor. c.* 19. ait, si in aliqua » Religione consuetudo viget aliqua recipiendi, » vel expendendi, sine licentia, id excusari per » tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, » consuetudinem rationabiliter declarat.

* (*Salm. de Restit. c.* 6. *n.* 25. *cum Pal.* » *Pell. Fag. Boss. etc.*) * Etsi Prælatus sub- » dito donet, vel donari permittat imagines, » rosaria, etc. sciens non indigere iis omnibus » ad proprium usum, tacite facultatem conce- » dere censetur donandi aliis, ut notat *Laym.* » Monet tamen *Less.* talem consensum non præ- » sumendum, nisi in rebus parvis; et crebro » occurrentibus.

» Dixi 2. *vel præsumpto*; hic enim locum » habet cum res urget, Superiorque non est præ- » sens. Ad hunc autem, ut vult *Sanch.*, et » *Bonac.* non sufficit, quod Superior libenter » concedet, si peteres (alioquin omnes dona- » tiones a Prælatis permitti solitæ licerent sine » venia; quod cederet in eversionem disciplinæ » regularis, sed requiritur, ut ipsi censeatur » concedere, quamvis non petas, et nolit in

» iis circumstantiis te petere. Addunt tamen
» *Suar.*, *et Less.* excusari a mortali, si præ-
» sumatur affectus Superioris libenter rem con-
» cessuri, si rogaretur. Ratio est, quia tunc
» censetur rem habere ex voluntate Superioris
» saltem virtuali, quæ in illo affectu latet;
» ideoque, si Superior tantum sit invitus quoad
» modum, venialiter quidem peccari; non ta-
» men contra paupertatem, docent *Suar. Sanch.*
» *Laym. l. 5. tr. 5. c. 7.*

18. Quæritur igitur, an liceat Religioso res alienare, vel accipere ex licentia præsumta? Affirmant DD. communiter, si licentia præsumatur de præsenti, ex voluntate actuali vel virtuali Superioris. Imo *Lugo D.* 3. *n.* 125. *et Salm. tr.* 13. *de Rest. c.* 6. *n.* 72. dicunt sufficere ad non peccandum, saltem graviter, contra votum paupertatis, ut Superior non habeat hic et nunc voluntatem omnino repugnantem quoad substantiam, licet sit invitus quoad modum. Hinc infertur excusari saltem a mortali (ut ajunt *Less. l.* 2. *c.* 41. *n.* 79. *et Salm. n.* 71. *cum aliis* communiter) Religiosum, qui noverit Superiorem erga ipsum ita esse affectum, ut si hic sciret, libenter licentiam concederet, vel saltem non graviter repugnaret. Idem dicunt *Salm. ib. et Lugo n.* 126. si datio, vel acceptio cederet in utilitatem Monasterii. Idem, si Superior non possit facile adiri, et urgeat causa aliquid accipiendi, vel alienandi, ut *Contin. Tournely t.* 3. *p.* 81. *Less. et Salm. ll. cc. ac Holzm. t.* 1. *de Pr. Partic. pag.* 483. *n.* 603. *cum communi.* Advertunt tamen *Elbel tom.* 2. *p.* 632. *n.* 664. *et Lugo n.* 128. *cum Suarez*, *et Sanchez*, quod Religiosus post talem acceptionem tenetur, si commode potest, rem Prælato manifestare, ut deinde licite possit eam retinere.

Idem ait *Elbel pag.* 631. *num.* 640. si Superior de facili soleat licentiam concedere pro quibusdam rebus, maxime exculentis, et poculentis; sed in Monasteriis bene ordinatis non solent passim tales licentiæ concedi, ut ait *Lessius l. c.* nisi pro rebus minimis, et crebro occurrentibus.

Hæc docent præfati AA. quando agitur de licentia præsumta de præsenti. Sed magna quæstio est, an peccet Religiosus contra votum paupertatis, quando aliquid accipit, aut dat, ex licentia interpretativa, sive præsumta de futuro, scil. præsumendo quod Superior annueret, si rogaretur? *Prima* sententia, quam tenent *Holzm. p.* 482. *n.* 599. *Elbel p.* 631. *n.* 639. *Palaus tr.* 16. *D.* 3. *p.* 23. *num.* 8. *cum Nav. Azor. Suar. Valent. et P. Nav.* item *Tolet. et Rosell. ap. Sanch. Dec. l.* 7. *c.* 19. *n.* 13 *et Pelliz. Rodr. ac Bassæus apud Salm. de Rest. tr.* 13. *c.* 6. *n.* 67. negat talem Religiosum peccare, saltem mortaliter. Hocque dicunt procedere. *Holzm. Elbel, Sanch. et Pal. ll. cc. cum Suar. Nav. etc.* non solum si ille certe, sed etiam si probabiliter crederet Superiorem licentiam concessurum; nisi (bene excipit *Sanch.*) in aliqua communitate observanti vigeat præceptum, ut licentiæ expresse petantur. Hanc sententiam docet etiam *D. Thomas* 2. 2. *q.* 32. *ar.* 8. *ad* 1. ubi ait: *Si vero non habet dispensationem* (Religiosus a Prælato) *commissam, quia nihil proprium habet, tunc non potest facere eleemosynam sine licentia Abbatis, vel expresse habita, vel probabiliter præsumta.* Idemque tradit in 4. *D.* 15. *qu.* 2. *art.* 5. *q.* 4. ubi dicit: *Non esse proprietarium Religiosum, qui donat aliquid ponens spem in ratihabitione Prælati.* Ratio, quia, ad non peccandum contra votum paupertatis ea sufficit licentia, quæ efficit, ut ac-

ceptio non fiat nomine proprio, sed cum dependentia a voluntate Superioris. Idque confirmatur ex *lib.* 46. §. 7. *de Furto* (cujus verba retulimus *tom.* 3. *n.* 700. *vers. Quæritur hic*, *ubi* dicitur non esse reus furti, qui aliquid accipit probabiliter credens Dominum consensurum, si peteret. Sicut igitur talis accipiens ex præsumto consensu Domini futuro non lædit justitiam; ita Religiosus non lædit votum paupertatis, quia accipiendo ex præsumta ratihabitione Superioris, jam dependenter accipit.

Secunda vero sententia tenet, Religiosum accipientem, vel dantem ex tali licentia interpretativa, peccare contra votum, et hanc sequuntur *Sanch. Dec. l.* 7. *c.* 19. *n.* 15. *Less. lib.* 2. *c.* 41. *n.* 79. *Lugo D.* 3. *num.* 124. *Salm. de Rest. c.* 6. *num.* 70. *cum Bonac. Vill. et Garcia.* Ratio, quia aliud dicendum (ut ajunt), quando licentia requiritur ad honestatem actus, aliud quando requiritur ad ejus valorem; quando enim licentia requiritur ad honestatem, sufficit licentia Superioris interpretativa, sive ratihabitio de futuro, quando vero consensus Superioris requiritur ad valorem actus, tunc omnino requiritur voluntas Superioris actualis, vel saltem virtualis, nec sufficit ejus voluntas præsumta de futuro: sicut non sufficit, ut quis Confessiones excipiat, vel ut carnes comedat in diebus vetitis, eo quod Superiores licentiam concederent, si peteretur. Nec officit paritas furti; respondet enim *Lugo num.* 127. quod ibi bene sufficit ad excusandum accipientem, ut rem accipiat non invito Domino; sed ad valorem actus dandi vel accipiendi requiritur in Religioso licentia Superioris de præsenti, cum tales actus a Religioso exerciti non sint validi, nisi dependenter a Prælati voluntate.

Sed, his non obstantibus, probabilior mihi videtur prima sententia, et pace tantorum DD. hujus secundæ sententiæ, puto eos non attigisse punctum quæstionis, in qua agitur non de valore, sed de honestate actionis. Confundunt enim adversarii valorem actus cum honestate illius; nam ratio ipsorum probat quidem actum Religiosi non esse validum, nisi postquam Prælatus illum ratum habuerit; quia certum est (ut diximus de *Contract.* 769. *v. Sed dubitatur*), quod ad valorem contractuum non sufficit voluntas interpretativa, sed requiritur voluntas contrahentium actualis, aut saltem virtualis de præsenti; et ideo recte dicitur Sacerdos non posse valide absolvere, nec alius edere carnes in diebus vetitis, nisi habeant concessionem Superiorum, saltem præsumtam de præsenti, eo quod revera nec Sacerdos valide absolvit sine jurisdictione de præsenti collata, nec alius licite vescitur carnibus die vetito, nisi jam per dispensationem sit a lege absolutus. Non autem probat ratio allata actum Religiosi accipientis ex licentia interpretativa esse illicitum, et contra votum paupertatis; ad agendum enim contra votum requiritur, ut ipsi contrarii fatentur, quod Religiosus agat nomine proprio, et independenter a voluntate Superioris. Non autem agit nomine proprio, et independenter, qui accipit ex consensu Prælati prudenter interpretato, quia tunc vere cum dependentia agit.

Nec obstat 1. dicere, quod, cum actus sit invalidus, ideo est illicitus; prout Sacerdos ideo illicite absolvit cum facultate Episcopi præsumta de futuro, quia invalide absolvit. Sed dispar est ratio casus hujus a casu nostro, nam ibi honestas actionis pendet ab ipsius validitate; sed hic honestas acceptionis non pendet ab ejus valore, sed

pendet a non agendo nomine proprio et independenter, hoc solum enim lædit paupertatis votum; et sic in nostro casu bene poterit esse licitus actus accipiendi hic et nunc, cum fiat dependenter a consensu præsumto Superioris, quamvis hic et nunc invalidus sit, et erit, si Superior non annuet: sicut aliquis in bona fide contrahens Matrimonium cum impedimento, licite quidem contrahit, quamvis invalide. Nec obstat 2. dicere, quod, si nostra sententia in praxim deduceretur, locus daretur relaxationi; vix enim esset casus, quo non posset subditus facile præsumere concessionem licentiæ, si peteret, saltem a Prælatis majoribus, si inferior negaret, Sed respondetur primo advertendum in hujusmodi acceptionibus ex licentia præsumta, ut plurimum accipientes non excusari a culpa veniali, cum Prælati plerumque sint inviti quoad modum, si non ad substantiam. Præterea advertendum hujusmodi licentias non esse facile præsumendas, nisi habeatur certitudo, vel saltem certa probabilitas de ipsarum concessione, dum recte notat *Tournely tom.* 3. *pag.* 81. in illis summopere cavendum, ne præsumantur quæ præsumi non debent; imo nec semper quæ sub oculis Prælati fiunt, ab eo tacite approbata esse censenda; plerumque enim Superiores ægre coguntur plura tolerare, quæ vident fieri contra ejus voluntatem. Præterea licentiæ, quæ a Prælatis inferioribus negantur, vix præsumi possunt concedi a majoribus, dum ipsi, ad justum regimen servandum communitatis, vix concedunt quæ ab inferioribus denegantur. Ideo ipsi in talibus licentiis præsumendi sunt inviti etiam quoad substantiam; nam, si res sint parvi momenti, cum Prælati majores non se ingerant in hujusmodi levioribus causis, non adest prudens præsumtio de

ipsarum concessione; si autem res sint magni momenti, quoad eas (ut ait *Holzm. n.* 602.) non suffragatur licentia præsumta, alias daretur ansa ad res etiam majoris momenti sine expressa licentia accipiendas et retinendas, quod cederet in grave detrimentum religiosæ paupertatis.

19. » 5. Contra votum paupertatis peccas, si » quid ex rebus in usum tuum concessis, in alium » usum expendas, aut culpabiliter amittas, vel » destruas lata culpa. Ratio est, quia in iis tan» tum habes usum facti, idque precario, quan» diu Superiori videbitur; estque actus dominii, » posse rem arbitratu suo destruere. *Sanch. c.* » 19. *Laym. n.* 6. *Less. n.* 79.

20. Notandum I. Quod Religiosus, licet non possit donare, nec remittere sibi debita, ex communi cum *Salm. tr.* 13. *de Rest. c.* 6. *n.* 21. nec renuntiare legata sibi relicta, sive mercedes suis laboribus debitas, quia horum jus immediate Monasterium acquirit, ut dicunt *Sanch. lib.* 7. *c.* 12. *a. n.* 55. *et de Alex. c.* 4. §. 2. *Qu.* 7. potest tamen Religiosus non acceptare munera; nam votum paupertatis obligat ad non alienandum acquisita, non vero ad acquirendum quæ nondum acquisivit. Ita *Sanch. Dec. cap.* 19. *n.* 75. *Salm. ibid. n.* 23. *cum Lugo, et Pelliz.* Hinc volenti dare centum tibi Religioso, bene potes eum rogare, ut det tuo consanguineo, vel amico; *Salm. ibid. cum Lugo, Trull. Sanchez etc. et Tournely tom.* 3. *pag.* 80. *n.* 10. qui addit, Religiosum nolentem sine justa causa acceptare, quod sibi offertur, peccare contra caritatem, impediendo bonum suæ Religionis, non vero contra justitiam.

21. Notandum II. Quod Religiosus sine licentia potest facere donationes remuneratorias ex bonis sibi concessis ad usum, quia tales dona-

tiones sunt quasi debiti solutiones, *Salm. l. cit. n.* 24. cum *Rod. et Vill.* Immo potest plus donare, quam accepit, usque ad excessum quartæ partis, ut *Salm. ibid.* quia postulat gratitudo, ut semper plus reddatur, quam sit acceptum, prout dicunt *Sanch. Bard. Navar. Diana etc.* ex *S. Th.* apud *Salm. d. c.* 6. *n.* 92.

22. Notandum III. Quod, licet Religiosus non possit testari ullo modo, ut est commune cum de *Alex. Conf. Mon. c.* 4. §. 1. *q.* 2. si tamen petat licentiam donandi aliquid post suam mortem, et Prælatus id promittat exequi, dicit *de Alex.* § 3 *q.* 11. tunc teneri Prælatum stare promissis. Sicuti, si dominus aliquid promittit servo, tenetur servare, ut docent *Less. et Mol.* cum *Sanch. l.* 7. *c.* 9. *n.* 13.

23. Quæritur hic 1. an Religiosus possit sine licentia donare, quæ parcius vivendo sibi subtrahit ex rebus sibi concessis ad usum? Affirmant *Val. Rodr. Arag. Sylv. Dian. etc.* apud *Salm. d. c.* 6. *n.* 26. At licet id probabile putent *Salm.* modo sit de rebus, quæ usu consumuntur, cum in iis usus et dominium minime destinguantur; probabilius tamen respondendum esse dicunt, quod, si Religioso ad suam sustentationem certa quantitas ita assignetur, ut nec Monasterium teneatur aliud ei præstare, nec ipse rationem reddere; tunc sive is intra claustra commoretur, sive extra, quicquid sibi de illa portione subtraxerit, poterit ad suum beneplacitum erogare, modo eroget ad honestum usum. Secus vero, si nulla certa quantitas ei assignetur, sed omnia necessaria a Monasterio subministrentur; quia tunc non præsumitur, sicut in primo casu, Prælatus licentiam concedere. Ita *Sanch. Dec. l.* 7. *c.* 19. *n.* 100. *et* 101. *Salm. l. c. cum Abul. Pal. Garcia*, *Mol. Villal. ac Holzm. n.* 615. *cum aliis* communiter.

Ab auctoribus autem communiter permittitur Religiosis, qui cum debita licentia vivunt extra Conventum, eleemosynas moderate facere ex iis, quæ a Monasterio, vel ab aliis eis subministrantur ad victum. Item permittitur Religiosis elargiri, cui velint, suas pitantias, quæ limitate eis præbentur, ut ova, carnes, etc. ita *Sylv. S. Anton. Arag. etc.* cum *de Alex. c.* 4. §. 4. *q.* 5. nisi *S*uperior expresse id vetaverit. Præter ea, permittitur eis succurrere pauperi magna paupertate laboranti ex bonis Monasterii, quando aditus Superiori non patet: item permittitur leves donationes facere amicis, et consanguineis in signum gratitudinis, vel debitæ amicitiæ, vel ad conciliandum aliorum amorem erga Religionem. Ita *Salm. n.* 31. *et Croix l.* 4. *n.* 123. *cum Suar. et Pal.* Permittit etiam *Bordon. de Paup. Rel. c.* 20. *n.* 32. Religiosis, dare aliquid esculenti vel poculenti pauperibus, quia in his Prælatus præsumitur consentiens.

24. Quæritur 2. quænam quantitas requiratur, ut Religiosus eam expendens sine licentia peccet graviter? *Ex Nav. Azor. Graff. etc. Palaus tr.* 16. *D.* 3. *p.* 20. *n.* 3. *Sanch. l.* 7. *c.* 20. *n.* 3. assignant pro materia gravi quatuor argenteos. Plus vero Conventibus pinguibus; et adhuc plus, si res non sit ex pecuniis, sed ex vestibus, libris, et similibus. *C. de Lugo de Just. D.* 3. *n.* 173. pro Conventibus mediocriter opulentis assignat 7. vel 8. argenteos, si accipiantur a Religioso ex destinatis ad ejus usum; et plus, si res surripiatur ad usum proprium, et remaneat in communitate. Si vero res surripiatur ex rebus communibus monasterii, et detur extraneis, putat sex argenteos esse materiam gravem. Plus tamen requirunt *Ledesma, et Cenedo apud eumdem Lugo n.* 170. nam censent non esse

rtale accipere 8. vel 9. argenteos ex rebus, e usu non consumuntur; modo id non plus im semel aut bis fiat in anno. Alii, ut *So*-, *et Rodriquez ap. Salm. d. num.* 47. (*et ag.* putat probabile) dicunt requiri ad maiam gravem duos aureos. Alii demum quoad ıvitatem materiæ putant, ut *Rebell. Fagund.* · *apud Croix l.* 4. *n.* 133. idem dicendum e de furtis Religiosorum, quod dicitur de furfiliorum, juxta dicta de 7. *Præc. n.* 543. consentiunt *Holzm. num.* 595. *ac Elbel p.* 3. *num.* 646. *cum Henno*, *et aliis*, dicentes od Religiosi furantes materiam communiter avem, nisi furtum redundet in grave damnum onasterii, peccabunt quidem contra votum paurtatis, sed non contra justitiam; unde non unt obstricti ad restitutionem. Sed probabilius negandum, scil. requiri in Religiosis ad peendum graviter, ut eam surripiant quantitatem, æ requiritur in filiis; ita *Lug. D.* 3. *num.* 72. *et Sanch. Dec. l.* 7. *c.* 20. *n.* 3. Ratio, im quia filii censentur quasi in spe domini onorum parentis, non autem sic Religiosi, qui on possunt monasterio succedere; tum quia arentes in furtis filiorum sunt inviti respectu l detrimentum temporale, sed Prælati in furtis eligiosorum sunt inviti etiam respectu ad eom detrimentum spirituale, unde facilius præmuntur inviti Prælati quoad furta Religiosoum, quam parentes quoad furta filiorum; tanto iagis, quia filii bene sunt capaces possidendi, on autem Religiosi, qui voto paupertatis obtringuntur.

Cum autem donatur res Religioso ejusdem onventus, certe plus requiritur, ut censent *Salm. n.* 47. cum *Suarez.* Hinc dicit *ib. Coiolanus*, quod ex rebus ad usum concessis do-

natio 12. regalium tunc non esset materia gravis; *Ledesma* extendit ad viginti argenteos: immo *Lugo*, *Sanch. Pell. Rodr. et Anton. a Sp. S.* apud *Salm. l. c.* ajunt, quod, si res non sit pecunia, nec etiam valor 5. aureorum, tunc non erit gravis materia. Si vero accipiatur aliquid ab extraneis ab aliis præstandum, adhuc plus requiritur; tunc enim *Garcia* cum *Pal. Leand. Dian. etc.* apud *Salm. n.* 47. assignant pro materia gravi valorem majorem 60. argenteis. Regulariter autem non peccat graviter Religiosus clam accipiens, ex. gr. librum ad usum temporalem, etiam diuturnum; sed non in perpetuum; quia tunc Prælatus non censetur invitus quoad substantiam, sed tantum quoad modum. Ita *Salm. num.* 49. cum *Suarez*, *Azor. Pelliz. Villal. etc.*

25. Quæritur 3. an Religiosus res paulatim accipiens sine licentia peccet graviter, si furtula ad magnam quantitatem perveniant, et teneatur ad restitutionem? Negant *Nav. Tol. Fill. Gran. Rod. Dian. etc.* atque probabile vocat *Pelliz.* consentitque in aliquo *Lugo*, judicans raro contingere, quod Religiosus, modica accipiendo sine animo perveniendi ad magna, graviter peccet, quia Prælati contra talem numquam graviter offenduntur. Attamen verius affirmant *Salm. de Rest. c.* 5. *n.* 53. cum *Sanch. Bon. Vill. Garc. etc.* quamvis majorem requirant quantitatem pro materia gravi. Bene tamen admittunt *n.* 52. cum aliis, hæc furtula non coalescere, si inter ea intercedat magna interpolatio; hæc autem, ut magna reputetur, *Sanch.* requirit spatium anni, sed *Salm. d. n.* 55. *in fine* cum *Fill. Dian. Garcia*, et *Ant. a Sp. S.* putant sufficere spatium mensis. Vide dicta *de Furto n.* 530. Admittunt item *Salm. n.* 58. cum *Sanch:*

Pal. Bon. Lug. Pell. etc. non esse mortale surripere comestibilia per plures vices, etiamsi perveniant ad magnam quantitatem (modo a Religioso non reserventur, ut *Salm. num.* 57. Et modo damnificatio conventus non sit nimia, et in re extraordinaria, et pretiosiore, ut notat de *Alexand. c.* 4. §. 1. *q.* 5. cum *Suar.*). Ratio, quia præsumitur tunc adesse tacita licentia Prælatorum.

26. Quæritur 4. an Religiosus impotens ad restituendum aliquod debitum suo monasterio, teneatur sibi subtrahere aliquid ex rebus sibi datis ad usum? Affirmant *Lugo*, *Bonac. etc.* Negant vero *Pell. Fag. Leone*, *etc.* Et probabile putant *Salm. n.* 236. quia minime præsumitur velle Prælatus obligare subditum cum tanto incommodo; et vere est probabile, si res datæ sint ad usum necessariæ.

27. Quæritur 5. an peccet Religiosus, si ad mutuum det sine licentia res sibi ad usum concessas? Affirma, sed non graviter, si tutus sit de restitutione, ut tenent *Laym. Sanch. Peyr.* quos supra sequitur *Diana Res.* 14. *et de Alex. c.* 4. §. 1. *qu.* 9.

28. » 6. Item peccas, si quid abscondas, ut » illud libere dispositioni Superioris subducas. » Nec Procuratores, Oeconomi, Administratores, Prælati inferiores quicquam possunt expendere, contra quam regula Ordinis, voluntas superiorum, vel consuetudo postulat. Ratio est, quia non sunt domini bonorum communium, sed tantum administratores. *Laym.* » *n.* 8. *ex S. Thom.*

29. » 7. Si Prælatus permittat subdito, ut » bona ex quacumque causa, aut titulo provenientia, in usus vanos, turpes, aut illicitos » expendat, aut superflua, pretiosa, et statum

» suum dececentia penes se habeat, peccat et
» Prælatus, et subditus contra votum paupertatis;
» estque talis donatio, seu alienatio irrita,
» et restitutioni obnoxia. *Nav. Sylv. Val.*
» *Molin. t. 2. d. 276. Azor. Less. d. 9. Sanch.*
» *Layni.* Quia Prælatus non potest dare veniam
» majorem, quam ipse habet: ipse autem cum
» non sit dominus, non potest bona suo arbitrio,
» et inutiliter expendere, sed tantum in
» Religionis necessitatem, et utilitatem. V. *Card.*
» *Lugo de just. d. 3. s. 7. n. 111.*

30. Super hoc puncto I. Quæstio est, an licentia a Prælato data Religioso expendendi aliquid expresse ad usus illicitos, de se invalida sit? Affirmant cum *Busemb.* hic *Navar. Pal. Sanches* apud *Croix l. 4. n. 114.* et hoc absolute tenent *Salm. de Rest. c. 6. n. 82.* cum communi, ut asserunt. Ratio, quia Prælatus non est dominus, sed simplex administrator honorum monasterii. Recte tamen concedunt *Salm. n. 83.* cum *Pal. Suar. Az. etc,* validam esse licentiam datam retinendi superflua sine notabili excessu; quia aliter res magnis scrupulis esset obnoxia. At contra *Lugo de Just. D. 3. num. 137.* cum *Less. Azor. Tab. et S. Anton. Sylv. Turrecr. Fab. etc.* apud *Croix l. c.* tenent licentiam esse validam, quamvis illicitam: si enim, inquiunt isti, Superior licentiam daret ad emenda superflua, quis dicet emtionem esse invalidam? idem censent *Elbel num. 666. et Holz. n. 604. cum Ills.* dicentes Religiosum, qui habet superflua ex licentia, peccare quidem contra paupertatem, cum votum paupertatis obliget, non solum ad accipiendum cum licentia; sed etiam ad non habendum superflua; sed non peccare contra justitiam, nec esse proprietarium, quando habet cum licentia, quæ nullo

habetur esse invalida, nisi vertat in grave
num Monasterii. Hanc sententiam non audeo
ino reprobare propter auctoritatem tantorum
Sed prima sententia mihi omnino arridet;
ut ajunt *Less. l.* 2. *c.* 41. *n.* 79. *Salm.*
15. *Roncag. Cons.* 25. *n.* 4. et alii plurimi,
erior non est dominus, nec aliam habet fa-
item super bona Monasterii, nisi in quan-
Canones, et Religio ei concedunt: sed non
t dici concedere ipsi facultatem dandi liceu-
ad usus illicitos vel superfluos, neque sa-
Canones, cum ex iis contrarium eruatur,
habetur ex *Clement.* 1. *de Statu Monach.*
expresse prohibentur omnia superflua; neque
gionem, quæ numquam censetur id conce-
in exitium spirituale suorum filiorum.
1. II. Quæstio est, an, cum Prælatus dat li-
iam generalem Religioso ad expendendam ali-
n summam ad suum libitum, si iste illam
et in usus turpes, aut vanos, peccet contra
m paupertatis, et teneatur ad restitutionem
ipse, quam accipiens? *Prima* sententia af-
at. Ratio, quia neque Superior intendit tunc
itiam dare ad usus illicitos, neque ipse Su-
or posset hanc licentiam concedere, cum is
nerus administrator. Ita *Sylvest. Pal. Mol.*
ch. etc. apud *Croix lib.* 4. *num.* 113. Et
probabiliorem putant *Salm. de Rest. c.*
um. 85. *et Lugo* vocat communem *D.* 2.
....
ixta autem hanc tententiam, dicunt *Sanch.*
iz. Mol. Reb. etc. cum *Salm. ibid. n.* 106.
l ille qui male accepit rem a Religioso,
bene satisfacit, si ipsi Religioso rem resti-
, quia ponit rem in eodem statu, in quo
uit: modo ipse (excipiunt *Salm. ibid. cum*

cit. DD.) non timeat Religiosum re illa abusurum.

Secunda tamen sententia contradicit, et hanc tenent de *Alex. Conf. Mon. c.* 4. §. 4. *Q.* 9. cum *Bordon. Suar. Bann. Lopez*, *Hurt. Med. Pelliz. Reb. Salas*, *etc.* apud *Salm. num.* 84. probabilemque hanc vocant *Lugo D.* 3. *num.* 137. *Diana*, *Sayr. Mich. etc.* et huic adhæret *Croix l. cit.* dicens non obstare, quod Superior non sit dominus: nam respondet cum *Reb.* saltem Monasterium esse dominum, ut possit disponere de bonis suis ad omnes usus: et sæpe præsumi Monasterium consentire, quod subditi expendant in quibusvis usibus maluerint id, quod generaliter est eis concessum ad expendendum, ne periclitetur fama subditi, aut Superioris, ut dicit *Rebellius*. Deinde dicit *Lugo*, quod licet, Superior sit simplex administrator, nullo jure tamen scitur suam potestatem esse restrictam ad solos usus licitos concedendos. Et, ut dicunt *Bann. Lop. Reb. et Salas ap. Lugo n.* 142. (et hoc ipse non putat improbabile) non est censendum, quod Superior dans licentiam, eam limitet tantum ad usus licitos; quia ipse dando licentiam generalem, vult et potest tollere impedimentum, quod subditus habet ex licentiæ defectu ad expendendum. Pari modo ac si Pontifex dispenset cum consanguineis ad matrimonium, non solum dispensat ad actum conjugii, sed tollit malitiam incestus, etiam quoad copulam illicitam, (ut tenent *Lugo n.* 133. *et Sanc. de Matr. l.* 7. *D.* 67. *num.* 8. *cum Met. Gutt. Manuel*, *Led. Lamas*, *etc.* Modo Episcopus, cui commissa est dispensatio, jam dispensarit, ut verius dicit *Sanc. num.* 9. contra *Major. et Gall. ap. Croix*). Item, si

Papa dispenset ad carnes in Quadragesima cum aliquo, si iste comedet carnes nocivas, peccabit utique ex intemperantia, sed non contra præceptum jejunii, quod per dispensationem jam sublatum est. (Sed quoad hoc obstat Decretum Clementis XI. relatum *in tract. de Jejunio n.* 1015. *v. Quæritur hic*). Ita loquitur *Lugo n.* 133. *cum aliis*, *ut supra*. Sed, his non obstantibus, quamvis hanc sententiam non audeam reprobare, primam amplector; cum non satis mihi probetur, quod Superior hanc facultatem habeat dandi licentiam, neque specialem, neque generalem ad usus illicitos, prout dixi mox in *I. Quæst. n.* 30. Aut quod Monasterium in hujusmodi licentias consentiat in tantum detrimentum Animarum suorum subditorum.

Concedunt vero *Salm. num.* 86. *cum Palao et aliis*, excusari a restitutione eum, qui pro usu turpi rem accepit a Religioso, quando honor Religionis, vel Religiosi alias periclitaretur; aut si, v. gr. cum mulier ob turpem causam aliquid accepit a Religioso, iste mutet animum, et intendat donare gratis, quia mulier est pauper, vel ne damnum in fama patiatur; tunc enim jam in usum honestum impenderet. Et hinc, quando mulier talem consensum Religiosi rationabiliter præsumere potest, saltem ex hoc capite facile excusabitur. Ita *Salm. loc. cit.*

32. III. Quæstio est, an possit Superior licentiam subdito præbere, ut aliquam summam ludo exponat? Certum est, quod potest, si summa sit modica; in quo casu subditus potest uti licentia etiam tacita, sive præsumta. *Less. Mol. Azor. etc.* cum *Salm. de Rest. c.* 6. *num.* 94. Quoad quantitatem autem, alii dicunt posse Religiosum exponere quantum posset liberaliter donare; alii dicunt 4. vel 5. aureos pro centum

quot annis ad usum sibi concessis. Ludus autem debet esse licitus, non illicitus, prout est ludus alearum, taxillorum, et omnes ludi mere fortuiti ex *Trident. sess.* 22. *c.* 1. Ceterum in aliqua Religione permittitur ex consuetudine ludere modicam summam chartis lusoriis, ut *Sal. num.* 95. cum *Peyr. Dic. etc.* Vide dicta *de Ludo n.* 873.

Dubium est, an possit Superior valide dare licentiam particularem exponendi ludo magnam summam? Affirmant *Less. l.* 2. *c.* 26. *n.* 36. cum *Hurt. Salas*, *et Amic.* apud *Salm. l. c. n.* 96. quia quæcumque licentia ad ineundum contractum, per se quidem justum, de se valida est. Sed negant verius *Salm.* ibi cum *Sanch. Led. Dic. Vill.* quia, ut dicunt, simplex administrator, qualis est Superior Conventus, non potest licentiam concedere tales ineundi contractus proprios tantum dominorum, qui pro suo arbitrio res suas prodigere possunt. Quid vero dicendum, si licentiam sit generaliter data? Hæc quæstio comprehenditur sub quæstione II. ut supra jam allata, quam relegere potes. An vero Religiosus possit ludo plus lucrari, quam perdere; vide dicta *n.* 874.

33. IV. Quæstio est, an licentia petita, sed indebite negata, excuset a transgressione voti paupertatis? Resp. non excusare, nisi periculum gravis damni sit in mora: tunc enim præsumitur adesse consensum Superioris majoris; et, si iste tunc etiam licentiam neget, potest aliquando prudenter judicari, legem, sive votum in tanto discrimine non obligare. Ita probabiliter *Pal. D.* 3. *p.* 23. *n.* 10. *Holzmann. p.* 484. *n.* 610. *cum communi*, *ac de Alex. c.* 4. §. 3. *qu.* 6. Et hoc bene congruit doctrinæ *D. Thom.* 1. 2. *art.* 6. *in fin.* qui loquens de lege

ait : « (Si vero sit subitum periculum non patiens tantam moram, ut ad Superiorem recurri possit, ipsa necessitas dispensationem habet annexam, quia necessitas non subditur legi) ». Idem dicendum de voto, quod est quædam lex particularis, et cujus obligatio non urget, tali periculo imminente. Sed notat *Holzmann. cum Palao*, quod licentia negata tum excuset, cum est debita tam ex parte Religiosi, quam Prælati, non autem, si solum ex parte Prælati, ita ut subditus non habeat jus ad concessionem licentiæ.

34. V. Quæstio est, an valeat Religiosus ex licentia dare aliquid alicui, quem si scivisset Superior, licentiam non concessisset? Respondent *Mol. Disp.* 209. *et Alexand. ib. q.* 7. tunc videndum, in quanam dispositione sit Superior; nam, si præsumitur, quod ipse licentiam omnino revocaret, tunc licentiam non valet; secus autem dicendum, si præsumitur Prælatus non velle revocare, licet ab initio licentiam negasset, si rem scivisset. In dubio autem præsumitur pro validitate actus, idest licentiæ datæ; intellige, si non possit Superior adiri.

35. VI. Quæstio est, an votum paupertatis possit per consuetudinem abrogari? Negant communiter DD quoad substantiam, affirmant vero quoad modum. Talis autem consuetudo justa præsumitur, quando ipsa passim practicatur a Religiosis etiam timoratis, et scientibus, ac non contradicentibus Prælatis; cum facile contradicere possint. Ita de *Alex. c.* 4. §. 1. *q.* 16.

36. VII. Quæstio est circa Moniales, an Abbatissa habeat bonorum sui Monasterii administrationem? Resp. Habet quidem, si non obest Regula, aut consuetudo. Ceterum non potest concedere licentiam donationes immoderatas fa-

ciendi, ut *Alex. c.* 11. §. 1. *q.* 11. cum *Sanch.* Sed bene ipsa potest elargiri in eleemosynas bona superflua, etiam sine consensu aliarum; potest, sed non tenetur superflua in eleemosynas dispensare, si ea applicet in augendo Ecclesiam, vel habitationem, vel redditus Monasterii, ut Monasterium plures Moniales alere possit, vel ut melius servetur vita communis, prout tenet *Alex. l. c. q.* 23. contra alios. Superior autem in dispensando bona suis subditis debet respicere necessitates, non dignitates personarum, neque proprium commodum, ut *Peyrin. cum Alex. qu.* 13.

Potest Abbatissa in rebus modicis contractus per se inire, sed in gravioribus requiritur consensus Capituli, ex *c. Ea noscitur. De his, quæ fiunt a Præl.* Præsertim si recipiantur pecuniæ ad mutuum, quæ postea non applicentur in utilitatem Monasterii; aliter enim Monasterium non remanet obligatum, ut *Tapia*, *Bard. Alexand. cap.* 11. §. 1. *quæst.* 16. Interveniente tamen consensu Abbatissæ, et Capituli, saltem quoad majorem partem Vocalium, Monasterium debet stare contractui, ex *cap.* 2. *de Ordin. cogn.* An autem valeat remissio debiti, aut renuntiatio legati facta ab Abbatissa, et Capitulo? Affirmant probabiliter, justa causa intercedente, *Sanch. Lugo etc.* apud *Alex.* Sed non minus probabiliter ipse *Alex. cap.* 11. §. 1. *q.* 17. cum *Bon. Mol. etc.* negant, quia non possunt Moniales lædere Monasterium, quod jam acquisivit jus ad rem. Et ideo dicunt non posse Abatissam, et Capitulum alienare bona immobilia Monasterii (sive mobilia pretiosa, quæ servari possunt): neque ea locare ultra triennium: neque transigere super bonis jam Monasterio incorporatis, nisi res sit litigiosa, vel

præjudicialis: neque illa oppignorare, nisi urgeat necessitas, et non sit tempus adeundi S. Congregationem: neque super iis imponere censum, sive hypothecam: *Alexand. c.* 11. §. 1. *q.* 14. cum *Nov.*, *Quart. et aliis.* Neque recipere pecunias ad cambium cum solutione lucri cessantis, ex Decr. S. C. *ibid.* Neque alienare greges, vel boves ad culturam agrorum Monasterii necessarios; bene vero fructus gregum. *Alex. Suarez ibid.*

Excipitur tamen, si res non excedat valorem 25. scutorum monetæ Romanæ, et alienatio sit in evidentem utilitatem Monasterii; vel si res sit Monasterio inutilis. Vide alia apud *Alex. c.* 11. §. 1. *q.* 18. *et* 19.

Potest etiam Abbatissa instituere Beneficia, et Capellanias conferre, quoad titulum tantum, et possessionem; non autem quoad potestatem ecclesiasticam, ut *Gonz. Felin. etc.* cum *Alex. c.* 11. §. 1. *q.* 8. Ita etiam, licet non possit ipsa Clericos suos suspendere, potest tamen ab eis auferre titulum, et possessionem Beneficiorum; quia ablatione posita, censetur Papa auferre etiam jus spirituale. Ita *Alexand.* cum *Pasq.* Potest etiam Abbatissa cum justa causa amovere Capellanum, adhuc invito patrono. Vide *Alex. ibid.*

37. » Resp. 2. Religiosus voto castitatis obli-» gatur, ut abstineat se omni voluntaria dele-» ctatione venerea, interna, et externa: proinde-» que, si quis contra castitatem peccat, duo » peccata admittit, luxuriæ, et sacrilegii. *Less.* » *et Laym. c.* 7. * (*Et probabilissime peccat* » *etiam contra bonum commune, si periculum* » *sit, quod per suum peccatum Religio infame-* » *tur. Salm. de Statu Relig. c.* 6. *n.* 26. *cum* » *Pell. Dian. etc.*) *.

Ad majorem autem tutelam castitatis introducta est clausura, non solum Monialium, sed etiam Religiosorum, qui non possunt e Monasterio egredi sine licentia Superioris. Ita ex Constit. Clem. VIII. quæ incipit, *Nullus etc.* (apud *Cherub. in suo Bullar. n.* 60.) ubi sic habetur: *Nullus e Conventu egredi audeat, nisi ex causa, et cum socio, licentiaque singulis vicibus impetrata a Superiore: qui non aliter eam concedat, nisi causa probata, sociumque exituro adjungat, non petentis rogatu, sed arbitrio suo, neque eumdem sæpius. Licentiæ vero generales exeundi nulli concedantur.* Sed hic quæritur, quale peccatum sit egredi sine licentia? Communiter DD. ut ait *Sporer. t.* 3. *p.* 100. *n.* 158. *cum Pelliz. Lezana, etc.* dicunt, ex genere suo id esse mortale, quia consuetudo omnium Religionum fert, ut tales egressus tamquam graves culpæ semper puniantur. Censent tamen rationabiliter *Anacl. tit.* 35. *de Statu Monach. n.* 69. *et Spor. l. c. cum Nav. Bard. Miranda, Pell. et communi* (contra *Suarez*) non peccare graviter Religiosum semel vel iterum exeuntem de die sine licentia, nisi hoc agat ex contemtu, vel cum scandalo: secus vero dicendum de nocturno, et furtivo egressu. Quoad excommunicationem autem ob violationem clausuræ Regularium, vel Monialium, vide dicenda *de Censur. l.* 7. *n.* 239.

38. » Resp. 3. Religiosus, ex voto *Obedientiæ*,
» obligatur ad omnia quæ Superior præcipit,
» secundum Regulas, et Constitutiones Ordinis,
» sive directe, et expresse, sive indirecte, et
» implicite. Et quidem, si præcipiat in virtute
» sanctæ Obedientiæ, in nomine Domini nostri
» JESU CHRISTI, vel simili forma, tenetur
» sub mortali, quia intendit obligare quantum
» potest: sub veniali autem, si alia forma utatur,

» vel sub nullo ; quod consuetudo in Soc. JE-
» SU approbavit. Vide *S. Th.* 2. 2. *q.* 104.
» *Sylv. Sanch. l.* 6. *mor. c.* 1. *Less. l.* 2. *c.* 4. *d.*
» 4. *Laym. c.* 9. * (*Notandum, quod, nisi Præ-*
» *latus mandatum explicet, v. gr. dicens, jubeo,*
» *præcipio etc. subditus non tenetur obedire; ita*
» *Salm. ib. n.* 47. *cum Suar., Pelliz. etc. Et,*
» *dicente Prælato, jubeo, præcipio, etc. nec*
» *etiam tenetur subditus obedire sub gravi,*
» *ut docet Sanchez Dec. l.* 6. *c.* 4. *n.* 26. *cum*
» *Med. Vasq. Suarez, et de Alexandro Conf.*
» *Mon. c.* 6. §. 5. *Qu.* 14. *nisi addatur : In*
» *nomine D. JESU CHRISTI, vel in virtute*
» *Obedientiæ : Vel nisi addatur pœna excom-*
» *municationis, non solum ferendæ, sed etiam*
» *latæ sententiæ, ut dicunt Navar. Vasq. et*
» *alii cum Alex. ib.*) *.

39. » Porro, quæ indirecte pertinent ad Re-
» gulam, *Sylv.* et quidam alii ampliant ad illa,
» quæ faciunt ad pleniorem ejus observationem.
» *Sanchez* tamen arctat ad res valde necessarias,
» sine quibus Regula commode servari nequit,
» alioqui enim Superior quasvis corporis mace-
rationes præcipere posset : ordinantur enim ad
pleniorem observationem Regulæ. *Laym. l.* 4.
tr. 5. *c.* 9. *Less. l.* 2. *c.* 4. *d.* 9.

» 1. Non tenetur subditus obedire in iis quæ
sunt vel contra Regulam (nisi Superior in ea
possit dispensare, et legitima causa dispensandi
subsit) *. (*Hinc constandum est, Prælatum*
dispensasse sine causa, ut non tenearis obe-
dire, prout Salm. de Stat. Rel. c. 5. *n.* 72.
cum Pell. Peyr. et communi) *, vel supra
Regulam, ut essent magnæ macerationes (nisi
in pœnam, vel ad obligationem votorum neces-
ariæ), vel tu acceptet Episcopatum. * (*Ita*
Salm. cum communi d. c. 5. *n.* 77. *Vel ut acce-*

» *ptet Beneficium curatum, aut simplex; Salm.* » *num. 78. Vel ut eat ad Infideles cum manifesto periculo vitæ, aut servitutis; Salm. ib.* » *n. 73. cum aliis. Tenetur tamen acceptare* » *munus intra Ordinem, si Prælatus præcipiat,* » *communiter Salm. n. 79. etiamsi præcesserit* » *pactum in contrarium, quia pactum rejicitur* » *tamquam turpe, ut de Alex. c. 6. §. 1. Qu.* » *10. cum S. Th.*) *. *Dian. p. 6. t. 9. Res.* » 33. et alii sex : vel infra Regulam scilicet vana » (nisi præcipiat ex causa, quæ sit secundum » Regulam, v. gr. ut obedientia exerceatur); » Nec refert, quod Regulæ jubeant in omnibus » obedire; id enim non de obligatione voti, sed » de obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Sua-* » *rez, Sanch. 6. mor. c. 2. et Laym.*

40. An autem Religiosus teneatur obedire Prælato præcipienti, quod assistat infirmis infectis morbo contagioso? Resp. affirmative, si infirmi sunt Religiosi ejusdem sui Monasterii, vel Ordinis, quia hoc pertinet ad bonum commune ipsius Communitatis, ut ipsi inter se invicem sibi subveniant. Secus, si infirmi sunt extranei, nisi deesset qui ipsis Sacramenta necessaria ministraret, quia tunc debent postponere vitam temporalem saluti spirituali proximorum. Ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 2. n. 57. Pal. tr. 15. D. 4. p. 4. n. 7. Elbel t. 2. p. 625. n. 624. et Spor. t. 3. p. 101. n. 163. cum Caj. Lex. Rodr. et communi.*

41. » 2. Si regula Ordinis sub peccato obli- » get, ejus transgressio est contra votum, et sa- » crilega. Ratio est, quia talis Regula non est » minus præceptiva, quam vox Superioris, et » subditus promittens observationem Regulæ, eo » modo, quo ipsa intendit, se obligare cense- » tur; proindeque Carthusianus, v. g. carnes » edens, vel Franciscanus feria sexta non jeju-

» nans, et contra obedientiam, et contra tem-
» perantiam peccat; *S. Th. in* 2. *d.* 44. *q.* 2.
» *ar.* 3. *Valent. Sanch.* 6. *mor. cap.* 1. *et* 4.
» *Vasq. Rodr. Laym. l. c. n.* 6. *Escob. etc.*

42. » 3. Si Regula sub peccato non obligat,
» transgressor illius non peccat contra votum obe-
» dientiæ. Ratio est, quia talis Regula non con-
» tinet proprie præceptum, sed tantum est or-
» dinatio, seu monitum, obligans tantum ad
» pœnam, si imponatur, *S. Th. Laym. l. c.*
» *etc.* Hinc nec transgressio illius, ex rationa-
» bili causa, et bono fine, seu ex motivo vir-
» tutis facta, v. gr. si extra tempora loquatur
» cum socio, ut mæstum consoletur, est pecca-
» tum; erit tamen veniale, si ex negligentia,
» torpore animi, aliove inordinato affectu fiat: *
» (*Ita S. Th.* 2. 2. *q.* 186. *a.* 9. *ad* 1. *Sanch.*
» *l.* 6. *c.* 4. *n.* 14. *et Laym. l.* 4. *tr.* 5. *c.* 9.
» *n.* 8. *cum Vasq. et Val.*) *. Quem ut pluri-
» mum concurrere, adeoque raro omni culpa va-
» care, putant *Valent. Sanch. et Suar.* Qui
» addunt, quod, si quis frequenter, et quasi
» per consuetudinem Regulam transgrediatur,
» religiosam disciplinam graviter perturbet, ea-
» que ex causa in periculo expulsionis se con-
» stituat, peccet mortaliter. *Ley. l.* 5. *cap.* 9.
» *Sanch. n.* 8.

43. 4. Etsi Capitulares novum statutum con-
» stituere possint, quo ipsi, aliique postmodum
» professionem edituri obligentur; ante tamen
» professi, qui in illud non consenserunt, eo
» non obligantur, si ad Regulam Ordinis non
» directe, nec indirecte spectet, *Laym. l. c. n.*
» 10. Nisi tamen statutum fiat in Capitulo ge-
» nerali, vel saltem provinciali (juxta cujus-
» que Ordinis institutum), occurrente majore
» parte suffragiorum, et non sit Regulæ diffor-

» me. V. *Escob. de leg. E.* 1. c. 12. *n.* 15.
» Ratio est, quia, quod omnes tangit, ab
» omnibus debet approbari, juxta *reg.* 39 *in* 6.
» Addunt *Laym.* et *Sanch.* ex *Sylv.* et *Az.* t.
» 1. *l.* 13. *c.* 11. *q.* 19. *Less.* l. 2. c. 41. *nu.*
» 22. nec Pontificem posse Religiosos cogere ad
» arctiorem vivendi rationem, quam Instituti
» prima formá postulat; Quia obligatio obedien-
» di, etiam Pontifici, provenit ex voto, quod
» factum fuit secundum proprium Regulæ insti-
» tutum. Si tamen Regulæ reformatio necessa-
» rium medium esset ad Ordinis conservationem,
» ad eam Prælatus cùm Capitulo, multoque ma-
» gis Pontifex illos cogere potest, quando ad
» hoc se implicite quisque obligasse censetur.
» *Silvest. Less. Sanch. Laym. ll. cc.*

44. Quæritur, an Religiosi teneantur obedire Prælatis reformantibus Regulam collapsam? Certum est, quod, postquam Regula per legitimam consuetudinem relaxata est, quamvis primi Religiosi peccarint, secundi tamen non tenentur eam observare, ut fuse probant *Salm. de c.* 6. *n.* 39. et docent *Sanch. l.* 6. *c.* 2. *n.* *n.* 26. *etc.* ac *de Alexand. Conf. Mon. c.* 1. §. 2. *Q.* 3. cum *Caj. Turrec. Palao etc.* Sed dubium est, si Regula reformetur a Capitulo Generali, an Professi teneantur obedire? Affirmant *de Alex. Conf. Mon. c.* 1. §. 2. *q.* 4. *et Salm. c.* 6. *n.* 38. *cum Corduba*, *Pell. Suar.* (citantque etiam *Laym. Vasq. Az.* et *Sanch.* sed non bene; nam *Laymann* est pro secunda sententia, ut infra, et citat pro se *Vasq. Azorium et Sanchez*). Ratio hujus primæ sententiæ est, quia Religiosi Regulam profitentes, eam ut primitus institutam profitentur; unde saltem parati esse debent ad illam servandam, quod de ea instauranda tractatur. Excipiunt tamen, nisi Reli-

giosus tempore Professionis expresse intenderit non se amplius obligare, quam ad illam Regulam sic relaxatam. Alii vero, ut *Palaus tr.* 16. *d.* 4. *q.* 4. *n.* 11. *Laym. l.* 4. *tr.* 5. *c.* 9. *n.* 13. cum aliis, ut supra; ac *Sporer. t.* 3. *pag.* 101. *n.* 161. dicunt non minus probabiliter (ut loquitur *Tournely t.* 3. *pag.* 83. *Q.* 3.), et forte probabilius, Religiosos ad id non teneri, nisi Reformatio appareat medium necessarium ad Ordinis conservationem, nempe si cum praesenti observantia paucissimi ad perfectionem Religiosam pervenire studeant, vel si cum scandalo Secularium vivant, ut expediret potius Religionem dissolvi, quam ita continuari. Ratio, quia is, qui Professionem emittit, potius censetur juxta praesentem statum Regulam profiteri, quam juxta pristinum Institutum. Ait autem *Laym. l. c. cum Less. et Sanch.* posse Praelatum ob aliquam publicam necessitatem ad tempus imponere aliquam austeritatem, puta jejunium, etc. Imo addunt *Sanch. Sylv. Vega, et Vasq. Salm. n.* 82. Praelatos posse edere nova Statuta, quando essent necessaria, ut vota essentialia, et alia Religionis Statuta serventur.

45. » Etsi consuetum non sit, nec consultum, » ut Praelati sub peccato praecipiant actus inter- » nos: probabile tamen est fieri posse, ut do- » cent *Laym. Suar. etc.* Ratio est, quia veri- » simile est, quod aliqui Religiosi ad id se obli- » gare intendant, cum se quasi holocaustum » Deo tradant.

46. Quaer. hic, quot peccata committit Religiosus, contra Obedientiae praeceptum agens? *Sotus, Led. Laym. Tamb. etc. ap. Salm. c.* 6. *n.* 100. dicunt unum peccatum committere contra votum Obedientiae, quia tantum ex voto tenentur obedire. Contradicunt tamen probabilius *Salm.*

n. 110. cum *Suar. Pell. Pal. etc.* qui tenent committere duo peccata, unum contra Religionem ratione voti, aliud contra virtutem Obedientiæ, quam de se debet Religiosus Prælato suo ratione promissionis, et traditionis factæ de seipso in professione, ob quam per se, etiam sine voto, teneatur legitimo Superiori obedire.

47. » Quæres, an subditus teneatur obedire, » si dubitet, utrum sit res licita, quam Præ» latus jubet, vel justa sit causa imperandi?

» Resp. 1. Communiter teneri, quia tunc » melior est conditio Superioris, qui est in pos» sessione potestatis præcipiendi: in dubio autem » nemo spoliandus est jure, quod habet. Nec » dicas, subditum etiam esse in possessione li» bertatis, cum habeat debitum parendi.

» Resp. 2. Non teneri, si grave damnum » obediendo timeat. Ratio est, quia in dubio » favendum est reo, eique de cujus damno agi» tur. Etsi enim subditus non sit in possessione » libertatis, est tamen in possessione juris, quo » potest se a periculosis rebus conservare. *Less.* » *Sanch.* 6. *mor. c.* 4. aliique.

Quæritur I. Utrum subditus dubitans, an res præcepta sit licita, vel ne, possit, et teneatur obedire? Videtur negare *Adrianus ap. Less. l.* 2. *c.* 41. *num.* 76. dicens: *Nullus dubitans de actu, an sit mortalis, an non, licite obedit, ipso sic dubitante*: idemque tenere *Vasq.*, *et Rodriq.* refert *Pal.* Sed communis et certa est sententia opposita, quod subditus, licet dubio perseverante non possit obedire, cum omnino sit illicitum operari cum dubio practico (quod tantum ait *Less.* intelligere *Adrianum*, et facile idem intelligunt *Vasq. et Rodr.*); tenetur tamen eo casu dubium deponere, et sic potest, debet obedire; *Glossa in c. Ad aures*, 6. *de*

Temp. Ord. v. Obedientia, ubi dicit: *Si vero dubium sit præceptum, propter bonum obedientiæ* (subditus) *excusatur a peccato, licet in veritate sit malum. Az. t. 1. l. 2. c. 19. q. 9.* qui ait hanc sententiam esse *omnium communi consensione receptam, Caj. 2. 2. q. 169. ar. 2. ad 4. dub. 2. Less. l. 2. c. 41. n. 73. Sylvius q. 19. ar. 5. Cabass. T. J. l. 1. c. 21. n. 17. Contin. Tourn. t. 4. p. 89. q. 5. R. 2. Anacl. de Consc. p. 27. n. 34. Pal. p. 1. D. 3. punct. 13. n. 3. Spor. t. 3. de Stat. Relig. p. 101. n. 161. Holz. de Præc. part. t. 1 p. 479. n. 590. Elbel. t. 2. p. 620. num. 612. Salm. tr. 15. c. 6. n. 68. Sanch. Dec. l. 6. c. 3. ex n. 3. cum S. Bonav. S. Anton. Innoc. Ostiens. Abb. Palud. Soto, Nav. Tol. Mol. Valent. Sà, Sylvest. Ang. Arm.* et innumeris aliis. Probatur 1. ex *Deut. cap. 17.* ubi sic habetur; *Si difficile et ambiguum apud te judicium esse prospexeris.... facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus.* Item ex *c. Si quid culpetur. Dist. 23. q. 1.* ubi dicitur subditus *posse obedire, si quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est.* To autem *posse* non quidem denotat libertatem, sed honestatem operandi, nempe non lædi præceptum de cujus transgressione subditus dubitat. Idem confirmat *S. Bernardus de Pr. et Disc. c. 12.* ubi: *Quidquid vice Dei præcepit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quam si præcipiat Deus.* Ipse enim Christus Dominus dixit: *Qui vos audit, me audit. Luc. 10. 16.* Et Apostolus *Hebr. 15. 17. Obedite Præpositis vestris, et subjacete eis.* Item in *Constit. Societ. JESU* sic Ignatius præscripsit:

Obediendum in omnibus, *ubi peccatum non cernitur*, idest (ut in *Declarat.*) *in quibus nullum manifestum est peccatum*. Sic pariter habetur in *Reg. FF. Minorum cap.* 10. apud *Elbel: Obediendum in omnibus*, *quæ non sunt contraria Animæ*, *et Regulæ*. Idem docuit *B. Ubertus in lib. de Erud. Rel. cap.* 1. ubi: *Nisi aperte sit malum*, *quod præcipitur*, *accipiendum est*, *ac si a Deo præciperetur*. Idem *B. Dionisius Carthus. in* 2. *Dist.* 39. *quæst.* 3. scripsit: *In dubiis*, *an sit contra præceptum Dei*, *standum est præcepto Prælati; quia*, *etsi sit contra Deum*, *attamen propter obedientiæ bonum non peccat subditus*. Et idem docuit prius *S. Bonav. in Spec. Disc. c.* 4. Probatur 2. ratione, quia Superior est in possessione præcipiendi; unde ab ea non est expoliandus, nisi constet, quod res præcepta sit illicita. Confirmatur, quia, si in cunctis dubiis de bonitate actionis præceptæ possent subditi se eximere a jugo obedientiæ, utique nulla Communitas bene regi, et consistere valeret. Hinc D. Bernardus (*l. de Gratia*, *et arb.*) merito objurgat Religiosos, præcepta Superiorum discutientes, dicens: *Porro imperfecti cordis*, *et infirmæ prorsus voluntatis judicium est*, *hærere ad singula*, *quæ injunguntur*, *et exigere de quibusque rationem; quoniam expedit profecto magis omnino non fuisse*, *quam nostros permanere; nam qui voluerunt sui esse*, *utique sicut Dii scientes bonum et malum*, *et facti sunt non solum sui*, *sed etiam Diaboli*. Neque hic currit regula pro subdito, quod in dubio melior sit conditio possidentis; nam, cum ipse jam se subjecerit potestati Prælati, in dubio possessio stat pro Superiore, habente jus præcipiendi.

Hinc infertur I. Quod, si diversæ adsint opiniones probabiles circa rem præceptam, quod

sit licita, vel non, subditus tenetur obedire, ut communiter docent *Sanch. l. c. n.* 6. *et l.* 1. *c.* 3. *n.* 6. *Az. l. c. et Salm. d. c.* 6. *n.* 67. *cum Valent. Pelliz. Lez. Vill. Salas*, *Cordub. et Prado* (contra *Less. Dian. Sancium*, *ac Pal.* qui *tr.* 1. *Dist.* 2. *p.* 6. *n.* 5. probabilem vocat eorum sententiam, sed fatetur contrariam esse communem, atque semper in praxi consulendam). Nec obstat dicere, quod Superior non habet jus imperandi quod illicitum est, et ideo, cum præcipit rem probabiliter illicitam, probabiliter nequit eam præcipere; ergo probabiliter nec tenetur subditus tunc obedire. Nam argumentum hoc claudicat ex duplici capite: valeret enim argumentum, si Prælatus rem illam præciperet ut probabiliter illicitam; sed nos dicimus, quod eo casu rem illam præcipit, non ut probabiliter illicitam, sed ut probabiliter licitam: et ideo licite imperat, ac proinde subditus tenetur obedire. Præterea, quamvis tunc sit probabile, quod Prælatus non possit rem illam præcipere, cum sit probabiliter illicita; non ideo est probabile, quod subditus non teneatur obedire; esto enim Superior non habeat jus præcipiendi id, quod certe injustum est; habet tamen jus præcipiendi id, quod probabiliter est justum, vel quod certum non est esse injustum; idcirco subditus tenetur ei obedire in omni re, quæ vel est probabiliter justa, vel quæ non constat esse injusta. Hinc recte deducitur, quod subditus tenetur obedire Prælato, etiamsi res præcepta probabilius ei videatur illicita (quidquid dicant *Sal. n.* 70. cum ipsi iidem *n.* 66. contrarium aperte asseruerint dicendo, Prælatum habere jus imperandi quod vel est probabiliter justum, vel quod non est certe injustum). Ratio, quia jus possessionis, quod habet Superior, præ-

valet omni opinioni contrariæ, quæ non habet rationes convincentes, fundantes certitudinem moralem, juxta dicta *de Conscientia cum Lugo, Pal. Ronc. Spor. et aliis*, utque tenent in præsenti casu *Bus. l. 1. p. 6. vers. 5. Superiori*, *et Laym. l. 1. tr. 1. c. 5. §. 2. n. 11. cum Vasq. Corduba, ac Miranda*; et idem docet *Sanch. l. 6. c. 3. n. 6. et l. 1, c. 10. n. 9.* ubi non dubitavit se retractare a diversa opinione, quam olim tenuerat *de Matrim. l. 2. D. 41. n. 10.*

Infertur II. Quod subditus, etiamsi habeat unicam opinionem probabilem, quod res præcepta sit illicita, et nulla sibi appareat probabilitas de illius honestate; adhuc tenetur obedire, ut dicunt idem *Pal. l. c. punct. 13. n. 4. et Sanch. d. c. 3. n. 6. cum Suar. Sylvest. Ang. Valen. Tab. Sayr. Salas, Rosell. et Corduba.* Ratio, quia, dum non constat de turpitudine actionis, Prælatus habet jus præcipiendi omnia, quæ ipsi licita videntur, quamvis subdito illicita appareant, cum Prælatus (ut diximus) non est expoliandus suo jure imperandi, nisi constet quod res præcepta sit illicita; Idque patet ex *c. Inquisitioni, de Sen. Excomm.* ubi sancitum fuit, quod conjux habens tantum probabilitatem, non autem certitudinem, de nullitate sui matrimonii, tenetur reddere debitum alteri, qui adhuc possidet jus petendi. Hoc autem quod dictum est de dubio honestatis rei præceptæ, dicendum etiam est in dubio, an præceptum excedat potestatem Prælati, vel an sit supra Regulam, ut docent *Sanch. l. 6. c. 3. n. 3. et Salm. n. 67. cum Az. Valent. Cord. Vill. Salas, etc.*

Limitant vero communiter DD. præfatam sententiam, et dicunt, subditum non teneri obedire 1. si res sit valde difficilis, et molesta, quia

tunc difficultas operis simul cum opinione probabili, quod res præcepta sit illicita, vel quod præceptum excedat potestatem Superioris, prævalet illius possessioni. Ita *Bus. ut supra*, *et Less. l. 2. c. 41. num. 73. Pal. D. 3. punct. 14. n. 16. ac Salm. n. 68. cum Soto, Lop. Med. Hurtad. Prad. Pelliz. et communi.* Limitant 2. Quando subditus obediendo exponere se vel alterum periculo gravis incommodi subeundi in vita, fama, honore, aut bonis; ita *Less. n. 76. Sanch. num. 24. Pal. num. 16. Holzmann pag. 479. num. 590. Tournely t. 1. pag. 138. Elbel t. 1. de Consc. n. 60. et Salm. n. 69. cum Soto, Bann. Hurt. Led. Prado, Rodr. et Pell.* Ratio, quia subditus non tenetur tunc se privare jure suo certo, quod possidet circa talia bona magni momenti, ne Superior privetur sua possessione, quæ in eo casu est aliquo modo incerta.

Sed dubitatur 1. an subditus teneatur obedire, quando probabiliter opinatur præceptum non esse impositum, vel esse abrogatum? Resp. negative, ut communiter docent *Sanch. Dec. l. 6. c. 5. num. 7. et Salm. c. 6. num. 63. cum Hurt. Prad. etc.* Imo dicendum, quod in dubio de impositione præcepti, nulla est obligatio parendi, nisi constet illud fuisse impositum.

Dubitatur 2. an teneatur subditus parere, si dubium vertat, utrum qui præcipit sit legitimus Superior? Negant *Vasq. Salas, Dian. etc. apud Salm. tr. 15. cap. 6. n. 64.* quia (ut dicunt) eo casu dubitatur etiam de possessione Superioris. Sed verius dicendum cum *Less. c. 41. n. 78. Cabass. l. 1. c. 21. n. 17. Tournely tom. 3. pag. 89. Sanch. lib. 6. c. 3. num. 29. et Salm. n. 65.* quod subditus tenetur tunc obedire, si communiter ille habetur ut Superior;

quia stante tali communi æstimatione ex una parte et probabilitate quod ipse legitimus sit Superior ex alia, supplet Ecclesia jurisdictionem; ex *l. Barbarius. ff. de Offic. Præt.* Eo igitur casu non erit tantum probabile, sed certum quod ille sit Superior. Secus; si communiter non habeatur ut talis, quia (ut ait *Cabass. l. c.*) tunc in dubio melior est conditio subditi suam libertatem possidentis.

48. Quæritur II. An Religiosus valide voveat sine sui Superioris licentia? Negant *Palud. Val. Ang. Rosell.* quia Religiosus per votum obedientiæ privavit se voluntate. Sed verius *Nav. Caj. Sot. cum de Alex. Conf. Mon. cap.* 6. §. 1. *Qu.* 4. *et aliis* dicunt bene posse Religiosum vovere, quæ non repugnant Regulæ, aut præcepto Prælati, neque obsequio illi debito. Quare possunt emittere vota personalia, vel circa res præceptas, et etiam non præceptas a Regula, si a Regula vetitæ non sunt. Potest tamen Superior prohibere subditis, ne voveant, ipso inconsulto, ut apud *Alex. l. c.* ajunt *Suar. et Bart. a S. Fausto*; Qui autem probabiliter dicit valere aliter vota emissa, non obstante hoc præcepto, quandoquidem materia sit Deo grata, quamvis modus Deo non placeat.

49. Quær. III. An Religiosus teneatur obedire Prælato præcipienti revelare secretum sibi commissum? Resp. tenetur, si aliter damnum eveniret Monasterio, aut alii tertio, sive ipsi Prælato; quia tunc, etiam sine præcepto, de se urget manifestandi obligatio, quæ per secreti commissionem minime impeditur. Ita docet *S. Th.* 2. 2. q. 70. *art.* 1. *ad* 2. *S. Anton. Nav. Reg. etc.* Secus vero, si absit damnum prædictum, quia tunc urget fidem servandi naturalis obligatio, quæ per præceptum Prælati auferri nequit, ut

S. Th. ib. En verba S. Doctoris: *Quandoque enim sunt talia, quæ homo manifestare tenetur, puta si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in grave damnum alicujus personæ. Quod quis manifestare tenetur, vel testificando, vel denuntiando... Quandoque vero sunt talia, quæ quis prodere non tenetur, unde potest obligari ex hoc, quod sibi sub secreto committuntur; et tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto Superioris.* An autem possit Religiosus revelare secretum commissum ad vitandum damnum proprium? Negat *de Alexand. Conf. Mon. p.* 124. *q.* 9. *cum Scoto, Sylvest. etc.* Sed probabiliter affirmant communius *Less. Laym. Lugo, Spor. Roncaglia et alii* plures, quos retulimus *lib.* 3. *n.* 971. *v. An autem.*

50. Hic operæ pretium est videre circa obligationem omnium votorum istorum, an Religiosus, superveniente aliqua circumstantia notabili non prævisa, teneatur ad vota in Professione emissa? Loquendo de votis simplicibus (in *tr. de Voto l.* 3. *n.* 226.) diximus satis quidem probabilem esse sententiam, non esse obligationem implendi votum, si notabilis circumstantia superveniat, qua prævisa quis votum non emisisset; Excepto voto simplici castitatis, et Religionis; nam licet *Bonac. t.* 2. *D.* 4. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 26. *et Led. Leand. ac. Quintan. apud Salm. tr.* 15. *c.* 6. *n.* 32. sentiant non teneri ad præfata vota eum qui illa emiserit agitatus stimulis carnis, cum evidenti periculo incontinentiæ, stante experientia lapsuum, si postea perseverent stimuli et pericula, quia (ut inquiunt) eo casu talia vota non sunt de meliori bono: Attamen melius dicunt *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 8. *n.* 9. *et de Matr. l.* 7. *D.* 11. *num.* 8. *Pont. de Matr. l.* 6. *c.* 12. *n.* 2. *Salm. tr.* 15. *de Stat. Rel.*

cap. 6. *n.* 35. *cum Suar. Laym. Pal. Moja*, *Dian. etc.* præfatam sententiam non esse practice probabilem, quia alias vix ullus esset casus, quod prædicta vota firma remanerent, cum vix ullus inveniretur, qui vel ob suam igneam complexionem, fragilitatem expertam, pravam consuetudinem, vel ob Dæmonis suggestiones non ageretur stimulis carnis, et facile sibi persuaderet non esse talibus votis obstrictum. Loquendo autem de votis sollemnibus emissis in professione Religiosa, vel in susceptione sacrorum Ordinum, omnino tenendum cum communi DD. quod nullo modo prædicta irritari possunt ob quamcumque notabilem circumstantiam supervenientem, etiam non prævisam, modo non sit circumstantia versans circa substantiam votorum. Ita *Sporer de Voto cap.* 3. *n.* 6. *Ronc. Vot. c.* 2. *q.* 3. *R.* 3. *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 9. *n.* 18. *Laym. l.* 4. *tr.* 4. *c.* 7. *n.* 5. *Bon. q.* 2. *p.* 3. §. 2. *n.* 5. *Holzm. de Voto num.* 411. *Pichler l.* 3. *Decret. tit.* 34. *num.* 5. Et idem dicunt loquendo speciatim de sollemni voto Castitatis, *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 8. *n.* 10. *cum Val. et Salm. de Voto c.* 1. *num.* 44. Ratio, quia Religiosus vel Sacerdos in tali casu non consideratur ut persona particularis, cui melius tunc conveniat non esse voto obstrictum, sed ut pars et membrum communitatis Ecclesiæ, cui præstat postponere suum bonum privatum bono communi; nam alias innumera inconvenientia, scandala, et perturbationes cum ingenti damno Christianæ Reipublicæ procul dubio sequerentur.

Et idem omnino dicendum, ob eamdem rationem boni communis, pro votis quæ emittuntur a viris, aut mulieribus oblatis in aliquibus congregationibus; Maxime si addatur juramentum

perseverantiæ, prout fit in Ven. Congregatione Patrum Missionis S. Vincentii a Paulo, et in nostra minima Congregatione SS. Redemptoris: Quia (ut diximus *tom. 2. lib. 3. pag. 375. num. 235. vers. Notandum*) hic intervenit contractus onerosus utrinque obligatorius; nulla enim circumstantia superveniens, etiam non prævisa, potest contractus onerosos irritos reddere; Unde sicut congregatio nequit Oblatum dimittere ob circumstantias supervenientes (exceptis circumstantiis criminum), ita nec Oblatus potest congregationem relinquere.

Quæritur hic, an valeat licentia ab inferiori Prælato concessa, quæ a majori fuerit denegata? Probabiliter affirmant *Holzm. tom. 1. pag. 474. n. 610. et Croix lib. 4. num. 116. cum Pelliz.* Ratio, quia superior major, denegando licentiam, minime reddit irritam potestatem inferioris. Secus vero dicendum puto, si Prælatus major positive prohibeat subdito exequi rem petitam, quia tunc Inferior nequit dispensare in mandato Superioris. Quid, si Prælatus major interdicat inferiori concedere licentiam pro aliqua re? Probabiliter adhuc dicunt A.A. supra citati, quod si Inferior licentiam concedit, valide concedit (quamvis illicite); secus, si Superior hujusmodi licentiam irritam declarasset. Item advertatur hic quod habetur in *Trident.* (*Sess. 21. de Regul. c. 4.*); *Non licet Regularibus a suis Conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores suos accedendi; nisi ab iisdem missi, aut vocati fuerint.*

51. Circa autem Obedientiam *Monialium*, prænotandum, quod Moniales ratione voti tenentur obedire I. Summo Pontifici. II. Episcopo loci, si non sunt exemptæ; Si vero sint exemptæ, Prælato Ordinis, eodem modo, quo sui Reli-

giosi illi obediunt. Etiam tamen exemptæ tenentur obedire Episcopo in iis, in quibus ille se gerit tamquam Delegatus Sedis Apostolicæ, prout in observantia clausuræ. III. Tenentur obedire Abbatissæ in iis, quæ ad Regulam pertinent. Sed de hac obedientia, quam Moniales debent Episcopo, et Abbatissæ, alia necessaria adnotare, et discutere opus est.

52. Quoad obedientiam debitam Abbatissæ, I. Magna illa quæstio hic occurrit, an Abbatissa possit præcipere Monialibus in virtute obedientiæ, obligando in conscientia; *Prima* sententia negat cum *Soto*, *Caram. etc.* Quia, ut dicunt, Abbatissa non est capax jurisdictionis spiritualis exercendæ, sed tantum ipsa præcipere valet, quæ spectant ad œconomicam Monasterii gubernationem. *Secunda* tamen sententia affirmat, quam tenent *Pasqual. in Laurel. p. 1. n. 761.* et undecim alii AA. apud ipsum; et his adhæret *de Alex. c. 6. §. 1. Qu. 7.* Ratio, quia per Votum Obedientiæ obligantur Moniales ad obediendum omnibus suis legitimis Superioribus. Legitima autem, et vere Superior dicenda est Abbatissa in suo Monasterio; cum enim Pontifex Religionem approbat, approbat pariter inter Moniales ordinem superioritatis, et subjectionis: aliter quomodo Monasterium, et observantia Regulæ servari potest? Quare, licet Abbatissa jurisdictionem non possit exercere, ut certum est et commune; potest tamen, saltem tamquam Ministra, exigere obedientiam per votum promissam circa res, quæ a Regula sunt præceptæ, vel quæ ad profectum Monialium juxta Regulam conveniunt. Et secunda sententia mihi videtur absolute probabilior, cum talis obedientia videatur esse absolute necessaria ad observantiam Regulæ sustinendam; talis enim est in Monasteriis observantibus praxis universalis.

53. II. Quæstio occurrit, an possit Abbatissa dispensare cum suis Monialibus in Regulis, aut votis? Certum est, quod Abbatissa non potest auctoritativo modo dispensare quoad observantias Religionis, nempe quoad jejunia frangenda, ad edendas carnes, etc. contra Regulam; sed bene potest dispensare ex commissione Prælati, ut notant *Lezan. Tamb.* cum *Alex. cap.* 11. §. 1. *quæst.* 4. Vel potest ipsa de se declarare aliquando jejunium, vel aliud præceptum non obligare. Circa vota autem Monialium, pariter certum est non posse Abbatissam in illis disponere, vel commutare, uti potest cum eis dispensare Episcopus, vel Prælatus Regularis, si sint exemptæ; sed conveniunt communiter DD. quod Abbatissa, ratione potestatis dominativæ, quam ob votum Obedientiæ habet supra suas subditas, sicut habent parentes super filios possit irritare earum vota sive de re supererogatoria, sive de re circa Regulas, ut docent *Nav. Sot. Tamb. Sylvest.* cum *Alex. l. c. quæst.* 5. Et hoc etiamsi votum fuerit transeundi ad strictiorem Religionem, ut tenent *Pasq.* et adhæret *Alex. ibid.* contra *Less. Pelliz. etc.*

54. Dubitatur autem, an possit Abbatissa irritare votum Monialis emissum cum suo consensu? Negat *Rich.* Sed affirmant communit. *Sylv. et Armill.* quibus adhæreo cum *Tamb. Pasq. Alex. q.* 6. *et Salm.* modo adsit justa causa; alias sine causa, peccabit, sed probabiliter non plus, quam venialiter. Vide dicta *de Voto n.* 239. *v. Certum.*

55. Vota Novitiarum non potest Abbatissa irritare, sed tantum suspendere eorum executionem, si probationi officiant, ut *Less. et Sylv.* Si vero vota emissa fuerint a Novitia, dum adhuc erat sub potestate parentum, tunc dicit *Alex.*

l. c. q. 7. posse Abbatissam ea irritare, cum ipsa tunc succedat in eamdem potestatem dominativam erga Novitiam.

56. Quoad autem Obedientiam a Monialibus Episcopo debitam, plura alia adnotare oportet. Notandum I. quod Moniales non tenentur obedire Episcopo circa electionem Officialium Monasterii, cum hæc electio omnino ad Moniales spectet, ex Decreto S. C. apud *Pasqual. in Lauret. n.* 770. Et prædictæ Officiales possunt ad nutum eligentium amoveri, ut statuit *Trid. sess.* 25. *de Reg. c.* 2. Notandum II. quod Episcopus potest Abbatissam ab Officio suspendere casu, quo ipsa Episcopum non præmoneat de professione facienda a Novitia, ex *Trull. l. c. c.* 17. Notandum III. quod Episcopus potest numerum Monialium statuere, ut omnes admissæ commode sustentari possint. Et hoc etiam in Monasteriis exemptis: in his tamen debent intervenire etiam prælati Ordinis. Ita *Salm. Tr.* 18. *de Priv. c.* 3. *n.* 14. *ex Trid. sess.* 25. *c.* 3. *et Const. S. Pii V. et aliis Declar. S. C.* Notandum IV. quod Episcopus singulis annis tenetur visitare Monasteria Monialium sibi subjecta per seipsum, vel Vicarium cum suo speciali mandato. Monasteria autem Pontifici immediate subjecta etiam ab Episcopo sunt visitanda, sed auctoritate Apostolica; exempta vero visitantur a Prælato Ordinis. Ita ex *Clement. Attendentes, de Statu Monac.* Sed quoad observantiam clausuræ etiam Monasteria exempta visitari debent ab Episcopo, tamquam Sedis Apost. Delegato, ita ut nullo modo possit Episcopus impediri, ex Decr. S. C. apud *Barb. de Offic. Episc. Alleg.* 102. *num.* 7. Et præsumentes impedire, post tres monitiones, excommunicationem ipso facto incurrunt, ex *d. Clem.* ut supra. Vide *Alex. c.* 6. §. 4. *qu.* 3.

57. Notandum V. quod in actu Visitationis Moniales ab Episcopo interrogatæ, vel a Prælato Ordinis, tenentur veritatem aperire circa observantias Regulæ, ut de *Alex. l. c. q.* 5. cum *Texeda*; etiamsi transgressiones sint leves, quia ordinarie ab istis incipit totius Regulæ relaxatio. Excusant tamen *Lezan. et Alex. ib.* Moniales a manifestando veritatem, I. Si crimen sit emendatum: Ex quo inferunt non teneri aperire alterius crimen ab annis plurimis (puta tribus, ut censet *Mascard.*) commissum, quia jam emendatum censetur. Et ob eamdem rationem, ordinarie ad denuntiationem semper est præmittenda correctio; Sed de hoc vide dicenda *infra ex n.* 249. II. Excusantur Moniales, si crimen sit occultum, et nulla præcesserit infamia, vel indicium evidens. III. Si constet Prælatum nullum remedium fore adhibiturum; vel si sciant Moniales crimen jam denuntiasse alias, a quibus ipsæ illud audierunt, quia ad opus inutile nemo tenetur. IV. Si manifestatio vergat in damnum proprium. V. Si crimen cognitum sit sub secreto naturali; excipitur tamen, si crimen sit causa communis damni. Sed hæc vide fusius discutienda infra *ex n.* 246.

58. Quoad confessarios Monialium ab Episcopo approbandos; vide *de Sacr. Pœn. lib.* 7. *n.* 571. Sed hic libet alia utilia adnotare, I. quoad Electionem Abbatissæ. II. Quoad privilegia Monialium, et Regularium.

I. DE ELECTIONE ABBATISSÆ.

59. Notandum I. quod ex *Trid. Sess.* 25. *de Reg. c.* 7. non debet eligi Abbatissa minor 40. annis, et quæ 8. annis post professionem laudabiliter vixerit; Alias electio est nulla, ut ex Declar. S. C. apud *Alex. Conf. Mon. c.* 9. §. 1. *q.* 1. Imo alias, aliqui dicunt, Moniales privari facultate eligendi pro illa vice; sed probabilius putat oppositum *Passerinus.* Casu tamen, quo desit in Monasterio, quæ talem ætatem habeat, ex eodem Trid. potest eligi Monialis habens 30. annos, et 5. professionis: vel alia ex alieno Monasterio ejusdem Ordinis: et etiam alieni Ordinis, sed hoc nonnisi cum assensu S. C. ut notat *Pasq. in Laurent. n.* 680. Si vero adest jam in Monasterio monialis 40. annorum (nisi ista sit vere inhabilis) nequit eligi alia, etsi habilior, sine dispensatione S. C. ut *Alex. l. c. q.* 2. ex Decr. S. C. Et hic notandum, quod, sicut Abbatissæ, sic et procurator Monasterii debet in quocumque triennio mutari, ex alio Decr. S. C. apud *Alex. c.* 6. §. 2. *q.* 13.

Not. II. quod non possunt eligi in Abbatissas illegitimæ, infames, neque corruptæ, ut viduæ, ex Decl. S. C. nisi corruptio fuerit occulta. Vide *Alex. d. c.* 9. *Ar.* 1. *q.* 5. Item neque cæcæ, aut surdæ, ex *cap. Hinc* §. *Cæcus Dist.* 49. *et cap. Constitutionem. De Verb. signific.* Idem de muta dicunt DD. apud *Alex. q.* 6.

Not. III. quod ad electionem Abbatissæ non admittuntur conversæ, sed tantum Choristæ professæ, *Suar. Lez. Tamb. Alex. c.* 9. §. 2. *q.* 1.

Not. IV. quod, si qua Monialis est in lecto

infirma, ejus votum etiam est recipiendum vel per scriptum sigillo munitum, vel per duas moniales a præsidente electionis deputatas. Ita *de Alex. ib. q.* 2. ex Decr. S. C.

Not. V. quod, si electio ob discordiam non compleatur, non potest Prælatus præsidens dare suum suffragium, ut ex pluribus Decr. S. C. Sed bene potest præfigere tempus ad electionem, quo elapso, ipse Abbatissam deputabit. Ita pluries declaravit S. C. apud *Alex. q.* 3.

Not. VI. quod Monialis, quæ jam suam dedit vocem, nequit amplius illam revocare, commun. DD. Cum autem electio fit per scrutinium, præcipit *Trid. l. c.* quod vota secrete præstentur Notario et 4. vel 5. aliis assistentibus; Alias electio est nulla, ut dicunt *Garcia, Zeroll. Rot. et de Alex. q.* 5. Etiamsi aliter fiat ex ignorantia ut *Tamb. et Ricc.* ex Decr. S. C. Ad electionem autem sufficit major pars votorum, ut *Mirand. Rodriq. etc.* cum communi apud *Alex. qu.* 6. contra *Tamb. et alios*, qui requirunt duas tertias partes.

Not. VII. quod in electione Abbatissæ, ut præcipit *Trid. eod. l.* Prælati, qui præsident, debent esse extra Claustra. Putant tamen *Pasqual. Miranda, et de Alexand. c.* 9. §. 2. *q.* 7. quod urgente justa causa, (puta, si timeantur rixæ, etc. ut ait *Miranda de Mon. qu.* 2. *art.* 15.) possunt tunc Prælati Claustra introire. Proinde hic notandum, quod in Monasteriis non exemptis, vel Sedis Apostolicæ submissis præsidet Episcopus: In exempis vero Prælatus Regularis una cum Episcopo ex *Const. Greg. XV.* Tunc tamen Episcopus tantum assistit, sed vota non excipit; *Alex. ex Decr. S. C. q.* 8. Facta autem electione, nisi aliud obstet, debet in eodem loco electio confirmari a Prælato præsidente, scil. ab Episcopo, vel a Prælato Regu-

lari in Monasteriis exemptis, vel a Sede Apostolica, si Monasterium illi sit immediate subjectum. Vide *Alex.* c. 9. §. 4. q. 1. Et hæc confirmatio potest fieri etiam a Prælato absente, et adhuc etiam extra Diœcesim degente, ut tenet *Pasqual.* (contra *Tamb.*) nisi adsit oppositio, apud *Alex.* q. 3. Item, Abbatissa nequit officium exercere ante confirmationem. Ipsa debet etiam benedici in Ecclesia exteriori ab Episcopo, vel Prælato Regulari intra annum, alias privatur officio; talis autem Benedictio potest alteri committi, etiam simplici Sacerdoti; *Pasqual.* et *Alex.* *qu.* 8. Sed in his omnibus, ut notant *Tamb.* *Azor.* etc. cum *Alex.* *qu.* 8. attendenda est Monasteriorum consuetudo.

Not. VIII. Quod Abbatissæ possunt eligi per triennium, vel per singulos annos, sed non ultra triennium, alias electio est nulla. Et insuper Abbatissa triennalis debet per triennium vacare, *ex Const. Greg. XIII. Exposcit etc.* Neque in Vicariam eligi potest, si forte nova Abbatissa deficiat, quia præcipit Pontifex, ut Abbatissa anterior *per triennium omni prorsus careat auctoritate.* Vide *Alex. cap.* 9. §. 3. *q.* 2. Dicit autem *Alex. q.* 4. cum *Rodr.* quod in Collegiis Oblatarum bene potest eligi Superior perpetua, quia tantum de veris Monialibus professis loquuntur Bullæ.

Alia hic addere expedit.

II. De PRIVILEGIIS MONIALIUM, ET RELIGIOSORUM.

60. Hic prænotandum quoad privilegia Regularium, quod omnes Ordines Regulares communicant in privilegiis aliorum Ordinum, sive Mendicantium, sive non, ut constare ex privilegiis concessis asserunt *Salm. Tr.* 18. *de Priv. c.* 1. *n.* 90. cum *Lez. Tamb. Miranda, Pell. Rodr. et communi.*

Hinc notandum I. quod Moniales gaudent iisdem privilegiis (de quibus sunt capaces) Religiosorum ejusdem Ordinis; Ita *de Alex. Conf. Mon. c.* 10. *q.* 1. cum *S. Anton. Pal. Rodr. Tamb. etc.* contra *Sanch. Barb. et alios.* Ratio, quia, cum ipsæ vivant sub eadem Regula, sunt pars Ordinis, et ideo Ordinis privilegiis merito gaudere debent. Et hoc, etiamsi in Privilegio exprimatur concessio fieri *viris, aut masculis;* Et etiamsi Moniales sint Episcopo subjectæ, ut tenent *Salm. l. c. n.* 92. cum *Suar. Pelliz. Pal. Bon. Bordon. et Alex. c.* 10. *q.* 2. qui notat cum aliis *q.* 3. gaudere etiam privilegiis aliorum Ordinum suo Ordini communicatis.

61. Ex hoc infertur I. cum *Lez. Pasq. et Alex. q.* 5. Abbatissam posse dispensare in jejuniis, Officio, etc. juxta Privilegia sui Ordinis Prælatis concessa; quia, licet ipsa non possit per se dispensare defectu auctoritatis spiritualis, potest hoc tamen Prælati commissione, quæ præsumitur ei facta, statim ac fuit electa in Abbatissam. Infertur II. Moniales Episcopo subjectas bene posse uti privilegio, v. gr. recipiendi absolutionem etc. a proprio Episcopo, quando cuicumque Regulari privilegium est concessum; se-

cus tamen, si facultas absolvendi non est Regularibus concessa, sed tantum Prælato illius Ordinis; Ita *Alex.* cum *Cespedes cap.* 10. *q.* 4. Infertur III. cum *Salm. tr.* 10. *de Censur. c.* 9. *n.* 65. *et Viva*, *Roncagl.*, *Rodr. Alex. c.* 1. *q.* 6. (quidquid dicant *Nav. Barb. etc.* apud *Alex.*) omnes Regulares utriusque sexus tempore Interdicti Generalis posse in suis Monasteriis Divina peragere, prout Officia recitare, Missas celebrare, etc. submissa tamen voce, januis clausis, sine campanis, et exclusis nominatim interdictis, vel qui causam Interdicto dederunt, ut concessum fuit in *cap. Alma Mater*, *de Sent. Exc.* Item posse Eucharistiam suscipere, Missas audire, ut *Salm. n.* 48. cum *Pal. Laym. Henr. Sayr.* Item suscipere Extremam Unctionem, ut ibi *Salm.* cum *Pal. Avil. Henr.* etc. Et ad hæc Regulares ex privilegio possunt admittere omnes Monasterii famulos, Procuratores, operarios, ut concessit Alexand. IV. Et idem concessit Eug. IV. pro Beatis, et Tertiariis: Exceptis tamen semper specialiter interdictis, etc. ut supra. *Salm. n.* 66. *Alexan. qu.* 7. *etc.* Et possunt etiam publice celebrare in pluribus Festis, ut Paschatis, Pentecostes, Nat. Domini, Ass. B. V. Mariæ; item SS. Sacramenti et Octavæ, Concept. Annunt. et Nat. B. V. Sanctorum Titularium Ecclesiæ, et Sanctorum proprii Ordinis: item in Festis Circumcisionis, Epiph., SS. Trinitatis, Apostolorum, S. Joann. Baptistæ, S. Luciæ, S. Marci, Omnium Sanctorum, Omnium Defunctorum; Vide *Salm. n.* 61. 62. *et* 64. Nec obstat dicere, quod *Trid. Sess.* 25. *de Reg. c.* 12. præceperit, Interdicta etiam a Regularibus in eorum Ecclesiis servari: Nam probabiliter respondet *Alex. d. c.* 10. *q.* 8. *et* 10. cum *Peyrin.*

Sorb. etc. mentem Trid. fuisse tantum compescere aliquos Fratres, qui vi quorumdam privilegiorum praetendebant nullo modo Interdicta ab Ordinariis emanata servare; non autem abrogare privilegium Religiosis, etiam Clericis in *d. c. Alma Mater*, ad commune bonum concessum, ut supra, tempore Interdicti.

62. Notandum II. quod in Ecclesiis Monialium non possunt sepeliri personae laicales, nisi ibi habeant jus Sepulturae, vel nisi obtineatur concessio a S. C. ut pluribus Declar. S. C. apud *Alex. c.* 10. *qu.* 10. Et tunc Officia defuncti peragenda sunt vel a Confessario Monialium, vel a Regularibus ejusdem Ordinis, si sint exemptae, non autem a Clero, ut *Barb. Lez. etc.* cum *Alexand. q.* 11.

63. Notandum III. Circa *Divinum Officium* plura privilegia Regularibus fuisse indulta. Clemens VII. concessit Monialibus Clarissis privilegium, uti refert *Alexand. cap.* 10. *qu.* 13. (At *Salmant. Tr.* 16. *de Priv. cap.* 3. *num.* 61. *et* 62. dicunt hoc privilegium concessum fuisse universis Monialibus) quod possint satisfacere per Officium laicarum, si judicio praelati, vel confessarii, vel Abbatissae, non sint satis instructae ad Officium Chori. Idem Clemens concessit omnibus Regularibus infirmis, vel eis qui infirmis incumbunt, satisfacere per 7. vel 6. Psalmos a superiore assignandos, cum 7. *Pater*, et duo *Credo*. Item Innoc. IV. per Bullam X. concessit Monialibus S. Clarae, et inde aliis per communicationem, satisfacere cum Officio laicarum, si non dicant Horas canonicas, ex quacumque rationabili causa, nempe si Monialis sit scrupulosa, si sit extraordinarie defatigata, vel occupata in utilibus ministeriis. Ita *Salm. l. c.*

num. 62. *Alex.* q. 13. Et notant 1. ibi *Salm.* hoc privilegio uti posse per se, sine licentia Superiorum. Notant 2. *Salm. ib. num.* 61. cum *Pelliz.* quod, si Moniales forte culpabiliter omittant dicere Officium laicale, non peccant graviter, quia tunc se habent, ut laicæ, quæ ad talem recitationem non tenentur sub mortali. Notant 3. eodem privilegio uti posse omnes Religiosos, qui communicationem habent privilegiorum; quia ex communi sententia, sicut moniales privilegiis Religiosorum uti valent, sic e converso. Et pro causa eis sufficiet, si concionentur in Quadragesima (etsi non quotidie) cum magno labore; si confluat multitudo pœnitentium: si laxati sunt ex itinere, vel concione: item si sint lectores, aut studentes, qui pro majore parte diei vacent studio S. Scripturæ, aut SS. Canonum, aut Theologiæ Scholasticæ, vel moralis, Ita *Salm. ib. n.* 56. 57. *et* 63. cum *Pasq. etc.*

64. Item Martin. V. concessit monachis S. Hieronymi, ut qui sine tædio Officium non valent dicere ob infirmitatem, etiam postquam convaluerint, satisfaciant recitando id, quod suis confessariis visum fuerit. Item Leo X. concedit Fratribus minoribus Officia prolixiora anticipare, et Breviora reservare pro diebus, in quibus minus occupantur in concionibus, et confessionibus, aut studio, ut putant *Salm. num.* 59. cum *Rodr. Tambur. Pelliz. etc.* contra tamen *Lezan.* Item Leo X. concessit Regularibus privilegium recitandi Officium privatum mentaliter: Et, licet *Alexand. c.* 10. q. 16. cum *Pelliz. Lez. Tamb. Lugo etc.* apud *Salm.* teneant hoc privilegium fuisse revocatum a Gregorio XV. et Urban. VIII. qui revocarunt

omnia privilegia vivæ vocis Oraculo concessa, prout tale fuit hoc privilegium, ut communiter DD. asserunt; Attamen probabilius contradicunt *Salmant. Tract.* 16. *cap.* 3. *num.* 53. cum *Navar. Hurt. Henr. Villal. Tamb. de Sacr. Mis. Rodr. Leand. etc.* Quia, ut ajunt, prædicta revocatio respexit tantum privilegia oretenus concessa ante S. Pium V. Non autem hoc, quod a S. Pio confirmatum fuit per Bullam, quam referunt *Pell. et Peyr.* Addunt, quia privilegium Leonis fuit declaratio juris communis in *cap. Dolentes, de Cel. Miss.* ut idem *Lezana* concedit. At Oracula vivæ vocis, quæ sunt declarationes juris communis, vel Bullarum, tunc minime revocata fuerunt, ut fere omnes dicunt, prout testantur *Salm. d. num.* 53. Id autem quod objicit *Peyrin.* nempe quod dictum privilegium ad summum concessum fuit pro ea parte, quæ secreto dicitur in Officio publico, vel in Missa, ut exprimunt verba privilegii relata a *Salmant. l. c. num.* 51. minime obstat, nam ibi in fine sic additur: *Et quod eodem modo possit facere, qui solum dicit Officium per se: cum prolatio verbalis sit præcipue, ut ab aliis intelligatur.* Ergo (recte arguunt *Salmant. num.* 54.) recitatio privata, ubi nihil dicitur, ut ab aliis intelligatur, et potest ex hoc privilegio tota mentaliter fieri.

Sedulo hic notandum quoad omnia privilegia Religiosorum, quod Superior potest ex justa causa aliquando limitare privilegia subditorum, quia hæc semper concessa intelliguntur, ut non præjudicent potestati dominativæ, quam ob votum Obedientiæ Superior super subditos habet. Poterit etiam Abbatissa moderari pœnitentiam

a Prælato Moniali impositam, si adsit justa causa, et accessus ad Superiorem non pateat. Ita *Alexand. cap.* 11. §. 1. *qu.* 28. Ultimo notandum, quod ex Bulla Pauli V. §. 8. omnes Regulares professi (sicut et Ordinarii locorum) gaudent indulgentiis concessis cuicumque Ordini Religioso, ut notat *Alexand.* c. 10. *qu.* 18.

DUBIUM V.

Qui possint, vel teneantur ingredi Religionem?

65. » RESp. 1. Omnes illi, et soli possunt » ingredi Religionem, qui sunt sui juris, nec » aliis obstricti: qui vero aliis obstricti sunt, » non possunt sine eorum consensu. *Less. l. 2.* » *c. 41. d. 3.*

» Unde 1. non possunt ingredi Religionem im» puberes, quia subsunt parentibus, vel tuto» ribus, quoad vitæ dispositionem. 2. Nec filii, » si parentes sine illis se alere nequeant. *Lay-* » *man. l. 4. t. 5. c. 4. n.* 1. et supra *l.* 3. *t.* » 3. *c.* 2. *d.* 1. 3. Nec servi sine consensu domi» norum. 4. Nec qui decipit virginem sub pro» missione matrimonii. 5. Nec is, qui non est » solvendo creditoribus modo in seculo manendo » possit intra paucos annos solvere. *S. Th.* ta» men, *Sylv. Fumus*, *v. Religio*, et alii putant, » illum posse bona præsentia cedere creditoribus; » quia persona hominis liberi non est pro pecu» nia obligata. 6. Nec Episcopus, sine consen» su Papæ, cui juramento se obstrinxit; præ» terquam quod sit obstrictus suæ Ecclesiæ, sic» ut maritus uxori. 7. Nec conjuges post ma» trimonium consummatum, nisi vir per vim » consummasset, ante expletos duos menses, qui » eis a jure conceduntur, aut nisi alter conju» gum commisisset adulterium: tunc enim inno» cens ingredi posset.

66. Notandum hic I. quod, si filius profiteatur Religionem, relinquendo Parentes in necessitate, professio, hoc non obstante, bene valida est. Notandum II. quod, si filius in seculo manens nullo modo necessitati Parentum possit subvenire, licite Religionem ingredi potest. Notandum III. quod si filius in seculo manere non possit sine gravi periculo labendi in aliquod gra-

ve peccatum, licite etiam ingreditur Religionem quacumque necessitate laborent Parentes, quia temporali vitæ Parentum præferri quidem debet spiritualis salus filii. Ita *S. Thomas Quodlib.* 10. *art.* 9. ubi ait: *Aut iste, qui habet propositum intrandi Religionem, videt in seculo non posse vivere sine peccato mortali, vel non de facili; Si timet sibi periculum peccati mortalis, cum magis teneatur saluti Animæ suæ providere, quam corporali necessitati Parentum, non tenetur in seculo remanere.* Sanctum Doctorem sequuntur *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 20. *num.* 11. *Pal. tr.* 16. *D.* 1. *p.* 7. §. 5. *num.* 7. *et Salm. tr.* 15. *de Statu Rel. c.* 3. *n.* 50. *cum Lezana Garcia, Peyrino, etc.* Intellige tamen (ut bene advertunt *Salm. l. c.*) si periculum sit proximum, et tale, ut a filio, manendo in seculo, moraliter vitari non possit.

Sed nunc quæritur, quænam necessitas Parentum prohibeat filios Religionem ingredi? Et e converso, quænam necessitas filiorum prohibeat Parentes Religiosos fieri? Sic respondet, et docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 187. *art.* 6. loquendo de filiis: *Parentibus in necessitate existentibus, ita quod eis commode aliter subveniri non possit, non licet filiis Religionem intrare.* Secus autem dicit, si Parentes *filiorum obsequio non multum indigeant.* Hinc dicunt *Sanch. Dec. l.* 4. *cap.* 20. *Less. l.* 2. *c.* 41. *num.* 34. *Salm. de Stat. Rel. c.* 3. *n.* 53. cum *Suar. Peyrin. Pal. Bon. et communi*, quod filius nequit ingredi Religionem, relinquendo Parentes in necessitate sive extrema, sive gravi, (non autem communi), etiamsi filius votum Religionis emiserit. Secus autem, si necessitas sit communis, aut si illi tantum aliqualem patiantur status diminutionem, ut videtur docere *S. Thomas Quodl.*

10. *art.* 9. ubi: *Si sine ejus obsequio Parentes nullo modo vivere possunt, sic tenetur eis servire, et alia opera perfectionis prætermittere. Si vero sine ejus obsequio possunt aliqualiter sustentari non honorifice, non propter hoc tenetur opera perfectionis dimittere.*

67. Hoc dicendum de filiis nondum in Religione professis; Sed magna quæstio est, an, Parentibus egestate pressis, Filius jam professus teneatur egredi, ut eis subveniat? In necessitate extrema, certum est teneri; Dicunt tamen *Salm. de IV. Præcepto c. unic. n.* 11. quod hoc non procedit, si filius e Claustro possit subvenire, quin egrediatur; nec si Patris necessitas non sit evidens, et Prælatus licentiam neget, judicans necessitatem non esse talem, quia in dubio standum est judicio Superioris. At dubium majus est, si necessitas Parentum sit evidens, sed tantum gravis? Adest triplex sententia: *Prima* dicit teneri filium egredi, quia per votum non extinguitur obligatio naturalis filii erga Parentes. Ita *Henr. de Pandaa, Cordub. etc. apud Salm. l. cit. n.* 12. *Secunda* sententia distinguit, et dicit, quod si necessitas Parentum antecedit Professionem, filius tenetur egredi, quia obligatio jam contracta non extinguitur per Professionem; Secus, si Professionem subsequitur. Ita valde probabiliter *Elbel de* 4. *Præc. num.* 552. *cum Less. etc. Tolet. summ. l.* 5. *c.* 1. *num.* 9. *et Navar. Suarez, Sylvest. etc. apud Salm. n.* 13. *Tertia* sententia probabilior docet in tali casu non teneri, nec posse filium egredi sine licentia, sive necessitas Parentum præcedat Professionem, sive non. Et probatur ex *D. Thoma* 2. 2. *quæst.* 101. *art.* 4. *ad* 4. ubi ait: *Ille vero qui jam est in Religione Professus, reputatur jam quasi mortuus Mundo; unde non*

debet occasione sustentationis Parentum exire e Claustro. Tenetur tamen, salva sui Prælati obedientia, et suæ Religionis statu, media adhibere, qualiter ejus Parentibus subveniatur. Probatur inde ratione, quia sicut filius conjugatus non tenetur relinquere uxorem, et adire Parentes, ut eos alat, sive necessitas Matrimonium præcedat, sive non; quia jam statum suscepit, in quo tenetur magis adhærere uxori, quam Parentibus; Sic neque Religiosus tenetur Claustrum deserere ad subveniendum Parentibus. Ita cum *Bus. de 4. Præc.* vide *lib.* 3. *num.* 335. *in fin. num.* 5. *S. Thom. l. cit. et Quodl.* 3. *art.* 16. *ac Quodl.* 10. *art* 9. *Sanch. Dec. lib.* 4. *cap.* 20. *n.* 17. *cum Caj. S. Anton. Arm. Tab. etc. Bon. de* 4. *Præc. p.* 5. *n.* 7. *Salm. n.* 14. cum *Fag. Bord. Rodr. etc.*

Nota hic obiter Decretum SS. N. P. Bened. XIV. incipiens, *Pontificia*, editum die 28. Maji 1745. notandum in suo *Bullar. tom.* 2. *p.* 53. ubi præcipitur, quod Regulares extra Claustra degentes (sicut et in civilibus) sint subjecti Ordinario, qui eos etiam corrigere debet.

68. Quæritur inde, an peccent filii Religionem ingredientes, invitis, aut insciis Parentibus? Dixit Lutherus, ut refert *Bellarm. Contr. tom.* 1. *de Monach. c.* 36. *n.* 1. peccare filios intrando in Religionem sine Parentum consensu, cum teneantur ipsis in omnibus obedire. Sed hoc reprobatum fuit a Conc. Toletano X. *cap. ult.* ubi omnino concessum fuit filiis Religionem suscipere sine Genitorum licentia, modo annos pubertatis compleverint: *Parentibus* (verba *Concilii*) *filios Religioni tradere, non amplius quam usque ad decimum quartum eorum ætatis annum licentia poterit esse. Postea vero, an cum voluntate Parentum, an suæ devotionis sit solitarium*

votum, *erit filiis licitum Religionis assumere cultum*. Idem sancitum fuit per Conc. Tiburtinum Can. 24. Idem docuerunt S. Ambr., S. Hieronym., S. August., S. Bern., S. Thom. et alii cum S. Joann. Chrysost. qui generaliter loquendo scripsit: *Cum spiritualem* (salutem) *impediunt Parentes*, *nec cognoscendi quidem sunt*. Hinc communiter docent DD. non teneri filium Religionem omittere, causa vitandi scandala Parentum. Ita *S. Thom*. 4. *D*. 38. *q*. 2. *art*. 4. *quæst*. 2. *ad* 1. *Pal*. *de Char*. *D*. 6. *part*. 16. *n*. 6. cum *Suar*. *Vasq*. *etc*. *Sporer de Scand*. *cap*. 1. *num*. 31. *cum Val*. *Salm*. *tr*. 21. *cap*. 8. *n*. 87. *cum Cano*, *Led*. *Hurt*. *etc*. Quamvis autem præfati AA. advertant debere filium eo casu aliquantulum expectare, donec Parentes moneantur de eorum obligatione; imo, si ipse facile et tuto possit ipsorum consensum obtinere, par esse, ut non discedat sine Parentum benedictione. Hoc tamen intelligendum, ut mox videbimus, nisi probabile sit periculum, quod Parentes injuste illi impediant executionem suæ vocationis. Ideo ut plurimum in praxi filii excusantur, si insciis Parentibus domum relinquant.

Certum est, quod circa status electionem non tenemur Genitoribus parere, ut docet communis sententia DD. cum *S*. *Thom*. 2. 2. *quæst*. 104. *art*. 5. qui ait: *Non tenentur nec servi dominis*, *nec filii Parentibus obedire de matrimonio contrahendo*, *vel de virginitate servanda*, *vel aliquo alio hujusmodi*. Dubium igitur fit, an filius teneatur in his consulere Parentes, ut ab ipsis rectum consilium accipiat? Quoad statum conjugalem, *Sanch*. *de Matrimon*. *lib*. 4. *D*. 23. *num*. 10. *cum Con*. *et aliis*, censent teneri filium Parentes consulere, quia in tali negotio

ipsi majorem experientiam, quam juvenes, habent. Sed adhuc circa matrimonia *Castrop. Henriq. et Salmant.* cum aliis, auctoritati *S. Thomæ* innixi (Vide *de Matrim. l.* 6. *n.* 849. *v. Tertia sententia*) excusant a culpa gravi filium, insciis Parentibus, matrimonium contrahentem. Quicquid tamen sit de hoc, recte dicit P. Pinamontius in aureo Libello (cui titulus *Vocaz. vittoriosa cap.* 3.) quod circa electionem Status Religiosi nec tenetur, nec expedit, quod filii consilium Genitorum expetant; quia in hoc non tantum ipsi nullam experientiam habent; sed etiam quia Parentes ob proprium commodum mutantur in hostes, ut ait *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 10. loquens de vocatione Religiosa: *Frequenter amici carnales aversantur profectui spirituali.* Etenim frequentius Parentes malunt filios perire cum eis, quam salvari sine eis, ut dicit *S. Bernard. Ep.* 111. unde exclamat: *O durum Patrem, o sævam Matrem! O Parentes crudeles, et impios! non Parentes, sed peremtores; quorum dolor salus pignoris, quorum consolatio mors filii est. Ibidem.* Hinc sic advertit *Porrecta apud S. Thom. loc. cit.* « Si Deus vult Animam ad se vocatam oblivisci Patrem, et domum Patris, suggerit utique per hoc, vocatus ab ipso ad Religionem, non debet suorum carnalium consilium interponere Vocationis executione) ». Et S. Cyrillus apud eumdem S. Thom. ibid. explicans illud: *Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est Regno Dei. Luc.* 9. 60. inquit: *Aspicit retro; qui dilationem quærit cum propinquis conferendi.* Ideo *S. Th. Opusc.* 17. *cap.* 10. absolute vocatos animadvertit, ut diligenter caveant, ne de sua Vocatione consilium a Parentibus accipiant: *Ab*

hoc consilio primo quidem amovendi sunt carnis propinqui, dicitur enim: Causam tuam tracta cum amico tuo. Propinqui enim carnis in hoc negotio amici non sunt, sed inimici juxta sententiam Domini: Inimici hominis domestici ejus. Ex his omnibus concluditur, non solum non peccare filios Religionem assumentes, Parentibus inconsultis; sed ordinarie loquendo, valde errare, si participes eos faciant de sua Vocatione, ob periculum cui se exponunt, se ab illa averti; et hoc utique confirmatur ab exemplo tot Sanctorum, quorum discessus, parentibus insciis, aut invitis, Deus etiam miraculis approbavit, et benedixit. Idemque sentit doctus *P. Elbel de Præc.* 4. *n.* 538. dicens: « (Si filius se sentiat a Deo vocatum ad statum religiosum, et advertat Parentes id ægre laturos, atque ex affectu carnali, ac futilibus motivis se opposituros, non tenetur eos consulere, quia consultius aget rem eis celando, juxta illud *Matth.* 8. ubi Christus Domin. discipulum reprehendit nolentem eum illico sequi ob Patrem prius sepeliendum). ». An autem peccent graviter Parentes, avertentes filios a Religione, vide *infra num.* 77.

69. E converso docet *S. Thom. eodem loco*, non licere Parentibus Religionem intrare, non solum cum filios in necessitate gravi relinquere deberent, sed etiam si omnino prætermittere deberent eorum curam, *idest, non prœviso* (sunt verba S. D.) *qualiter educari possint.* Hoc tamen intelligitur, ut dicunt *Salmant. d. cap.* 3. *num.* 52. cum *Suar. Pal. Pelliz.* de filiis non emancipatis, quos Parentes nequeunt in seculo relinquere, quin eis provideant de necessariis tam ad sustentationem, quam ad instructionem morum. Secus autem de filiis emancipatis, quos

Parentes, ordinarie loquendo, nec alere, nec instruere amplius tenetur, nisi filii per accidens gravi necessitate laborent.

70. Fratres autem, et sorores non licet deserere in necessitate extrema, sed licet in gravi; quamvis ratione caritatis posset quis differre, et etiam omittere statum Religionis ad subveniendum Fratribus graviter indigentibus. Si vero votum habeat Religionis, in tali casu non posset differre per longum tempus, sine dispensatione. Ita *Salm. ib. num.* 54. cum *Sanch. Suar. Pal. Azor. Pelliz. Bonac.*

71. Quæritur inde, an debitor ære alieno gravatus possit Religionem ingredi? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia cum *Gerson. Pal. Val. Suar. Reg. Mol. Bon. etc.* apud *Salm. de Rest. c.* 1. *n* 289. *et Holz. de Fest. n.* 518. absolute negat, quia hoc esset contra naturale præceptum justitiæ, lucrum spirituale quærere cum damno creditoris, cui debitor ex justitia solvere tenetur. *Secunda* sententia, quam tenent *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 19. *num.* 8. cum *Major, Nav. Azor. et Salm. l. c. num.* 290. distinguit, et dicit, quod, si debitor in sæculo manens brevi tempore probabiliter, et sine magna difficultate acquirere sua industria possit quod debet, vel notabilem debiti partem, ut solvat; tunc tenetur expectare. Secus, si diu expectare deberet, vel si sine notabili difficultate satisfacere non posset. Quale autem tempus censendum sit breve? *Maj.* putat triennium; *Sanch.* autem cum *Nav.* biennium. *Tertia* vero sententia absolute docet debitorem statim posse Religionem ingredi, bona sua creditori cedendo. Hanc tenent *S. Th.* 2. 2. *q.* 189. *art.* 6. *ad* 3. Et eum sequuntur *S. Anton. Sylv. Caj. Palud. Tabien. Ang. Armill. Arag. etc.* apud *Sanch. loc. cit. num.*

7. ac probabilem putat *Sà*. Et hoc, etiamsi solutio promissa fuerit cum juramento, ut notant *ibid. S. Anton. Sylv. Tab. et Sà.* Ratio *S. Thomæ* hæc est: *Propter pecuniam persona liberi hominis secundum jura Civilia non obligatur, sed solum res: quia persona liberi hominis superat omnem æstimationem pecuniæ: Unde licite potest, exhibitis rebus suis, Religionem intrare; nec tenetur in seculo manere, ut procuret unde debitum solvat.* Rationem hanc rejicit *Sanchez* cum *Medina d. n. 7.* dicens non esse verum, quod persona debitoris non sit creditoribus obligata; alias, ait, inique debitor carens bonis in carcerem a Judice detruderetur. Sed respondetur, quod obligatio personalis, quæ inest debitori, non jam est ratione personæ, sed ratione bonorum, ut docet *S. Thom. l. c.* et prout certum asserunt *Salm. d. c. 1. num.* 224. Unde, supposito quod debitor in seculo maneat, et liber potensque sit bona acquirere, bene remanet sua persona obstricta ad bona acquirenda, cum possit sine magno sui detrimento; Et tunc remanet obligata persona debitoris, non jam directe ratione bonorum, ad quæ acquirenda potens est, cum tenetur tunc non solum dare, quæ habet, sed atiam procurare possibilitatem solvendi, dum potest acquirere sine magno damno suæ libertatis. Secus tamen dicendum, supposito quod velit seculum relinquere, et Deo se totum dicare in religione, ubi impotens redditur ad solvendum; tunc enim liberam habet personam, ut de ea in Dei obsequium disponere possit: et quoad debitum solvendum sufficit, si omnia sua bona creditoribus cedat. Alias, si in seculo manere teneretur, esset directe, et per se obligata persona debitoris ob pecuniam debitam, quod absolute nega-

tur, quia libertas hominis omnem æstimationem pecuniæ excedit, ut loquitur supra *S. Thomas.* Adde (et sic respondetur rationi primæ sententiæ), quod Præceptum naturale non obligat, quando debitor nequit satisfacere, nisi cum tanto detrimento suæ libertatis, et cum onere subeundi, in seculo manendo, periculum æternæ salutis; nemo enim in contractu, cum hoc onere præsumitur velle se obligare. Et, sicut quis non tenetur in seculo manere ad servandam promissionem Matrimonii (nisi per eam copulam extorserit), ita nec etiam, qui debitum contraxit. Et hoc, etiamsi debitum sit ex delicto, ut tenent *Salm. cum aliis d. n.* 290. Quia pariter iste debitor non est obstrictus cum tanto onere, ut Religionis meliori statu privari debeat. Hæ tres sententiæ sunt omnes probabiles, sed probabilior mihi videtur secunda; modo ex illa brevi mansione in seculo non immineat probabile periculum incidendi in peccata, vel amittendi vocationem ad Religionem. Conveniunt autem DD. ad dicendum, quod prædicta quæstio currit, cum debita sunt certa: At, si incerta sint, procul dubio statim debitor Religionem ingredi potest; quia, cum obligatio elargiendi debita incerta pauperibus non sit ex justitia, et jure naturali, sed ex pietate, et jure Ecclesiastico, ut probant *Salm. de Rest. cap.* 1. *num.* 211. cum *Less. Vasq. Bann. Vill. Led. etc.* contra alios, ideo bene talis debitor potest, omissa restitutione, Religionem petere, cum nihil sit tam pium, quam se, suaque omnia Deo in Religionem dicare. Ita *Sanch. l. c. num.* 4. *Lugo*, *Suar. Pal. etc.* cum *Salm. cap.* 16. *num.* 287.

Advertendum tamen, quod hæc locum habent de jure naturali. At Sixtus V. per Bullam

datam anno 1587. reddit inhabiles ad Religionem debitores, qui dilapidaverunt sua bona, vel qui deponere debent rationes, antequam debita solverint, aut rationes reddiderint; Et licet Clemens inhabilitatem abstulerit; reliquit tamen prohibitionem. Hoc vero intelligendum, ait *Croix l.* 3. *p.* 2. *n.* 444. cum *Sanch.*, *et Ills.* de iis, qui aliter non possunt satisfacere, nisi in seculo manendo, et a quibus sperari potest solutio; Item si magna sint debita, superantia facultates proprias, cum dicatur in Bulla, *ingenti ære alieno* gravatis. Præterea dicit *Croix* cum *Sanch.* *et Dic.* hoc non procedere pro Monialibus, nec pro Equitibus Ordinum Militarium, quia hi in odiosis non comprehenduntur nomine Religiosorum: Insuper neque pro iis, qui gravantur debitis tantum incertis: Nec pro iis, qui sine culpa gravi inciderunt in impotentiam; nam Bulla est tantum pro dilapidatoribus, ut notat *Croix* ibid. cum *Dic.* nec pro debitoribus ratione donationis, *Croix* cum *Sanchez.* Præceptum autem de reddendis rationibus, intelligitur de rationibus valde leligiosis, intricatis, fraudulentis, daturis causam litibus, *Croix* cum *Dic.* *et Ills.*

Si vero quis debitis gravatus jam Religionem professus fuerit, valet Professio, ut *Croix d. n.* 444. Nec Prælatus tenetur tunc de justitia licentiam ei dare ad laborandum, ut satisfaciat *Croix num.* 450. cum *Lugo*, *et Nav.* Tenetur tamen ex caritate, si nullum inconveniens obstaret.

72. » Resp. 2. Qui vovit religionem, tene-
» tur ingredi secundum sequentes regulas.

» 1. Non tenetur, imo nec potest licite in-
» gredi Ordinem, in quo collapsa est discipli-
» na regularis: (*Intellige quoad Observantias*

» *principaliores*, *ut Salm. de Stat. Rel. cap.* » 2. *n.* 3.) * idque ob periculum perversionis. » *Laym. l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 5.

» 2. Qui vovit laxiorem, licite ingreditur » strictiorem; non tamen contra, quia minus » præstaret, quam promisit. Quod si tamen pro- » fiteatur in laxiore, valida est professio, et li- » beratur a voto strictiorem ingrediendi. Ratio » est, quia votum sollemne, quo fit personæ » traditio, et religioni jus in personam acqui- » ritur; derogat priori voto simplici, per quod » nullum tale jus Religioni strictiori erat acqui- » situm. *Laym. loc. cit. ex S. Th. etc.*

» 3. Is, qui vovit experiri Religionem stri- » ctiorem, potest id commutare in votum pro- » fitendi, et perseverandi in laxiore. Ratio est, » quia hoc melius est. *Laym. loc. cit.* ex *San-* » *chez etc.*

Communiter DD. dicunt quod, si quis voverit Religionem ingredi, non tenetur eam quærere extra propriam Nationem, vel Provinciam: vide *Salm. tract.* 15. *cap.* 2. *num.* 8. Femina vero quæ vovit Religionem, non tenetur quærere Monasterium extra Patriam, longe a suis, ut ajunt *Pal. D.* 1. *tr.* 16. *p.* 3. *n.* 6. *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 16. *n.* 46. *Tolet. l.* 4. *c.* 17. *n.* 12. *et Salm. loc. c. cum Garcia*, *etc.* Ratio, quia regulariter non censentur feminæ Religionem voventes ad id se obligare, cum hoc gravem et novam involvat difficultatem; ob quam *Tolet. et Garc. ib.* excusant etiam viros votum Religionis habentes.

Quæritur I. An is, qui voverit Religionem, et semel legitime repellatur ab ea, teneatur iterum ingredi, si Monasterium postmodum velit eum admittere? *Prima* sententia affirmat, eamque tenent *Laym. l.* 2. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 4. *Bonac.*

l. 2. *D.* 4. *q.* 2. *p.* 5. *§.* 6. *n.* 11. *et Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 16. *num.* 71. *cum Abul.* Ratio, quia votum non est factum in favorem Religionis, sed in Dei obsequium; unde, licet illa cedat juri suo nolendo eum admittere, non ideo tamen vovens liberatur a sua obligatione. *Secunda* vero sententia negat, quam tenent *Pal. D.* 1. *p.* 3. *num.* 10. *Less. l.* 2. *c.* 41. *num.* 44. *Suar. c.* 2. *num.* 7. *et* 10. *et Salm. tr.* 15. *c.* 2. *num.* 11. *cum Arag. Pell. Garcia, Diana, et a S. Fausto.* Ratio, quia tale votum, quamvis emissum in honorem Dei; censetur tamen factum sub conditione, *si non repellar*; ergo, conditione non impleta, extinguitur obligatio. Huic objicit *Bon.* nullam conditionem reddere votum conditionale, nisi explicite apponatur. Sed hæc objectio non videtur subsistere, non raro enim in promissionibus conditio implicite apposita promittentes deobligat juxta dicta *l.* 3. *num.* 720. *v. Notandum.* Ceterum in hac quæstione probabilius mihi videtur dicendum, quod si talis vovens habeat probabilem spem se fore in posterum recipiendum, non liberatur a voto; Secus, si nulla probabilis spes appareat.

Quæritur II. An qui simpliciter Religionem voverit, peccet mortaliter, si post ingressum sine causa ab illa egreditur? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Bon. de Voto D.* 4. *q.* 2. *p.* 5. *§.* 6. *n.* 22. *et Sotus, Caj. Arag. etc. apud Sanch. l.* 4. *cap.* 16. *n.* 90. et probabilem vocant *Salm. c.* 2. *n.* 23. Ratio, quia qui vovet Religionem, censetur eam vovere sub conditione probationis a jure concessæ; jus autem universe concedit ingredientibus, ut possint sine ulla causa pro libito Religionem deserere, uti patet ex *c.* 1. *de Regul. in* 6. *Secunda* vero probabilior sententia, quam tenent *Sanch. loc.*

cit. Pal. tr. 16. *D.* 1. *p.* 4. *n.* 2. *Suar. l.* 4. *cap.* 3. *num.* 2. *et Salm. c.* 2. *num.* 24. *cum Pell. Garcia*, *Miranda*, *et aliis*, docet hunc a mortali non excusari. Ratio, quia votum Religionis non tantum obligat ad suscipiendum habitum religiosum, sed etiam ad Deo toto vitæ tempore obsequendum; unde obstringit etiam ad profitendum, nisi justa adsit causa egressus, puta si ille inveniat Religionem suis viribus imparem, ut ait *Sanch.* Ad textum oppositum autem respondetur illum loqui de iis, qui Religionem ingrediuntur, tantum ad experiendum, nullo tamen præmisso voto. Secus vero dicendum cum *Azor. lib.* 11. *cap.* 12. *et aliis cit. apud Sanch. ut supra*, si vovens non habuerit animum profitendi, sed tantum experiendi. Idque expresse tradit *D. Thomas* 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 4. ubi sic docet: *Si ergo vovens intendit se obligare, non solum ad ingressum Religionis, sed etiam ad perpetuo remanendum, tenetur perpetuo remanere: Si autem intendit se obligare ad ingressum Religionis causa experiendi cum libertate remanendi, vel non remanendi, manifestum est quod remanere non tenetur. Si vero in vovendo simpliciter de ingressu Religionis cogitavit, absque hoc quod cogitaret de libertate exitus, vel perpetuitate remanendi, videtur obligari ad ingressum Religionis secundum formam juris communis, quæ est ut ingredientibus detur annus probationis; unde non tenetur perpetuo in Religione permanere.* Recte autem ad 3. advertit: *Quod ille qui intrat, ut statim exeat, non videtur satisfacere voto suo, quia ipse in vovendo hoc non intendit: et ideo tenetur mutare propositum, ut saltem velit experiri, an ei expediat in Religione remanere: non autem tenetur ad perpetuo remanendum.*

*

Quæritur III. An si quis habeat votum profitendi, et Religionem ingrediatur, animo perpetuo manendi, sed a Religione ejiciatur, quia judicatur ineptus ob inscitiam, ægritudinem, et similia, liberetur a voto? Supponendum, ut certum cum *Sanch. lib.* 4. *cap.* 16. *n.* 108. *et Salm. c.* 2. *n.* 25. quod si is remisse se gesserit, tenetur mediocrem adhibere diligentiam, ut se corrigat, aliter a voto non fit immunis. Difficultas est, quando jam diligentiam adhibuerit, et repellatur, an maneat liber a voto? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Pal. D.* 1. *p.* 4. *n.* 10. *Suar. l.* 4. *c.* 4. *n.* 14. *et Garcia apud Salm. num.* 26. qui probabilem putant. Ratio, quia is, qui promisit profiteri, non censetur se ad aliud obligasse, quam ad media ordinaria apponenda, quæ jam apposuit, nec per ipsum stat quominus profiteatur. *Secunda* vero probabilior sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. c. num.* 82. *Laym. l.* 4. *tract.* 5. *c.* 6. *n.* 13. *Bon. t.* 3. *D.* 4. *s.* 2. *p.* 5. §. 6. *n.* 21. *Salm. l. c. cum. Pell.* Ratio, quia hic tenetur procurare votum illud implere usquedum apparet probabilis spes implendi; idque non extraordinarium, sed ordinarium est medium adhibere; unde, si ab illa Religione ejicitur, tenetur mediocrem diligentiam apponendo aliam Religionem quærere.

Quæritur IV. An qui voverit profiteri, possit a Religione exire ex causa, non jam urgenti, sed justa, nempe quia talem vitam expertus sit incommodam? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Dian. p.* 2. *tr.* 17. *Res.* 10. citans *Sotum, Reg. Led. Arag. etc.* eo quod tale votum intelligitur emissum sub hac conditione, si talis status conveniens sibi videtur. *Secunda* tamen vera sententia, quam tenent *Sanch. l.* 4. *c.* 16.

n. 81. *Laym.* *c.* 6. *n.* 13. *Bon. D.* 4. *p.* 5. §. 6. *n.* 22. *et Salm. num.* 28. *cum Caj. Az. Val. etc.* docet hunc teneri ad profitendum etiam cum incommodo; modo non sit tale, ut intollerabile videatur. Ratio, quia is ita videtur se voluisse obstringere, ut non possit egredi, si ratio vivendi esset tollerabilis; nam e converso, si difficultatem valde gravem experiretur, non teneter permanere, cum non videatur se voluisse obligare ad id, quod sibi est moraliter impossibile. Et hanc eamdem nostram sententiam tenent *Less. l.* 2. *c.* 41. *n.* 46. *et Pal. D.* 1. *p.* 4. *n.* 9. qui non bene citantur a *Salm.* pro prima sententia.

Per quantum autem temporis is, qui votum habet Religionis, differendo illud exequi, peccet graviter? Vide dicta *lib.* 3. *num.* 221. *vers. Quæritur.*

» 4. Professio licentiam transeundi ad Ordi-
» nem laxiorem Episcopus, vel Prælatus Ordi-
» nis exemtus cum consensu Capituli dispensati-
» ve ex justa causa dare potest. *Laym. loc. cit.*
» *Less. l.* 2. *cap.* 41. *num.* 103. *Sanch.* 6.
» *mor. c.* 7.

» 5. Professus ad Ordinem strictiorem, peti-
» ta (licet non concessa) Prælati sui licentia,
» ex justa causa transire potest. Quod addo,
» quia hujusmodi transitus sine causa temere
» fieri non debet. Quod si fiat, spectanda est
» austeritas circa silentium, et solitudinem,
» idque non tantum secundum institutum Regu-
» læ, sed etiam secundum observationem præ-
» sentem. Probatur *ex c. Licet, de Regularibus*
» *V. Laym. Less. Sanch. ll. cc.*

Ex dictis resolvuntur hi Casus.

» 1. Canonici regulares ad Monachos transi-
» re possunt, non contra, cum Religio Mona-
» chorum austerior sit; *Laym. l. c.*

73. » 2. Professus Regulam strictiorem, si ea non » servetur in suo Monasterio, aliove ejusdem » Ordinis, nec sit spes reformationis, potest » transire ad Ordinem laxiorem, in quo Regu- » la servetur: ita ut, considerato præsenti sta- » tu, ducat vitam strictiorem. *Laym. l.* 4. *tr.* » 5. *c.* 6. *n.* 10. *ex Sanch. Rodr. etc.*

Bene potest Religiosus ex suo Ordine ad alium strictiorem transire, petita licentia a suo Prælato, quamvis negata; ita *S. Thomas.* 2. 2. *q.* 189. *art.* 8. et DD. communiter ex *cap. Licet* 18. *de Regular.* ubi Innocentius III. sic præscribit: *Postquam* (Monachus) *a Prælato suo transeundi licentiam postulaverit . . . libere potest sanctioris vitæ propositum adimplere, non obstante proterva indiscreti contradictione Prælati.* Debet tamen Subditus Prælati responsum expectare usque ad tempus, quo Superior valeat examinare, an debeat vel ne licentiam impertire. Contra vero, re perpensa, tenetur Prælatus licentiam concedere, statim ac videt nihil obstare: *Prælatus* (addit Pontifex) *subdito sine difficultate, et parvitate qualibet debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire divinitus inspiratum.* Hinc communiter tradunt *Suarez tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 17. *Sylvest. verb. Religio* 4. *quæst.* 1. *n.* 5. *Pelliz. tr.* 3. *c.* 5. *n.* 139. *Palaus Disp.* 4. *p.* 26. §. 3. *n.* 1. *Lez. tom.* 1. *c.* 22. *n.* 13. *Miranda tom.* 1. *q.* 31. *art.* 6. *Salm. tr.* 15. *c.* 5. *num.* 68. *etc.* quod Prælatus graviter

peccaret, si sine justa causa licentiam denegaret, quia gravem irrogaret subdito injustitiam, eum a perfectiori statu retrahendo, idque confirmatur ex verbis Innocentii relatis, ubi dicitur proterva contradictio Prælati, ubi injuste licentiam denegat. *Non obstante proterva indiscreti contradictione Prælati.*

Diximus *injuste*, nam tres sunt justæ causæ, ex quibus Superior valet denegare licentiam, juxta verba ejusdem Pontificis in *cit. cap. Licet.* Et 1. Si subditus *ex temeritate vel levitate* vellet transire, puta si duceretur ex ira alicujus offensionis acceptæ, aut ex fine consequendi aliquod temporale commodum. In dubio tamen negativo præsumitur recto animo procedere, ut dicunt *Suarez loc. cit. c. 9. n. 2.* et *Bon. q. 2. p. 9. §. 3.* In dubio autem positivo standum judicio Superioris tam Subditi, quam Prælati Conventus, nempe Generalis, vel Provincialis, ut præcipit Pontifex *eod. cap. Licet.* 2. Si transitus redundet in *jacturam sui Ordinis: quoniam communis utilitas* (verba textus) *privatæ utilitati præfertur.* Sed pro hujusmodi *jactura* non porro reputatur illa, quam præferret Ordo ex privatione exempli illius boni Religiosi; nam si talis sufficeret jactura, nemini transire ad arctiorem Ordinem liceret; nomine *jacturæ* intelligunt *Salm. n. 61. cum Portell. etc.* Si v. g. Monachus ille esset Doctor, vel arte peritissimus, ita ut ex ejus deficientia Religio notabile reciperet damnum. 3. Si ex transitu Ordo gravem pateretur *injuriam*, sive dedecus, ita ut deinde ab aliis notabiliter despiceretur, vide *Salm. cit. n. 61.* Hoc dedecus ordinarie abesse censeo, si pateat alterum Ordinem certe in Regulæ perfectione præcellere.

Addendum, non licere Monacho hunc tran-

situm intentare, si altera Religio quam optat, nollet eum recipere, juxta præceptum Urbani VIII. (ut in *Bullar. tom.* 4. *Constit.* 25.) qui dixit: *Non permittatur transire, nisi constiterit eam Religionem paratam esse eum recipere.* Sufficit autem, si nullam obstet impedimentum, licentia Prælati Conventus, a quo petitur transitus, ut *Sylvest. verb. Religio* 4. *qu.* 3. *Peyrin q.* 1. *c.* 24. *et Salm. n.* 63. Utrum autem transitus sine petitione licentiæ non solum sit illicitus, sed etiam invalidus? Affirmant *Lessius c.* 41. *num.* 101. *Azor. c.* 14. *q.* 6. *Sanch. Dec. cap.* 7. *num.* 95. *etc.* At valde probabiliter negant *Suar. lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 22. *Sylvest. loc. cit. qu.* 1. *et Salm. cap.* 5. *num.* 67. *Bon. Pelliz. etc.* quia nullum jus habetur irritans hunc transitum, et contra ipse transitus de jure naturæ valet, cum sit commutatio in melius.

74. Hic plures utiles quæstiones adnectere oportet. Quæritur I. An Parochus possit licite Religionem ingredi contradicente Episcopo? Omnino affirmandum ex *c. Duo sunt leg.* 19. *q.* 5. ubi habetur: *Si quis Clericorum in Ecclesia sua sub Episcopo populum* (scilicet *proprium*, ut explicat *Glossa*) *retinet, et seculariter vivit, si afflatus Spiritu Sancto in aliquo Monasterio, vel Regulari Canonica salvari se voluerit. . . . etiam Episcopo contradicente eat liber nostra auctoritate:* sic Urbanus II. ad Rufinum. Rationem autem hujus sanctionis dat *D. Th.* 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 7. dicens: *Obligatio voti perpetui præfertur omni aliæ obligationi, obligari autem voto perpetuo, et sollemni ad vacandum Divinis obsequiis competit proprie Episcopis, et Religiosis. Presbyteri autem curati, et Archidiaconi non obligantur voto perpetuo, et sollemni ad curam Animarum retinendam, sicut ad hoc obligantur

Episcopi; *Unde Episcopi non possunt deserere Prælaturam absque auctoritate Pontificis*, *ut extra de Regul. etc. c. Licet*, *Archidiaconi autem*, *et Presbyteri curati possunt libere abrenunciare Episcopo curam eis commissam sine licentia Papæ*. Deinde *S. Th.* (*ad 2. d. a. 8.*) affert textum *D. Hieronymi* ad Vigilantium sic dicentis: *Tu dicis*, *si omnes se clauserint*, *quis seculares homines lucrifaciet*: *quis peccantes ad virtutes poterit exhortari*, *etc.* Respondet S. Hieronymus : *Rara est virtus*, *nec a pluribus appetitur.* Hæc omnia uti certa enunciat N. SS. P. Bened. XIV. in sua Bulla, quæ incipit, *Ex quo dilectus*, edita die 14. Januarii 1747. (*in Bullar. t. 2. n. 69. p. 169.*) : Attamen non dubitat idem Pontifex, quin Parochus omnino teneatur, *non tam officio* (verba Bullæ) *et honestate*, *quam naturalis legis præcepto*, certiorem facere Episcopum de suo suscepto consilio, antequam Religionem ingrediatur, ne grex sine custode deseratur; Si vero Episcopus deinde dissentiat, *Presbyterum non adstringet* (ait Pontifex), *quominus Religionem ingredi valeat.* Insuper decernit ibidem Beneficium non vacare, nisi post Professionem, et interim Parochum fructus illius lucrari, ac si legitimo impedimento detineretur. Et idem statuit de omnibus aliis Beneficiariis, juxta opinionem traditam a *Suar. de Relig. t. 3. lib. 5. cap. 16. n. 12. et Sanch. Dec. l. 7. c. 4. n. 7. etc.*

75. Quæritur II. Quid dicendum de Clericis, aut aliis Beneficiariis non curatis? Respondeo : Quamvis isti ex officio, et honestate teneantur suos Episcopos certiorare de suo Religionem ingrediendi proposito; non peccant tamen, ut declarat N. SS. Bened. XIV. in Bulla mox citata, si id omittant ob metum reverentialem,

ne forte ab ejus desiderii implemento revocentur. Certum autem est non posse Episcopos impedire suos Clericos, ne Religionem ingrediantur, ut habetur in c. *Clerici*. 19. *q*. 1. ubi ex Concil. Tolet. IV. dicitur: *Clerici qui Monachorum propositum appetunt, quia meliorem vitam sequi cupiunt, liberos eis ab Episcopo in Monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdici propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.* Hunc et consimiles Canones laudat; et approbat præfatus N. Pontifex; Necnon affirmat id non tantum intelligi de Religionibus vitæ contemplativæ, sed etiam activæ.

Declarat tamen, quod Episcopus bene posset revocare suum Clericum a Religione, si ejus ingressus gravi detrimento esset Ecclesiæ cui erat addictus, his verbis: *Quod vero jus certis in casibus certisque de causis competit Superiori Ordinis, laxioris ut suum subditum Regularem ad strictiorem Ordinem digressum, etiam post sollemnem Professionem in eo emissum, repetere et revocare valeat; Idem similiter certis in casibus, justisque exigentibus causis; Episcopo competit, ut suum Clericum secularem Ordini Regulari adscriptum repetere possit. Hoc tradit clarissimus Canonum Doctor Innoc. IV. ad sæpe citatum c. Licet de Regul. cujus hæc sunt verba:* Clericus potest transire ad Religionem, non petita licentia, etiamsi contradicatur; Crederemus tamen quod posset eum repetere, si ex transitu suo prima Ecclesia gravem sustineret jacturam... *Satis itaque provisum est etiam Episcopo, qui factum Clerici sui ad Regularia Claustra se invito digress. impugnare velit.* Ceterum, cum accidisset casus, quod Archidiaconus quidam ad societatem JESU transisset; et Eminentiss. Car-

dinalis Quirinus, conquerens quod se invito hoc fecisset; integro libello typis edito contendebat, ut Papa declararet Clericos non posse sine Episcopi licentia Religionem ingredi; noster Pontifex respondit, uti in simili casu D. Gregorius (*Epist.* 35. *l.* 12.) cuidam alii Episcopo responderat, tales Clericos nedum a suo proposito non esse impediendos, sed potius ad perseverantiam hortandos et confirmandos.

76. Quæritur III. Quibus casibus liceat Episcopis ad Religionem transire? Jam supra dictum est ex *D. Th. in cit. q.* 189. *a.* 7. *et q.* 185. *a.* 4. quod Episcopi nequeunt deserere Ecclesiam assumtam ob votum perpetuum eam non relinquendi, nisi auctoritate Papæ, et ex justa causa, ut etiam exprimitur in *d. c. Licet.* Justæ autem causæ, ut Episcopus possit Ecclesiæ suæ renunciare (ut docet idem Angelicus, et habentur in *c. Nisi de Renunc.*) sunt. I. ob defectum proprium, scilicet si sit simoniacus, irregularis, vel indoctus, senex, infirmus. II. ob defectum subditorum, si in eis non possit proficere. III. ob scandalum aliorum, non vero si scandalum oriatur ex malitia aliquorum volentium justitiam conculcare. Quapropter dicendum, quod Episcopi sine aliqua ex prædictis causis nequeunt Ecclesias renunciare, etiam ad finem Religionem ingrediendi. Et ita nec etiam possunt Ecclesias permutare, uti expresse habetur ex *Can.* 15. *Concilii Nicœni I.* et idem habetur in *Can.* 5. *Concilii Chalced.* et in *Ep. II. ad Anastasium.* Rationem affert *S. Hieronymus Epist.* 83. ad *Oceanum*, ubi memorans de prædicto *Can.* 15. *Nicœni*, ait: *Ne virginis pauperculæ societate contemta, ditioris adulteræ quærat amplexus.* Merito igitur ait *Cabassut.* (*Hist. Concil. p.* 115) has translationes veti-

tas fuisse, quia vitio cupiditatis adscribuntur, cum nemo reperiatur, qui a ditiore Episcopatu ad pauperiorem transeat. An autem translatio Episcoporum vetetur de jure Divino? Vide *infra num.* 104.

77. Hic autem oportet ad trutinam adducere duas alias quæstiones summopere quoad praxim scitu utiles. Quæritur IV. An peccent graviter Parentes, qui avertunt filios a Statu Religioso, sine justa causa? Si avertunt injuriose per minas, aut vim, vel fraudem, nullus excusat eos a peccato mortali. Si vero aversio fit tantum precibus, vel promissionibus, censet *P. Suar. tr.* 3. *de Rel. l.* 5. *c.* 9. *n.* 9. hoc ex genere suo non esse peccatum grave; quia (ut ait) ex una parte ibi non intervenit injuria, licet enim filius grave damnum patiatur, non tamen patitur involuntarie, sed libere consentiens; ex altera, filius non inducitur ad malum, sed tantum abstrahitur a bono ad salutem non necessario. Sed omnino tenendum cum communi DD. sententia, hos Parentes peccare graviter, qui sive fraude aut vi, sive precibus, promissionibus, aut alio modo filios a Religione distrahunt. Ita *Nav. Man. c.* 14. *n.* 44. *cum S. Antonin. Palud. Silvest. Ang. Tab. et communi*; item *Mol. t.* 3. *tr.* 4. *D.* 51. §. *Secunda vero*, *Tourn. t.* 3. *p.* 376. *R.* 2. *Abelly p.* 344. *Salm. de* 4. *Pr. c. un. n.* 29. *Anacl. eod. tit. p.* 319. *n.* 19. *Sporer t.* 1. *p.* 291. *n.* 21. *Elbel t.* 2. *p.* 195. *n.* 538. *Mazzotta t.* 1. *p.* 483. *P. Concina t.* 4. *pag.* 222. *n* 11. *cum Soto*, *P. Nav. Arag. Sayr. et Led.* item *apud Leand. D.* 6. *q.* 17. *Trull. Miranda*, *Fagund. Bord. et Dic.* Et plures horum AA. damnant de mortali, non solum parentes, sed etiam extraneos, qui alios avertunt a Statu Religioso. Ratio, quia hoc non

potest esse sine gravi damno illius, qui a Religione distrahitur, ut fatetur ipse *Suarez;* Unde, sive id fiat vi aut fraude, sive precibus, aut alio modo, non potest a peccato gravi excusari. Et idem *Suarez* videtur tandem in nostram sententiam descendere, dum *l. c. in fin.* sic concludit: *Licet verum sit id non esse tam grave peccatum, est tamen sine dubio peccatum multum repugnans ordini caritatis, et respectui Dei, a cujus majori obsequio homo separatur.* Si igitur tale peccatum multum repugnat ordini caritatis, quis dicet illud non esse grave? Hæc autem ratio comprehendit non solum Parentes, sed etiam extraneos. Sed Parentes avertentes filios a Religione puto duplici peccato gravi delinquere, nam præter peccatum contra caritatem, ut vidimus, committunt alterum peccatum contra pietatem, dum ipsi ex officio eorum proprio educationis tenentur sub gravi incumbere spirituali profectui suorum filiorum, ut bene advertit *Bon de 4. Præc. D. 6. q. un. part. 5. num.* 2. Non tamen propterea nego, quod plures Parentes excusari possunt a mortali, saltem per aliquod breve tempus, ratione ignorantiæ, vel inadvertentiæ, quæ de facili eis inesse potest ob vehementem carnis affectionem erga filios.

78. Quæritur V. An et quomodo aliquis a Deo vocatus ad Religionem peccet, si Vocationem suam negligat adimplere? Respondemus, quod negligere Vocationem Religiosam, per se non est peccatum; Divina enim Consilia per se non obligant ad culpam. Id tamen ratione periculi æternæ salutis, cui vocatus se committit, electionem status faciens non juxta Divinum Beneplacitum, non potest ab aliqua culpa excusari.

Et quidem, si quis crederet, quod in seculo manens damnationem incurreret, tum ob suam fragilitatem quam inter seculi occasiones expertus est, tum ob carentiam auxiliorum quæ in Religione haberet; non potest excusari a peccato gravi, cum in grave discrimen salutis suæ se injiciat. Ita *Lessius de Statu vit. elig. q.* 8. *n.* 94. qui prius dicit, eum, qui nondum voto obstrinxerit, non peccare, si non ingrediatur Religionem, ad quam est vocatus: Sic tamen subdit: *Si conscientia dictet tibi* (*quod sæpe accidit*) *te desertum iri a Deo, nisi Divinæ Vocationi obtemperes: te periturum, si manseris in Seculo, etc. tunc peccatum est non sequi Divinam Vocationem.*

Utrum autem sit in malo statu conscientia eorum, qui certi moraliter jam facti de Vocatione Dei ad Religionem, nituntur sibi suadere, manendo in Seculo, vel in illud redeundo, salutem suam æque facile facere posse? Non videtur dubitandum, quod isti magno discrimini salutis se exponunt. Nam *Habert de Sacr. Ord. p.* 3. *c.* 1. §. 2. loquens de eo qui non suscipit statum a Deo sibi destinatum, sic ait: *Non sine magnis difficultatibus poterit saluti suæ consulere: manebitque in corpore Ecclesiæ velut membrum in corpore humano suis sedibus motum, quod servire potest, sed ægre admodum, et cum quadam deformitate.* Deinde recte concludit: *Licet, absolute loquendo, salvari possit, difficile tamen ingredietur viam humilitatis, et pœnitentiæ, qua sola ipsi patet ingressus ad vitam.* Ideo S. Gregorius (*Hom.* 20. *in Evang.*) scribens ad Mauritium Imperatorem, qui per suum Edictum prohibuerat, ne Milites fierent Religiosi, scripsit hanc legem esse iniquam,

cum pluribus Cælum claudeiet: *Nam plerique sunt* (en verba, et ratio S. Doct.) *qui*, *nisi omnia reliquerint*, *salvari apud Deum nullatenus possunt*. Ratio autem hujus periculi est, quia qui in Seculo manet contra Dei Vocationem, non habebit congrua Gratiæ auxilia, quæ in Religione Deus ipsi præparavit: et ideo illis destitutus difficulter Seculi tentationibus resistet, et sic succumbens damnationem incurret. Præterea, si alter, qui vocato ad Religionem dissuadet ingressum, vel suadet egressum, etiam sine vi, aut fraude; peccat mortaliter, ut vidimus supra in quæstione præcedenti docere communiter Doctores, eo quod induceret vocatum ad subeundum grave damnum, licet is omnino sponte illud patiatur. Si ergo qui alteri consulit, ut damnum sibi inferat, non excusatur a peccato mortali, nescio quomodo poterit excusari ille ipse, qui sibi tale damnum infert.

Ceterum, nolo in hoc puncto absolutum judicium proferre: Sapientibus illud remitto. Interim Deum instanter rogemus, ut ab hoc discrimine per suam Misericordiam non prorsus avertat; cum innumeris in eventibus funestis legamus in Historiis tragice executas minas, quas proferunt Scripturæ in hujusmodi Divinæ Vocationis desertores: In Isaia enim habetur, *Væ filii desertores*, *ut faceretis consilium*, *et non ex me; et ordiremini telam*, *et non per spiritum meum*. 30. 1. In Job: *Deus inultum abire non patitur: ipsi fuerunt rebelles lumini*, *nescierunt vias ejus*. 14. In proverbiorum autem Libro id expressius legitur in *c*. 1. *vers*. 24. ubi singula verba animadvertenda: *En proferam spiritum meum* (ecce Divina Vocatio), *quia vocavi et renuistis . . . . . Dispexistis con-*

silium meum . . . . . Ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit. Cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit (tempestas nempe tentationum, et periculorum, quibus Seculum abundat); *quando venerit super vos tribulatio et angustia, tunc invocabunt me, et non exaudiam. Mane consurgent, et non invenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, nec acquieverint consilio meo :* (nota quod loquitur Deus, non de præcepto, sed de disciplina, et consilio) *et detraxerint universe correctioni meæ :* (hic improperantur qui parvipendentes Vocationem dicunt in omni statu æque secure salutem consequi posse) *Comedet igitur fructus vitæ suæ, suisque consiliis saturabuntur.* (En punitio eligentium statum non secundum Divinum, sed proprium consilium) *Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos :* (ruent isti ad quamcumque levem Seculi tentationem, et ipsa Seculi bona servient eisdem ad perditionem). Hinc S. Bernardus sic alloquitur vocatos ad Religionem : *Periclitatur castitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, caritas in seculo nequam ; Fugite de medio Babylonis, et salvate Animas vestras.* Ex his omnibus velim, ut sedulo perpendant ii, qui Vocationem Religiosam negligunt an merito expavescere debeant, utrum existant, necne, in malo statu.

Sed dices, omnesne igitur tenentur Religionem ingredi, ut salventur ? Respondeo, et distinguo: si loqueris de non vocatis, utique non tenentur : quia Deus in Seculo præstabit eis au-

xilia opportuna ad salutem. Si vero loqueris de vocatis, dico teneri, quia Deus negabit ipsis auxilia, quæ in Religione eis parata habebit, et quibus destituti, licet auxiliis ordinariis salvari possent, de facto tamen difficulter salutem adipiscentur, cum proferat S. Cyprianus: *Ordine suo, non arbitrio nostro, virtus Spiritus Sancti ministratur.*

DUBIUM VI.

Ad quid teneantur Religiosi ejecti, et fugitivi?

79. *Ob quas causas possint Religiosi e Religione expelli?*

80. *Quæ possint acquirere Ejecti? Quæ Apostatæ?*

81. *Ad quid teneantur Ejecti?*

82. *Ad quid Prælati teneantur erga Apostatas, vel Ejectos?*

79. » Suppono Religiosum justas ob causas » e Religione expelli posse: 1. Si in gravi, vel » pernicioso crimini existens, notorie incorri» gibilis appareat; in quo tamen casu Moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quam » ejiciendas, putat *Sanch. l.* 6. *mor. c.* 9. 2. » Si ob criminis infamiam, sine gravi Ordinis » damno tolerari nequeat; 3. Si in admissio» ne reticuerit impedimentum, vel essentiale, » vel saltem admodum grave, v. g. lepram » etc. ut docent *Nav. Sà*, ver. *Religio n.* 34. » *Sanch.*, 6. *mor. c.* 4. *num.* 56 Ratio est, » quia in re admodum gravi decepit, ità ut » fraus dederit causam admissioni: Vide *Dian.* » *p.* 9. *t.* 9. *R.* 57. ubi docet, quod, licet

» hactenus ex communi sententia *Sanch. Suar.* » *Az. Rodr. etc.* Religiosi propter dilectum ali» quod grave, etiam semel perpetratum potue» rint expelli, jam propter declarationem Urbani » VIII. editam anno 1624. per nulla privilegia » possunt expelli e Religione (excepta Societ. » JESU), nisi sint incorrigibiles: tales autem » non censeantur, nisi unius anni jejunio, et » pœnitentia in carcere sint probati.

» Hoc supposito, Resp. 1. Professus ex Re» ligione ob culpam ejectus manet Religiosus, » votisque adstrictus. *Laym. l. 4. t. 5. c. 13.* » ex communi.

Unde resolvuntur hi Casus.

80. » 1. Ejectus rerum, quas acquirit, usum, » et administrationem tantum sibi vindicare pot» est; non autem dominium: neque illud ac» quiritur Monasterio, cujus non est membrum » amplius, sed Ecclesiæ, in qua Beneficium ha» bet; vel Papæ, si Beneficium non habet, » et exemptus est. Quod, si non sit exemptus, » Episcopo loci. *Laym. l. c. ex Mol. et Less.*

» Dixi, *Ejectus*; quia fugitivos, et aposta» tas, iis exceptis, quæ ex Beneficio Ecclesia» stico acceptata sunt, Monasterio acquirere ve» rius est, si illud dominii in communi capax » sit, sin minus, Sedi Apostolicæ. Ratio est » quia Monasterium, instar servorum, eos vin» dicare, et reducere poterat. *Laym. l. c. Az.* » *Sylv. etc.*

81. » 2. Ejectus per culpam, non omnino » solutus est voto Obedientiæ, etsi ejus execu» tio magna ex parte cesset: quia caret Supe» riore, a quo dirigatur; debet tamen illud » servare in præparatione animi, si recipiatur. » *Laym. l. c. ex Nav. et Less.*

» 3. Idem a reliquis monasticis observantiis,
» et regulis, ut a jejuniis, vigiliis, delectu ci-
» borum, et similibus liber est, *Layman*, *l.* 4.
» *t.* 5. *c.* 14. *Sà n.* 40. *Nav. et alii* * (*Cum*
» *Bon. Lez. Pal. et Salm. de Stat. Rel. c.* 5.
» *n.* 94. *Nec tenetur ad officium Divinum, nisi*
» *sit in Sacris, ut Salm. de Horis Ca. . c.* 2.
» *n.* 10. *Idem dicitur de damnato ad triremes*
» *ib. Idem dicunt ibi Lez. Bon. Sot. etc. de*
» *perpetuo degente cum licentia extra Monaste-*
» *rium : sed probabilius hoc negant Pal. Sua-*
» *rez, Nav. cum Salm. l. c.*) * contra *Less.*
» *Sanch. etc.* Ratio est, quia talium observatio
» non comitatur simpliciter professionem votorum
» substantialium, sed statum regularem, e quo
» ille est expulsus.

» 4. Etsi non sit improbabile, quod docent
» *Nav. et Az.* probatque *Rodr.* ejectum tuto
» manere extra suum Ordinem, nec teneri re-
» ceptionem petere, eo quod justæ sententiæ suæ
» ejectionis se conformare possit : contrarium
» tamen communius est, et probabilius. Ratio
» est, quia, cum sit obligatus votis, tenetur
» se qualificare, ut vota sua convenienter pro-
» fessioni exequi possit. * (*Ideo tenetur se cor-*
» *rigere. Salm. d. c.* 5. *n.* 102.) *. Quæ ratio
» magis probat, si Ordo ipsum revocet. *Laym.*
» *l. c. n.* 6. ex *Sylv. Sanch. et Less.*

» 5. Ejectus potest tuto in seculo manere, si
» in Monasterio non recipiatur, nisi Religionem
» laxiorem inire malit : quia aliam non vovit,
» neque per ipsum (ut suppono) jam stat,
» quominus in sua recipiatur. Ita *Rodr. Laym.*
» *etc. l. c.* Ubi addit Prælatos posse aliquem
» sub conditione ejicere, ut vel aliam Religio-
» nem intret, vel ad suam revertatur; imo etiam
» Ordinarii locorum ejectos ad hoc cogere pos-

» sunt. Ratio est, quod tales non sine periculo,
» et scandalo aliorum in seculo vivant. Vide
» *Laym. l. c. n.* 8. *et* 9.

82. » Respond. 2. Prælati Ordinum fugitivos,
» et apostatas requirere tenentur, si absque gravi
» Ordinis damno possint, et non omnino incor-
» rigibiles videantur. Ita *Sanch. l. cit.* Ratio
» prioris partis est, quia jure Divino, et natu-
» rali tenentur Prælati prospicere eorum saluti.
» Ratio posterioris est, quia si ob justam cau-
» sam possint ejici, ob eamdem etiam, postquam
» malitiose exierunt, poterunt non recipi. *Laym.*
» *l. c. n.* 7. *Sanch. etc.*

» Dixi, *fugitivos*, *et apostatas*: quia per sen-
» tentiam justam ejectos, etsi se correxerint,
» necessario recipiendos negant, *Sanch. l. cit.*
» *et Az. l.* 12. *c.* 17. Affirmant *Nav. Mol. t.*
» 1. *d.* 140. *Less. lib* 2. *c.* 41. *d.* 15. Utri-
» que probabiliter.

» Quæres, an professus in uno Monasterio
» possit cogi, ut se transferat ad aliud.

» Resp. posse, si plura Monasteria faciunt
» unum corpus sub uno capite; secus, si sin-
» gula subsint suis Superioribus sub Episcopo,
» vel immediate sub Papa. Ratio est, quia non
» vovit obedientiam, nisi in hoc Conventu.
» *Laym. l.* 6. *n.* 10. Vide etiam *Sanch. l.* 6.
» *mor. c.* 32.

CAPUT II.

De Statu Clericorum.

» CLerici generaliter dicuntur illi, qui Sa» cris Ordinibus, vel prima saltem tonsura sunt » initiati. Ad quorum statum cum multa perti» neant, de quibus alibi agendum, hic agemus » de Beneficiis Ecclesiasticis, Horis Canonicis, » et aliis paucis.

DUBIUM I.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

ARTICULUS I.

Quid, et quotuplex Beneficium Ecclesiasticum?

83. *Quid est Beneficium?*
84. *Quotuplex est?*

83. » REsp. 1. Beneficium Ecclesiasticum est » jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis » Ecclesiæ, propter Officium aliquod spirituale, » auctoritate Ecclesiæ constitutum. Ita *Lay. l.* » *4. t. 2. c. 1. Less. l. 2. c. 25. d. 1.*

» Dicitur 1, *Jus perpetuum*: quia in Benefi» cio duo jura a se mutuo separabilia distin» guuntur, Primum Est jus seu potestas exercendi » muneris spiritualis, estque simpliciter spiri» tuale: Alterum est jus percipiendi redditus Ec-

» lesiasticos : quod , etsi secundum se sit temporale , quatenus tamen fundatur in officio spirituali , eique annexum est , spiritualitatem aliquam participat.
» Dicitur 2. *Auctoritate Ecclesiæ , etc.* quia solius Prælati est officia in Ecclesia instituere , eisque proventus Ecclesiasticos annectere ; ipsiusque est respicere , quot , et qualibus ministris Ecclesia egeat.

84. » Resp. 2. Beneficium dividitur 1. in Seculare quod pro Secularibus , et Regulare , quod pro Regularibus est institutum. Unde sine dispensatione nec seculare Regulari , nec contra conferri potest. Porro omne Beneficium præsumitur esse seculare , nisi probetur esse regulare , vel ex prima sui institutione , vel per professionem pacificam 40. annorum ; per eam enim ex seculari fit regulare , et contra.

» 2. Beneficium aliud est duplex , aliud simplex. Duplex dicitur , quod est cum administratione , ut Papatus , Episcopatus , et omnia quæ dicuntur dignitatis , hoc est , quæ habent præeminentiam , cum jurisdictione in foro externo , ut Præpositura , Decanatus , Archidiaconatus , Abbatia sive secularis sive regularis , Prioratus claustralis. Item personatus , qui est eminentia in Ecclesia sine jurisdictione , v. g. locus honorificus in choro , in processionibus , suffragiis ferendis , ut Cantoria , et similes. Item Beneficia , quæ dicuntur Officia , habentque administrationem rerum Ecclesiasticarum sine jurisdictione , ut Custos , Thesaurarius , Primicerius , Archipresbyter. Denique duplicia dicuntur Beneficia curata ; hæc enim omnia duplici onere , et cura con-

» stricta censentur, cum præter recitationem
» precum, omnibus communem, habeant ali-
» quam administrationem, et eminentiam. Sim-
» plicia dicuntur, quæ tantum sunt instituta
» ad Officia Divina obeunda, neque administra-
» tionem, vel eminentiam singularem habent;
» ut Canonicatus sive seculares, sive regulares,
» Capellaniæ; V. *Laym. l. c. et Less. l. 2. c.*
» 34. *d.* 2.

ARTICULUS II.

Quomodò acquirantur, et conferantur Beneficia?

108. *An teneantur ad restitutionem id suadentes?*
109. *Quid, si Beneficium conferatur per concursum?*
110. *An eo casu minus dignus electus teneatur resarcire damnum Ecclesiæ, vel digniori?*
111. *An examinatores teneantur denunciare digniores?*

85. » RESP. 1. Beneficia Ecclesiastica uno » ex tribus modis communiter acquiruntur: 1. » Per *electionem*, v. gr. Canonicorum; vel et» iam postulationem (quæ est electio ejus, qui » non erat de capitulo, vel de jure non erat » capax), et confirmationem Superioris, si » electum, vel postulatum idoneum esse intel» ligat. 2. Per *præsentationem* patroni præviam, » et institutionem subsecutam a Prælato Eccle» siæ factam, si præsentatus sit idoneus. Etsi » vero patronus præsentato jus ad rem conferat » ita ut Beneficium alteri conferri nequeat, jus » tamen in re, et collatio Beneficii per insti» tutionem datur. 3. Per *collationem* liberam, » quando Beneficium solo jure Prælati datur, » nec patronatus juri subest. Unde etiam Be» neficia ex modo conferendi dividuntur in Ele» ctiva, Patronata, et Libera.

86. » Resp. 2. In qualibet Diœcesi Episcopus » est proprius collator Beneficiorum, nisi ex le» gitima præscriptione hoc jus alteri competat: » supremus autem, et universalis collator omni» um Beneficiorum non patronatorum est Pa» pa. *Less. l.* 2. *c.* 35. *d.* 10. Ratio prioris » est quia Episcopus in sua Diœcesi est mode» rator Sacrorum: ergo ipsius est Officia Sacra » conferre. Ratio posterioris est, quia Papa est » supremus dispensator bonorum Ecclesiastico-

» rum, et Ordinarius Ordinariorum. Potest au-
» tem Papa tribus modis Beneficia conferre,
» 1. Jure præventionis. 2. Jure concursus. 3.
» Jure devolutionis, de quibus vide *Less. l. c.*
» ubi notat, jure præventionis, et concursus
» ad vitandas lites rarius Papam uti, imo per
» concordata Germaniæ inter Sedem Apostoli-
» cam, et Fridericum Imperatorem, per Con-
» stitutionem Nicolai V. quæ incipit: *Ad Sacra*
» *etc.* alterni tantum menses Papa collationi re-
» servantur, scilicet Januarius, Martius, etc.
» reliqui vero Ordinariis collatoribus relinquun-
» tur. Imo, si per tres menses, a die notæ va-
» cationis, in loco Beneficii nulla dispositio,
» vel gratia Papæ appareat, Ordinarius con-
» ferre potest. Similiter, mortuo Papa, quam-
» diu Sedes vacat. *Less. l. c. Laym. cap.* 20.
» Quod si autem Pontifex, et Ordinarius eodem
» die idem Beneficium diversis contulerint, et
» neutrius collationis prioritas appareat, præfe-
» rendus est, qui invenitur in possessione, quia
» pro eo jus præsumit. Si neuter est in posses-
» sione, præfertur provisus a Pontifice, ob di-
» gnitatem provisoris, *Bard. et Barb. d.* 6. *c.*
» 6. §. 10. *ex c. Si a Sede.* Denique, si ul-
» tima nocte mensis Episcopalis Beneficium cœ-
» perit vacare, in dubio, utrum, ante, an
» post mediam noctem, qua incipit mensis Pa-
» palis, si nemo sit in possessione, nec ulla
» provisio, præsumtio juris est pro Ordinario.
» *Gonzal. Barbos. Bard. d.* 6. *c.* 6. §. 11.

87. » Quæres 1. Quid, et quotuplex sit Jus
» patronatus?

» Resp. 1. Esse potestatem præsentandi ad
» Beneficium Ecclesticum vacans. Resp. 2. Esse
» duplex, scilicet jus patronatus Ecclesiastici,
» et jus patronatus laici, quod alicui competit,

» quia ex bonis patrimonialibus Ecclesiam fundavit, vel dotavit, vel erexit. *Laym. l.* 4. *tr.* 2. *c.* 13. *n.* 2. *et* 4.

88. Quæres 2. Quando patronus teneatur præ» sentare, Beneficio vacante? Respond. Si pa» tronatus sit laicus, teneri intra 4. menses: » * (*Ex c. Quoniam. De jure patron.*) *. Si » Ecclesiasticus, intra 6. * (*Ex c. unico. §. » Verum. De Jure patr. in 6. Si mixtus*, *etiam » intra* 6. *ut Salm. de Benef. c. un. n.* 275.) * » intra quos, nisi fiat præsentatio, Beneficium » fit liberum, ejusque dispositio pro ea vice » devolvitur ad eum, cujus est instituere præ» sentatum.

89. » Quæritur hic, an currat tempus præ» sentationis, quando vertit lis super jurepatro» natus? Nega, si lis sit inter Episcopum, et » patronum, vel inter ipsos præsentatos. Secus, » si lis sit inter patronos, v. gr. si non con» veniunt in præsentando; vel si contenditur, » cui competat jus præsentandi; *Salm. tr.* 28. » *de Ben. c. un. num.* 277. cum *Az. Zer. etc.* » *ex c. Quoniam de Jurepatr.* Notant tamen » *Salm. ib.* cum *Barb.* Episcopum tempus de» signatum posse per alios 6. menses prorogare; » Sed non amplius ex *c.* 2. *Conces, Præb.*

90. » Quæres 3. Quid faciendum, si multi » præsententur?

» Resp. 1. Si patronus, qui antea præsentavit » Petrum, præsentet postea Paulum, velitque » hunc præferri, poterit Prælatus instituere, » utrum maluerit, si patronatus sit laicus: quia » tunc præsentatio secundæ non facit irritam » primam, nec contra. Si tamen patronatus sit » Ecclesiasticus, prior tempore erit potior jure, » ex *c. Cum authent. de jure patronatus.* Resp. » 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum, al-

» ter Joannem præsentet, potest collator con-
» ferre, uti maluerit. * (*Sed præferre debet*
» *digniorem, etsi a minore parte patronorum*
» *præsentatum; ex c. Quoniam, de Jurepatr.*
» *Vide alia infra ex num. seq.*) *. Imo juxta
» *Sylv.* Episcopo tunc tertio conferre potest,
» eo quod patroni non conveniant. Resp. 3. Si
» multi patroni inter se sint discordes, is insti-
» tuendus, in quem plures conveniunt. Vide
» *Less. l. c. d.* 8. *Laym. l. c.*

91. Hic oportet plures quæstiones discutere scitu maxime necessarias circa collationem Beneficiorum. Quæritur I. An sit obligatio eligendi digniores ad Beneficia? Certum est 1. nullo modo excusari a peccato mortali eos, qui promovent minus dignos ad Episcopatus, et Cardinalatus. Habetur hoc ex *Trid. sess.* 24. *cap.* 1. ubi declaratur: *Omnes vero et singulos, qui ad promotionem præficiendorum, quodcumque jus quacumque ratione a Sede Apostolica habent, aut alioquin operam suam præstant... in primis meminerint nihil se ad Dei Gloriam, et populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos pastores, et Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant; eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed, eorum exigentibus meritis, præfici dilingenter curaverint.* Ex quo patet peccare quidem graviter Pontifices, et Reges, qui ad præfatas Dignitates non digniores promovent. Ratio, quia, cum Beneficia, seu Dignitates prædictæ, sint instituta ad commune bonum Ecclesiæ, multum ipsi detrahunt, qui prætermittunt eligere magis idoneos ad Ecclesiarum regimen. Confirmatur ex proposit. 47. damn.

ab Innocent XI. quæ dicebat : *Cum dicit Concilium Tridentinum alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent; Concilium vel primo videtur per hoc* Digniores, *non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumto comparativo pro positivo: Vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; Vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.*

92. Certum est 2. quod Episcopi ad Beneficia curata pariter tenentur digniores eligere. Ratio est eadem, quæ supra declarata est, cum ad Parochos etiam pertineat salus Animarum. Et hoc pariter constat ex *cap.* 18. *Trident. ejusdem sess.* 24. ubi dicitur: *Ex hisque Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit.* Ex verbis autem Tridentini primo loco relatis, *quos Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint*, recte inferunt cum *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *Salmant. App. de Benefic. n.* 307. *cum Soto, Cajet. etc.* quod major dignitas eligendorum non accipienda est absolute, sed respective ad utilitatem Ecclesiæ, et Fidelium. Ceteris autem paribus, dicunt *Salm. loc. cit. cum Barb. Hurt. etc.* censendum esse digniorem 1. Qui est senior. 2. Qui de suis bonis fundavit Ecclesiam. 3. Sacerdos in concursu non Sacerdotis. 4. Originarius respectu extranei. 5. Graduatus in aliqua scientia. 6. Qui præditus est majori sanctitate, aut prudentia, præferendus est ei qui sola scientia præeminet. 7. Potens et nobilis, quia hæc solent non parum conducere ad Ecclesiæ bonum. 8. Pauper præferendus est diviti. Ultimo notant *Pass. Leur. et Sigism. apud Croix lib.* 4. *n.* 594. quod si quis sit probabi-

liter dignior, sed dubie minus dignus altero qui est certe dignus, potest hic certe dignus præferri.

93. Dubitatur 1. an peccent mortaliter Episcopi eligentes minus dignos ad Beneficia simplicia, omissis dignioribus? Adest duplex sententia. *Prima* sententia probabilis negat, quia, cum Beneficia non sint instituta (saltem primario) in bonum singulorum, sed in utilitatem communitatis, modicum ei damnum infertur, si illa conferantur dignis, prætermissis dignioribus. Ita tenent *Nav. Lib. 2. de Rest. cap. 2. num. 172. Sà verb. Beneficium, num. 42. Sotus lib. 3. de Just. quæst. 6. art. 2. Elbel. tom. 2. pag. 507. art. 2. Sanch. Cons. l. 2. cap. 1. dub. 2. num. 20. cum Salon. Gabr. Ales. et Abul.* item *Dic. Hurt. Vega*, *et Diana apud Salm. de Ben: n.* 312. et probabilem putant *Salm. n.* 324. *et Card. in dict. prop. 47. damn. ab Innoc. XI. n.* 9. Ad textum autem, qui adducitur ab Adversariis in *c. un. Ut Eccles. Ben. sine dim. etc.* ubi dicitur: *Debuisti Beneficium in persona magis idonea dispensare.* Respondent cum *Lugo de Just. D.* 35. *num.* 11. ibi reprehendi a Pontifice Episcopum, non quia non dispensavit digniori, sed quia dispensavit non idoneo, ut colligitur, judicio *Lugonis*, ex ejusdem Canonis initio. Ad alios textus vero, qui opponuntur, respondent in illis non haberi præceptum, sed tantum instructionem. Non desunt qui asserunt nullum esse peccatum eligere ad Beneficia simplicia etiam minus dignos, ut *P. Nav. Led. Gutt. Garz. Nav. et Diana* apud *Carden. d. n.* 9. qui adhuc probabile putat; Sed puto in hoc non recedendum a communi sententia, quæ saltem a veniali id non excusat: Quinimo recte *Sanch. num.* 21. *et Continuator*

Tournely tom. 1. *p.* 760. *cum communi* damnat de mortali eligere minus dignum ad Canonicatus, quibus annexum est munus Pœnitentiariæ, vel concionandi, aut docendi.

Secunda tamen sententia communior, et probabilior docet sub gravi obligatione etiam ad Beneficia simplicia eligendos esse digniores. Ratio 1. quia, ut ait *S. Thom.* 2. 2. *quaest.* 63. *ad* 1. *Praelatus Ecclesiasticus non est dominus* (Beneficiorum), *ut ea possit dare pro libito, sed dispensator etc.* Unde peccat, qui aliis Beneficia distribuit, quam dignioribus, qui ad illa jus fortius habent; si enim verum est (ut DD. communiter fatentur), quod Beneficia non solum sint instituta in bonum commune, sed etiam (licet minus principaliter) in præmia meritorum, patet inde ad illa majus habere jus, qui commune bonum magis promovent; saltem Beneficia sunt bona communia, et ut talia etiam debentur iis, qui meritis præstant. Ratio 2. potior mihi, et *Lugoni*, (qui prædictæ primæ rationi minime acquiescit). ea est, quia ipsa utilitas Ecclesiæ, ob quam sunt beneficia instituta, postulat de se, ut digniores promoveantur, alioquin clerici parum incumberent ad digniores se reddendos, et sic valde deficeret Ecclesiæ utilitas; Hoc autem damnum non leve, sed satis notabile videtur. Ita *Less. lib.* 2. *c.* 33. *dub.* 14. *Lugo de Justit. D.* 35. *num.* 10. *Pal. tr.* 13. *Disp.* 2. *p.* 11. *num.* 8. *Holzman tom.* 1. *pag.* 432. *n.* 419. *Croix lib.* 4. *num.* 588. *Viva in Propos.* 47. *Innoc. XI. n.* 6. *et* 9. *Roncaglia de Beneficiis cap.* 5. *qu.* 9. qui spectata ratione putat contrariam carere probabilitate, item *Salm. de Benefic. n.* 314. *cum S. Anton. Caj. Az. Fill. Garcia*, *et aliis plurimis.*

94. Limitant tamen DD. et dicunt non esse peccatum mortale, I. Si prætermittatur dignior non passim, sed semel, vel bis, ut *Lugo l. c. n.* 21. *Nav. Az. et Fill.* apud *Croix d. num.* 588. item *Less. l. cit. n.* 66. *cum Ales. Soto*, *Sà*, *Gabr. Angel. P. Nav. et Drag.* loquendo de Beneficiis mere simplicibus, ut capellanis, et etiam Canonicatibus, non autem de iis quibus annexa est jurisdictio, vel functio magni momenti, ut supra; ratio, quia tunc parum damni infertur Ecclesiæ. Hoc tamen nullo modo admittendum in Beneficiis curatis, pro quibus damnum Ecclesiæ, communiter loquendo, esset notabile. Imo *Vasq. Cov. et Caj.* tenent hoc esse mortale etiam in omnibus Beneficiis simplicibus, quia etiam violaretur in re gravi justitia distributiva. E converso, ait *Less. cum aliis n.* 65. quod dignior in his Beneficiis non habet tale jus strictum, ut illud violare sit mortale, cum violatio justitiæ distributivæ, ut asserit cum *Soto*, non sit semper mortale, nisi redundet etiam in violationem justitiæ commutativæ.

95. Limitant II. si excessus dignitatis sit parvus, quia tunc damnum leve censetur. Ita *Less. n.* 64. *Lugo num.* 21. qui vocat commune cum *Nav. Sot. Gers. P. Nav. et Sylvest. Sanch. d. Dub.* 2. *n.* 326. cum *Arag. Pal. Prado*, *etc.* Et hoc casu dicunt electionem non excedere culpam venialem, etiamsi Electores præstiterint juramentum eligendi digniores, ut *Salm.* cum *Soto*, *Sanch. Pal. et Lugo*, qui *n.* 23. hoc admittit in his duabus, et sequenti limitatione. Hæc tamen limitatio nequaquam admittenda est quoad beneficia curata.

96. Limitant III. si Beneficia sint parvi momenti, ut *Lugo* ex *num.* 21. communiter cum *Nav. Sylvest. Gers. Drag. Salon. Viva loc. cit.*

n. 6. item *Less. Reg. Reb. Mald. apud Croix n.* 588. item *Sotus*, *Valent. Bann. Rodr.* apud *Dianam p.* 5. *tr.* 5. *R.* 13. Limitant IV. si ex lege fundationis debeat eligi aliquis de aliqua Familia, Collegio, vel Oppido, ut *Tournely tom.* 1. *pag.* 762. *cum Sylvio.* Limitant V. si prævidetur dignior brevi dimissurus Beneficium, ut *Holzm. p.* 432. *n.* 421. *cum Pichler.*

97. Dub. 2. an patroni teneantur sub mortali præsentare digniores ad Beneficia? Distinguendum inter Beneficia curata, et simplicia. Si sint curata, certum est, 1. quod patroni Episcopatuum, ut sunt Reges, ad id tenentur ex relato *cap.* 1. *Trident. Sess.* 24. ut supra, ubi hoc declaravit Concilium de omnibus promoventibus, ut vidimus *num.* 91. Certum est 2. Quod si patroni sunt Ecclesiastici, tenentur etiam digniores præsentare, ut sancivit Concilium *cap.* 18. *dict. Sess.* 24. Sed dubium est, si patroni sint laici? *Prima* sententia quam tenent *Pal. tr.* 13. *disp.* 2. *p.* 7. *num.* 6. *ac Garcia*, *P. Nav. et alii apud Salm. de Benefic. num.* 281. negat teneri ad præsentandos digniores, sive Beneficium sit simplex, sive curatum. Probant ex *Trident. dub. cap.* 18. ubi dicitur: *Quod si juspatronatus laicorum fuerit, debeat qui a patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis examinari, et non nisi idoneus repertus fuerit, admitti.* Ergo Concilium, ait *Palaus*, non aliud onus imponit laico, quam idoneum præsentare. Confirmant ex *cap. Monasterium.* 33. *Caus.* 17. *q.* 7. ubi dicitur: *Liceat illi Presbytero cui voluerit pro sacro officio illius Diœcesis cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare.* In quibus verbis *ne malus*, commentat *Glossa : Sufficit aliquem non malum esse;* Ut notat etiam *Glossa in cap. licet cas.* 8. *q.* 1.

Sed omnino tenendum cum *secunda* sententia, quod in Beneficiis curatis teneatur sub gravi patronus adhuc laicus præsentare digniorem. Hoc mihi certum videtur, quia in his Beneficiis eadem utique ratio currit, quæ in Episcopatibus, pro quibus jam declaravit Tridentinum, ut supra vidimus, a quibuscumque patronis promovendos esse digniores. Idque videtur clare confirmari ex *Prop. dam.* 47. ut supra (ut bene advertit *Croix n.* 583.), quæ intelligenda est ex verbis, *quando fit concursus*, non solum de Episcopatibus, in quibus non fit concursus, sed etiam de Beneficiis curatis, quæ per concursum conferuntur. Si vero Beneficia sint simplicia, prout probabile est, Episcopus non teneri sub gravi ea dignioribus conferre, ita probabile etiam est ad hoc non teneri patronos; sed quia probabilius est, ut diximus, illa dignioribus conferenda esse; ita etiam probabilius censemus patronos teneri sub gravi digniores præsentare. Ratio potissima, ut bene ait *Sanch. dub. lib.* 2. *c.* 1. *Dub.* 5. *n.* 3. quia alias evenirent eadem inconvenientia, quæ sequuntur ex hoc quod Electores non eligant digniorem, prout supra animadvertimus, cum Episcopus non possit alioquin repellere præsentatum, si sit idoneus etiamsi dignior omittatur. Nostram sententiam tenent *Sanch. loc. cit. Croix n.* 584. *Viva l. cit. qu.* 4. *et Salmant.* cum *Mol. Ban. Vasq. Azor. Less.* Et eamdem tenet *Lugo dict. Dub.* 35. *num.* 39. quamvis excipiat capellanias, quas quis pro libito in aliqua Capella suæ familiæ instituit, contra *Mol. Az. et Vasq.* apud *Viva Opusc. de Benefic. quæst.* 4. *art.* 2. *n.* 5. quia hoc concedunt tantum Fundatoribus, non autem successoribus.

98. Dub. 3. an resignantes Beneficia etiam

debeant digniorem quærere ? In hoc plures diversæ adsunt sententiæ. *Prima* negat cum *Sanch. Consil. lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 7. *n.* 4. *Less. lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 61. *cum Caj. Pal. tract.* 13. *Disp.* 2. *p.* 11. §. 2. *num.* 11. item *Azor. Hurtad. Mercad. Salon.* apud *Salmant. num.* 330. *et Lugo* vocat communem *d. D.* 35. *num.* 49. cum *Malder. Sà*, *et Diana*, *et* ipse *Lugo* cum *Vasquez.* probabilem vocat. Ratio, quia resignans sive commutans Beneficium non est dispensator boni communis, sed boni sui; unde non peccat contra justitiam distributivam: Nec peccat Episcopus tunc conferens Beneficium resignatario idoneo, quia tunc non tenetur digniorem quærere, decreta enim de eligendo digniore loquuntur de collatione per vacationem, non autem per resignationem. Sentit tamen *Less. loc. cit.* quod si offeratur resignanti persona multo dignior, tenebitur ex caritate erga commune bonum illum præferre. *Secunda* sententia omnino opposita absolute affirmat teneri resignantem quærere digniorem. Hanc tenent *Sotus de Just. l.* 3. *quæst.* 6. *art.* 2. *Viva loc. cit. n.* 13. *Cont. Tournely tom.* 1. *pag.* 762. item *Vasq. et. Palac. apud Salm. num.* 329. Ratio, quia resignans, licet non peccaret tamquam collator Beneficii, peccaret tamen, quia esset causa illicitæ collationis: Cum alioquin collator, qui certe non tenetur acceptare hujusmodi resignationem, non excusaretur a peccato, si eam acceptaret in aliquem qui vix est dignus, dum aliunde de facili inveniri posset magis idoneus, cui Beneficium conferatur; unde peccat etiam resignans, cooperando peccato collatoris. *Tertia* sententia, quam tenent *Nav. lib.* 2. *de Rest. cap.* 2. *num.* 173. *et Salm. num.* 331. cum *Vasq.* tum tantum admittit posse resignationem fieri non dignio-

ri, cum resignatarius sit æque dignus ac resignans, quia tunc nullum Ecclesiæ damnum irrogatur.

99. Sed de his omnibus sententiis æquior mihi videtur sententia doctissimi *Lugonis*, nempe quod tota ratio culpæ in hoc puncto sumenda est a ratione damni, quod Ecclesiæ obveniret. Ratio, quia, cum finis intrinsecus principalis institutionis Beneficiorum sit bonum commune, ut compertum est apud omnes (juxta dicta *num.* 93. *et lib.* 3. *num.* 492.), Ecclesia illa conferendo sub hoc onere confert, ut casu quo Beneficiarii velint ea a se abdicare, nonnisi in bonum commune resignent; finis autem hic intrinsecus non potest negligi sine culpa. Hinc recte infert hujusmodi resignationes, præsertim in Beneficiis curatis, et præcipue in Episcopatibus, raro esse licitas; tum quia raro fiunt sine gravi boni communis detrimento; tum quia istæ electiones non fiunt cum ea diligenti inquisitione meritorum, qua conferuntur Beneficia præfata per vacationem; item quia, ut plurimum fiunt cum retentione pensionis, quæ in damnum pauperum vertit; tandem quia sæpe fiunt a senibus in adolescentes, ex quo deinde provenit, quod ubi digniores in Beneficiis post resignantium mortem electi fuissent, sint tantum electi minus digni: Omnia autem hæc utique vertunt in grave damnum commune. Si autem ex circumstantiis censeri posset in aliquo casu nullum, aut modicum detrimentum Ecclesiæ inferri ob resignationem factam in aliquem minus dignum alio, qui inveniri posset; tunc bene ait *Lugo* excusari posse resignantem, et collatorem a culpa, saltem gravi. Et huic sententiæ adhæret etiam *Croix lib.* 4. *num.* 586.

100. Quæritur II. An ad Prælaturas Regulares

eligendi sint etiam digniores? *Prima* sententia negat cum *Gurt. Rodr. et Valer.* apud *Salm.* *n.* 332. nisi agatur de Generalatu, aut Prælatura perpetua; quoad tamen Prælaturas amovibiles, dicunt non esse obligationem eligendi digniores; tum quia in Religione jam adsunt Regulæ, quapropter sufficit, ut juxta eas subditi regantur, quod bene potest præstare Prælatus dignus quin dignior existat; tum quia, si hic damnum aliquod afferret, facile amoveri potest. Huicque sententiæ adhæret *Lugo D.* 35. *n.* 56. casu quod subditi essent adeo observantes, ut Prælatus non dignior, sed dignus possit sine ullo periculo eis præfici.

101. Sed omnino affirmandum cum sententia communi, ut asserit idem *Lugo*, et hanc tenent *Sotus lib.* 3. *qu.* 6. *art.* 2. *concl.* 9. *Nav. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 159. *Carden. l. cit. n.* 5. ubi id prænotat ut certum, *Viva in dict. Prop.* 47. *n.* 10. *Ronc. cap.* 5. *q.* 7. *Sanch. dub.* 2. *n.* 27. et etiam habent tamquam certum *Croix lib.* 4. *num.* 582. *et* 589. *Salm. n.* 333. cum *Vasq. Peyrin. Vill. Fern.* et aliis. Ratio, quia eadem valet ratio in Prælatis Regularibus, quam in Episcopis; incumbendi bono communitatis, et subditorum, erga quos Prælati sunt quasi Episcopi. Nec penitus valet dicere, quod cum adsint Regulæ, sufficiet quod Prælatus attendat dumtaxat ad ipsarum observantiam retinendam; nam hæc observantia difficillime vigebit, si minus digni eligantur; quia minus digni facile tepescunt, et indigni evadunt, aut saltem minus diligenter observantiæ incumbunt, et deinde ex imperfecta observantia facile ac cito Regularum relaxatio succedet cum damno irreparabili; nam experientia constat, quod ubi in aliqua Religione abusus aliquis vel se-

mel intruditur, difficillime postmodum avertitur. Et hujus gravissimi damni profecto sunt causa Prælati minus diligentes, et ii qui tales Prælatos eligunt. Utinam hujusmodi detrimentum ex hoc capite derivatum in pluribus Monasteriis sæpe non lugeretur! Ideo numquam auderem absolvere Religiosum, qui minus dignum Prælatum eligere vellet Atque recte *Salm.* cum *Anton. de Spirit. Sanct.* hanc doctrinam extendunt ad electionem Diffinitorum, Consiliorum, Procuratoris generalis, et similium.

102. Quæritur III. an electio digni in Beneficiis, omisso digniori, sit valida? Si Beneficium est simplex, certum est valere ex communi DD. Vide *Salmant. num.* 343. Dubium est, si sit curatum. Negant probabiliter *Palaus loc. cit. p.* 11. §. 3. *num.* 3. *Sanchez. lib.* 1. *cap.* 1. *idub.* 6. *et Salmant. num.* 345. cum *Consal. Arag. Heurt. etc.* Ratio, quia in *cap. cit.* 18 *Trident.* circa Beneficia parochialia, postquam præcipitur eligere digniores, sic additur: *Provisiones, seu institutiones, præter supradictas formas factæ, subreptitiæ esse censeantur:* Inter autem has formas (dicunt), quænam magis præcipua forma est, quam ut dignior eligatur, prout expresse Concilium jubet? Confirmant ex Bulla S. Pii V. anno 1566. *in Bullario num.* 32. ubi declarantur nullæ omnes collationes factæ præter formam Tridentini, præsertim in examine; et insuper conceditur appellatio digniori præterito.

103. Affirmant vero probabilius collationem valere *Lugo Dist.* 35. *num.* 71. cum *Garcia, Ugolin. Fill. Vasq. Mol. Gutt. Led.* et idem tenent *Holzmann. pag.* 432. *num.* 422. *cum Anacl. et Angel, Croix lib.* 4. *n.* 627. *cum Gonz. Leur. et Lott.* Ratio, quia *forma* revera non significat nisi modum, seu ritum externum

in hujusmodi collationibus a Concilio præscriptum, nempe edictum, concursum, examen, etc. Quod autem alter dignior judicetur ab Episcopo, non pertinet ad formam, sed ad internum Episcopi judicium, a quo non debet pendere validitas collationis; nam alias, si Episcopus elegerit eum quem minus dignum judicaverit, etiamsi ille revera sit dignior, electio erit nulla. Præterea S. Pius in sua Bulla præscripsit appellationem interpositam *non impedire*, quominus electio per Ordinarium primo loco facta interim executioni mandetur, et provisus, causa pendente, ab eadem Ecclesia *non amoveatur*. Ergo (bene arguit *Lugo*) electio facta erit valida, donec Judex appellationis eam revocet; alioquin, etiam appellatione non facta, electio nulla dicenda esset. Omnes autem conveniunt in dicendo, quod difficillime poterit in eo casu judicari pro appellante, cum major dignitas electi non tantum pendeat a scientia, sed etiam ab aliis requisitis prudentiæ, integritatis, aptitudinis, etc. Et ideo præsumtio semper est pro electione Ordinarii, nisi evidenter injusta, et dolosa probetur, ut ajunt *Lugo l. c. et Salm. n.* 347.

104. Quæritur IV. An obligatio eligendi digniores ad Beneficia curata, præsertim ad Episcopatus, ita urgeat, ut debeat Episcopus dignior ab una Ecclesia ad alteram majorem transferri. Hæc quæstio tota pendet ab alia, nimirum, an translatio Episcoporum sit prohibita jure Divino, vel humano? Quapropter hanc discutere oportet. *Prima* sententia tenet translationem Episcoporum esse tantum vetitam de jure Ecclesiastico, ut disponunt *Leo I. Ep.* 82. *Gelasius Epist.* 6. *etc.* Ratio, quia alias, si esset vetita de jure Divino, non sufficeret quælibet utilis, et honesta causa ad dispensandum; sed in *cap. Nisi, de Renunt.* Pontifex loquens de renuntiatione Episcopatus,

expresse dixit: *Ut si propter aliquam causam utilem et honestam in hujusmodi proposito perseveres, de licentia nostra cedas.* Ex quo infertur, Papam sine causa valide dispensare, et cum aliqua causa etiam licite. Ita mordicus tuetur *Suar. tom.* 3. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 16. cum *Hostiens. et Major.* ac sequuntur *Barbos. etc.* apud *Salm. de Benefic. num.* 380. *Secunda* vero sententia communior, et mihi longe probabilior, docet Episcopos teneri jure Divino permanere in suis Episcopatibus, ideo nec licite, nec valide posse Papam cum eis dispensare sine valde gravi causa. Probatur ex *cap. Inter corporalia. De Trans. Ep.* ubi expresse declaravit Innocentius III. quod, sicut Deus dissolutionem carnalis conjugii sibi reservavit, sic etiam conjugii spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam; et addidit: *Non enim humana, sed potius Divina potestate conjugium spirituale dissolvitur cum per translationem. . . . . auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium Jesu Christi) ab Ecclesiæ removetur.* Ratio autem hujus naturalis indissolutionis est, quia alias innumerabilia inconvenientia evenirent: præsertim quia Episcopi multum deficerent in dilectione suarum Ecclesiarum, et ipsæ Ecclesiæ parum bene regerentur, si sæpe mutarentur Episcopi. Ita *Vasq. in* 3. *part.* 3. *D.* 241. *Cajet.* 2. 2. *qu.* 184. *art.* 6. *Sanchez Consil. lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 3. cum *Salon. et Sot.* item *Ban. Arag. cum Salm.* qui *num.* 384. recte addunt cum *Carthusiano*, *Soto*, *Hurtado*, *etc.* Episcopis esse etiam vetitum suas deserere Ecclesias, propter votum quod ipsi emittunt, dum Ecclesiis præficiuntur, curam habendi ovium ipsarum; quod votum perpetuum est, et in eo solus Papa dispensare potest, ut docet *S. Thomas.* 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 4. et clarius

quæst. 185. *art.* 7 ubi ait: *Presbyteri autem curati non obligantur voto perpetuo, et sollemni ad curam Animarum, sicut obligantur Episcopi: Unde Episcopi præsulatum non possunt deserere absque auctoritate Romani Pontificis.*

105. Advertendum hic vero, quod, licet Episcopatus comparetur Matrimonio carnali, non tamen id ita verum est, ut non possit dissolvi hoc conjugium spirituale per dispensationem Pontificis, justa et valde gravi causa interveniente, ut omnes fatentur; Vide *Salm. n.* 328. Et ita respondetur ad textum oppositum a *P. Suarez.* Causæ autem justæ communiter a DD. censentur esse, nimirum magna utilitas Ecclesiæ universalis, vel particularis, ab alio non supplebilis; Vel necessitas Episcopi, propter infirmitatem, aut aeris malitiam: Vel quia in sua Diœcesi ob plebis iniquitatem, aut ob aliam causam non potest bene suum munus exercere. Ita *Salm. n.* 390. *Sanch. l. c.* cum *Soto*, *et Vasquez.* Hinc respondetur ad quæsitum, quod si translatio sit vetita tantum de jure Ecclesiastico, juxta primam sententiam, minor sufficit causa ad translationem, et adest obligatio eligendi Episcopum digniorem, etiam ex iis qui aliis Ecclesiis præsunt. Si vero translatio sit jure Divino, juxta nostram sententiam, nulla erit obligatio eligendi digniorem ex Episcopis qui actualem curam habent suarum Ecclesiarum; et si Episcopus nolit transferri, ad id nequit Papa eum cogere: Nisi interveniat causa urgens, quo casu potest etiam Episcopus, ut ad aliam Ecclesiam se transferat, ut dicit *Sanch. dict. dub.* 3. *n.* 2. *Arag.* Et idem censent *Salm. num.* 390. *cum Hurtado* de traslatione Parochi.

106. Quæritur V. An qui eligunt ad Beneficia dignum, omisso digniori, teneantur restituere

damnum illatum ipsi, aut Ecclesiæ? *Prima* sententia, quam tenent *Cajet. 2. 2. quæst 62. art. 4. Sylvest. v. Restitut. 5. quæst. ult. Vasq. de Benefic. dub. 17. num. 117. et Salm. num. 359.* cum *Bann. Salon. Aragon. Tapia*; et *Lop.* ait teneri compensare damnum digniori omisso; quia, ut dicunt, sicut si aliqua bona essent a Fundatoribus relicta, ut distribuerentur magis benemeritis, aut indigentibus, aut propinquis, isti jus strictum quidem haberent ad illa bona; ita jus habent digniores ad Beneficia, quæ hac lege universali instituuntur, ut sint non solum stipendia laborum, sed etiam præmia meritorum. Alii vero, ut *Salm. num. 367. cum Bannez*, et *Salon.* putant damnum resarciendum non solum digniori, sed etiam Ecclesiæ; quia hoc confertur Electori jus eligendi ab Ecclesia, ut eligat meliores; Unde dicunt teneri Electorem ex justitia commutativa ad compensationem damni, quod ipsi Ecclesiæ obveniat ob electionem minus digni.

107. *Secunda* vero sententia non minus probabilis, quam tuentur *Nav. in Man. cap. 17. num. 69. Less. l. 2. c. 34. dub. 15. Sanch. l. 2. c. 1. D. 45. n. 15. Pal. tr. 13 disp. 2. p. 11. §. 4. n. 5. Lugo D. 35. n. 83. Tol. lib. 5 c. 4. n. 4. Croix lib. 4. n. 531. et Canus cum Adrian. Penna, Cov. etc.* apud *Salm. num. 354.* qui probabilem vocant, docet, Electorum neque Ecclesiæ, neque digniori teneri aliquid restituere; Non digniori, quia tunc digniores haberent jus strictum ad Beneficia, quando principaliter, ut supra diximus, Fundatores habuissent rationem meritorum; non vero quando minus principaliter, ut est in casu nostro; cum Beneficia primario, prout omnes concedunt, imo etiam unice, prout tenent *Lugo*, sunt instituta in bo-

num commune, ut Ecclesiæ inserviatur à bonis Ministris; Et licet secundario essent etiam instituta in præmia meritorum, ex hac tamen justitia nullum jus rigorosum ad illa acquirunt nec digni, nec digniores. Neque sub alio pacto, seu lege intelligit Ecclesia Electores obligare; neque ipsi intendunt se obligare sub onere restitutionis ad amplius quam ad Ministros non indignos eligendos. Unde neque Ecclesiæ tenentur aliquid restituere, ut pro certo vel fere certo habent *Pal. Mol. et Sanch. num.* 10. cum *Soto*, *et Arag.* Secus vero, si eligatur indignus, quia tunc tam ab electo, quam ab Electore, deberetur Ecclesiæ restitutio damni. Utraque sententia est valde probabilis; sed reddit mihi probabiliorem secundam sententiam id, quod diximus *lib.* 1. *p.* 26. *t.* 1. *num.* 83. *et lib.* 3. *n.* 927. nempe quod nullus legitimus possessor sui ad restitutionem tenetur, qui pro se probabilem habet opinionem.

108. Sic etiam resolvitur illa alia quæstio, quam retulimus *lib.* 3. *num.* 585. scil. an qui suadet Episcopo conferre Beneficium simplex, aut curatum digno, prætermisso digniore, teneatur ad restitutionem damni? Affirmant *Salm.* in hoc *tract. de Benefic. n.* 371. consequenter ad sententiam, quam ipsi tenent, ut supra; Sed nos consequenter ad secundam sententiam, cui mox supra adhæsimus, dicimus cum *Laym. Nav. Sà*, *Less. Val. Fill.* et aliis apud *Salm. in tract. de Rest. cap.* 1. *num.* 106. ubi ipsi *Salm.* hoc probabile censent, eum qui Episcopo sine vi aut fraude suadet Beneficium conferre minus digno, ad nullam restitutionem teneri. Secus vero, si vi vel fraude impediret Beneficium conferri digniori; tunc enim certe tenetur damnum ipsi illatum restituere, cum quisque jus habeat, ne

vi vel fraude impediatur a consecutione justi boni, ut dictum est *lib.* 3. *n.* 582. Secus etiam, si Beneficium conferendum esset per concursum, ut in sequenti quæstione dicetur. An autem teneatur ad restitutionem is, qui non vi vel fraude, sed tantum ex odio impediret aliquem dignum a consecutione Beneficii? Probabilius negatur; Vide dicta *l.* 3. *num.* 584.

109. Quæritur VI. An quando Beneficia conferuntur per concursum, eligens dignum, omisso digniori, teneatur huic damnum restituere? *Prima* sententia communis affirmat, quam tenent *Pal. d. p.* 11. §. 4. *num.* 6, *Tournely tom.* 1. *pag.* 763. *Holzm. pag.* 432. *num.* 419. *Sanch. l.* 2. *cap.* 1. *dub.* 46. cum *Mol. et Metin. Croix lib.* 4. *n.* 828. *Lugo D.* 35. *cum P. Nav. Less. Cajet. Sylves. Vasq. etc.* qui vocavit verissimam sententiam. Ratio, quia eo ipso quod dignior admittitur ad concursum, acquirit jus ad rem, cum in communi æstimatione adsit tunc pactum implicitum in edicto inter Episcopum, et oppositores, ut dignior præferatur. Quod procedit in omni præmio, quod promittitur vocatis per concursum ad luctam, ad jactum etc. Imo ait *Lugo*, quod, cum in edicto dicatur, quod cuique servabitur jus suum, digniores ex pacto explicito ad Beneficium jus acquirunt. Tanto magis, quia in concursu ad Beneficia curata datur ex Tridentino appellatio dignioris, si prætermittatur; ergo dicit *Pal. l. cit.* quod digniores habent jus strictum ad Beneficia. Excipiunt tamen *Ronc. cap.* 5. *q.* 2. *cum Garcia*, *Lugo num.* 21. *et Sanch. n.* 5. si excessus dignitatis sit parvus.

Secunda tamen sententia negat obligationem restitutionis, ut tenent *Sot. l.* 4. *de Just. q.* 6. *art.* 3. *sub fin. Nav. cap.* 17. *in Summ. num.*

74. item *Led. Henr. et alii ap. Sanch. l. c. num. 1.* qui probabilem censent. Ratio istorum, quia prædictum pactum, quod supponitur, vel habetur in Edicto, non est pactum rigorosum obligans juxta leges justitiæ commutativæ, sed est tantum promissio, obligans dumtaxat ex fidelitate; imo potius est explicatio obligationis, quam per se habet Episcopus ex justitia distributiva, quæ non obligat restitutionem. Procul dubio sub gravi debentur, ut ajunt, præmia promissa concurrentibus ad luctam etc. ut supra, quia illa principaliter sunt instituta, ut præmia meritorum, sed idem non currit de beneficiis, quæ unice vel principaliter instituuntur in bonum commune. His non obstantibus, non audeo recedere a prima sententia communi, et valde probabiliori. Sed hanc secundam nec etiam audeo dicere improbabilem, quia revera non videtur constare, quod inter Episcopum et oppositores intercedat pactum illud obligans rigorose ex justitia commutativa; Et non constando de tali pacto, non videtur constare de tali obligatione.

110. Quæritur VII. An dignus se opponens per concursum digniori peccet mortaliter, et teneatur ad restituendum illi damnum si Beneficium obtineat? Nulli dubium, quod si concurrat indignus cum digno, peccet concurrendo, et acceptando Beneficium tenetur resarcire damnum Ecclesiæ illudque resignare; vide *Sanch. Cons. l. 2. c. 1. Dub. 4. n. 9. et Salm. de Ben. n.* 373. Si vero concurrat dignus cum digniore, duo dubia occurrunt. Dubium 1. est, an iste, concurrendo peccet graviter? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Less. lib. 2. cap.* 34. *n.* 70. *Cajet.* 2. 2. *qu.* 185. *art.* 3. *Az.* 2. *p. lib.* 6. *cap.* 15. *quæst.* 14. *Salm. n.* 374.

cum Soto, *Bann. Led. etc.* item *Vasqu. et Cov. apud Lugo D.* 35. *num.* 88. Ratio tum quia non pertinet ad ipsum merita discutere, sed ad Electores; ideo si ipse Beneficium petit, petit sub conditione, si dignior videatur; Tum quia hoc est secundum mentem Ecclesiæ, ut omnes digni concurrant; alias, si non liceret dignis se opponere dignioribus, panci concurrerent, et forte digniores a scrupulo territi se retraherent, idque in grave damnum Ecclesiæ utique verteret. *Secunda* vero sententia, quam tenent *Sanch. cap.* 1. *dub.* 48. *n.* 4. *Pal. Dub.* 2. *p.* 11. §. 5. *n.* 1. *Nav. de Orat. Misc.* 45. *n* 89 *et* 97. *ac Lugo D.* 35. *n.* 91. *cum Turriano*, dicit, quod, si talis concurrat gratia honoris, ut ad alios concursus gradum sibi faciat, et postea desistat petere, ut eligatur, certe non peccat. Secus si prætendat electionem, aperte cognoscens alterum esse digniorem. Ratio, quia, licet Episcopus non peccet ipsum eligendo ex errore inculpabili, peccat tamen ille cooperando ad talem electionem, saltem materialiter injustam; maxime quia injustitia illa vergeret in damnum dignioris, qui jus habet ad sui electionem. Hæc sententia, speculative loquendo, apparet probabilior; attamen in praxi numquam videtur locum habere posse; nullo enim casu is qui est dignus, poterit esse certus, quod Episcopus bona fide eum eligendo, non habeat aliquod rationabile motivum, ipsi concurrenti occultum, excludendi alterum, quem ille putat digniorem. Hoc innuit ipse *Lugo num.* 89.

Dubium 2. est, an hic dignus, manifeste cognoscens alterum se digniorem, peccet acceptando Beneficium, et teneatur damnum illi resarcire? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Nav. lib.* 2. *de Rest. cap.* 2. *num.* 173. *Pal.*

d. §. 5. *num.* 1. item *Sylvius*, *et Tanner. apud Salm. d. num.* 374. Ratio quia ipse acceptando Beneficium concurrit ad injustam electionem in damnum alterius. *Secunda* tamen sententia, quam tenent *Sanch. cap.* 1. *dub.* 13. *num.* 2. *Sot. de Just. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 2 *Diana tom.* 2. *tr.* 5. *Misc. R.* 110. *cum Turr. etc. ac Salm. loc. cit.* dicit eum nec peccare, nec teneri ad restitutionem. Ratio cur non peccet; quia ex una parte, ut ait *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 3. loquens de assumptione ad Episcopatum, ille, qui debet assumere, *tenetur assumere meliorem ad regimen Ecclesiæ;* pro eo vero qui assumitur, dicit quod *non requiritur, ut reputet se aliis meliorem, sed sufficit quod nihil in se inveniat, per quod illicitum ei reddatur assumere prælationis officium.* Ex alia parte non peccat cooperando peccato collatoris, cum per ipsam collationem jam Episcopus peccatum consumaverit, et per accidens se habet, quod ipse acceptet, vel non; juxta dicta in simili casu *lib.* 3. *n.* 492. *quæst.* 8. *v. Sed admissa.* Prout enim (ait *Sanch.*), si Pater et extraneus sint in extrema necessitate, extraneus recipiendo panem a filio, licet filius peccet panem ei præbendo, ipse tamen non peccat acceptando: Ita in casu nostro. Ratio autem cur iste neque tenetur ad restitutionem; est, quia cum Beneficium jam est ei collatum, alter dignior nullum jus amplius ad illud habet, eo quod desinit tunc Beneficium esse inter bona communia; Prout, si res duobus vendita, tradatur secundo emptori, non tenetur iste rem emptam primo emptori restituere, cum per traditionem adeptus sit illius dominium, et extinctum sit jus ad rem primi emptoris. Licet autem in nostro casu concedatur digniori appellatio, collatio tamen in utroque

foro valida est, et electus non potest a Beneficio acquisito amoveri, nisi per sententiam Judicis collatio invalidetur, ut diximus *n.* 102. Et hæc sententia mihi probabilior videtur; Tanto magis, quia sicut dignus electus potest licite Beneficium petere, juxta dicta in præcedenti dubio; sic etiam potest acceptare, eo quod numquam potest esse certus collationem fuisse injustam. Hinc ait probabiliter *Lessius d. n.* 70. quo, si certe existimes Episcopum non judicio, sed favore te prætulisse, hoc tibi non imputabitur, si Beneficium tibi non solicitanti fuerit oblatum, vel si bona fide solicitasti; Videtur enim Ecclesia ratas habere has collationes in favorem concurrentium, ne ipsi deinde perpetuo scrupulis angantur, ut eruitur ex *Trid. sess.* 7. *cap.* 3. ubi præcipitur Beneficia conferre *dignis, aliter facta collatio omnino irritetur.* Ergo collationes dignis factas, pro assumptis jam ratas habet. Ceterum bene ait *Sanch. l. c. n.* 3. quod *communiter Oppositores* excusantur a peccato, quia nullus se reputat minus dignum, et bona fide existimare valet, quod si alius excedit in uno, ipse excedat in alio.

111. Quæritur VIII. An Examinatores teneantur Episcopo denuntiare digniores? *Prima* sententia negat cum *Lugo D.* 35. *n.* 66. *Pal. l. c.* §. 4. *n.* 9. *Croix l.* 4. *n.* 626. *et Barb. Garc. etc.* apud *Salm. n.* 338. Et probant ex *cit. cap.* 18. *Trid. Sess.* 24. ubi dicitur: *Peracto deinde examine renuntientur quotcumque ab his idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, etc. Ex hisque Epicopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit.* Ergo, ut dicunt, ex verbis Concilii colligitur, quod solum ad Examinatores pertinet denunciare idoneos, ita ut Episcopus invalide eligeret eum, quem ipsi re-

probarent; sed contra ad Episcopum unice pertinet judicare, quis eorum sit dignior. Hoc confirmat Lugo ex Declaratione S. C. Concilii, quam refert, ubi dicitur: (S. Congregatio declaravit non pertinere ad examinatores, sed solum ad Episcopum judicare, quis ex concurrentibus ad Parochialem vacantem sit magis idoneus) ». Et in *Conc. Trid. cap.* 18. *Sess.* 24. tantum habetur, ut Examinatores peracto examine renuntient Episcopo quotcumque ab his idonei judicati fuerint. Hæc sententia est quidem probabilis, sed probabilior mihi est *secunda* sententia opposita, quam tenent communius *Nav. lib.* 2. *de Rest. cap* 2. *n.* 187. *Ronc. cap.* 5. *q.* 9. *R.* 1. *et Salm. n.* 339. cum *Azor. Led. Med. Vill. Lop. Dian. Tap. etc.* Ratio, quia ideo, et præcipue Concilium præscripsit concursum, et Examinatores, ut Episcopus facilius, et tutius digniorem agnoscere ac eligere valeret; Unde quamvis ex verbis Concilii non inferatur obligatio Examinatorum denunciandi digniorem, infertur tamen ex mente Concilii. Nec obstat Declaratio allata S C. ut supra, quia ibi nil aliud decernitur, nisi quod ad Episcopum pertinet judicare de majori dignitate oppositorum, et hoc est certum; sed ibi non excluduntur Examinatores teneri ad exponendum Episcopo, quem ipsi censeant magis idoneum, ut mens Concilii servetur. Demum hic notandum, quod Examinatores debent præstare juramentum de fidelitate in eorum Officio, ut præcipitur in Trident. *Sess.* 24. *cap.* 18. *de Ref.* Alioquin concursus est nullus, ut declaravit Sacr. Congr. Conc. die 2. Decemb. 1628.

ARTICULUS III.

Quæ intentio, et qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum?

112. *Quænam qualitas requiratur in eo, cui Beneficium confertur?*
113. *An requiratur in eo voluntas clericandi? Quomodo peccet recipiens Beneficium simplex cum animo ducendi postea uxorem?*
114. *An peccet graviter recipiens Beneficium curatum cum animo dubio suscipiendi Sacerdotium intra annum?*

112. » RESp. 1. Ut Beneficium aliquod valide, » et licite obtineatur, requiritur, ut sit per» sona capax, et habilis, hoc est, ut sit Cleri» cus, non illegitimus (cum quo tamen Epi» scopus dispensare potest ad Ordines minores, » et Beneficium simplex, cui Ordo major non » est annexus), non irregularis, excommuni» catus, non improbus, aut facinorosus, ut » habeat scientiam competentem ad munus Be» neficio annexum, et ætatem legitimam, nisi » dispensetur, scilicet pro beneficio simplici an» nos 14. (sufficere tamen 14. inchoatum, » docet *Dian. p.* 3. *tract.* 6. *R.* 64. *ex Azor.* » *et aliis* 5.). * (*Cum Gonzal. Pal. Fill. Barb.* » *et Salm. De Benef. cap. unic. n.* 160. *com*» *muniter*) *. Pro eo quod Subdiaconatum re« quirit, vicesimum primum. Pro eo, quod » Diaconatum, vicesimum secundum. Pro eo, » quod Sacerdotium, vicesimum quartum in» choatum. *(*Ut probabiliter Less. et Azor. apud* » *Salm.* 157. *Quæ ætas sufficit, si Ordinem*

» *suscipiat intra annum, juxta Trident. sess.* » *24. cap. 12. Notat, quod, ætate deficiente,* » *etiam quoad unam horam, provisio Beneficii* » *est nulla: Est commune cum Sanch. Pal.* » *Azor et Salmant. n. 162.*) *. Colligitur ex » *Trident. sess. 22. 23. etc.* In his tamen, et » similibus casibus multi excusantur, vel quia » illud jus ubique non est receptum, vel quia » bona fide tres annos fuerunt in possessione, » quæ veluti usucapionem, et dominium pariit. » *Less. dub. 20.*

113. » Resp. 2. Qui recipit Beneficium quod-» cumque habens annexum Ordinem Sacrum, » tenetur habere voluntatem saltem conditiona-» tam clericandi, et Sacrum Ordinem accipien-» di intra tempus a jure requisitum. *Laym. cap.* » *13. Less. lib. 2. cap. 34. dist. 26.* Ratio est, » quia suscipiens Officium, cui obligatio est » annexa, omni modo se habilitare tenetur. » Imo, si curatum, seu parochiale est, habet-» que intentionem sacerdotium intra annum non » suscipiendi, sed parochiam dimittendi, non » tantum mortaliter peccat, sed etiam ipso jure » est privatus, et ad fructuum restitutionem tene-» tur, ut patet ex *cap. Commissa §. 7. de* » *elect. in 6.* Quod si tamen, mutata volun-» tate ante finem anni Sacerdos fiat, fructus » retinere potest; * (*Idem docent Nav. Less.* » *Sanch. etc. cum Salm. n. 190. Et sic tenen-* » *dum contra Soto et Tol. ut probatur ex dict.* » *cap. Commissa, ubi dicitur, quod recipiens* » *Beneficium curatum animo non suscipiendi Sa-* » *cerdotium, tenetur fructus restituere*, nisi vo-» luntate mutata promotus fuerit. *Vide omnia* » *verba textus citati infra n. 114.*) *. Imo et » Episcopus dispensare potest, ut, Vicario sub-» stituto, studiis per septennium vacet.

» Dixi 1. *Habens annexum Ordinem Sacrum* » quia, si is non sit annexus, et Beneficium » sit simplex, licet illud acceptet animo fru- » ctus lucrandi, et deinde uxorem ducendi, non- » nisi venialiter peccat: si alias officio suo sa- » tisfaciat, ut docent *Layman. c. 17. Sanch.* » *lib. 7. de Matrim. Dist. 45.* Ratio est, quia » illa perversio ordinis non videtur gravis, nec » ullo jure vetatur, ideoque ad nullam fructuum » restitutionem tenetur. Unde *Garcias p. 3. cap.* » *4. num. 42.* talem ab omni culpa excusat.

» Dixi 2. *Voluntatem saltem conditionatam:* » quia, si ex justa causa postmodum status Cle- » ricalis minus illi convenire videatur, potest ani- » mum mutare, etiamsi Beneficium sit curatum, » v. gr., si primogenitus familiæ, aut frater » unicus sine liberis decedat: si optimum ma- » trimonium ad conservationem familiæ nobilis » vel ad lites graves sopiendas necessarium of- » feratur. Ratio est; quia non est mens Eccle- » siæ, ita Ecclesiasticum statum obligare, ut » hæc et similia bona impediantur; *loc. cit.*

Quæritur hic I. Quomodo peccet, qui recipit Beneficium simplex, animo deinde uxorem ducendi, Beneficio dimisso? Certum est peccare graviter; si Beneficium habeat annexum Ordinem Sacrum, ut communiter docent *Busemb. ut supra*, *et Sanch. lib. 7. de Matrim. D. 45. n. 14. Pal. tr. 13. Dub. 4. p. 7. n. 14. Salmant. tr. 18. cap. 200. Cum Soto, Tol. etc.* Si vero Ordinem Sacrum annexum non habeat, tres sunt sententiæ: *Prima*, quam tenent *Less. lib. 2. cap. 34. n. 132. Tol. lib. 5. cap. 5. et Salm. n. 199. cum Soto, et Gutt.* dicit adhuc peccare mortaliter, quia similis intentio est perversio ordinis naturalis et divini, statuentis Beneficia recipienda esse tantum ad obsequium Deo præ-

standum. *Secunda* sententia, quam sequuntur *Palaus l. c. et Garcias ap. Bus. supra*, censet ne leviter quidem peccare, quia nullum apparet præceptum hoc prohibens. *Tertia* sententia media, quam tuentur cum *Bus. Sanch. loc. cit. num.* 19. *et Laym. lib.* 4. *tr.* 2. *cap.* 14. *num.* 11. *cum Nav. et Vasq.* tenet hunc quidem excusari ab aliqua culpa, cum talis animus aliquam involvat inordinationem; sed non peccare graviter, cum hujusmodi inordinatio non sit tanta, ut damnari debeat de mortali; nullo enim jure constat ipsam esse gravem. Nullum autem præceptum (ut recte) docent *S. Antoninus*, *et P. Concina*, quorum verba retulimus *lib.* 3. *num.* 547. *v. Ceterum tom.* 1.) est hominibus sub gravi imponendum, nisi evidens ratio id suadeat. Et ex hoc principio, tradito prius etiam a *D. Thom. Quolibet.* 9. *art.* 15. præfata tertia sententia probabilior mihi redditur.

114. Quæritur II. An peccet graviter, et teneatur restituere fructus, qui recipit Beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi Sacerdotium intra annum? Affirmant *Conc. tom.* 10. *pag.* 152. *et Sotus*, *Azorius* apud *Salm. n.* 185. quia lex exigit veram intentionem suscipiendi etc. Sic enim habetur in *cap. Commissa de Elect. in* 6. *Ceterum, si promoveri ad Sacerdotium non intendens, Parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum recipias, ipsam postea dimissurus, (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneris ad restitutionem fructuum eorumdem, cum eos receperis fraudulenter.* Negant vero *Nav. Barb. Garc. Graff. ib. n.* 186. quia textus loquitur de eo, qui accipit fraudulenter Beneficium; non autem dicunt accipere fraudulenter, qui cum animo dubio, aut conditionali accipit. Verumtamen alii

opinantur, ut *Bus. Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 131. *et* 133. *Sanch. d. cap.* 45. *n.* 10. *Pal. n.* 5. *et Salm. n.* 188. qui citant *Lop. Man. Bardi etc.* accipientem cum dubio peccare mortaliter, et teneri ad fructus perceptos restituendos, quia dubitans revera non habet intentionem; non vero accipientem sub conditione, quia hic veram habet intentionem, quamvis conditionatam. Sed prima sententia est mihi probabilior, quia intentio, ut non sit fraudulenta, debet esse determinata absolute ad Ordinem suscipiendum.

ARTICULUS IV.

An liceat habere plura Beneficia? Et quinam Beneficiarii teneantur ad Residentiam?

115. *An quando liceat habere plura beneficia? vide alia apud Busemb.*

116. *Quotuplicia sint Beneficia? Et quæ sint incompatibilia? Et an, obtento secundo Beneficio quomodocumque incompatibili, vacet primum?*

117. *An pluralitas Beneficiorum sit vetita de Jure Divino, vel positivo?*

118. *Quæ causæ cohonestent pluralitatem Beneficiorum?*

119. *De obligatione* Residentiæ. *Vide quæ habentur ap. Busemb.*

120. *Quinam Beneficiarii ad Residentiam obligentur?*

121. *Q. I. An Curati teneantur residere de Jure Divino?*

122. *Quid notandum circa Residentiam Episcoporum?*

123. *Quid circa Residentiam Parochorum? Dub.* 1. *An Parochi indigeant licentia in scriptis? Dub.* 2. *An Parochi habentes justam causam possint abesse per duos menses sine licentia? Quid si urgeat aliqua necessitas? Quid si absint per modicum tempus?*

124. *Qu. II. Quo in loco Beneficiarii teneantur residere? et præsertim ubi Episcopi? Et ubi Parochi?*

125. *Q. III. Quænam causæ excusent Pastores a Residentia? Et I. De causa* Caritatis. *II. De causa* Necessitatis. *III. De causa* Obedientiæ. *IV. De causa* Utilitatis.

115. » RESp. Plura Beneficia possidere, non » est res simpliciter intrinsece mala, nec omni» no indifferens, sed speciem mali præferens, » imo ordinarie illicita, et naturali juri repu» gnans (si talia sint), quorum unum ad ho-

» nestam sustentationem sufficiat), nisi justa
» causa ex circumstantia cohonestetur. Ita fere
» *Layman. lib.* 4. *tom.* 2. *cap.* 8. *num* 1. *ex S.*
» *Thom. Less. Azor. etc.* comm. Quia, ut do-
» cet *Trident. sess.* 24. pluralitas hujusmodi
» magnam inordinationem involvit, dum mi-
» nuitur cultus divinus, Ecclesia operariis,
» fundator pia intentione, pauperes utiliores
» Ecclesiæ futuri sustentatione privantur. Hinc
» Beneficia distinguuntur in Incompatibilia primi
» generis, in quibus, accepta pacifica possessione
» secundi, vacat prius; qualia sunt plura Be-
» neficia curata; item plures Dignitates, perso-
» natus, duo Beneficia uniformia sub eodem te-
» cto: et in Incompatibilia secundi generis, quæ,
» etsi sine peccato citra dispensationem obtineri
» nequeant, primum tamen altero obtento non
» vacat: qualia sunt Beneficia reliqua residen-
» tiam postulantia, v. gr. Canonicatus duo di-
» versarum Ecclesiarum, in quibus recepta est
» constitutio *Tridentin. sess.* 14. *cap.* 12. *de*
» *reform.* ut non liceat ultra tres menses Cano-
» nicis ab Ecclesia abesse. Unde *Laym. cap.* 8.
» *n.* 6. docet Canonicatus in Cathedralibus Ec-
» clesiis Germaniæ, qui ex immemorabili con-
» suetudine requirunt tantum residentiam medii
» anni, vel 3. mensium, inter compatibilia Be-
» neficia numerandos. * (*Vide n. seq.* 11. *v.*
» *Notandum*) *.

» Dixi, *nisi justa causa cohonestetur*; quia
» qui per dispensationem plura Beneficia obti-
» nuit, nisi justa causa subsit, in conscientia
» non erit tutus, sed tenebitur alterum resignare,
» ut docet *Less. n.* 124.

» Porro justa causa dispensandi erit evidens
» necessitas, et utilitas Ecclesiæ, et quandoque
» etiam prærogativæ, et merita personæ, v. gr.

» insignis nobilitas, dignitas, scientia, auctoritas, virtus, etc. modo caveatur, ne Beneficiorum coacervatio, facta etiam ob prærogativam personæ, ad privatum tantum, et non ad commune bonum referatur. Imo sine dispensatione plura Beneficia sequentibus casibus haberi possunt.

» 1. Si utrumque adeo sit tenue, ut neutrum sufficiat ad sustentationem, modo utrumque sit simplex, nec residentiam requirat. * (*Secus igitur, si beneficia residentiam requirant, licet sint tenuia ; Croix lib. 4. n. 918. cum communi*) *.

» 2. Quando parochia est annexa Canonicatui, eique accessoria; tunc enim utrumque per modum unius possidetur, ita tamen, ut teneatur Vicarium perpetuum in Ecclesia alere.

» 3. Quando Beneficia legitime sunt unita.

» 4. Quando alius idoneus, et dignus non reperitur.

» 5 Quando unum Beneficium habetur in titulum, alterum in commendam non perpetuam, sed ad aliquot menses, donec de idoneo provideatur. Ita *Regin. ex Sylv.*

116. Beneficia alia sunt *Simplicia*, prout sunt ea, quæ instituuntur tantùm ad preces Deo persolvendas, et ad altaris servitium, nimirum Canonicatus, capellaniæ auctoritate Pontificia vel Episcopali erectæ, præstimonia quæ dantur Clericis ad studia prosequenda, et similia. Alia sunt *Duplicia*, scil. quæ habent aliquam jurisdictionem, præeminentiam, vel administrationem, ut sunt Dignitates, etc. ut infra. Item alia Beneficia sunt *Compatibilia*, alia *Incompatibilia*. Et horum alia sunt incompatibilia *primi generis*, prout sunt Beneficia curata, vel uniformia sub

eodem tecto, tempe quæ ad easdem functiones concurrunt eodem loco et tempore; item Dignitates, personatus, et Officia. *Dignitates* sunt quibus est annexa aliqua jurisdictio supra Clerum; aut populum, ut sunt Episcopatus. Abbatiæ, Decanatus, Præpositurae, Archipresbyteratus, Archidiaconatus. *Personatus* autem sunt qui habent præeminentiam aliquam supra Clerum, sed sine jurisdictione, ut sunt munera Primicerii, Præcentoris sive Cantoris, et Sacristæ primarii. *Officia* demum sunt munera Thesaurarii, Præceptoris, Custodis, seu Sacristæ inferioris, Oeconomi, etc. quorum aliquibus est annexa quædam administratio, sine tamen jurisdictione, aut præeminentia. Alia vero sunt incompatibilia *secundi generis*, ut sunt Canonicatus, et omnia quæ residentiam requirunt.

Notandum autem, quod si quis obtinet duo Beneficia incompatibilia, obtento secundo, vacat ipso jure primum; et si ille utrumque retinere præsumat, ipso pariter jure utroque Beneficio privatur. Hæc certa sunt quoad Beneficia incompatibilia primi generis, ex Tridentino *sess.* 7. *c.* 2. *et sess.* 24. *c.* 17. item ex *c. De multa, de Præb. Extrav. Execrabilis, de Præb. et Dign. cap. Litteras, de Concess. Præb. ac Clement. fin. eod tit.* Sed dubium fit, an idem procedat in Beneficiis incompatibilibus secundi generis, nempe quod, obtento secundo, vacet primum? Affirmant *Contin. Sporerii in fine Tomi* 3. *de Statu Clericor. p.* 76. *n.* 48. *ad n.* 9. *Salm. tr.* 28. *de Benef. n.* 664. *cum Gonz. Azor. et Garcia, ac Fagnan. in c. De multa, de Præb.* ex declaratione S. C. ideoque dicunt *Salmant.* probari ex locis citatis Tridentini. Sed negat *Busemb.* ut supra *n. anteced.* 115. *ac Holz. tom.* 1. *p.* 431. *num.* 415. *cum aliis:* et idem

sentit *Nav. lib.* 3. *Consil.* 24. *de Præb.* dicens quod si constaret S. C. declarasse, quod Tridentinum ita sit intelligendum, talis Declaratio a Pontifice fuisset confirmata, et tunc sic foret tenendum; sed quia id non constat, et alias ex verbis Concilii id non videtur efficaciter probari, non est quod ad primam sententiam nos adstringat. Revera enim Concilium in priori loco citato, nempe *sess.* 7. *cap.* 4. loquitur quidem de præsumentibus retinere duo Beneficia quomodocumque incompatibilia, scil. quæ residentiam requirant, et eos dicit ipso jure privari utroque Beneficio, sed nullum facit verbum de vacatione primi ob consecutionem secundi. In posteriori autem loco, nempe *sess.* 4. *cap.* 17. ubi præscribit vacare primum Beneficium, obtento secundo, loquitur tantum de Beneficiis curatis, nimirum Episcopalibus, et Parochialibus. Hoc tamen non obstante propter prælaudatam Declarat. S. C. cum ipsa a pluribus referatur, et præsertim a *Fagnano*, qui hujusmodi Declarationum fuit diligens inquisitor, placet nobis potius primæ sententiæ adhærere, sed secundam non improbamus. Notat *Laym. lib.* 4. *tom.* 2. *cap.* 8. *n.* 4. *in fine*, quod habens Personatum cum Cura in Ecclesia, bene potest etiam habere ibidem Canonicatum, cui Parochialis Ecclesia annexa est, et quam per Vicarium administrare debet, ex *cap. Super eodem*, *de Præb. in* 6.

Præterea notandum cum *Salm. num.* 666. *et Abelly Append. de Statu Cler. p.* 448. *n.* 2. quod in aliquo casu evidentis necessitatis, sive utilitatis Ecclesiæ posset Papa dispensare, ut aliquis obtineat plura hujusmodi Beneficia incompatibilia, etiam curata, prout Gregorius Magnus fertur præfecisse Martinum, Paulinum, et alios duobus Episcopatibus. Idque patet ex

Trid. *Sess.* 7. c. 5. Diximus *casu evidentis necessitatis*, *vel utilitatis*, nam alias habens plura hujusmodi Beneficia, etiam cum dispensatione Pontificis, non erit tutus in conscientia, ut recte dicunt *Salm. loc. cit. cum Bellarm. Panorm. Wig. et Polet.*

117. Hic autem magna vertitur quæstio, an pluralitas Beneficiorum sit vetita non solum de jure canonico, sed etiam naturali? *Prima* sententia negat cum *Innoc. in cap. finali*, *de Cleric. non resid. num.* 1. *et in c. Jamdudum de Præbendis num.* 2. item *Filliuc. Lugo apud Salm. de Benef. num.* 656. *et Val. Led. Tusch. Rebuff. etc. ap. Croix l.* 4. *num.* 902. Quia, ut dicunt, si hoc esset contra jus naturæ, Papa non dispensaret ita frequenter in hac pluralitate ut videmus esse in consuetudine. *Secunda* vero sententia, quam tenent *Tournely t.* 3. *pag.* 774. *a.* 2. *et Azor. Panorm. ac Hostiens. ap. Salm. n.* 655. absolute affirmat tam de Beneficiis duplicibus, quam simplicibus. Ratio, tum quia nequit unus duabus Ecclesiis satis bene deservire, tum quia intentio Fundatorum talis est, ut plures sint, qui Ecclesiis inserviant; et ideo pluralitatem Beneficiorum dicunt fuisse expresse damnatam ex Trid. *Sess.* 24. *de Ref. cap.* 17. ubi sic sancitum fuit: *Cum ecclesiasticus Ordo pervertatur, quando unus plurium Officia occupat, sancte sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis adscribi. Verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt variis artibus illudere, et plura simul Beneficia obtinere non erubescunt, sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiamsi

cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit, ut in posterum unum tantum Beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidam si ad vitam ejus cui confertur honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia Beneficia tam Secularia, quam Regularia quæcumque, etiam commendata, pertineant, cujuscumque tituli, ac qualitatis existant. Tertia autem sententia communis, et tenenda (etsi olim primam probabilem censui) docet pluralitatem Beneficiorum sive duplicium, sive simplicium, modo unum sufficiat ad congruam sustentationem, secundum se esse contra jus naturale ob rationes mox allatas, et alia plura inconvenientia, quæ oriuntur a pluralitate Beneficiorum, enumerata a Joanne XXII. in *Extrav. Execrabilis de Præb. et Dign.* ita ut plura Beneficia nec etiam cum dispensatione Pontificis valeant retineri sine peccato mortali; sed non taliter quod id non possit ex aliquibus circumstantiis cohonestari. Ita *S. Thom. Quodlib.* 9. *a.* 15. quem sequuntur *Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 137. *Laym. l.* 4. *tr.* 2. *c.* 8. *n.* 2. *Pal. tr.* 13. *D.* 6. *p.* 4. *n.* 26. *Az.* 2. *p. l.* 6. *c.* 12. *quæst.* 7. *Abelly App. de Statu Cleric. art.* 3. *quæst.* 4. *n.* 4. *Holzm. tom.* 1. *p.* 431. *n.* 417. *Salm. n.* 658. *et num.* 669. ubi nostram sententiam ut certam habent cum aliis communiter, item *Bellarm.* (*apud Tournely l. c.*) qui ait dispensationem Pontificis neminem tutum reddere, nisi adsit urgentissima causa, et Ecclesiæ necessaria.

118. Causæ autem cohonestantes pluralitatem Beneficiorum, ex communi DD. sententia, sunt

I. *Necessitas Ecclesiæ*, nempe si desint alii ministri idonei; ita *P. Concin. t. 10. pag. 171. n. 7. Anacl. pag. 417. n. 16. et Salm. num. 661. et alii, ex D. Thoma*, qui docet *cit. art. 15.* tunc posse alicui conferri plura Beneficia, *si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, et ipse possit plus deservire Ecclesiæ, vel tantundem absens, quam alius præsens*, verba S. Doctoris. II. *Utilitas Ecclesiæ*, nempe si unus solus, licet absens, magis censetur profuturus sua auctoritate, doctrina, et prudentia, quam alter sua præsentia. Ita *Holzm. tom. 1. pag. 431. n. 418. Conc. loc. cit. et Anacl. n. 17. cum Pirhing.* Hinc ajunt *Holz. et Anacl.* hac de causa conferri aliquando filiis principum plures Episcopatus, etiam ante ætatem, ut Ecclesiæ contra Hæreticos potentius defendantur. III. *Evidens meritorum prærogativa*, scilicet si aliquis præstaret doctrina, consilio, instructione, aut scriptione. Ita *Laym. l. 4. tract. 2. cap. 3. n. 2. Anacl. loc. cit. n. 18. et Holzm. d. num. 418. ex c. De multa. § fin. de Præb.* ubi dicitur: *Nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi Curam non habeat Animarum; circa sublimes tamen, et litteratas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari.* Et hoc est conforme doctrinæ Apostoli, *1. ad Tim. 5.* ubi ait: *Qui bene præsunt Præsbyteri, duplici honore* (idest *munerum largitione*, ut explicat S. Hieronymus *c. 15. Matth.*) *digni habeantur; maxime qui laborant in verbo, et doctrina.*

119. Quæritur autem circa Beneficia simplicia, an si quis habens unum Beneficium, jam sufficiens ad suam congruam sustentationem, accipiat secundum sine causa cohonestante, primum ipso

jure vacet? Negant *Holzm. tom. 1. pag. 431, n. 415.* item *Gonzalez, et Flaminius ap. Salm. n. 669.* dicentes hunc Beneficio non privari, sed esse cogendum per sententiam Judicis, ut alterum dimittat. Sed melius, et communius affirmant *Barbos. de Pot. Ep. All. 62. num. 3. Fagnan. in c. De multa de Præb. et Salm. n. 669. cum Garcia*, ex quadam Declar. S. C. quam iidem *Fagn. et Garcias* referunt, hoc enim conformius videtur verbis, aut saltem menti Tridentini.

120. » Quæres, an, et quomodo Clerici teneantur ad residentiam?

» Resp. 1. Episcopos, Parochos, eosque, qui » curatum Beneficium habent, jure divino teneri. Nec sufficit, si per alios administrent, nisi » majus bonum urgeat: quia contra rationem » est, ut hic officium, et fructus, alter onus » habeat. *Bon. tr. 1. D. 5. de oblig. Benef. p. 1.*

» Resp. 2. Ita teneri ad residentiam, ut si » Episcopi intra annum ultra tres, et Parochi » ultra duos menses absque legitima causa per » Episcopum cognita, et approbata absint, mortaliter peccent, et fructus non faciant suos. » Ita *Trid. sess. 23. de reform. cap. 1. v. Bonac. l. c.* Notat autem *Dian. p. 9. tom. 7.* » *R. 53. ex Bard.* supradicta etiam habere locum in Superioribus, sive Prælatis regularibus; ideoque eos teneri tempore pestis etiam » cum periculo suis assistere.

» Resp. 3. Qui in Ecclesiis Cathedralibus, » vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones * (*Item* » *omnes Mansionarii, et ceteri, qui habent in Collegiatis Beneficium perpetuum cum servitio annexo in Choro, ut dicunt Salm. tr. 28. num.*

142. *ex Declar. S. C. contra Azorium, qui eos excusat, si alii sint qui Ecclesiæ inserviant*) *, si intra annum ultra tres menses absint, primo anno media parte fructuum, secundo vero anno omnibus quibuscumque fructibus, quos illo anno lucrati sunt, privandos. Quæ tamen pœna est sententiæ ferendæ non latæ: ut constat ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 10.

» Resp. 4. Causas a residentia excusantes esse, 1. Doctionem Theologiæ, vel juris Canonici; neque ad hoc licentiam Prælati, aut Episcopi requiri; requiri autem ad doctiones litterarum humanarum, et Philosophiæ, nisi contrarium habeat consuetudo. 2. Studium Theologiæ, vel juris Canonici; id enim per quinque annos etiam excusat. 3. Obsequium Papæ, vel Episcopi, ad Ecclesiæ utilitatem. 4. Licentiam legitimam, ex quavis alia justa causa. 5. Honestam consuetudinem, ubi dispositio Concilii non est recepta. V. *Bon. loc. cit.*

» Resp. 5. Qui absque justa causa abest, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem fructuum, si officio satisfecerit, nisi ad eam condemnetur, vel nisi id aliquo jure sit expressum.

» Resp. 6. Eos, qui ex legitima causa absunt, non lucrari distributiones, juxta Trid. nisi tamen absint ad curanda negotia Ecclesiæ, ex commissione Capituli, vel omnino involuntarie, ob morbum, captivitatem, injustam excommunicationem, etc. V. *Less. lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 29.

Plura hic scitu et ad praxim necessaria sunt ad trutinam vocanda circa hanc materiam *Residentiæ*, cujus nomine intelligitur commoratio in loco Beneficii, ad obsequia Ecclesiastica personaliter reddenda. Unde bene infert *Sylvester*,

quod ii qui in loco Beneficii degunt, sed debita officia non præstant, non reputantur residere, ut infra melius explicatur. Ut certum autem sciendum, quod olim de jure communi omnia simplicia residentiam exigebant, ut patet ex *cap. Clericus*, *Dist.* 91. *et cap. Ex parte* 8. *de Cler. non resid.* Sed hodie ex generali totius Ecclesiæ consuetudine ipsa talem residentiam non requirunt, cum sufficiat per Vicarium servitium præstare, nisi Fundatores aliud expresserint. Ita communiter *Continuat. Tournely tom.* 3. *pag.* 29. *Holz. de Præc. partic. pag.* 433. *num.* 425. *Barb. in Trident. Sess.* 24. *c.* 17. *num.* 18. *cum Sanch. Azor. Reg. et Sporer tom.* 3. *de Statu Cleric. pag.* 73. *num.* 22. qui de hoc refert Decretum S. C. Tantum hodie ad residentiam obligantur omnes Pastores curam Animarum habentes, et omnes Canonici sive Præbendati, etc. Cathedralium sive Collegiatarum, de quibus infra postea agemus.

121. Quæritur I. An omnes curam Animarum habentes teneantur ad residentiam de jure Divino. Negant *Ambrositus Catharinus*, *Valerius*, *etc. apud Salm. tr.* 28. *de Benef. n.* 91. qui dicunt teneri tantum de jure positivo. Sed omnino tenendum ad id obligari de jure Divino, ut communiter cum *Busemb.* docent *Less. lib.* 2. *c.* 34. *n.* 153. *Tournely tom.* 3. *pag.* 29. *Petrocor. tom* 4. *pag.* 503. *Anacl. de Benef. pag.* 414. *n.* 68. *Roncaglia eod. tit. cap.* 2. *quæst.* 3. *R.* 2. *Spor. l. c. pag.* 73. *num* 23 *cum Nav. Fagnan. Garc. Barb. et Salmant. loc. cit. num.* 94. cum aliis innumeris. Et probatur ex Concil. Trident. *Sess.* 23. *cap.* 1. *de Ref.* ubi, licet hoc non fuerit expresse definitum, fuit vero tanquam certum suppositum, his verbis: *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus Ani-*

marum cura commissa est, *oves suas agnoscere*, *pro his Sacrificium offerre*, *Verbique Divini prædicatione*, *Sacramentorum administratione*, *ac bonorum omnium operum exemplo*, *pauperum*, *aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere*, *in cetera pastoralia munia incumbere*; *quæ omnia ab iis nequaquam præstari*, *et impleri*, *qui gregi suo non invigilant*, *neque assistunt*, *sed mercenariorum more deserunt*, *etc. Declarat S. Synodus*, *omnes Cathedralibus Ecclesiis Præfectos*, *etiamsi S. Rom. Ecclesiæ Cardinales sint*, *obligari ad personalem in sua Ecclesia vel Diœcesi residentiam*, *ubi injuncto sibi officio defungi teneantur etc.* Si ergo de jure Divino est, ut Pastores oves agnoscant, et pascant exemplo, de jure etiam Divino est consequenter, ut resideant ubi oves morantur; alias ea nequaquam ab iis præstare et impleri possunt, qui *gregi suo non invigilant*, *neque assistunt*, *sed mercenariorum more deserunt*. Idque clare declaravit Benedictus XIV. in sua Bulla, *Ubi primum* §. 4. *edita* 3. *Dec.* 1740. (Vide in *Bullar. Tom. I. pag.* 4.) postquam enim dixit ibi teneri Pastores de jure Divino suis ovibus assistere, ut eas pascant verbo, et exemplo, mox subdit: *Itaque in statione vestra maneatis oportet*, *et personalem in Ecclesia vestra vel Diœcesi servetis Residentiam*, *ad quam ex vi muneris vestri* (nota) *obligati estis*. Hinc bene ajunt *Tournely pag.* 31. *et Croix lib.* 4. *num.* 865. *cum Lugo*, non posse Pontificem in hoc dispensare, sed tantum posse aliquo casu declarare, quod jus Divinum non obliget, justis intervenientibus causis, de quibus vide infra *num.* 125.

122. Hic autem notandum I. ab eodem Concilio *dict. cap.* 1. concessum esse Episcopis per

duos vel tres menses abesse a suis Ecclesiis, his verbis: *Quoniam qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt; Sacrosancta Synodus vult illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere.* Unde opinantur *Roncaglia c.* 2. *q.* 3. *R.* 2. *Elbel p.* 526. *n.* 360. *et Anacl. p.* 415. *num.* 73. *cum Barbos. et Sot. et aliis*, sufficere pro tali absentia excusanda causam etiam relaxandi animum, vel consanguineos aut amicos invisendi. Attamen *Palaus D.* 5. *p.* 4. *n.* 1. *Vasq. Op. de Benef. cap.* 4. §. 2. *num.* 147. *et Mazzol. tom.* 2. *pag.* 441. *n.* 2. *cum aliis*, dicunt præfatas causas non sufficere, nisi forte ad mensem qui revera bene satis est ad animum relaxandum; dum e converso Concilium judicium pro sufficientia causæ æquæ (idest proportionatæ ad talem absentiam) remittit conscientiis Episcoporum, et sedulo monet, ne salutis periculo ob hoc se committant: sic enim in *eodem cap.* 1. *Tridentin.* immediate ad relata verba subditur: *Et haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, et absque ullo gregis detrimento; quod an ita sit, abscedentium conscientiæ relinquit, quam sperat religiosam et timoratam fore, cum Deo corda pateant, cujus opus non fraudulenter agere, suo periculo tenentur.* Notandum autem, quod Concilium *ibidem* monet Episcopos, ne absint a suis Ecclesiis Cathedralibus tempore Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, ac Resurrectionis Domini, necnon Pentecostes, et festi Corporis Christi. An vero causæ supra allatæ sufficiant ad excusandam absentiam Episcoporum pro tribus mensibus a Tridentino concessis, vel

causæ majores his requirantur? Perpende id quod in duplici loco de hoc puncto dixit noster SS. P. Benedict. XIV. Nam in uno videtur causam absolute gravem requirere ad excusandum; in altero vero solas causas futiles excludit. En verba Pontificis in Bulla quæ incipit *Grave etc.* edita die 21. August. 1741. (*in Bullar. tom.* 1. *p.* 63.) scribens ibi ad Episcopos Hibernos, et conquerens quod aliqui ipsorum vix per mensem in suis Diœcesibus residebant; deinde sic ait; *Episcopi sane residendi debito satis numquam faciunt, qui per alium a se substitutum seu Vicarium Ecclesiam regunt, nisi forte ad breve tempus, et gravi de causa id fieret.* In alia autem Bulla, quæ incipit *ad universæ*, edita die 3. Septembris 1746. (*in Bullar. tom.* 2. *pag.* 28.) declarans, qualis sit causa *æqua* requisita a Tridentin. pro trimestri absentia Episcoporum dicit: *Animi levitas, oblectationum cupiditas, aliæque futiles causæ excluduntur.*

Insuper quoad hanc Episcoporum Residentiam plura alia hic sedulo oportet adnotare, quæ habentur in Bulla *ad universæ*, mox supra citata. In ea ante omnia confirmantur, et præcipiuntur servari in virtute sanctæ obedientiæ decreta super hac re edita per Pium IV. Gregor. XIII. Clem. VIII. Et præsertim innovantur decreta Urbani VIII. ubi præscriptum fuerat 1. Quod in curia possunt Episcopi manere Romæ per mensem (qui tamen ex concessione Benedict. XIII. prorogari potest per alios 40. dies a Vicario Pontificis). 2. Quod Episcopi accedentes ad limina Apostolorum juxta tempora statuta abesse possunt per quatuor menses, et per septem, si ipsorum Ecclesiæ sint ultra mare vel montes positæ. 3. Quod si Episcopi occupari debeant in Conciliis Provincialibus, aut Con-

gregationibus Ecclesiasticorum, vel in Officiis Reipublicæ, quæ ipsorum Episcopatibus sint adjuncta, possunt abesse pro tempore ad ea necessario. 4. Quod Episcopi non possunt trimestrem absentiam a Tridentino concessam conjungere cum eo tempore, quo ipsi commorari debent: sive cum eo, quod ipsis conceditur ad sacra limina visitanda; sive cum eo, quo propter aëris insalubritatem ipsis extra Diœcesim degere permittitur; nec possunt trimestre unius anni conjungere cum trimestre anni sequentis.

Deinde idem Benedict. XIV. in præfata Bulla renovat pœnas Episcopis non residentibus impositas a Trident. *Sess.* 6. *cap.* 1. *et Sess.* 23. *cap.* 1. Item innovat pœnam amissionis facultatis testandi, et disponendi, si quæ transgressoribus ejusmodi competat, a Pio IV. impositam, necnon pœnam inhabilitatis ad majores dignitates, et Ecclesias obtinendas indictam a Clem. VIII. quibus addit privationem omnium Privilegiorum, quæ transgressoribus tamquam Pontificio solio assistentibus concessa fuerint. Præterea declarat, quinam comprehendantur nomine *Transgressorum*, his verbis: *Decernentes sub Transgressorum nomine comprehendi non solum eos, qui præter tres menses a Concilio toleratos, absque legitima causa, et expressa Roman. Pontificis licentia extra proprias Diœceses commorantur, sed eos etiam qui hujusmodi licentiam falsis simulatisve causis dolose extorquere non dubitaverint, vel, ea semel rite recteque obtenta, præscriptos in eadem limites ac præfinitum tempus prætergressi fuerint.* Vide alia infra quæ in hac Bulla sanciuntur.

123. Notandum II. Quod sic pariter non excusantur a gravi culpa, et a restitutione fructuum Parochi non residentes, ut declaravit

idem Tridentinum *dict, sess.* 23. *cap.* 1. Et hi tenentur residere, quantumcumque modicum sit Beneficium, ut dicunt *Salm. tract.* 28. *n.* 109, *cum Barbos. et Reg. ex cap. Conquerente de Cler. non res* Statuit autem idem Trident. *loc. cit.* Parochos non posse discedere a suis Ecclesiis ultra bimestre, nisi ex gravi causa, et cum licentia Episcopi in scriptis, nec infra bimestre, nisi idem ipsorum Episcopus causam, et Vicarium substitutum approbaverit. Verba Concilii: *Eadem omninò, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, et pœnas de Curatis inferioribus... Sacrosancta Synodus declarat et decernit; Ita tamen ut quandocumque eos, causa prius per Episcopum cognita et probata, abesse contigerit, Vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant. Discedendi autem licentiam, in scriptis gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant.*

Hic autem dubitatur 1. an præfata licentia in scriptis omnino requiratur, ita ut non valeat, si oretenus habeatur? Negant *Less. l.* 2. *cap.* 34. *n.* 158. *et alii ap. Bonac. de Benef. D.* 5. *p.* 5. *n.* 17. dicentes scripturam requiri tantum pro foro externo, non autem ad valorem concessionis: affirmant vero *Sanc. Dec. lib.* 6. *cap.* 16. *n.* 31. *Palaus tract.* 13. *D.* 5. *p.* 5. *n.* 8. *et Nav. apud Bonac. loc. cit.* nam, esto de jure naturæ Scriptura non sit necessaria ad valorem concessionis, hic tamen est necessaria, cum a Tridentino licentia in scriptis pro forma expostuletur. At cum hoc non constet, non puto improbabilem opinionem *Lessii*, quam tenet etiam *Viva Opusc.* 3. *q.* 3. *art.* 3. *n.* 7. *in fine*, et probabilem censet *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 739. imo *Coninchius*, *et Reg. ibid.* di-

cunt sufficere licentiam tacitam, saltem si talia concurrant signa, ut constet Episcopum actu consentire. Dicit autem *Mazzotta tom.* 2. *pag.* 412. sufficere etiam licentiam præsumtam sive interpretativam a nullo admitti. Vide dicta *n.* 18. *v. Secunda.* Imo S. C. Concilii (ut notat *P. Zacharia ap. Croix d. n.* 739.) declaravit talem licentiam oportere esse expressam.

Dubitatur 2. an Parochus habens justam discedendi causam, possit per dictos duos menses abesse sine licentia Episcopi? *Prima* sententia affirmat, eamque tenent *Nav. Man. c.* 25. *n.* 121. *Cabass. T. I. l.* 5. *c.* 1. *n.* 4. item *Bon. Rodr. Lop. etc. apud. Salm. num.* 117. probabilemque putant *Less. l.* 2. *c.* 34. *num.* 159. *Croix l.* 3. *p.* 1. *num.* 142. *Azor. p.* 2, *l.* 7. *cap.* 4. *q.* 10. *et Pal. tract.* 13. *D.* 5. *num.* 3. *cum Sà, Zerol. etc.* Ratio, quia (ut dicunt) hoc jam permissum erat ante Concilium, ut patet ex *cap. Præsentium quæst.* 1. ubi Sacerdos, qui causa infirmitatis aberat a sua Ecclesia per bimestre, ultra tamen tempus ei ab Episcopo præfixum, et ideo fuerat a suo Episcopo remotus, præcipitur a Pontifice in locum suum restitui. Ad absentiam autem duorum mensium quælibet causa honesta sufficit, ut patet ex verbis Tridentini supra relatis; ergo licentia et probatio Episcopi non requiritur pro tali absentia, sed tantum pro absentia, ultra bimestre, pro qua Episcopus debet causæ gravitatem approbare. *Secunda* tamen sententia, quam sequimur, negat, eamque tenent *Barbos. de Potest. Episc. Alleg.* 53. *n.* 96. *Elbel tom.* 2. *pag.* 527. *n.* 362. qui oppositam vocat vix probabilem, *Roncag. de Benef. c.* 2. *q.* 4. *R.* 2. *Holzm. tom.* 1. *p.* 433. *num.* 428. *et Salm. l. c. cum Vasq. Garc. Gom. Fill. etc.* ex quadam decla-

ratione S. C apud *Garciam*. Ratio, quia, licet ex Concilio non exigatur gravis causa ad discedendum per bimestre, absolute tamen requiritur, ut causa ab Episcopo agnoscatur, et probetur, ex illis verbis, *quandocumque eos abesse contigerit, causa prius per Episcopum cognita et probata*. Tanto magis quod Parochus a Concilio prohibetur discedere, nisi prius ab Episcopo approbetur Vicarius, qui relinquitur. Dicit tamen *Anacl. p.* 416. *n.* 77. in hoc servandum esse usum Diœcesum; et an rigor iste sit usu receptus, ait *Less. d. n.* 159. *Credo tamen non esse usu receptum*. Si autem Episcopus jam causam, et Vicarium approbaverit, nulla alia licentia requiritur ad discedendum, ut patet ex verbis Concilii supra relatis *n.* 123.

Ceterum licite potuerit Parochus abesse per breve tempus sine licentia, si aliqua occurrat necessitas, quæ moram non patiatur Episcopum adeundi, modo idoneum Vicarium relinquat, ut recte ajunt *Sporer tom.* 3. *p.* 74. *num.* 30. *Elbel p.* 534. *n.* 379. *cum communi*, *et Anacl. p.* 416. *num.* 78. qui hoc ut certum habet; et approbavit S. C. Concil. ut notat *P. Zachar. ap. Croix l.* 3. *p.* 1. *ad n.* 740. Debet vero Episcopum certiorare de suo discessu et causa, ut ille causam agnoscat, et licentiam saltem postea præbeat, nisi brevi fiat reditus, *Elbel cum Garcia*, *Sporer ll. cc. cum Fag. Abb. Anacl. etc.*

Item ex parvitate materiæ poterit Parochus excusari saltem a mortali, si discedat per modicum tempus, ut communiter dicunt DD. modo non relinquat infirmos in articulo mortis. Quantum autem sit hoc modicum tempus? S. C. Concilii apud *Garciam*, ut referunt *Salm. num.* 113. sic declaravit: *Parochum non posse*

abesse absque licentia per hebdomadam, etiam relicto Vicario idoneo ab Ordinario approbato. Verumtamen communiter admittunt *Holzm. p.* 433. *n.* 427. *Ronc. quæst.* 3. *R.* 2. *et Sporer num.* 31. *pag.* 74. *cum Pal Barbosa et Anacl.* non peccare graviter Parochum, qui absit sine licentia per sex vel septem dies, relicto tamen Vicario idoneo; Immo *Tournel. pag.* 34. *num.* 5. *Cabas. lib.* 5. *cap.* 1. *n.* 4. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 71. *num.* 11. *et Reg. Valer. apud Salm. num.* 113. id extendunt usque ad 15. et 20. dies. Verum per Synodum Romanam sub Benedicto XIII. *tit* 15. *c.* 6. vetitum fuit Parochis discedere a Cura ultra biduum sine Episcopi vel Vicarii Generalis licentia in scriptis: sed per aliquos viros probos tamquam certum mihi fuit affirmatum, præfatam Synodum non fuisse in nostro Regno receptam. Ceterum non acquiesco opinioni, quam tenet *La Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 741. ubi ait nón peccare graviter Parochum, si absit per bimestre sine licentia, sed cum causa, et sine gravi damno ovium: quia (ut ait) id non est per se malum, alioquin Concilium numquam admisisset absentiam per bimestre, etiam prævia licentia: quod autem non petatur eo casu licentia, censet non esse materiam gravem. Immo affert *ibidem Nav. Garz. Bonac. Barbos.* et alios, qui excusant Parochum a mortali, etiamsi abesset sine causa, quia talis absentia per se censetur modica; Unde *Navar. Azor. Castrop. Bonac. et alii ap. Croix n.* 743. cum tali casu non obligant ad restitutionem fructuum. Quicquid tamen sit de his, bene poterit Episcopus prohibere, ne Parochi omnino discedant a suis Ecclesiis, esto nequeat eos obstringere per excommunicationem, ne per biduum quidem absint, ut dicunt *Salm. num.*

o3. *Ronc. q.* 4. *R.* 2. *Bonac. D.* 5. *p.* 3. *n.* ;. Decreto S. C. *ap. Garc. et Barbos.*

124. Quæritur II. Quo in loco Beneficiarii teneantur residere? Papa tenetur residere Romæ, prout etiam Cardinales; ita *Ronc. de Benef. c.* . *q.* 3. *R.* 2. *et Salm. tr.* 28. *n.* 97. Episcopos autem, alii dicunt teneri ad residendum n sua Cathedrali; nec satis esse si resideant in Diœcesi, ut *Salm. n.* 98. *Fagnan. in cap.* 34. *de Cler. non resid. Roncag. l. c. cum Barbos. et Sporer pag.* 73. *num.* 25. *ex c. Placuit ut nemini q.* 1. ubi ex Concilio Carthag. *c.* 5. sic statutum fuit: *Placuit, ut nemini sit facultas, relicta principali Cathedra, ad aliquam Ecclesiam in Diœcesi constitutam se conferre, vel in re propria diutius, quam oporteat constitutam curam vel frequentationem propriæ Cathedræ negligere.* Si vero Episcopus habeat duas Cathedrales, potest ubi mavult residere, ut *Salm. l. cit.* ex Bulla Urbani VIII. Alii tamen verius, et *Holzm. tom.* 1. *pag.* 433. *n.* 426. *Cabass. T. J. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 2. eisque adhæret *Bonac. tom.* 1. *D.* 5. *p.* 3. *n.* 5. dicunt posse residere Episcopum in quocumque loco suæ Diœcesis; Idque videtur non posse dubitari, cum in Tridentino expresse dicantur Episcopi *obligari ad personalem in sua Ecclesia, vel Diœcesi residentiam.* Idemque declaravit N. P. in Bulla, quæ incipit, *Ubi primum*, edita 3. Decemb. 1740. §. 4. dicens: *Personalem in Ecclesia vestra, vel Diœcesi servetis residentiam.*

Parochi autem debent habitare in domo suæ Ecclesiæ, si ibi adest; si vero non adest, debent residere in alia domo, quæ sit intra limites Parochiæ, saltem moraliter, nempe quæ sit a propinqua Ecclesiæ Parochiali, ut commode possit ei inservire: et quo Parochiani facile

queant ad ipsum recurrere pro Sacramentis suscipiendis; ita *Palaus tract.* 13. *D.* 5. *part.* 2. *num.* 1. *Bonac. de Benef. D.* 5. *p.* 5. *num.* 4. *et Salm. tr.* 28. *n.* 110. *cum Nav. Bard. Hurt. et Garcia.* Hinc recte dicunt *Bonac. et Salm. ll. cc.* nequaquam residentem censeri Parochum qui habitaret procul a sua Ecclesia per tria, aut quatuor milliaria; immo etiam per duo, ut non irrationabiliter sentit *Croix lib.* 3. *p.* 2. *n.* 745. Immo *ibid.* addit cum *Luca*, *Leur. Lot. etc.* non satis residere Parochum, etiamsi habitet intra fines Parochiæ, si oves non facile ad eum accedere possint. Parochus vero qui haberet duas Parochias perpetuo unitas, quarum nulla sit dignior, aut frequentior, aut existens in Civitate, hic poterit habitare, in ea qua velit; ut *Salm. ibid. cum Nav. Pal. Hurt. Bard. et Garcia*; qui refert hæc fuisse decisa ex variis Declarationibus S. C.

125. Quæritur III. Quæ sunt causæ excusantes Episcopos, et Parochos a residentia? Quatuor ex Trident. *sess.* 23. *cap.* 1. assignantur causæ, nempe *christiana caritas*, *urgens necessitas*, *debita obedientia*, *et evidens Ecclesiæ, aut Reip. utilitas.* Has tamen causas decernit Concilium, quoad Episcopos excusandos pertinet, approbandas esse in scriptis vel a Pontifice, vel a Metropolitano, vel eo absente a suffraganeo Episcopo antiquiori residente, qui Metropolitani absentiam probare debebit. Sed nunc semper ad Papam recurrendum, ut *num.* 222. *in fine.* Quoad Parochos vero, causæ approbari debent a suis Ordinariis, ut jam supra diximus. Sed de præfatis causis sigillatim agendum.

Et I. Ratione *Christianæ Caritatis* excusantur Pastores Animarum, si abesse debeant ad componendas inimicitias, præsertim personarum

potentium; ut *Roncaglia cap.* 2. *q.* 4. *Barbos. All.* 53. *Holzm. pag.* 434. *n.* 428. *Elbel. tom.* 1. *pag.* 527. *num.* 363. *Tournely tom.* 3. *pag.* 33. *Salm. n.* 102. *cum Sot. Vasq. etc.* Vel ad opitulandum alteri Ecclesiæ, quæ indigeat eorum prædicatione, ut liberetur ab hæresi, vel aliis gravibus flagitiis; *Palaus tr.* 13. *D.* 5. *p.* 4. *n.* 4. item *Ronc. Holzm. et Elbel ll. cc.* Modo, advertit *Palaus cum Tol. et Barbos.* hoc non fiat cum notabili detrimento propriæ Ecclesiæ.

II. Ratione *Urgentis Necessitatis* excusantur Pastores, quando eis imminet periculum extrinsecum mortis ab inimicis (vel gravis damni in bonis, ut ait *Petrocorens. l. c.*) dummodo præsentia Pastoris non sit necessaria ad salutem subditorum, nempe ad confirmandos eos in fide, vel ad Sacramenta eis ministranda, et alias sufficienter ipsis per Vicarios provideatur, ut docent communiter DD. cum *S. Thom.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 5. cujus verba retulimus *lib.* 3. *num.* 361. *v. Dub. III. pag.* 520. Dicit autem *Roncaglia c.* 2. *q.* 4. *cum Fagn. in c. Clericos de Cler. non resid. n.* 25. et 26. ex Decr. S. C. quod si aliquis Parochus gravem haberet inimicitiam, posset discedere per sex menses constituto idoneo Vicario, et licentia obtenta; quæ posset prorogari, si inimicitia perduraret; sed transacto anno debet Parochus induci omnino ad resignandam vel permutandam Ecclesiam. Insuper animadvertendum, quod talis absentia tum tantum permittitur, cum periculum est particulare ipsius Pastoris, non vero quando est commune totius Populi, prout accidit tempore pestis, ut docent communiter *Fagn. l. c. num.* 38. *Tourn. tom.* 3. *p.* 33. *Ronc. c.* 2. *Quæst.* 4. *Sporer p.* 74. *num.* 32. *et Elbel tom* 1. *p.*

529. *num.* 170. et sic referunt *Fagnanus*, *et Sporer* declarasse S. C. anno 1576. die 11. Octobris, instante S. Carolo Borromaeo. Et idem dicendum ait *Spor.* de tempore incursionis hostium.

Sic pariter excusantur Pastores a residentia ob periculum intrinsecum infirmitatis, puta si eis oporteat abesse a suis Ecclesiis propter insalubritatem aëris, ut communiter docent *Cajet.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 5. *Petr de Benef. tom.* 4. *p.* 505. *Tourn. pag.* 33. *Holzm. pag.* 433 *n.* 428. *Salm. num.* 102. *et Laym. l.* 4. *tr.* 2. *c.* 6. *n.* 5. *ex c. Praesentium* 7. *Q.* 1. *et c. Ad audientiam de Cler. non res.* Modo tamen, ut bene advertunt *Tourn. et Salm. ll. cc. cum Bellarm. Vasq. Hurtado*, infirmitas non sit perpetua, et absentia non sit ovibus graviter nocitura, nam tunc deberet Pastor vel residere, vel curam resignare. Hic autem advertendae sunt Regulae, quas super hac causa infirmitatis praescripsit Bened. XIV. in Bulla, *Ad universae*, supra relata; et quas mandavit servari ab iis ad quos spectat; in ea sic loquitur: *Qui vero licentiam abessendi petierint ratione infirmitatis extra Dioecesim contractae, dum vacatione a Concilio inducta utereutur, asserentes ea de causa regressum ad propriam Dioecesim sibi prohiberi, exponere debebunt contractae infirmitatis qualitatem, et super ea testimonium Medici juramento firmatum exhibere. Atque ubi petita licentia ipsis indulgeatur, ea semper ad certum ac definitum tempus concedi debebit, adjecta quoque clausula, si tamdiu infirmitas duraverit.*

Ab iis autem, qui hujusmodi licentiam postulaverint, eo quod aëris mutatione opus sibi esse dicant ad convalescendum ex morbis quos in suis Ecclesiis residendo contraxerunt, exprimen-

dum erit in precibus, quo morbi genere, et quam graviter laboraut, ac proferendum testimonium Medici, qui jure jurando testetur, utile ac necessarium Oratori esse, ut in aliam Regionem atque aërem per aliquod tempus se transferat. Nec illud silentio prætereundum, an scilicet Orator, antequam morbo corriperetur, trimestri licentia a Concilio permissa usus fuerit: Si enim id nondum fecerit, et tempus a Concilio indultum sufficiens ipsi non reputetur, poterit eidem concedi, ut per quatuor menses, in quibus tamen Conciliares menses comprehendantur, a Residentia absens permaneat: At si prædictos Conciliares menses, remoto omni dolo et fraude, jam extra Dioecesim transegerit, tantum temporis ipsi indulgeatur, quantum ad confirmandam ipsius valetudinem vere necessarium esse prudenter judicabitur.

Qui tandem licentiam commorandi extra Diœcesim postulabit propter malignitatem aëris, quem in sua Diœcesi aliquo anni tempore insalubrem esse affirmet; is videat etiam atque etiam quid agat: Et quid pro veritate exponat, quibus anni mensibus perniciosus sit Regionis aër: Item an eadem cœli temperies totam comprehendat Dioecesim, ita ut nullus intra ejus tractum locus existat, in quo suspectum illud tempus absque salutis detrimento transigere valeat; postremo, an Concili ribus mensibus usus fuerit. Etenim si nondum eos sibi sumserit, non ægre obtinebit Indultum abessendi per quatuor menses (quatenus periculum ab aëre tamdiu durare censeatur), in quibus tamen tres illi a Concilio permissi numerandi erunt: Si autem hujusmodi Concilii indulgentia jam usus fuerit, frustra novum Indultum prædicta de causa ab Apostolica Sede postulabit: sibique imputare debebit, quod, cum

sciret certo anni tempore in sua Dioecesi aërem insalubrem fore, concessos vacationis menses in tempus illud non reservaverit. In omnibus autem absentiæ Indultis, quæ ratione aëris insalubris in posterum concedentur, hanc clausulam adjici volumus: Dommodo intra Dioecesim aliquis locus non adsit, in quo aër salubris sit, et in quo Episcopus commorari possit.

III. Ratione *Debitæ Obedientiæ* excusantur Episcopi, vel Parochi, si absunt ut obediant Pontifici vel suis Ordinariis ob bonum Ecclesiæ, vel Reipublicæ, ut dicunt *Elbel p.* 527. *num.* 363. *Salm. n.* 103. *et Holzm. pag.* 433. *num.* 428. vel ob quamcumque aliam gravem causam, ut ait *Tournely pag.* 34. Dummodo absentia sit ad breve tempus, nam alias requiritur absoluta necessitas boni communis, ut *Salm. n.* 103. cum *Caj. Gonzal. Soto, Vasq. etc.*

An autem Episcopus possit retinere Parochum, ut sit suus Vicarius, Visitator, aut Secretarius? Affirmant *Nav. Sylv. Oxeda, et alii apud Salm. num.* 121. Sed melius id negant *Bonac. D.* 5. *qu.* 2. *n.* 4. *Tournely pag.* 34. *Ronc. c.* 2. *q.* 4. *Salm. n.* 122. *cum Gonsal. Garcia, etc. ac Viva Opusc.* 3. *q.* 3. *art.* 2. *n.* 8. qui refert *S.* Congregationem sic declarasse: *Episcopus non potest uti opera Parochi in Visitatione, vel in alio servitio suæ Dioecesis, nisi pro tempore illi permisso duorum mensium.* Excipit *Palaus D.* 5. *p.* 4. *n.* 9. *cum Vasq. Azor. et Barbos.* si talis sit indigentia, ut non sit alius, qui hujusmodi legitime præstare possit.

IV. Ratione *Evidentis Ecclesiæ, aut Reip. Utilitatis* excusantur Pastores, si absunt causa assistendi Synodis Provincialibus vel Diœcesanis; Vel ut defendant se, vel suos, aut Ecclesiam apud Curiam Regiam in gravi negotio, ut di-

cunt *Salm. n.* 102. *cum Soto*, *et Vasq. Ronc. c.* 2. *qu.* 4. *et Bon. D.* 5. *p.* 5. *n.* 12. (contra *Nav.*) cum quadam Decisione Rotæ Rom. ex *c. Ex parte* 13. *de Cler. non res.* ubi dicitur : *Quod si*, *non absentando in fraudem*, *Præpositura tua jura fideliter prosequeris*, *ex hoc censeri debeas residens.* Hoc tamen intelligendum (bene advertit *Ronc. l. c.*), modo non sit alius, qui æque utiliter id implere possit. Insuper præscribit Bened. XIV. in Bulla supra cit. quod in hujusmodi litibus pro Ecclesia vel Clero tuendo Episcopus exponere debebit gravitatem litis et causas per quas necessaria creditur ejus assistentia ; et an mensibus conciliaribus usus fuerit : nam si nondum usus sit, rescribere debebit, ut iis ad hunc effectum utatur: si vero usus fuerit, concedatur illi licentia, ut absit non usque ad exitum causæ, sed quamdiu necesse erit ad Advocatos et Judices instruendos. Si autem lis pertineat ad suam familiam, alia licentia ipsi non concedetur, nisi pro mensibus conciliaribus.

Nullo autem modo poterunt abesse, etiam cum licentia Pontificis, ad fungendum Officio Proregis, Consiliarii, etc. nisi id exigat bonum commune, ut dicunt *Azor. Sotus*, *Bardi*, *Diana*, *etc. apud Salm. n.* 105. Sed melius id intelligendum, ut docent *Vasq. Barb. Garcia*, *et Molfes. apud Bonac. D.* 5. *p.* . . *num* 9. si non sint alii qui æque utiliter, et fideliter talia Officia exercere valeant.

126. Quæritur IV. Quando et quomodo Episcopi, ac Parochi teneantur ad restitutionem fructuum suorum Benficiorum ? Ante omnia advertere oportet, quæ super hoc puncto statuit Tridentinum, nam in *Sess.* 6. *c.* 1. præscripsit : *Si quis a Patriarchali*, *Metropolitana*, *aut Ca-*

thedrali sibi quocumque titulo commissa... rationabilibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam Dioecesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, et pauperibus loci per Superiorem Ecclesiasticum applicandorum pœnam ipso jure incurrat. Quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittat. Deinde in *Sess.* 23. *c.* 1. declaravit, Episcopum ultra tres menses, et sine justa causa absentem a sua Ecclesia: *Præter alias pœnas adversus non residentes sub Paulo III. impositas et innovatas, ac peccati mortalis reatum, eum pro rata temporis absentiæ non facere fructus suos, alia etiam declaratione non secuta, sed teneri per Superiorem Ecclesiasticum illos fabricæ Ecclesiarum, vel pauperibus loci erogare, prohibita quacumque compositione.* Deinde respectu Parochorum hæc subdit: *Eadem omnino, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, et pœnas, de Curatis inferioribus etc. sacrosancta Synodus declarat et decernit.*

127. Sed dubitatur 1. an Pastores Animarum teneantur ad restitutionem fructuum, si absint sine licentia, sed cum justa causa? Negat *Viva Opusc.* 3. *q.* 3. *art.* 3. *n.* 7. et dicit quod si causa absentiæ sit evidenter justa, non tenentur restituere fructus, nisi post sententiam Judicis, modo per alios suis ovibus sufficienter providerint. Ratio, quia talis restitutio non debetur, nisi quando violatur jus naturale contractus, quod hic non violatur; non vero quando læditur solum jus positivum; tunc enim requiritur sententia, ut pœna incurratur. Sed quoad Episcopos aliter hodie dicendum ex Bulla supra relata N. SS. P. Bened. XIV. *Ad universæ*, ubi sancitur, quod,

i Episcopus ultra menses Conciliares absit *sine licentia expressa Romani Pontificis*, habetur ut transgressor, et fructus non facit suos, et alias incurrit pœnas in transgressores impositas. Vid. n. 122. *in fin.*

Dubitatur 2. an restituendi sint fructus, si absentia sit inculpabilis, quia scilic. facta fuit bona fide, et cum existimatione causæ excusantis a residentia? Negant *Viva dict. art.* 3. *n.* 9. *et Garcia apud Bonac. D.* 5. *p.* 4. *num.* 10. Ratio, quia obligatio restitutionis vel est de jure positivo tamquam pœna, et hæc non debetur nisi post sententiam; vel est de jure naturali, et ex benignitate Ecclesiæ præsumitur nolle ipsam damnare ad talem restitutionem Beneficiarium, qui inculpabiliter suæ obligationi non satisfacit; prout Beneficiarius inculpabiliter omittens recitationem Officii probabilius non tenetur restituere fructus Beneficii, ut communissime docent DD. vide dicta *l.* 3. *n.* 665. *t.* 3. esto plures Auctores sentiant Beneficiarios de jure naturali ad Officium teneri; Sed huic opinioni minime acquiesco, nam ut certum habendum puto, quod hæc obligatio non est de jure positivo, sed de jure naturali et Divino, cum de jure naturali Divino teneantur Pastores residere, ut ex Tridentino probavimus supra *n.* 121. Posito igitur quod Pastores teneantur de jure naturali ad residentiam, ad eam quidem non alia ratione teneantur, quam contractus initi inter ipsos et Ecclesiam, ex quo dantur eis fructus Beneficiorum sub conditione residentiæ; qua non impleta, etiam sine culpa, nullo modo Pastores tales fructus acquirunt. Præsumtio autem illa quod Ecclesia fructus remittat illis, qui sine culpa non resident, valde dubia est; imo potius præsumitur Ecclesia oppositum velle, ne pateat

via ad eludendam hanc residentiam tam rigorose ab ipsa Ecclesia requisitam: Tanto magis quod N. P. Benedict. XIV. in citata Bulla *Ad universæ*, expresse declaravit haberi tamquam transgressores, et fructus non facere suos, Episcopos qui *sine legitima causa* a suis Ecclesiis absunt. Nec obstat paritas allata Beneficiariorum inculpabiliter omittentium Officium; nam (ut diximus *l.* 3. *d. n.* 665. et dicemus infra *n.* 145. *Q. I.*) communiter DD. docent, prout fatetur *Covarruvias* contrariæ sententiæ fautor, quod Beneficiarii non jam tenentur ad restitutionem fructuum de jure naturali, sed positivo ex Concilio Lateran. et ex Bulla S. Pii V. ubi talis restitutio omittentibus præcipitur.

Dubitur 3. an teneantur restituere fructus Pastores, qui inutiliter in suis Ecclesiis resident, Negant *Garcia*, *et Ledesma apud Viva cit. Opusc.* 3. *q.* 3. *art.* 3. *n:* 8. quia (ut dicunt) absentia est rigorose explicanda, unde semper ac non absunt, possunt fructus lucrari, satisfaciendo per alios suis obligationibus. Sed verius affirmat *Viva loc. cit.* tum quia restitutio fructuum revera, ut diximus, ab his non tantum debetur de jure positivo ratione pœnæ, sed etiam de jure naturali ratione contractus, sive conditionis residentiæ in contractu appositæ non impletæ, quæ conditio quidem non potest intelligi de sola residentia corporali: Tum quia, etiamsi restitutio fructuum non deberetur de jure naturali, sed ex sola lege pœnali Tridentini, adhuc Pastores inutiliter residentes tenerentur fructus restituere; dum Concilium in *cit. sess.* 23. *c.* 1. postquam declaravit ipsos obligari ad personalem residentiam, addit *Ubi injuncto sibi officio defungi teneantur*. Atque in Bulla *Grave*, Bened. XIV. declaratur residentia non esse vera, nisi sit formalis.

Hinc communiter dicunt DD. ut *Salm. tr.* 28. *n.* 114. *cum Vasq. Barbos. et Garc.* ex Declarat. S. C. quod Parochus non reputatur residere, si per ipsum non exerceat principaliora munera, nempe administrationem Verbi Divini, Sacramentorum, etc. Et quoad Episcopos, ut ait *Sporer tom.* 3. *p.* 73. *n.* 27. quod licet ipsi regulariter, juxta consuetudinem non teneantur per se prædicare, et Sacramenta ministrare, debent tamen personaliter invigilare, ut per alios id præstent, et insuper gregem bono exemplo instruere, ac pauperibus subvenire. Dictum est *regulariter*, nam puto saltem aliquando Episcopos teneri ad concionandum, dum ipsi (ut declarat Tridentinum *d. c.* 1. *sess.* 23.) de jure Divino tenentur oves suas Verbi Divini prædicatione pascere. Hocque per idem Concilium *sess.* 5. *c.* 2. declaratur: *Omnes Episcopos et Prælatos teneri per seipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum..... Si quis autem hoc adimplere contemserit, districte subjaceat ultioni.* Circa autem obligationem Parochorum concionandi, et Sacramenta ministrandi, vide dicta *l.* 3. *n.* 267. *v. Hic obiter, tom.* 2. *et n.* 358. *tom.* 2.

Sentit autem *Hurtadus l.* 3. *de Resid. Paroch. Res.* 9. *contra Sancium*, non esse tutum in conscientia Parochum, qui degens in Parochia per duos menses, Sacramenta per seipsum non ministraret, nisi in Beneficio constitutus esset alius Vicarius perpetuus, ut dicunt *Salm. num.* 114. *cum Gonzal. Barb. et Garc.* Censet tamen *Viva cit. art.* 3. *n.* 9. *cum Sancio* esse valde probabile, quod Episcopus, vel Parochus absens cum justa causa, et tanto magis inutiliter residens in sua Ecclesia per tres menses, vel duos, ipsis respective a Trid. concessos, non teneatur ad

restitutionem fructuum. Idque non omnino improbabile videtur, cum ex Concilio. *dict. cap.* 1. præfatum spatium non reputetur gravis materia; nam pro trimestri Episcoporum absentia utitur verbo illo *aliquantisper*, et pro bimestri Parochorum gravem non requirit causam. Dicunt vero *Bon et Barb. ap. Croix. l.* 3. *p.* 1. *n.* 752. quod Parochi qui tantum habitu sunt Curati, possunt totam Curam Sacellanis committere Curati autem etiam actu peccant mortaliter, si semper per alios ministrent, cum ipsi commode possint; Secus, si aliquando ministrent, per se præsertim Sacramentum Pœnitentiæ; et alias per Sacellanos.

Dubitatur 4. an Episcopus, vel Parochus non residens teneatur ad integram restitutionem fructuum, tempori absentiæ respondentium (Affirmat *Nav. apud Bonac. de Benef. D.* 5. *p.* 4. *n.* 5. quia (ut ait) Tridentinum indefinite absentes privat eos fructibus; propositio enim indefiuita æquivalet universali. Negant vero probabiliter *Bon. loc. cit. Barbos. de Pot. Ep. pag.* 3. *Alleg.* 43. *num.* 10. *Croix. l.* 3. *num.* 737. *et Viva Opusc.* 3. *quæst.* 3. *art.* 3. *num.* 3. *et* 4. *cum Vasq.* et communi, ut asserit; idemque ait *Viva* et de omnibus aliis Beneficiariis ad residentiam obstrictis? Ac ejusdem sententiæ, ait *Bonac.* debere esse omnes DD. qui excusant ab integra restitutione fructuum Beneficiatos omittentes recitationem Horarum, ut retulimus *lib.* 3. *n.* 672. *Quæst.* 10. *tom.* 3. Ratio, quia fructus non solum dantur Pastoribus pro oneribus residentiæ, sed etiam pro recitatione Divini Officii, et aliis muneribus; Unde Concilium Tridentinum, cum oppositum non expresserit, benigne interpretandum velle, quod præfati Pastores teneantur restituere fructus tantum residen-

tiæ respondentes; juxta rationem naturalem, quæ dictat, quod, si quis duplici onere gravatur, non est privandus integra mercede, cum unum adimplet.

128. Quæritur V. Quibus restitui debent fructus a non Residentibus? Hic notanda est differentia inter rationem faciendam a Beneficiario ob omissionem Horarum, et ob omissionem residentiæ. Illa enim potest fieri quibusque pauperibus, et in fabricam domus Beneficii, sive in emendis, aut meliorandis agris Beneficii; quia omnia hæc veniunt nomine *Fabricæ Beneficii*, ut dicitur in Bulla S. Pii V. vide *dicta lib.* 3. *n.* 672. Ob omissionem autem residentiæ, restitutio debet omnino erogari vel in *fabricam Ecclesiæ*, vel *in pauperes illius loci*, ut sancitur in Trid. *Sess.* 23. *c.* 1. Vide *Bon. q.* 5. *p.* 4. *et Viva Opusc.* 3. *q.* 3. *art.* 4. *n.* 1. Nec satisfacit Pastor non residens, applicando restitutionem in Missis, vel aliis suffragiis pro Animabus Purgatorii illius loci, quia revera Animæ defunctorum non possunt amplius dici pauperes loci illius.

Dicit autem *Viva l. c. cit. cum Less.* et communi ut asserit, quod bene posset Beneficiarius sibi restitutionem applicare, casu quo ipse vere esset pauper, cum non debeat inferioris esse conditionis, quam alii pauperes; modo id non faciat in fraudem, nempe si non resideat eo animo, ut postea applicet deinde sibi fructus ratione paupertatis; fraus enim nulli debet patrocinari, ut diximus *lib.* 3. *n.* 672. et sic dicit *Viva n.* 4. qui tamen excipit, si forte Beneficiarius in gravem necessitatem postea incideret, et pœnitentia ductus proponeret se emendare in futurum. Insuper *Viva n.* 5. *et Bon. de Hor. Can. D.* 1. *q.* 5. *p.* 4. *n.* 10. *cum Suar. Nav.*

Az. Men. etc. communiter docent, quod si pauperes donarent Beneficiario fructus restituendos post ipsorum traditionem, tunc bene posset ille retinere; Secus vero, si donarent ante traditionem; quia tunc donatio est nulla; pauperes enim nullum jus certum et firmum habent ad illos fructus, sed tantum vagum et incertum, cum sit in potestate Beneficiarii eligere pauperes quos velit.

129. Hinc ultimo plura adnotare oportet circa residentiam Canonicorum in loco Beneficii. Ante omnia animadvertenda sunt verba Tridentini, quæ circa id habentur in *Sess.* 24. *c.* 12. *de Ref.* ibi: *Prætcrea, obtinentibus in eisdem Cathedralibus, Collegiatis Dignitates, Canonicatus, Portiones, etc. non licet vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses quolibet anno abesse, salvis nihilominus earum Ecclesiarum Constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirerent. Alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos etiam ratione Præbendæ ac residentiæ fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente vero contumacia, contra eos juxta sacrorum Canonum Constitutiones procedatur.* Insuper ex Diplomate N. SS. P. Benedicti XIV. (quod retulimus *l.* 3. *n.* 675. *v. Dubitatur* 3. *to.* 3.) habetur, quod Canonici Choro non interessentes, sive non canentes, psallentesve, non solum amittunt distributiones, ut jam statutum erat in *eod. can.* 12. Concilii (cujus verba retulimus *eod. l. c.*), sed etiam fructus omnes Præbendarum, cum non faciant suos. Si ergo faciunt fructus suos non canentes, tanto magis non faciunt non residentes. Præterquam quod id clare eruitur ex eodem Tridentini loco

ιox supra citato) quicquid dicat *Bon. l. 1.*
). 5. de Onere Benef. ad Resid. p. 4. n. 16.),
um ibi dicitur, quod Canonicus non residens
ltra tres menses, *privetur dimidia parte fru-*
tuum, quos ratione etiam Præbendæ, ac resi-
lentiæ (nota) *fecit suos*. Ergo si Canonicus
atione residentiæ facit fructus suos, non resi-
lendo suos non facit. Dicit autem *Bonacina*, (et
ιoc valde probabile est *l. c. cum Gar.. Maci-*
gno, ex quadam Declar. S. C. Canonicos non
privari fructibus, si tantum per paucos dies ul-
tra tres menses absint; hujusmodi enim trans-
gressio non videtur talis, ut prædictam gravem
pœnam privationis medietatis fructuum mereatur.

Canonici autem tribus mensibus, in quibus ab-
sunt, non lucrantur distributiones, sed bene lu-
crantur fructus Præbendæ: Modo (ut bene ait
Concina tom. 2. pag. 535. *n.* 32. *cum Garcia*)
reliquo tempore anni resederint, et Chorum fre-
quentaverint, contra *Palaum tr. 7. D. 3. p. 9.*
n. 10. et Bon. de Hor. Can. D. 2. q. 5. p.
4. n. 22. et. 25. qui dicunt Canonicos absentes
majori anni parte non ideo carere privilegio trium
mensium ipsis concesso, quia privilegium non
datum est residentibus, sed obligatis ad residen-
dum; alias Canonici non possent eo privilegio
frui, nisi prius per novem menses jam resedis-
sent, quod certe non esset juxta usum receptum,
dum in qualibet anni parte tres menses privilegii
accipere solent. Sed huic opinioni non acquiesco,
quia Concilium præbendatos ultra tres menses
absentes, absolute illos privat fructibus Præben-
dæ; atque etiam eos damnat ad restituendam
medietatem fructuum, quos ratione residentiæ fe-
cerant suos; Quapropter ipsi ex Concilio post
absentiam trium mensium privantur omnino præ-
fato privilegio. An autem Canonicus, qui inu-

tiliter prodigit tres menses a Trid. concessos, teneatur restituere fructus Beneficii; Affirmant *Palud. et Nav. apud Conc. pag.* 535. *n.* 32. Sed probabilius negant *ibid. Sanch. Pelliz.*, *et Leand.* Ratio, quia Concilium absolute concedit Canonicis per tres menses abesse, nulla speciali causa requisita. Bene autem possunt Canonici conjungere tempus trimestre concessum cum trimestri anni sequentis, ut dicunt *Pell. et Leand.* Nisi (excipit *Concina pag.* 535. *n.* 33.) scandalum obveniat, aut cultus Divinus minuatur. Præterea refert *ibid. Concina*, sacram C. apud *Leand.* declarasse, quod non possint confici præfati tres menses ex horis, quibus Canonici residentes absunt a Choro. Item declarasse non posse Canonicos computare punctaturas pro tribus mensibus ipsis concessis, ita ut nihil teneantur restituere, si omnes punctaturæ anni non excederent quartam partem integræ residentiæ. Ceterum, regulariter absentes a Choro ex justa causa lucrantur et fructus, et distributiones, ita communiter *Bonacina Dist.* 2. *q.* 7. *pag.* 1. *Salm. tr.* 16. *c.* 4. *n.* 11. *Concina tom.* 5. *pag.* 522. *n.* 2. *etc.* Quicquid sit, ut alii negant, de distributionibus, quæ ex absentia reliquorum Canonicorum ipsis deberentur. Adversatur hic quod ex Decr. S. C. Conc. apud *Jordan. Pax* (*Jord. Pax Elucubr. lib.* 10. *tom.* 40. *n.* 73.) Canonici nequeunt in mensibus conciliariis abesse diœcesi, nisi de licentia Episcopi.

130. Causæ autem excusantes Canonicos ab assistentia Chori tres sunt, ut constituit Bonifacius VIII. *in cap. unic. de Cleric. non resid. in* 6. nempe *Infirmitas*, *Rationabilis corporis Necessitas*, *et Evidens Ecclesiæ Utilitas.* Et hic expedit prænotare, quod ille, qui non residet propter has tres causas in præfato textu expressas,

non privatur neque fructibus Præbendæ, neque distributionibus, ut patet ex eodem *cap.* citato. Quibus addenda est quarta causa (ut censet *Pichler in Candit. abrev. l.* 3. *tit.* 4. *n* 8) nempe consuetudo introducta post Tridentinum, nam Concilium antegressas abolevit. Qui autem non residet propter causas diversas a tribus prædictis, sed etiam justas, puta ob studium, visitationem, et alias de quibus infra fiet sermo (ubi semper requiritur licentia Episcopi, vel Prælati), is lucratur quidem fructus, sed non distributiones, ut *Anacl. l.* 3. *tit.* 4. *n.* 134. *et* 163. *ac Holzm. to.* 1. *pag.* 434. cum aliis communiter. I. igitur excusat *Infirmitas*, non quidem levis, sed tantum gravis, vel quæ gravis fieri potest per accessum ad Ecclesiam, ut communiter dicunt *Palaus D.* 3. *p.* 9. §. 1. *n.* 2. *Bon. q.* 5. *p.* 1. *n.* 13. *Concina tom* 2. *pag.* 522. *n.* 2. *et Salm. tr.* 16. *c.* 4. *n.* 15. *cum Pell. etc.* Excusantur autem etiam ii qui propria culpa infirmitatem contraxerint, ut pariter cum communi docent *Pal. n.* 3. *Bon. n.*7. *Concina n.* 3. *cum Nav. Sanch. et Salm. n.* 16. *cum Garc. Covarr. et Pell.* quia jus indistincte excusat infirmos. Et hoc, etiamsi quis data opera in morbum se conjecerit, ut absit a Choro, prout probabiliter dicunt *Palaus, Sal. ll. cc.* et probabilem putat *Concina n.* 4. *cum Bon.* Ratio, quia lex ad infirmitatem, non autem ad intentionem respicit; et hoc etiamsi iste ante infirmitatem consueverat abesse a Choro, ut probabile putant *Nav. l.* 2. *de Rest. c.* 11. *n.* 238. item *Conc. l. c. n.* 5. *et Salm. cum P. Nav. et Pal.* qui id vocat satis probabile (contra *Bonac. p.* 1. *n.* 10. *cum Covar. Az. etc.*), et merito, quia infirmitas hic et nunc de se excusat. Nec officit, quod ille nec vellet assistere,

si esset sanus; nam leges non puniunt nisi culpabilem absentiam. Secus vero ajunt *Sanch. Cons. l.* 2. *c.* 2. *Dub.* 90. *n.* 5. *Pal. n.* 6. *Salm. n.* 18. *et Concina pag.* 526. *n.* 6. cum communi ut asserit, si Canonicus sine legitima causa absit, et infirmetur, quia tunc pro toto tempore absentiæ reputatur culpabiliter absens. Contra hanc sententiam, quam audio vocari communem, nolo judicium ferre; sed durum mihi videtur, ut si quis, licet sine causa, alio accedat, et ibi contrahat perpetuum morbum, perpetuo debeat distributionibus, et fructibus Præbendæ privari.

Dubitatur 1. an excusentur absolute septuagenarii ab assistentia Chori? Affirmant *Leander*, *et alii*; sed verius negat *P. Conc. tom.* 2. *pag.* 526. *n.* 8. si ipsi robusti sint; et ad alia peragenda negotia ordinarie egrediuntur. Secus si sint debiles, et minus apti ad longum iter faciendum, ita ut commode interesse nequeant, ut ait *Bon. p.* 2. *n.* 6. *cum Azor. Men. et aliis.* Unde probabiliter dicunt *Salm. c.* 4. *n.* 19. quod hujusmodi senes regulariter non tenentur ad Chorum, non autem numquam.

Dubitatur 2. an excusentur cæci et surdi, et lucrentur Distributiones, si absunt a Choro? Affirmant *Barb. Pelliz. Diana*, *etc. apud Salm. c.* 4. *n.* 18. Idque inferunt, ex *l.* 1. *C. Qui morb. etc.* ubi dicitur: *Qui utriusque oculi actum amisit, levamen sentit munerum personalium.* Sed melius negant *Sanch. Cons. l.* 2. *c.* 2. *dub.* 90. *et Salm. ibidem cum Suar. P. Nav. et Cov.* quia Chorus isti non nocet, et ipsi assistendo saltem auctoritatem præbent. Excusarem autem cæcum, qui sine notabili incommodo non posset ad Ecclesiam accedere.

II. Excusat *rationabilis corporis necessitas*,

sub qua intelligitur timor cujuscumque gravis damni in vita, honore, aut bonis. Unde non privantur distributionibus, qui domi morantur ad medicinam sumendam, ad venam scindendam, vel proficiscuntur ad balnea, aut locum salubrioris aëris: item qui ab hostibus capiuntur, aut qui patiuntur injustum exilium, aut detinentur per vim, aut ob timorem gravis nocumenti ab inimicis; ita *Bon. q.* 5. *p.* 2. *ex n.* 7. *Salm. tr.* 16. *c.* 4. 19. *et Conc. tom.* 2. *pag.* 526. *n.* 9. *cum communi.* Idem probabilius dicendum de absente ob metum belli, vel pestis grassantis in loco Beneficii, ut tenent *Bonac. n.* 7. *et* 8. *Pal. tr.* 7. *D.* 3. *p.* 9. §. 2. *n.* 2. *et Salm. cum Vasq. Pell. Covarr. Garc. etc.* contra *Conc. l. c. Barb. etc.* qui concedunt posse quidem talem percipere fructus Præbendæ, non vero distributiones.

Cum autem quis abest a Choro ob excommunicationem, amittit distributiones, si juste sit excommunicatus; secus si injuste, et curet ab excommunicatione absolvi, *Concina p.* 527. *n.* 10. *et Salm. n.* 21 Item de Canonico suspenso probabilius esse censet *Concina n.* 12. Si vero quis sit juste excommunicatus, etiamsi Choro assistat, putat *P. Concin. n.* 11. *cum Abb. Palud. Innoc. Nav. Suar. Tolet. Fill. Sylv.* et communi, ut asserit, hunc amittere tam distributiones, quam fructus Beneficii; sed probabiliter id negant *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 51. *n.* 12. *Bon. p.* 2. §. 2. *Pal. p.* 9. §. 2. *n.* 4. *cum Conink. Vasq. et Gloss. in c. Pastorali*, §. *Verum de Appell. ac Salm. cap.* 4. *n.* 21. *cum P. Nav. Pelliz. etc.* et dicunt, quod licet iste peccaret assistendo, et merito deberet privari a Judice distributionibus, et fructibus; nullibi tamen constat hanc privationem ipso jure

impositam esse. Qui autem esset juste excommunicatus, et resipiscens absolutionem peteret, non amitteret distributiones, si injuste absolutio ei negaretur, cum tunc per ipsum non fiat quominus assistat. Ita *Palaus p. 9. §. 2. n. 4. cum Suar. Vasq. Sylvest. Armill. Sà, Henr. Sayr. Lop. etc. communiter.*

Quando autem Ecclesia est interdicta, Canonici non assistentes non ideo amittunt distributiones, dummodo non dederint causam Interdicto, *Concina loc. cit. num.* 12. Secus est in Cessatione Divinorum Officiorum, tunc enim etiam non dantes causam Cessationi privantur distributionibus, ut *Concina loc. cit. Pal. num.* 11. *et Bonac. p.* 1. §. 5. *cum Suar. et Sayr. ex cap. Canonici. §. Sciscitari de Off. Ordin. in* 6. ubi statuitur, quod ii qui causam dederunt Cessationi, debent restituere Canonicis omne interesse, quod ipsi amittunt ex omissa assistentia Divinis Officiis. Sic pariter quando Ecclesia est polluta, non privantur distributionibus illi, qui causam pollutioni non dederunt. Ita *Palaus p* 9. §. 2. *n.* 10. *Conc. d. num.* 12. *cum Suar, Bon. Sayr. Trull. Henr. et communi.*

Quæritur autem hic, an Canonici irregulares assistentes amittant distributiones, et fructus Præbendæ? Si irregularitas est incursa post collationem Beneficii, certum est, et commune, quod neutrum amittunt: ita *Concina tom.* 2. *pag.* 527. *num.* 12. Sed dubium fit, quando irregularitas incursa est ante collationem. Hæc quæstio omnino pendet ab alia, an collatio Præbendæ facta Clerico irregulari sit per se invalida? Negant *Palaus de Censur. tr.* 29. *D.* 6. *p.* 5. *n.* 7. *Ellel tom.* 2. *pag.* 457. *num.* 158. *Ronc. de Censur. c.* 1. *quæst.* 5. *R.* 1. *et Salm. tr.* 10. *cap.* 7. *num.* 34. *cum Sylvest. Felin. Leand,*

Laym. Less. Suar. Conc. Hurt. etc. hanc sententiam probabilem putant. Hi dicunt collationem istam illicitam quidem esse, et nullam in foro externo, sed validam in conscientia. Ratio, quia cum nulla irregularitas incurratur, nisi in jure sit expressa, tanto minus incurritur ejus effectus, qualis est inhabilitas ad Beneficia obtinenda; hic autem effectus nullibi in jure reperitur expressus. Affirmant vero probabilius *Concina loc. cit. Contin. Tournely de Irreg. tom.* 1. *pag.* 12. *Holzmann tom.* 1. *pag.* 411. *n.* 320. *Bonac. de Irreg. D.* 5. *p.* 4. *num.* 6. *cum aliis* : et hanc sententiam ipsi *Salm.* fatentur esse communem. Probatur 1. *ex c.* 2. *de Cler. pugn. in duello*, ubi dicitur dispensari posse cum Clerico irregulari, ut Beneficium possideat; ergo sine dispensatione ipse est inhabilis ad recipienda Beneficia. Probatur 2. et fortius ex Trid *Sess.* 22. *cap.* 4. *de Ref.* ubi Concilium loquens de Præbendatis, sic ait : *Ne alius in posterum fiet provisio, nisi iis qui jam ætatem, et ceteras habilitates integre habere dignoscantur, aliter irrita sit provisio.* Respondent *Sal. et Ronc.* ad præfatum textum (quem ipsi *Salm.* fatentur difficilem esse solutione), et dicunt To *ceteras habilitates* intelligi de habilitatibus ex jure naturali, non autem positivo: sed hæc responsio non satisfacit; nam Concilium, cum indistincte et integre habilitates requirat, sane intelligendum est de omnibus habilitatibus, tam de jure naturali, quam positivo necessariis; idque videtur expresse ibidem declarari, cum dicatur, *qui jam ætatem etc.* idest ætatem requisitam ad Ordines recipiendos, ut Concilium præceperat, quæ quidem habilitas certe est de jure positivo. Hinc probabilius *P. Concina l. c.* sentit Clericos, qui post irregularitatem Præben-

das recipiunt, privari ipso jure etiam in conscientia distributionibus, et fructibus Beneficii.

III. Excusat *Ecclesiæ Utilitas*, modo utilitas sit gravis judicio Episcopi, vel Capituli, et sit Ecclesiæ propriæ, vel universalis, aut totius Diœcesis, non vero alterius Ecclesiæ vel particularis, ut *Conc. to.* 2. *pag.* 528. *n.* 14. *et Salm. tr.* 16. *c.* 4. *n.* 23. An autem, qui propter utilitatem Ecclesiæ abest a loco Beneficii, lucretur distributiones: Negant aliqui ex *cap. Cum non deceat*, *de Cler. non resid. in* 6. ubi Clerici ad Sedem Apostolicam accedentes ob negotium suarum Ecclesiarum distributionibus privantur. Sed probabilius affirmant *Salm. l. c. n.* 24. *cum Pal. Pelliz. etc.* idque satis probabile putat *Concina n.* 15. *ex c. un. de Cler. non resid. in* 6. ubi absolute conceditur privilegium absentibus in utilitatem evidentem Ecclesiæ? Alter autem textus intelligitur de solo casu, quo Præbendatus accedit ad Sedem Apostolicam ob instructionem electionis.

Item ex hac ratione excusatur Canonicus, qui mittitur (nam unus tantum mitti potest) ab Episcopo ad visitanda Limina Apostolorum, ut communiter omnes cum *Concina n.* 16. Idem dicitur de Canonico comitante suum Episcopum ad eadem Limina, ex Decreto Sixti V. apud *Concina*, qui *ib.* ait, Episcopum Limina visitantem posse etiam duos Canonicos secum ducere. Idem dicitur de Canonico misso ad Concilium Provinciale tamquam Theologo, Canonista, aut Procuratore, ut probabilius sentiunt *Concina pag.* 529. *n.* 17. *et Salm. c.* 4. *num.* 24. *cum Pal. Pell. etc.* Idem si mittatur Canonicus a Capitulo ad Pontificem, aut Principem tamquam Legatus pro agendis negotiis Ecclesiæ, *Concina ibid.* Idem, si eligatur Vicarius Capi-

tularis Sede vacante, ut communiter docent DD. quia hic incumbit totius Diœcesis utilitati. Secus, si eligatur Vicarius Episcopi, quia tunc Episcopo, non Ecclesiæ inservit. Is enim lucratur quidem fructus Præbendæ, sed non distributiones. *Pal. p.* 9. §. 7. *n.* 2. *Salm. c.* 3. *n.* 34. *Conc. p.* 529. *n.* 18. *et* 24.

131. Minime autem privatur distributionibus Canonicus Pœnitentiarius, qui tempore Officii Confessiones excipit, ex Trid. *Sess.* 14. *cap.* 8. ubi dicitur: *Poenitentiarius aliquis cum unioni Præbendæ proxime vacaturæ ab Episcopo instituatur, qui Magister sit, vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel jure Canonico, et annorum* 40. *seu alias qui aptior pro loci qualitate reperiatur, qui dum Confessiones in Ecclesia audiet, interim præsens in Choro censeatur.* Sed hic dubitatur, an lucretur distributiones Pœnitentiarius, qui tempore Officii manet in confessionario expectans pœnitentes accessuros? Negat *Barbosa de Pot. Ep. Alleg.* 65. *n.* 30. *cum Garzia, Ugolin. Salaz. et Moneta*, qui referunt decisum non habendum esse pro præsente in Choro Pœnitentiarium, qui residet in confessionario pro tempore, quo non audit Confessiones, etiam ut opportunius Confessiones audiat. Sed verius *Salmant. cap.* 4. *n.* 31. *cum Barbos. Bonac. Sell. Roncaglia tr.* 6. *cap.* 2. *quæst.* 9. *R.* 1. *et Concina, cum Sal. et Leand.* affirmant, si pœnitentes soleant accedere, et Pœnitentiarius eo animo se detineat, ut promtiorem illis se exhibeat, ex Decl. S. C. relata a Barbosa in *Concil. Trid. Sess.* 24. *cap.* 8. pro Ecclesia Abulensi, ubi mandatur Pœnitentiario assistere in Confessionario, ne pœnitentes perquirere eum cogantur, et ob verecundiam ejus inquisitionis Confessiones omittant. Et idem dici-

tur, de Canonico subrogato Pœnitentiario, modo subrogatio non fiat in fraudem ; et de aliis qui Pœnitentiarium adjuvant de mandato Superioris in magno concursu, *Concina ibid.* et *Castropal. loc. cit.*, *n.* 3. *cap.* 4. Præterea addunt *Barbosa in Trident. Sess.* 24. *cap.* 8. *num.* 29. *Castropal. num.* 2. *et Bonacina tom.* 1. *de Hor. Canonic. D.* 2. *quæst.* 5. *p.* 3. §. 5. *num.* 3. *cum Salaz. et Garcia* ex alia Declarat. S. C. in una Gienen. 4. *sept.* 1591. Pœnitentiarium censeri præsentem etiam processionibus, orationibus, et exequiis Defunctorum, quæ fiunt tempore quo ipse Confessiones audit. Quod autem dicunt de Pœnitentiario, dicunt etiam de Canonico curato, qui tempore Officii opera sui muneris exercet, *Pal. p.* 9. §. 3. *num.* 8. *Salm. cap.* 4. *num.* 26. *cum Barbos. Garc. Gutt. et Concina p.* 532. *n.* 22. Qui sentit idem procedere, etiamsi Ecclesia, de qua is Curam habet, sit diversa ab Ecclesia, ubi est Canonicus, dummodo illa sit intra propriam Diœcesim; sed huic contradicit *Bonac. D.* 1. *q.* 5. *p.* 3. §. 6. *n.* 5. Non amittit autem distributiones is, qui abest a tuenda jura sui Beneficii : secus vero si defendat jus suum ad Beneficium adversus alterum. *Concina ibid.*

Sic pariter lucratur distributiones Canonicus Theologus, qui tempore Officii legit, aut concionatur, ut communiter docent omnes ; et etiamsi in aliis Horis ipsius diei (non vero præcedentis) se pararet ad legendum, vel concionandum, ut *Roncag. c.* 2. *q.* 6. *R.* 2. cum communi, ex Concessione Greg. XIII. et *Concina p.* 531. *n.* 21. cum communiori ex Decl. S. C. *apud Garciam*, qui contradicit.

Sentiunt autem *Concina pag.* 532. *n.* 22. *Pal. p.* 9. §. 7. *n.* 1. *Ronc. R.* 3. et *Salm. cap.* 4.

n. 34. *cum Garc. Pell. etc.* contra *Barbos. et Zech um apud Pal.* quod Canonici Examinatores, dum absunt a Choro (nisi alia sit alicubi consuetudo), non lucrentur distributiones. Idem ajunt de Canonicis destinatis ab Episcopo ad visitanda Hospitalia et Ecclesias Diœcesis, quia hi non occupantur in servitium propriæ Ecclesiæ. Episcopus autem potest duos Canonicos in suo servitio occupare ex *cap. De cætero , etc. Ad audientiam , de Cler. non res.* qui lucrantur fructus Præbendæ, sed non distributiones ; ut *Ronc. l. c. et Salm. n.* 125. ex Decl. S. C. Dicit tamen *P. Conc. n.* 23. quod Canonici assistentes Episcopo sollemniter celebranti lucrantur etiam distributiones. Canonici autem absentes a Choro tempore Officii, ut Capitula celebrent , amittunt tam distributiones , quam fructus Præbendæ , quia tempore Officii vel Missæ Choralis ipsis vetitum est Capitula celebrare, nisi urgeat grave negotium , quod moram non patiatur ; *Conc. ibid.*

132. Ultimo notandum , quod Præbendati docentes in Scholis publicis (non autem privatis), sacram Scripturam, licet non lucrentur distributiones , acquirunt tamen fructus suorum Beneficiorum, ex Trid. *Sess.* 5. *cap.* 1. *in fin.* Idem dicitur in *cap. fin. de Magistris*, de docentibus Theologiam. Idque communiter extendunt DD. ad docentes Jus Canonicum , ut *Palaus p.* 9. §. 9. *n.* 1. *Roncag. de Benef. c.* 2. *q.* 6. *R.* 3. *Concina to.* 2. *pag.* 533. *n.* 24. *et Salm. tract.* 28. *n.* 129. *et* 130. *cum Sanch. Fill. Garcia* ; qui de hoc affert declarationem S. C. Idem dicunt de docentibus Grammaticam *Pal. n.* 3. *Conc. n.* 26. *Roncag. l. c. et Salm. tr.* 16. *c.* 4. *n.* 37. Necnon *Salm.* idem sentiunt

de docentibus Logicam, et Philosophiam, quia (ut ajunt) omnia hæc sunt necessario præmittenda ad Theologiam addiscendam.

An autem Parochi docentes sacram Scripturam, Theologiam, aut jus Canonicum eodem privilegio gaudeant? Negat *P. Concina num.* 25. quia in Tridentino Parochus absolute vetatur abesse ultra duos menses. Sed probabiliter admittunt *Palaus num.* 4. *Salmant. dict. num.* 37. et *Roncaglia loc. cit. cum Gonzal. Barbos. etc.* Ratio, quia in *cit. cap. fin. de Magistris* indistincte omnibus facultatem Theologicam docentibus conceditur privilegium, sive exemtio a residentia: hocque privilegium non habetur in Tridentino, quod ibi clare (ut oportebat) sit revocatum; verba autem textus præfati hæc sunt *Docentes vero in theologica facultate, dum in scholis docuerint, et studentes in ipsa integre per annos quinque, percipiant de licentia* (nempe *generali*, *concessa auctoritate hujus Constitutionis*, ut explicat ibi Glossa) *Sedis Apostolicæ proventus præbendarum, et beneficiorum suorum, non obstante alia aliqua consuetudine, aut Statuto; cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes.* Ratio, quia id redundat in bonum totius Diœcesis, immo universalis Ecclesiæ.

Idem privilegium sane conceditur Præbendatis studentibus in Universitate ex Trident. *l. c.* et ex *cit. c. fin. de Mag. et cap.* 11. *de Privil. in* 6. *ac cap. Tuæ, de Cler. non resid.* modo ipsi studiis operam dent saltem per majorem anni partem, ut ait *Conc. num.* 27. *et Pal. n.* 5. *cum Bonac. Barbos. etc.* et modo habeant de hoc licentiam (quæ vero non requiritur pro docentibus), ut dicunt *Palaus part.* 9. §. 9.

num. 7. *Ronc. qu.* 6. *R.* 3. *Concin. n.* 28. ex *Salm. tr.* 28. *num.* 130. *cum Barb. et Garc.* ex Bulla Pii IV. *Ad aures*, edita 24. Nov. 1564. Hæc autem licentia illis suffragatur pro quinquennio, si audiant sacros Canones; pro septennio vero, si audiant Sacram Scripturam, seu Theologiam, *Salmant. l. cit. cum Garc. et Barb.* An autem Parochi studentes Theologiæ excusentur a residentia post duos menses ipsis a Trid. concessos? Affirmant *Nav. Tolet. Less. etc. apud Palaum num.* 9. Idque probabile putant *Palaus ibid. et Salm. tr.* 16. *cap.* 4. *n.* 39. Quia in *cit. cap. fin. de Magistris* eodem privilegio gaudent docentes, quo studentes. Sed probabilius negant *Conc. pag.* 534. *num.* 29. *Roncaglia qu.* 6. *R.* 2. *Palaus n.* 9. *Salm. l. cit. cum Gonzal. Barbos. Garcia, etc.* Ratio, tum quia Tridentinum declaravit non posse Parochos ultra duos menses abesse, nisi ex gravi causa; et S. C. *apud Garciam* declaravit hujusmodi causam studiorum nequaquam esse gravem; tum quia privilegium præfatum concessum est tantum addiscentibus, unde non concedendum Parochis, qui jam edocti supponuntur. Dicunt vero *Salm. n.* 128. ex Decl. S. C. quod si a Papa detur alicui licentia, ut absit causa studiorum, hæc non valet nisi consensus Ordinarii accedat Et sic pariter referunt declarasse Pium IV. de his qui studiis in Curia Romana assistunt. Hic autem obiter notandum, quod in *c. fin de Cler. vel Mon.* prohibentur *Archidiaconi, Decani, Plebani, Præpositi, Cantores, et alii Clerici Personatus habentes*, necnon *Presbyteri* studere Juri Civili, vel medicinæ sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, si infra duos menses a tali studio non destiterint.

(Dicit tamen *Bonac. de Censur. D.* 2. *q.* 4. *p.* 7. *n.* 4. cum communi, hoc non intelligi de studio privatò; nec si audiatur lector domi, ut probabile putat cum *Tol. Calderin. etc.* Neque intelligi de docentibus, ut sentiunt *Sanch. lib.* 6. *cap.* 8. *n.* 9. et idem *Bon. cum Tab. et aliis*). Unde tales studentes privantur fructibus suarum Præbendarum, ut dicunt *Palaus loc. cit. p.* 9. *n.* 6. *Salm. c.* 4. *n.* 38. *cum Bonac. et Barbosa.*

Diximus autem præfatos Magistros, aut Scholares excusatos, lucrari quidem fructus Beneficiorum; non vero distributiones: si tamen Beneficium constaret ex solis distributionibus, has etiam lucrari dicit *Conc. pag.* 533. *num.* 27. cum communi ex Decl. S. C. apud *Garciam* (contra *Bon.*), quia tunc distributiones succedunt loco fructuum. Et idem ait *Conc. pag.* 536. *n.* 35. de dispensatis a Choro, quando Beneficium tantum ex distributionibus conflatur. Excipit tamen *Conc.* contra alios, si sint distributiones minutæ pro Anniversariis, quia Testatores nolunt has dari nisi assistentibus.

ARTICULUS V.

Quibus modis Beneficia amittuntur?

133. *Quibus modis amittuntur Beneficia?*
134. *Quid, et quotuplex sit Resignatio?*
135. *Quid requiritur, ut valeat Resignatio conditionata?*
136. *Quid de Permutatione Beneficiorum?*

133. » RESP. 1. Beneficia quatuor modis » amittuntur. 1. Per mortem Beneficiati. 2. Ex » dispositione juris, idque vel propter alterius » Beneficii incompossibilis consecutionem, vel » per professionem religiosam, vel per contra» ctum matrimonii, vel per commissionem cri» minis (v. gr. hæresis, schismatis, sodomiæ » sæpius exercitæ), cui amissio Beneficii ipso » facto est annexa, ut v. apud *Less. l. 2. c.* » 34. *d.* 34. 3. Per sententiam judicis. 4. Per » liberam resignationem, de qua.

134. » Resp. 2. Resignatio est spontanea pro» prii Beneficii dimissio, facta coram legitimo » Superiore id acceptante. Estque duplex, sci» licet tacita quæ fit ex juris dispositione; ut » dum quis Religionem profitetur: et expressa, » quæ rursus est duplex, scilicet pura, quæ » fit sine conditione, et pacto apposito, coram » Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri con» ferri potest: et conditionata, seu in favorem: » eaque vel est simplex in favorem, ut quando » fit absque reservatione; vel est qualificata, » quando scilicet fit reservato sibi jure regres» sus, vel pensione, vel fructibus aliquibus, » quæ ob simoniam juris humani, nonnisi in

» Pontificis manibus fieri potest. Et quamvis » verius sit, etiam resignationem simplicem in » Pontificis manibus faciendam, cum alioqui » periculum sit, ne Beneficiorum resignationes » speciem quamdam hereditariæ successionis ac» quirant, quod jura Canonica detestantur: pro» babile tamen est, in manu Ordinarii fieri pos» se; eo quòd permutatio in ejus manibus fieri » possit. * (*Sed omnino contradicunt Salm. de* » *Simon. c.* 3. *n.* 52. *cum communi. Vide* » *dicta de Simon. l.* 3. *n.* 81.) *. Idque a for» tiori verum est, si fiat sine modo obligatorio, » quamvis addita deprecatione, ut personæ cer» tæ conferatur. Idque observari potest, ubi » non est recepta Bulla Pii V. quamlibet per» sonæ successuræ designationem prohibens, quam » citat *Laym. hic cap.* 17.

» 135. Porro, ut resignatio conditionata valida sit; » requiritur 1. Ut Beneficium sit resignantis, » cum resignatio sit juris sui dimissio. 2. Ut » fiat libere. 3. Ut fiat in manibus ejus, qui » potest admittere, scilicet Pontificis, Ordina» rii, Collatoris, vel Institutoris, juxta dicta. » 4. Ut acceptetur a Prælato, in cujus mani» bus fit, quia sine acceptatione jus suum resi» gnans non perdit. 5. Ut conferatur illi, in » cujus favorem, cum clausula consueta, *non* » *aliter, nec alias*, est resignatum. 6. Ut si, » cui confertur, acceptet; alias enim resignans » non perdit Beneficium, propter clausulam, » *non aliter.* 7. Requiritur consensus Patroni, » vel electorum, prout Beneficium est patrona» tum, vel electivum. 8. Si resignans sit infir» mus, et a resignatione supervivat viginti dies, » alias enim per obitum vacare censebitur. 9. » Ut si resignatio fiat in Curia Romana, intra » sex menses a supplicatione oblata computan-

» dos, in loco Beneficii publicetur: sin autem
» extra Curiam, intra mensem: alioqui, si con-
» tingat resignantem mori antequam resignatarius
» ceperit possessionem, Beneficium vacare cen-
» sebitur. *Less.* et *Laym. cap.* 17.

136. » Resp. 3. Permutatio Beneficiorum,
» quæ est quædam species conditionalis resigna-
» tionis, fit, cum duo Beneficiati unum, vel
» plura sua Beneficia Pontifici non reservata,
» in manus Ordinarii, alteriusve Episcopali au-
» ctoritate præditi resignant, cum conditione,
» ut postea vicissim alteri alterius Beneficium
» conferat. Quod quandoque Episcopus instituere
» potest, si necessitas ita exigat; vocatis tamen
» iis quorum interest, scilicet patrono, et col-
» latore inferiore. Ad hanc autem omnia requi-
» runtur, quæ ad resignationem in favorem. V.
» *Less. c.* 31. *d.* 35. *et* 36. *Laym: c.* 17.
» *Bon. de Sim. d.* 1. *q.* 4. §. 12. * (*Vide*
» *lib.* 3. *n.* 72.) *.

» Quæres 1. An licitæ sint permutationes co-
» ram Ordinariis, in mensibus reservatis per
» Concordata Germaniæ? Resp. affirmative, quia
» per reservationem Concordatorum non cense-
» tur Pontifex voluisse conditionem Ordinario-
» rum Germaniæ deteriorem facere, quam Epi-
» scoporum extra Germaniam, coram quibus id
» simpliciter licet.

» Quæres 2. An licitum sit permutare Bene-
» ficia, compensata fructuum æqualitate?

» Resp. 1. non licere, si Beneficium copio-
» sius, non separatis proventibus a titulo, per-
» mutetur cum tenui. Ratio est, quia excessus
» ille, eo ipso, quo manet annexus titulo, est
» debitus titulo, ideoque pro eo nihil exigi pot-
» est, quin etiam exigatur pro titulo.

» Resp. 2. posse peti compensationem ob hu-

» jusmodi permutationem a Pontifice, pro in-
» commodo temporali, quod alter subit, spo-
» liando se proventibus sui Beneficii, ideoque talis
» compensatio non est pretium Beneficii, aut
» proventuum annexorum, sed conditio, ut se
» indemnem servet, sine qua conditione nollet
» se spoliare.

» Resp. 3. Jura proventuum posse separari a
» titulis, et primo nudos titulos; deinde alio
» contractu jura proventuum, utpote tempora-
» lia, permutari, compensato excessu opulen-
» tioris; idque auctoritate solius Papæ. V. *Less.*
» *l. c. Bon. l. c.* §. 12. *n.* 11. * (*Vide l.* 3.
» *n.* 75. *et* 76.) *.

» Quæres 3. An licite permutetur Beneficium
» hac lege, ut expensæ litis, vel Bullarum re-
» fundantur per recipientem?

» Resp. Videri permutationem simoniacam,
» si impensæ sint causa impulsiva permutationis
» sine qua actus non fuerit futurus. Idem de
» simili resignatione affirmarem. *Less. l. c.*
» *Bon. l. c. n.* 6.

ARTICULUS VI.

Quid, et quotuplex sit Pensio?

137. *Quid, et quotuplex Pensio?*
138. *A quo et quanta possit Pensio designari?*
139. *An Pensionarius possit de illa libere disponere?*

137. » RESP. Pensio est jus percipiendi fructus ex alieno Beneficio. Estque triplex: 1. » *Temporalis*, quæ datur propter ministerium » temporale, v. gr. Cantori, Æditiuo, Patrono, » et Defensori Ecclesiæ 2. *Spiritualis*, quæ fundatur in titulo mere spirituali, ut quæ datur » Concionatori, Coadjutori Episcopi, Parocho, » etc. 3. *Media*, quæ fundatur in statu spirituali, non tamen officio spirituali: ut quæ » datur Clerico pauperi, vel Parocho seni ad » sustentationem, vel quæ datur causa resignationis, et litis componendæ. Duæ posteriores » dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia Laicis tantum datur.

138. » Porro circa pensiones *Laym. c. 18. et* » *Less.* docent hæc: I. Etsi eam designare proprium sit Papæ, id tamen etiam Episcopum » posse in causis specialibus, et necessariis: v. » gr. propter paupertatem, et senium resignantis, vel litis compositionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione beneficiorum. *(*Vide l. 3. n. 73.*) *. II. Debere » esse moderatam, ita ut beneficiato relinquatur » sufficiens sustentatio; talis autem plerumque » censetur tertia pars fructuum. * (*Cum Salm.* » *de Benef. cap. unic. n. 46.*) *. III. Ad pen-

» sionem non requiri consensum patroni, ut » quidam volunt, quia id nullo jure statutum » est. Neque ullum fit præjudicium per impo- » sitionem pensionis, cum is fructus non per- » cipiat ex beneficio, sed tantum habeat jus in- » stituendi, et præsentandi, quod ei non adi- » mitur. IV. Censionarius post constitutionem » Sii V. ubi ea est recepta, tenetur recitare Of- » ficium B. V. nec facit fructus suos, si omit- » tat. * (*Intelligitur de pensione quam quis ut* » *Clericus percipit. Vide Salm. de Benef. n.* » 64. *Item ad tale onus non obligantur, qui* » *dicunt Officium Majus, vel qui fiunt Equites* » *Ordinis Militaris, cum satisfaciant recitando* » *preces a Religione præceptas. Ita Azor. Pal.* » *Bonac. Led. cum Salm. l. c. et de Hor. Can.* » *c.* 2. *n.* 28.)*. V. Censionem extingui morte » pensionarii, sicut ususfructus morte ususfru- » ctuarii. Posset tamen Papa facere perpetuam, » ex plenitudine potestatis. De venditione pen- » sionis v. *Laym. c.* 18. *et Less. l.* 2. *c.* 25. » *d.* 22. *Bon. l. c.* §. 13.

139. Quæritur, an pensionarius possit de redditibus pensionis pro libito disponere? Affirmant *Vasq. Azor. Covarr. etc.* apud *Salm. de Benef. cap. un. n.* 63. Quia pensio, ut dicunt, est portio jam extracta ex fructibus Beneficii. Et pro hac sententia adest Decisio Rotæ Romanæ, quam affert *Azor. p.* 2. *l.* 7. *c.* 9. *q.* 12. in qua definitum fuit, *pensiones decursas et non solutas non computari inter spolia* (sicut computantur fructus beneficiorum), *sed transire ad heredes; quia pensio non est Beneficium, sed consistit in mera temporalitate.* Negant vero *Nav. Molin. Garcia*, quia pensio eisdem regulis beneficiorum metiri debet, cum illis æquiparetur. Verum *Salm. ib.* distinguunt, et affirmant

de pensione laicali, negant de Ecclesiastica. Hæ tres sententiæ omnes sunt probabiles. *Vide l.* 3. *n.* 491: *Qu. VI.*

DUBIUM II.

De Horis Canonicis.

ARTICULUS I.

Qui obligentur ad Horas?

140. *Quinam Clerici teneantur ad Officium? Qualem partem Officii teneantur dicere Subdiaconi ea die, qua ordinantur? Et an Subdiaconus, qui Officium recitavit ante ordinationem, tenetur repetere?*

141. *An teneantur ad Horas Canonicas omnes Religiosi, et Moniales?*

142. *An Religiosi non constituti in sacris, et Moniales non dicentes Officium in Choro teneantur recitare privatim? Dub.* 1. *An teneantur ad Officium Religiosi ejecti? Dub.* 2. *An profugi? Dub.* 3. *An ad triremes damnati? An degentes extra Claustra?*

143. *Not. I. An, et quando Religiosi teneantur recitare in Choro? Quid si sint occupati? Not. II. An peccent graviter Prælati negligentes Officium recitari in Choro? An teneantur Episcopi recitare in Choro? Not. III An teneantur supplere omissa, qui plura non percipiunt, ut Choro inserviant? Not. IV. An ad peccandum graviter in Choro sufficiat omissio minoris partis, quam in Officio privato?*

144. *De Obligatione Beneficiariorum circa Officium. An Beneficiarius ordinatus per metum gravem teneatur ad Officium? Vide alia apud Bus.*

145. *Qu. I. Quot peccata committat Sacerdos beneficiatus Officium omittens? Qu. II. An Beneficiarius graviter peccet omittendo Officium, si velit fructus restituere?*

140. » RESp. 1. Clerici Majorum Ordinum,
» etiam suspensi, excommunicati, degradati,
» tenentur tum jure Ecclesiastico, tum generali
» consuetudine Ecclesiæ.

» Dixi, *Majorum Ordinum;* quia Minorum
» non tantum non ad Horas, sed neque ad psal-
» mum *Miserere*, tenentur, quem, vel simile
» quid, cum Episcopus primam Tonsuram con-
» ferens injunxit, non videtur obligare, nisi
» ut vel tantum fiat aliquoties, vel per modum
» consilii. *Less. lib. 1. cap. 37. d. 9.*

Unde resolvuntur hi Casus.

» 1. Tenetur ad Horas, qui cum dispensa-
» tione Papæ duxit uxorem; nisi in hoc ipso
» sit dispensatus: quia dispensatio, utpote odio-
» sa, stricte est explicanda, et characterem
» retinet *Bonac. et Azor. l. c. cap. 5.* contra
» alios.

» 2. Clericus incipit obligari a puncto Sub-
» diaconatus suscepti: et quidem ad Horas re-
» spondentes horæ, qua ordinatur *Bon. tr. de*
» *Horis q. 1. punct. 5.* ex communi.

Hinc dicit *Croix l. 4. n. 1187. cum Azor. et Stoz.* teneri subdiaconum die quo ordinatur ad Horam, quæ tunc dicenda esset in Choro.

Unde, si ordinatur hora undecima, ait *Croix* cum *Bonart.* probabile esse teneri tantum ad Vesperas, cum eo tempore regulariter aliæ Horæ jam persolutæ sint iu Choro. Sed huic opinioni non acquiesco, quia verius Ordinatus tenetur ad Horam, quæ respondet ad horam, in qua contrahit obligationem; quapropter regulariter tenetur recitare ab Hora sexta, ut recte ait *P. Conc. t. 2. p.* 397. *n.* 5. cui adhærent *Palaus*, *et Gobatus*.

An autem Subdiaconus qui recitaverit partem illam ante Ordinationem, suæ obligationi satisfecerit? Negant *Tourn. tom.* 1. *pag.* 619. *et Croix l.* 4. *n.* 1187. *cum Bon. Pal. etc.* tum quia debitum nequit satisfieri antequam contrahatur; tum quia Ecclesia exigit Officium a Subdiaconis, ut nomine ejus illud persolvant; at qui non est adhuc Subdiaconus, nequit nomine Ecclesiæ Officium recitare. Affirmant vero *Tamb. Dec. l.* 2. *c.* 5. *n.* 9. *et Lugo*, *Trull. et Gob. ap. Dian. p.* 6. *tr.* 6. *R.* 38. et probabile putant *Croix l. c. et Viva q.* 3. *art.* 1. *num.* 8. quia bene potest debitum illud anticipate solvi, quod certo moraliter est contrahendum. *Prima* sententia videtur probabilior, quia Ecclesia exigit Officium a Subdiacono, ut nomine ejus illud persolvat; at qui non est Subdiaconus, neque ab Ecclesia, ut publicus Minister destinatus, non potest nomine Ecclesiæ recitare; neque Orationem publicam efficere. Sed huic posset responderi, quod Sacerdos excommunicatus nec etiam potest orare nomine Ecclesiæ, neque Orationem publicam facere, et hic utique tenetur Officium recitare, et recitando bene satisfacit; ergo ad satisfaciendum non est opus, ut recitans nomine Ecclesiæ oret: Unde adhuc probabilem puto secundam sententiam.

141. » Resp. 2. Omnes Religiosi professi, » ad chorum destinati, utriusque sexus, obli- » gantur ad Horas: idque ex antiqua, et re- » cepta consuetudine, quam tamen quidam, ut » *Aragonius*, putant non obligare tam stricte, » ut peccent mortaliter, si bis, terve omittant. » Et de Monialibus dubitat *Cajet. Med. Arm.* » *Dian. tr.* 12. *R.* 17. Immo eas (atque adeo » omnes Religiosos sacris non initiatos) non te- » neri sub onere peccati absolute, sed nimis » laxe docet *Petrus March.* apud *Dian. p.* 9. » *tr.* 6. *res.* 7. contra aliorum communem, et » veram sententiam, quae docet, teneri secun- » dum suas regulas, et consuetudines. *Bon. q.* » 2. *p.* 2. *n.* 5. *ex Azor. Less. Malder.*

Unde resolves.

» 1. Non tenentur ad Horas 1. Novitii, 2. » Conversi, 3. Militantes, Hospitalarii, et ce- » teri choro non destinati. *Trull. l. cit. cap.* 7. » *d.* 12. §. 5.

» 2. Is, qui ex una Religione transit in aliam, » in qua non est haec consuetudo, non tenetur, » quia consuetudo non obligat, ubi non est re- » cepta. Ita *Suar. et Laym.* Idem dic de Reli- » gioso ejecto, vel qui dispensationem obtinuit » perpetuo vivendi extra Monasterium, quia, » etsi maneat Religiosus, non tamen regularis. » Ita probabiliter, *Sotus*, *Sanchez Bon. d.* 1. » *qu.* 2. *p.* 2. *n.* 4. *etc.* contra *Suar.*

Hic confert aliqua praenotare de institutione Divini Officii. Horae Canonicae, ut fertur, saltem quoad substantiam, institutae fuerunt tempore Apostolorum, ut indicatur *Actor.* 2. ubi narratur, quod Fideles erant *perseverantes in fractione panis, et orationibus*; idest *in psalmis,*

hymnis, *et canticis spiritualibus canentes et psallentes*, juxta Apost. *ad Eph.* 5. Idque clarius significavit Clem. Papa I. *l.* 8. *Constit. Apost. can.* 34. ubi suis Clericis sic præcepit : *Precationes facite mane*, *hora tertia*, *sexta*, *et nona*, *et vespere*, *atque ad galli cantum*. Gelasius autem I. ut ferunt *Azorius et Fill.* publicam legem constituit, qua Clerici septies in die preces Canonicas persolvere cogerentūr. Quoad vero pertinet ad Breviarii formam, refert Radulphus, ineunte Seculo XIII. in Æde Pontificia illud breviatum fuisse, et ideo *Breviarium* appellari. V. alia apud *Thomassin. Disc. Eccl. p.* 4. *l.* 1. *c.* 40.

142. Primo loco oportet hic plura adnotare de obligatione Religiosorum recitandi Officium, et deinde de recitatione in Choro. Ante omnia illa magna quæstio occurrit, an Religiosi non constituti in Sacris, et Moniales teneantur sub gravi recitare quotidie Officium, saltem privatè? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Bordon. in Consil. R.* 30. *Arm. v. Horæ*, *Sà eod. verbo num.* 1. item *Marcant. Martin. a S. Jos. Castro*, *Anton. a Sp. S. Jo. Med. ap. Salm. tr.* 16. *de Hor. Can. c.* 2. *num.* 16. *et* 17. et probabilem putat *Less. Res. Cas. post p.* 2. *D. Th. v. Horæ casu* 14. Ratio, quia, licet in hoc adsit consuetudo, non tamen constat, ut dicunt *Caj. Led. Palac. etc. apud Sanch. Cons.* 7. *c.* 2. *dub.* 3. *n.* 4. eam fuisse introductam a Religiosis cum animo graviter se obligandi. *Secunda* sententia censet non peccare graviter Religiosos Moniales, quæ aliquoties tantum et non frequenter Officium omittunt. *Tertia* vero sententia communis, quam sequimur, et tenet *Less. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 3, *Anacl. pag.* 190. *n.* 18. *Salm. l. c. num.* 19. *et P. Conc. t.* 2. *p.*

399. *ex num.* 3. *cum S. Anton. Gonet*, *Pal. Tamb. Diana*, *Vasq. ac aliis;* Item *Laym. tr.* 6. *n.* 1. *et* 2. qui contrariam rejicit; et *Reg. apud Tamb. lib.* 2. *cap.* 5. *Dec.* §. 1. *n.* 13. vocat temerariam; ac *Diana* prorsus improbandam, refertque *Cont. Tour. tom.* 1. *pag.* 625. P. Mutium Vitteleschi Præp. Gen. Soc. JESU anno 1625. prohibuisse, ne quis suorum opinionem illam doceret ut probabilem; et eamdem reprobatam fuisse ab Universitatibus Hispalensi, Conimbricensi, etc. Necnon jussu Pontificis ipsam erasam fuisse a libro *Emmanuel. Sa.* Nostra autem sententia docet, quod ipsi tenentur sub gravi Officium quotidie recitare, ex consuetudine jam præscripta. Nec valet dicere, quod non constet ipsam introductam fuisse a Religiosis animo se obligandi sub gravi; nam ex regula generali, pro eo stat possessio, pro quo stat præsumtio: Cum autem consuetudo hæc universe a Religiosis, et Monialibus cum magno incommodo constanter observata fuerit, et Prælati graviter semper reprehenderint eam non servantes; id sufficientem præbet præsumtionem, quod ipsi recitantes talem consuetudinem vere introduxerint animo se obligandi: Si igitur præsumtio stat pro obligatione, pro ea stat quidem etiam possessio. Vide dicta in simili casu de abstinentia a lacticiniis *l.* 3. *n.* 1009. *v. Dubitatur III.* Concedunt autem communiter DD. 1. quod Prælati, etiam inferiores, possint ex causa, puta studiorum, et simili, dispensare sicut in aliis observantiis cum suis subditis, ut non recitent Officium. Ita *Salm. num.* 20. *cum Less. Garc. Vill. Tamb.* Concedunt 2. quod, si in aliqua Religione constaret non esse talem consuetudinem, talis obligatio in illa non esset; *Salm. ib. cum Bon.*

Cajet. Sanch. etc. De Privilegiis autem Religiosorum circa Divinum Officium, vide dicta *num.* 63.

Dubitatur 1. an Religiosi ejecti per sententiam teneantur ad Officium? Affirmant *Cabass. T. J. lib.* 1. *c.* 21. *n.* 18. *Conc. tom.* 2. *pag.* 403. *n.* 16. *Anal. pag.* 191. *n.* 23. *cum Azor. et Nav.* quia ipsi retinent statum, et adhuc Religiosi reputantur. Sed non improbabiliter negant *cum Bus. Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 8. *n.* 11. *Less. l.* 2. *cap.* 37. *n.* 50. *cum Soto*, *et Laym. lib.* 4. *tr.* 1. *cap.* 4. *n.* 2. qui hanc tutam vocat sententiam. Ratio, quia in eis jam extincta est essentia status Religiosi, cum non amplius teneantur ad vota, ut supponit *Sanch.* tamquam certum; Nec sit in potestate eorum ad Religionem redire.

Dubitatur 2. an Religiosi profugi obligentur ad Officium? Negat *Bon. de Hor. Can. D.* 1. *quæst.* 11. *p.* 2. *n.* 6. et probabile putat *Tamb. l. c.* quia (ut dicunt) isti constituuntur in statu, cui non convenit recitatio Horarum. Sed melius *Less. l.* 2. *c.* 37. *n.* 50. *et Conc. p.* 403. *n.* 15. docent teneri. Ratio, quia, sicut ipsi non amittunt statum Religiosum, ita ab illius oneribus non eximuntur.

Dubitatur 3. an Religiosi ad triremes damnati teneantur Horas recitare? Affirmat *Laym. cap.* 4. *num.* 2. *cum Nav. Rodr. Suar. Azor.* saltem pro diebus quibus non remigant; quia hi manent Religiosi. Sed communius negant *Cabass. l.* 1. *cap.* 21. *num.* 18. qui tamen ait teneri Clericos constitutos in Sacris, sed de utrisque negant *Spor. p.* 60. *num.* 9. *Less. l.* 2. *c.* 37. *num.* 45. *Sot. l.* 19. *q.* 5. *art.* 3. *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 8. *num.* 11. *Conc. tom.* 2. *p.* 403. *n.* 17. *et Salm. c.* 2. *n.* 4. *cum*

Pelliz. Diana, *etc.* Ratio, tum quia talis recitatio videretur cedere in dedecus Ordinis Religiosi, si in illa damnatorum turba statum suum ostenderent; tum quia in eo tam miserabili statu non videntur ipsi hoc onere gravandi. Religiosi autem ex licentia degentes extra Claustra, ad Officium tenentur, ut *Concina. p.* 403. *n.* 15. *cum Suar.* (contra *Bonac. p.* 2. *num.* 4. *etc. ap. Busemb.*). Sicut etiam in carcere detenti, ut *Sporer loc. cit.*

143. Hic autem plura opus est adjicere, quæ pertinent ad recitationem Religiosorum in Choro. Notandum I. quod nullus Religiosus, aut Monialis in particulari tenetur sub gravi Horas dicere in Choro, ut communiter docent *Conc. tom.* 2. *p.* 377. *n.* 4. *Anacl. p.* 191. *n.* 21. *Viva de* 1. *Pr. q.* 3. *art.* 1. *n.* 6. *et Salm. c.* 1. *n.* 5. *cum Suar. Pal. Bon. Pell. Tamb. etc.* Modo tamen Chorus non tollatur, ut bene advertunt *Viva et alii.* Paucitas autem Religiosorum excusat totam Communitatem a Choro; Ideo nisi adsint ad minus quatuor expediti, non est obligatio Chori, ut dicunt *Wigandt de Hor. Can. pag.* 429. *n.* 84. *R.* 2. *Tamb. Dec. l.* 2. *c.* 5. §. 1. *n.* 12. *Holzm. tom.* 1. *pag.* 448. *n.* 471. *Ronc. de Hor. Can. p.* 144. *q.* 1. *Salm. n.* 6. *cum Pell. Bordon. etc.* Diximus *expediti*, nam si sint infirmi, vel legitime occupati, nec etiam si quatuor sint, ad Chorum obligantur. Probabiliter autem putant *Viva d. n.* 6. *Salm. ib. cum Pell. et Anton. a Sp. S.* (contra *Wigandt pag.* 430.) sufficere ad satisfaciendum Choro, ut soli Novitii intersint, quia ipsi in favorabilibus reputantur ut Religiosi. Hic obiter nota cum *Conc. pag.* 337. *n.* 3. quod ex justa causa licet Religiosis aliquando recitare Horas in Sacristia.

Notandum II. quod graviter peccant Prælati, qui ex negligentia permittunt, ut omittatur recitari pars notabilis in Choro, uti communiter docent *Suar. de Rel. lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 3. *Concina tom.* 2. *pag.* 385. *num.* 19. *Salm. c.* 1. *n.* 14. *cum Pal. Pelliz. etc.* contra *Bordon. et alios*, quorum sententia non videtur mihi probabilis: quia, si non dubitatur de præcepto dicendi Horas in Choro, nec dubitari debet violari præceptum, si pars notabilis Officii omittatur. Episcopi tenentur invigilare, ut Officium a Canonicis in Choro persolvatur, et rite. Ceterum, per se loquendo, non tenentur Episcopi Choro interesse ne Festis quidem diebus; tum quia hæc est consuetudo, tum quia ipsi gravioribus negotiis vacare debent. Ita *Viva de Rest. q.* 7. *art.* 9. *num.* 14. *vers. Dico tertio*, *cum Vall. Fill. et Bon.* ex *D. Th.*, qui 2. 2. *q.* 91. *art.* 2. *ad* 3. sic docet: *Prælati non debent cantibus insistere ne per hoc a majoribus retrahantur.*

Notandum III. quod in Choro non tenentur omissa supplere ii, qui dum alii cantant, parant aut transferunt libros, perquirunt psalmos, pulsant organa, aut campanas, vel alia Choro necessaria peragunt; tunc enim per socios suppletur, quod ipsi forte non satis percipiunt. Ita communiter cum *Bus. infra n.* 155. *Azor. lib.* 10. *c.* 13. *q.* 2. *Salm. cap.* 1. *n.* 19. *Anacl. p.* 197. *n.* 52. *Laym. cap.* 5. *n.* 7. *cum Sot. Sylvest. et Henr. ac Croix lib.* 4. *num.* 1300. *cum Valent. Reg. Escob. et Gobat.* Contra *Pal. p.* 4. *n.* 7. *Bonac. p.* 2. §. 1. *num.* 13. *cum Nav. Vasq. Sà, Fill. etc.* qui dicunt hos satisfacere quidem assistentiæ Chori quoad Distributiones lucrandas, sed teneri ad supplendum, si non attenderint ad ea, quæ interim sunt reci-

tata. Et idem sentit *Holzman. pag.* 448. *n.* 471. qui tamen excusat, si modica sit materia, puta quæ ad integrum psalmum non pertingat. Sed satis probabilis est prima sententia, eo quod dum aliquis occupatur in rebus ad Officii celebritatem pertinentibus, totus Chorus pro eo supplet; prout qui Missæ inservit, censetur eam audire, dum in re necessaria paranda attendit, ut dicunt *Tolet. et Rodr. apud Laym. l. c.* qui notat idem docere *Sotum*, *Nav. Arag. et Rodr.* de eo, qui Choro alternatim respondet organum pulsando, quin versiculum suæ partis proferat: Sed huic non acquiesco, cum recte doceat *Bon. l. c. cum Molfes.* Officium tunc integre non recitari, quia organum verba non profert. Probabiliter vero satisfacit, qui dum alii recitant, tussit, vel excreat; etiamsi integer psalmus interim dicatur, ut ait *Croix d. n.* 1300. *cum Sanch. et Gob.* Item probabiliter *ib. Sanch. Escob. et Diana* excusant eum qui in Choro perlegit lectionem, ne erret, alioquin erraturus; hæc enim causa satis excusat ab illa levi omissione.

Sentiunt autem *Salm. cap.* 1. *num.* 17. *cum Suar. Pelliz. etc.* in omissione recitationis in Choro minorem Officii partem sufficere ad peccandum graviter, quam in recitatione privata. Sed probabiliter id negaut *Bon. p.* 1. *n.* 3. *et Holzm. pag.* 448. *num.* 471. *cum Tamb. et Bambes.* qui dicunt illam tantum esse omissionem gravem in Choro, quæ gravis est in Officio privato.

Notandum IV quod ex Bulla S. Pii V. *A Nobis*, omnes qui utuntur Breviario Romano deobligantur recitare in Choro Officium B. V. Mariæ, Defunctorum, et psalmos pœnitentiales; Præcipitur vero ibidem servari consuetudinem

hæc Officia recitandi in locis ubi viget. Hæc autem obligatio extra Chorum non afficit singulos privatos, sed tantum Communitatem, ut recte ajunt *Conc. pag.* 385. *n.* 21. *et Holz. pag.* 450. *n.* 474. *cum aliis.*

144. » Resp. 3. Beneficiati, quotquot habent » jus in re, et plenum dominium Beneficii, si » fructus percipiant, vel percepturi sint, te» neantur ad Horas, *Less. et Laym. lib.* 4. *tr.* » 2. *cap.* 4. ex communi, et *Concil. Later.* » sub Leone X. Ratio est, quia beneficium da» tur propter officium. *Unde resolves.*

» 1. Non tenentur ante acceptam possessionem, » nec si sine sua culpa fructus nullos percipiant, » nec percepturi sint. *Laym. lib.* 4. *cap.* 4. *n.* » 3. quia non habent beneficium secundum » omnem effectum. * (*Hoc certum est. Vide di*» *cta de Rest. lib.* 3. *n.* 664.) *. Videtur ta» men pro ratione fructuum teneri aliquoties le» gendum. *Trull. loc. cit.*

» 2. Tenetur is, qui etsi (sive sine, sive » cum sua culpa) non recipiat omnes suos fru» ctus, recipit tamen tantam partem, quæ suf» ficit ad sustentationem. *Bon. d.* 1. *q.* 6. *p.* 3.

» 3. Tenentur ii, qui primo, aut etiam se» cundo anno non percipiunt fructus, eo quod » assignentur fabricæ, vel præcessori mortuo: » quia etiam ipsi mortui fruentur eodem privi» legio, et sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ » *Bon. p.* 4. *n.* 22. *Laym. c.* 5. *Suar. Regin.* » *etc.* Contraria tamen sententia non est impro» babilis. * (*Et probabilem vocant Salm. de* » *Hor. Can. c.* 2. *n.* 45. *cum Fill. Bonac.* » *Villal.*) * et negat *Less. cum Cajet.* se ta» lem damnaturum, eo quod vel resignare, vel » mori ante possit, et sic non frui anno gratiæ, » *Laym. l. c. Pal. Trull. dub.* 13. §. 3.

» 4. Tenentur et ii, qui habent beneficium » tenue, octo v. gr. vel decem aureorum, quia » jura omnibus indistincte obligationem Horarum imponunt, sicut iis, qui sunt in majoribus Ordinibus. Ita probabiliter *Sylv. Azor.* » *Suar. Pal. Bon. d.* 1. *q.* 4. *n.* 17. et communis contra *Sot. Less. Rodr. et Dian. R.* » 9. *Malder.* qui dicunt, si habet beneficium » tam tenue, ut certam partem mediocris sustentationis alicujus Clerici non adæquet, non » teneri. V. *Dian. l. c. Escob. tr.* 5. *E.* 6. » *c.* 13. quorum sententiam non damno. * (*Vide dicta l.* 3. *num.* 674.) *. Vide *Trull. l.* » 1. *c.* 7. *dist.* 12. §. 3. ubi notat, eum, qui » habet plura beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

» 5. Non excusatur, qui primis annis parum » recipit, eo quod fructus expendat in substitutum; quia Horarum onus beneficio annexum est, et personale, cum quo sponte acceptatur. *Bon. l. c. ex Azor. Vasq. Fill. etc.*

» 6. Si filius a patre coactus ad statum Ecclesiasticum, percipiat ipse fructus, tenetur » ad Horas: secus, si percipiat Pater; hic vero » ad restitutionem obligatur. *Laym. c.* 5. *n.* 2. » *ex Less. lib.* 2. *cap.* 34. *d.* 3.

Idem tenent *Tourn. t.* 1. *pag.* 618. *in fin. et Conc. t.* 2. *p.* 40. Modo metus sit gravis; quo cessante (ait *Tourn.*) tenetur iste Clericus quamprimum beneficium renunciare.

Quæritur autem hic, an qui per metum injuste incussum Ordinem Sacrum suscepit, teneatur Officium recitare? Affirmant *Conc. p.* 397. *n.* 4. *cum S. Antonin. Sylv. Ledesm. Comit. et aliis*, quia metus non tollit voluntarium. Sed probabilius negant *Tourn. d. n.* 618. *cum Suar. et Henr a S. Ign. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.*

29. *n.* 7. *Pal. tr.* 7. *D.* 2. *p.* 1. §. 1. *n.* 1. *cum Nav. et Sà*, *Salm. tr.* 8. *c.* 6. *num.* 50. *cum Bon. Azor. Dic. etc.* Ratio, quia licet metus non tollat voluntarium, Ecclesia tamen rationabiliter non censetur velle obligare ad onus Officii, nisi eos, qui omnino sponte Ordinem suscipiunt. Et ideo tales per metum gravem ordinati nec etiam ad castitatem tenentur, ut dicunt *Salm. l. c. num.* 46. *cum AA. cit.* utque diximus *de Voto lib.* 3. *n.* 197. *t.* 2. *vers. Sed quæstio*; et dicemus *lib.* 6. *n.* 811.

» 7. Probabile est, eum, qui non residet ex » legitima licentia, vel dispensatione, ideoque » fructus non recipit, non teneri ad Horas; » quia obligatio hæc est propter substentationem » datam. *Trull. lib.* 1. *c.* 7. *d.* 13. §. 3. *ex* » *Sanch.* etc.

» 8. Non tenentur, qui habent præstimonia, » quæ solent dari adolescentibus in subsidium » studiorum, eo quod non sint proprie dicta » beneficia. Ita *Med. Garz. et Less.* contra *Nav.* » *Sot. et Rodriq.* Tamen recte monet *Laym. c.* » 5. *n.* 6. considerandam rationem præstimonio» rum: Si enim dentur in titulum perpetuum, » et habeant annexum aliquod obsequium spiri» tuale, quod per Laicum expediri nequit, esse » beneficia Ecclesiastica, proindeque obligare » ad Horas, secus, si consistant in solo tem» porali obsequio. Similiter non tenentur pen» sionarii, cum pensiones non sint proprie dicta » beneficia, ut *dub. præc.* videri potest. Quod » limitat *Escob. t.* 5. *E.* 6. *c.* 4. *ex Palao*, Si » fruantur pensione ob secularia obsequia: secus, » si titulo Clericali. * (*Vide n.* 138.) *. De» nique neque tenetur coadjutor, si non admi» nistrat; quia obligatio tenet proprietarium,

» *Pal. Escob. l. c.* V. *Laym c.* 5. *n.* 9. * (*Est* » *commune cum Salm. c.* 2. *n.* 29.) *.

» 9. Etsi habens plura beneficia satifaciat » unica recitatione Horarum, tenetur tamen tot » facere commemorationes quot sunt beneficia, » seu patroni beneficiorum, quia par est omni- » no ratio. *Bon. Trull. l. c. n.* 27.

145. Quæritur I. An qui tenetur ad recitationem Officii titulo Ordinis Sacri, omittendo illud, committat duo peccata? Tria hic ut certa supponenda: Certum est 1. quod iste peccat utique contra Religionem ratio Ordinis sacri, propter quem Ecclesia eum obligat ex motivo Religionis ad Horas recitandas. Certum est 2. quod beneficium omittens Officium semper peccat contra Religionem, etiamsi non habeat Ordinem sacrum, et etiamsi velit fructus restituere, ut dicemus mox infra in quæst. seq. Certum est 3. quod talis beneficiarius, si omittit Officium, et nolit restituere fructus, peccabit non solum contra Religionem, sed etiam contra justitiam, quia Officium negligendo non potuit fructus acquirere, ut dicunt *Salm. tr.* 16, *c.* 2. *n.* 32. juxta sententiam, quam tenent ut veram *Sotus*, *Suar. Azor. etc. ac Croix l.* 4. *n.* 1216. (Quicquid dicant alii *ib.*) Id enim patet ex Concilio Lateran. relato *d. l.* 3. *n.* 663. ubi dicitur: *Qui Officium non dixerit, fructus suos non faciat.* Sed difficultas est, an beneficiarius volens fructus restituere, peccet contra justitiam, etiamsi Officium omittat animo restituendi fructus? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Laym. l.* 4. *tr.* 1. *c.* 4. *n.* 5. *in fin. Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 15. *n.* 6. *in fine Bonac. D.* 1. *q.* 5. *p.* 1. *n.* 4. *et Less. l.* 2. *c.* 37. *n.* 52. Ratio, quia licet beneficium principaliter detur pro sustentatione beneficiarii, attamen datur cum

pacto recitandi Officium ; morale enim axioma est, beneficium propter Officium conferri; unde beneficiarius omittendo Officium peccat contra justitiam, quia pactum non servat. *Secunda* vero sententia probabilior, quam tenent *Pal. D.* 2. *pag.* 5. *num.* 3. *cum Henr. et Garc. Anacl. p.* 192. *num.* 30. *Holzm. pag.* 441. *n.* 457. *Diana p.* 2. *tr.* 12. *R.* 22. *cum Salas, et Homobon. Salm. tract.* 16. *c.* 2. *num.* 32. *cum Salaz. Anton. a Spir. S. et Trull.* tenet peccare quidem beneficiarium contra Religionem, cum Ecclesia, imponendo illi onus Officii, imponit ex motivo Religionis ; non autem contra justitiam, nam ut posset dici beneficiarium peccare contra justitiam, probandum esset pactum inter beneficiatum et Fundatorem, vel Ecclesiam. Sed hoc pactum neque habetur respectu Fundatorum, ut recte dicunt *Filliuc. tr.* 23. *n.* 157. *et Holz. l. c.* Alias (ut ait idem *Holzm. p.* 443. *n.* 462. *v. Instabis*, *cum Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 180.) non potuisset Ecclesia eximere Beneficiarios non recitantes primo semestri ab obligatione restitutionis. Neque habetur pactum respectu Ecclesiæ, cum illud nullo jure, aut ratione probetur. Donec igitur de hoc pacto non constet, nequit dici Beneficiarium omittentem Officium cum intentione restituendi fructus peccare contra justitiam. Nec obstat, beneficium dari propter Officium ; nam bene respondet *Palaus*, quod Beneficium non datur ab Ecclesia sub obligatione justitiæ, sed Religionis, cum obligatio Officii non oriatur ex Beneficio, sed ex præcepto Ecclesiæ ratione Beneficii imposito ex motivo Religionis.

Sed dices : si nullum intercedit pactum cum Beneficiario, qua ratione ipse peccabit contra justitiam, si fructus non restituet, uti supra tam-

quam certum suppositum est? Respondetur: Peccabit contra justitiam non ratione, pacti initi, sed ratione conditionis non impletæ: bene enim potuit Ecclesia Beneficiariis imponere pensum Officii ob motivum Religionis, vel sub conditione non faciendi fructus suos, si non recitaverint; vel sub pœna negativa non acquirendi fructus, si Officium omiserint, juxta dicta *l.* 3. *num.* 665. et ut tenent *Viva ibid. et Lugo Resp. mor. l.* 5. *dub:* 6. *num.* 6. *Holzm. d. pag.* 443. *nu.* 462. quod valde probabile putat *Azor. p.* 2. *l.* 10. *t.* 14. *qu.* 7. Ideo enim (ait *Holzmann*) Beneficiarii non recitantes ante sententiam tenentur ad fructuum restitutionem, quia hæc, licet sit pœna, non est tamen pœna positiva, aut privativa, scil. quæ privet fructibus acquisitis, et ad quam sententia requiratur, sed est pœna negativa, nempe quæ negat posse acquiri fructus a non recitantibus, prout si Ecclesia dicat, non concedo tibi fructus, nisi Officium recitaveris (hoc tamen intelligitur, si culpabiliter Officium omittatur; secus vero, si sine culpa gravi, ut docet *Lugo l. c.*, utque diximus *l.* 3. *n.* 665. *cum Less. Sanch. Concina, et communiori*). Unde concluditur, respondendo ad quæsitum, quod si Sacerdos Beneficiarius, omittit Officium nolens fructus restituere, peccat contra Religionem, et contra justitiam, cum retineat alienum, quod acquirere non poterat omittendo Officium: Si vero omittit volens fructus restituere, tunc peccat tantum contra Religionem, non vero contra justitiam, quia tunc alienum non retinet.

Quæritur II. An Beneficiarius omittens Officium peccet graviter, si alias habeat animum restituendi fructus Beneficii? Affirmandum utique cum *Lugo Resp. mor. l.* 5. *dub.* 6. *num.* 2.

Ratio, quia datur duplex præceptum, unum antiquum, quo obligantur Beneficiati ad Officium; Hic enim fuit finis primarius Ecclesiæ in institutione Beneficiorum, scilicet servitium Ecclesiæ præstandum; aliud novum, ut omittens Officium, fructus restituat. Beneficiatus igitur, etsi fructus restituat, non liberatur obligatione recitationis; Quare, qui Officium omittit sex primis mensibus a receptione Beneficii, non tenetur fructus restituere, sed utique graviter peccat, ut declaravit S. Pius V. in Sulla relata *lib.* 3. *num.* 663.

ARTICULUS II.

Quanta sit hæc obligatio?

146. *Quæ culpa sit omittere Officium, vel partem ejus notabilem?*
147. *Quæ sit parva materia in omissione Officii?*
148. *An omissio Horarum sit unum, vel plura peccata?*
149. *Quot peccata committit, qui Officium in mare projiciens redditur impotens ad recitandum?*
150. *Utrum dubitans, an aliquid omiserit, teneatur id recitare?*
151. *Quando Beneficiarii Officium omittentes teneantur restituere fructus?*
152. *Quibus sit applicanda fructuum restitutio?*
153. *Quando possit Beneficiarius a restitutione excusari pecuniæ expensæ?*

146. » Resp. 1. Est tanta, ut peccet mortaliter quisquis habens hoc onus, Horas, vel

» notabilem earum partem omittit. Ita commu-
» niter omnes, contra *Angelum*, v. *Horæ*, et
» *Richardum*: qui dicunt non esse mortale, nisi
» quis habeat consuetudinem omittendi: quam
» sententiam *Less.* non audet dicere probabilem,
» quòd sit contra torrentem Doctorum. Ratio
» est, quia violat præceptum in re gravi per-
» tinente ad virtutem religionis. * (*Et hæc est omnino tenenda cum communi: vide Salmant.*
» *de Hor. Can. cap.* 2. *num.* 3. *Verius autem*
» *est, hanc obligationem magis provenire ex re-*
» *cepta consuetudine, quam ex jure positivo.*
» *Ita Salm. l. c. cum Less. Suar. etc.*) *. *Ex*
» *dictis resolvantur hi Casus.*

147. » 1. Non est mortale omittere unum psal-
» mum, lectionem, vel quid simile, ut habet
» communis, contra *Nav.* nec tertiam partem
» parvæ Horæ, contra *Azor. et Mald.* quia non
» censetur pars notabilis. Talem autem dicit *Pa-*
» *laus l.* 1. *p.* 5. esse in Matutino, quod est
» æquale uni parvæ Horæ. *Sanch. in sum. l.* 1.
» *l.* 1. *c.* 18. *n.* 8. dicit tres lectiones cum re-
» sponsoriis in feriali Officio esse materiam par-
» vam. In parvis Horis dicit *Fern. Fill.* et
» *Laym.* dimidium esse notabilem quantitatem.
» V. *Escob. l. c. c.* 13. *n.* 107. ubi docet
» unam parvam Horam non esse partem notabi-
» lem, respectu totius Officii, quod per mo-
» dum unius est præceptum. Verum hoc merito
» rejicitur ab aliis.

» 2. Est mortale, si omittas vel unam inte-
» gram ex Horis, quæ sunt septem, Matutinum
» cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, No-
» na, Vesperæ, et Completorium: vel dimi-
» diam etiam ex brevioribus, ut docent *Fern.*
» *Regin. Suar. Laym.*, contra *Bon. et Less.*
» vel ex Matutino 9. Lectiones cum responso-

» riis, ut *Sanch*. 1. *mor*. c. 18. aut partem » æquivalentem Horæ uni minimæ, ut *Suar*. » *de rel*. t. 2. *lib*. 5. *cap*. 25. *et Gavantus*; » vel, ut alii, unum Nocturnum. Vide *Bonac*. » *dub*. 1. *q*. 1. *p*. 1. *Dian*. *p*. 2. *tom*. 12 *R*. 26. » *et* 41.

Quæritur, quænam sit parva materia in omissione Officii? *Azor*., *Nav*. *Vill*. *etc*. *apud Concin*. *t*. 2. *pag*. 447. *n*. 4. tenent peccare mortaliter, qui omittit dimidiam, vel, ut alii dicunt, tertiam partem Horæ etiam parvæ, quia talis pars respectu illius Horæ jam est notabilis materia. Sed probabilius id negant *Less*. *l*. 2. *cap*. 37. *num*. 52. *Bon*. *D*. 1. *q*. 5. *p*. 1. *n*. 2. *Contin*. *Tournely tom*. 1. *pag*. 645. *v*. *Dico* 2. *cum Suar*. *Pontas*, *Vanroy*, *item Pal*. *Garc*. *Trull*. *Pell*. *Led*. *etc*. *apud Conc*. *l*. *c*. Ratio, quia licet illa pars sit notabilis respectu Horæ parvæ, est tamen levis in se, et respectu totius Officii quantitas respicienda est; non autem cujuslibet Horæ. Verius enim est præceptum Officii non esse septuplex ex septem Horis dicendi, sed unum præcipiens unicum Officium constans septem partibus, ut patet ex *c*. *Dolentes*, *de Celebr*. *Miss*. ubi præcipitur sub uno præcepto Officium recitari his verbis: *Præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium, nocturnum pariter et diurnum, quantum eis Deus dederit, studiose celebrent pariter, et devote*. Propterea quod *Pal*. *D*. 2. *p*. 5. *n*. 1. *Bon*. *D*. 1. *q*. 5. *p*. 1. *n*. 6. *Roncag*. *q*. 5. *R*. 2. *pag*. 154. *Spor*. *tom*. 3. *pag*. 73. *n*. 94. *Tamb*. *c*. 5. §. 2. *n*. 11. *Elbel*. *t*. 2. *pag*. 547. *n*. 367. *Holzm*. *tom*. 1. *pag*. 442. *n*. 455. *Salm*. *c*. 3. *n*. 23. *cum Trull*. *Pell*. *Leand*. *etc*. *Croix l*. 4. *n*. 1220. *cum Laym*. *et Fill*. probabiliter dicunt esse levem materiam omittere minus,

quam integram Horam parvam. Sic enim *Elbel l. c. et Croix n.* 1204. *cum March. Pell. Tamb. et aliis*, ratione parvitatis materiæ, probabiliter dicunt non peccare graviter, qui omitteret totam Vesperam Sabbati sancti. Ceterum, ut recte ajunt *Busemb. ut supra*, *et Mazzotta* (contra *Sot. Escob. Philib. etc. apud Salm. n.* 22.) improbabilis est opinio, quod una parva Hora, prout Tertia, Sexta, etc. sit levis materia.

Ita etiam tenendum peccare graviter, qui omittit unum nocturnum integrum, ut bene censent *Wigandt pag.* 423. *Holzm. p.* 441. *num.* 455. *Elbel pag.* 539. *num.* 397. *Croix lib.* 4. *num.* 1202. *et Concina pag.* 468. *n.* 5. cum communi contra *Leand. Vercell. etc. apud Conc.* Qui putat etiam esse gravem materiam omittere tres Lectiones cum Responsoriis, sed probabiliter huic contradicunt *Sanch. lib.* 1. *Dec. c.* 10. *n.* 7. *et Diana p.* 2. *tr.* 12. *R.* 41. Intellige, si Lectiones cum Responsoriis sint tales, ut parvam Horam non adæquent. Unde bene concludunt *Sanch. dub.* 11. *n.* 2. *Pal. p.* 5. *n.* 2. *Less. c.* 37. *n.* 57. *Bon. p.* 1. *n.* 2. *et Salm. d. num.* 23. *cum. Trull. Pell. etc.* illam universe censeri parvam materiam, quæ non pertingit ad quantitatem unius integræ Horæ. Immo *Salm. ibid.* admittunt in Officio longiori, puta Dominicæ, adhuc majorem materiam posse esse levem; sed huic non acquiesco, nam sic etiam omissio Horæ parvæ respectu totius Officii Dominicalis posset dici parva materia, quod minime est admittendum, cum Hora etiam parva ex communi DD. sensu videatur materia absolute gravis respectu cujuscumque Officii. Necnon bene addunt *Holzm.*, *et Croix* censeri gravem omissionem, si de Hora parva aliud nimis modicum diceretur.

148. » 3. Sive omissio Horarum (abstrahen-
» do a multiplicatione actuum voluntatis) sit
» unum numero peccatum, ut vult *Bon.* sive
» sint plura formaliter, ut docet *Less.* sive
» unum multiplex, ut *Suarez*; sive unum plu-
» ribus æquivalens, ut *Fill.* loquitur: probabi-
» le tamen est in Confessione explicandum, quot
» Horæ sint omissæ, eo quod sit circumstantia
» tenens se ex parte obiecti, et constituens actum
» in ratione sua individuali. *Bonac. l. c. n.* 9.
» *Less. Suar. Fill.*

Hic igitur quæritur I. Quot peccata committat, qui totum omittit Officium? Alii dicunt committere septem peccata; quia pro singulis Horis diversum adest præceptum; hancque opinionem probabilem putant *Salm. c.* 3. *n.* 22. Sed verius dicendum unum tantum peccatum committere. Ita communiter *Less. c.* 37. *n.* 53. *Sanch. c.* 2. *dub.* 12. *n.* 2. *Pal. D.* 2. *p.* 5. *n.* 1. *Bon. q.* 5. *p.* 1. *n.* 8. *Ronc p.* 154. *q.* 5. *R.* 3. *Tournely t.* 1. *pag.* 646. *Concina p.* 483. *n.* 18. *Elbel pag.* 540. *n.* 398. Idemque expresse docet *S. Antonin.* 3. *p. tit.* 13. *c.* 4. ubi de hoc veram rationem assignat, dicens: *Qui omittit omnes Horas unius diei, non propterea committere septem peccata mortalia, sed unum, et tanto gravius, quanto plus de Officio omittit, quia totum Officium unius diei cadit sub uno præcepto.* Bene tamen advertit *Elbel l. c.* quod si quis omitteret plures Horas ex intentionibus moraliter interruptis, tunc plura committeret peccata.

149. Quæritur II. Quot committat peccata, qui Officium in mare projiciens redditur impotens ad recitandum? Hæc quidem quæstio pendet ab alia, an omissio volita in causa sit in sese peccatum? In ea quæstione *prima* sententia

negat, eamque tenent *Laym. tr.* 2. *c.* 3. *n.* 5. *Azor. tom.* 1. *l.* 4. *c.* 3. *qu.* 4. *p.* 4. item *apud Salm. tr.* 20. *de Pecc. c.* 10. *n.* 25. *S. Bonav. Pal. Vasq. Fil. Cov. Sayr. Gran. etc.* Ratio, quia talis omissio dum accidit non est voluntaria in se, sed in causa, ideo tantum in causa erit peccatum. Unde juxta hanc sententiam talis committit unum peccatum tantum, nempe cum projicit Breviarium. *Secunda* tamen verior sententia affirmat, et hanc tenent *S. Th.* 1. 2. *q.* 76. *a.* 3. *ad* 3. *et q.* 77. *a.* 7. *et* 2. 2. *q.* 150. *a.* 4. ubi ait: *Si autem actus præcedens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur a peccato sequenti, quod scil. redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus, in quantum scil. aliquis dans operam rei illicitæ incidit in sequens peccatum.* Et eum sequuntur *Caj. ib. Nav. Man. cap.* 16. *n.* 8. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 45. *a n.* 27. *Pal. tr.* 2. *D.* 1. *p.* 3. *n.* 6. *et Salm. num.* 26. *cum Abul. Sot. Med. Lop. Vill. et aliis.* Ratio, quia, licet ad omissionem peccaminosam requiratur, ut adsit voluntarium in causa, ut patet ex *c. Mulieres, de Sent. Excomm.* ubi dicitur quod si quis voluntarie se inebriat prævidens occisurum Clericum, incurrit excommunicationem secuta occisione. Ergo occisio illa est vere peccatum, alias sine peccato externo non posset occisor excommunicationem contrahere. Propterea quoad casum nostrum respondetur, projicientem Offcium tot peccata committere, quot sunt omissiones quas prævidet, nisi pœniteat primi peccati, nam alioquin perseverat voluntarium positum in causa. Ita *Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 51. *Tournely t.* 1. *pag.* 657. *et Elbel pag.* 556. *n.* 42. cum communissima. Vide dicenda *l.* 5. *ex num.* 49.

150. Quæritur III. Utrum, si quis dubitat, an aliquid omiserit de Officio, teneatur id recitare? Resp. Scrupulosi non sunt obligandi ad repetendum, quia in his ut plurimum dubia, non sunt vera dubia, sed inanes apprehensiones. Quoad alios vero distinguendum: Si dubium est mere negativum, utique tenentur quia in dubio possessio stat pro præcepto, ita *Pal. D.* 2. *p.* 6. *n.* 1. *Salm. cap.* 3. *n.* 12. et alii communiter. Si vero dubium est positivum, ita ut probabiliter judices dixisse, non teneris repetere, prout docent communissime *Pal. l. c. Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 34. *n.* 3. *Tournely tom.* 1. *n.* 645. *et Salm. dict. n.* 12. *cum Pelliz. Trull. Diana*, *etc.* item *Laym. Lugo*, *Ronc. et Viva*, quos adduximus *l.* 1. *num.* 76. Item dicit *Croix l.* 4. *num.* 1255. *cum Sanch. l. c. Laym. et Ilsung*, malefacere, qui habens conjecturam, quod aliquam partem dixerit, eam repetit, quia viam scrupulis aperit; et docent *Nav.* (*apud Concin. t.* 2. *pag.* 463. *n.* 12.) sic dicens: *Non solum non tenetur repetere id quod probabiliter credit se dixisse*, *verum etiam male ageret id faciendo eo quod habitum concipiendi scrupulos superfluos sibi quæreret.*

Unde docent *Sanch. loc. cit. cum Nav. Major. et Angles*, *Croix d. n.* 1255. *cum Azor. Suar. Fil. Bonac. Tamb. ac Salm. l. c. cum Ang. Trull. et Pell.* quod bene excusaris a repetendo, si non memineris dixisse aliquid, et habens justam conjecturam credendi quod dixeris; puta (ut ajunt *Sanchez cum aliis citatis*, *et Salm. tr.* 29. *c.* 7. *n.* 7. *cum Nav. Suarez*, *Bardi*, *etc.*) si recordaris te incœpisse Psalmum, Lectionem, vel Horam, si postea non data opera distractus, vel non interruptus te invenias in fine Horæ, legendo, vel memoriter recitando

ea, in quibus ordinarie non soles errare; et hoc locum habere dicunt *Gobat. et Tamb. apud Croix n.* 1235. etiamsi habeas rationem probabilem omissionis, quia præsumptio, quod soleas perficere quod incœpisti, efficit ut nihil tenearis repetere, nisi sis moraliter certus quod non dixeris. Si vero dubites an totam Horam dixeris, vel non, censent *Salm. dict. n.* 7. quod si sæpius tali dubio labores, non teneris repetere, quia tunc facile præsumitur tale dubium oriri a scrupulis; secus, si raro. Ceterum bene ait *Croix d. n.* 1255. *cum Nav. Suar. Azor. Bon. etc.* quod si ordinarie non soleas dicere Horam posteriorem nisi post priorem, prudenter potes credere nihil omisisse.

151. » Resp. 2. Tanta est obligatio, ut in» ducat ei onus restitutionis fructuum, pro rata » omissionis Officii, qui titulo Beneficii ad Ho» ras tenetur, si elapsis sex mensibus post ade» ptam possessionem (is enim, etsi graviter pec» cet omittendo, non tamen tenetur ad restitu» tionem) culpabiliter Officium non recitaverit. » Patet ex Concil. Lateranensi sub Leone X. » Sed quia dubium fuit, utrum hoc Concilium » esset receptum, Pius V. Bullam edidit, quæ » est apud *Nav. c.* 25. qua hoc decretum con» firmat, ac declarat sic, ut qui uno die to» tum Officium omiserit, teneatur restituere » omnes fructus illi diei respondentes: v. gr. qui » accipit annue 365. florenos, teneatur pro uno » die restituere unum florenum, qui autem omi» serit Matutinum tantum, mediam partem fru» ctuum unius diei; qui reliquas Horas, etiam » mediam partem: qui vero unam ex illis, » sextam partem: eaque restitutio facienda est » vel fabricæ, vel pauperibus. *Laym. Fill. Bo» nac. d.* 1. *q.* 5. *p.* 2. *etc.* contra de la *Crux*

» et *Lopez*, apud *Dian. p.* 2. *t.* 12. *Res.* 34.
» qui dicunt, si beneficiatus intra annum per
» 8. vel 10. dies tantum omittat, non teneri
» ad restitutionem, eo quod sit servus liberalis-
» simi Domini, qui multo minus, quam Do-
» mini temporales, ad pauca attendat. * *Vide*
» *dicta l.* 3. *n.* 663. *p.* 208.) *.

» 1. Clerici Majorum Ordinum, qui solo ti-
» tulo Ordinis, et quocumque alio titulo, quam
» Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur
» ad dictam restitutionem: quia nullos perci-
» piunt fructus propter onus recitandi Officium.
» *Bon. l. c. p.* 2. *n.* 3.

» 2. Nec ii obligantur, qui ex naturali obli-
» vione, justo impedimento, bona fide, invin-
» cibili ignorantia, aut aliter absque culpa
» omiserunt. Ratio est, quia in conscientia non
» debetur pœna, ubi non est culpa. *Less. Suar.*
» *Bon. n.* 5. * (*Ita etiam Viva cum Sanch.*
» *Vide l.* 3. *n.* 665.) *.

» 3. Valde probabile est, quod qui alia one-
» ra habent, quam precum, v. gr. Pastores,
» Episcopi, etc. omittentes Horas possint reti-
» nere majorem partem fructuum istius diei,
» ratione dictorum onerum; sufficiatque dare
» tertiam partem, vel quartam fructuum: eo
» quod tantum obligentur ad restitutionem fru-
» ctuum respondentium oneri divini Officii. *Nav.*
» *Fill. Bon. p.* 3. *Dian. p.* 2. *tom.* 12. *Res.*
» 8. citans alios multos. * (*Ita etiam probabi-*
» *liter tenet Croix l.* 4. *num.* 1214. *cum San-*
» *ch. et Gob. Vide dicta l.* 3. *num.* 672. *vers.*
» *Quær.* 10.) *.

» 4. Si talis Pastor habeat tenues redditus ad
» sustentationem, videtur ad nihil obligandus;
» cum ob alia onera illi debeatur sustentatio.
» *Laym. l.* 4. *tr.* 2. *cap.* 5. Immo *Dian p.* 2.

» *tract.* 12. *Res.* 9. *Mald. tr.* 10. *c.* 2. *dub.*
» 3. dicunt eum, qui habet Beneficium valde
» tenue, verbi gratia, cujus redditus tertiam
» partem mediocris sustentationis non adaequent,
» non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad
» restitutionem. * (*Et est probabile cum Less.*
» *Sanchez*, *Pell. Red. Rodr.* Vide *dicta l.* 3.
» *n.* 674. *).

152. » 5. Restitutio haec fieri potest vel pau-
» peribus amicis, vel aliis, vel ipsi etiam Be-
» neficiato, si pauper est. Item impendi potest
» in fabricam domus, vel meliorandos agros
» Beneficii; quia haec nomine fabricae etiam in-
» telliguntur apud *Suar.*, *et Bonac.* * (*Vide*
» *dicta d. l.* 3. *n.* 672.) *. Denique aliquan-
» do compensari potest, offerendo suffragia pro
» defunctis, aliisque precibus, ut vid. *Bon. l.*
» *cit. p.* 4. * (*Idem dicunt Salm. tr.* 16. *c.*
» 2. *n.* 60. *Sed vide dicta l.* 3. *num.* 667. *et*
» 672. *ubi huic non acquievimus*) * et sic et-
» iam per alium, seu per Officium, aut preces
» ab alio ad tuam intentionem recitatas, et a
» te defunctis applicatas, satisfieri posse, docet
» *Quintan. t.* 8. *section.* 6. Nec continuo da-
» mnandum, qui ordinarie recitare solitus, se-
» mel, verbi gratia, vel bis in anno omisit,
» etsi nihil restituat, docent *Sol. Med. Fill. c.*
» 10. *n.* 316. *et* 317. * (*Sed hoc non videtur*
» *posse sustineri*, *ut merito dicunt Salm. d. c.*
» 2. *n.* 55. *cum S. Pius in sua Bulla dicat:*
» *Ut qui omnes Horas uno vel pluribus diebus*
» *intermiserit*) *.

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas
» tenetur restituere, sive erogare in usus pios,
» impendit in alios, quam vel in pauperes,
» vel fabricam beneficii, non satisfacit (secun-
» dum jus commune, ubi Concilium Latera-

» nense, vel Bulla Pii Quinti est recepta) ob-
» ligationi suæ; nisi aliud ferat consuetudo,
» vel statutum alicubi receptum; quia diserte
» præcipitur restitui pauperibus, vel fabricæ Be-
» neficii. Vide *Bon. qu.* 2. *p.* 2. *et* 4. * (*Vide*
» *d. l.* 3. *n.* 672.) *.

153. » 7. Posse aliquando beneficiatum ex-
» cusari a restitutione ob Horas neglectas, ti-
» tulo pecuniæ expensæ; intellige post omissio-
» nem Horarum; * (*Nam si ante omissionem,*
» *non excusatur; cum damnata sit Propos.* 33.
» *ab Alex. VII. dicens; Restitutio fructuum ob*
» *omissionem Horarum suppleri potest per quas-*
» *cumque eleemosynas, quas antea beneficiarius*
» *de fructibus sui beneficii fecerit.*) etsi non isto
» intuitu, in pauperes vel alios usus pios, cen-
» set *Dian. p.* 3. *R.* 57. ex *Laym. l.* 3. *s.* 3.
» *t.* 2. *c.* 12. *n.* 9. esse probabile; tum quod
» quidam Auctores ita sentiant; tum quod vi-
» deatur esse virtualis intentio omnium dantium
» eleemosynas, satisfacere per illas omnibus ob-
» ligationibus, quas suis peccatis contraxerunt:
» tum quod leges ecclesiasticæ benigne debent
» explicari. * (*Et probabile est juxta senten-*
» *tiam, quam tenent Sanch. Cons. l.* 2. *c.* 3.
» *dub.* 121. *Lugo D.* 4. *n.* 46. *Laym. l.* 2.
» *tr.* 2. *c.* 12. *n.* 9. *Salm. c.* 1. *n.* 63. *cum*
» *Pelliz. et Croix l.* 4. *n.* 1215. *cum Suar.*
» *Gob. et aliis. Vide dicta l.* 3. *num.* 700. *v.*
» *Limitant pag.* 425.) * Addit *Jo. de Salas*,
» *de leg. d.* 15. *sess.* 2. *n.* 27. *Vasq.* si Ca-
» nonicus grossam, seu corpus sui Canonicatus
» vere, et absolute lucretur, prius quam emit-
» tat Officium, non teneri ad restitutionem
» propter omissionem sequentem, eo quod pœ-
» na non sit, ut fructus jam suos factos resti-
» tuat, sed ut fructus non faciat suos. Sic ille

» apud *Dian. p.* 2. *t.* 12. *R.* 8. ut infra *art.*
» *4.* §. 6. *in fine.*
» 8. Ubi Bulla Pii V. non est recepta, pot-
» est videri probabile, beneficiatum ad dictam
» restitutionem non obligari, ut habet *Sylv. v.*
» *Clericus.*

ARTICULUS III.

Quæ excusent a recitatione Horarum.

154. *Quomodo excuset* Infirmitas? *Not. I. An excuset gravis molestia? Not. II. An excuset convalescentia? Not. III. Quid in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum? Not. IV. Quid si dubites, an possis recitare partem?*

155 *An excusentur laborantes febri tertiana, vel quartana?*

156. *Quomodo excuset*, justum impedimentum? *Et an ideo excusentur Concionatores, Confessarii, peragentes necessaria in Choro? (Vide de hoc dicta num.* 143. *v. Not.* 3.).

157. *Quomodo excuset* cæcitas, *et* carentia Breviarii?

158. *An impotens recitare totum Officium teneatur ad partem? Quid, si non habeas Officium proprium? An tenearis recitare cum socio, si nequis solus? An beneficiarius teneatur conducere socium, si non possit solus recitare?*

159. *Quomodo excuset* Dispensatio?

154. » RESP. Hæc sequentia, 1. *Infirmitas*
» gravis, v. gr. dolor notabilis capitis, ita ut

» sine incommodo, vel incremento morbi legi
» non possit. Dixi, *gravis*, quia levis, v. gr.
» dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam ali-
» quando febris tertiana, aut quartana non ex-
» cusat, cum toto die affligat. * (*Vel majore*
» *diei parte, ut Sanch. Trull. Tamb. Pell. etc.*
» *cum Salm. de Hor. Can. c. 3. num. 35.*) *.
» Ita *Nav. Fill. Laym. Bon. d.* 1. *q.* 6. *p.*
» 1. Porro totaliter excusatus non tenetur, ut
» quidam volunt, audire alium legentem, nec
» alium substituere * (*Nec alias preces; est*
» *commune apud Salm. ib. n.* 33.) * ut habet
» *Fill. et Sà, v. Horæ.* Si tamen commode
» potest, et solet legere cum socio, tenetur,
» ut habet *Less. et Bon. v. Dian. p.* 2. *t.* 12.
» *R.* 43. * (*Ita verius tenendum cum Sanch.*
» *Ronc. Spor. Croix etc. contra alios. Vide in-*
» *fra n.* 158. *vers. Item*) *.

Plura hic sunt notanda scitu necessaria. Notandum I. ratione infirmitatis excusari ab Officio non solum qui gravi laborant morbo, sed etiam qui non possunt recitare nisi cum gravi incommodo, aut probabile talis incommodi periculo. Unde satis excusantur, qui prudenter credunt vel timent ob Officii recitationem eis forte proventuram notabilem gravedinem capitis, vel cruditatem stomachi, aut virium lassitudinem, vel si credant febrim tardius esse remittendam. Ita *Sanch. cap.* 2. *dub.* 45. *n* 4. *Holz. tom.* 1. *pag.* 450. *num.* 477. *Anacl. de Hor. Can. n.* 77. *Concina t* 2. *p.* 507. *num.* 23. *et Salm, c.* 3. *n.* 35. *cum Trall. et Pell. ex. c. Clericus* 2. *Dist.* 91. ubi dicitur, quod excusat ab Officio *inæqualitas corporis*, quod non significat morbum gravem, ut bene advertit *Croix l.* 4. *n.* 1224. Et hoc probabiliter admittitur, etiamsi infirmus per magnam diei par-

tem aliquem legeret librum ad animum solandum, ut dicunt *Sanch. l. c. n.* 4. *Holzm. p.* 450. *n.* 477. *Spor. n.* 158. *Elbel pag.* 564. *n.* 462. *et Salm. loc. c. in fine cum Trull. Pell. Dian; etc.* Ratio, quia licite iste posset legere librum recreationis, non tamen sequitur quod possit, et teneatur Officium recitare, ad quod alia quidem major attentio requiritur, quæ majorem affert difficultatem.

Notandum II. non solum actu ægrotantes, sed etiam convalescentes ex gravi morbo excusari ab Officio per aliquot dies ad arbitrium prudentis, donec vires reficiantur. Ita communiter *Tournely tom.* 1. *pag.* 654. *qu.* 1. *Concina pag.* 497. *n.* 5. *Elbel pag.* 564. *n.* 461. *et alii AA. supra cit.* Et hoc admittendum, etiamsi isti Missam celebrarent, ut *Salm. d. num.* 35. *cum aliis.*

Notandum III. quod in dubio, an infirmitas sufficiat vel ne ad excusandum, potest se committere judicio Medici, ex *c. Fraternitatis, de Frig. et mal.* aut judicio Superioris acquiescere, qui in tali dubio etiam dispensare potest; vel denique potest se remittere judicio probabili viri prudentis. Ita *Sotus, Sylv. Sanch. Tamb. etc. cum Salm. c.* 3. *n.* 36. Et etiam stare potest judicio proprio, si tale judicium ipsemet prudenter ferre possit, ut probabiliter ait *Gobat apud Croix n.* 1225.

Sed quid, si his præmissis, adhuc dubium perseveret? Respondetur, si dubium sit, quod recitatio graviter læderet, tunc certe non tenetur, immo nequit recitare, quia præferendum est jus naturale servandæ valetudinis præcepto Ecclesiæ, ut dicunt *Viva d.* 1. *Præc. q.* 3. *ar.* 6. *n.* 3. *et Salm. c.* 3. *n.* 36. *cum aliis;* nisi id faceret amore virtutis, secluso periculo mor-

tis, juxta dicta *lib.* 3 *n.* 371. *cum Lugo Salm. Vill.* etc. Si vero dubium tantum sit, an indispositio pertingat ad excusandum, ut supra: tunc, cum lex recitationis possideat, et dubium sit de exemptione, utique lex est implenda. Hoc tamen currit, quando sit purum dubium; secus, si sit probabile judicium; ita *Contin. Tour. pag.* 654. *Roncaglia c.* 6. *q.* 2. *Elbel tom.* 2. *pag.* 556. *n.* 433. *Anacl. n.* 77. *Holzm. pag.* 451. *n.* 480. *Viva l. c. et Salm. d. n.* 36. *cum Sanch. Pell. Trull. et Diana.*

Notandum IV. quod, si quis ob suam infirmitatem certus est non posse totum Officium recitare, et dubitat, an possit partem, probabiliter ad nihil tenetur, ut docent *Laym. l.* 4. *tr.* 1. *c.* 6. *n.* 2. *Sanch. c.* 2. *dub.* 47. *n.* 4. *cum Nav. Viva in propos.* 54. *Innoc. IX. n.* 16. *Roncaglia c.* 6. *q.* 2. item *Suar. Sanch. Card. et aliis apud Croix n.* 1223. Nam rationabiliter iste a toto Officio excusatur, ne valde scrupulis angatur, nesciens quousque possit et teneatur recitare; hæc enim anxietas magnum illi incommodum afferret; maxime si ex recitatione verisimiliter crederet contrahere capitis gravedinem, virium lassitudinem, aut tardiorem febris remissionem.

155. Quæritur hic, an excusentur ab Officio laborantes febri tertiana, vel quartana? Absolute excusat *Leander;* sed verius dicunt *Sporer. tom.* 3. *pag.* 84. *n.* 195. *et Concina tom.* 2. *pag.* 496. *n.* 2. *et* 4. *cum Nav. Azor. Bon. et Trull.* in hoc spectandas esse circumstantias; quando enim infirmus posset recitare sine gravi incommodo diebus, quibus est immunis ab infirmitate, non apparet causa cur excusetur. An autem talis infirmus teneatur Horas anticipare, vel posponere? Negant *Canus in Relect. de*

Pœn. p. 5. *dub.* 31. atque *Henriq. et alii apud Salm. c.* 3. *num.* 94. et probabile id putant *Sanch. dub.* 55. *n.* 6. *Less. c.* 37. *n.* 43. *et Viva qu.* 3. *art.* 6. *n.* 4. Ratio, tum quia quælibet Hora suo correspondet tempori, extra quod non currit obligatio; tum quia anticipatio vel postpositio est privilegium favoris, quo nemo tenetur. Sed melius affirmant *Concina p.* 502. *n.* 10. *Tournely pag.* 665. *Less. l. c. Croix l.* 4. *n.* 1226. *Ronc. pag.* 157. *qu.* 3. *v. Ceterum, et Salm. c.* 3. *n.* 50. *cum Trull. Sanch. Azor. Villal. et Pell.* Ratio, quia Officium præcipitur recitari intra latitudinem totius diei, unde, cum præceptum jam urgeat, tenetur infirmus illud implere tempore quo potest: sicut si in die festo non potes circa meridiem Missam audire, teneri anticipare, ut ait *Concina*, recte enim regulam assignant *Busemb. de Leg. dub.* 2. *n.* 6. *pag.* 65. quod, cum quis manente vi præcepti est impediendus, tenetur prævenire. Hinc merito *Salm. loc. cit.* contrariam opinionem laxam vocant. Verumtamen valde probabile est cum *Holzm. pag.* 451. *n.* 478. *v. Confirmatur, Sporer tom.* 3. *pag.* 86. *n.* 172. *et Elbel. p.* 457. *n.* 444. quod ille, qui non potest recitare Matutinum die sequenti, non tenetur in præcedenti anticipare; tunc enim est obligatio anticipandi Officium, quando obligatio præcepti jam est incœpta; quod autem Matutinum possit dici præcedenti die, non est ex præcepto, sed ex privilegio a consuetudine introducta, quo nemo tenetur uti.

156. » 2. *Justum impedimentum*, v. gr. metus proditionis inter hæreticos. Item gravis, » vel repentina occupatio, vel opera caritatis » majoris momenti, quam Horæ; quæ sine scan- » dalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius

» omitti non possint. Quo modo, etsi Concio-
» natores, vel Confessarii aliquando excusari
» possint, idque ex benigna Ecclesiæ intentio-
» ne, ut docet *Sylv. Suar. et Laym.* etc. te-
» nentur tamen anticipare, si possint, v. g. si
» mane prævideas, te tota die confessionibus oc-
» cupandum, quæ differri non possint. Ita *ex*
» *Suar. et Azor. Bonac. l. c. p. 2. n. 1. et*
» 2. etc. communiter.

Excusantur ab Horis, qui occupantur tota die in Officiis religionis, aut caritatis, quæ sine scandalo, aut magno detrimento proprio vel alieno omitti non possunt; ita communissime *Salm. c. 3. n. 37. Roncaglia c. 6. quæst. 3. Elbel to. 2. p. 557. num. 444. Wigandt p. 432. num. 96. Holzm. tom. 1. pag. 450. n. 477. et Sporer tom. 3. p. 85. n. 161. cum Sylvest. Nav. Tolet.* etc. Hinc excusantur Concionatores, si nequeunt omittere concionem sine scandalo, aut nota, ut dicunt *Laym. l. 4, tr. 1. c. 6. n. 1. Salm. n. 37. Viva quæst. 3. art. 6. num. 6. et Wigandt loc. cit.* Item excusantur Confessarii, qui per totum diem Confessiones excipiunt, quas differre non possint, ut *Concina tom. 2. pag. 500. n. 5. Laym. Wig. et Salm. ll. cc.* Item, qui occupantur in sedandis jurgiis, aut assistendis infirmis, *Sanch. dub. 52. Ronc. d. qu. 2.* Item, qui ex Officio attendere debent publicis thesibus, *Sanchez, Salm. et Ronc.* Item habentes publicam lectionem ad Cathedram, aut Lauream acquirendam, si occupatio esset totius diei, nec possit differri sine damno proprio, aut aliorum, *Wigandt l. c. Concina p. 498. n. 2. cum Suarez.* Item Scholares, qui debeant in aliquo die Actum defendere, *Sanch. d. Dub. 52.* Super autem hac materia advertenda est Propos. 21. damnata ab Alexand. VII, quæ

dicebat: *Habens Capellaniam collativam, vel quodvis aliud Beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit, si Officium per alium recitet.* Bene autem advertunt *Laym. c.* 6. *num.* 1. *Ronc. et Wigandt ll. cc.* quod, si omnes isti sine magna difficultate possint recitationem anticipare vel postponere, ad id utique tenentur, unde bene concludit *P. Wigandt*, quod rarissime accidet casus, quod tales Officium sine culpa omittere poterunt.

» Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere quod neglexisti (nec recitando, nec audiendo), dum thurificando ad magnificat, vel Benedictus, vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam prævidendo, vel alia in Choro necessaria peragendo occapatus fuisti, quia Chorus totus pro eo, qui in re ad Officii celebritatem pertinente occupatur, videtur supplere, et non tantum suo, sed etiam aliorum ministrantium nomine recitare, aut canere. Ita *Laym. l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *num.* 7. *Henr. Sylv. Azor. Sot. Moltif. Nald. Arag. Regin.* citati a *Dian. p.* 2. *t.* 12. *Res.* 3. Idem de eo, qui Choro, organis, musicis alternis versibus respondet, dicunt *Navar Sanc. Arag. et Rodr.* apud *Laym. l. c.* scilicet eum non esse obligatum, ut etiam voce proferat, sed negat *Escob. t.* 5. *E.* 6. *V. Trull. d.* 15. * (*Vide dicta de his num.* 143. *vers. Notandum* 3.) *.

157. » 3. *Cæcitas; Bon. p.* 1. *num.* 4. etc. communiter.

» 4. *Carentia Breviarii* inculpata. Quod si tamen memoriter possis dicere, vel totum Officium, vel unam Horam, teneris. Si vero tantum scias Psalmos, vel Lectiones vel

» Capitula, dicit *Fill. t.* 2. *tr.* 23. *c.* 9. *num.*
» 187. *Nav. et Suarez*, item *Escob. E.* 6. *a.*
» 149. probabile esse, non teneri: quia Psal-
» mi, ut sic, non sunt Hora Canonica, ad
» quam tenetur Clericus. Idem dicit *Garz. de*
» *Benef. t.* 1. *part.* 12. *c.* 1. *n.* 221. *Mald. in*
» 2. 2. *t.* 10. *cap.* 2. *d.* 5. *et Jo. Sancius in*
» *select. d.* 15. *n.* 1. citati a *Dian.* eo quod
» Lectiones, et capitula sint pars, licet mi-
» nor, maxime principalis, ita ut absque illis
» non sit Officium Canonicum. Idem concedit
» *Sanch. lib.* 2. *c.* 19. in Matutino festi dupli-
» cis, vel semiduplicis. V. *Bon. p.* 2. *num.* 6.
» *Dian. par.* 2. *tr.* 12. *R.* 30. *et* 43. Verum
» hæc probare non ausim; sed potius, quod
» docet *Bonac. d.* 1. *artic.* 6. *part.* 2. impe-
» ditum ex aliqua dictarum causarum, si pos-
» sit dicere partem notabilem, ad id teneri,
» alias ad nihil. Denique si quis careret Bre-
» viario, quo uti solet, v. g. Romano, tene-
» tur legere aliud; quod habere potest, quia
» per utrumvis impletur substantia præcepti.
» *Creus. Escob. Dian. p.* 9. *t.* 9. *R.* 25.

158. Hinc primo advertenda est Propos. 54. damnata ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Qui non potest recitare Matutinum, et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.* Hinc certum est, quod is, qui caret Breviario, et nihil aliud scit memoriter, quam Laudes, aut completorium, illud sub gravi tenetur recitare, ut contra aliquos docent communiter *Sporer to.* 3. *p.* 87. *n.* 177. *Pal. p.* 6. *n.* 11. *cum Nav. Suar. Valent. etc. Wigandt pag.* 431. *num.* 90. *et Croix lib.* 4. *n.* 1230. *cum Sanch. Bonac. et Carden.* Unde secus tenetur recitare partem, quam scit memoriter, non vero tenetur memo-

riæ mandare quod nescit, *Concina pag.* 494. *n.* 6. Dicunt autem *Palaus d.* 6. *num.* 7. *cum Torre*, *et Sanctio*, *ac Fill. Garc. Tamb.* etc. *apud Sporer l. c.* quod, si haberes Psalmos, sed non lectiones Matutini, nihil teneris dicere, quia tunc deficit forma præscripta a S. Pio V. At merito *Busemb. ut supra*, id non approbat, et *Sporer d. n.* 177. ait omnino in praxi amplectendam sententiam contrariam, quam tenent *Croix n.* 1220. *et Bon. Gob. ac Leand. apud ipsum Sporer.* Ratio, quia cum possis notabilem partem Officii recitare, non est cur ab ea excuseris. Unde *Bus. cum Bon. Holzm. p.* 451. *n.* 459. *cum Illis. et Croix loc. cit. cum Laym. ac Fill.* recte hanc regulam assignant, quod si potes recitare quantum est parva Hora, teneris sub gravi eam dicere, si vero minus, ne sub veniali quidem aliquid recitare obligaris, quia talis modica pars, seorsim sumta, non censetur æstimabilis ad finem a lege intentum.

Præterea, si haberes Officium commune, et non proprium illius diei, teneris ex communi Horas recitare, ut verius sentit *Croix l.* 4. *n.* 1221. *cum Sporer et Gob.* contra aliquos. Idem tenent *Concina p.* 89. *n.* 3. *et Wigandt pag.* 430. *n.* 88. si careres Breviario Romano, et haberes aliud, puta Benedictinum, aut simile, teneris ex illo recitare. Ratio quia duplex est præceptum Officii, unum universale de Horis persolvendis, aliud de servanda formula cujuscumque diei; unde, si non potes servare unum, teneris ad aliud. Huic vero contradicunt *Salm. c.* 1. *n.* 28. dicentes non teneri, quia (ut ajunt) præceptum Officii est indivisibile, idest illud recitandi, et recitandi sub una formula; idque inferunt ex verbis Bullæ S. Pii V. ubi dicitur, *nisi hac sola forma satisfacere posse.* Hoc tamen

non obstante, prima opinio ut magis pia, et rationabilis mihi sequenda videtur. Certum est autem, quod Religiosus factus Episcopus bene potest uti Breviario suæ Diœcesis; *Conc. pag.* 392. *n.* 9.

Item, qui non potest solus recitare, tenetur adhibere socium gratuitum si potest sine magno incommodo, ut verius censent cum *Busemb. ut supra n.* 154. *Sanch. cap.* 2. *dub.* 48. *Roncaglia c.* 6. *q.* 4. *Holzm. p.* 451. *n.* 478. *Sporer n.* 181. *Croix l.* 4. *n.* 1231. *cum Bonac. et Suar. Salm. cap.* 3. *n.* 44. *Concina t.* 2. *p.* 493. *n.* 5. *cum Nav. Azor. Less. Pal. Laym. Valent. etc.* (contra *Leand. Jo. Sanch. Dian. etc. ap. eumdem Conc.*). Ratio, quia quodcumque præceptum impleri debet, quod mediis ordinariis impleri potest. Diximus *gratuitum*, quia non tenetur socium adhibere stipendio soluto, ut dicunt *Salm. cap.* 3. *n.* 42. *et Bon. p.* 2. .. 8. *cum Suar. Nav. Vill. etc.*

An autem Beneficiarius teneatur socium conducere ex fructibus Beneficii? Affirmant *Bonac.* . 1. *q.* 6. *p.* 2. *num.* 7. *cum Suar. Laym. Wolf. etc. Contin. Tourn. t.* 1. *p.* 655. *Holz.* 451. *n.* 478. *Palaus p.* 6. *num.* 14. et con..itit *Sporer tom.* 3. *p.* 88. *n.* 183. si Benefi..um sit pingue. Ratio, quia fructus Beneficii ..itur propter Officium; unde Beneficiarius de..illos erogare, ut Officium persolvat. Sed ..tradicunt *Gobat. Tamb. Diana, etc. apud ..dem Spor.* qui merito id probabile putat. ..io; quia (ut diximus *t.* 1. *num.* 665. *cum* .. *Innoc. Panorm. Sylvest. Palud: etc.*) ..atio Horarum probabilius non est de jure ..rali, seu ex justitia, sed de jure positivo ..esiæ illam præcipientis ex motivo Religio.. ut (diximus supra *n.* 145. *vers. Quær.*

I.), fructusque Beneficii non dantur pro merc cede recitationis, sed pro sustentatione Benef ciarii. Quapropter ipse non tenetur Officiu persolvere medio extraordinario, quale esset co ductio socii, tanto magis, quia Concilium L teranense (ut videre potes *d. n.* 665.) absol te excusat ab onere Officii *legitime impedito* Utraque sententia est probabilis; hinc dico quod si talis Beneficiarius omisit Officium, quod non adhibuit socium, et in bona fide fr ctus perceperit, potest eos retinere, quia meli est conditio possidentis. Secus, si ille non adh perceperit, sed innixus probabilitati hujus s cundæ sententiæ velit percipere: quia non po est inchoari possessio cujuscunque rei, nisi cu certitudine juris, ut pluries diximus. Vid. *l.* *n.* 669. *et* 761. *v. Quær. II.* Propterea dico quod si hic velit percipere fructus, tenetur s cium adhibere.

159. » 5. *Dispensatio*, quam sine causa s » lus Papa dat valide, cum causa Episcopi. » sic Subdiaconum, qui ex dispensatione Po » tificia ducit uxorem, hoc ipso liberari ab on » re Horarum, contra *Bon. et Azor.* doc » *Sanch. de matr. l.* 8. *d.* 6. *Dian. p.* 8. » 3. *R.* 34.

Papa potest dispensare in Officio, etiam cu Beneficiario, ut recte ait *Croix lib.* 4. *n.* 123 asserens esse commune. Probabilius enim, diximus mox supra cum *Sylv. Less. Panor* onus Officii non est de jure naturali, sed præcepto Ecclesiæ; et ideo potest Papa adh sine causa valide dispensare. Episcopum aut non potest dispensare, nisi cum causa, et c aliquo particulari, necnon ad breve tempus, dicunt *Wigandt p.* 431. *n.* 94. *Holz. p.* 45 *n.* 477. *Conc. p.* 398. *n.* 6. *et Croix ibiden*

i cum *Tamb.* inquit sic esse usum receptum. usa autem justa dispensandi est, si dubitatur morali impotentia Clerici, ut *Croix l. c. ex Thom.* 2. 2. *q.* 147. *art.* 4. Dicit autem *obatus ap. Croix*, idem posse Vicarium Generalem; sed hoc intelligendum, si habeat speile mandatum ab Episcopo, juxta dicta *l.* 3. *im.* 1033.

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ sint Horæ?

60. *Requiritur I. Ut recitentur juxta* præscriptum Breviarii Romani.

61. *Qu. I. An sit obligatio recitandi Litanias? Qu. II. An Officium Defunctorum? Qu. III. An liceat Officium in brevius permutare? Qu. IV. An possis te conformare cum Clerico privilegiato? Qu. V. An errans in Officio teneatur repetere?*

162. *Requiritur II.* Pronuntiatio vocalis.

163. *Qu. I. An satisfaciat legens, si se non audiat? An autem satisfaciat submisse recitans in Choro? (Remissive ad l.* 3. *n.* 675. *v. Dub.* 4. *) Qu. II. An si recites Officium in Choro, vel cum Socio, tenearis repetere quæ non percipis? Qu. III. An satisfaciat surdus, vel surdaster recitans in Choro?*

164. *Requiritur III.* Pronuntiatio integra.

165. *Quomodo peccet mutilans verba? Quid, si recites cum socio mutilante?*

166. *Requiritur IV.* Pronuntiatio continuata.

167. *An Matutinum possit separari a Laudibus? Et an tunc si obligatio terminare Horas et Matutinum cum Pater, et Oratione*

160. » RESP. In recitatione Horarum sequentes circumstantiæ sunt servandæ : I. Ut recitentur *juxta præscriptum Breviarii Romani*, jussu Pii V. editi, saltem publice. Excipe Religiosos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis, et Ecclesias, quæ 200. annis ante institutionem Breviarii per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim sine consensu Episcopi illud mutare non possunt. Privatim tamen omnibus etiam Regularibus probabile est, licere ex consuetudine uti Romano, ut docet *Less. c. 7. d. 12. Rodr. et Sà*, *v. Horæ*, *Bon. d. 1. q. 3. p. 1.* Adde, quod qui eo utitur, ne in Choro quidem obligetur ad Psalmos pœnitentiales, graduales, Officium Defunctorum, excepto die Animarum. Officium tamen B. V. in Choro recitari debet, ubi est consuetudo. Ita *Fill. et Bon.* ex Bulla Pii V. et Clem. VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum, tum quia sunt pars Officii eo die; tum quia peculiaris de ea te est constitutio. Ita *Bon. loc. c. ex Fill.* Etsi contrarium probabile esse dicat *Diana p. 2. tom. 12. R. 12. ex Vasq.* Item *Escob. t. 5. E. 6.* Quod si ex inadvertentia, vel necessitate, v. g. quia lectiones de festo nullas habes, Officium mutes, ita ut dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contra, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licet consultum sit repetere ea, quæ ad proprium Officium pertinent : si vero studio idem mutes, aliud sentiendum videtur, cum ratio non sit eadem. Quamquam, quod eo casu venialiter tantum pecces, nec tenearis repetere, vel restituere quidquam, eo quod

» substantia præcepti sit impleta, probabile esse
» censent *Escob. tom.* 5. *E.* 6. *c.* 5. *Dian. p.*
» 3. *t.* 12. *R.* 3. item *Caj. Sylv. Binfeld. Az.*
» *Valent. Less. Fill. etc.* citati a *Bon. d.* 1. *q.*
» 1. *p.* 1. *n.* 17. *et Dian. loc. c.* contra alios
» multos quos citat, et sequitur *Barb. Laym.*
» vero *l.* 4. *t.* 1. *cap.* 4. cum *Suar.* limitat,
» nisi per fraudem, ut si multo longius in mul-
» to brevius, v. gr. paschale, mutetur (licet
» *Caram.* apud *Dian. p.* 7. *t.* 11. *R.* 16. con-
» tra communem sentiat, etiam sic præceptum
» impleri, et venialiter tantum peccari); aut
» idem pro libito toto anno dicatur; quia est
» gravis inordinatio. V. *Trull. d.* 14. *n.* 11.
» ubi docet, eum qui per errorem legit hodie
» de Sancto, qui cras v. g. colitur, posse cras
» legere de Sancto, qui hodie celebratur, ne
» is hoc anno omittatur; immo ita faciendum esse
» vult *Quintan. t.* 8. *sing.* 10. Verum contra-
» rium rectius tenet *Vill.* eo quod præstat se-
» mel, quam bis, errare; idque multis bene
» confirmat *C. Lugo Resp. m. l.* 5. *d.* 8. Si-
» militer eum, qui per errorem vel oblivionem
» in festo duplici, vel semiduplici non recita-
» vit de proprio, posse de eo legere primo die
» non impedito 9. lectionum Officio, docet
» idem *Quintan. t.* 9. *s.* 9. esse probabile. Ve-
» rum et hoc merito rejicit *C. Lug. loc. c.* et
» ipse *Quintan.* contrariam sententiam agno-
» scit probabiliorem. Denique, qui in aliquibus
» Horis erravit, legendo v. gr. de feria, quan-
» do erat de festo, vel contra, agnoscens er-
» rorem non debet eum continuare, sed reli-
» quas Horas legere juxta Officium eo die cur-
» rens, ut in his saltem conformet se toti Ec-
» clesiæ, vel communitati, cujus est pars, et
» observet legem, quantum potest. *C. Lugo*
» *loc. c.*

161. Quæritur hic I. An sit obligatio sub gravi recitandi Litanias in diebus S. Marci, et Rogationum? *Prima* sententia communior affirmat, eamque tenent *Glossa in c.* 3. *de Consecr. Dist.* 3. *Pal. D.* 2. *p.* 2. *n.* 13. *Bon.* *q.* 3. *p.* 1. *n.* 13. *Tournely t.* 1. *pag.* 631. *Concina t.* 2. *pag.* 387. *n.* 23. *Viva q.* 1. *art.* 2. *num.* 2. *Sporer tom.* 3. *pag.* 74. *n.* 95. *Croix l.* 4. *n.* 1290. *Mazz. tom.* 1. *p.* 301. *Holz. p.* 450. *n.* 475. *et Salm. cap.* 1. *num.* 23. *cum Suar. Bon. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia in Rubrica (*post Fer.* 2. *Dom.* 5. *post Pasch.*) sic dicitur: *Qui non intersunt processioni Litaniarum, dicant illas privatim post Matutinum, cum suis precibus, et orationibus.* Verbum autem *dicant* importat grave præceptum, quando materia est gravis (qualis sine dubio est materia Litaniarum), ut docet *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 4. *ar.* 24. Idque confirmatur ex Declarat. S. C. (*apud Gavan. Rubr. Brev. Sect.* 6. *c.* 16.) qua dictum fuit, eos qui interfuerunt processioni, at non cecinerunt, teneri Litanias repetere, vel dicere privatim. *Secunda* vero sententia negat, quam tenent *Diana p.* 4. *tr.* 4. *R.* 243. *cum Vasq. Graff. et Homob.* item *Machad. Pellizz. Molfes. Ant. a Spir. S. Philib. Tancredi, et Marchant. ap. Salm. l. c.* qui probabilem putant, sicut censet etiam *Mazzotta l. cit.* Ratio istorum, quia nullibi adest de hoc præcisum præceptum obligans sub gravi. Nec obstare dicunt Rubricam allatam, nam verbum *dicant*; inquiunt non continere præceptum, ut tenet *Cajet.* 2. 2. *q.* 166. *art.* 9. *in Solut. ad* 2. ubi dicit: *De modo vero loquendi, puta, quia lex utitur imperativo modo; quod non inducit vinculum præcepti; modus enim hujusmodi imperium grammatice denotat, non juridice.*

Vel censent saltem non inducere præceptum grave, ut docet *Navar. Man. c.* 23. 49. dicens: *Leges aut Canonicæ, quæ non habent præceptiva vel prohibitiva, sed solum ordinativa, vel constitutiva, etiamsi sint imperativi, modi qualia sunt illa* faciant, dicant etc. *quæ secundum communem intellectum non significant præceptum.* Et hoc videtur esse juxta doctrinam *D. Thomæ*, qui *loc. cit. ad* 2. dicit: *Nec in lege Ecclesiæ omnes ordinationes obligant ad mortale.* Et idem dicunt *Sà v. Lex*, *n.* 6. *et Sayr. l.* 3. *c.* 7. *n.* 16. Ideo hanc secundam sententiam improbabilem dicere non audeo; sed prima mihi magis arridet, quia (ut asserunt *Tourn. l. c. et Anacl. p.* 194. *num.* 36.) ubique viget consuetudo recitandi Litanias, quae est optima legum interpres.

Quæritur II. An sit obligatio gravis recitandi Officium Defunctorum? Negant aliqui, quorum opinionem putant probabilem *Mazz. t.* 1. *pag.* 301. *et Gob. ac Tamb. ap. Croix lib.* 4. *num.* 1289. Sed verius affirmandum cum sententia communi, quam tenent *Tourn. p.* 631. *Concina p.* 387. *n.* 14. *Pal. l. c. n.* 23. *Bon. n.* 12. *Viva q.* 3. *art.* 2. *Sporer p.* 74. *n.* 95. *Holz. p.* 450. *n.* 475. *cum Anacl. Stoz. etc. Salm. c.* 1. *n.* 22. *cum Anton. a Spir. S. et Pelliz.* qui ait oppositam opinionem non esse probabilem, at *Croix l. c. cum Suar. et Diana* dicit non esse satis tutam. Ratio, quia hæc obligatio jam introducta est ex consuetudine, quæ, cum universe, et constanter cum gravi incommodo observetur, non est ab ea recedendum, juxta dicta *l.* 3. *n.* 1009. *v. Dub. III.* Et ob hanc rationem *Diana pag.* 4. *tr.* 4. *R.* 243. licet oppositam sententiam conatus sit patrocinari, tandem dixit non audere a communi sententia recedere.

Quæritur III. An sit peccatum mortale, Officium dici in aliud brevius permutare? Ante omnia notanda est Propos. 34. damnata ab Alex. VIII. quæ dicebat: *In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto.* Et sic pariter excluditur Officium Pentecostes, ut bene ajunt *Salm. c.* 3. *n.* 19. et alii communiter. E converso, qui ex inadvertentia dicit unum Officium pro alio, nihil tenetur repetere, ut communiter docent *Busenib. ut sup. n.* 160. *Less. l.* 2. *c.* 37. *n.* 77. *Anacl. p.* 190. *n.* 62. *Viva art.* 2. *n.* 6. *Continuator Tournely pag.* 629. *q.* 4. *Concina to.* 2. *pag.* 481. *n.* 13. *Laym. l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 5. *cum Sylv. Cajet. Azor. et Less. Abelly Append. pag.* 456. *n.* 2. *Croix l.* 4. *num.* 1351. *et Salm. c.* 3. *num.* 21. *cum Vill. Trull. etc.* Ratio, quia non præsumitur Ecclesia velle, aliquem uno die bis ad tantum onus obligari. Dicit autem *Laym. d. num.* 5. consilium esse (non vero obligationem) subjungere propria Officii omissi. Immo rationabiliter advertit *Tournely l. c. cum eod. Laym. Bon. etc.* quod, si dictum fuerit Officium notabiliter brevius, puta Officium Sancti loco Dominicæ, debet fieri compensatio, recitando novem psalmos ex primo Nocturno. Circa vero quæsitum quatuor sunt sententiæ: *Prima* absolute negat esse peccatum mortale, hancque tenent *Less. l.* 2. *c.* 37. *n.* 77. *Caj. v. Horæ*, *c.* 2. *Sylvest. eod. v. n.* 15. *Az. p.* 1. *l.* 10. *c.* 10. *q.* 2. item *Vill. Diana*, *Anton. a Sp. S. etc. apud Salm. c.* 3. *n.* 18. Ratio, quia ad implendum præceptum Officii sufficit, ut in substantia impleatur, idque fit cum septem Horæ dicuntur. Et hanc sententiam probabilem putant *Salm. n.* 18. *et Carden. ac Gobat apud Croix l.* 4. *n.* 1250. Et hisce olim adhæsi; sed nunc verius

censeo *cum Roncaglia cap.* 5. *q.* 6. eam sustineri non posse, quia cum recitatur Officium notabiliter brevius, tum illud non impletur neque in ejus forma, neque in substantia æquivalenti; juxta secundam sententiam, quam mox afferemus.

Secunda igitur sententia, quam tuentur *Bon. q.* 3. *p.* 1. *n.* 18. *cum Suar. et Fill. Laym. l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 4. *et* 5. (quem male citant *Salm.* pro prima sententia) *Anacl. p.* 190. *n.* 61. et probabilem putant *Pal. D.* 2. *p.* 2. *n.* 17. *ac Holz. p.* 445. *v. Sed petes*, tenent non peccare graviter, qui mutat officium in æquale, vel fere æquale. Ratio, quia, ut dicitur in *l. Fin. ff. Mandati: Forma reipsa servatur, si per æquivalens id fiat.* Hinc dicunt AA. citati, quod Pontifex in assignanda forma specifica pro recitatione Previarii potius respexit ad quantitatem tamquam formam substantialem, quam ad qualitatem Officii, quæ est forma accidentalis, sive modus recitandi. Dicitur *non peccare graviter*; nam mutans Officium, adhuc in æquale, sine causa, nequit excusari a veniali. Causa autem excusans potest esse, v. gr. necessitas studendi, concionandi, docendi, itinerandi, ut dicunt *Viva qu.* 3. *art.* 3. *num.* 4. *et Sanch. Nav. ac Tamb. apud Croix l.* 4. *num.* 1252.

Tertia sententia, quam tenent *Palaus D.* 2. *p.* 2. *n.* 18. *Concina to.* 2. *pag.* 480. *n.* 11. *Tournely pag.* 629. *Holzm. pag.* 444. *n.* 466. *Salm. cap.* 3. *num.* 20. *cum Reg. Suar. Bell. Garc. Trull. Rodr. Fill. Led. Machab. etc.* docet esse mortale Officium mutare, etiam in æquale, etsi semel. Ratio, quia S. Pius V. in sua Bulla, *A nobis*, præcepit Officium recitandum in specie, et in individuo sub forma unicuique diei assignata, dum dixit: *Hoc nostrum Bre-*

viarium præcipimus observare quoscumque, qui Horas Canonicas dicere debent, dicendum ex hujus Romani Breviarii præscripto et ratione omnino teneri, neminemque nisi hac sola forma satisfacere. Unde dicunt Auctores hujus sententiæ, præceptum Officii non esse de recitando in genere, sed secundum formam præscriptam, nimirum tali die, de tali Sancto, de tali Dominica etc. quod ad substantiam pertinet.

Quarta demum sententia, quam tenent *Sporer p.* 78. *n.* 624. *Ronc. c.* 5. *q.* 6. *Viva q.* 1. *art.* 2. *n.* 4. *Elbel p.* 556. *n.* 433. *Tamb. c.* 5. §. 2. *n.* 20. et probabilem putant *Laym. c.* 5. *n.* 4. *cum aliis apud Salm. num.* 21. docet peccare graviter, qui frequenter Officium mutat; venialiter vero qui mutat raro, puta ter vel quater in anno; modo mutatio non fiat in Officium notabiliter brevius, atque sine causa; nam ex aliqua rationabili causâ, nempe studii, itineris, infirmæ valetudinis, magnæ defatigationis, vel specialis devotionis erga aliquem Sanctum, nec etiam erit veniale, ut dicunt *Viva l. c. et Nav. Carden. ac Tamb. ap. Croix lib.* 4. *n.* 1251. Rationem autem, cur frequens mutatio Officii sit mortale, alii dicunt esse, quia talis mutatio videtur virtualis contemtus Ritus Officii. Sed hæc ratio non convincit; nam verius negatur cum *D. Thoma* 2. 2. *q.* 186. *art.* 9. *n.* 3. (quem sequuntur *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 5. *n.* 8. *et alii*) quod frequentia transgressionum involvat contemptum legis; sic enim ait S. Doctor: *Dicendum, quod tunc aliquis transgreditur ex contemtu, quando voluntas ejus renuit subjici ordini legis vel regulæ, et ex hoc procedit ad faciendum contra legem; quando autem e converso propter aliquam causam, puta concupiscentiam, vel iram, inducitur ad ali-*

quid faciendum contra statuta legis, non peccat ex contemtu; etiamsi frequenter peccatum iteret. Ratio aptior est, quia ipsa frequens Officii mutatio (ut ait *Laymann*) evaderet gravis perversio ordinis; nam, licet qualibet variatio, scorsim sumta, sit venialis ratione parvitatis materiæ, omnes tamen intra annum coalescunt, et graviter perturbant ordinem Breviarii præcepti pro totius anni Officiis, quæ simul sumptæ unum complexum faciunt. Ex his sententiis (ut meum proferam judicium) prima, pace tantorum DD. qui eam tuentur, vix (ut dixi) sustineri potest; secunda et tertia satis probabiles videntur, sed quartam æquiorem puto.

Juxta autem omnes præfatas sententias, probabiliter excusant a mutatione Officii sequentes causæ, videlicet. I. Si alio pergis, potes recitare Officium illius loci, ut dicunt *Laym. l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 3. *Holzmann. p.* 445. *n.* 466. *v. Diximus, cum Stoz. et Bon. ac Tamb. ap. Croix l.* 4. *n.* 1253. Excipit vero *Holzm. cum Pal. Tamb. Cherub. etc.* Religiosos, quia isti tenentur ad Breviarium sui Ordinis ex vi professionis, cujus vinculo obligantur quocumque ierint. Probabiliter autem dicit *Croix num.* 1244. cum *Suar. Quintan. et Gobat.* quod si sis alicubi tamquam advena, potes recitare Officia tuæ patriæ. Additque *Gobat. ibid.* quod si mutes domicilium, potes compensare Officia omissa in priori loco. II. Capellanus potest illi se conformare in Officio, *Holzm. l. c. cum communi* ex Decr. S. C. Rituum ann. 1605. Idque magis firmatur ex *Clement. Dignum, de Cel. Miss.* ubi commensalibus et Domesticis Cardinalium, et Episcoporum indulgetur uti Officio et Breviario, quo hi utuntur. Idem dicitur de Capellano Monialium, qui cum possit legere

Missam de Sancto Ordinis, ita etiam potest de eo dicere Officium; Rubrica enim monet Officium cum Missa concordandum. *Holz. l. c. et Croix n.* 1254. *cum Gob. Stoz. Tamb. Quintanad.* Idem probabiliter dicit *Laym. l. c. et Gobat* apud *Croix num.* 1253. de eo qui obit exercitia apud Religiosos. III. Beneficiatus potest recitare sub ritu primæ classis cum Octava Officium sui Tituli, ut *Lugo Resp. Mor. l.* 5. *Dub.* 8. *num.* 10. *et Holz. l. cit. cum Tamb. Gob. Clericato, etc.* Beneficiarius autem, qui habet duo beneficia, debet recitare Officium loci, ubi residet; *Concina p.* 392. *n.* 10. IV. Si recites cum socio, cujus ritui potes te conformare ex causa, ut dicunt alii; sed etiam sine causa, ut sentiunt *Viva q.* 3. *art.* 2. *num.* 8. *cum quintanad. et Henr. Roncagl. c.* 5. *q.* 5. *pag.* 155. *cum Portell. ac Dian. p.* 2. *tr.* 12. *R.* 35. Et hoc satis probabile mihi videtur, modo Officium permutetur in æquale, vel quasi juxta enim secundam sententiam circa permutationem Officii, quam supra probabilem diximus, quælibet rationabilis causa sufficit ad mutandum officium in æquale; satis autem rationabilis causa hic ipsa societas videtur, dum Clemens Rom. *l.* 4. *Const. c.* 34. (*apud Bon. p.* 2. §. 1. *num.* 7.) admonet fideles, ut *saltem duo, vel tres orent*, juxta illud *Matth.* 18. *Ubi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.*

Quæritur IV. An possis te conformare cum Clerico privilegiato in Officio breviori? Absolute negat *P. Concina p.* 393. *n.* 12. Affirmant vero, adhuc nulla accedente causa, *Roncaglia l. c. Stoz. ap. Holzm. p.* 445. *v. Diximus*, *Diana p.* 2. *tr.* 12. *R.* 35. *cum Portell. Tamb. dict. num.* 27. *cum Henr. et aliis*; item *Trull.*

Rodr. et Leand. ap. Concinam l. c. Ratio istorum, quia in correlativis eadem est habenda ratio; unde privilegium unius extenditur ad alium, ex *l. fin de Acceptis.* Præterea, cum quisque licite possit in Officio socium adhibere, si non posset Officium illud brevius cum socio recitare, videretur privilegium aliquo modo juri suo derogare. Alii autem dicunt, ut *Croix n.* 1256. *Holz. l. c. Sporer p.* 79. *num.* 123. *et Gob. de Hor. Can. n.* 911. tunc posse socium conformari cum privilegiato saltem semel vel iterum, quando iste ob aliquam rationabilem causam, puta infirmitatem, debilitatem visus, et similem, difficulter posset suo privilegio uti, nisi juvetur a socio. Verumtamen harum opinionum neutra mihi satisfacit; ratio enim correlativorum, ut supra, non convincit, cum ipsa quidem valeat pro correlativis necessariis, ut sunt viri et uxores, non vero pro voluntariis, nimirum pro sociis, qui pro eorum libito socii evadunt. Ratio autem sola infirmitatis, seu difficultatis priviligiati in recitando non videtur sufficiens, ut possit excusare socium ad officium permutandum in aliud notabiliter brevius.

Quæritur V. An qui hodie ex errore recitavit de Sancto omisso proprio illius diei, possit alia die Officio prætermisso recitare? Dicunt *Pelliz. tr.* 5. *c.* 8. *n.* 74. *Quintanad v. sing.* 9. *n.* 3. *et Salm. cap.* 3. *n.* 21. melius facere se conformando cum communi ritu Ecclesiæ, sed probabiliter posse etiam recitare de Officio omisso. Attamen *Lugo Respons. moral l.* 5. *dub.* 8. *n.* 2. *et Villal. p.* 1. *tr.* 22. *n.* 3. *cum Busemb. ut supra* tenent omnino recitandum Officium diei currentis. Ratio, quia Ecclesia tum solum præscribit Officium transferri, cum est impeditum a Dominica, vel Officio majori. Hæc

quidem sententia est probabilior, sed prima non videtur improbabilis cum *Felice Potestate p.* 53. *n.* 448. *et Tamb. c.* 5. §. 2. *n.* 29. Ratio, quia, sicut rite transfertur Officium de Sancto ob impedimentum diei ad alium diem non impeditum, ita videtur rationabiliter posse Officium tranferri ob impedimentum morale, quale censetur error, vel ignorantia, ne Sanctus in illo anno suo onore privetur.

Si autem advertas errasse postquam multum processeris in Officio indebito, puta si dixeris Matutinum, tunc potes vel prosequi, vel reliquum recitare de Officio debito, ut dicunt *Less. l.* 2. *c.* 37. *num.* 77. *Ronc. p.* 155. *q.* 6. *et Salm. c.* 3. *n.* 21. *cum Vill. Quintan. Trull. etc.* Sed puto cum *Croix l.* 4. *num.* 1255. *et Tamb. d.* §. 2. *n.* 31. melius esse recitare de proprio, ne errorem prosequaris.

Si vero oblitus es aliquam partem Horæ, sufficit illam recitare, quin aliud repetas, ut recte dicit *Croix l.* 4. *n.* 1311. *cum Nav. Vasq. Sanch. Bon. Fill. Abelly, etc.* Secus tamen probabilius censent *Armilla, et alii ib.* (contra *Vasq.*) totam Horam esse repetendam, si omiseris partem notabilem ex culpa, quia est obligatio (saltem sub levi) ut orationem continuatam secundum ritum præscriptum facias; sed vide *infr. n.* 168.

162. » II. *Pronuntiatio vocalis* exterior; ea
» enim est de substantia præcepti. Et si qui-
» dem cum socio legis (quod recte fit, et est
» conforme primæ institutioni Ecclesiæ, ac pub-
» lico orandi ritui, estque licitum, etiamsi is
» ad eas non obligetur, nec interius attendat,
» *Bonac. q.* 3. *p.* 2. §. 1.), ea pronuntiatio
» adhibenda est, ut ab eo exaudiri possis, eum-
» que audire, vicissim. *Sà*, tamen v. *Horæ*,

» putat satisfieri, etsi quædam non percipias, » quæ a socio dicuntur: Si vero solus legas, » ita legendas esse, ut audire te ipsum possis, » docent *Regin.* et *Suar.* Sed probabile est id » non requiri, cum Ecclesia id non præcipiat, » ut docent *Azor. p.* 1. *l.* 10. *c.* 11. *q.* 4. » *Bonac.* et *Dian. res.* 11. admittitque *Fill.* » *tr.* 23. *c.* 3. *n.* 117. pro scrupulosis. Si plu- » res duobus recitent Officium simul, non debet » unus unum, alter alterum, tertius tertium » versum recitare, sed alternatim, facto duplici » tantum choro, sive plures sint ex una parte, » sive pauciores, quia sic habet usus, et pra- » xis Ecclesiæ: secus est de lectionibus, quarum » primus primam, secundus secundam, tertius » tertiam recitat; imo alicubi consuetudo per- » mittit, ut omnes ab uno recitentur, aliis au- » dientibus. *Bonac. in dist.* 1. *q.* 5. *part.* 2. » §. 1. ex *Suar. Azor.* et *Layman*, addens » etiam satisfacere eum, qui lectiones, vel ora- » tiones, vel capitula, vel responsoria tantum » audit, et non recitat. V. *Bonac. l. c. Trull.* » *d.* 16. *num.* 17.

Communis est sententia, ut tradunt cum *Busemb.* mox supra *Salm. c.* 3. *n.* 6. *cum Suar. Pell.* et *Croix lib.* 4. *num.* 1298. *cum Bonac. Fill. Reg. Stoz. Tamb. etc.* bene satisfacere, qui audit a socio Lectiones, Responsoria, Capitula, et Orationes, ac Antiphonas, ut bene addit *Croix l. c. cum AA. citatis.* Et probabiliter sentiunt *Pelliz.* et *Anton. a Spir. S. apud Salm. l. cit.* (contra *Croix loc. ut supra*, *cum Gob.* et *Dian.* ac *Mazz. t.* 1. *pag.* 302.) adhuc satisfacere eum, qui solus dicit Psalmos, et Lectiones audit; vel qui partem Psalmorum dicit solus, et partem cum socio, quia satis communicat in ea parte quam audit, et cui ex recepto usu jam satisfit per auditum.

163. Quæritur autem I. An recitans Officium debeat se audire, ut satisfaciat? Affirmant *Pal.* *p.* 3. *n.* 6. *Suar. l.* 4. *de Rel. c.* 7. *num.* 6. item *Pelliz. Reg. et Ant. a Spir. S. apud Salm. cap.* 3. *n.* 5. Quia (ut dicunt) ad hoc, ut oratio sit vocalis, debet voce proferri; verba autem, quæ tantum inter dentes modulantur, non sunt vox, sed potius inchoatio vocis. Sed satis probabiliter dicunt satisfacere *Laym. c.* 5. *n.* 8. *Azor. p.* 1. *l.* 10. *c.* 11. *q.* 4. *Sporer p.* 76. *n.* 110. *Tourn. t.* 1. *p.* 644. *Diana* 7. *p. tr.* 11. *R.* 16. *Salm. c.* 3. *n.* 5. *cum Rodr. Trull. Leand. etc.* et idem docet doctissimus *Sylvius* (*in Res. v. Horæ num.* 3.), cujus doctrinam noster SS. P. Bened. XIV. in multis locis suarum Bullarum magni æstimat; hic Auctor sic suam sententiam profert, et probat; *Sufficit etiam si te non audias, quia nullo jure probatur recitantem Horas teneri ad se audiendum, cum præceptum obliget ad dicendum, non ad audiendum Horas.* Quod autem sic recitans jam vocaliter oret, hanc rationem subdit: *Quia oratio potest ore, et voce fieri etiamsi non audiatur ab ipso recitante, et ex se sit sonus quidam formatus ex allisione aëris ad dentes et labia.* Ratio igitur est, quia ad satisfaciendum Horis non præcipitur auditio, sed tantum recitatio sive pronuntiatio verborum, quæ dicitur vocalis; ut autem pronuntiatio hæc vocalis dicatur, et a mentali distinguatur, non certe requiritur elatio sive formatio vocis, alias non satisfaceret qui recitaret absque vocis sonitu, sed sufficit quod formetur aliquis sonitus verborum, licet modicus et vix sensibilis sit (recitando *a fiato*, ut vulgo dicitur), prout communiter recitant qui privatim Officium persolvunt, et sicut dicenda sunt secreta Missæ. Hic autem le-

vis sonitus, quando verba proferunt (ut bene ait *Sylvius*) ex se semper fit, cum prolatio non possit fieri, quin per linguam et labia fiat aëris compressio, ex qua necessario aliqualis sonitus formatur. Per accidens vero se habet; quod sonitus ille audiatur vel non.

An autem satisfaciant Choro, qui submisse recitant Psalmos, alteram partem audiendo? Loquendo de Choro in generali, probabiliter satisfaciunt, ut docent *Suarez tom.* 2. *l.* 4. *c.* 12. *n.* 8. *Sanchez Cons. tom.* 2. *l.* 7. *cap.* 2. *dub.* 14. *n.* 2. *Less. l.* 2. *c.* 39. *n.* 184. *Soto de Just. l.* 10. *q.* 5. *art.* 4. *Bonac. D.* 1. *q.* 3. *p.* 2. §. 1. *num.* 16. *et Salm. c.* 1. *n.* 25. *cum Fill. Arag. Trull. Villal. Philib. etc.* Ratio, quia non requiritur, ut recitantes in uno Choro audiant voces omnium recitantium in altero (quod supponitur ut certum in *Quæst. II. seq. in fin.*), cum una pars unum corpus cum altera constituat, et invicem communicent. Secus vero dicendum de Canonicis, qui si non canunt, amittunt tam distributiones, quam fructus Præbendæ, juxta dicta *l.* 3. *num.* 675. *v. Dub.* 4.

Quæritur II. An si recites Officium in Choro, vel cum sociis, tenearis repetere ea quæ non satis percipis? Communiter omnes dicunt, quod si propter strepitum aliorum non audis, bene satisfacis Officio; dubium est, an satisfacias, si non audis propter culpam Chori, vel socii? *Prima* sententia negat, eamque tenent *Bonac. D.* 1. *q.* 3. *p.* 2. §. 1. *num.* 9. *Croix l.* 4. *num.* 1294. *et Pal. D.* 3. *p.* 4. *n.* 6. qui ait te lucrari quidem distributiones Chori, sed teneri ad repetendum; modo (ut dicit *Bonac.*) pars non audita sit notabilis, secus si modica. Ratio, quia audiens non potest communicare in iis, quæ non

percipit. *Secunda* vero sententia affirmat, et hanc tenent *Sporer tom.* 3. *n.* 107. *Sabinus in sua Luce Mor. p.* 2. *tr.* 54. *n.* 26. *Tamb. l.* 2. *c.* 5. §. 4. *n.* 12. *Felix Pot. tom.* 1. *q.* 2. *c.* 3. *n.* 444. *et Salm. c.* 1. *n.* 24. *cum Trull. Dian. Pasq. et Pelliz.* item *Sà*, *et Major apud Laym. c.* 5. *n.* 8. qui non reprobant, et probabilem putat *Elbel p.* 558. *num.* 447. *cum Pelliz. et Gob.* Idem censent *Roncag. pag.* 155. *q.* 8. *Trull.* loquens de recitatione in Choro. Hi censent bene te satisfacere, si attendis quantum potes, et ob defectum Chori, vel socii non percipis quæ dicunt. Favet non parum *Sanct. Anton.* qui 2. *p. tit.* 9. *cap.* 12. sic docet: *Si quis lectionem vel aliud*, *quod in Choro legitur*, *non intelligat propter legentis ineptitudinem*, *non peccat*, *dummodo conetur intelligere saltem verba.* Ratio, quia tunc per societatem ipsam, et simul per illam tuam applicationem censeris moraliter communicare in oratione, dum intendis Deo exhibere omnes laudes et preces, quas Chorus vel socius profert. Hæcque opinio videtur satis probabilis; præceptum enim hoc Officii ex benignitate Ecclesiæ benigne est interpretandum; tum e converso valde erit anxietatibus obnoxium, quod socii in Officio semper solliciti esse debeant, ad quamnam quantitatem pervenerit omissio auditus, ut teneantur vel non repetere. Certum autem est cum *Holzm. pag.* 449. *et Roncag. d. qu.* 8. *cum Azor. et Reg.* quod non oportet in Choro audire omnes, sed sufficit unum audire, et sufficit audire in confuso saltem partem alterius Chori, licet distincte nequeas audire, ut *Salm. d. num.* 24. qui testantur hoc docere fere DD. omnes. Sic pariter est certum ut docet Innoc. IV. *cap.* 9. *de Celebr. Miss.* quod *si in Choro omittas aliquod*

dicere verbum (intellige non ultro); *non peccas*, *Chorus enim supplet*.

Quæritur III. An satisfaciat Officio surdus, qui ex obligatione Choro assistit, et suam recitat partem? Affirmant *Suar. t.* 4. *de Rel. c.* 28. *n.* 18. *Escob. de Hor. Can. q.* 4. *num.* 6. *Roncag. c.* 5. *q.* 8. *et Sà*, *ac Recafull. apud Diana p.* 9. *tract.* 9. *R.* 28. qui probabile putat. Ratio, quia hic ex una parte tenetur Choro assistere, ex alia autem non stat per ipsum, quin audiat; unde sufficit, ut præstet assistentiam quam potest, partem suam recitando; conditio enim, quam aliquis ponere tenetur, censetur impleri, quando per eum non deest, quominus impleatur; et durum est talem ad duplex officium obligare. Magis tamen mihi placet sententia opposita cum *Palao D.* 3. *p.* 4. *n.* 6. *Sanch. cap.* 1. *d.* 13. *Salm. c.* 3. *num.* 5. *et Elbel n.* 448. qui dicunt surdum lucrari quidem distributiones, sed teneri ad repetendum non audita. Nec verum est quod ille sic obligabitur ad duplex Officium, nam tenetur tantum ad supplendam partem non auditam. Ultra quam quod bene potest eodem tempore satisfacere, submisse dicendo partem alterius Chori. Secus vero dicunt *Salm. c.* 1. *n.* 24. *Elbel loc. cit. Tamb. c.* 5. §. 4. *n.* 13. *cum Suar.* de surdastro, qui possit aliquoties audire, et præstet attentionem quam potest. Et hoc probabile est, saltem si advertat in Breviario, quæ in confuso audit, ita ut bene percipiat quæ dicuntur.

164. » III. *Pronuntiatio integra*, sine synco-
» cope, et abbreviatione verborum, et sylla-
» barum, absque præcipitantia, *Bonac. dist.*
» 1. *q.* 3. *p.* 1. §. 1. Ex hoc tamen defectu
» in publico facilius peccari potest moraliter,
» ratione scandali, et severioris præcepti Ec-

» clesiæ, quam in privato. *Azor. et Fill. tom.* » 2. *lib.* 23. *c.* 2. *Escob. Dian. part.* 2. *tract.* » 12. *Res.* 32. ubi addit 1. Eum, qui cum » tali, qui ultimas syllabas abscindit, recitat » Officium, satisfacere suo Officio, nec teneri » repetere. Quando in cantu, propter nimiam » celeritatem, et abscissionem syllabarum (vel » alia de causa) audientes non possunt verba » percipere, et attendere, ordinarie tantum » esse peccatum veniale, neque obligari ad ite» ratam recitationem Officii; nisi adsit con» temptus, vel grave scandalum, seu notabilis » corruptio, et deformatio verborum, toto can» tu. V. *Diana lib.* 4. *Sylv. et Trull. dist.* 15. » ubi ex *Nav. Azor. Less. et Palao*, negant » satisfacere eos, qui cum sociis recitant ita » festinanter, ut, nondum expletis a socio ver» siculis, ipsi incipiant; quia pars, quæ an» ticipatur, non communicatur cum socio, qui » eam audire nequit. Excusant autem ex *Nav.*, » *Sà*, *et Suar.* surdum, qui alios in Choro » canentes non intelligit, nec sequi potest.

165. Peccas tantum venialiter, si syllabas ita mutiles, vel syncopes, ut verborum sensus non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate: immo nullo modo peccas, si hoc facias involuntarie ob inadvertentiam, vel balbutiem, vel inveteratam consuetudinem, quæ difficulter vinci possit. E converso non excusaris a mortali; si mutilatio esset magna, et sensus notabiliter variaretur. Ita communiter *Lessius lib.* 2. *c.* 37. *n.* 52. *Palaus D.* 2. *p.* 4. *n.* 2. *Laym. c.* 5. *n.* 8. *Anacl. pag.* 197. *n.* 50. *Sporer p.* 75. *n.* 103. *Croix l.* 4. *n.* 1302. *Salm. c.* 3. *n.* 2. *cum Trull. Pelliz. et Viva q.* 3. *art.* 2. *n.* 4. *cum Azor. Fill. etc.* quo casu teneris utique compensare partem, in qua sensus est corruptus,

recitando quantitatem æquivalentem, ut bene ajunt *Mazzotta t.* 1. *pag.* 302. *et Croix num.* 1303. Et hoc etiamsi involuntarie hoc feceris. Ceterum probabiliter dicunt communissime *Palaus l. c. Sporer n.* 102. (qui dicit hos omnes fateri) *Anacl. loc. cit. et Croix n.* 1302. *cum Suar. Garcia, et Gobat*, ac probabile putant *Salm. d. n.* 2. *in fin. cum Fill. Vill. et Leand.* quod satis imples obligationem Officii, etiamsi verba notabiliter mutes, quando servatur aliqua significatio verborum.

Hinc probabile est, quod nec teneris repetere, si recites cum socio, qui obtruncat syllabas, sed ita ut sensus notabiliter non mutetur, ut ait *Viva l. c.* Qui bene addit te non teneri ad repetendum, nisi tibi constet socium notabilem partem omisisse, quia præsumptio stat pro debita recitatione. Putarem, tamen te non excusari a veniali, si ultro recitas cum tali socio mutilante, nisi adsit aliqua causa, nimirum si inviteris a Superiore, vel persona valde gravi, aut simili causa. Certum autem est non satisfacere eos, qui alternatim recitando non expectant versus absolvi, si hoc fiat, in magna quantitate; vide *AA. apud Bus.*

166. » IV. *Pronuntiatio continuata* unius Horæ: si autem interruptio notabili tempore sine » causa fiat, erit tamen veniale tantum, ut » ajunt *Fern. Laym. et Less. d.* 10. quia singuli » Psalmi suam completam significationem habent. » Si justa ex causa fiat, nulla culpa erit, » nec repetenda priora; quod verum est, etiamsi » animo repetendi interrupisses: consilii tamen » est, si interruptio longa esset, repetere ab » initio Psalmi, vel Nocturni: immo probabile » est, Nocturnos singulos separatim, saltem intra » trium horarum spatium dici posse (quod

» certum videtur, si justa causa concurrat); quia
» secundum quosdam antiquitus ita fiebat, ut
» docet *Vill. tom.* 23. *c.* 6. *et Bon. q.* 5. *p.*
» 3. *Escob. etc.* * (*Idem tenent Salm. d. n.*
» 5. *sine dubitatione*) *. Addit *Quintanad. to.*
» 9. *sess.* 3. lectiones, sive tres sint, sive no-
» vem posse absque culpa gravi, sine causa,
» et cum hac, absque ulla culpa dividi a psal-
» modia ejusdem Matutini. Divisio autem Matu-
» tini a Laudibus non dicit interruptionem Of-
» ficii: unde privatim fieri potest sine causa.
» *Dian. p.* 5. *tract.* 14. *Res.* 48. ex *Bonac.*
» *Fill. Sanch. etc.* Item *Trull. l.* 1. *cap.* 7.
» *d.* 11.

167. Commune est, quod Matutinum potest a Laudibus separari sine ulla causa, ut *Salm. c.* 3. *n.* 4. *Bon. p.* 3. *n.* 11. *Conc. p.* 368. *cum Suar. Sanch. Nav. Fill. etc. Croix l.* 4. *n.* 1305. *cum Less. et Abelly.* Sed cum separantur, debet adjici *Pater noster*, ut bene ait *Croix* ex Rubrica, quæ præcipit dici *Pater* post quamcumque Horam, quando terminatur Officium. An autem addenda sit etiam Oratio? Affirmant *Nav. Bon. Gavant. etc. ap. Croix ibid.* qui probabile putat, cum probabile sit Matutinum et Laudes esse duas Horas: et colligunt ex *Rubr. tit.* 31. *n.* 4. ubi præscribitur, quod *Te Deum* dicto, *statim inchoantur Laudes, præterquam in Nocte Nativitatis Domini, quia tunc dicitur Oratio, postea celebratur Missa, etc.* Negant vero etiam probabiliter *Salm. c.* 3. *n.* 4. *cum Sanch. et Azor. Viva q.* 3. *art.* 9. *n.* 5. *Mazzot. t.* 1. *p.* 303. *et Croix n.* 1305. *cum Pelliz. Stoz. Gob. etc.* quia probabile est Matutinum et Laudes unam esse Horam. Illud autem quod præcipitur in *Rubr. cit.* currit tantum pro Officio illius noctis. An vero

possint Nocturni invicem separari? Negat *Thomassin. apud Tourn. t.* 1. *p.* 535. *q.* 5 Sed affirmant probabiliter *Bus. Bon. p.* 3. *n.* 13. *Salm. c.* 3. *n.* 4. *cum Pell. Fill. et Viva l. c.* saltem ut ajunt *Bus.* et *Viva*, si quodlibet Nocturnum non distet ab alio plusquam tribus horis, juxta ritum antiquum, ut refert *D. Thomas*; idemque tenet *D. Thom. Henr. a S. Ign. Durand. etc. apud Tourn. l. c.* qui ait tutius esse oppositum, sed non reprehendendos, qui ob justam necessitatem dividunt Nocturnos.

168. Quæritur autem, an si in eadem Hora, vel Psalmo magna fiat interruptio, tota Hora sit repetenda? Affirmant *Vasq. Nav. Suar. Covar. etc. apud Croix l.* 4. *num.* 1306. quia tollitur tunc unitas præscripta. Negant vero probabilius et communius *Palaus. D.* 2. *p.* 3. *n.* 3. *Bon. q.* 3. *p.* 2. §. 1. *n.* 27. *Less. c.* 37. *num.* 57. *c.* 2. *dub.* 19. *Laym. c.* 1. *num.* 6. *Salm. c.* 3. *num.* 3. *cum Vill. Pell. Mach. et Croix l. c. cum Sporer*, *Barb.*, *Tamb. Arriaga*, *Quintan. Tannero*, *Diana*, *et aliis.* Ratio, quia singuli Psalmi, et singuli versus completam habent significationem, et satis uniuntur vel per intentionem continuandi, vel per ipsam recitationem adjunctam. Hinc dicunt ibi *Tamb. Gob. Stoz. ap. Croix ib.* posse eum, qui hodie incœpit Matutinum, illud complere in crastino sine peccato gravi, etsi differat sine causa.

Causæ autem justæ interrumpendi Officium, sunt (ut dicunt *Croix lib.* 4. *n.* 1307. *Anacl. p.* 197. *n.* 54. *et Salm. c.* 3. *n.* 4. *cum Nav. Vill, etc.*) quælibet utilitas propria, vel aliena, quæ incommode differretur, item urbanitas, aut devotio, ut dicere Missam, exequi mandata Superiorum, si excipias Confessionem

alicujus qui non libenter expectaret, si velis aliquid agere, aut notare, ut tollas distractionem, sive solicitudinem ne obliviscaris; modo (ut bene advertit *Gobatus*) hoc non fiat frequenter. Licite etiam potest intermitti aliqua brevis oratio inter orandum, vel affectus, ut dicunt *Anacl. ac Gob. etc. ap. Croix.*

169. » 5. Ne invertatur *Ordo* Horarum absque » justa causa; quod si tamen fiat, erit tantum » veniale : quia ordo iste (saltem extra Cho» rum) non est sub præcepto, nisi secundario, » et tamquam circumstantia minoris momenti. » Quod si autem per inadvertentiam, vel ex justa » causa mutes, verbi gratia, ut amico, vel » aegro, qui tecum legere cupit, satisfacias, » nullum erit peccatum, vel si in Choro dican» tur posteriores Horæ, cum tu necdum dixe» ris priores, vel si inter orandum advertas te » aliquid omisisse, vel priorem Horam nondum » dixisse; perges enim, et supplebis in fine. » Similiter, si causa, vel necessitas instet Horas » dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectio» nibus, vel aliquo simili, quod ad manus non » est. Vide *Bonac. q.* 3. *p.* 4.

170. Justæ causæ igitur invertendi ordinem recitationis probabiliter sunt I. Si inviteris ab amico ad recitandum cum ipso, ut *Anacl. p.* 197. *n.* 57. *ac Suar. Pal Bon. Pelliz. Bassæus, et Stoz. ap. Croix l.* 4. *n.* 1209. II. Si non habeas prompte Breviarium, nec possis commode expectare, ut *Palaus, Gob. et Tamb. ibid.* III. Si sero venias ad Chorum, Officio jam incœpto, ut *Sanch. Laym. et Gob. ibid. ac Anacl. loc. cit.* Et sic etiam excusat a veniali quælibet rationabilis causa, ut *Conc. pag.* 485. *num.* 5. *Salm. c.* 3. *num.* 8. *cum Suar. Pal. Trull. Reg.* etc. Et idem dicendum, si in ea-

dem. Hora invertatur ordo, *Salm. n.* 10. *cum Suar. et Bonac.*

Docet autem communis sententia, quod inversio ordinis non est mortale, ut testantur *Salm. c.* 3. *n.* 8. *et Conc. p.* 485. *n.* 5. Ordo enim Officii non cadit sub præcepto. Dicit vero *Conc. ib. cum Vasq.* (contra *Salm. l. c.*) non excusari a culpa gravi, qui frequenter ordinem inverteret, quia hæc frequens inversio videtur gravis inordinatio, juxta dicta *num.* 161. *v. Quarta pag.* 251. Sed probabilius hoc videtur negandum, cum sit communis sententia, ut asserit ipse *Concina*, præfatum ordinem non cadere sub præcepto, prout alias cadit recitatio Officii currentis in quodlibet die, ut dictum est *l. c.*

171. Quæritur vero, an in Choro sit gravis obligatio recitandi Officium ordine debito, et statis horis? Affirmant *Conc. t.* 2. *p.* 382. *n.* 15. *et Salm. cap.* 1. *n.* 11. *cum Suar. Azor. Sot. Pall. Fill. Vill. Reg. et Tamb.* Modo anticipatio, vel postpositio sit notabilis, et desit aliqua legitima causa excusans. Ratio, tum quia Canones pluries repetunt Horas recitandas esse statutis horis et temporibus, tum quia talis inversio gravem involvit deformitatem. Negant vero *Caj. v. Horæ*, *Laym. l.* 8. *tr.* 1. *c.* 3. *n.* 6. *Sanch. Cons. to.* 2. *l.* 7. *c.* 2. *dub.* 42. *n.* 3. *Bonac. D.* 1. *q.* 3. *p.* 3. *n.* 7. *Gavant. in Rubr. t.* 2. *cap.* 5. *t.* 6. *num.* 9. *ac Trull. Tancr. Diana*, etc. *ap. Salm. l. c. num.* 10. Ratio, quia hujusmodi circumstantia temporis, vel ordinis non pertinet ad substantiam præcepti, sed est quædam cærimonia accidentalis. Utraque est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilior, eo quod non constat de gravi præcepto super hac re imposito.

An sit licitum celebrare Missam ante recitationem Matutini? Probabilius est esse tantum veniale, si fit sine causa; *Concina to.* 2. *pag.* 490. *n.* 11. cum aliis communissime. Vide dicenda de *Sacrif. Missæ lib.* 6. *num.* 347.

172. » 6. Ut, nisi justa causa excuset, dicantur *tempore præfixo* a jure, vel consuetudine, quæ nunc obtinuit, ut Matutinum, » et Laudes, absoluto Completorio in Ecclesia, » hora circiter quarta, et secundum *Bonac.* » etiam tertia dicantur: et hieme quidem, media hora ante solis occasum. dici posse, ait » *Fill.* ex communi sententia, cum etiam Privilegium quibusdam concedatur, ut hora ante » occasum dicant. Quod tamen non est signum » id sine Privilegio fieri non posse, quia talia » sæpe dantur ad tollendos scrupulos, et dubia, » quæ sequuntur ex varietate opinionum. Juxta » eamdem sententiam non peccabit, ait *Bonacina*, quia Primam, Tertiam, Sextam, et » Nonam duabus, vel tribus horis post ortum » Solis dicit; tum quia est moderata, et consueta postpositio: tum quia tempus a jure » præscriptum magnam latitudinem, teste consuetudine, habet: erit tamen veniale Matutinum sine causa ad vesperum differre, vel » ante prandium sine causa Vesperas, et Completorium dicere: quia hæc est insueta inversio. In Quadragesima autem Vesperæ legi possunt privatim post prandium, cum rubrica » Breviarii feria quarta Cinerum non imponat » præceptum. *Nav. Sanch. Trull. dist.* 18. » *num.* 6.

» Dixi, *sine causa*: quia, si iter, aliave » causa urgeat, secundum *Cajet.* et alios, omnes » Horæ mane dici possunt, usque ad Vesperas » inclusive. Denique ad vitandum mortale suf-

» ficit dici omnes a media nocte usque ad alte-
» ram mediam noctem, præterquamquod Matu-
» tinum pridie possit anticipari. (*Nota hic*
» *prop.* 35. *damnatam ab Alex. VII. dicen-*
» *tem: Unico Officio potest quis satisfacere du-*
» *plici præcepto pro die præsenti, et crastina*) *.
» Quod si intra dictum tempus quis Horas non
» dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur
» postmodum dicere; quia sunt onus affixum
» diei; etsi supplendo possit secundum quosdam
» restitutionem subterfugere, eo quod rependat
» æquale; *Molfes.* 3. *t.* 2. item *Major. Palud.*
» *Ledesma*, etc. apud *Henriq. l.* 12. *c.* 13. *Bon.*
» *d.* 1. *q.* 5. *p.* 2. *n.* 5. ubi dicit, eam sententiam
» esse probabilem, citatque pro ea *Suar. et Fill.*
» sed male, quia hi loquuntur tantum de pri-
» mo medio anno, vel spectato solo jure natu-
» ræ, et secluso jure positivo. Expresse autem
» eam sequitur *Quintan t.* 8. *s.* 6. vocatque
» veriorem contrariam. Vide etiam *Dian. p.* 2.
» *t.* 11. *res.* 24. * (*Sed huic opinioni non ac-*
» *quiesco. Vide dicta lib.* 3. *num.* 667. *p.* 383.
» *ubi diximus eum teneri ad restitutionem*) *.

173. Ut quis licite possit anticipare, vel postponere debitum tempus Horarum, sufficit quævis causa utilis vel honesta, nimirum concio paranda vel audienda, periculum supervenientis occupationis sive laboris, major devotio sive quies, tempus aptius ad studendum, et simile. Ita communiter *P. Conc. t.* 2. *p.* 487. *n.* 3. *Anacl. p.* 200. *n.* 72. *Croix l.* 4. *num.* 1313. *Less. l.* 2. *c.* 37. *num.* 79. qui admittit etiam pro causa justa amicorum interpellationem. Merito tamen ait *Conc. l. c.* non sufficere ad excusandum solam majorem commoditatem, sine alio motivo honesto, contra *Pellizarium*, qui pro se citat *Sanch.*, sed non bene; nam *Sanch.*

Cons. *l.* 7. *c.* 2. *dub.* 36. *num.* 3. id admittit tantum gratia studendi, ut admittunt etiam *Salm.* *c.* 3. *n.* 14.

Tempus Horarum incipit a puncto mediæ noctis antecedentis diei, et terminat ad punctum mediæ noctis diei sequentis, *Conc. t.* 2. *p.* 486. *n.* 3. *Holz.* *t.* 1. *p.* 446. *vers.* *Dicitur* 6. et alii communiter. Horæ autem parvæ licite recitantur a tempore auroræ usque ad meridiem, ut *Salm.* *c.* 3. *n.* 13. *Tourn.* *t.* 1. *p.* 633. *v.* *Dicitur* 3. cum communi. Nona vero potest dici etiam post meridiem, ut ait *Croix* *l.* 4. *num.* 1312. Immo juxta alios etiam Sexta, ut asserit *Tournely*. Merito tamen *Conc.* *p.* 487. *n.* 4. *et Salm.* *l.* *c.* *cum Nav.* rejiciunt opinionem *Moljesii*, *et aliorum* dicentium posse Horas parvas recitari a Vesperis diei antecedentis; hoc enim nullibi est consuetudine receptum. Vesperæ autem dici possunt a meridie usque ad mediam noctem. *Holz.* *Tourn.* *et Croix ll. cc.*

174. Matutinum hodie ex consuetudine jam præscripta bene potest recitari hora Vesperarum diei antecedentis, ita communiter *Salm.* *c.* 2. *n.* 13. *Croix* *l.* 4. *num.* 1314. *cum D. Thom.* *Quodlib.* 5. *ar.* 28. *ad* 1. ubi ait: *Quantum ad ecclesiasticum Officium, et sollemnitatem celebrandi, incipit dies a Vesperis; unde si aliquis post dictas Vesperas, et Completorium dicat Matutinas, jam hoc pertinet ad diem sequentem.* Juxta enim ritum veteris legis, ad novam translatum, dies ecclesiasticus, et omnia Festa a Vesperis incipiebant, ut patet ex *Lev.* 23. 32. ubi: *A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.*

Hic quæritur I. an possint recitari Matutinum et Laudes hora secunda post meridiem? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch.* *Cons.*

l. 7. *c.* 3. *d.* 37. *n.* 3. *Dian.* 4. *p. tr.* 4. *R.* 9. *et* 10. et probabilem putat *Tamb. l.* 2. *c.* 5. §. 5. *n.* 3. ac probabilissimam vocant *Salm. c.* 3. *n.* 15. *cum Trull. Quintan. Led. Leand. Anton. a Sp. S.* Ratio quia (ut dicunt) jam in prædicta hora solent Vesperæ recitari; unde, cum dies ecclesiasticus incipiat a primis Vesperis, pariter eo tempore Matutinum recitari potest. *Secunda* tamen sententia mihi verior (licet olim oppositæ adhæsi) negat, et hanc tenent *Conc. t.* 2. *p.* 487. *n.* 6. *Holz. p.* 445. *num.* 476. *Tourn. t.* 1. *p.* 633. *et Croix l.* 4. *num.* 1314. *cum Pal. Fill. Comit. Pell.* qui dicunt non posse recitari Matutinum, nisi cum sol propior sit ad occasum; quam ad meridiem. Ratio, quia Matutinum, adhuc juxta hodiernam consuetudinem, non potest recitari, nisi hora Vesperarum; hora autem Vesperarum, ut communiter traditur, est illa quæ subsequitur horam nonam, quæ est media intra meridiem et occasum; estque diversa pro diversis temporibus; in æstate enim est hora quarta post meridiem, et in hieme non advenit nisi ad minus post duas horas cum quadrante a meridie. Ergo, nisi terminata sit hora nona, et incœpta hora Vesperarum, non potest dici Matutinum. Nec valet dicere, quod Vesperæ recitari soleant duabus horis post meridiem, ex quo fiat, ut jam incœptus sit posterus dies ecclesiasticus. Nam, etiam posito quod Vesperæ tali hora soleant communiter dici (de quo adhuc dubito, et *Concina* penitus negat), non recte necessario infertur, quod sit incœptus sequens dies ecclesiasticus, consuetudo enim potuit quidem introducere, ut in illa hora sine culpa dicerentur Vesperæ, sicut licite recitantur in Quadragesima ante meridiem; sed non potuit introducere, ut

hora nona sit vespertina. Id autem quod contrarii supponunt, nempe quod consuetudo jam introduxerit, sequentem diem ecclesiasticum hora secunda post meridiem jam incipere, hoc probandum esset, cum omne factum sit probandum: sed usque dum id non certe probatur, possit lex, quæ vetat recitari Matutinum, priusquam incipiat dies ecclesiasticus, qui (ut ipsi adversarii fatentur) non incipit nisi ab hora Vesperarum.

Ceterum impune potest privatim recitari Matutinum juxta Directorium Romanum, quod tradunt *Tournely*, *et Croix ll. cc.* Hinc Tabellæ nostrates dicunt sic posse privatim recitari Matutinum et Laudes, videl.

A die	1. Jan.	hora	21. $\frac{1}{4}$
A die	1. Febr.	hora	21.
A die	25. Febr.	hora	20. $\frac{3}{4}$
A die	17. Martii	hora	20. $\frac{1}{2}$
A die	11. April.	hora	20. $\frac{1}{4}$
A die	1. Maji	hora	20.
A die	1. Junii	hora	19. $\frac{3}{4}$
A die	13. Julii	hora	20.
A die	16. Aug.	hora	20. $\frac{1}{4}$
A die	6 Sept.	hora	20. $\frac{1}{2}$
A die	28. Sept.	hora	20. $\frac{3}{4}$
A die	11. Octobr.	hora	21.
A die	16. Nov. et Dec.	hora	21. $\frac{1}{4}$

Quæritur II. An Matutinum defunctorum possit pridie recitari? Quoad recitationem in Choro publicam, omnino quidem negandum, ut bene ait *P. Concina t. 2. p.* 386. *n.* 22. et patebit ex infra dicendis. Dubium fit quoad recitationem privatam. Adsunt duæ sententiæ. *Prima* negat, quam sequuntur *Holz. de Hor. Can. t. 1. p.* 450. *n.* 476. *et Croix l.* 6. *p.* 2. *num.* 2066. licet ipse prius *in lib.* 4. *n.* 1292. oppositum tenuerat. Citatur etiam pro hac prima sententia *Gavantus*, sed *Gavantus Sect.* 9. *c.* 2. *n.* 16. videtur loqui de sola recitatione in Choro prout loqui videtur Decretum mox afferendum. Hæc sententia nititur Decreto S. C. Rituum edito 1. Septemb. 1607. in quo (ut refert *Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 2055. *Decr. ibi n.* 33.) sic dicitur: *Matutinum defunctorum pro generali eorum commemoratione recitandum est mane die secunda Novembris, non vero pridie vesperi. Secunda* tamen sententia satis probabilis, quam tenent *Tamb. Dec. l.* 2. *c.* 5. §. 5. *n.* 7. item *Leand. Stoz.* etc. *ap. Croix lib.* 4. *n.* 1292. ac probabilem putat *Viva l. c. q.* 3. *a.....* *n.* 2. affirmat; cum enim Rubrica dicat *Dicto Benedicamus Domino, absolute incipit Matutinum defunctorum:* probabiliter infertur, quod sicut pridie undique ex consuetudine permittitur private recitare Matutinum diei sequentis, ita etiam Matutinum defunctorum. Ad Decretum autem oppositum non immerito respondet *Tamb.* illud intelligi tantum pro Choro, cum ibi S. C. prohibeat pridie Matutinum *cantari*, quo verbo videtur prohiberi dumtaxat publica recitatio, non autem privata. Et revera Decretum relatum, ut habetur apud *Meratum Consultorem S. C. Rit. in Addit ad Gav. t.* 2. *p.* 651. *Decr. num.* 28. (diverse ab eo quod affert *Croix*, ut

supra) sic loquitur : *Matutinum defunctorum pro generali eorum Commemoratione prohibitum est cantari pridie vesperi in festo omnium Sanctorum , sed recitandum est mane die secunda Novembris post Laudes diei , die 1. Septemb. 1607.* Alterum simile Decretum habetur apud eumdem *Meratum l. c. p.* 505. *n.* 7. prius editum die 23. Maji 1603. ubi pariter vetatur Matutinum *cantari.* Aliud simile affertur *Decr. num.* 220. ubi expressa fit mentio de Choro : *Matutinum diei commemorationis omnium fidelium defunctorum non potest recitari in Choro in die festivitatis Sanctorum post completorium , sed servandæ sunt Rubricæ ; die 22. Jan.* 1701. Certum est autem Rubricas præcipere, ut in Choro mane ipsius diei recitetur Matutinum , non autem vesperi diei antecedentis.

Quæritur III. An autem is , qui recitat vesperi Matutinum cum Laudibus, possit etiam recitare Litanias ? Affirmant *Gavantus Sect.* 6. *c.* 16. *n.* 6. *et Arnand. ac Lohn. ap. Croix l.* 4. *n.* 1292. et hanc sententiam olim tenuit *Gobatus tr.* 5. *n.* 615. Ratio, quia Rubrica conjungit Litanias cum Laudibus, in quibus ideo omittitur versiculus *Fidelium Animæ* , et apponitur in fine Litaniarum , ut habetur ex *Rubr. tit.* 30. *n.* 3. Ergo , cum faciant quid unum Litaniæ cum Matutino , accessorium sequitur principale. Sed contrarium communius , et verius sentiunt *Viva , Tamb. Holzm. Croix ll. cc. in q. præc.* et *Meratus l. supra cit. p.* 407. *n.* 5. *cum Stoz. Halden , et Guyeto :* hancque sententiam *Gobatus* in posteriore editione *tr.* 5. *n.* 616. probabiliorem vocavit. Ratio, quia verum non est , quod Litaniæ conjungantur cum Matutino , sed sunt quid distinctum : et hoc patet 1. ex eo quod ipsæ possunt dividi , et de facto

separantur, præcipue in iis Ecclesiis, ubi Litaniæ dicuntur vesperi: patet 2. quia illæ recitantur loco assistentiæ ad processionem, quæ assistentia ipsis diebus naturalibus est affixa, et ideo si Officium S. Marci transfertur, non transferuntur Litaniæ, ut præscribitur in *Rubr. tit.* 30. *n.* 3. Obiter hic notandum cum *Salm. c.* 3. *n.* 17. *Viva a.* 5. *n.* 5. *et communi*, non esse audiendos *Leandrum*, *et alios* dicentes, quod liceat incipere Officium hodiernum paulo ante mediam noctem diei sequentis, et illud prosequi post mediam noctem, tunc enim jam transactum est tempus ad Officium præfinitum: nam Officium, cum sit pensum diurnum, cum die omnino terminatur.

175. » VII. Ut *devote*, *et cum attentione interna*, virtuali saltem, recitentur, sive ea ad Deum » sit, sive ad sensum verborum, sive (ut ait » *Caj.*) ad verba solum. Quam postremam suf- » ficere, recte notat *Less.* supposito tamen ani- » mo orandi, et vacandi Deo. Unde attentio- » nem confusam * (*sive generalem*, *ut Salm.* » *ib. cum DD. cit.*) * saltem ad Deum atten- » tio ad verba includit, cum alioqui attentio » præcise ad sola verba nihil ab externa atten- » tione differre videatur. Ita communiter, contra » *Nav. Sylv. et Con.* qui nullam attentionem » internam requirunt, sed tantum externam, » quæ excludat omnem actionem incompossibi- » lem cum attentione interna, licet animo vo- » luntarie interea distraharis. Quæ sententia; » secundum *Laym: et Less.* non est improba- » bilis, et utilis tum scrupulosis, tum Confes- » sariis, ne Beneficiatis sine attentione Horas » recitantibus imperent restitutionem fructuum, » partim ob Doctorum auctoritatem; partim » quod hoc præcepto tantum materiales quædam

» preces, earumque externa pronuntiatio (per
» quam, sicut per hymnos organo cantatos,
» a Deo aliquid Ecclesia potest impetrare) præ-
» cipi videantur, devotio vero tamquam finis
» præcepti extrinsecus ad ejus substantiam non
» pertineat. Verum nostra sententia est commu-
» nior; et probabilior. Et probatur; sine at-
» tentione enim interna nulla est oratio: ergo
» hoc ipso, quod sub mortali ad orationem ob-
» ligaris, sub mortali item ad aliquam atten-
» tionem ex prædictis obligaberis. Nec refert,
» quod Ecclesia non possit per se actus internos
» præcipere; potest enim eos præcipere, ut sunt
» necessarii ad actus externos debite præstandos,
» ut sunt actus virtutis: quo modo, cum possit
» præcipere confessionem, potest etiam contri-
» tionem. Dixi, *cum attentione interna virtuali*
» *saltem*: etsi enim melior sit actualis, sufficit
» tamen virtualis: quam *Bon*. et alii commu-
» niter dicunt manare ex actuali, quamdiu non
» revocatur expresse, vel tacite per distractio-
» nem voluntariam, vel actionem cum debita
» attentione incompossibilem. Unde licet invo-
» luntarie distraharis, virtualiter tamen atten-
» dis. 1. Si in genere intenderis Officium dice-
» re, modo consueto, vel animo laudandi Deum,
» vel satisfaciendo tuo muneri: 2. Si cum con-
» fusa aliqua apprehensione, et proposito opus
» consuetum faciendi recites. Vide *Bon d*. 1.
» *q*. 3. *p*. 3.

» 1. Is, qui dubitat ob evagationem mentis,
» an aliquid omiserit, si probabilem conjectu-
» ram habeat se dixisse, vel quia se reperit in
» fine, v. gr. Psalmi, præsumere potest, se
» dixisse, si ex libro, vel memoria, ceteroqui
» non errare solita, dixit: * (*Idem Salm. n.*
» **12.** *cum Sanch. Trull. Pal. etc. Scrupulosos*

» *autem dicunt obligandos esse ad non repetendum in dubio; Salm. ib. cum AA. cit. Quoad ceteros autem, ajunt quemquam habentem justam conjecturam, quod dixerit, non teneri aliquid repetere, nisi sciat non dixisse*) *. » Proindeque melius erit, si non repetat, ad » vitandas auxias consuetudines, et scrupulos, » et ut totum Officium sine perturbatione decur» ratur. Ita *Binsfeld. c.* 11. *d.* 13. *Laym. c.* 5:

» 2. Qui sponte distractus nullam harum at» tentionum habuit, graviter peccavit, tenetur» que secundum sententiam communem Horas » repetere; nec fructus facit suos, quia non » fecit opus præceptum, quod erat, ut devote » oraret *Sot. Nav. Reg. Fern. Suar. Bon. et* » *Trull. l.* 1. *c.* 7. *v.* 17. ubi ex. *Nav.* addit » excusari a mortali eum, qui recitationem Ho» rarum ita differt, vel ita se componit, ut » advertat se sono præoccupandum, v. g. Com» pletorium vesperi reservet dicendum in lecto, » sciens se tunc somno solere obrui. Quidam ta» men Doct. paulo ante citati negant eo casu » necessariam esse repetitionem, eo quod sub» stantia operis sit impleta, absque circumstan» tia devotionis. Multoque magis, ac probabilius » iidem negant obligationem restitutionis; eo » quod ad illam tantum teneantur, qui Offi» cium omiserunt, non qui distracte dixerunt. » Vide *Bon. l. c. Less. Laym. et Dian. tr. de* » *Horis*, *R.* 1. *et* 2. *Escob. t.* 5. *E.* 4. *c. ult.* » *n.* 62. * (*Vide l.* 3. *n.* 669.) *.

» 3. Cum recitatione Officii conjungere actio» nes, quæ notabiliter non impediunt, v. gr. » induendi, abluendi, veniale est, si fiat sine » causa; alias nullum. *Escob. l. c. c.* 7. Qui » vero advertenter occupat se in aliqua re in» compossibili cum attentione interna, v. gr.

» in scriptione, et lectione, etc. * (*Sive si* » *attendat ad spectacula, vel ad fabulationes.* » *Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. c.* 3. *num.* » 28.) * graviter peccat, et præcepto non sa- » tisfacit; atque ideo tenetur repetere. *Nav. Suar.* » *Bon. Trull. l. c.*

176. Ad Officium igitur persolvendum requiritur *Intentio et Attentio.* Circa *Intentionem*, certum est requiri intentionem actualem explicitam, sed sufficere virtualem implicitam, nimirum si de more Breviarium accipias, ut Officium impleas, uti soles, ut communiter docent *Sanch. c.* 1. *dub.* 28. *cum Nav. Concina t.* 2. *p.* 464. *n.* 2. *Tournely t.* 1. *p.* 649. *Bon. p.* 2. §. 2. *n.* 22. *Croix l.* 4. *n.* 1326. *Anacl. p.* 195. *n.* 41. et alii passim immo recte addit *Croix n.* 1329. non esse opus renovare intentionem ad singulas Horas, etsi aliqua interruptio intercedat, etiam sine causa, quia illa resumtio fit ex prima intentione: immo puto semper adesse exercite intentionem actualem implendi Officium. Dubitatur autem, an satisfaciat Officio, qui recitat sine intentione implendi? Negat probabiliter *Concina l. c. n.* 5. *cum Nav. Azor. Sylv. Prado, Med. Led. Rodriq. etc.* Ratio., quia ad implenda præcepta requiritur necessario intentio implendi; si enim tu deberes alteri centum, et conscius debiti centum illi dones, certe non liberaris a debito. Sed probabilius affirmant *Suarez in* 3. *p. D.* 88. *Sect.* 3. (licet ab aliquo citetur in contrarium) *Pal. r.* 7. *D.* 2. *p.* 3. *n.* 5., 10. *Sanch. Dec. tom.* 1. *l.* 1. *c.* 13. *n.* 16. *Less. c.* 37. *n.* 59. *Croix n.* 1330. *cum communissima, Tourn. p.* 649. *cum Vasq. Val. et Pontas, Salm. cap.* 3. *n.* 24. *cum Trull. Tamb. Pellis. Garc. Henr. etc.* Licet enim utique is caret ob voluntatem non

implendi præceptum, jam tamen actu satisfacit. Ratio, quia qui sponte implet opus præceptum vere exequitur id, quod a Superiore præcipitur; ad implendum enim præceptum non requiritur, ut quis habeat animum implendi, sed sufficit, ut actu præceptum ponat. Nec obstat paritas adducta, nam respondetur cum *P. Suarez*, quod ibi cum obligatio pendeat a voluntate propria, bene potest debitor illam de novo sibi imponere, et non obstante solutione debiti, remanere obligatus; at cum obligatio Officii pendeat a voluntate Ecclesiæ, non potest Clericus eam sponte sibi imponere; quapropter dum illam implet, nequit velle non implere.

Circa autem *Attentionem*, hæc potest esse externa, et interna: *Externa* habetur, cum non ponitur actio incompossibilis cum attentione interiori, ut esset fabulari, scribere, attente audire alios loquentes, celeriter se vestire, magna applicatione aliquid agere: Secus, ait *Croix l.* 4. *n.* 1336. si actio non exigat magnam animi curam; et si sit aliqua difficultas attendendi cum tali actione, potest compensari per majorem curam attendendi. E converso bene satisfacit, qui ponit actionem satis compatibilem cum attentione interna, ut esset ambulare, se lavare, induere non omnino properanter (cum Sacerdotes immo teneantur orare, dum se induunt sacris vestibus); item colligere herbas, flores, aut uvas, instruere focum, sternere lectum, pectere caput, respicere collem, flumen, etc.; ita communiter *cum Bus. Bon. D.* 2. *p.* 2. §. 2. *n.* 12. *cum Nav. Suar. Fill. etc. Tournely t.* 1. *p.* 646. *Conc. t.* 2. *p.* 460. *n.* 7. *Croix num.* 1337. *cum Nav. et Gob.* Idem ait *Sanch. ib.* de similibus actionibus, quæ non fiunt valde festinanter. Non permittit autem *Croix l. c.*

aptare calamum ad scribendum; sed non immerito id permittunt *ib. Nav. Caj. et Beja*, si recitans possit in eo retinere attentionem: Recte enim advertit *Bon. l. c.* quod aliquæ actiones respectu alicujus forte sunt distractivæ, respectu alterius non. Communiter autem permittitur, inter recitandum facere necessaria ad ipsam recitationem; ut perquirere Psalmos, Lectiones, etc. dum recitas memoriter, ut *Croix l. c. cum Sanch. Nav. Silv. et Gob.* Sic pariter satisfacis, si recitas, dum alii fabulantur, canunt, etc. modo his serio animum non applices, ut ait *Croix n.* 1338. Item notant *Sotus, Nav. Tolet. Val. Reg. Diana, et Gob.* apud eumdem *Croix n.* 1339. quod si exerceas aliquam actionem externam, et non advertas per illam impediri internam, non teneris postea repetere: Hoc tamen intelligendum; si actio de se sit compossibilis cum attentione interna. Præterea, notant *Palaus D. 2. p. 4. n. 6. et Bon. D. 1. q. 3. p. 5. n. 6.* cum aliis communiter *ap. Croix l. c.* non excusari saltem a culpa veniali, qui sine aliqua necessitate Officium diceret in loco distractioni exposito, ut in foro, platea: Immo addit *Bon. cum Nav. Suar. Molfes. etc.* ex Concil. Basileensi *Sess.* 21. hunc periculo se exponere non satisfaciendi præcepto; nisi is (adderem) magno conatu mentem applicet ad recitationem. Probabilissime autem satisfacit, qui recitat, dum Missam audit, *Conc. t. 2. p. 462. n. 10. cum Bus. Suar. Pal. et communissima;* V. *l. 3. n.* 309. Si quis autem vexetur a somno, sed adeo resistit, ut pronuntiet suam partem, distincte audiat versiculos alterius partis, bene satisfacit, ut *Sanch. Cons. l. 7. c. 2. dub.* 33. *num.* 1. *cum Nav. et Leand. 2. p. q.* 14. cum pluribus Theologis. Ait tamen *Sanch. cum*

vod. Nav. non excusari a veniali: Modo (intelligendum (possit recitationem differre ad tempus opportunius.

Attentio autem *Interna* habetur, cum attenditur ad verba, ad sensum, et ad Deum. Attentio *ad Deum* est quidem omnibus perfectior, nimirum cum mens elevatur ad Deum, meditando v. g. Divinam Bonitatem, Justitiam etc. aut Mysteria Passionis, ut *Concina p.* 457. *n.* 3. *Tournely p.* 651. *et Salm. c.* 3. *num.* 25. *Croix l.* 4. *num.* 1333. cum communi. Sicut etiam gesta B. Virginis Mariæ, aut Sanctorum (ut ajunt *Concina*, et *Croix*), quia hæc proximam habent relationem ad Deum. Ad eam reduci etiam examen conscientiæ dicunt *Salm. ib.* Sed huic non acquiesco. Attentio *ad sensum* habetur, cum attenditur ad percipiendam intelligentiam verborum. Attentio tandem *ad verba* est, cum attenditur ad recte illa proferenda, ne error fiat mutilando, transponendo etc. Et hæc quidem, licet sit omnibus inferior, tamen bene sufficit, ut dicunt *Less. c.* 37. *num.* 69. *et* 70. *Salm. l. c. Anacl. p.* 199. *n.* 42. *Croix l.* 4. *n.* 1344. *Holzm. p.* 218. *n.* 270. *Laym. c.* 5. *n.* 9. et alii communiter: Quidquid dicat *Tournely*, qui ait cum attentione ad verba requiri etiam attentionem ad Deum; sed melius dicunt *Laym.* et *Salm.* sufficere attentionem ad verba una cum intentione generali colendi Deum; idque clare docet *D. Thom.* 4. *Dist.* 15. *q.* 4. *Sol.* 5. ubi dicit: *Primo est attentio ad verba quibus petimus, deinde ad petitionem ipsam . . . Et quæcumque earum attentionum adsit, non est reputanda inattenta oratio; unde etiam illi, qui non intelligunt petitionis verba, ad orationem attenti esse possint.* Recteque addit *Croix d. n.* 1344. non requiri

attentionem ad singula verba, sed sufficere moralem et generalem, qua quis curet bene omnia dicere cum intentione orandi.

177. Quæritur I. An attentio interna sit necessaria ad implendam rationem Divini Officii? Adest triplex sententia. *Prima* communior et probabilior affirmat omnino requiri, eamque tenent *Sanch. Cons. t.* 2. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 28. *Sotus l.* 10. *quæst.* 5. *concl.* 6. *Caj. in* 2. 2. *quæst.* 83. *a.* 13. *Sa v. Horæ num.* 19. *Azor. p.* 1. *l.* 10. *c.* 16. *quæst.* 6. *Ronc. c.* 9. *Wigandt tract.* 10. *Ex.* 5. *q.* 7. *Anacl. de Hor. C. p.* 195. *num.* 43. *P. Conc. t.* 2. *pag.* 443. *num:* 26. qui fuse et perdocte hanc sententiam tuetur cum *Navar. Gav. Val. Mald. Led. Med.* et aliis innumeris. Diverse autem Auctores hanc primam sententiam probant: ex *c. Dolentes, de Celebr. Miss.* Sed ex hoc textu, sapienter ait *Concina cum Suar.* non bene hanc sententiam probari. Ibi enim nullum fit verbum de attentione interna, sed tantum præcipitur externa, opposita colloquiis Ecclesiasticorum cum laicis in Choro, quæ colloquia causam dederant constructioni hujus Canonis: Unde Pontifex præcepit, quod recitantes *Officium nocturnum pariter et diurnum, quantum eis Deus dederit, studiose celebrent, et devote.* Et hunc Canonem explicans *Antoninus* 3. *p. tit.* 13. *c.* 4. §. 7. dixit: *Præcipimus, ut unusquisque die, ac nocte dicat Horas suas; intentionem et devotionem in præcepto non ponimus, sed gratiæ Dei, secundum quod ipse dare voluerit, ducimus relinquendum: Et hunc intellectum teneas, quia benigniorem, et quia non debet Ecclesia alicui laqueum injicere.* Alii probant ex Prop. 14. damnata ab Alexandr. VII. quæ dicebat: *Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit*

præcepto Ecclesiæ. Ergo (inferunt) bene potest Ecclesia actus internos præcipere. Sed neque præfata sententia hac ratione satis probatur, nam sic non probatur Ecclesia præcipere actus internos, sed tantum præcipere Confessionem validam, sicut Christus præcepit. Ratio igitur potior est quia sine attentione interna non constituitur oratio; quæ universe definitur: *Elevatio mentis ad Deum*. Unde, quamvis Ecclesia non imposuerit speciale præceptum positivum attentioni internæ, tamen præcipiendo recitationem Officii per modum Orationis ad Deum colendum, veram præcepit orationem, quæ sine attentione interna non est vera oratio, nec Deus colitur per solam recitationem externam ab iis, qui voluntarie se distrahunt; immo Deus de his conqueritur: *Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Matth.* 15. Et e converso in *Jo.* 4. dicitur: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate.*

Secunda sententia, quam tenent *Salm. tr.* 16. *c.* 3. *n.* 31. quærit conciliare prædictam primam sententiam cum tertia, quæ tenet (ut infra dicemus) non requiri attentionem internam; et dicit quod, posito ex una parte quod attentio ad sola verba sufficiat ad satisfaciendum Officio; et posito ex alia quod omnino requiratur ad rectam recitationem attentio saltem ad verba cum animo (generali saltem seu confuso) Deum colendi, jam orabit qui tali modo ad verba attendet, cum non sit incompossibile aliquem ad alia se distrahi, et simul attendere ad verba recte proferenda: unde is bene satisfaciet, semper ac per contrariam voluntatem non retractabit propositum attendendi: Sed juxta primam sententiam, quæ requirit attentionem formalem et explicitam, merito dicit *P. Concina*, quod qui

voluntarie se distrahit, minime potest attendere ad rectam prolationem verborum; vel ejus attentio erit adeo tenuis, ut nequaquam pertingat ad debitam attentionis rationem.

Tertia sententia tenet ad satisfaciendum substantialiter præcepto Officii, non requiri attentionem internam, sed sufficere intentionem recitandi cum attentione externa; hanc tuentur *Lugo de Euch. D.* 22. *ex n.* 25. *cum Palud. Ang. Med. Durando*, *Rosell.* item *Caninch. de Sacram.* 3. *p. q.* 83. *num.* 291. *Sylvest. v. Missa* 2. *quæst.* 6. *Ang. v. Horæ num.* 17. *Machad. tr.* 21. *Docum.* 5. *Gob. tr.* 5. *num.* 821. *quæst.* 5. *Croix lib.* 4. *n.* 1342. *Tamb. lib.* 4. *c.* 2. §. 1. *n.* 19. *Elbel tom.* 2. *pag.* 541. *n.* 403. et probabilem vocant *Less. lib.* 2. *c.* 37. *n.* 63. *Laym. lib.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *num.* 10. *Sporer de Sacram. a n.* 75. *Pelliz. to.* 2. *tr.* 10. *c.* 6. *n.* 17. *Viva de Rest. qu.* 7. *art.* 9. *num.* 6. *P. Zachar. lib.* 4. *num.* 1341. *et* 1342. et alii plures, et hanc quoque expresse tenet *D. Antoninus*, ut infra afferetur. Ratio 1. quia oratio, ut definitur a Damasceno *lib.* 3. *Fid. Ort. cap.* 24. *et a D. Thom. in* 4. *Dist.* 15. *q.* 4. *art.* 2. *q.* 1. *n.* 1. est *Petitio decentium a Deo:* Non repugnat autem posse a nobis Deo repræsentari nostras petitiones etiam cum actuali mentis evagatione; sicut si quis recitaret coram Rege orationem compositam ad aliquam gratiam impetrandam, certe quidem oraret, illam coram Rege recitando, etiamsi esset tunc ad alia mente distractus; Sic etiam recitans Officium, non obstante interna et voluntaria distractione, adhuc potest Deum orare; attentio enim externa conjuncta cum intentione recitandi efficit, ut recitatio Horarum fiat quoad substantiam vera oratio. Et ita non potest ne-

gari tenuisse *D. Antoninum l. supra cit.* in explicando textum *in c. Dolentes*. Verba S. Doctoris opus est hic repetere : *Præcipimus , ut unusquisque die ac nocte dicat Horas suas , intentionem , et devotionem in præcepto non ponimus , sed gratiæ Dei ; secundum quod ipse dare voluerit , duximus relinquendum. Et hunc intellectum teneas , quia benigniorem , et quia non debet Ecclesia alicui laqueum injicere.* Ex quibus verbis patet , quod Sanctus non tantum expressit textum intelligendum de sola externa attentione , sed ex ratione generaliter adductæ , etiam probare intendit Ecclesiam non requirere attentionem internam. Immo *D. Antonin.* non solum asseruit Ecclesiam hanc attentionem internam non præcipere , sed deinde *eod. loc.* §. 8. docuit nec etiam posse præcipere ; ibi enim post relatam doctrinam *D. Thomæ* , quod attentio in oratione semper debeat manere secundum sui virtutem , sic subdit : *Non tamen requiritur quod intentio comitetur actualiter totam orationem . . . requiritur tamen quod orans scienter non distrahat mentem ab oratione ; hoc enim non potest esse sine culpa mortali vel veniali.* Deinde explicat , quod recitans tunc peccaret mortaliter , quando per contemtum internæ attentionis voluntarie se distraheret , vel quando recitaret cum externa quoque distractione. En ejus verba : *Sed si evagatio est advertenter , et solum secundum actum interiorem , licet temeraria et gravis foret , non tamen mortale , nisi per contemtum , quia Ecclesia non habet judicare de actibus mere interioribus , propter quod Minister Ecclesiæ , licet dicendo orationem cogitet aliud , non videtur transgressor præcepti ex natura facti. Si autem evagatio mentis sit ex hoc quod aliquis scienter se occupat in actu exteriori , qui non se-*

cum patiatur attentionem, videtur esse mortalis, et directe contra præceptum Ecclesiæ, de Celeb. Miss. c. Dolentes, ubi præcipitur quod Officium celebretur studiose pariter et devote. Hoc non observant, qui occupantes se in actu exteriori scienter sibi attentionem subtrahunt. Ergo proculdubio supponit *S. Antoninus*, attentionem internam neque ab Ecclesia esse præceptam, neque esse de essentia orationis; sed sufficere attentionem externam una cum intentione prius habita orandi; nam alias, si attentio interna esset de essentia orationis, illam Ecclesia non solum potuisset, sed etiam debuisset præcipere.

Et pro hac sententia clare videtur esse idem *S. Th. in 4. D. 15. q. 5. a. 2. Solut. 4. ad 3. q.* ubi prima fronte videtur stare pro sententia opposita, cum dicat: *Dicendum, quod attentio actualis requiritur ad orationem aliquo modo vel ad evitandum transgressionem in illa oratione, quae est in præcepto, vel ad meritum in illa quæ est in præcepto.* Attamen inferius *ad 2.* explicat, quod illa *attentio actualis*, omnino requisita ad orationem, intelligitur de sola attentione externa, en ejus verba: *Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in orando, tunc enim sine culpa non est, præcipue si in aliis sponte se occupat quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera: et si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis erit.* Ubi nota S. Doctorem utique distinguere culpam in voluntaria distractione interna, quam ait non esse sine culpa (nempe veniali), ab illa culpa quæ est in distractione externa incompossibili cum interna attentione, haneque culpam dicit esse mortalem. Et ita in hunc locum *D. Th.* exponit *S. Anton. l. c.* dicens: *Unde S. Thomas (4. p. Dist. 15.) dicit ibi quod*

in oratione, *si in aliis sponte se quis occupat in his quæ mentem distrahunt*, *sicut sunt opera exteriora*, *et si ad contrarium mens evagetur*, *etiam culpa mortalis erit: exponit idem Petrus*, *et dicit quod loquendo de oratione*, *quæ est præcepti humani*, *illud verbum* contrarium *non refertur ad orationem*, *quia bona opera exteriora non sunt contraria orationis*, *sed est referendum ad attentionem*, *quando scilicet se exterius occupat circa aliquid incompossibile attentioni orationis*. Ergo (sicut *S. Antoninus* explicat) Angelicus supponit tunc tantum deesse orationem, quando apponitur distractio externa per opus incompossibile cum attentione interna, dum tunc solum in transgressione orationis præceptæ culpam mortalem agnoscit.

Ratio 2. quia, si attentio interna necessario requireretur ad essentiam orationis, ille qui involuntarie distrahitur, nec etiam officio satisfaceret. Certum autem est apud omnes, quod per distractionem involuntariam minime impeditur impletio præcepti recitandi Officium ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 83. *ar.* 13. *ad* 3. ubi docet: *Evagatio mentis*, *quæ fit præter oppositum*, *fructum non tollit*. Hoc concedunt adhuc Auctores primæ sententiæ, sed dicunt quod ille qui sponte se distrahit, actu revocat primam attentionem, et ideo non satisfacit, cum amplius non oret; qui vero involuntarie distrahitur, manet virtualiter attentus, et propterea orat, et satisfacit. Ego tamen fateor imbecillitatem meam, numquam potuisse intelligere, quomodo possit attentio virtualiter permanere in eo qui distrahitur, licet involuntarie? Bene quidem intelligo, quod intentio, cum pertineat ad voluntatem, quando semel est habita, et non retractatur, virtualiter perseverat in affectu, seu in mediis susceptis,

quia hæc media ex illa intentione procedunt: Non intelligo autem, quomodo potest dici virtualiter attentus orationi, qui mentem alibi habet occupatam: Recte dicetur, quod hic involuntarie distractus post intentionem habitam attendendi, et non retractatam, velit attendere; sed non poterit dici, quod attendat, quando alibi est omnino evagatus; Sicut enim repugnat dici virtualiter intelligere, quod legit, eum qui actu non intelligit, licet habuisset intentionem intelligendi; ita repugnat dici virtualiter attendere, qui actu non attendit. Unde bene concludit *Lugo n.* 39. quod si ad orationem requireretur attentio interna, is qui esset involuntarie distractus non effective, se tantum affective oraret. In tantum igitur dicit hunc vere orare, in quantum intentionem internam prius habitam orandi conjungit cum externa attentione.

Ratio 3. quia Sacerdos conferens Extremam Unctionem (cujus forma est deprecatoria) cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, etsi actu mentem divertat, valide confert; ergo sine attentione interna bene stare potest oratio. Ad hanc difficilem objectionem diverse respondent Fautores primæ sententiæ. Alii apud *Concinam* dicunt, quod eo casu invalide Sacramentum conferretur, quia tunc Sacerdos nullam haberet intentionem, nec attentionem; cum enim quis alio mentem distrahit, utramque actu retractat. Sed hæc responsio nimis debilis videtur, quia ad rationem universalem Sacramentorum exigitur sola prolatio formæ super debitam materiam a ministro habente potestatem, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, juxta illud celebre dictum D. August. *tr.* 80. *in Joan. Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum.* Et magis patet ex Conc. Floren. in Decreto Fidei Eu-

genii IV. §. V. ubi fuit sancitum: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, et persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.* Unde, cum hæc omnia concurrant, debet dici, Ministrum verba formæ proferentem cum debita intentione in Extrema Unctione, Sacramentum utique validum facere. Aliter respondet *P. Concina*, et ait, quod in Sacramentis Deus elevat verba Ministri, quamcumque ille perversam habeat intentionem, ad gratiam conferendam; Sed huic opponit *Lugo num.* 30. quod, si attentio esset de essentia orationis, hac ablata, deesset oratio, et consequenter evanesceret forma Sacramenti Extremæ Unctionis, quæ est deprecatoria. Replicat *Concina*, quod eo casu, licet destruatur oratio moralis, remanet tamen physica, scil. illa externa verborum prolatio, quam ex sententia aliquorum asserit sufficere: ad implendam autem obligationem Officii, dicit requiri, ut oratio sit moralis; et ut oratio moralis sit, exigi essentialem attentionem. Sed huic respondetur 1. sententiam præfatam illorum improbabilem esse, ut probabimus *lib.* 6. *n.* 23. ubi dicemus, omnino requiri ad valorem Sacramentorum, ut Minister saltem intendat facere quod facit Ecclesia. Respondetur 2. et petitur. Estne attentio de essentia orationis generice sumta, vel tantum orationis moralis? Si dicis, est de essentia orationis moralis, non autem physicæ, conceditur, quia talis oratio non esset meritoria; at esset satisfactoria, cum esset vera oratio: Ergo recitans officium voluntarie distractus, careret quidem merito, sed jam satisfaceret, cum Ecclesia præcipiat absolute orationem, non autem orationem meritoriam, saltem non constat

hanc præcipere. Si vero dicis, quod attentio est de essentia cujuscumque orationis, debet concedi orationem sine attentione neque moraliter, neque physice posse dici orationem; attentio enim, si est de essentia cujuscumque orationis, oratio sine attentione erit mera prolatio verborum, non autem oratio, neque moralis, neque physica, cum deficiat constitutivum orationis. Quapropter cum de essentia formæ Sacramenti Extremæ Unctionis requiratur, ut sit deprecatoria, juxta illud S. Jacobi, quod *Presbyteri orent super infirmum*, Sacramentum erit nullum, si formam Sacerdos proferet sine attentione: Etenim posito, quod forma hujus Sacramenti debet esse vera oratio, et oratio sine attentione non est oratio, non potest Deus elevare ad conferendam gratiam Sacramenti, nisi formam aptam, qualis non esset illa mera prolatio verborum; licet enim possit efficere Deus, quod res non apta ad producendum aliquem effectum, illud producat, non potest tamen efficere, quod sit oratio illa, quæ non est oratio.

His tamen non obstantibus, prima sententia probabilior videtur, saltem ob auctoritatem extrinsecam, et omnino ut tutior consulenda; Sed secundam tum ob Doctorum auctoritatem, quæ non est contemnenda, tum ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis apparet: saltem quia non constat adesse præceptum de attentione interna in recitatione Divini Officii. Unde non auderem ad restitutionem damnare Beneficiarium, qui bona fide Officium recitasset cum distractione voluntaria, et bona fide pariter fructus percepisset, prout ab ea excusant *Croix l. 4. n.* 1213. *et ap. ipsum Sotus, Tolet. Azor. B. Med. Garcia, Gobat.* etc. Vide dicta *l.* 3. *n.* 669.

Ceterum ad scrupulos abjiciendos, et ad animum levandum Horas recitantium, valde refert hic advertere id, quod communiter DD. adhuc primæ sententiæ fautores docent, nempe, quod ut dicatur aliquis Officio non satisfacere, non solum requiritur, ut voluntarie se distrahat, sed etiam ut plene advertat, se distrahere; nam alias iste, licet sponte se divertat, non tamen sponte se divertit a recitatione. Ita *Sanc. c. 1. dub. 28. n. 10. et 11. cum Suar. Nav. Soto, et Arm. Conc. p. 451. Croix l. 4. num. 1346. cum Fill. Gob. et Salm. c. 3. n. 42. et Cajet. Summa v. Hora*, ubi ait: *Si quis advertit se cogitare extranea, sed non advertit quod ab Officio Divino distrahatur, quamvis voluntarie illa meditetur, non tamen voluntarie ab Officio animus distrahitur.* Bene enim ait *Conc.*, has distractiones esse hominibus impossibile omnes vitare, maxime studiosis, quia hujusmodi exercitia sunt intellectus, qui, cum sit necessaria facultas, ex assiduis occupationibus ita inflectitur, ut veluti calcaribus adjectis in suas controversias abjiciatur. Hinc notant *Sanch. n. 13. Salm. n. 43. cum Nav. Caj. et Croix n. 1346.* et alii communiter, quod, si quis advertens se distrahi, habeat mediocrem diligentiam ad attendendum, nullo modo peccat. Additque *Sanch. n. 10. cum Gers. Margar.* et pluribus aliis, non oportere, ut homo semper tota conetur solicitudine, quin tolerari possit aliqua divagatio ad caput refocillandum.

Dictum est, *ut plene advertat*, quia licet recitans semiplene adverteret ad distractionem, et venialiter peccaret, adhuc tamen substantialiter Officio satisfaceret, cum prima attentio sive intentio attendendi semper perseveret, donec cum plena advertentia non revocetur; in-

tentio enim cum plena deliberatione prius concepta non desinit existere, nisi cum alia plena advertentia retractatur. Ita *Sanch.*, *Salm. Croix*, *et Conc. ll. cc.* Unde infert *Sanch. n.* 14. *cum Nav. et aliis*, quod tunc recitans graviter peccaret, juxta sensum primæ sententiæ, quando ex contemtu, vel industria se diverteret: *Quamdiu ergo* (sic concludit *Caj. l. c.*) *eis non constiterit evidenter se mutasse propositum, vel advertendo et sciendo circa alia vagatos fuisse, credere possunt suæ obligationi satisfecisse:* Subditque *Croix cum Nav.* quod non recte faciunt, qui se occupant in cogitando, an advertant, nec ne; nam hoc ipsum est se distrahi.

Remedia autem opportuniora ad repellendas animi distractiones sunt I. Sub initium formare intentionem Deum laudandi. II. Renovare intentionem ad *Gloria Patri*, vel in principio cujuscumque psalmi. III. Mysterium aliquod Passionis sibi repræsentare. IV. Sensus sedulo custodire, et alia hujusmodi, quæ videri possunt apud *Anacl. et Elbel ll. cc.*

Pro scrupulosis vero advertit *Croix l.* 4. *n.* 1350. *et* 1351. eos nihil teneri ad repetendum, nisi certi sint mutasse intentionem orandi. Additque *Gob. ib. n.* 1354. quod si quis pateretur graves anxietates, posset aliquando etiam ei interdici recitatio Officii, donec videatur posse recitare sine tanto incommodo, cum magnum incommodum excuset per se a præceptis Ecclesiæ.

178. Quæritur hic II. An mortaliter peccet, qui recitat Horas existens in peccato mortali? *Adrianus ap. Sanch. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 9. absolute affirmat, quia exercet actum Ordinis; licet dicat satisfacere præcepto. Alii, ut *Medina*, *et Ledesma ap. eumdem Sanch.* dicunt tunc peccare mortaliter, quando habet actuale propositum

peccandi; quia tunc irrogat Deo magnam irreverentiam, cum eodem tempore, quo petit beneficium a Deo, intendat illum offendere. *Continuator* autem *Tournely t.* 1. *p.* 653. *in fin.* censet, quod si recitans habet desiderium exeundi a peccato, tunc jam pie orat, et satisfacit Officio; Si vero habet actuale propositum peccandi, ad minus ait dubium esse an satisfaciat, cum dubitetur an vere oret. Verior tamen, et communior sententia est, quod iste satisfacit, et non peccat mortaliter ut sentiunt *Sanch. n.* 3. *cum Nav. et Croix l.* 4. *n.* 1348. *cum Corduba;* Ratio, quia ex una parte recitatio Officii non est actus Ordinis sacri, quamvis imponatur constitutis in sacris: ex alia, quamvis iste nihil sibi impetret, cum tamen oret nomine Ecclesiæ, bene potest obtinere pro aliis. Quod autem oret nomine Ecclesiæ cum proposito peccandi, non videtur tanta irreverentia, ut damnetur de mortali, licet non videatur posse excusari saltem a veniali, ut dicit *Croix cum Corduba.* Ceterum non auderem de peccato ullo damnare alium ex devotione orantem, qui actualem voluntatem peccandi haberet. Alias teneremur hos hortari, ut ab omni oratione abstinerent.

179. Quæritur III. An sit licitum recitare Officium in locis immundis? Alii ut *Sotus de Just. l.* 10. *quæst.* 5. *a.* 4. *in fin. Viva qu.* 3. *a.* 5. *n.* 5. *Anacl. p.* 191. *num.* 67. *Concina p.* 491. *n.* 1. *Spor. p.* 82. *num.* 148. *cum Tamb. et Gob.* sentiunt id esse veniale, si fiat sine causa, quia videtur hoc non carere aliqua irreverentia. Alii vero, ut *Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 44. *num.* 4. *Salm. c.* 3. *num.* 11. *cum Trull. Angles, Leand. et Diana pag.* 10. *tr.* 11. *Res.* 33. *cum Escob. Fausto, etc.* nullam

in hoc culpam agnoscant, quia cum Deus sit ubique, in nullo loco est irreverentia illum orare; alias, si esset irreverentia, nec etiam liceret ullo modo orare mente, aut voce in loco indecenti: quod nemo dicet, imo *Apost. ad Tit.* 2. inquit: *Volo viros in omni loco orare.*

Quæritur IV. An sit culpa non servare situm in recitatione Officii, scil. stando, genuflectendo, juxta Rubricam? Alii negant, ut *Salm. c.* 3. *n.* 11. *et Sporer p.* 82. *n.* 149. *cum Zeroll.* quia (ut dicunt) id non præcipitur, sed consulitur, et ordinatur majoris devotionis gratia; Et idem tenent *Tol. Bonac. et Fill. apud Croix l.* 4. *n.* 1321. qui dicit in hoc potius posse peccari ratione scandali, quam omissionis. Sed probabilius affirmant *Viva q.* 3. *a.* 5. *num.* 7. *et Tournely pag.* 646. *q.* 2. quia id præscriptum est in Rubrica; etsi omissio non excedat veniale, ut dicunt *Nav. et Viva l. c.* cum hæc Rubrica sit tantum directiva. Hoc autem intelligitur de Choro, nam extra Chorum communiter docent præfati AA. (quicquid aliqui dicant) nullam esse culpam, situm præscriptum omittere; licet laudabile sit illum servare. Censet autem *Concina pag.* 491. *num.* 2. *et Viva loc. cit. num.* 6. non excusari a veniali, qui sine causa Officium recitaret decumbendo in lecto.

DUBIUM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum Beneficiorum ?

180. » RESP. 1. Clerici Beneficiarii, quoad » eam partem bonorum Ecclesiasticorum, quæ

» necessaria est ad congruam sustentationem,
» et decentiam status, ita fiunt domini, ut de
» iis possint libere disponere. Ubi recte notat
» *Nav.* hanc congruitatem, et decentiam habe-
» re latitudinem, et suos gradus, proindeque,
» in infimum congruæ sustentationis pretium sint
» floreni 300. medium 400. summum 500. Cle-
» ricus autem infimo vivat, de reliquo libere
» posse disponere. Ita commun. quia id acqui-
» sivit ut dispendium sustentationis, quasi mer-
» cedem operis præstiti. * (*Vide l.* 3. *n.* 491.
» *v.* III. *Idem*) *.

181. » Resp. 2. Probabilius etiam est, con-
» tra *Nav.* et multos Canonistas, Beneficiarios
» non regulares (secus enim est de regularibus,
» ut ait *Card. Lugo t.* 1. *d.* 4. *s.* 1. *n.* 2.)
» absolutos esse dominos omnium suorum pro-
» ventuum, ideoque, et si in profanos usus ex-
» pendant, non teneri ad restitutionem. Est com-
» munior inter recentiores, apud *Binsfeld. Mald.*
» *et Bon. d.* 3. *p.* 1. *ex S. Thom. Sot. Mol.*
» etc. tum quia fructus faciunt suos, ut supponit
» *Trid. sess.* 24. *c.* 12. tum quia alioqui non
» possent fructuum dominium in alios transfer-
» re (extra pios usus), omnesque eorum do-
» nationes, et contractus essent invalidi, et ut
» tales a judice declarandi, et bona Ecclesiæ
» restituenda; quod, cum numquam sit factum,
» præsumi non debet esse faciendum. *Card. Lu-*
» *go d.* 4. *n.* 1. * (*Sed vide dicta l.* 3. *n.*
» 491.) *. Quo non obstante, teneri eos bona
» Ecclesiastica, congruæ sustentationi superflua
» expendere in pios usus, tam est communis
» sententia, ut *Card. Lugo. d.* 4. *n.* 10. dicat
» nimis singularem esse sententiam *Petri Hurt.*
» *et Dian.* dicentium, eos satisfacere, si (se-
» clusis gravibus necessitatibus) erogent in com-

» munibus necessitatibus quartam partem red-
» dituum Ecclesiasticorum, vel certe dimidium
» ejus, quod congruæ sustentationi superest. V.
» *C. Lugo l. c.* ubi plurimis pro se citatis *Auct.*
» ostendit, *Tol. Mol. et Bon.* male citari pro
» contraria sententia, immo ipsemet *Hurt. et Dian.*
» in ea non perstitisse, atque nulla vel aucto-
» ritate, vel ratione fulciri: ac denique suam
» multis probat, præsertim ex *Trident. sess.*
» 21. c. 5. *de ref.* ostenditque istam obligatio-
» nem nasci ex jure non tantum humano, sed
» etiam divino naturali. Vide etiam *Bonac. l. c.*
» *p.* 2. * (*Vide l.* 3: *num.* 491. *vers. IV.*
» *Major.*) *. Porro congrua sustentatio Clerici
» censetur, quæ necessaria est ad status, et fa-
» miliæ sustentationem, secundum conditionem
» status, gradus, dignitatis, qualitatis et re-
» gionis, in qua habitat. *Bonac. l. c. Mol.*
» *Laym. C. Lugo, etc.* * (*Vide l.* 3. *num.*
» 491. *v. Q. II.*) *.

Unde resolvuntur hi casus.

182. » 1. Congrua sustentatio non est æqualis
» respectu omnium, quia plus requirit Episco-
» pus, quam Decanus; Decanus, quam Cano-
» nicus; Canonicus in Ecclesia principali, quam
» Parochus; debilis, et tener; quam robustus,
» et valens: et quod sufficit in uno loco, non
» sufficit in alio. Qua propter attendi debet ad
» usum aliorum timoratæ conscientiæ in eodem
» gradu, etc. Nec obstat, quod beneficiarius
» emerserit ex humili, quominus possit statui suo
» convenientes sumtus facere, ut ex *Mol.* docet
» *Card. Lugo l. c. V. Bonn. l. c. n.* 8.

» 2. Nomine congruæ sustentationis etiam in-
» telligitur debita hospitalitas, non tantum in

» pauperes peregrinos (qui maxime commen-
» dantur Clericis a *Trid.*), sed etiam urbanos.
» *Card. Lugo n.* 66.

» 3. Debita, quæ Clericus contraxit pro sua
» sustentatione, vel ob piam causam, potest sol-
» vere ex redditibus Ecclesiasticis: non item quæ
» contraxit ante beneficium obtentum, nisi sit
» pauper, *ib. n.* 67.

» 4. Potest Clericus ex bonis superfluis licite
» in studiis alere suos consanguineos, si aliun-
» de non habent; eo quod parentes, vel no-
» lint, vel nón possint alere in studiis, *ib. et*
» *Bon. p.* 2. *n.* 13.

» 5. Si habet sorores pauperes, vel filios spu-
» rios, ex fructibus beneficii dotare licet, si
» aliunde non potest. (*Immo tenetur dotare soro-
» rem ex parte Patris, ut dicunt Nav. et Burg.
» cum Croix lib.* 4. *n.* 1357. *A fortiori tene-
» tur alere Matrem, Croix ibid.*) * quia na-
» turali jure debet illis alimenta, in quorum
» locum succedit dos. *Mol. Binsfeld.* etc. Ca-
» vendum tamen sub mortali, ne vel illas no-
» tabiliter supra statum exaltet, vel hos legiti-
» mis æquet: etsi nobilis plus possit dare, quam
» alius infimæ sortis. *V. Laym. lib.* 4. *tract.* 2.
» *cap.* 3. *n.* 4.

183. » 6. Si bona superflua expendat in usus
» profanos, v. gr. in venationes, canes, equos,
» parasitos, ludiones, luxum, in amicos, co-
» gnatosque ditandos, etc. (quod intellige de
» quantitate notabili in genere prodigalitatis,
» quæ longe major est, quam in genere furti
» * (*Palaus ap. Croix lib.* 4. *n.* 1358. *requi-
» rit tertiam, vel quartam partem: Conink re-
» quirit quartam: Sed Croix cum Lugo, et
» Haun. hoc reprobant, et dicunt vicesimam par-
» tem esse materiam gravem*) * graviter pec-

» cat quidem, non tamen tenetur ad restitutionem: quia est dominus fructuum: et consequenter neque is, qui accepit. Ita contra *Nav.* etc. *communiter Doctor. alii ex Trident. sess.* 21, *cap.* 1. *Az. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 8. *q.* 2. Vid. *Laym. lib.* 4: *tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 4. *Bon. d.* 4. *p.* 2. *n.* 9. *et p.* 4. *n.* 1. *etc.* » * (Vide *lib.* 3. *n.* 492. *T.* 3.) *.

184. » Quæres 1. Quæ teneantur in pios usus » expendere ?

» Resp. Ea omnia, quæ acceperunt sive ab » Ecclesia, sive ab aliis, tamquam procuratores cultus Divini; non autem illa, quæ vel » in cultum Divinum oblata non sunt, vel jam » ab Ecclesia in cultum Divinum sunt expensa. » *C. Lugo d.* 4. Ratio est, quia priora habent » annexam obligationem Religionis, posteriora » non: vel si habuerint, ea jam est extincta » per expensionem in pios usus.

Animadverte hic doctrinam *D. Thomæ* 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 5. ubi ait: *Non omnia bona Ecclesiasticorum sunt pauperibus largienda, nisi forte in necessitate, in qua pro redemtione captivorum, et in aliis necessitatibus pauperum etiam vasa cultui Divino dicata distrahuntur, ut dicit S. Ambrosius; Et in tali necessitate peccaret Clericus, si vellet de rebus Ecclesiæ vivere, dummodo haberet patrimonialia bona.* Vid. dicta *lib.* 3. *n.* 491. *Quær. V. T.* 3. Addit vero S. Doctor ad 4. *Non imminente necessitate pauperum, potest de bonis quæ superfluunt emere possessionem vel ea reservare utilitati Ecclesiae.*

» 1. In profanos usus expendi possunt a Clericis bona patrimonialia, eaque quæ hereditate, industria, donatione, aliove modo ut » Laici acquiruntur, vivendo interim ex Beneficiis. Item quasi Patrimonialia, hoc est, quæ

» acquirunt quidem Clerici, non tamen ut red-
» ditus beneficii, sed ut stipendia alicujus Of-
» ficii Clericalis, v. gr. ratione concionis, pro
» Missa, funere, Officio defunctorum, admi-
» nistratione Sacramentorum, anniversariis, etc.
» *Sanch. C. Lugo loc. cit. n.* 23. *Bon. p.* 2.
» *num.* 16. * (*Et hoc vocat longe probabilius*
» *Sanch. Cons. lib.* 2. *cap.* 2. *dist.* 45. *num.*
» 4. (*contra Innocent. cum Sot. Nav. Host.*
» *Sylv. Panorm. et aliis communiter.* Vid. *dicta*
» *lib.* 3. *n.* 491. *T.* 3.) *.

» 2. Probabilius est, in profanos usus posse
» expendi distributiones, sive præsentias (ut
» vocant, quæ beneficiariis ob præsentiam in
» Choro distribuuntur. Ita *Sylv. Bon. C. Lugo*
» *n.* 24. *Bon. p.* 2. *n.* 17. *contra Sanch. etc.*
» * (Vid. *lib.* 3. *n.* 491. *T.* 3.) *.

» 3. Fructus qui dantur ab capellaniam,
» vel Vicariam non collativam, sed ad nutum
» amovibilem, possunt expendi in usus profa-
» nos; quia non sunt fructus beneficii (hoc
» enim confertur per collationem Canonicam),
» sed bona quasi Patrimonialia. Vid. *C. Lugo*
» *num.* 28

» 4. Probabiliter etiam pensionarius licite suam
» pensionem extendit in usus profanos; quia
» eam Papa extrahit ex redditibus beneficii, et
» dat alteri, qui id beneficium non habet. *C.*
» *Lugo loc. cit. contra Bon. etc.* Secus est de
» eo, qui beneficium habet in commendam,
» quia substituitur loco beneficiarii, *ib.* *.(Vid.
» *dict. lib.* 3. *n.* 491. *vers. Q. VI. T.* 3.) *.

» 5. Partem, quam Clericus parce vivendo
» sibi servat ex congrua sustentatione, licite ex-
» pendit in usus profanos, quia expensa est jam
» ante in usus pios. *ibid. Bon. d.* 4. *p.* 2. *n.*
» 14. *Mol.* * (Vide *lib.* 3. *n.* 491. *v. III.*
» *Idem T.* 3.) *.

185. » Quæres 2. Quid intelligatur nomine
» usus pii ?

» Resp. Qui vel ad cultum divinum, vel mi-
» sericordiam spiritualem, aut corporalem or-
» dinatur, v. gr. ad cultum Templorum, ne-
» cessitatem pauperum, hoc est eorum, qui non
» habent necessaria sive ad naturam, sive ad
» statum servandum; item in usum Religioso-
» rum, in capellanias, Missas, suffragia pro
» Defunctis, hospitalia, etc. * (Vid. *lib.* 3. *n.*
» 491. *v. Qu. II. t.* 3. *et n.* 672. *t.* 3.) *.

Unde resolvuntur sequentes Casus.

186. » 1. Si Clericus superflua expenderit in
» usus profanos, v. gr. emerit sibi bona im-
» mobilia; non potest hæc retinere, quia obli-
» gationi bonis iis annexæ non satisfacit; et ad-
» huc potest satisfacere, cum bona empta pretio
» æquivaleant. *C. Lugo num.* 43. *V. Bonac.*
» *num.* 20.

» 2. Qui in usum profanum a Clerico bona
» accipit dono, ex superfluis, potest excusari a
» peccato, si eum non induxit ad talem dona-
» tionem, neque per eam Clericus redditur im-
» potens ad superflua expendenda in usus pios.
» *Card. Lugo n.* 40. Quia clericus ex patri-
» monialibus vel quasi patrimonialibus potest
» substituere. * (Vide *lib.* 3. *num.* 491. *v. Q.*
» *VIII. t.* 3.) *.

187. 3. Clerici quidem ex consuetudine multis
» locis recepta, licite possunt testari de redditi-
» bus beneficiorum, non tamen, nisi ad cau-
» sas pias: etsi enim, ubi consuetudo invaluit,
» etiam in usus profanos valide testentur, pec-
» cant tamen mortaliter. Vid. *Less. lib.* 2. *c.*
» 19. *d.* 4. *Laym. l. c. Bonac. d.* 4. *p.* 3. *n.*

» 2. *et* 5. *Trid. sess.* 2. *c.* 1. *de ref.* et se-
» quitur ex dictis. Nisi tamen fecerint cum fa-
» cultate Papæ, quæ, licet superveniat testa-
» mento jam condito, facit illud convalescere.
» Vide *Sanch. Salm. Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 99.
» *supra l.* 3. *tr.* 5. *c.* 4.

DE ALIENATIONE bonorum Ecclesiasticorum.

Circa hujusmodi alienationem refert hic plura adnotare; Nota I. Quod Pius II. in *Extrav. Ambitiosæ de Reb. Eccl. non alienand.* prohibet sub gravibus pœnis alienari bona immobilia, et mobilia pretiosa Ecclesiæ quæ servari possunt; atque alienationem omnino irritam declarat; Vide *La-Croix l.* 4. *num.* 1367. Et idem declaravit Urbanus VIII. anno 1624. apud *Delbene de Immun. Eccl. c.* 17. *D.* 1. *n.* 7. Idemque dicitur de loco Pio erecto auctoritate Episcopi, ut dicunt *Wading. de Contr. D.* 2. *dub.* 8. *s.* 7. 4. *et Dicast. apud Croix ibid.* Præterea declaravit S. C. Religiosos non posse accipere mutuo pecunias cum solutione interesse; Vide *Delbene l. c. dub.* 1. *num.* 12. Nomine autem *Alienationis* prohibetur etiam permutatio, et transactio super re possessa, si pars ejus sit dimittenda, *Delbene dicto dub. n.* 12. Potest autem remitti caducitas Emphytheusis, *Delbene ib.* Insuper notandum, quod nomine alienationis venit etiam permutatio, traditio rei in pignus, et transactio, semper ac relaxatur pars rei jam possessæ ab Ecclesia; quia tunc est vera alienatio; si autem Ecclesia non possidebat, bene potest Episcopus transactionem facere, ita *Delbene, et Barbosa cum Rebuff. Quaranta, etc.* Pœnæ autem in alienantes bona Ecclesiastica si-

ne debitis sollemnitatibus sunt privatio perpetua ab omni Officio, et excommunicatio, *Croix n.* 1369. Ibi tamen advertit *Delbene* cum communi DD. quod præfata Bulla Pii II. in *Extrav. Ambitiosæ*, quoad has pœnas paucis in locis est recepta; et quoad obligationem attendenda est consuetudo locorum. Notandum vero quod *in cit. Extrav. Ambitiosæ*, dicitur *præsumpserit*, unde excusantur ab his pœnis eas invincibiliter ignorantes.

Nota II. quod, licet aliquid bonum donatum sit Monasterio cum expressa facultate illud alienandi propria auctoritate, non potest tamen alienari sine assensu Pontificio, ut ait *Lugo Resp. mor. lib.* 3. *dub.* 10. *n.* 2. *et dub.* 12. *n.* 3. quia tunc res acquirit conditionem bonorum Ecclesiasticorum. Sed non immerito *Croix lib.* 4. *num.* 1364. probabilem putat sententiam oppositam, quam tenent *Delbene loc. cit. dub.* 10. *et Bon. Covarr. Arm. et Quaranta*, *etc. apud Croix num...* Ratio, quia sicut donans poterat de re disponere, ita etiam poterit donatarius ex illius potestate; Neque res tunc absolute acquiritur Ecclesiæ, sed tantum ad beneplacitum donantis: Quod concedit etiam *Lugo*, casu quo donator expresse voluisset, ut res alienaretur, tunc enim certum est numquam absolute acquisitam fuisse Ecclesiæ; Ita etiam neque res dici debet absolute acquisita Ecclesiæ, quando donata est cum tali facultate alienandi; Sicut contra, si donator prohibeat posse ullo casu rem alienari, non poterit quidem alienari, etiam cum assensu Pontificio, et justa accedente causa, nisi causa sit talis, ut faciat præsumere consensum donantis, juxta infra dicenda in *Nota IV.* Pariter videtur licitum esse repudiare rem immobilem nondum acquisitam, ut dicunt *Croix*

loc. cit. cum Sylvest. et Abb. ac Delbene dub. 5. qui tamen *dub.* 6. *cum Molina, Barbos. Tamb. etc.* ait Prælatum, vel Religiosum non posse repudiare legatum, quia illud acquiritur Ecclesiæ, vel Monasterio etiam ante traditionem, ut habent jura, saltem acquiritur jus ad illud. Contradicunt vero *Sanch. Bon. Rebell. Abb. Menoc. Gob. et alii apud Croix dict. n.* 1364. Quia ante acceptationem Ecclesia nullum jus, aut actionem ad legatum acquirit; sed verior mihi apparet prima sententia, nam ad validitatem donationis requiritur quidem acceptatio, non autem ad legatum, quod statim acquiritur a legatario post mortem legantis. Permittunt autem *Abbas, Covar. Molina, Delbene, etc. apud Croix loc. cit.* posse sine assensu Pontificis hypothecari bona Ecclesiastica; sed probabilius contradicunt *Vasq. Rodriq. Quartus, etc. ibid.* Ratio, quia hypothecatio est vera alienatio.

Nota III. quod nomine *Bonorum Ecclesiasticorum* veniunt simul jura, et actiones ad immobilia, nec non nomina debitorum, ac servitutes, *Delbene loc. cit. dub.* 12. *Croix lib.* 4. *num.* 1365. *cum Wading. et Piasecio.* Nomine autem *Rerum pretiosarum* veniunt vasa aurea, vel argentea, gemmæ, Bibliotecæ copiosæ, *Delbene dub.* 2. *sect.* 1. *et Croix cum Tamb.* Item greges, et armenta totaliter considerata, *Delbene sect.* 4. Item incisio arborum, et sylvarum si fiat cum deterioratione, ut *Laym. lib.* 3. *tr.* 9. *cap.* 10. *n.* 2. *Delbene s.* 5. *et Piasec. Wading. apud Croix.* Venit magna pecuniæ summa donata, ac destinata ad emenda immobilia, tunc enim illa censetur quid immobile, *Delbene sess.* 1. *art...n.* 1. *et Vasq. Fill. Lez. apud Croix, contra Wading. et Tiraq.* Etiam

demum pertinent ad immobilia annui redditus perpetui *Croix ib. cum Wading.*

Nota IV. quod alienatio bonorum Ecclesiasticorum facta cum causa, et sollemnitatibus, valet, etiamsi donans prohibuerit alienationem, quia prohibitio præsumitur facta, si absit causa debita, ut probabiliter ait *Croix lib. 4. num.* 1366. *cum Delbene, et aliis.* Causæ autem justæ sunt *Necessitas*, vel *Utilitas*, *ex Auth. Hoc jus, Can. de Sacr. Eccl.* Item *Pietas*, puta pro redemtione captivorum, vel alia gravi necessitate sublevanda. Item *Incommoditas*, si res alienanda valde distat, etc. Ita *Laymann loc. cit. n.* 3. *cum Mol. Abb. Sylv. Nav. etc.* communiter. Item quandoque magna *Convenientia*, ut ajunt *Croix, et Delbene dub.* 28. Utrum alienatio facta sine justa causa a Pontifice sit licita, et valida? Resp. Si alienatio fiat in aliam Ecclesiam erit valida, sed non licita. Si vero fiat in usus profanos, erit illicita, et invalida; ita recte *Laym. dict. cap.* 10. *n.* 11. *cum Nav.* Ratio, quia Papa non est dominus bonorum Ecclesiasticorum, sed administrator, juxta dicta *lib.* 3. *n.* 931.

Nota V. quod debitæ sollemnitates sunt videlicet, 1. Communis consultatio. 2. Consensus Capituli, vel Cleri. 3. Consensus Episcopi, vel Superioris Regularis, et etiam Patroni, si alienatur beneficium patronatum, ut censet *Piasecius*, sed huic contradicit *Laym. cum aliis apud Croix num.* 1366. 4. subscriptio consentientium pro casibus a jure expressis. 5. Consensus Pontificis, sive Sacræ C. vide *Croix l. c.*

Si autem alienatio fit sine causa, censet *Delbene dub.* 20. eam esse invalidam, etiamsi fiat ex consensu Pontificis: Intellige, si fiat in usus profanos; secus si in aliam Ecclesiam, prout

recte ait *Laym. l. c.* Si autem alienatio fit cum sufficienti causa, sed sine sollemnitatibus, dicunt *Abbas*, *Sylvest. Angl. Fill. Rodriq. et alii apud Croix n.* 1366. (qui probabile putat) valere pro foro conscientiæ, contra *Covar. Mol. Vasq. etc.* cum *Delbene dub.* 21. qui probabilius tenent jura irritare hujusmodi alienationes ob damni periculum, si sollemnitates omittuntur, easque dicunt invalidas esse omnino sine assensu Pontificio, cum assensu ad formam præsumatur concessus per præscriptionem 30. vel 40. annorum? Negant *Quartana*, *Fachin.* etc. Sed *Croix ibid. cum Mascardo*, *Dicast. Delbene*, *Ricc.* etc. ajunt probabilius esse consensum præsumendum ex generali axiomate, quod omne factum rite præsumitur factum, si de jure faciendum erat.

Nota VI. Sine autem causa speciali, et sine sollemnitate licite alienari possunt 1. Res quæ verisimiliter ad triennium sine notabili deterioratione non perdurant, ut fructus, vestes, singularia jumenta, *Laym. d. c.* 10. *num.* 2. *et Piasec. ap. Croix l.* 4. *n.* 1367. 2. Res exigui valoris respective ad possessorem, nempe si non attingat ad summam ducatorum centum, ut ajunt *Pal. et Zerol. ap. Croix l. c.* Attamen *Delbene* cum aliis communiter (ut ait *Croix ibid.*) restringunt summam ad 25. scuta, quæ faciunt 40. scuta monetæ Romanæ; Et recte advertit *Delbene* hujusmodi rem debere esse ab aliis disjunctam, ita ut pretium totius rei non excedat præfatam summam, alias posset totum prædium per partes modicas alienari. 3. Res Academiæ, Seminarii, Hospitalis, Confraternitatis, modo non sint erecta auctoritate Episcopi, ut limitant *Palaus*, *et Delbene apud Croix ibid.* 4. Res ad quam conservandam ejus redditus non sufficerent,

ut *Palaus*, *Bonasp.* Si vero res sit sterilis, requiritur licentia Pontificis, ut dicunt *Quaranta*, *Bon. etc.* Sed *Wading.* dicit sufficere consensum Episcopi cum Capitulo. 5. Si oportet vendere ad solvendum debitum, pro quo creditor urget apud Judicem, *Abbas*, *Quaranta*, *et Bonasp. apud Croix d. n.* 1367. 6. In casu magnæ necessitatis, quæ non permittat expectari consensum Superioris, *Delbene dub.* 1. *n.* 26. *et Croix l. c. cum Quaranta.* Item in casu notoriæ utilitatis Ecclesiæ, si expectato consensu Pontificio transiret occasio, *Delbene dub.* 22. *n.* 2, *et Croix ibid. cum Bald. Boss. et Bon.* In his tamen duobus casibus necessitatis, et utilitatis, requiritur saltem consensus Episcopi, ut dicunt *Felin. Alb. et alii cum Carden. ibid.* Verum *Delbene* excipit Regulares exemtos, quos ait tunc non teneri ad Episcopum recurrere. 7. Si donentur bona iis, qui illa retinere non possunt, *Delbene*, *Barbos. Ricc. et Quaranta.* 8. Si fiat remuneratio pro aliquo Beneficio Ecclesiæ collato, *Barbos. Delbene apud Croix loc. cit.*

Nota VII. Quoad Locationem autem bonorum ecclesiasticorum pertinet, si res fructificet annuatim, non potest locari ultra triennium; Si vero fructificet alternis annis, ultra sexennium; si ternis, ultra novennium, ita *Croix lib.* 4. *n.* 1368. *cum Less. Azor. Vasq. Cov. Delbene*, etc. Non prohibetur tamen fieri locatio fructuum usque ad vitam Beneficiarii, cum successor non teneatur stare tali locationi, ut *Croix ibid. cum Mol. Pal. Sylv. Abb. Cov. et Delbene.* Putant autem *Fill. Mol. Lugo*, *Gutrier. apud Croix l. cit.* et probabile censet *Delbene* (contra *Wading.*) licite posse Beneficiarium se obligare personaliter ad locandum fundum denuo post triennium. Item potest revocari locatio post duos annos, non au-

tem prius, *Pal. Mol. Delbene*, *etc. apud Croix ibid.* Hic autem dicta intelligantur etiam de locatione bonorum cujuscùmque Loci pii, qui auctoritate Episcopi sit erectus, *Croix ibid. cum Pal. et Delbene.*

DUBIUM IV.

Quis sit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?

188. *Quinam clerici teneantur ad Habitum, et Tonsuram?*
189. *Quæ artes prohibeantur Clericis?*
190. *Quæ Officia?*
191. *Quæ actiones?*

188. » RESP. 1. Clericos majoribus Ordinibus » initiatos, vel etiam minoribus, si habeant » Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonsuram, et vestem Clericalem, quæ » non debet esse virgata, in qua diversi coloris » virgæ ducantur, nec partita, seu dissecta. * » (*Circa habitum et tonsuram vide dicenda de » Sacr. Ord. lib.* 6. *n.* 825.) *.

189. » Resp. 2. Quoad artes, prohibentur » macellariorum, tabernariorum, joculatorum, » quorum etiam ludis, uti et hastiludiis prohibentur interesse. Item medicorum, aut chirurgorum, ubi opus est incisione, aut adustione; » nisi, ut habet *Nav.* erga pauperes, aut propinquos, aut in necessitate. * (*Vide lib.* 7. » *n.* 384. *in fin. ad V.* 385.) *.

190. » Resp. 3. Quoad Officia, prohibentur » (si sint Beneficiati, vel initiati sacris) Officium Judicis in causa sanguinis, Advocatorum,

» Patronorum, Tabellionum, seu Notariorum, » in placitis secularibus. Quod addo, quia in » specialibus quibusdam casibus hæc licet; v. » gr. advocare pro personis conjunctis, et mi» serabilibus. Ratio autem est, quia Clericus non » debet se immiscere negotiis secularibus. *Sayr.* » *l.* 12. *c.* 25. *n.* 6. (qui tamen concedit in» strumenta ab eo facta valere) *Bonac. in præc.* » *dub.* 10. *q.* 1. *p. ult. Laym. lib.* 2. *tom.* 1. » *c.* 8. *n.* 4. et notat consuetudine inductum es» se, ut Officio Cancellarii, consiliarii, immo » etiam Judicis fungi possint in causis civilibus. » * (*An autem Clericus possit exercere Officium Administratoris bonorum, vulgo* Fattore? *Vide lib.* 3. *n.* 838. *vers. Valde refert.*) *.

191. » Resp. 4. Quoad actiones prohibentur » arma portare, nisi in itinere, tabernas intra» re, venationi clamorosæ vacare (quod addo, » quia venatio sine strepitu, recreationis causa, » permittitur) * (*Vide dicta lib.* 3. *n.* 606.) * » accipitres, vel falcones alere pro venatione; » aleis, aut taxillis ludere; mercaturam, aut » negotiationem lucri causa (non tamen ne» cessitatis) exercere * *Vide dicta l.* 3. *num.* » 831. *et seq.*) *; cohabitare mulieri, nisi » mater, amita, aut certe talis, qua cum nul» lum periculum, aut scandalum immineat *Less.* » *l.* 2. *c.* 5. *d.* 9. *n.* 40. *Caj.* tamen *v. Cle*» *ricus*; contra *Ang. et Nav.* docet, horum, » et similium transgressionem non esse morta» lem, si absit temeritas, contumacia, con» temtus, et scandalum. Vide *Laym. l.* 5. *t.* » 9. *c.* 12. *n.* 2. *et* 3. Nec refert, quod trans» gressor sit excommunicandus, quia hæc pœna » est sententiæ ferendæ, quam nonnisi contumax » post monitionem incurrit. Quod tamen uni» versim *Nav.* putat esse laxius, maxime cum

» Canones utantur verbo, *præcipio*. Unde ait
» esse mortale, si habitum, vel tonsuram non
» gestent. Quod restringit *Bon. d.* 8. *de Sacr.*
» *q.* 1. *p. ult. n.* 8. si sint initiati majoribus
» Ordinibus, aut habeant beneficium, et ton-
» suram, vel habitum longo tempore, absque
» justa causa, non gestent, tunc enim peccare
» mortaliter; citatque pro se *Reg. Nav. Vasq.*
» Negant tamen *Sylv. et Laym. l. c.* si non sit
» notabilis excessus supra loci consuetudinem.
» Negotiari vero esse mortale, concedit idem
» *Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 18. et alii commun. Sed
» de hoc v. supra *l.* 3. *c.* 3. *d.* 7. de Emtione,
» et Venditione.

CAPUT III.

De Statu, et Officio, personarum sæcularium quarumdam, et præsertim judicialium.

DUBIUM I.

Quæ requirantur ad legitimum Judicium?

192. » Resp. Hæc tria. Primum est *Jurisdi-* » *ctio*, sine qua sententia nulla est * (*Nisi ad-* » *sit titulus coloratus, et error communis, ut* » *communiter Salm. Append. de Offic. etc. in* » *fine t. 3. num. 14. ex l. Barbarius, ff. de* » *Offic. Prætor.*) * et peccatur mortaliter, ut » ex *S. Th. 2. 2. q.* 60. habet communis: » quare peccat Judex saecularis; si personas, aut » causas, mere ecclesiasticas ad se trahat; uti » et ecclesiasticus, si mere civiles, nisi forte » per accidens, ob defectum justitiæ in foro sae- » culari, aut nisi sint causæ miserabilium per- » sonarum. Porro, quæ causæ dicantur mere ci- » viles quæ Ecclesiasticæ, quæ mixtæ, nosse » oportet judices, et jurisperitos, potestque vi- » deri apud *Laym. l. 4. c. 2. Card. de Lugo* » *d. 17. sect. 3.*

193. » Secundum, *Rectus processus*, v. gr. » ut citetur Reus, et audiatur, etc. nisi forte » expediat aliquando, cum delicta sunt atrocia, » in fraganti crimine deprehensos subito plecte- » re, vel in criminibus exceptis communem pro- » cedendi modum mutare: nam Judici Supremo » (dummodo crimen sit publicum) aliquando » licere, sine citatione, defensione, et omni pro- » cessu, Reum morti adjudicare, eo quod fa-

» ctum notorium, et publicum sit loco accusa-
» torum, et testium, neque reo jus defendendi
» se in judicio relinquat, docent *Nav. cap.* 2.
» *n.* 10. *Less. Fill. Bonac. d.* 10. *in præcept.*
» *q.* 2. *p.* 2. *n.* 5. Vide etiam *Card. Lugo d.*
» 37. *s.* 5. *Trull. l.* 8. *cap.* 1. *d.* 13. Ubi ta-
» men notandum, quod, etsi talia crimina ex-
» cipiantur a communi dispositione legis positi-
» væ, et juris communis, non tamen legis, seu
» juris naturæ: ideoque graviter peccare Judicem,
» qui in tali processu, v. gr. contra Sagas,
» quidvis licere putat. V. *Cautionem criminalem*
» *c.* 17. 18. 37. *et seq.*

194. » Tertium *Recta intentio*, ut scilicet pro-
» ducatur ex intentione justitiæ. Unde, si judex
» procedat ex odio, aliove fine malo, v. g. ob
» inanem gloriam, peccabit, non quidem con-
» tra justitiam, sed caritatem, aliamve virtu-
» tem mortaliter aut venialiter, prout finis il-
» lius mortalis, aut venialis erit. *Bonac. d.* 10.
» *q.* 2. *p.* 3.

DUBIUM II.

De Potestate, et officio Judicis.

ARTICULUS I.

Quid requiratur in Judice?

195. » RESP. 1. Præter tria dicta superiore
» dubio, requiritur scientia, qua sciat suo mu-
» nere recte fungi. Ita commun. *Doct. et Bonac.*
» *d.* 10. *q.* 2. *p.* 3. Ratio est, quia quilibet
» tenetur scire ea, quæ pertinent ad proprium
» Officium, et sine quorum cognitione munus
» suum, et Officium exercere non potest.

Unde resolvuntur sequentes Casus.

» 1. Petens, aut suscipiens Officium Judicis, » *idem est de Medico*, *et Chirurgo*, ut v. infra » *d.* 7. quod indignius est, ut probabile sit, » inde notabile damnum proximi secuturum, » peccat moraliter. *Nav. c.* 25. *S. Anton. C.* » *de Lugo d.* 37. *n.* 1.

» 2. Judex carens necessaria scientia non de» bet absolvi, nisi facta renunciatione Officii, » vel nisi firmum habeat propositum renuncian» di. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 66. *art.* 2. *Caj. Clavis* » *reg. l.* 12. *c.* 13. *num.* 2. *Regin. d.* 25. *n.* » 675. *Nav. c.* 25. *Farin.* 3. *part. q.* 3. *art.* » 16. Ratio est, quia nullus potest Officium, » cujus munia obire non potest; retinere, præ» sertim cum damno, vel periculo proximi.

» 3. Si Judex magna imperitia male judicet, » tenetur ad interesse parti læsæ, et ad expen» sas litis; uti etiam, quotiescumque notabile » damnum, sive in substantia litis, sive in su» perfluis expensis, propter ejus culpabilem igno» rantiam, partibus accidit; *Bonac. Bard. Lugo* » *ll. cc.* * (*Est commune cum Salm. de Offic.* » *c.* 1. *num.* 58. *Quicquid dicant reliqui Juris*» *periti*) *.

» 4. Si Judex agnoscat, errorem a se (etsi » sine gravi culpa) commissum in præjudicium » litigantis, tenetur, si potest circa infamiam, » impedire errorem, v. gr. monendo occulte » partem læsam, ut sibi appellatione, vel ali» ter consulat. Quia id pertinet ad debitam mu» neris executionem. *De Lugo l. c. n.* 3.

196. » Resp. 2. Judex tenetur causas judica» re, et celeriter expedire, quia ex Officio te» netur cuique tribuere suum; Quod non facit » si sententiam sine justa causa differt.

Unde resolvuntur sequentes Casus.

» 1. Judex mortaliter peccat contra Officium » suum, differendo valde notabiliter causarum » expeditionem, sine justa causa. *Sylv. v. Judex, q.* 12. *Clavis Reg. cap.* 12. *num.* 8. » *Nav. cap.* 25. *n.* 14. *etc. cum Bon. d.* 10. » *q.* 2. *p.* 3.

» 2. In casu dicto, idem Judex tenetur parti » læsæ damna, et expensas, quæ ex iniqua di» latione secutæ sunt, restituere: quia est earum » injusta causa, *iid. Auct. ll. cc.*

An autem Judex possit accipere pecuniam ad expediendam causam alicujus præ alia? Dicit *Laym. l.* 3. *sect.* 5. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 9. spectato jure naturali, non audere id damnare, quia illa nova obligatio, quam suscipit, est pretio digna. Sed verius contradicunt *Salm. l. c. n.* 66. quia Judex ex justitia tenetur cito expedire causas eorum, qui æquale jus habent ad expeditionem; nisi extraordinarium susciperet laborem, ad quem ex vi sui muneris non teneretur.

» 3. Si Judex in exequenda causa, et profe» renda sententia negligens, aut iniquus sit, » non tantum parti læsæ, sed interdum etiam » Fisco tenetur; v. gr. si mulctam pecuniariam, » quam ex consuetudine, vel lege communi de» bebat imponere reo, sine causa remisit. *S.* » *Thom.* 2. 2. *q.* 67. *art.* 4. *ad* 3. *Sylv. v.* » *pœna q.* 18. *Salm. Laym. l.* 3. *t.* 2. *c.* 5. » *n.* 7. contra *Azor.* * (*Et cum Azor. proba*» *biliter sentiunt Lugo de Contr. D.* 36. *num.* » 97. *cum Less. Salas, etc. Salm. de Offic. c.* » 1. *num.* 31. *et de Leg. c.* 2. *num.* 76. *cum* » *Gregor. Martin. ad nihil teneri Judicem, si* » *ad mulctam reus nondum sit condemnatus.*

» *Ratio, quia ante sententiam nullum Fisco jus*
» *acquiritur ad pœnam; hinc, si Judex injuste*
» *reum absolvit, peccat contra justitiam lega-*
» *lem, non commutativam. Divus autem Thom.*
» *l. cit. loquitur tantum de pœna corporali; et*
» *de damno Reip. eventuro ex injusta remissione.*
» *Vide dicenda de Accusatore num. 237.*) *.

ARTICULUS II.

Quid Judici servandum circa Inquisitionem?

197. *Quibus modis possit procedi contra Reos?*
198. *In quibus Judex possit instituere Inquisitionem Generalem? Et in hac quid teneantur Subditi?*
199. *Quando Judex possit procedere sine Accusatore?*
200. *Quando possit Judex inquirere in particulari?*
201. *Plura notanda de Judice procedente per Inquisitionem.*

197. » TRibus modis procedi potest contra » criminosos, 1. Via accusationis, cum est ali» quis actor, qui spondet se objecta probatu» rum. 2. Via denunciationis, cum deferens » crimen non vult suscipere onus probandi. 3. » Via inquisitionis, quæ est triplex. 1. Gene» ralis, quando in genere quæritur, an leges » serventur. 2. Specialis, quando de certa per» sona, et certo crimine quæritur. 3. Mixta, » quando vel sola persona, vel crimen solum » est speciale, ut si quæratur, quis Cajum oc» ciderit.

198. » Resp. 1. Judex sine ulla data occa-

» sione, ex solo Officio suo, potest instituere » inquisitionem generalem, in qua tamen ejus » potestas non extendit se ad occulta elicienda, » de quibus nulla est fama. Ratio prioris est, » quia id necessarium est Reip. nec cuiquam fit » injuria. Ac, licet quorumdam scelera detegan- » tur, id fit per accidens, præter intentionem; » cui commodo bonum commune prævalet. Ra- » tio posterioris est, quia inde maxima seque- » rentur incommoda. *Farinac. Less. l.* 2. 2. *tr.* » 28. *dist.* 13.

Unde resolves.

» 1. In hac Inquisitione, subditus etiam ro- » gatus sub juramento, non tenetur, immo nec » potest prodere criminosum occultum. *Laym.* » *lib.* 3. *t.* 6. *cap.* 4. *Less. l. cit.* (*Est com-* » *mune cum Salm. App. de Offic. cap.* 1. *n.* » 150. *cum Trull. Fill.*) *.

» 2. Si talem revelet, peccat contra justitiam » (nisi forte cederet non tam in pœnam, quam » certam ejus, qui deliquit, emendationem, » vel ad grave malum ab aliis avertendum); » cum enim crimen, ut ponitur, probari non » possit, ac proinde ex ejus revelatione non » possit aliud sequi, quam infamia, nullum » habet jus revelandi. *Laym. ib. et t.* 3. *p.* 2. » *cap.* 4.

» 3. Si hac Inquisitione ex revelatione duo- » rum, vel trium deprehendatur alicujus cri- » minis auctor, potest per tales testes contra » illum procedi, ut habet praxis communis. » *Laym. lib.* 2. *t.* 3. *p.* 2. *art.* 4. *n.* 12.

199. Revera Judex nullum condemnare potest sine accusatore, ut communiter *S. Th. Caj. Sanch. Sot. Less.* etc. cum *Salm. Append. de*

Offic. in fine t. 3. *c.* 1. *num.* 47. Sed dicitur aliquando sufficere accusatorem virtualem, qui adesse censetur. I. Quando adest notorietas criminis, ita ut probabiliter negari haud possit; In quo casu dicitur in *c. Ad nostram*, 2. *De Jurejur. Manifesta accusatione non indigent, nec in eis ordo judiciarius observandus*, Vid. *Salm. num.* 48. II. Quando adest infamia publica judicialiter contestata, saltem per duos testes; vel clamorosa insinuatio, idest rumor multorum de crimine. Hæc tamen infamia sufficit tantum ad inquirendum, *Salm. num.* 49. An autem ad inquirendum sufficiant indicia occulta, scilicet quæ particularibus personis nota sint, vel an requirantur manifesta, idest nota majori parti Populi, sive Collegii, aut Viciniæ, aut majori parti hominum graviorum illius? Primum tenent *Sot. Azor*, apud *Salm. de Offic. c.* 1. *n.* 115. Secundum tenent *Salm. ex num.* 119. cum *Less. Suar. Sanch. et communiter.* III. Quando crimen patratur coram Judice, aliis adstantibus; maxime, si Judex sit in actu ministrandi justitiam, *Salm. num.* 50. et 51. IV. Quando delictum est contra Remp. vel Regem, prout in crimine hæresis, vel læsæ Majestatis; quando delinquitur in Ecclesia contra Ecclesiasticos; quando intenditur vitari electio indigni, aut impedimentum matrimonii; quando reus confessus sit coram pluribus, aut judicialiter coram duobus testibus; quando quis est accusatus; quando adest semiplena probatio, idest unus testis omni exceptione major; quando crimina sunt connexa; quando invenitur occisus Dominus (tunc enim inquiri potest contra famulos); quando crimen pendet in futurum, et quando denunciat Minister Fiscalis, ut *Sylv. S. Antonin. Fill. etc. contra Sanch.* etc. et utramque esse

probabilem ajunt *Salm. cap.* 1. *n.* 143. In his omnibus casibus potest procedi ad inquirendum sine publica infamia, aut rumore, et aliquando etiam ad sententiam. Vide *Salm. n.* 53. *et ex n.* 132.

200. » Resp. Quando crimen est manifestum, » et ignoratur auctor, licet Judici quærere in » genere, quis fecerit; * (*Ut Sanch. Vill.* » *Trull. cum Salm. ibid. num.* 144. *contra Caj.* » *etc.*) * non tamen in particulari, v. g. an » Petrus fecerit, nisi infamia aliqua, aut in- » dicia præcesserint. Pars prior patet, tum ex » praxi Judicum, tum ex incommodis contra- » riis. Ratio posterioris patebit ex sequentibus. » Vide *Bonac. d.* 10. *in* 8. *præcept. q.* 3. » *part.* 5.

Communis est sententia cum *Bus.* quod, nulla præcedente infamia, aut clamorosa insinuatione ut supra, non possit Judex inquirere in particulari (licet possit in genere). Et tunc, si testis ab eo interrogatur, potest iste, immo debet reum celare, ut *Bus. n.* 1. *et Salm. de offic. c.* 1. *n.* 150. cum aliis communiter. Si tamen testis sponte reum manifestaret, tunc probabiliter posset Judex per inquisitionem contra reum procedere, ut *Sot. Less. etc.* Quia Judex ex vi Officii rite procedit contra reum, qui sine suo dolo jam est juridice cognitus; Secus vero, si Judex notitiam rei a teste injuste extorserit, ut *Salm. ib. n.* 158. cum *Nav. Sanch. Less. c.* 1. et *communi.*

201. Notandum I. quod Judex procedens per inquisitionem etiam crimine probato, pœnam diminuere debet; intelligitur hoc tamen de Judice Ecclesiastico, non sæculari. Ita *Salm. de Offic. cap.* 1. *n.* 158. Et intelligitur, nisi crimen sit tale, quod per illud incurratur irregularitas, ut *Salm. n.* 150.

Notandum II. quod Prælati nequeunt inquirere contra Religiosos in dubio, an adsint indicia sufficientia, ut supra, ad inquisitionem; quia in dubio possidet illorum fama, quæ per inquisitionem inde deturparetur; intellige tamen, nisi immineat periculum damni communis, tunc enim prævalet jus religionis. Ita *Bonac. Rodr. Salm. de Offic. c.* 1. *n.* 157.

Notandum III. quod ad inquisitionem specialem plura requiruntur: I. Probatio corporis delicti, nisi sit crimen difficilis probationis. II. Accusator, saltem virtualis, ut supra *n.* 199. III. Probatio loci, temporis, etc. IV. Judex competens. V. Ut fiat inquisitio, antequam sint transacti viginti anni a die criminis. Vide hæc, et alia apud *Salm. de Offic. c.* 1. *n.* 159.

Notandum IV. quod processus per inquisitionem (etiam in causis Religiosorum) sic efformandus est; I. Eligendus est a Superiore Secretarius Actorum. II. Examinandi sunt per distinctos articulos, præstito juramento. III. Si ex testibus nulla semiplena probatio habeatur, nondum reus potest legitime interrogari, nec, si interrogatur, ipse tenetur respondere, nisi (ait *Suar.*) sufficienter infamia sit probata, et alia gravia indicia accedant. IV. Demum, si reus fatetur delictum, proceditur ad sententiam; Si non, proceditur ad eum convincendum, vel ad torturam, si ille vehementer sit de crimine suspectus. Hæc, et alia apud *Salm. d. c.* 1. *ex num.* 167.

» Resp. 3. Ut Judex faciat inquisitionem specialem, debet saltem regulariter præcedere » infamia, vel quid æquipollens, quod justam » det causam. Ratio est, tum quia alioqui diffamaret sine causa, tum quia Judex procedere » debet ex scientia publica, quam non habet,

» nisi per accusationem, vel confessionem Rei, » vel evidentiam facti, vel per infamiam; ad » quam non sufficiunt duo testes, qui jurent se » vidisse crimen admitti, quia adhuc est occul- » tum: sed requiritur, ut rumor sit sparsus per » majorem partem Communitatis, idest Civi- » tatis, Viciniæ, vel Monasterii, neque a ma- » ledicis sit exortus, etsi hac in re tutum sit » sequi praxim communem bonorum virorum, » et Rerumpub. ut habet *Laym. l. c. et Less.* » *d.* 15. *n.* 19. ex aliis *Bonac. l. c.*

Unde resolves Casus.

» 1. Antequam Judex procedat ad inquisitio- » nem specialem vi infamiæ, ipsa infamia prius » examinari debet, et probari per testes, sal- » tem per duos, qui nominent personas, a qui- » bus id publice audiverint. *Navar. Rub. de* » *Jud. Trull. l.* 8. *c.* 1. *d.* 17.

» 2. Judex infamatum de uno crimine, v. g. » adulterio, non potest interrogare de alio, de » quo non est infamatus, v. g. furto; quia » esset inquisitio specialis sine prævia infamia; » *Salon. Cajet. Trull. lib.* 8. *cap.* 1. *d.* 18. » nisi tamen crimina sint connexa, vel unum » sit circumstantia alterius, *ibid. et Sanch.* 2. » *p. cons. l.* 6. *c.* 3. *d.* 21.

» Dixi in resp. *Regulariter*, quia ad specia- » lem inquisitionem non requiritur infamia præ- » via in casibus certis, quos v. apud *Less. l.* » 2. *c.* 29. *d.* 15. *Bon. tom.* 2. *d.* 10. *p.* 5. » *Sanch.* 2. *p. cons. l.* 6. *d.* 19. *Trull. l. c.*

demnandus, nisi constet de suo crimine, ex *lib. Si absentem*, *ff. de Pœnis*, *et lib. Sciant. C. de Prob.* ubi ad proferendam sententiam sanguinis probationes debent esse luce clariores. Et hanc fuisse mentem Pontificis, cum prædictam *Prop.* 2. damnavit, dicunt *Lamb. Filguer.* et alii apud *Salm. n.* 45.

Quæritur II. An in causis civilibus debeat Judex judicare contra legitimum possessorem, si Actori faveat opinio probabilior? Certum est 1. quod si rationes sint æquales, judicandum pro legitimo possessore, ut probat *Sanchez de matr. lib.* 2. *D.* 41. *n.* 12. *cum Soto*, *Cov. Sylv. Mol.* et aliis innumeris, *reg.* 65. *de Reg. jur. in* 6. ubi dicitur: *In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis.* Ratio, quia licet in dubio jus sit æquale quoad proprietatem, potius tamen est jus possidentis, qui certus est juris possidendi. Certum est 2. quod in dubio possessionis, et proprietatis judicandum est pro eo, qui habet rationes probabiliores, id patet ex Prop. 2. damnata ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Probabiliter existimo judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Ratio, quia Judex est constitutus a Republica, ut unicuique jus suum reddat secundum merita causæ; unde ipse debet rem adjudicare ei, qui pro se jus potius habeat. Vide *Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 47. *Lugo D.* 37. *n.* 116. *et Salm. tr.* 29. *cap.* 1. *num.* 39. Dubium fit, si pro Actore sint rationes probabiliores, pro quo tunc judicandum? *Tamb. Dec. lib.* 1. c. 3. §. 4. *num.* 6. respondet eo casu Judicem teneri rem adjudicare Actori ob eamdem rationem mox allegatam, quia jus possessionis prævalet in pari causa, non autem in causa, minus probabili. *Cardinalis* autem *de Lugo de Just. D.* 16. *num.* 99. dicit, quod

» Dixi in responsione, *si tamen torqueri potest*, quia quædam personæ prohibentur torqueri, nisi in criminibus exceptis: tales sunt viri in magna dignitate constituti, Officiales Principum, urbium Gubernatores, Nobiles Equestris Ordinis, Milites, Doctores, eorumque liberi, item impuberes, senes, memoria vacillantes, prægnantes, et nondum confirmatæ e partu. *Delr.* s. 6. *Bonif.* c. 6. *C. de Lug. d.* 37. *s.* 14.

Unde resolves.

» 1. Peccat Judex graviter, si non prius omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quam ad torturam descendat.

» 2. Tortura simpliciter abstinendum est, quando adest plena probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura. *Nav. Less. l. c.*

» 3. Insufficientia ad torturam indicia sunt: si cadaver occisi sanguinet ad præsentiam alicujus, si fagæ non possunt lacrymari. Item illicita est probatio per aquas etc. de quibus Vide *Del. l.* 5. *Less. n.* 176. *Trull. l.* 8. *c.* 1. *d.* 21.

» 4. Peccant Judices, qui in causis criminalibus, aut notabilis infamiæ, reum comprehensum, antequam habeant probationem contra ipsum, juramento adstringunt ad dicendam veritatem de omnibus pertinentibus ad casum, ob quem comprehensus est. *Nav. c.* 18. *n.* 41. *et c.* 25. *num.* 36. Additque idem esse, si (etsi sine juramento) minis, terroribus, tormentorum ostensione hominem turbent, et implicent, ut sibi contradicens circumstantiam aliquam revelet, qua convincatur, ut puniatur. *V. Card. de Lugo d.* 40. *num.* 1.

» 5. Si Judex extorserit confessionem per in» juriam, v. g. si extorserit exemplos, si sine » sufficientibus indiciis, si dolo malo, menda» ciis, ficta impunitatis promissione induxerit » ad fatendum, vel aliter (sive quoad substan» tiam, sive quoad modum) notabiliter exces» serit in tortura, confessio nulla est, nec pot» est ex ea procedi; immo tenetur Judex ad » compensationem damnorum, ut docet *C. de* » *Lugo d.* 37. *s.* 14. *n.* 157. *V. Less. c.* 19. » *d.* 18. *Laym. l.* 3. *t.* 6. *c.* 5. ubi etiam do» los bonos, quos *Del.* suggerit Judici, plane » rejicit. Vide *Tann. t.* 3. *d.* 2.

» 6. Licet reus confessionem injuste extortam » postridie ratificet, nihilominus Judex non pot» est procedere ad punitionem rei, vel compli» cis occulti: quia, cum confessio fuerit irrita, » consequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex » *l. penult. ff. de Quæst.* atque adeo etiam co» gnitio per illud medium parta est injusta. » *Nav. Salon. Less. Sayr. Trull. l. c. disp.* 10.

203. » Resp. 2. Gravius torqueri potest, con» tra quem graviora sunt indicia, non tamen » ita, ut moraliter sit impossibile tormenta » sustinere, habita ratione personarum. Unde si » hic excedatur, confessio extorta erit involun» taria, et habenda pro nulla; etiamsi extra » tormenta coram judice ratificet, metu novæ » torturæ. *Laym. c.* 5. *n.* 11.

204. » Resp. 3. Semel tortus, si nihil est » fassus, iterum torqueri non debet, nisi nova » criminis indicia superveniant: quia per tortu» ram priora elisit. Si vero crimen in tortura » fassus, extra eam revocet coram Judice, re» peti tortura potest: tum quia indicia manent » in suo vigore, tum ob inconstantiam. Si vero » tertio tortus, ac confessus tertio retractet, ab-

» solvendus est: quia: præsumendum est, vi
» tormentorum coactam fuisse confessionem, ideo-
» que nullam. *Less. c.* 27. *d.* 7. Excipiunt qui-
» dam, si indicia sint gravissima, quæ violen-
» tam præsumtionem pariant, crimen malitiose
» a reo negari. *Laym. l. c.* V. *C. Lug. de*
» 37. *num.* 156. *Dian. t.* 3. *tr.* 6. *R.* 16. *et*
» 23. *Trull. l. c.* Vide infra hic *d.* 6. *et* 7.
» An, quando, et quomodo Judex possit in-
» terrogare reum de complicibus. Vide *Trull.*
» *l.* 18. *c.* 1. *d.* 22.

ARTICULUS IV.

Quid servandum Judici circa sententiam, et pœnam?

205. *Quandonam Judex inferior possit pœnam relaxare, vel minuere? Quid si Judex sit supremus?*
206. *An possit Judex judicare in causa, ubi fuit Advocatus?*
207. *An possit damnare nocentem, qui juridice est innocens?*
208. *Quid, si sciat innocentem, et probatus sit nocens?*
209. *Quid facere debeat judex, si utrinque sententiæ sint probabiles?*
210. *Plura notanda super hac materia.*
211. *An liceat Judici accipere munera a Litigantibus?*
212. *An peccent munera dantes Judici, vel ejus Ministris?*
213. *Quibus pœnis puniendus Judex ob munera iniquam ferens sententiam?*
214. *Ad quid teneatur Judex ferens injustam sententiam?*

215. *An sententia injusta obliget in conscientia.*
216. *Ad quid teneatur Judex, qui munera acceperit?*
217. *Quid possint accipere Commissarii, sive Executores.*

205. » RESP. 1. Judex debet judicare secundum leges. Unde inferior Judex ordinarie non » potest pœnam relaxare, vel minuere, etiamsi » actor consentiat, nisi aliquando ad bonum » Reip. aliud necessarium esse dictaret epikeja; » vel nisi de privata tantum injuria actoris agetur; *S. Th.* 2. 2. *q.* 65. *art.* 6. *Reg. l.* 25. » *n.* 634. *Bon. etc. Trull. l.* 8. *c.* 1. *d.* 12. » * *Vel nisi juste interpretetur Judex voluntatem Superioris; Vel nisi adsit alia justa causa, v. gr. si ex diminutione pœnæ speretur correptio; Vel si reus sponte fateatur crimen etc. Vide Salmant. Appen. de Offic. c.* 1. » *num.* 31.) *

» Dixi, *inferior*, quia supremus ob justam » causam * *Puta, si reus sit benemeritus, vel* » *si occasio publicæ lætitiæ etc.* (*excipe, si reus* » *sit nocivus Reipublicæ*) *S. Th. Suar. Sanch.* » *cum Salm. ib. n.* 29.) * id potest: sine tamen causa graviter peccaret, secundum *Caj.* » verbo *Judex*, quia animaret delinquentes, et » concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Judicem pro liberatione rei? » Vide *Bon. l. c. Trull. l. c.* * (*Resp. maxime in iis, quæ Judex licite facere potest, Sot.* » *Lugo, Trull. Salm. n.* 32.) *.

206. » Resp. 2. Si in aliqua causa fuit advocatus, in eadem Judex esse, et sententiam » ferre non potest, *l. eos in princ. C. de appel. et lib. præter. de jurisd.* quia judicium

» ejus habetur suspectum, propter affectum ad
» unam partem, ut ex communi DD. docet
» *Sanch. l. c. Consil. c. un. d.* 26. (additque
» *n.* 2. sententiam non fore validam, quod ta-
» men alii negant, si sit Judex ordinarius) *C.*
» *de Lugo de just. d.* 41. *l.* 1. *num.* 4. Vide
» etiam *Dian. p.* 3. *t.* 5. *misc. R.* 56. ubi
» ex *Corduba* sentit talem Judicem in conscien-
» tia non peccare, si sine affectu secundum le-
» ges, altera parte inscia, judicet.

207. » Resp. 3. Quem Judex privata scientia
» scit esse nocentem, si juridice sit probatus
» innocens, non potest condemnare: quia ju-
» dicat, ut persona publica, ideoque sequi de-
» bet scientiam publicam, ac procedere secun-
» dum allegata, præsertim in favorem ait *S.*
» *Th.* 2. 2. *q.* 67. *Nav. cap.* 25. *Caj. Fill.*
» *Less. Bon. d.* 10. *q.* 2. *p.* 2.

208. » Resp. 4. Quem Judex privatim scit
» esse innocentem, si juridice probatus sit no-
» cens, tenetur omni modo liberare, si potest,
» v. gr. impediendo accusationem, extrahendo
» judicium, aperiendo carcerem (si sine majori
» malo potest, remittendo causam ad Superio-
» rem: et si sic nihil efficiat, probabiliter qui-
» dem plurimi Doctores tenent cum *S. Th. l.*
» *c.* * (*Cum Sanch. Tamb. Vasq. et Salm.*
» *Tr.* 25. *de V. Præc. c.* 1. *n.* 29.) * ob
» rationem paulo ante datam, quod possit con-
» demnare: Verius tamen videtur contrarium,
» quod cum aliis docent *Less. l.* 2. *c.* 29. *d.*
» 10. *Sa, verb. Judex, Petr. Nav. Fill. Bon.*
» *d.* 10. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 2. *Tol. etc.* * (*Idque*
» *valde probabile est, quia damnare innocentem*
» *est intrinsece malum; sicut esset cogere mulie-*
» *rem ad convivendum cum eo, quem privatim*
» *scit Judex non esse suum maritum: Ita fuse*

» *Holzmann. t.* 1. *pag.* 499. *ex n.* 668. *cum*
» *Anacl. Less. lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 78. item
» *Nav. Sylvius, Ang. Panorm. Host. Malder.*
» *Corduba, etc. apud Salm. l. c. n.* 27.) * V.
» *Card. de Lug. d.* 17. *s.* 14. quia directe oc-
» cidere innocentem est intrinsece malum; ergo
» quomodcumque sciatur esse innocens, erit pec-
» catum, *Less. l. c.* In causis tamen civilibus,
et criminalibus minoribus, ubi tantum agitur
» de pœnis pecuniariis, potest etiam Judex,
» secundum hos Auctores, simpliciter procedere
» secundum allegata, et probata, tum quia in-
» nocens per appellationem potest restitui in in-
» tegrum: tum quia respublica habet potestatem
» in bonum suorum civium, quando bonum
» publicum id requirit, ut in hoc casu, ne
» forma publicorum judiciorum cum populi scan-
» dalo evertatur. * (*Cum Lugo, Less. Viva.*
» *Bann. Bon. ib. num.* 28. *Ambæ hæ sententiæ*
» *probabiles sunt*). Vide *Laym. c.* 2. *n.* 8.
» *Less. dist.* 10. *Bon. loc. cit. n.* 4.

209. » Quæres 1. Quid faciendum Judici,
» cum utrinque sunt sententiæ probabiles in
» quæstione juris, v. gr. an ex testamento mi-
» nus sollemni debeatur hereditas?

» Resp. debet ferre sententiam secundum opi-
» nionem de jure probabiliorem, saltem si sit
» Judex supremus. Neque tunc videtur tenen-
» dum, quod quidam docent, eum satisfacere
» conscientiæ, si causam adjudicet defendenti
» se probabiliter, licet altera probabilius. Ratio
» est, quia Judex est constitutus, ut secundum
» merita causæ, et sententiam, quæ ei maxime
» videtur rationi consona, causam decidat, quia
» alioquin esset acceptor personarum.

» Dixi, *si supremus sit:* quin, si sententia ali-
» qua communiter sit accepta in Tribunali su-

» periore, Judex inferior videtur secundum eam » posse judicare, licet minus probabilem: quia » videt probabiliorem cum honoris sui præjudi- » cio revocandum in superiore Tribunali. *l.* 1. » *t.* 1. *c.* 5. §. 3. *n.* 16. ex *Sylv. Vasq.* etc. V. » tamen *C. de Lug. d.* 37. *s.* 10.

210. Adverte hic Prop. 2. damnatam ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Ratio damnationis est, quia Judex a Republica cum hoc pacto constituitur, ut unicuique jus suum tribuat, et quidem jus majus habet is, cui probabilior opinio favet.

Sed notant DD. I. Quod attendenda est illa opinio, quæ probabilior est secundum allegata, et probata. Hic dicunt non posse Judicem aperire alteri parti, quod ipsa posset pro se allegare; quia hoc esset agere munus advocati, quod Judici non licet. Ita *Salm. App. de Offic. c.* 1. *n.* 40. cum *Vasq. Suar. Pal.* contra *Dicast.* Notant II. Propositionem damnatam loqui præcise de sententia, quare dicunt, ex illa non vetari Judici opinionem minus probabilem sequi quoad actus, prout examinare testes, etc. sententiam præcedentes. *Salm. ibid. cum Tap. et aliis cit.*

Quæritur autem hic I. An causis civilibus paris probabilitatis possit Judex ferre sententiam pro parte, pro qua maluerit? In æquali probabilitate facti si jus æque faveat partibus, communiter dicunt DD. tunc omnino rem esse dividendam. Ita *Lugo de Just. D.* 37. *n.* 115. *Sanchez de Matr. l* 2. *D.* 41. *n.* 16. *Pal. t.* 1. *tr.* 1. *D.* 2. *p.* 10. *n.* 2. cum *Suar. Con. Salon. Bon. etc.* contra paucos. Dubium fit, quando sub opinione est, cui partium jus magis faveat? *Prima* sententia tenet in eo casu

probabilius, has rationes adducens: *Tum quia in foro externo non obligaretur ad ullam restitutionem; ergo nec obligandus est in foro conscientiæ, cum idem esse debeat judicium fori interni et externi; quando forum exterius non nititur falsa præsumptione: Tum quia possessio certa prævalet rationibus inducentibus in partem oppositam, sed non generantibus assensum.* Ergo ut certum habet hic Auctor, quod etiamsi Actor habet pro se rationes probabiliores, sed non convincentes, possessor non est judicio expoliandus re possessa. Nec obstat textus supra oppositus: *In pari causa potior est conditio possidentis.* Ergo (aut ait *Tamb.*) non est potior in causa non pari. Nam responderi potest, quod ex textu illo non necessario infertur, quod sententia ferenda sit pro Actore habente rationes probabiliores contra possessorem legitimum, qui pro se rationem probabilem habet; hoc enim casu potius attendi debet illa alia Regula Juris 11. nimirum; *Cum sunt partium jura obscura, potius favendum est Reo, quam Actori.* Dixi *possessorem legitimum*, quia alioquin (ut supra diximus) si possessio non esset certa, aut non certe legitima, tunc Judex debet jus dicere secundum opinionem probabiliorem de proprietate, ut omnes docent cum ipso *Carden. loc. cit. in d. Propos.* 2. Et ideo Judices communiter res adjudicant habentibus jus probabilius, quia in foro externo difficulter bona fides possessoris probari potest.

211. Quæritur III. An sit licitum Judici accipere aliqua munera a litigantibus? Certum est non licere accipere munera magna, quæ vocant *sportulas*, scilicet pecunias, vestes, et alias res pretiosas. Dubium est, an liceat accipere munera parva, quæ vocantur *xenia*, idest escu-

lenta, et poculenta? Affirmant *Azor. Cajet. Sylvest. Angel. et Menoch.* apud *Salmant. cap.* 1. *num.* 73. 74. *et* 80. *ex lib. Solet* §. *Non vero*, *ff. de Off. Procur.* ubi dicitur, nomine munerum, non venire *xenia*. Probant insuper ex *cap. Statutum*, §. *insup. de Rescript. in* 6. ubi Bon. VIII. sic ait: *Insuper, ut gratis Judicium procedat, nullum munus (nisi forsan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas) recipere ab iisdem partibus qualitercumque præsumat.* Verumtamen contradicunt *Salm. num.* 79. *et* 80. cum *Navar. Sot. Cord. et aliis*, et ajunt prædictam *l. Solet* correctam fuisse ex §. *Scriptum* 2. *Auth. et* §. *Auth. Jusjurandum* etc. Textum autem in §. *Insuper* ut supra, ajunt loqui tantum de Judice Delegato Apostolico, non de aliis, ut constat ex *c. Cum ab omni. De Vita, et honest. Cler. et c. Romanæ de Censuris in* 6. Excipi tantum dicunt Episcopum dum visitat Diœcesim, aut Ecclesiam consecrat, qui tantum expensas victus moderatas accipere potest, ex *c. Romana.* §. *Procurationes. De Cens. in* 6. Vide *Salm. n.* 68. His vero non obstantibus, primam sententiam cum *Glossa in cit.* §. *Insuper* nescimus reprobare, dummodo esculenta illa a Judice nec directe, nec indirecte postulentur; nescimus enim agnoscere, in quo differant Judices delegati ab aliis. Sicut autem (ait præfata *Glossa*) non reputatur simonia, si Prælatus Regularis gratis aliquid recipit ab eo, qui petit Religionem ingredi. ut habetur in *Cap. Dilectus.* 30. *de Simon. in fin.* cum nequeat supponi Prælatum propter aliquod tenue donum gratis oblatum admissionem

ad Religionem vendere velle ; ita nec supponi potest ob simile munus Judicem velle injustam ferre sententiam.

212. Quæritur IV. Utrum peccet (qui munera dat Judici , aut ejus ministris ? Distingue , si det sine justa causa , siquidem peccat , cooperando injustæ receptioni ; Secus , si cum causa , nempe ad redimendam injustam vexationem; modo periculum sit probabile , quod alias manifesta injustitia sibi inferretur ; tunc enim hæc non est corruptio, sed cautio , ut jus suum sibi tribuatur. Ita communiter *Sanch. Cons. l.* 3. *c. unic. D.* 3. *n.* 3. *Lugo D.* 3. *n.* 136. *Mol. Cord. Pal. etc. ac Salm. c.* 1. *num.* 89. contra *Ledesm. etc. ib. num.* 90. Nec obstant huic Leges prohibentes , nam Leges intendunt vitare , ne dantes muneribus Judices corrumpant , non autem ut justam sententiam obtineant. Notandum autem , quod dans munera posset post sententiam repetere in Judicio , quod dedit , et Judex certe ante sententiam illud restituere tenetur , ex *cap. Non sane* 14. *q.* 5.

213. Notandum denique, quod Judex saecularis baratriam committens (idest pecunia corruptus iniquam ferens sententiam) ex legibus dignitate privatur , inhàbilis redditur ad amplius judicandum, et relegatione punitur: Insuper reputatur infamis , et tenetur restituere triplum pro pœna , et omnia damna parti læsæ. Hoc in causa civili. Sed in causa criminali, ubi innocentem damnasset ad mortem , capitis pœna mulctatur. Judex autem Ecclesiasticus suspenditur ab Officio per annum , et potest alia pœna puniri. Vide *Salm. c.* 1. *n.* 94. Corrumpens autem Judicem , ut iniquam sententiam proferat , punitur eadem pœna , quia Judex ut supra. Ita communiter DD. cum *Sanch. de Matr.*

l. 1. *D.* 54. *n.* 1. Addunt *Farinac.* et *Menoch.* quod corrumpens amittit etiam actionem ad datum repetendum. Dantes autem, aut recipientes pro obtinenda gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam incurrunt præterea excommunicationem ipso facto reservatam, et accipientes ad restitutionem tenetur: atque Clerici omni Officio, aut Beneficio privantur. Vide *Salm. loc. cit. num.* 88.

» Resp. 2. Si opiniones oppositæ æque probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro suo arbitrio, cum uterque æquale jus habeat, sed suadebit compositionem: immo etiam imperabit, in casu nimis intricato (alias enim non licet) vel uni dimidium, et alteri alterum dimidium juris, aut rei, de qua lis est, adjudicabit, memor interim axiomatis, quod, si partium jura sint obscura, potius favendum sit reo, quam actori. *ib. Bon.* de peccatis, *d.* 2. *q.* 4. *p.* 9.

214. » Quæres 2. Ad quid teneatur Judex, qui sententiam injustam tulit?

» Resp. 1. Si dolo, vel (ut dixi *d.* 1. *art.* 1.) magna imperitia id fecit, litem fecit suam, idest damnum partis læsæ in se transtulit, cui tenetur restituere. *Bonac. d.* 19. *quæst.* 2. *p.* 4. *ex S. Th.* etc. Vide supra *d.* 10. *art.* 1.

» Resp. 2. Si alioqui dignus suo munere (tametsi id petens impetraverit, aliis dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis, cum injuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali sententia acceperit, vel potius (secundum alios) cum culpam theologicam non commiserit, debet tamen revocare

» sententiam, si potest sine gravi incommodo.
» *Laym. lib.* 3. *t.* 6. *cap.* 2. *n.* 11.

215. » Quæres 3. An sententia Judicis injusta » obliget in foro conscientiæ?

» Resp. Sententia injusta ex natura rei, aut » ex omissione ordinis juris simpliciter necessa» rii, sive feratur per falso allegata, et proba» ta, sive ex Judicis iniquitate, nullum habet » robur in foro conscientiæ, manetque parti læ» sæ, tametsi non appellet, jus suum, licebit» que, si absque scandalo possit, recuperare bo» na. *S. Th. Sayr. Bon. d.* 10. *q.* 2. *p.* 4. » *Trull. lib.* 8. *cap.* 1. *d.* 7. Ratio est, quia » sententia eatenus obligat in conscientia, qua» tenus habet rationem judicii, hoc est, ut est » determinatio juris, et definitio justi.

» Dixi, *in foro conscientiæ:* quia in foro ex» terno, ubi non tam veritas facti, quam pro» batio juridica spectatur, sententia prolata ser» vanda est, ad evitanda scandala, et incom» moda; neque elapso termino (intra quem ap» pellare licebat) actio ei conceditur, lege sic » statuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob » bonum publicum, ut litium sit finis. *Trull.* » *lib.* 8. *cap.* 4. *d.* 7. *ex Sayr. etc.*

» 1. Is, cujus bona per sententiam manifeste » injustam adjudicata sunt alteri, potest (nisi » alter juste præscripserit) per occultam com» pensationem ea recipere: quia recuperat jus » suum *ib.*

» 2. Qui sciens per injustam sententiam mala » fide accepit bona, tenetur ea semper restitue» re, neque unquam præscribere potest, quia » sunt aliena, et possessor malæ fidei numquam » præscribit: immo tenetur expensas restituere, et » compensare damna, etiamsi pars læsa non ad» pellaverit, cum non renunciet ideo juri suo.

» 3. Qui bona fide rem postulavit a judice, » et bona fide accipit, intelligitque ante tem- » pus præscriptionis finitum, fuisse sententiam » injustam, tenetur eam, non tamen expensas » restituere. Si vero possedit rem bona fide, » tempore ad præscribendum necessario, non » tenetur restituere, quia legitime præscripsit. » *Salon. Sayr. Trul. l. c.*

216. Quæres 4. Quid liceat Judici circa munera?

» Respond. 1. Etsi a partibus munera libera- » lia accipiens aliquando peccet, vel ob scan- » dalum, vel ob periculum pervertendi justi- » tiam, acceptorum tamen dominium compa- » rat, spectato jure naturæ. * (*Hoc est com-* » *mune, et certum, Salm. de Rest. cap.* 1. » *num.* 109.) *.

» Resp. 2. Etsi lex positiva munerum acce- » ptionem prohibeat, accipiens tamen non te- » netur ad restitutionem ante sententiam Judicis, » nisi lex exprimat, quod non illicita tantum, » sed etiam invalida sit acceptio. Vide *Bon. in* » 8. *pr. q.* 2. *p.* 8. *Laym. lib.* 3. *tract.* 4. *c.* » 4. *num.* 9. *et* 10.

Quæritur hic, an Judex teneatur restituere accepta ante sententiam Judicis? *Prima* opinio, quam tenent *Sotus, l.* 4. *q.* 7. *art.* 1. *ad* 2. *et Tapia, Cord. Rodr. Arag. etc. apud Salm. tr.* 13. *c.* 1. *num.* 172. affirmat, ex *leg. Juris gentium. D. de Pactis, leg. Si Plagii. D. de Verb. oblig. etc.* ubi tales conventiones nullæ declarantur. Et favet huic sententiæ *D. Th.* qui 2. 2. *q.* 62. *art.* 5. *ad* 2. dicit: *Et quia etiam ille, qui accipit, contra legem accipit, non debet sibi retinere. Secunda* vero opinio negat, et hanc tenent *Lugo D.* 18. *n.* 54. *Less. l.* 2. *c.* 14. *num.* 54. *et S. Antonin. Pal. Bon. Nav.*

Azor. Trull. et alii apud Salm. num. 170. qui æque probabilem vocant. Ratio, quia hæc restitutio non debetur de jure naturæ, juxta dicta *lib.* 3. *n.* 712. *pag.* 81 *t.* 4. 1. Nec de jure positivo, quia leges præfatæ, et aliæ vel intelliguntur pro foro tantum externo, vel de restitutione in pœnam criminis, pro qua semper requiritur sententia, etsi non inflictiva pœnæ, saltem declaratoria criminis. Utraque sententia est satis probabilis.

» Resp. 3. Si Judex injuste extorqueat munera, nolens facere quod justum est, et debet, » nisi ea dentur, tenetur restituere: ut etiam, » si quid datum sit ad redimendam vexationem, » v. g. ne injuste faveat parti adversæ, ne causam nimis differat. Quamquam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere » obligationem restituendi. *Laym. l. c. ex Gob.* » *et Reb. etc.*

Certum est igitur, et commune inter DD. quod quicumque accipit aliquid, ut faciat, aut omittat id quod ex justitia facere, vel omittere tenebatur, acceptum restituere debet. Ita *S. Th. Pal. Lug. Bon. etc.* cum *Salm. de Rest. c.* 1. *n.* 77. Dixi *ex justitia*, nam qui non tenetur ad aliquid ex justitia, sed ex caritate, aut alia virtute, bene potest pro eo pretium accipere, quandoquidem quod promittit, est pretio æstimabile, ut recte censent *Sot. Bonac. Lugo D.* 18. *n.* 67. atque *Salm. de Restit. c.* 1. *n.* 185. contra *Less. Trull.* etc. *ibid.* Judex igitur, qui ex justitia tenetur justas ferre sententias, certe restituere tenetur pretium acceptum pro justa sententia ferenda; Et hoc etiamsi acceperit, non ab una ex partibus, sed ab extraneo, puta illius amico, familiari, ut verius sentiunt *Lugo D.* 37. *n.* 125. *Tap. Reb. et Salm. d. c.*

1. n. 183. contra *Sol. Bann. Led. Dic. Vill. ex c. ibid.* An autem Judex teneatur restituere acceptum pro ferenda injusta sententia ? Vide dicta *l.* 3. *n.* 712. *tom.* 4.

Sed hinc quæritur ; an, cum justitia est dubia, sive paris probabilitatis, ita ut Judex possit ferre sententiam pro parte, pro qua maluerit (juxta opinionem aliquorum quos retulimus *n.* 210. v. *Quæritur autem;* quam vero opinionem ut probabilem non admisimus), teneatur Judex restituere quod accepit ab una ex partibus, ut pro ea sententiam proferat ? Certum est talem acceptationem esse illicitam ex *Propos.* 29. damnata ab Alex. VII. quæ dicebat: *Quando partes pro se habent opiniones æque probabiles potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia, in favorem unius præ alia.* Sed *prima* sententia negat acceptionem esse invalidam de jure naturali, quia Judex accipit, ut faciat id, ad quod ex justitia non tenebatur. Ita *Less. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 64. et probabilem vocant *Trull. Fagund.* etc. Et ideo dicunt, si non adsit lex particularis, non deberi restitutionem. *Secunda* sententia vero, cui subscribo, contradicit ; quia Judex, semper ac sententiam fert, exercet actum, ad quem ex justitia tenetur ; Nihil igitur accipere potest pro sententia, quam profert ; cum ad id ex justitia teneatur. Ita *Dian. Pal. Mol. Cov.* cum *Salm. de Rest. c.* 1. *n.* 181.

217. Circa autem stipendium Commissarii, seu Executoris, quæritur, an, si Commssarius mittitur ad plures executiones faciendas, possit a singulis debitoribus integrum stipendium diarium exigere ? Affirmant *Lugo disp.* 37. *n.* 138. *et Less. Lib.* 2. *c.* 24. *n.* 28. eodem modo, quo quis locans operam suam alicubi pro alicujus negotio, tantundem ab alio pro alio negotio pos-

set exigere. Sed negant *Sanch. Cons. lib. 3. c. un. d. 13. Tann. Dian.* etc. *cum Salm. de Offic. c. 1. n.* 96. qui verius dicunt omnino tenendum oppositum, quia, ut ajunt, salarium diurnum non datur Commissario pro numero Executionum, sed pro opere cujusque diei, ideo solum salarium ordinarium exigere potest, et aliquid amplius quidem, si labor ob numerum Executionum sit extraordinarius, ut bene notant *Salm. n.* 96. *cum aliis.*

Certum autem videtur cum *Sanch. l. cit. D.* 24. *n.* 1. *Arag. Salon. Sot.* ac *Salm. n.* 68. *et* 69. non posse Judicem dividere stipendium cum Executore (et tanto minus posse Executorem dividere cum alio, ut dicunt; sed hoc non placet): quia Judex de Officio tenetur eligere Commissarium; idcirco pro tali electione nullum pretium recipere potest.

DUBIUM III.

Quid sit Officium Advocati?

218. *Quæ requirantur in Advocato?*
219. *Quibus prohibeatur Officium Advocati exercere?*
220. *Quid licitum sit Advocato?*
221. *Quos pauperes teneatur Advocatus tueri?*
222. *An possit Advocatus tueri causam minus probabilem?*
223. *Quando Advocatus teneatur ad restitutionem?*
224. *An liceat Advocato convenire de pretio, incœpta lite? An de quota litis?*
225. *Plura notanda circa Advocati Salarium?*
226. *Quando peccet Advocatus contra suum officium?*

218. SUppono secundum omnes, in Advocato quatuor requiri, scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ, fidelitatem, et pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ut vide apud *Bon.*

219. Sed ante omnia notandum est, vetitum esse munus Advocati exercere impotentibus, infamibus, item Monachis, nisi interveniat utilitas Monasterii, et licentia Prælati, ex *c. Ex parte. De Postuland.* Item Sacerdotibus, sive in foro laicali, sive Ecclesiastico, ex *c. ex Sacerdotibus. Ne Cler. vel Mon.* Nisi sit causa propria, vel propriæ Ecclesiæ, vel pauperum, vel consanguineorum infra 4. gradum, modo isti alium Advocatum ita idoneum non inveniant. In causa tamen criminali non licet unquam Sacerdotibus advocare coram Judice saeculari, *Sanch. Sylv.* etc. cum *Salm. de Offic. cap. 4. n.* 5. Idem dicitur de Clericis in Sacris constitutis, sive in Minoribus si sint Beneficiati, nisi careant patrimonio sufficienti ad victum, ut *Sanch. c. 1. d. 4. n. 7. Panor. Lancell. Sylv. et Salm. n. 7. et* 8. Si quis autem ex his semel, vel bis causas advocaret contra prohibitionem, non peccaret graviter; Secus, si ex professo, ut *Sanch. etc.* cum *Salm. n.* 10.

Sed notandum I. ex communi sententia non esse vetitum Clericis non Sacerdotibus advocare pro negotiis Ecclesiasticis (ratione vel personæ vel rei Ecclesiæ) in quocumque foro. Ita *iidem AA. ibid. n.* 7. Et constat ex *c.* 1. *de Postul.* ubi Clericis tantum prohibetur advocare in foro laicali pro causis saecularibus. Notandum II. quod Clerici in Minoribus sine Beneficio, possunt

quascumque causas civiles in quolibet foro advocare. An vere possint in causa criminali? Aff. alii apud *Salm. n.* 9. Sed tutius negandum ex *c.* 9. *Ne Cler. etc. et cap.* 1. *Dist.* 51. Probabiliter tamen licet Reum tueri, ut *Sanch. lib.* 6. *c.* 7. *d.* 3. *cum Nav.* cum textus loquantur de tuendo Actore.

220. » Resp. 1. Non potest sub gravi peccato » suscipere causam quam scit esse injustam: ex » causis autem civilibus, in utramque partem » probabilibus, et dubiis potest utramvis, etiam » minus probabilem tueri: dummodo cliens de » minore probabilitate moneatur. *Vasq. Salas*, » *C. de Lugo*, *Dian. t.* 4. *p.* 2. *R.* 4. Quia » utraque pars habet jus proferendi suas ratio- » nes in judicio: ergo etiam advocatus patroci- » nandi; neque semper est verius quod videtur » probabilius: et forte aliud erit judicium Ju- » dicis: *Bon. de pecc. d.* 2. *qu.* 4. *p.* 9. *et* » *supra lib.* 1. *c.* 2. *d.* 2. *et in Præcepta d.* » 10. *q.* 1. *p.* 4.

» Dixi, *civilibus*; quia in causa criminali » dubia non licet tueri partes actoris, qui in » tali casu graviter peccat contra reum; ergo » etiam advocatus. *Fill. lib.* 40. *c.* 1. Neque, » quando actor contra possessorem agens scit, » se nihil posse evincere, sed rem mansuram » semper dubiam; quia tunc injuste vexatur » possessor; pro quo tandem judex debebit ju- » dicare, ut vide *Cardinal. de Lugo de Just.* » *d.* 41. *num.* .. *Salm. in t.* 2. *d.* 1. *sect. ult.* » *num.* 108.

» Resp. 2. In causa criminali potest reum et- » iam sontem defendere, ut mortem, aliamve » pœnam evadat, quia reus non tenetur ad pœ- » nam, nisi convictus: ergo potest per se, vel » alium, eam avertere, donec convincatur. » *Bonac. d.* 10. *q.* 3. *p.* 4. *n.* 7.

221. » Resp. 3. Advocatus tenetur pauperi-
» bus in extrema * (*Etiam cum suo incom-
» modo gravi (non autem gravissimo), ut S.
» Th. 2. 2. qu. 71. art. 1. quando non appa-
» ret in promtu, quomodo possit pauperi aliter
» subveniri, item Sanch. Paul. et Salm. de
» offic. cap. 4. num. 20. et 21. communiter*)*
» vel gravi necessitate gratis patrocinari; sine
» notabili tamen suo incommodo. Ratio est lex
» caritatis. *Nav. Cajet. Less. Fill. Bon. l. c.*
» * (*An autem in necessitate gravi teneatur
» pauperes tueri sub mortali? Negant Nav. et
» Caj. Sed verius affirmant Sotus, Val. Tol.
» etc. cum Salm. ib. n. 25. quando Advocatus
» superfluum habet suo statui. Tenetur etiam
» Advocatus causas pauperum advocare in neces-
» sitatibus communibus; Sufficit tamen, si ipse
» in hoc aliquid largiatur ex superfluis, intelli-
» ge temporis, et divitiarum*)*.

222. Magna est quæstio, an possit Advocatus tueri causam minus probabilem. Quod possit tunc Reum tueri, commune est; Dicunt tamen *Val. Sylv. Marin.* etc. apud *Salm. de offic. c. 4. n.* 37. non posse cum opinione minus probabili defendere Actorem. Alii tamen communius cum *Bus. ut Lugo D.* 41. *Sect.* 1. *n.* 8. *Sanch. Dec. c.* 9. *n.* 52. *Azor. Villal. Lorca*, etc. indistincte concedunt Advocatis tueri tam Actorem, quam Reum in causa minus probabili, quia, si potest quisque cum jure probabili litigare, potest etiam alius eum tueri, modo advertat suum Clientem de minori probabilitate suæ causæ. Utramque sententiam *Salm. n.* 48. *in fine* vocant satis probabilem, sed revera huic secundæ sententiæ adhærent, sicut et ego. Ratio, tum quia opinio minus probabilis decursu temporis potest probabilior evadere, tum quia mul-

toties opinio, quæ Advocato minus probabilis apparet, ipsa Judici videtur probabilior. Notat tamen I. *Lugo*, *Malder. Diana*, *et Lorca* apud *Salm. n.* 36. quod hoc currit, si probabilitas sit juris; nam, si sit facti, etiam in pari probabilitate (quia tunc omnino favendum est Reo) communiter dicunt non licere Advocato Actorem tueri. Notant II. *Salm. d. num.* 35. cum *Lugo l. c.* quod in causa paris probabilitatis Juris commune est inter DD. licitum esse advocare sive pro Reo, sive Actore.

223. » 1. Advocatus, qui sciens patrocinatur » causæ injustæ * (*Sive qui culpabiliter ignorat* » *causam esse injustam. Salm. d. c.* 4. *num.* » 23.) * tenetur ad compensationem omnium » damnorum inde consequentium. Unde parti » contrariæ restituere debet ex peccato commis» sionis; quia fuit illi causa positiva damni (si» militerque, si causam dubiam tueatur, eam» que obtineat fraude; quia intercedit injustitia » ratione partis adversæ): clienti vero suo te» netur restituere ex peccato omissionis; quia » ex officio tenebatur monere ignorantem causæ » injustitiam. Quod addo, quia, si clienti con» stabat causæ injustitia, non tenetur illi resti» tuere *Bonac. d.* 10. *q.* 3. *p.* 4. *Less. lib.* » 2. *c.* 31. *d.* 8. *Fill. Laym. Tann. q.* 4. *d.* » 6. *n.* 127.

» 2. Similiter peccare, et ad restitutionem » teneri, quando defendit articulum justum cau» sæ injustæ, ut sic adversarium vexet, impe» diat, differat, aut pervertat, docet *Trull.* » *lib.* 8. *cap.* 5. *dist.* 3. *ex Cajet. Sayr.* etc. » Quia censetur defendere causam injustam.

» 3. Quando causa nihil fere habet probabi» litatis, ita ut vix moraliter sit spes obtinendi » eo quod apud Judices semper rejiciatur, re-

» gulariter non licet suscipere; tum quia facit,
» ut cliens sine fructu tempus, et pecuniam
» perdat; tum quia talis communiter non ha-
» betur probabilis. *Card. Lugo de Just. d.* 41.
» Quando autem cliens habet bonum jus in cau-
» sa possessionis, non tamen in proprietate, an
» liceat advocato eum defendere in causa pos-
» sessoria (dum de proprietate non agitur)?
» Quidam affirmant, negant alii. Vide *Fagund.*
» *in p.* 8. *cap.* 47. *n.* 13. *Mol. tom.* 1. *tract.*
» 2. *d.* 81. *Card. de Lug. l. c. n.* 10.

Alii igitur dicunt licere Advocato talem Clientem defendere, quia tunc solum permissive cooperatur ad peccatum Clientis, cum eo casu exerceat munus consultoris apud Judicem. Sed verius contradicit *Lugo D.* 41. *num.* 10. *cum Mol. Fagund. Med. etc.* Ratio, quia sicut peccat Cliens rem retinendo, sic Advocatus in tali retentione ei cooperando. Advocatus autem non se habeat ex parte Judicis, sed Clientis.

» 4. Advocatus, antequam patrocinium cau-
» sæ suscipiat, tenetur examinare ejus æquita-
» tem, et probabilitatem, eamque clienti indi-
» care sincere: si enim falsa promissione, vel
» inani spe victoriæ, sumtibus involvat, tene-
» tur ad restitutionem. *Bon. de pecc. d.* 2. *q.* 4.
» *p.* 9. uti etsi qualitatem, ac statum causæ,
» seu periculum ejus perdendæ indicare negle-
» xerit, et cliens, eo cognito, litigaturus non
» fuisset. Quod si dubium sit, an eo casu li-
» tem prosecuturus fuisset, neque id ulla dili-
» gentia cognosci possit, non teneri Advocatum
» ad damna resarcienda, docet *Barb. d.* 4.
» *cap.* 29. Quod melior sit conditio possidentis,
» dum de damno illato non constat.

» 5. Si clientis causam minus probabilem,
» dicat esse omnino justam, tenetur de damno,

» si cliens, cognito causæ dubio, non fuisset » litigaturus. *Bon. l. c.*

» 6. Si in progressu causæ iniquitatem videt, » tenetur mox monere clientem, et suadere, ut » desistat; alias ad restitutionem damnorum ob- » ligabitur; quia, cum stipendio sit conductus, » tenetur ex justitia monere. *Tann. l. c.* » Neque potest, vel ipse, vel Judex suadere » compositionem cum damno partis; quia com- » positio non habet locum, nisi quando res est » dubia. Si vero inducat ad transactionem, sine » damno, deceptione, vi, et metu, non tene- » tur, quia nulli facit injuriam. *Val. Azor.* » *Less. Laym. Bon. l. c.*

» 7. Non potest absolvi, qui paratus est quas- » vis causas defendendas suscipere. *Sayr. lib.* » 12. *cap.* 23. *n.* 18.

224. » 8. Non licet cum cliente convenire » de pretio, post inchoatam litem, sed vel ante » cœptam, vel post finitam, ex *cap. infames*, » 3. *q.* 8. quia cliens, postquam sua instru- » menta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, » ne prodatur. * (*Si tamen advocatus procedat* » *sine dolo, et pretium sit justum, non peccat* » *conveniendo de illo, etiam in medio litis, ita* » *Salm. d. cap.* 4. *n.* 57. *cum Nav.*) *.

» Nec licet pacisci de parte aliquota, v. gr. » dimidia, tertia vel quarta litis, pro pretio, » si victoria obtigerit, quia id graviter prohi- » betur. *L. Sumtus*, *ff. de pactis*, *L. Item*, » *C. de Procur. c. Arcentur* 3. *q.* 7. *L. qui*, » *Cod. de post.* Ratio est, ne præbeatur occa- » sio, per fas, et nefas, procurandi victoriam. » Hoc tamen casu non obligatur ad restitutio- » nem, si justum pretium non excedat, et do- » lus, ac fraus absit, V. *Sylv. v. Advocatus.* » *Nav. cap.* 15. *Fill. Laym. Bon. Sanch. lib.*

» 5. *consil. cap.* 7. *d.* 9. *et lib.* 37. *O. de* » *Lug. l. c.*

225. Notandum est I. quod advocatus non potest exigere pretium, quantum vult, sed debet exigere moderate, et respective ad gravitatem, et difficultatem causæ, ad scientiam, et dignitatem Advocati, atque usum Regionis. Si autem pretium sit taxatum a lege recepta, et non abrogata, illi standum; alias Advocatus, qui pretium notabiliter excedens recipit, peccat, et restituere tenetur. Vide *Salm. c.* 4. *n.* 43. *et* 54.

Notandum II. quod, si de pretio conveniatur et Cliens deserat causam, Advocatus potest totum pretium petere, si per ipsum non stet, quominus litem prosequatur; pari modo ac locans operam suam pro aliqua mercede, illam bene exigere potest, si per conductorem stat, ne opera compleatur, ut ex *leg. Si uno*, *ff. de locat.* Ita *Salm. cap.* 4. *n.* 58. *cum Sayr. Vide dicta lib.* 3. *n.* 342. *v. Peccant p.* 531. Hoc tamen intelligendum dico, si nulla superveniat justa causa litem deserendi; hæc enim conditio semper subintelligitur apposita in conventione facta.

Notandum III. esse valde probabile, quod, si Advocatus conveniat de salario cum aliquo per totum annum pro omnibus suis causis tuendis possit salarium exigere, etiamsi nulla lis in illo anno occurrat. Ratio, quia, si altero anno plures concurrant lites, quæ majus salarium merentur, nequit postea majus salarium exigere: Ita *Guttier.* cum *Salm.* *Corella c.* 4. *n.* 55. Hoc autem currit in litibus, et laboribus ordinariis; nam, si occurrat extraordinaria lis, vel labor, non vetatur Advocato majus salarium exigere. Bene tamen advertunt e converso *Azor. et Co-*

rell. ibid. n. 56. quod, si dum agitur lis, Advocatus in infirmitatem incidat, pro rata temporis debet salarium remittere: intellige si infirmitas fuerit longa.

» 226. 9. Peccat Advocatus 1. Si, cum non sit
» idoneus, officium Advocati exerceat, et pa-
» trocinetur, *l. Nomini, ff. de Advoc. S. Th.*
» 2. 2. *q.* 71: estque peccatum ex genere suo
» mortale. 2. Si defendat causam injustam se-
» cundum dicta *cap.* 1. 3. Si ob nimias dila-
» tiones, illicitas subornationes testium, etc.
» notabiliter officiat parti adversæ, habenti alias
» justam causam, etc. Vide *Nav. cap.* 25. *Fill.*
» *q.* 3. 4. Si utrique parti patrocinetur, quia
» repugnat ut utramque partem æque defendat.
» *Sylv. Sanch. cons. p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 7. *d.* 7.
» In diversis tamen causis, secluso scandalo,
» non repugnat. 5. Si in eadem causa, in qua
» est Judex, vel assessor, agat advocatum;
» quia duo Officia contraria in eadem causa
» exercere non licet. *Sylv. v. Advocatus, q.* 2.
» 6. Si, tametsi defendat causam justam, pro-
» ducat scripturas, vel testes falsos, aut instru-
» menta; non tamen peccat, si in causa ma-
» nifeste justa adversarium decipiat, dummodo
» nulla utatur falsitate, v. gr. allegando falsa,
» etc. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 71. *art.* 7. *Sanch.*
» *cons. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 7. *d.* 7. *Trull. l. c.* 7.
» Si adducat leges falsas, vel abrogatas, vel
» doctrinam reprobatam, vel leges bonas in
» falsos sensus sciens prudens detorqueat. 8. Si
» in gravamen alterius partis quærat dilationes
» ad rem non facientes. V. *Fill. Trull. l. c.* 9.
» Si accipiat mercedem injustam. Quando au-
» tem a lege pretium nullum taxatum est, cen-
» setur illud justum, quod habetur tale judi-
» cio prudentum, attenta qualitate negotii, di-

» gnitate, scientia, et peritia advocati, et la» bore, quem impendit, ac demum consuetu» dine approbata. V. *Trull. l. c. d.* 5. 10. Si » contractum usurarium, vel aliter iniquum » suadeat, aut probet. 11. Si leges, statuta et » consuetudines patriæ ignoret (unde, si gra» ve damnum clienti obveniat, tenetur compen» sare), vel intelligere non studeat.

» 10. Peccat Advocatus contra justitiam, si » rationes, et fundamenta clientis, quam juste » defendit, vel secreta causæ delegat adversa» rio: ut ex aliis probat *Fag. in p.* 8. *c.* 47. » *n.* 15. V. etiam *C. de Lug. lib. c. n.* 6. te» neturque ad restitutionem, si eam ob causam » cliens causam perdidit, victurus alias; quia » fecit contra Officium, nec adhibuit diligen» tiam ad causam obtinendam in favorem clien» tis. *Az. Fill. etc. ll. cc.* Limitant tamen ali» qui, nisi periculum sit, ne pars adversa gra» ve damnum inique patiatur; quia ajunt, qui» libet potest sine suo damno grave damnum » alterius prohibere. Vide *Less. p.* 2. *c.* 31. » *Azor. Reg. Fill. Laym. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* » 18. Verum hanc limitationem cum *S. Th.* » alii non admittunt, nisi forte reus capite ple» ctendus esset, et accusator injuste procederet; » tunc enim, ajunt, advocatus accusatoris de» beret falsitatem prodere, si tamen spes esset » profuturum, accusatore prius monito, ut de» sistat. Vide *C. de Lugo l. c.*

» 11. Advocatus, si causarum expeditiones » cum præjudicio clientum differat, postponat, » vel plures acceptet, quam expedire possit, » peccat, ac tenetur ad restitutionem, uti et » omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, » malitiam, vel negligentiam cliens, aut actor » incurrit; non tamen tenetur in omnibus cau-

» sis adhibere eamdem diligentiam, sed majo-
» rem, vel minorem pro causæ qualitate. Vide
» *Bon. in præc.* 8. *d.* 10. *q.* 3. *Less. l. o.* 39.
» *d.* 9. *Laym. t.* 1. *c.* 5.

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio Referentis, secretarii, Notarii, et procuratoris.

227. *Ad quid teneantur Referentes, etc.*
228. *Quando peccent Referentes?*
229. *Quando Secretarii?*
230. *Quando Tabelliones, sive Notarii?*
231. *Plura notanda circa Notarios, et Tabelliones?*
232. *Quando peccent Procuratores.*
233. *Plura notanda de Stipendio Procuratoris.*

227. » RESP. Tenentur ii omnes juste, fide-
» literque exercere suum Officium, sive ex de-
» bito muneris tantum, sive etiam ex juramen-
» to. Item tenentur scire ea, quæ ad suum Of-
» ficium spectant, debitamque diligentiam ad-
» hibere, præstando omnia necessaria, terminos
» justos petendo, appellando, cum fuerit ne-
» cessarium. *Bon. Escob. et comm.*

Unde resolves sequentes Casus.

» 1. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel
» timore abutantur officiis suis; si secreta ser-
» vanda non servent; si partibus, vel earum
» solicitatoribus, aliisve tradant processus, vel
» scripturas originales, quas non debent, acci-
» piant stipendium majus justo, vel ultra pre-
» tium taxatum, si lites iniquas suadeant, etc.

228. » 2. Referens peccat 1. Si defectu studii, vel per incuriam male referat, vel aliquid substantiale praetermittat. 2. Si sit partialis, coneturque magis unius partis justitiam, quam alterius, explicare. 3. Si sententiam alterutri parti manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia incommoda sequi, v. gr. Judex recusari, etc. V. *Escob.*

229. » 3. Secretarius peccat 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodat. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custodiat, vel partibus, sine praescripto Judicis, ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribat, sive exagerando, vel imminuendo, sive immutando, aut invertendo. *Escob.*

230. » 4. Tabellio, sive Notarius publicus peccat 1. Si sine sufficienti peritia (v. gr. clausulas communes, etc. ignorans) suscipiat Officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in depositione testium aliquid addat, vel detrahat non levis momenti. 4. Si ministro transcriptoris (erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, et acta negligenter custodiat cum damno partium. 6. Si differat causarum expeditionem, ut pecuniam extorqueat. 7. Si testamentum scribat hominis rationis usu destituti. 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solemnitates necessarias ex ignorantia culpabili, vel malitia praetermittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium, unius rogatu, et alterius damno, non exhibeat; si conficiat instrumentum usurarium, vel falsum, praesertim in damnum tertii; si faciat, ut processus, et causae veniant ad alios Judices; vel Referentes, etc. quam ordo illius tribunalis postulat; quia multum interest habere hunc

» vel illum Judicem, *Escob. V. Laym. lib. 3.*
» *t.* 6. *c.* 2. *Bon. in præc. ult. p. ult.* 11. Si
» secretum violet, v. gr. aperiendo parti ad-
» versæ dicta testium ante eorum publicationem;
» quod esse mortale contra justitiam docet *Trull.*
» *d.* 7. *n.* 3. *ex Nav. cap.* 25. *n.* 52. 12. Si
» parti petenti instrumenta occultet, præsertim,
» quæ continent legata. *Nav. l. c. n.* 35. *Sylv.*
» *v. Tabellio*, *Trull. l. c.* 13. Si acta occultet,
» vel parti petenti transumptum processus ne-
» get. 14. Peccat graviter, si misso instru-
» mento antiquo publico, vel testamento, aliud
» simile confingat.

231. Quoad Notarium notandum I. quod infames infamia juris, aut facti nulliter instrumenta conficiunt, *Salm. de offic. c.* 5. *n.* 2. Nota II. Clericos in sacris, vel Beneficium habentes non posse exercere munus Notarii, nec etiam in foro Ecclesiastico publico; *Salm. cum aliis n.* 5. Nota III. quod Tabelliones nequeunt recipere aliquid a litigantibus ultra pretium justum. Sed dubium est, an lex taxam ipsis statuens obliget in conscientia? Affirmant *Navar. Trull.* etc. apud *Salm. cap.* 5. *n.* 18. cum sit lex juxta. Sed negant *Machad. et Fagund.* quia hæc lex est pœnalis vel saltem mixta, ideoque non obligat in conscientia (ut de lege mixta tenent *Vill. Dian. et alii*). Negat etiam *Lugo* cum *Turrian. et aliis ap. Salm. n.* 19. sed alia ratione ductus, nempe quia cum Tabelliones, et alii Ministri justitiae vivere debeant ex stipendiis proprii Officii, et tractu temporis augentur pretia rerum, ac expensæ, juxta morem circa victum et vestitum, ideo non injuste ipsi aliquid exigunt supra taxam; maxime si attendantur circumstantiæ laboris, et peritiæ. Et hanc sententiam *Lugonis* dicunt *Salm.* videri hisce

temporibus conformiorem æquitati. Ceterum, communiter loquendo, docent DD. hos Tabelliones peccare, si ultra justum pretium, aliud, etiam per modum doni, a partibus accipiant, quia talia munera coacte, non sponte præstantur. Ita *Navar. Rodr.* etc. cum *Salm. cap.* 5. *n.* 22. Advertunt tamen *Salm. n.* 24. et 25. cum *Lop. et Mercat. Rodr. P. Nav.* quod bene Tabellio extraordinarium stipendium recipere potest, si extraordinarium præstet laborem, nempe, si cogatur celerius, quam par sit, tradere transumptum, adire longinquum locum, vel laborare noctu, etc.

232. » 5. Procurator peccat 1. si litem procu» ret injustam. 2. Si plures causas suscipiat, » quam possit expedire. * (*Ita Panorm. et Caj.* » *cum Salm. de Offic. cap.* 6. *num.* 4.) *. 3. » Si plus mercedis accipiat, quam justum. 4. » Si suadeat reo, vel parti, ut injuste verita» tem neget. 5. Si sua incuria, negligentia, » aliave culpa, causa sit, ut lis perdatur. 6. » Si nomine partis juret, sine particulari ejus » informatione, cum periculo pejerandi. 7. » Si culpabiliter tribunali non adsit, futuri in» commodi metu, etc. Vide *Escob. Laym. l.* » *c. Bonac. q.* 3. *p.* 4. 8. Si partes adducat » ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, » vel pervertat Judicem, petat terminos imper» tinentes, aut dilationes superfluas. 10. Si fal» sos testes inducat. Vide *Sayr. lib.* 12. *c.* 14. » *Fill. t.* 40. *cap.* 10. *n.* 294. *Trull. lib.* 8. *c.* » 6. *dub.* 1. * (*Vide Salm. l. c.*) *.

233. Quæritur. I. An Procurator, si habeat Advocatum, aut Tabellionem, qui gratis inserviat, possit justum pretium illis debitum sibi retinere? Resp. negative: si Advocatus, aut Tabellio serviant magis in gratiam Clientis, ut

Bon. Panor. etc. cum Salm. cap. 5. *n.* 6. Si autem serviant in gratiam simul Procuratoris, et Clientis, dicunt *Bon. et Bass. ibid.* quod tunc nihil etiam retinere possit, quia in dubio melior est conditio Clientis, qui possidet. Sed (addo) hoc currit in dubio; nam, si vere fiat remissio etiam intuitu Procuratoris, cur ille retinere non poterit saltem partem pretii juxta prudentum arbitrium? Modo, intellige, nisi donatio absolute fiat Clienti, etsi in gratiam Procuratoris.

Quæritur II. An si Procurator alium substituat Procuratorem, possit partem salarii illi tradere, et partem retinere? Affirmant probabiliter *Salm. c.* 4. *num.* 7. cum *Sayr. Ripa, Ang.* modo illum admoneat de agendis, et insuper suscipiat ipse in se periculum causæ, si forte ob negligentiam Substituti causa amittatur: Procurator enim tenetur etiam ex culpa levi circa causæ defensionem: Hic enim intervenit duplex contractus justus, unus cum Cliente, alter cum Substituto.

Quæritur III. An, si Procurator ipse se offerat ad causam tuendam, possit justum pretium exigere? Alii negant; *Bassæus* vero affirmat, nisi ab initio animum habuerit suum opus donandi; vel nisi Cliens sit amicus, vel consanguineus, et Procurator causam suscipiens, nihil de pretio cogitaverit, tunc enim dicunt DD. censeri voluisse gratis defendere. Sed ego tamquam minus sapiens dico, quod Procurator, nisi certe sciat donasse suum laborem, semper justum pretium recipere potest, nemo enim præsumitur donasse, nisi constet, quia donare est perdere. Immo, etiamsi interne donasset, nisi talis donatio ab alio fuerit acceptata, adhuc posset salarium exigere, juxta dicta *de Contract. l.* 3. *num.* 725.

Cliens autem, si Procurator est amicus, vel consanguineus, potest tunc juste præsumere donationem, ut dicunt *Trull.* et *Bass.* apud *Salm. cap.* 5. *num.* 10. Et huic doctrinæ nec etiam acquiescerem, nisi aliæ circumstantiæ concurrerent, quæ præsumptionem certam facerent donationis factæ.

Quæritur IV. Si quis litigans mittat Procuratorem ad Advocatum, ut iste efformet aliquam petitionem, aut consilium, sed quia res est facilis, Procurator ipse scripturam conficit, et Advocatus tantum eam subscribit, utrum Procurator possit inde ex pretio, quod Cliens mittit ad Advocatum, partem sibi retinere? Affirmant *Bon.* et *Trull.* quia, ut dicunt, tunc enim fit injuria, non Advocato, quia pars illa jam ei sufficit pro sua mercede; non parti, quæ jam habet, quod quærit. Negant tamen *Salm. cap.* 6. *num.* 11. cum *Tol.* quia Procurator ageret contra voluntatem Clientis, qui, si scivisset scripturam à solo Procuratore confectam esse, minus pretium dedisset, quam tradidit; sed hæc ratio non aliud probat, nisi quod Procurator minorem pensionem sibi retinere debet, non autem nullam.

DUBIUM V.

Quod sit Officium Accusatoris?

234. » RESP. Ut in accusatione servetur » justitia, cavenda sunt tria. Primum est ca» lumnia, id est impositio falsi criminis, vel » ejus, quod sufficienter probari nequit. Et hæc » inducit obligationem restituendi, et subeundi » vel pœnam talionis, * (*Sed hæc pœna ex » generali consuetudine vim amisit, ut dicunt » Covarr. et Gomez apud Salm. de Offic. c. » 2. num. 4.*) * vel aliam, arbitrio Judicis. » Secundum est prævaricatio, id est, collusio » cum Reo, et simulata tantum accusatio: Quæ » in criminalibus, si Reipublicæ damnum se» quatur, obligationem restitutionis inducit. Ter» tium est tergiversatio accusationis inchoatæ, » absque justa causa. Quod addo, quia cum cau» sa, v. gr. ob imperium Principis, vel Judi» dicis, quod intersit Reip. talem personam non » puniri, vel infamari, vel quod in accusatio» ne defectus substantialis sit commissus, potest » desistere, immo tenetur, si in progressu causæ » cognoscat se errasse, incipiat dubitare de cri» mine, si videat, se non posse probare. *Fill.* » *t. 40. c. 7. n. 705.*

235. Notandum I. quod ad legitimam Accusationem quinque requiruntur. 1. Ut fiat in scriptis, vel saltem scribatur a Tabellione. 2. Ut ibi exprimatur nomen Accusatoris, et Rei.

3. Ut exprimatur species delicti, et etiam nomen socii, si sit crimen adulterii, sodomiæ, et similis. 4. Ut exprimatur tempus, locus delicti, et etiam hora, si Reus id postulet. 5. Ut Accusator accusationem subscribat, ut sic obligatus sit ad crimen probandum, alias ad pœnam subeundam. Et hinc notanda est differentia, quæ est inter Denunciationem fraternam, Denunciationem judicialem, et Accusationem. *Denunciatio fraterna* fit Superiori tamquam *Patri*, ut Reus emendetur. *Denunciatio juridica* fit Superiori tamquam *Judici*, ut Reus puniatur, sed sine obligatione crimen probandi. *Accusatio* autem fit Judici, ut Reus mulctetur, cum obligatione delictum probandi, et ideo hæc omnino fieri debet in scriptis. Ita *DD. comm.* Vide *Salm. de Offic. cap. 2. ex n. 2.*

236. » Quæres, An, et quis teneatur alterum accusare?

» Resp. 1. Privatum raro ad id teneri; tum » ex praxi timoratorum; tum quia alias tribu» nalia essent plena accusationibus, cum per» turbatione Reip.

» Dixi 1. *Privatum*; quia si quis a Republica » stipendium ob hoc accipiat, v. gr. fiscalis, » etc. tenetur ex justitia, et consequenter ad » damna, omissione accusationis secuta: *Fill.* » *Bon. in* 8. *pr. d.* 10. *q.* 3. *p.* 1.

» Dixi 2. *Raro*; quia, si exigat bonum pu» blicum, v. g. si proditio imminens, vel grave » damnum vitæ innocentis aliter averti non pos» sit, et crimen facile probari possit, tenetur » etiam privatus accusare, vel saltem denun» ciare; id tamen ex caritate tantum, quæ » restitutionem non importat. *Fill. Bon. loc. c.*
Sed hæc omnia fusius examinanda. Quæritur, an aliquando teneamur alium accusare, vel denunciare? Affirma in sequentibus casibus.

Et I. Quando agitur de communi damno vitando, et possit crimen probari; tunc enim docet *S. Th.* 2. 2. *q*. 68. *art.* 1. obligationem esse accusandi. Crimina autem contra bonum commune sunt hæresis, rebellio, falsificatio monetarum, homicidia, et furta ab assassinis, aut viarum grassatoribus: Addunt alii subordinationem suffragiorum in Cathedris, et in aliis electionibus. Et *Lugo* addit peccatum Religiosi, quod probabiliter damnum Religioni afferet. Si vero crimen probari nequeat, sufficit ut Reus denuncietur. Et communiter videntur DD. concludere satis esse in hisce temporibus delictum denunciari, ne ob metum pœnæ incurrendæ, si illud non probetur, deterreantur homines a denunciatione criminum cum gravi damno communi. Ita *Lugo de Just. D.* 38. *s.* 1. *n.* 2. *Sanchez cons. l.* 6. *c.* 2. *D.* 2. *n.* 2. *Caj. Sot. Bann. Trull. Villal.* etc. apud *Salm. d. c.* 2. *n.* 10. Et sic servi, ac filii denunciare tenentur etiam delicta domini, et patris in commune detrimentum vergentia, ut *Salm. ibid. cum eisdem.* Si vero crimen jam sit patratum, nec ullum damnum exinde immineat, quia delinquentem jam constet esse damnatum, (excepto crimine hæresis) non est obligatio denunciandi, ut *Tol. Fill.* etc. *apud Salm. n.* 11.

II. Tenemur denunciare delictum, si immineat grave damnum innocenti. Quod autem tunc teneamur etiam Reum accusare, si crimen probare possumus, ut dicunt *Tol. Sol.* etc. apud *Salm. n.* 12. hoc difficile accidere posse censeo, cum hæc obligatio sit tantum ex caritate, quæ non obligat cum gravi incommodo: hoc enim accusantes ordinarie subire solent; tanto magis si denunciatio, pariter ac accusatio, damnum satis impedire potest. Immo addo, quod nec etiam

denunciare teneretur is qui ex denunciatione grave incommodum subire prudenter timeret; nisi commune damnum immineret.

III. Tenentur crimen denunciare, vel accusare, qui ad id a Rep. vel a Dominis stipendium accipiunt, ut sunt Fiscales, aut custodes agrorum, gabellarum, etc. Alias tenentur ad restitutionem damnorum, quæ Reip. vel Dominis ob omissionem accusationis obveniunt. Ita *Busemb.* hic cum *Fill. Nav. Bann. etc. communiter* apud *Salm. cap.* 2. *n.* 13.

137. An autem hi teneantur restituere valorem pœnæ, si non denunciant? Affirmant valde probabiliter *Sotus lib.* 1. *de Just quæst.* 6. *art.* 6. *vel* 9. *Laym. lib.* 3. *s.* 5. *tr.* 2. *c.* 7. *num.* 4. *Mol. tom.* 1. *tr.* 2. *D.* 95. *n.* 36. *Sporer t.* 1. *cap.* 3. *num.* 59. *cum P. Nav. Med. et Salon.* Ratio, quia omittendo denunciationem, ad quam tenebantur ratione Officii, sunt causa, ut Fiscus, vel Dominus non exigat pœnam, ad quam jus habebat. Sed satis probabiliter negant *Lessius lib.* 2. *c.* 13. *n.* 73. *Lugo de Contr. D.* 37. *n.* 102. *Salm. de Rest. c.* 1. *n.* 136. *Sanch. de Matrim. L.* 10. *D.* 8. *n.* 14. *cum Nav. Met. Angles, Salon. Bann. Lop. Manuel, Graff.* item *Diana* 3. *p. tr.* 6. *R.* 35. *cum Vasq. Tann. Azor. Arag.* Ratio, quia lex pœnalis non intendit, ut Fiscus, vel Domini mulctis ditentur, sed ut ipsi serventur indemnes, et transgressores puniantur. Indirecte autem et per accidens lex præbet jus, ut inde mulctæ exigantur, sed post sententiam, nam ante illam neque Fiscus, neque Domini ad pœnam jus ullum habent. Unde, licet Fiscales non denunciando peccent contra justitiam legalem, non autem peccant contra commutativam respectu ad mulctam, et ideo tantum tenentur

resarcire damnum vectigalium, quæ mercatores solvere debuissent. Idem dicunt *Less. loc. cit.* et probabile putant *Sporer loc. cit. ac Lugo de Just. D. 37. n. 97. cum Salas, etc.* (contra *Suar. Ang. Sylv. etc. ibid.*) de Judice non ferente sententiam de mulcta contra reos convictos. Idem tenent *Salm. tr.* 11. *cap.* 2. *n.* 76.

IV. Tenetur aliquando aliquis denuntiare, immo etiam accusare delinquentem, si hoc sit necessarium ad vitandum, seu resarciendum damnum propriæ familiæ, quæ alias remaneret dehonorata, vel destituta alimentis. Ita *Sanch. Cons. lib.* 6. *c.* 3. *Dub.* 26. *n.* 4. *et* 7. *Sot. Bann. Nav. etc. ap. Salm. num.* 14. Et notat *Sanch.* cum *Gom. ib.* quod Judex aliquando ob bonum commune compellere potest offensum, ut saltem declaret, quis eum læserit, ut inde procedere possit ad inquirendum; intellige quando revera alias damnum commune imminet, puta conjurationis, erroris in Fide, et similium.

Sed exceptis his casibus, nemo tenetur alium accusare; et quamvis possit, si sine odio accuset, sed zelo justitiæ; attamen difficile expers erit affectu vindictæ is qui contra suum offensorem accusationem proferret, cum accusatio de se intendat punitionem Rei, ut diximus de *Præc. Car. l.* 2. *n.* 29. *v. Licet.*

238. » Resp. 2. Accusare prohibentur. 1. Ex» communicati, proditores, infames; idque in » pœnam criminis. 2. Filii, servi, suos paren» tes, vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici » in causa sanguinis, ob indecentiam. *Less. l.* » 2. *c.* 3. *d.* 5.

Quæritur, quinam prohibeantur accusare? I. Prohibentur excommunicati, infames, publici concubinarii, aut usurarii, de majoribus criminibus accusati, nisi prius innocentes se de-

monstrent: item feminæ, impuberes. Excipe tamen 1. Si isti prosequantur causam propriam, vel suorum usque ad sextum gradum. 2. Si crimen sit contra Legem Divinam, aut humanam, cujus violatio cedat in damnum tertii. 3. Si crimen sit contra bonum commune. Quicumque autem, etsi non possit accusare, potest tamen denunciare. Vide *Salm. de Offic. c.* 2. *n.* 26. II. Filii non possunt accusare Parentes, nec e converso; neque servi Dominos, nisi crimen sit læsæ Majestatis, vel hæresis. *Salm. n.* 27. III. Laici nequeunt accusare Clericos, nisi Clericus sit dilapidator bonorum Ecclesiæ, aut hæreticus, simoniacus, sacrilegus, etc. Vel nisi laicus causam suam, vel suorum prosequatur. Item nec Clerici accusare possunt Laicos, aut Religiosos, qui tantum a Religiosis ejusdem Ordinis accusari possunt. *Salm. n.* 28.

Sed hic quæritur, an Religiosus possit accusare suum Prælatum? Affirmat ex *c. Ex parte tua de Accus.* Tria enim ibi habentur. 1. quod Monachi non sunt repellendi ab accusatione Prælati coram Judice Regulari, aut competenti. 2. Quod tunc expensæ pro lite de bonis Monasterii eis sunt subministrandæ, si peculium ipsi non habeant. 3. Quod Monachi nequeunt accusare Laicos sine licentia Abbatis. V. *Salm. cap.* 2. *n.* 30. *et* 31.

IV. Inimicus repellitur ab accusando delinquentem ex *c. Cum oporteat de Accus.* Et hoc valet etiam in criminibus exceptis, ut supra, præter hæresim. Est commune cum *Salm. c.* 2. *ex num.* 35. Ratio, quia tunc præsumitur accusatio semper procedere ex affectu vindictæ. V. Pariter repellitur socius criminis, ex *L. fin. C. de Accus.* Excipiuntur tamen, quoad hoc, crimina hæresis, læsæ Majestatis, falsificationis mo:

netæ, sodomiæ, furti famosi, et omnia alia, quæ sine socio fieri possunt. V. *Salm. cap.* 2. *n.* 37. VI. Nequeunt Clerici accusare in causa sanguinis, ex *c. Sacerdotum* 2. *q.* 7. Sed dubium est, an valeant accusare ad resarciendam injuriam propriam, vel suorum; vel suæ Ecclesiæ. Affirma, dummodo Clericus (si sit causa sanguinis) præmittat expressam protestationem, se non intendere, ut Judex ad pœnam sanguinis procedat; tunc enim, etiamsi Reus ad mortem damnetur, irregularitatem effugiet; Hoc habetur *ex cap.* 2. *de Homic. in* 6. Vide *Salm. c.* 2. *n.* 39. *et* 40. et vide *lib.* 7. *num.* 468. *ad III.* Nomine autem suorum, quinam veniant? Alii censent venire consanguineos usque ad 10. gradum. Alii usque ad 7. vel 6. Alii usque ad 4. Sed *Salm. n.* 42. tenent nomine suorum tantum servos venire; quia textus, ut supra, concedit Clericos accusare tantum *suos malefactores*; per To *suos* igitur non venire inserunt malefactores propinquorum. Attamen ipsi *Salm.* alibi, et alii cum *P. Conc.* probabiliter permittunt accusare, ad reparandum damnum cognatorum usque ad 4. gradum. Vide *d. num.* 468. *ad III.*

239. » Resp. 3. Non teneris, immo nec debes; » etiam posito Superioris præcepto, denunciare » crimen, I. Si delinquens emendatus est sine » periculo recidendi, et parti læsæ est satisfa- » ctum, nec periculum imminet aliis, nec cri- » men est notorium: quia sine causa proximi » infamia sequeretur. V. supra *l.* 2. *tr.* 3. *cap.* » 2. *d.* 4. *t.* 2. II. Si crimen nosti sub secreto na- » turali, tamquam consultor, advocatus, etc. » Nisi tamen is, qui secretum commisit, inno- » centem, vel Rempub. injuste vexaret, nec » vellet desistere. *C. de Lugo de Just. d.* 14.

» n. 242. III. Si inde immineat grave peri-
» culum honoris, vitæ, et rerum tuarum. IV.
» Si etiam probare cogeréris, nec posses. Vide
» *C. de Lugo dist.* 38. *sect.* 2.

240. Quæritur hic, an accusationem præcedere debeat correctio fraterna? Plura hic sunt distinguenda.

Et I. Si crimen est publicum, quia de eo adest infamia, vel notorietas, nempe coram pluribus in platea, tunc nulla correctio est præmittenda. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *Sanch. c.* 2. *d.* 28. *n.* 5. *Sot. Palud.* et *Salm. c.* 2. *n.* 20. *cum communi.* Ratio, quia tunc *non est tantum* (verba *S. Th.*) *adhibendum remedium ei, qui peccavit; sed etiam aliis, in quorum notitiam* (crimen) *devenit.* Et ideo crimen publice est puniendum.

II. Si crimen non est publicum, etsi paucis notum, tunc correctio est præmittenda; si speratur fructus, quia tunc non respiciendum est bonum commune, sed peccantis; qui facilius emendabitur per secretam monitionem, quam per publicam punitionem, ut *ex c. Si peccaverit* 2. *q.* 1. Ita *Sot. Caj. Pal. Less.* cum *Sal. c.* 2. *n.* 21. Advertit tamen *Less. l.* 2. *c.* 30. *n.* 10. 11. *et* 12. et consentit *Palaus*, quod, si crimen probare possis in judicio (puta per duos testes), licet tunc tenearis ex caritate proximum monere ante accusationem, ut a crimine desistat, non peccas tamen contra justitiam, si accuses; Quia semper prodest ad commune bonum crimina puniri. Et tunc tenetur Judex accusationem recipere, et in causa procedere, si alias timeat scandalum in Republica eventurum. Secus, si scandalum absit, quia Judex tunc teneretur ex præcepto naturali caritatis accusationem non admittere. Ita *Salm. cap.* 2. *n.* 47. *et* 48.

241. Non peccas vero neque contra justitiam, neque contra caritatem, si accuses sine prævia monitione, in duobus casibus, I. Quando crimen est in damnum Reipublicæ, ut conjuratio, delictum læsæ Majestatis, etc. et signanter hæresis, pro qua maxime est notanda Prop. 5. damnata ab *Alex. VII.* quæ dicebat: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.* Ratio, quia in his criminibus numquam, aut rarissime ex correctione speratur fructus, et mora valde nocere potest. Ita *Less. l. c. num.* 13. *Pal. Sanch. Vill. Trull. Bonac. et Salm. c.* 2. *n.* 22. *cum communi.* II. Quando alia via non possis damnum passum tibi resarcire, nisi invasorem accuses; tunc enim potes accusare, ut saltem per pœnam Rei tibi injuria reparetur: modo absit affectus vindictæ (quod autem difficillimum esse reputo); *Sal, n.* 23. *Sanch. Trull. Salon. etc.*

Hic operæ pretium est aliqua adnotare de *Denunciatione*, quæ est duplex; ut supra dictum est. Alia *Evangelica*, quæ defertur Superiori, ut *Patri*, ad Rei emendationem; alia *Judicialis*, quæ defertur Superiori, ut *Judici.*

242. Et primo quoad Denunciationem *Evangelicam* sive *Paternam*, notandum I. Quod si crimen proximi est Reipub. vel Communitati perniciosum, quamvis sit occultum, statim Prælato denuntiari debet, nulla fraterna correctione præmissa, ut communiter docent DD. cum *S. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *et Laym. l.* 3. *tract.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 4. Si vero crimen non est Communitati damnosum, sed tantum ipsi delinquenti, tunc servandus est ordo correctionis traditus in Evangelio *Matth.* 18. 15. ubi legitur; *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et*

corripe eum inter te et ipsum solum; Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; Si autem te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum; quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Notandum II. Quod si post secretam correctionem frater non emendatur, tunc crimen, antequam aliis manifestetur, denunciandum est Prælato tamquam Patri, ut paterne corrigat. Ita *S. Th. d. quæst.* 33. *art.* 8. *ad* 4. *cum S. Aug. in Epist.* 109. *ad Mon.* cujus verba affert *Lay. L. c. n.* 6. Ratio, quia Superior, ut spiritualis Pater, magis idoneus est ad juvandum fratrem; quam alii; Nec decet in Congregatione, ut alii crimen sciant prius quam Prælatus, qui salubrius medelam afferre potest.

243. Sed quæritur I. An liceat deferre Prælato ut Patri crimen occultum, Communitati non perniciosum, secreta correctione omissa? Tres adsunt sententiæ. *Prima* generatim affirmat cum *Angel. v. Denunciatio, num.* 10. *et Gabr. Rosel. Turrian. apud Laym. l.* 3. *de Just. tr.* 3. *c.* 4. *num.* 5. qui dicunt hoc saltem in Religionibus permissum esse ob bonum observantiæ commune. *Secunda* sententia huic omnino opposita cum *Adrian. Cordub. Sot. etc. apud Sanch. Dec. lib.* 6. *c.* 18. *num.* 46. tenet necessario præmittendam esse correctionem secretam. *Tertia* longe communior, et longe probabilior sententia docet, bene posse denunciari crimen occultum Prælato prudenti tamquam Patri, nulla præmissa correctione, si speretur sic melius emendatio fratris obtineri. Ratio patet, quia finis hujus Præcepti fraternæ correctionis, ut dicunt *S. Th. et alii ut infra*, alius non est quam caritas erga fratrem; Sed hic finis caritatis duplex est, alter principalis; alter minus prin-

cipalis ; Finis principalis est , ut frater emendetur , et ideo praecipitur correctio : Finis minus principalis est , ut servetur quantum fieri potest fama fratris , et ideo praescribitur ordo secretae correctionis praemittendae ; Quare , cum creditur magis expedire ad finem principalem , scilicet ad emendationem fratris , ut correctio fiat immediate a Praelato , cessare debet finis minus principalis , et ideo recte omittendus ordo secretae correctionis. Ita *S. Th. Quodlib. XI. art.* 13. ubi S. Doctor distinguit Inquisitionem, Accusationem , et Denunciationem ; in qua dicit observandum esse finem ejus, nempe, ut frater emendetur : *Utrum autem* (addit) *statim , cum quis scit fratrem suum peccasse , debeat denunciare Praelato , dico, quod in his distinguendum est de conditionibus Subditi , et Praelati ; Nam , si ego scio , quod frater per me corrigetur , tunc non debeo hoc denunciare Praelato ; Si autem videtur quod hoc melius fiat per Praelatum , et Praelatus nihilominus sit pius , discretus , et spiritualis , non habens rancorem seu odium adversus illum Subditum , tunc licite potest hoc denunciare sibi : Et tunc non dicit Ecclesiae , quia non ei sicut Praelato , sed sicut personae proficienti ad correctionem proximi et emendam.* Et paulo post subjungit : *Ideo tenendum est hoc pro regula , quod in omnibus istis semper servanda est Caritas , et quod melius et magis expedire videtur. Et si hoc intendat , scil. emendam proximi , servet quantum potest bonum caritatis , tunc denunciando non peccat.* Idem docet *S. Bonav.* in illud S. Lucae ; *Si peccaverit etc. cap.* 17. et ita dicunt *Sanch. Dec. lib. 6. cap.* 18. *n.* 46. *cum S. Antonin. Gers. Abulens. Salmer. Sa , Sylv. Tabien. Ricc. Ang. Waldens. Armill. Graff. Arag. Manuel.*

Philiarch. etc. ac *Laym. lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 5. *cum Sot. Henr. Pal. Nav.*

244. Quær. II. An, si Reus sit emendatus, possit crimen Prælato denunciari? Affirmant *Angelus v. Denunciatio n.* 10. *Gabr. Ricc. Turrecr. apud Laym. d. n.* 5. quia dicunt semper præstare, ut Prælatus sciat vitia subditorum. Sed negandum cum *S. Thom. Quodlib. XI. art.* 13. *Laym. cit. c.* 4. *Sanch. cit. c.* 18. *n.* 49. *et aliis.* Secus vero dicendum (ait *Sanch. ib.*) si dubium sit, an frater sit plene emendatus, vel an frater sit in probabili periculo relabendi, aut an plene cessarit periculum relapsus: quia tunc bene potest crimen Prælato ut Patri deferri, cum prius consulendum sit profectui fratris, et bono Religionis, quam modico detrimento famæ illius.

245. Quæritur III. Quid; si dubium sit, an correctio melius fiat per Prælatum, vel an Prælatus prudenter procedat? Respondet *Sanch. cit. c.* 18. *n.* 47. quod, nisi crimen vertat in damnum commune, vel alterius privati, præmitti debet secreta correctio. Sed hic advertendum I. Quod in dubio, nisi constet de imprudentia, in Religionibus bene institutis (ut notat *Laym. cit. c.* 4. *num.* 5. *v. Fateor tamen*). Prælati præsumuntur prudentes. Advertendum II. id quod notat *ib. idem Laym.* nempe quod in talibus Ordinibus crimina occulta Fratrum, si nondum emendata sint, vel relapsus timeatur frequentius sine secreta monitione deferri possunt ad Prælatum tamquam Patrem: tum quia Prælati sunt viri pii et prudentes, qui admonitione magis prodesse possunt; tum quia ipsi magis idonei sunt ad crimen emendandum, et ad occasiones relapsus amovendas: Nam, ut recte dicunt *Suar. de Carit. disp.* 8. *sect.* 6. *n.* 12. *et Sanch.*

lib. 6. *c.* 16. *n.* 50. vel peccatum Religiosi est leve, et tunc, cum infamatio levis sit, major plerumque utilitas ex denunciatione proveniet, quam damnum fratris erit; præterquam quod hujusmodi consuetudo denunciandi Prælato levia delicta, ut ait *Suarez*, est quasi necessaria ad Religionis statum conservandum: vel crimen fratris est grave, et tunc aut frater peccavit ex fragilitate, et melius occurret Superior, occasiones auferendo, quod alius nequit præstare; aut ex malitia, et tunc rarissime ex monitione fratris speratur emenda, ut dicit *Sanch. ibid. cum Cajet.* qui asserit rectius dubitandum, quod reus ex correctione secreta potius fingat se emendatum, quam emendetur. Addunt recte *Suar. et Sanch.* vix fieri posse, quod crimina Religiosorum non redundent in maximum Religionis damnum, tum ob scandalum fratrum, tum ob Religionis infamiam; Hinc dicit *Suarez*, omnia crimina gravia bene denunciari posse Prælato, tamquam Communitati perniciosa; immo sæpe obligationem esse denunciandi, præsertim si Prælatus interroget; Saltem, inquit *Sanchez*, valde expedire, quod Prælatus sciat vitia fratrum, ut melius amoveantur lapsuum pericula: Addo et ego, quod maximum inconveniens facile eveniret, si Prælatis crimina denuntiari non possent ante secretam monitionem; Nam, si ex illa delinquens non emendetur (quod ut plurimum timendum est, uti supra notavimus cum *Sanch.*), aut crimen deferes ad Prælatum, et tunc reus, facile suspicans tuam denunciationem, sæpe odium adversus te conservabit; aut ut ob hujusmodi timorem omittes denunciare, et sic crimen non emendabitur, scandala augebuntur, et sic denique bonum Communitatis corruet. Quare ex his omnibus recte concludit *Laym. l.*

cit. num. 5. *in fin.* rarum esse in Congregatione Religiosorum, ut subditi sint æque idonei, quam Prælati ad corripiendum: Et ideo in *cap. Qualiter, et quando* 25. *De Accus.* relato ordine servando in Inquisitione, Accusatione, et Denunciatione, sic concluditur: *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum.*

Quæritur IV. An liceat renunciare juri fraternæ correctionis, ita ut possit deferri crimen ad Superiorem, nulla præmissa correctione? Tres adsunt sententiæ: *Prima* communior sententia affirmat, et hanc docent *Sanch. Dec. lib.* 6. *cap.* 18. *n.* 43. *Tournely tom.* 3. *pag.* 342. *num.* 5. *Palaus tract.* 6. *Dub.* 9. *num.* 4. *Suar. D.* 8. *sect.* 6. *n.* 12. Item *Valent. Hurt. Diana* et alii plures *apud Salm. tr.* 21. *cap.* 7. *n.* 87. Ratio, quia ob honestum finem quisque potest juri suo renuntiare, et ideò plurimi Sancti viri suæ famæ cesserunt. Confirmatur ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 1. *ad* 1. qui ait: *In arbitrio uniuscujusque est pati detrimentum suæ famæ, nisi hoc vergat in damnum aliorum. Secunda* autem sententia absolute negat, eamque tenent *Philiarch. de Offic. Sac. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 4. *cap.* 14. item *Rodriq. Lorca, Lopez etc. Apud Salmant. n.* 85. Ratio, quia nemo potest prodigere jus quod habet ad suam famam. *Tertia* vero sententia, quam tenent *Salm. n.* 88. *cum Arauso, et Prado*, censet, quod licet unusquisque possit ob honestum finem renuntiare ordini correctionis, ab alio tamen nequit talis ordo prætermitti, nisi prudenter credatur efficacius per Prælatum correptio fieri; Sed huic sententiæ recte contradicit *Concina to.* 2. *pag.* 139. *n.* 23. Si enim potest quisque isti juri cedere, bene poterit alter sua cessione uti. His ta-

men non obstantibus prima sententia omnino ut vera tenenda mihi videtur; Ratio, quæ mihi sufficit, est, quia in Societate JESU adest constitutio hujusmodi renunciationis, et ipsa fuit approbata a Paulo III. et Julio III. (ut testatur *Palaus l. c.*) qui approbarunt, et confirmarunt Institutum, et omnes Constitutiones præfatæ Societatis, et præcipue eas quæ contradictiones patiebantur; Immo Gregorius XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, addidit excommunicationem contra tales Constitutiones impugnantes. Unde insipienter puto locutum fuisse *Philiarchum*, qui notam impietatis inurit huic Constitutioni renunciationis Societatis JESU, cum Ecclesia non possit errare in approbatione Religionum, et suarum Regularum, ut docent *Bellam. Valent. etc. ap. Viva in Quæst. Prodomo ad Propos. damn. n.* 12. Earum enim approbatio spectat ad materiam morum, in qua saltem impium, et temerarium est dicere Pontificem posse errare; juxta nostram Dissertationem adductam *lib.* 1. *n.* 110. Advertit tamen *Palaus n.* 8. quod talis renunciatio non dat potestatem manifestandi delictum alterius, nisi in casu dubio de emendatione; idest (ut explicat *punct.* 12. *n.* 4.) si dubitetur, an delinquens fuerit emendatus, vel an sit relapsurus; quia e converso, si constet de emendatione, et nullum sit periculum relabendi, recte probabilius censet non posse crimen deferri ad Superiorem, dum ex Declaratione in Congreg. 7. ipsiusmet Societatis dicitur revelatio facienda esse *tantum iis, qui remedium adhibere potuerant.* Ergo cessante necessitate remedii, non poterit crimen manifestari. Præterea advertit idem *Palaus q.* 9. *n.* 7. *cum Suar. et Sanch.*, quod prædicta cessio fit, ut crimen reveletur Prælato tamquam Patri, non vero tanquam Judici.

246. Hæc quoad Denunciationem Evangelicam; Quoad autem Denunciationem Judicialem pertinet, hæc ad triplicem finem fit, 1. Ob publicam criminis punitionem. 2. Ut damnum læso resarciatur. 3. Ut quis tamquam indignus officio privetur, aut ne indignus eligatur, aut ad Ordines promoveatur, aut ne matrimonium contrahat. Et de hac Denunciatione juridica præcipue hic tractandum.

Et notandum I. quod fraterna monitio non est necessario semper præmittenda ad denunciationem Judicialem, juxta dicta mox supra *num.* 239. Notandum II. quod Denunciatio Evangelica transire potest in Judicialem ex communi sententia, quando post Evangelicam Reus non corrigitur, *Azor. Abb.* cum *Salm. n.* 54. Notandum III. quod si Prælatus aut per Denunciationem Evangelicam, aut per se, aut per indicia sufficientia noverit subditi delictum, primo poterit clam eum monere, pœnitentiam secretam ei injungendo, et etiam illum ab Officio, et a Conventu amovendo; modo ex hoc nulla ei obveniat infamia. Deinde poterit ad alia remedia devenire; sed licet ista nec etiam profuerint, et crimen vertat in damnum solius Rei, tunc non poterit judicialiter procedere, nisi crimen probari possit saltem per duos testes. Vide *Salm. c. 2. ex num.* 55. Notandum IV. quod, qui fraternam fecerit Denunciationem, potest inde ut testis adhiberi post Denunciationem judicialiter factam, ut tenent *Salmant. num.* 53. cum *Sot. etc.* Quia alius est processus Denunciationis fraternæ, alius Denunciationis judicialis.

247. Sed quæritur I. Utrum, si crimen sit occultum, nec laboret infamia, et fraternaliter denunciatus non corrigatur, possit Prælatus coge-

re Denunciatores Evangelicos, ut faciant Denunciationem judicialem, et inde juxta illam Reum pœnis juris punire? Affirmat *prima* sententia cum *Sylv. Cordub.* etc. apud *Salm.* c. 6, n. 61. quotiescumque crimen saltem per duos testes posset probari; et huic sententiæ consentiunt *Sanch. Cons. l.* 6. c. 2. *d.* 11. *num.* 332. *et Nav. Sot.* apud *Salm.* c. 2. *n.* 60. casu, quo adsit spes, quod delinquens ob pœnas emendabitur: Secus autem, isti dicunt, si talis spes non effulgeat, tunc enim vix permittunt posse Reum clam excommunicari. Probabilius tamen contradicit omnino *secunda* sententia cum *Suar. Pal. Led. Bann. et Salm. n.* 61. *et* 62. semper ac ex crimine nullum immineat damnum Communitati, aut particularibus. Ratio, quia tunc delinquens adhuc possidet famam; nec punitio est necessaria ad bonum commune, quando crimen non est publicum.

Sed hic notandum 1. cum *Salm. n.* 68. *Palao, Torres, et aliis*, quod in tali casu poterit quidem Prælatus aliquibus viris prudentibus crimen manifestare, si hoc judicet necessarium ad remedium subito adhibendum. Notandum 2. quod Prælatus inferior, si ipse possit per se subditum corrigere, peccabit, si crimen Superiori manifestabit. Ita *Salm. cum Palm. n.* 21.

248. Quær. II. utrum, si per publicum edictum, seu monitorium præcipiatur omnibus aliqua delicta denunciare, teneamur? Resp. quando crimina sunt notoria, proculdubio quilibet ea denuntiare tenetur; Secus vero, si sint occulta, etiamsi probari possint per duos testes; nisi crimina vergant in damnum Communitatis, aut tertii; Cum hac tamen differentia, quod in criminibus in damnum tertii, tenemur fraternam monitionem præmittere, et correctione obtenta,

denunciatio judicialis est omittenda: si autem Reus non corrigatur, tunc judicialiter tenemur eum denunciare; dummodo possimus sine gravi nostro incommodo, ut *Salm. c. 2. n. 82.* In criminalibus autem in damnum commune, nulla prævia monitione; et etiam cum gravi nostro damno, Denunciationem judicialem proferre tenemur. Quamvis etiam in his *S. Th. 2. 2. q. 33. n. 2.* sic doceat: *Nisi forte aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam monitionem possit mala impedire.* Sed hoc raro accidit. Hæc fere communiter a DD. docentur: Vide *Salm. c. 2. ex n. 74.*

Notandum hic autem I. quod, qui delictum sub secreti sigillo noverit, ut remedium, aut consilium delinquenti præberet, numquam tenetur illud denunciare, quia jus positivum non potest juri naturæ derogare. Ita *S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. Sanch. cap. 2. d. 20. et Salm. cap. 2. num. 83.* cum *Nav.* etc. contra *Sotum.*

Notandum II. quod, si quis rem aliquam accepit in compensationem sui certi crediti, non tenetur manifestare, quia edictum imponens Denunciationem intelligit loqui tantum de rebus injuste acceptis. Ita *Sanch. cap. 24. et Salm. n. 83.* cum *Sylv.* idem dicunt *Sanch. d. dub. 24. num. 3. et Salm. num. 85.* cum *Nav.* de debitore rei furtivæ, qui ob inopiam a restitutione excusetur.

Notandum III. quod nemo, ut supra dictum est, tenetur denunciare cum gravi suo incommodo, nisi crimen redundet in damnum commune Reipublicæ, aut Religionis, ut crimen læsæ Majestatis, hæresis etc.

249. Sed hinc quær. III. An sit obligatio denunciandi hæreticos cum periculo gravis damni?

Distinguendum ; si denunciandi sunt tantum suspecti de hæresi, ut sunt sortilegi, blasphemi, Confessarii solicitantes, abutentes Sacramentis; commune est non esse tunc obligationem. Ita *Salm. de I. Præc. Dec. c.* 4. *n.* 89. *Potestà de Denunc. n.* 267. Nisi, dicunt *Salm. n.* 91.) adesset damnum commune, nempe, si Sacerdos magnæ auctoritatis frequenter pœnitentes solicitaret, etc. Si vero denunciandi sint hæretici formales, etiam excusare periculum gravis damni, nisi illi dogmatizent, tenent *Mazzotta tom.* 1. *pag.* 278. *Less. Nav. Fill.* etc. apud *Salm. c.* 3. *n.* 108. Sed verius oppositum est tenendum cum *Potestà d. num.* 267. *et Salm.* 109. cum *Suar. etc. Farinac.* Ratio, quia hæresis formalis de se serpit ut cancer, et ideo semper in damnum commune vergit.

250. Quær. IV. An teneamur denunciare conjunctos, quos hæreticos formales noverimus? Fratres sine ullo dubio tenemur denunciare; Filios vero a denunciandis Parentibus excusant *Abul. et Simanca* apud *Salm. de Primo Præc. c.* 3. *n.* 105. Sicut ibidem *Bonac. Fill. Barb.* etc. excusant etiam uxores a denunciando viros suos. Sed dicendum omnes ad denunciationem teneri, ex eadem ratione, ut supra; quia hæresis est pestis ita noxia, quod difficile habet remedium, et facile in damnum vergit commune. Ita *Roncag. pag.* 169. *q.* 1. *R.* 3. *Bon. de Oblig. denunt. to.* 2. *d.* 6. *pag.* 2. *n.* 3. cum *Farin. Azor. Salm. De I. Præc. c.* 4. *n.* 106. cum *Caj. Pal. Sanch. Dian. etc.* cum communi, ut testatur *Potestas n.* 268. *et Viva super Prop.* 5. *Alex. VII. n.* 13.

Hoc tamen dicitur, quoad hæreticos formales. Si vero denunciandi sint tantum suspecti de hæresi, *Salm. de I. Præc. c.* 4. *n.* 83. pa-

riter obligant etiam filios ad Parentes denunciandos; Sed nimis rigorose, satis enim probabiliter tunc a denunciatione excusantur, non solum filii, sed etiam conjuncti usque ad 4. gradum, ut tenent *Diana*, *Bordon*. *Lez*. *Homob*. *et alii* apud *potestà* n. 221. Ratio, quia denunciare conjunctum, idem est ac grave damnum subire; quod rationabiliter excusat (quando periculum abest damni communis) ut diximus mox *n*. 249. et dicunt ipsi *Salmant*. *de Offic*. *c*. 2. *n*. 82.

251. Quær. V. Quænam sint crimina denuncianda tamquam de hæresi suspecta? Sunt I. Nuptiæ contractæ, vivente conjuge, ut *Salm*. *de* 1. *Præc*. *c*. 4. *n*. 6. *cum communi*. II. Nuptiæ Clerici in Sacris constituti, vel Religiosi professi; etiam communiter *Salm*. *n*. 7. III. Si quis sine Sacerdotio Missam celebrat, aut aliud Sacramentum conficit: Ita ex Constitutionibus Pontificis; vide *Salm*. *n*. 8. qui extendunt ad Sacerdotem celebrantem pluries in die, vel non jejunum, sine justa causa. IV. Alii pariter censent suspectum esse de hæresi Confessarium sigillum violantem, ut *Viva*, *de Leone*, *et Quintan*. At hoc negant probabilis *Salm*. *n*. 9. cum *Lugo*, *Bonacina*, *Molin*. *et communiori*, nisi ille errorem teneat non adesse hanc obbligationem sigilli, vel istud non ita rigorose obstringere. V. Extendunt etiam *Salm*. *n*. 10. *et* cum *pluribus* ad crimen sodomiæ, et bestialitatis, sed ipsi loquuntur pro Regnis Hispaniarum; Hoc tamen non viget in nostris partibus. Hic tamen obiter advertendum, quod Clerici, et Regulares sodomitæ ex Constitut. S. Pii V. privantur omni Officio, et Beneficio; modò 1. Crimen sit consummatum. 2. Adsit hujus criminis exercitium: ideo non sufficit, si patratum sit bis, vel ter, *Salm*. cum *Bonac*. *ibid*. 3. Adsit insuper sententia ju-

dicis; nam, licet Bulla dicat: *Præsentis Canonis auctoritate privamus.* Attamen sic videtur recepta, ut dicunt *Bonac. Sanch. Henr.* etc. apud *Salm. loc. cit.*

252. Quaeritur hinc VI. An sint denunciandi blasphemi? Distinguendum: Qui proferunt blasphemiam hæreticalem, certe denunciandi sunt. Sed hic advertit *Potestà n.* 219. quod prorumpens blasphemiam hæreticalem, non advertendo ad significationem, non peccat graviter, ideoque nec denunciandus. Secus verò, si blasphemet advertens, quamvis ex ira: quia tunc jam sit saltem suspectus de levi. Ceterum probabiliter *Bonac. l. c. part.* 1. §. 8. *n.* 5. *in fin.*, et *Roncag. pag.* 170. *q.* 4. *Resp.* 3. *cum Navar. etc.* dicunt non esse denunciandos, quos constet per lapsum linguæ errorem protulisse, et huic videntur expresse adhærere *Salm. de I. Precept. cap.* 3. *n.* 107. ubi ajunt ad obligationem denunciationis requiri pertinaciam hominis denunciandi. Immo *Sanchez, Trull. etc. contra Salm. ibid. n.* 129. universe excusant ab obligatione denunciandi blasphemos hæreticales, semper ac ipsi per correctionem resipiscant.

Quoad autem simplices blasphemos, advertendum, quod olim quæ aderant obligationes una increpandi, et hæc abiit in desuetudinem, ejusque in loco successit obbligatio correctionis, si fructus speratur, ut docet *Sanchez. lib.* 2 *cap.* 32. *num.* 46. *Palaus, Bonacina etc.* Altera denunciandi judici Ecclesiastico, vel saeculari, et hæc etiam per desuetudinem non videtur amplius obligare, ut dicit *Viva de II. Præcept. quaest.* 6. *art.* 2. *in fine cum Tomb. et Mazz.* Vide *dicta lib.* 3. *num.* 123.

Rogabis autem, infra quantum temporis blasphemi hæreticales denunciandi sint? Loquendo

generice de criminibus suspectis de hæresi, juxta Edictam Inquisitionis Generalis Romanæ, tempus assignatum ad denunciationes est mensis a die scientiæ legis, et cessantis impedimenti, ut asserunt *Felix Potestà de Denunc. n.* 238. *pag. mihi* 535: *Mazzotta tom.* 1 *pag,* 276. *quaest.* 5. et Auctor libri (*Istruz. per Novelli Confess.* (*tom.* 2. *cap.* 14. *n.* 284. Loquendo vero præcipue de tempore requisito ad denunciandos blasphemos hæreticales, dicunt *Sporer de I. Præcept. Decal. cap.* 10. *n.* 12. ex Decreto Alexand. VII. *de Suspectis de Hær. et Salm. eod. titul. cap.* 3. *num.* 129. (sed forte hi loquuntur juxta Edictum Hispaniarum) esse denunciandos infra sex dies; ita etiam *Viva de I. Præc. quæst.* 6. *art.* 2. *num.* 11. qui idem ait de denuntiatione Confessarii solicitantis; sed Auctor praefatus (*Istr. ut supra*) pro hac denunciatione assignat mensem: Vide *num.* 162. *et* 163.

253. Quær. VII. An superstitiosi sint denunciandi? Affirmant DD. generaliter loquendo, si superstitio fiat cum conscientia peccati, et suspicionem fundet de hæresi. Et hoc accidere dicunt. 1. Quando intercedit pactum expressum cum Dæmone. 2. Quando miscentur iu ea res sacræ, ut Crisma, Oleum Sanctum, Hostia sacrata. 3. Si Dæmon adoretur, vel ei porrigantur preces nefariæ, vel aliqui Psalmi, qui in ejus honorem proferri videntur, ut Psalm. 108. *Deus laudem meam ne tacueris*, *etc.* 4. Quando Dæmon rogatur de his, quæ naturaliter nequit ipse scire. 5. Quando ex superstitione provenit effectus. 6. Quando quis ex prefesso alios instrueret. 7. Quando intervenit expressa Dæmonis invocario (etsi, hac tantum intercedente, excusant alii ab obligatione denunciandi). Ita *Suar. Azorius Pegna, et Simancas, vide Salm. de I. Præcept. loc. cit.*

Dixi *generaliter loquendo*, quia in hoc Regno denunciantur tantum superstitiones, in quibus intervenit abusus Hostiæ Consecratæ, vel Olei Sancti; non vero aliæ. Et hæc est praxis hodierna; Horum enim criminum, quæ ad Mixtum Forum pertinent, præsens Rex noster Carolus VI. sibi animadversionem abdicavit, quando sortilegus est saecularis, secus si est Ecclesiasticus.

254. Quæritur VII. An sint denunciandi, qui denunciare tenentur, et omittunt? Si agatur de denunciando hæretico tantum suspecto, probabilius negatur cum *Carena*, et *Lupo*, et *Potestà n.* 284. Ratio, quia non oritur suspicio ex suspicione. Si vero de denunciando hæretico formali, dicit *Potestà num.* 286. denunciandos esse eos qui ex Officio tenentur denunciare, et negligunt; Et idem dicit de teste crimen falso negante, vel de dissuadente denunciationem debitam; quia isti vere censentur de hæresi suspecti, nisi omissio fiat ex causa amicitiæ, consanguinitatis, etc. Ita *Potestà cum communi.* Alios vero non denunciantes, licet etiam ipsi fiant de hæresi suspecti, si nullam habeant causam occultandi, ut dicunt *Salmant. de I. Præcept. cap.* 3. *num.* 116.; tenent tamen *Lupus*, et *Bordon. apud Potestà* non esse denunciandos, ne detur processus in infinitum.

Notandum autem super hac materia I. Neminem teneri denunciare seipsum, nec socios sui criminis, cum hoc esset idem ac seipsum denunciare. Verum, si quis de crimine legitime a judice interrogetur, tenetur tam se, quam socios manifestare; *num.* 104. *cum Cajet. Suar. Trull. etc.*

Notandum II. Certum esse, quod non tantum Superiores Regulares, quibus directe imponitur onus denunciandi ex Decreto Alexand. VII. edito anno 1660. sed omnes Fideles tenentur ad

denunciandum criminosos de hæresi, etiam leviter suspectos, ut loquitur Decretum; Dum in fine ejus statuit Pontifex: *Decretum hoc omnes ubique existentes arctare, et afficere;* Et ita cum communi sentiunt *Salm. cap.* 4. *num.* 104. Sed bene hic advertunt 1. minime esse denunciandum illum, de quo habeatur suspicio ex levibus indiciis, verb. grat. si audias crimen alicujus a testibus parum fide dignis. Ita *Navar. Sayr. Cordub. cum Salm. cap.* 3. *num.* 117. Advertunt 2. quod, ut sit obligatio ad aliquem denunciandum; requiritur, ut ille sit hæreticus proprius, et pertinax, non vero si nimirum per ignorantiam, metum, incuriam, lapsum linguæ Fidei protulerit injuriam, de qua, si secreto corrigitur, sine dubio censeatur abjuraturus. Ita *Salm. loc. cit. cum aliis.* Hic inferunt *Bonac. et Farinac. apud Salmant. ibid. ac Potestà num.* 258. minime esse denunciandum hominem simplicem et pium, seu Concionatorem aliquam propositionem hæreticalem ex incuria proferentem; præsumitur enim non ex animo locutus esse.

Notandum III. Juxta jus commune ex *Extravag. Excommunicamus*, eos, qui advertenter negligunt hæreticos denunciare, incurrere excommunicationem ferendam: etsi juxta edictum Hispaniarum, ibi incurratur excommunicatio ipso facto, et reservata. Utrum autem in aliis Regionibus hæc excommunicatio sit reservata? Affirmant *Salmant. cap.* 4. *num.* 70. *et Potestà num.* 641. qui affert Decretum S. C. Sed negant *Lupus apud Potestà*, et *Bonac. loc. cit. Vide Lib.* 7. *c.* 2. *D.* 4. *art.* 1.

DUBIUM VI.

De Testibus.

255. » SUppono, ad legitimam, et plenam » in judicio probationem requiri duos testes, » eosque debere. 1. Externo sensu percepisse id, » de quo testantur, 2. De eodem facto, et crimine, cum iisdem circumstantiis, deponere; » alioqui erunt testes tantum singulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. » 3. Esse omni exceptione majores, in quibus » scilicet nulla desideretur conditio, quominus » testari possint, juxta vulgarem:

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides in testibus illa requires.

256. » Hinc a testando rejiciuntur 1. Servi. » 2. Mulieres. * (*Intellige tamen hoc de jure* » *Canonico, ex cap. 33. quæst. 5. Non vero* » *de jure Civili, tam in causis civilibus, quam* » *criminalibus, ut Gomez, Sanch. Trull. apud* » *Salmant. de Offic. cap. 3. num. 6. Verumtamen ad reum damnandum nec plures etiam* » *mulieres sufficiunt. Vide Salm. num. 7.*) *. » 3. Minores 20. annis in criminalibus; in civilibus autem impuberes. * (*Isti tamen, etsi ad probandum non sufficiant, nisi in crimine læsæ Majestatis, fundant tamen indicium* » *etiam ad torturam. Salm. cap. 3. num. 8.* » *et 9.*) *. 4. Inimici * (*Licet sint reconcilia-*

» *ti*, *sed de recenti* (*secus*, *si ex longo tem-*
» *pore*). *Et hoc etiam in delictis læsæ Maje-*
» *statis* : *Et etiamsi inimicitia non fuerit gra-*
» *vis*, *ut dicunt Salmant. dict. cap.* 3. *num.*
» 12. *cum communi*) *. 5. Sanguine juncti (*Usque*
» *ad quartum gradum*, *ut Salm. ibid. n.* 21.
» *nisi sit crimen hæresis. Vide alia circa hoc*
» *punctum apud Salmant. ex dict. num.* 21.)
» et domestici *. (*Ut famuli*, *coloni*) * ; ex-
» ceptis quibusdam casibus apud *Less. lib.* 24.
» *cap.* 3. *num.* 38. 6. Infames *. (*Sive jure*,
» *idest sententia*, *sive de facto. Quinam autem*
» *dicantur infames? Vide cap. Infames.* 6. *quæst.*
» 1. *et Salmant. cap.* 3. *num.* 10. *et* 11.) *.
» 7. Perjuri. 8. Socii criminis. * (*Excipe si*
» *crimen sit hæresis*, *vel maleficii*, *vel tale*,
» *quod non possit sine socio patrari. Salmant.*
» *cum aliis cap.* 3. *num.* 15. *et* 16. *An autem*
» *duo socii criminis faciant saltem semiplenam*
» *probationem contra tertium socium? Affirmat*
» *Less. cap.* 29. *dub.* 17. *Sed plures alii negant*
» *apud Salmant. de Offic. cap.* 6. *num.* 2. *in*
» *fine.*) *. 9. Personæ inopes, et viles. * (*Ni-*
» *si sint probatæ vitæ. Vide Salmant. cap.* 3.
» *num.* 17.) *. 10. Deliri, et semifatui, ex
» quibus tamen ii, qui solo jure positivo ad te-
» standum sunt inhabiles, possunt admitti in cri-
» minibus exceptis.

257. Notandum, quod unicus testis sufficit ad probandum in aliquibus casibus; etenim I. Testimonium unius sat est ad impediendum Matrimonium illegitimum; ex *cap. Præterea* 2. *De Sponsal.* Debet hic tamen jurare se impedimentum certo scire; et non sufficit, si testis sit de solo auditu, nisi impedimentum sit consanguinitatis, et adsit alius testis de certa scientia, licet hic deponat sine juramento. Ita *Sanch. Cons.*

lib. 6. *cap.* 5. *dist.* 10. *num.* 1. *et Salmant. Tract.* 9. *de Matrimon. cap.* 8. *num.* 102. Sola tamen fama sufficit ad impediendum Matrimonium. II. Testimonium solius Episcopi sufficit ad probandum in judicialibus attinentibus ad suum munus, si testetur in scriptura suo sigillo obsignata; *Salmant. de Officio cap.* 2. *numer.* 34. cum *Bald. Mascard.* etc. III. Ad delicta Religiosorum punienda sufficit testimonium unius, si delictum sit tale, ut aliter probari non possit. Et ita Religiosus solicitans pœnitentem, per illam tantum denunciatus potest puniri aliqua pœna arbitraria; sed non ordinaria; *Sanch. cap.* 5. *dist.* 12. *num.* 4. *Salmant. ibid. num.* 35. *cum aliis:* Et idem docent ibi *Val. et Sot.* pro culpis levibus. Ceterum in criminibus gravibus, quæ gravem merentur punitionem, recte tenent, et absolute. *Salm. n.* 35. cum *Peyr. et Pell.* contra *Sanch. et alios*, requiri omnino saltem duos testes, quia fama Religiosorum non debet minus æstimari, quam fama saecularium. IV. Credendum est Officiali publico testificanti de aliquo crimine levi; secus de gravi, *Barbos: Farinac.* etc. cum *Salm. n.* 36. Et idem dicunt de perito in sua arte, v. gr. si Medicus testificetur mortem alicujus causatam fuisse a vulnere, *Salmant. ib. cum aliis.* V. Unicus testis probat, quando agitur de læsione Minoris: *Barb. Gabr. Salm. n.* 37. Sic etiam probat persona, cui standum dixit Testator in suo testamento. Unicus quoque testis probat Miraculum; *Sal. n.* 37. *cum aliis.*

258. Sed quæritur hic, si unus testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera, an isti plene probent aliquem esse hæreticum? *Gom. Barbos.* etc. affirmant probare illum esse hæreticum in genere. Sed longe probabilius

Lessius lib. 2. *cap.* 30. *n.* 33. *Sodr. Vill. etc.* cum *Salm. de Offic. cap.* 3. *n.* 38. negant tales testes facere plenam probationem, licet faciant plusquam semiplenam. Ratio, quia, cum non probatur prius hæresis in specie, non potest probari hæresis in genere. Excipe tamen crimen solicitationis in confessione, quod per testes singulares comprobatur, concurrentibus tamen aliis indiciis, et præsumtionibus.

259. Exceptis autem supradictis casibus, ad probandum requiruntur, et sufficiunt duo testes in causa tam civili, quam criminali, ex *Deuteron.* 17. 6. *In ore duorum, vel trium testium peribit, qui interficietur.* Et ex *Joann.* 8. *Duorum hominum testimonium verum est.* Ratio, quia ad humanas actiones probandas sufficit certitudo moralis, et probabilis. Ita *S. Th.* 2. 2. *quaest.* 20. *art.* 2. *Less. Sot. et Salmant. de Offic. cap.* 3. *n.* 43. *communiter.* Ab hoc tamen excipiuntur aliqui casus, in quibus Jus positivum requirit majorem numerum testium, nempe ad probanda testamenta, ad damnandos Episcopos, vel Clericos; nam ad condemnandum Episcopum, requiruntur 12. testes, et ad condemnandum Sacerdotem, seu Clericum requiruntur saltem plusquam duo. Vide *Salm. c.* 3. *n.* 44. *et* 47.

260. Præterea testes, ut plene probent, requiritur I. Ut sint contestes, ita ut conveniant non solum in substantia actus, sed etiam in principalibus circumstantiis, idest persona, loco, tempore, modo; nisi circumstantiæ sint parvi momenti, puta, si unus dicat casum contigisse hora tertia, alius quarta: unus tempus fuisse nubilosum, alius serenum, et similes. Ita *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 2. *ad* 2. *Salmant. cap.* 3. *num.* 47. *et.* 48. Requiritur II. ut te-

stes deponant cum juramento, alias non probant, ex *cap.* 51. *de Test. et cap. Tuis quæst.* 39. *de Test.* Ubi ait *Panormit. Nec Episcopo quidem, ut testi credi in alterius præjudicium, nisi jurato*. Requir. III. Ut testes per se immediate rem perceperint externe eo sensu, quo res percipitur, puta, ut ipsi viderint occidentem, audierint blasphemantem, etc. *l. Sola* 4. *C. de Test. et c.* 4. §. *Solam q.* 3. Vide *Salm. c.* 3. *n.* 48. *et* 49. cum *Sylv. Pan. Tab. et communi.* At in hoc notandum, quod nec etiam sufficiunt ad plene probandum testes, qui deponunt audivisse quidem per se, sed mediate, idest medio pariete, cortina, quin viderint etiam loquentem, ut *Salm.* cum *Farinac. et aliis num.* 50. *et* 51. Hoc autem currit in causa criminali, non autem civili; excepto Testamento, ubi requiritur, ut testes non solum audiant, sed etiam videant testatorem loquentem; ex *l. Si non speciali*, *C. de Testam. Salm. ibid.* Testes autem de auditu alieno, nempe qui crimen narrari audiverint ab uno, vel duobus testibus de visu, non solum non probant, sed nec etiam semiplenam probationem faciunt, ut *Salm. c.* 3. *n.* 53. cum *Miranda*, *Farinac. et communi Juristarum.* Quando vero adsint plures contestes pro Reo, et plures contra, standum est pro Reo, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 20. *art.* 2. *ad* 2. Etiamsi testes contrarii sint majores dignitate, ut *Salm. n.* 14. cum *Pan. Med. etc.*

261. Adde, quod Laici in criminalibus repelluntur a testificando contra Clericos, ex *c.* 2. *q.* 12. In aliquo tamen casu possunt Episcopi uti laicis testibus probatæ vitæ ad probanda crimina suorum subditorum: E converso Clerici, et Religiosi possunt testificari contra Laicos, etsi ad hoc non possint compelli a Judice sæculari,

ex c. *Quamquam* 14. q. 2. Ex præfato tamen textu clare deducitur, non posse Clericum testificari coram Judice sæculari, sine licentia sui Superioris. An autem testimonium Clerici sine licentia Prælati valeat? Affirmandum probabilius cum *Sanch. Cons. l.* 6. *c.* 5. *d.* 17. *num.* 2. *Trull. Azor. etc. ac Salm. c.* 3. *n.* 28. contra alios qui dicunt non valere testimonium Clerici, sed tunc tantum, cum is vi compulsus deponit. Clericis autem, et Religiosis non videtur esse vetitum testes esse in instrumentis, cum hoc nullibi interdicatur: Vide *Sanch. Dec, tom.* 2. *l.* 6. *c.* 13. *n.* 106. *et Salm. ibid. n.* 29.

262. Notandum I. quod testes inepti (numerati ut supra apud *Bus.*) si deponant, faciunt aliquod indicium, sed non plenum, nec sufficiens ad torturam: Immo servi, vel graviter inimici omnino repelluntur. Sed, si crimen commissum est noctu, vel in aliquo loco secreto, tunc facile admittuntur. Deinde, si testes sint inepti principaliter ob favorem partis, ut inimici, domestici, etc. si pars eos admittit, Judex non valet eos repellere. Vide *Salm. cap.* 3. *num.* 31.

263. Notandum II. quod Religiosus in causa sui Monasterii bene potest testificari, ex *c. Statuimus De Test.* Et idem dicitur de Canonico in causa sui Capituli, de Clerico in causa suæ Ecclesiæ, et de collegiali in causa sui Collegii, quotiescumque in causa ipsi nullum interesse habeant particulare. Advertendum tamen est, istorum testimonium non esse omnino integrum; et insuper non esse admittendum, quando alii testes haberi possint, *Salmant. cum aliis c.* 3. *num.* 45.

264. » Quær. 1. An, et quando teneatur quis » testari? 2. Ad quid teneatur, qui non vult « testari, aut qui falsa est testatus?

» Resp. 1. Non tenetur quis testari, nisi vel » ex caritate, cum ita necessarium est ad » avertendum grande malum proximi, aut Reip. » vel ex præcepto, cum Judex, seu Superior » habens potestatem, ita legitime præcipit. In » quo ultimo casu, si fugias, aut occultes te, » antequam ad testandum citeris, non peccabis » contra justitiam; ideoque nec teneberis resti- » tuere, ut, contra multos, docent *Valent. et* » *Less.* Ratio est, quia tibi necdum est præce- » ptum: Si quod autem jus nascatur parti ex » tuo testimonio, id ex præcepto oritur. Immo, » etsi sit communis sententia, ad restitutionem » teneri eum, qui a judice citatus fugit, vel » testimonium fraude declinavit, cum sit effi- » cax, et moralis causa ut judex sententiam fe- » rat in alterius damnum: non tamen est im- » probabile, quod docent *Molin. et Less.* non » teneri. Ratio est, quia citatio intimata non » inducit obligationem justitiæ, sed tantum obe- » dientiæ; proindeque non comparens contumax » tantum est, et inobediens, non autem inju- » stus. *Less. lib.* 2. *cap.* 17. *et* 30. *et Vid.* » *Bon. Laym. ll cc.*

265. Hic notandum certum esse, quod judici non legitime interroganti testis non tenetur fateri veritatem: Tunc enim poterit licite respondere (etiam cum juramento) *crimen nescire*, ita ut teneatur illud ei manifestari. Ita *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 1. ubi ait, quod eo casu, *Non tenetur accusatus respondere, sed potest vel per appellationem, vel aliter licite subterfugere.* Et idem *communis DD.* dicit etiam de test. Vide dicta *de Restrictione non pure mentali l.* 3. *n.* 152.

266. Sed quæritur I. Quandonam judex legitime interroget? Resp. quando adest semiplena

probatio, puta, unus testis de visu, vel auditu proprio, ut supra: vel si adest notorietas, aut infamia criminis, vel indicia evidentia vel si accusator se offerat ad delictum pluribus testibus probandum (alias, etiamsi plures testes adsint de aliquo crimine, nemo eorum teneretur crimen revelare); Omnia hæc enim æquivalent semiplenæ probationi; qua interveniente, delictum non dicitur amplius secretum, ideo Judex tunc habet jus, ut testis veritatem manifestet. Ita communiter *Less. lib.* 2. *cap.* 3. *dist.* 5. *et* 6. *Nav. et alii cum Salm. cap.* 3. *num.* 56. *et* 57. qui advertunt *n.* 62. cum *Sayro*, quod, ut testis teneatur tunc respondere, requiritur, ut infamia, vel semiplena probatio, vel indicia, ut supra, sint jam probata, et a Judice testi manifestentur; nisi constet Judicem esse probum et asserat se legitime interrogare.

267. Quæritur hinc II. Utrum, quando non adest semiplena probatio, sive infamia, vel evidentia indicia criminis, ut diximus, si Accusator unicum testem tantum afferat, teneatur, hic testis veritatem manifestare? Affirmant *Salmant. cap.* 3. *n.* 60. *et* 61. cum *Soto*, *Valent. etc.* quia (dicunt) quando adest Accusator conscius de crimine, et unicus testis, jam Reus censetur æquivalenter infamatus. Sed probabilius negant *Roncaglia pag.* 481. *q.* 4. *R.* 2. *cum Less. Passer.* item *Sylvest. Nav. et Bann. apud Salm. n.* 59. juxta supra posita. Et idem clare videtur docere *S. Th.* 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. ubi dicit tunc legitime testem interrogari, *quando vel de manifestis, vel de his, de quibus infamia præcessit, interrogatur.* Ergo non legitime interrogat Judex, quando non præcessit vel notorietas (hoc enim significat To *de Manifestis*), vel infamia, aut alia semiplena probatio, ut supra.

268. » Resp. 2. Etiam legitime, et juridice » interrogatus non teneris testari sequentibus ca- » sibus: I. Si scias rem ex Confessione. II. Si » accepisti sub secreto naturali. * (*Etiam sub* » *secreto tantum commisso, ut S. Th.* 2. 2. *quæst.* » 70. *art.* 1. *et communis cum Sylv. et Salm.* » *ibidem ex n.* 65. *contra Sotum; Quia præ-* » *ceptum naturale præferendum est præcepto Ju-* » *dicis;* Vide *dicta lib.* 4. *n.* 49. *Intellige ta-* » *men, nisi immineat damnum commune, vel* » *nisi aliunde scias; tunc enim teneris ad* » *manifestandum, ut communiter DD. cum Salm.* » *n.* 20.) *, ut Consiliarius, Advocatus, Me- » dicus, etc. modo tamen non sit necessarium ad » magnum Reipublicæ, vel proximi malum » avertendum * (*Ut S. Th. loc. cit. et Salm.* » *num.* 68. *cum communi*) * tunc enim licet » tale secretum detegere, etiamsi jurasses te nul- » li dicturum: quia tale juramentum non ob- » ligat, cum jure naturæ tenearis ad contra- » rium. Vide *Laymann. cap.* 4. *n.* 9. III. Si » ex testimonio tibi, vel tuis immineat notabile » damnum: nisi tamen damnum publicum, vel » privatum alienum prævaleat, ut notat *Car-* » *dinal. de Lugo de Just. disp.* 30. *num.* 10. » Unde communiter non teneris testari contra » consanguineum. IV. Si a viris non sat fide » dignis accepisti; tunc enim potes te habere, » ac si nihil scires. * (*Immo Sanch. Dec. lib.* » 3. *cap.* 2. *n.* 5. *et Nav. Sot. Arag., et alii* » *cum Salm. cap.* 3. *n.* 69. *dicunt testes de* » *auditu alieno non teneri ad manifestandum,* » *quando Judex nihil aliud ab eis exigit, nisi* » *ut dicant id quod sciunt; quia, ajunt, scire* » *proprie non est credere, sed veritatem per-* » *ceptam visu, vel alio sensu in mente retinere:* » *quæcumque autem alia notitia pertinet ad ju-* » *dicium, non ad scientiam*) *. V. Si factum

» intellexisti per injuriam, verbi gratia aperien-
» do litteras; cogendo alium ad revelationem,
» etc. *Laym. lib.* 3. *tract.* 6. *cap.* 4. *num.* 5.
» *Mol. d.* 5. *n.* 5. VI. Si alter probabiliter in
» facto non peccaverit, vel propter ignorantiam,
» vel quia rem aliquam accepit in occultam
» compensationem debiti; ex quo, tamquam de
» fure, inquiratur. Ratio est, quia mens Ju-
» dicis est inquirere de delicto. Vide *Azor.* 3.
» *part. t. ult. cap.* 27. *Fill. Bon. d.* 10. *quæst.*
» 3. *p.* 3. *Laym. loc. cit.*

269. » Resp. 3. Qui sciens falsum testatus
» est, pèr quod alteri fuit efficax causa damni,
» tenetur ad impeditionem, vel reparationem
» omnium damnorum, quæ causantur. Item te-
» netur revocare cum pari suo damno, et pe-
» riculo etiam vitæ, si Reus de ea periclitetur,
» et putetur revocando aliquid effecturus. Ita
» communiter. Ratio est, quia in damno æquali
» potius habenda est ratio innocentis. *Vid. dub.*
» *seq. art.* 1.

» Dixi 1. *Sciens:* quia, si ex ignorantia,
» inadvertentia, aut oblivione inculpabili fal-
» sum est testatus, etsi teneatur impedire, si
» possit, non tamen ad restitutionem, etiamsi
» Reus damnetur. Ratio est, quia neque tenetur
» ex re recepta, neque ex delicto.

» Dixi 2. *Causa efficax:* quia, si a parte
» rei falsum illud testimonium nihil effecisset,
» v. gr. quia per falsa testimonia aliorum jam
» tota causa damni erat data, ita ut Judex ex
» hoc testimonio nihil fuerit motus, ad nihil
» tenebitur. *Less. lib.* 2. *cap.* 30. *et Laym. lib.*
» 3. *t.* 5. *cap.* 8. et alii.

270. » Testis peccat 1. Si affirmet, quod
» ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat ce-
» lare, aperiat. Si se occultet, ne rogetur,

» casu quo tenetur testari. 4. Si Judici juste in-
» terroganti non obediat. 5. Si pretium pro di-
» cenda veritate accipiat.

Sed dubitatur 1. An peccet contra justitiam, et teneatur ad restitutionem testis, qui se abscondit ne citetur a Judice? Affirmant *Sotus de Just. lib. 5. quæst. 7. art. 1. et alii apud Lugo D. 39. n. 4.* Sed communissime, et verius negant idem *Lugo n. 5. Less. lib. 2. cap. 30. n. 58. cum Salon. et Penna*, ac *Bonacina de 8. Præc. D. 10. quæst. 3. p. 3. n. 12. cum Nav. Fill. Bann. Reb. Sayr. et aliis.* Ratio, quia licet possit ille graviter peccare contra proximi caritatem, non tamen peccat contra justitiam, cum nemo teneatur præcepto Superioris parere, antequam ei imponatur.

Dubitatur 2. An teneatur ad restitutionem testis, qui fugit post citationem? Affirmant *Sotus loc. cit. Sanch. Cons. lib. 6. cap. 5. dub. 3. n. 4.* item *Nav. Azor. Fill. Salon.* et *Reg. apud Bon. loc. cit. n. 13.* Quia eo ipso, quo testis est citatus, tenetur ex justitia testimonium dicere: Prout si Judex praecipit alicui, ut proferat scripturam ad causam pertinentem, tenetur ipse ex justitia illam exhibere, alias debet damnum parti restituere. Negant vero communius et probabilius idem *Lugo loc. cit. n. 5. et Mol. D. 83. v. De teste*, et probabile putant *Bonacina n. 13. ac Less. n. 59. cum Sylvest. v. Testis, n. 8.* Ratio, quia citatio illa non imponit obligationem justitiæ, sed tantum obedientiæ. Nec obstat paritas allata scripturæ proferendæ; nam bene respondet *Lessius*, quod scritura illa sine dubio ex justitia proferri debet, cum sit res externa de qua Respubl. juste potest disponere, sicut de aliis bonis Civium, quando oportet ad jus illorum tuendum: Non sic de obligatione testificandi.

Dubitatur 3. An teneatur ad restitutionem damni testis, qui legitime interrogatus a Judice veritatem occultat? Certum est teneri si ipse positive falsum deponat circa factum, puta si dicat domum Petri scire esse Pauli; vide *Lugo D.* 39. *n.* 4. Idem dicendum putat *Holzmann tom.* 1. *pag.* 503. *n.* 710. de teste, qui fuerit præsens in donatione mutui, et postea interrogatus id negat, quia jam iste infert injuriam alteri damnosam. Sed quid, si testis veritatem celet, negative se habens circa factum, nempe si respondeat illud nescire, cum revera sciat? Affirmant etiam teneri ad restitutionem *Salm. tract.* 27. *cap.* 1. *n.* 20. et idem dicere debent omnes AA. citati pro prima sententia dubii antecedentis; ob eamdem rationem, ut supra, quia testes, posito præcepto Judicis, tenentur ex justitia veritatem patefacere: Et sicut Judex contra justitiam peccat, si sententiam non proferat, sic dicunt peccare testes, qui veritatem non manifestant: Sed contradicunt *Mol. D.* 83. *vers. De teste*, et *Lugo loc. cit. num.* 5. *cum Raynaudo*, et *aliis*, ac merito probabile putat *Less. apud eumdem Lugo.* Ratio, quia testis non tenetur veritatem deponere, nisi aut ex præcepto Judicis, aut ratione juramenti præstiti; unde tacendo veritatem, non peccat contra justitiam, sed tantum contra obedientiam, vel etiam contra Religionem. Dispar est autem Judex a teste: Judex enim ex quasi contractu cum Republica inito, ratione officii assumti, tenetur ex justitia justam sententiam ferre; testis vero non tenetur ex justitia, sed tantum ex obedientia officium testis peragere, ed ideo tantum contra obedientiam peccat, veritatem non manifestando. Huic sententiæ adhæret etiam *Bon. loc. cit. n.* 14. Hinc ait *Ciera de Casib. reserv. D.*

6. *n.* 62. *cum de Januar.* talem testem reticentem veritatem, nec incurrere casum reservatum in jurantes falsum cum damno tertii, quia reservatio intelligitur lata in eum qui jurat cum mendacio positivo, non autem negativo. Dicit vero *Bon. ibid.* quod si testis juravit se dicturum veritatem; tenetur tunc ex justitia illam dicere, quia ex juramento promissorio oritur obligatio justitiæ: Sed probabilius contradicit *Less. n.* 60. quia testis, jurando se dicturum veritatem, non intendit se obligare ex justitia, sed tantum ex virtute Religionis ad illam manifestandam.

Sed dices: Qui fraude, aut mendacio impedit aliquem a consecutione justi boni, tenetur utique ad restitutionem damni illati, prout diximus *lib.* 3. *n.* 587. Sic igitur pariter tenetur damnum restituere testis, qui dicendo se nescire, quod vere scit, jam impedit per tale mendacium proximum a consecutione sui juris. At respondetur hoc procedere, quando mendacium est causa positiva, sive influxiva damni; secus si tantum negativa. Testis autem qui dicit se nescire veritatem, quam scit, est causa tantum negativa damni, cum nullum apponat impedimentum positivum, ne alter suum jus consequatur, sed solum non removet impedimentum alteri obstans, scilicet defectum probationis: ad quod removendum poterit quidem Testis ex obedientia, et Religione, ut diximus, aut etiam aliquando ex caritate esse obstrictus, sed non ex justitia, nisi forte peculiare pactum cum parte inierit de veritate manifestanda.

271. Pro complemento hujus puncti, quæritur I. An sufficiat depositio facta tantum in scriptis, et non oretenus? Affirmant aliqui, et *Salm. c.* 8. *n.* 72. probabile putant: Atque Prælatos, et

Visitatores hac opinione bene uti posse dicunt ad strepitum vitandum; Et hanc tenent *ibi Rodriq. etc.* saltem si causa sit levis momenti. Communis tamen sententia, et probabilior negat hoc sufficere in causa criminali, ut habetur ex *cap. Testes.* 3. *q.* 6. *et c. A nobis. Qui Matr. accl. etc.* ubi: *Nullius momenti est subscriptio, quoad sententiam proferendam:* Licet valeat hæc ad probandam infamiam extrajudicialiter, ut *Felin et Far.* apud *Salm. cap.* 3. *n.* 74. Debet igitur depositio fieri oretenus, et tacta aliqua re Sacra, ut Cruce, vel Evangelio. Sacerdotes tamen sufficit quod jurent tacto pectore: *Salm. n.* 76.

Judex autem per seipsum debet testes examinare; ut docent communiter DD. cum *Covarr. et Salm. cap.* 3. *num.* 76. Potest tamen Judex examen alteri digno committere, prout *Salm. ibidem* dicunt constare ex praxi omnium Tribunalium, si Judex sit impeditus, vel si testes non possint ob senectutem, vel paupertatem Judicem adire, ut patet ex *c. Si quis De Test.* in causis vero criminalibus ipse Judex examen solet excipere, ex *Auth. De Testib. §. Hæc omnia.*

Testis interrogandus est de sna ætate, nomine, cognomine, et conditione: Interrogandus inde per articulos de facto, et ejus circumstantiis, nempe de loco, tempore, de aliis personis adstantibus ad factum: Item de ratione suæ notitiæ, præsertim in causa criminali. Vide *Salm. n.* 78. Item debent scribi verba testis, prout ipse profert. Item cavendum, ne testis sciat depositionem ab alio teste factam. *Salm. n.* 80.

Testi deprehenso in aliquibus falsum dixisse, in aliis non est credendum; *Salm. n.* 82. Depositio demum debet denuo ante testem legi, et

ab eo ratificari, et in ratificatione notandum est id quod a teste additur, vel mutatur. Et in fine Secretarius scribere debet: *Quæ omnia affirmavit verissima esse juramento, quod præstitit; Et, cum omnia, quæ deposuit, lecta ei fuissent de verbo ad verbum, illa ratificavit, propriaque manu subscripsit.* Et in fine depositionis cujuslibet testis, Judex, testis, et Secretarius se subscribere debent. Et, si testis scribere nesciat, signet crucem, et alius pro ipso subscribat, et Secretarius ibidem hoc notet. Sic autem ratificata depositione, nulla amplius habenda est ratio de iis quæ testis aliter postea dicat, etiam in articulo mortis, ut dicunt *Bald. Felin. et Men.* Vide *Salm. n.* 83. *et* 92.

Facta autem Rei citatione, vel oretenus, vel realiter per incarcerationem Rei, vel per edictum, si Reus fugerit, ac lite sic contestata (quod certe est necessarium ad essentiam processus), iterum repetendi sunt testes cum juramento, excepto casu, quo procedatur in Reum absentem, ut contumacem; vel si testes, qui deposuerant, defuncti sint, vel si Judex procedat ex Officio, et non ad instantiam partis. Ita communiter DD. apud *Salm. ex n.* 85. Licet *Rodr. Suar. Lez. etc. ib. num.* 88. teneant in causis Religiosorum hanc ratificationem non requiri. In hac autem ratificatione magis credendum est Tabellioni, qui depositionem scripsit, quam testi asserenti aliud deposuisse, quam scriptum est: Ita *Covar. Bald. etc.* apud *Salm. num.* 92.

DUBIUM VII.

De Reo.

ARTICULUS I.

An, et quomodo Reus teneatur fateri veritatem?

272. *Quid respondere potest Reus non legitime interrogatus?*
273. *Quando Reus non tenebitur crimen fateri?*
274. *An teneatur Reus crimen fateri cum timore magnæ pœnæ?*
275. *An peccet graviter Reus, qui ad vitanda tormenta falsum crimen sibi imponit?*
276. *Quando autem tenetur Reus suam Confessionem revocare?*
277. *An reus ad se tuendum possit revelare crimina occulta Testium, aut Accusatoris? Et an peccet graviter, si crimina falsa eis imponat?*
278. *An reus teneatur revelare complices?*

272. » Resp. 1. Si non interrogetur legiti-» me, non tenetur fateri suum crimen, sed pot-» est Judicem eludere vel ambiguis verbis, vel » etiam negando, cum aliqua restrictione, et in » bono sensu, ut mendacium absit. Ratio est, » quia tunc Judex non habet jus interrogandi, » aut obligationem imponendi Reo. Ita *Less. t.* » 6. *lib.* 3. *cap.* 5. *et Bon. d.* 10. *q.* 3. *p.* » 2. * (*Ita Caj. Azor. Sanch. Ronc. et alii;* » *juxta dicta lib.* 3. *n.* 154. *ex D. Thom.* 2. » 2. *q.* 69. *art.* 1., qui art. 2. sic ait: *Aliud*

» *est veritatem tacere, aliud falsitatem depone-*
» *re. Quorum primum in aliquo casu licet, non*
» *enim aliquis tenetur omnem veritatem confite-*
» *ri, sed illam solum, quam ab eo potest re-*
» *quirere Judex, puta cum præcessit probatio*
» *semiplena*) *.

Unde resolves.

273. » 1. Reus non tenetur fateri crimen suum
» 1. Si Judex non sit legitimus. 2. Si a seipso
» litis processum inchoet, sine prævia accusa-
» tione, saltem virtuali. 3. Si non præcessit se-
» miplena probatio, nec infamia, nec manife-
» sta criminis indicia extant. Ratio est, quia in
» his Judex non interrogat legitime, *Azor. Fill.*
» *Laym. Bon. ll. cc. Card. de Lugo d.* 40.
» *n.* 1.

» 2. Nec tenetur, si dubitet, an Judex le-
» gitime interroget: quia non tenetur parere cum
» gravi suo damno, nisi constet, Superiorem
» posse præcipere. Ita *Less. Fill. Laym. l. c.*
» *Sanch. l.* 6. *Cons. cap.* 3. *d.* 31. *Sclas*,
» *Card. de Lugo etc. contra Sylv. Bon.* et alios.
» * (*Ita absolute tenent Salm. de Offic. cap.* 7. *n.*
» 3. *cum Sol. Sanch. et Nav. et Sanch. Cons.*
» *lib.* 6. *c.* 3. *dub.* 31. *n.* 2. *cum Soto, Cord.*
» *Caj. Nav. Palac. etc.* (*contra Palud. Sylve.*
» *et S. Antonin.*) *Ratio, quia reus possidet*
» *suam vitam, et famam; unde in dubio habet*
» *jus eam servandi, usquedum constet de legi-*
» *tima interrogatione*) *.

» 3. Judex tenetur Reo manifestare statum
» causæ, et quæ sint indicia, quomodo probe-
» tur delictum, etc. ut Reo constet, an legiti-
» me interrogetur, quia non tenebitur respon-
» dere, alioqui, et seipsum honore, aliisve

» bonis, quæ bona fide possidet, spoliare. *Ca-*
» *jet. Nav. cap.* 25. *n.* 43. *C. de Lugo d.* 40.
» *n.* 1. * (*Idem dicunt Sot. Tol. Less. etc.*
» *cum Salm. ibid. n.* 3. *communiter.*) *
» 4. Si reum juridice quidem interroget ju-
» dex, sed nonnisi ex falsa præsumtione deli-
» cti, v. gr. an exierit ex tali domo stricto en-
» se, potest Reus (idem est de teste), licet
» sciat semiplene probatum esse, id negare, si
» exiit quidem, non tamen facto delicto, sed
» ob aliam causam: quia, si judex veritatem
» sciret, non posset interrogare. Ita cum *S.*
» *Thom. qu.* 66. *art.* 1. *Sot. Fag. p.* 8. *cap.*
» 34. *Dian. p.* 3. *t.* 5. *misc. R.* 65. *C. de*
» *Lugo dub.* 40. *n.* 4. * (*Idem dicendum, si*
» *quis occidit ob justam sui defensionem; tunc*
» *Judici interroganti potest respondere, non oc-*
» *cidisse, hoc est cum culpa: Ita Sotus, cum*
» *Salm. cap.* 6. *n.* 19.). *.
» Respond. 2. Etsi communior, et verior sen-
» tentia sit *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 69. si reus le-
» gitime interrogetur a judice, teneri in con-
» scientia aperte veritatem dicere; probabile ta-
» men est etiam, quod ex *Sylv.* docent *Sa*, *et*
» *Less.* non teneri saltem sub mortali, in causis
» capitalibus, et gravioribus, si sit spes eva-
» dendi, et nullum grave damnum Reip. ti-
» meatur, *Tann. q.* 4. *d.* 5. *Card. de Lugo*
» *d.* 40. *n.* 15. ubi dicit esse sententiam valde
» probabilem, et in praxi tutam. Ratio est,
» quia lex humana communiter non obligat
» cum tanto periculo, v. gr. mortis, tum quia
» inhumanum videtur, ut qui convinci non pot
» est, teneatur præbere arma contra se, qui-
» bus occidatur, aut gravem pœnam, v. gr.
» perpetui carceris, subeat; tum quia non vi-
» detur tam heroicus actus præcipi posse, *Bon.*
» *in* 8. *præc. d.* 10. *qu.* 3. *p.* 3. *n.* 17.

274. Celebris est hæc quæstio, an teneatur Reus fateri crimen judici legitime interroganti, cum timore magnæ pœnæ? Affirmat *prima* sententia cum *S. Th.* 2. 2. *q.* 69. *a.* 1. *ad* 2. *Sot. Less. Sanch. Tol. Sylvest. et Salm. de Offic. cap.* 7. *n.* 9. qui dicunt hanc probabiliorem et in praxi tenendam, quamvis contrariam vocent probabilem intrinsece. Ratio, quia judex jus habet præcipiendi, quando legitime interrogat, ut Reus crimen ei revelet; ideoque Reus peccat contra justitiam, si hac in re gravi ei non obediat. *Secunda* tamen sententia, quam satis probabilem etiam intrinsece puto (quamvis primam censeam probabiliorem) cum *Bus. et Sa, Suar. Fill. Elbel de Jur. n.* 144. *Rodr. Vill. Hen. Peyrin. Fagund. etc.* apud *Salm. n.* 6. et quam probabiliorem censet *Lugo de Just. D.* 40. *n.* 14. *in fin.* Hæc sententia negat teneri Reum crimen suum revelare casu, quo damnandus foret ad mortem, aut ad triremes, ad carcerem perpetuum, vel ad amissionem omnium bonorum, vel totius famæ, et honoris. Ratio, quia videtur non adesse hanc duram legem, tamquam humano modo impossibilem, ut quis teneatur quasi ipsemet se condemnare ad gravissimam pœnam, crimen suum confitendo; nisi commune damnum immineat ex reticentia confessionis delicti, puta hæresis, laesæ Majestatis, etc. tunc enim Reus tenetur seipsum prodere, vel saltem socios, quantum opus est ad commune damnum avertendum, etiamsi ipsi mors immineat ex revelatione sociorum, ex quibus evadet in judicio convictus. Casu vero quo tale damnum non timetur; cum lex obligans ad crimen fatendum probabiliter non extet, probabiliter Judex non habet jus veritatem in tali casu exigendi, nec Reus obligationem eam

manifestandi; et ideo Reus, amphibologiis crimen celando, contra justitiam non peccat, juxta dicta *lib.* 3. *num.* 156. Nec obstat dicere, quod Reus tunc tenetur damnum illud subire pro bono communi; nam si hæc ratio valeret, Reus ad pœnam damnatus nec etiam posset e carcere fugere; in utroque enim casu viget ratio communis boni, et tamen Reus licite potest fugere, ut fatentur ipsimet *Salm. cap.* 7. *num.* 57. *cum communi*, *ex D. Thom.* 2. 2. *qu.* 69. *art.* 4. *ad* 1. ubi ait: *Non tenetur* (Reus) *facere id*, *unde mors sequatur*, *quod est manere in loco*, *unde ducatur ad mortem*.

Et hoc etiamsi Judex præcipiat, ut non aufugiat, ut pro certo habet *Lugo l. c.*

Omnes autem conveniunt, ut par est, ad dicendum, quod si Reus sit in bona fide, et censeatur quod difficile inducetur ad fatendum crimen interrogatus a judice, Confessarius in sua bona fide eum relinquere debet, ut *Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 8. *Salmant. cap.* 6. *num.* 24. *etc.*

» Dixi 1. *in capitalibus:* quia aliud est de » causis, in quibus agitur de pœna Ecclesiasti» ca, quæ est medicinalis.

» Dixi 2. *si sit spes evadendi:* quia, absque » ea, cessat ratio celandi veritatem.

Unde resolves.

» 1. Non semper opus est, juxta dicta Resp. » 2. ut Confessarius Rêum urgeat ad crimen fa» tendum. *C. de Lugo dist.* 40. *n.* 20.

» 2. Post sententiam latam Reus non tenetur » confiteri crimen, quod ante injuste negavit, » quia, finito judicio, finitur obligatio Rei. » *Laym. loc. cit.* * (*Idem dicunt Sanch. Dec*

» *lib.* 3. *cap.* 7· *et Salm. cap.* 7. *n*· 20. *Idem-*
» *que dicitur de teste. Vide lib.* 3. *n.* 155.)*.
» Immo probabile est, nec ante sententiam ad
» id teneri, etiamsi adhuc sit in potestate Ju-
» dicis, donec iterum interrogetur. *Card. de*
» *Lugo d.* 40. *n.* 17. * (*Ita etiam Sanch.*
» *loc. cit. n.* 8. *et Salm. num.* 21. *etc. contra*
» *Nav. Bann. etc· Ratio, quia justitia legalis*
» *non obligat, nisi tunc tantum, cum Judex*
» *interrogat: Nisi Judex tempus ad responden-*
» *dum præscribat, nempe si præcipiat, ut Reus*
» *infra mensem veritatem dicat, et mensis ad-*
» *huc duret. His tamen non obstantibus, pro-*
» *babilius docent Sotus lib.* 5. *de Just. quæst.*
» 6· *art.* 12. *Nav. Sum· cap.* 25. *n.* 36· *item*
» *Sayr. et Angles apud Sanch· n.* 7. *qui fate-*
» *tur communem sententiam. Ratio, quia quam-*
» *diu sententia pendet, adhuc censetur perdu-*
» *rare præceptum Judicis, ut justum servetur*
» *judicium*)*.

» Resp. 3. Si quis ad evitanda tormenta gra-
» via mentitus, falsum sibi crimen imposuit,
» per quod sit morte plectendus, non videtur
» mortale. Ita contra *Nav.* et alios docet *Angel.*
» *Syl. Less. l.* 2. *c.* 11, *d.* 7· *Tan. de Just.*
» *d.* 4. *q.* 4. *dub.* 5. Ratio est, quia non est
» mentitus perniciose, cum non teneatur tantis
» tormentis vitam conservare. *Vid. C. de Lugo*
» *loc. cit.*

275. Quæritur hic, an reus ad evitanda gravia tormenta peccet graviter confitendo falsum crimen? *Prima* sententia negat, quam tenet cum *Bus· Less. lib.* 2· *c.* 11. *n·* 4. *cum Ang· Sylves. Tol. et Soto*, et probabilem putat *Lugo D.* 14. *n.* 174. Ratio, quia nemo tenetur vitam servare cum tanto cruciatu, qui morte ipsa durior videatur, juxta dicta *lib.* 3· *num.* 372· *Secunda*

vero sententia probabilior affirmat, et hanc tenent *Mol. Dist.* 37. *n.* 18. *et Lugo l. c. cum Nav. et Covarr.* Ratio, quia, licet nemo teneatur tueri vitam adhibendo medium visum ipsa morte durius, nemo tamen potest positive cooperari suæ injustæ morti. quod est intrinsece malum, cum homo non sit dominus suæ vitæ. Unde probabilius infert *Molina num.* 16. *et* 18. contra *Busemb. ut infra*, quod si causa sit adhuc in eo statu, ut per retractationem possit mors impediri, debet reus se retractare, quia falsa illa confessio pergit influere ad suam injustam mortem, et ideo tenetur causam illam auferre; sicut qui ignem culpabiliter accendit in domo aliena tenetur etiam cum suo damno illum extinguere. Advertit hic autem *Lugo n.* 187. *cum Molina*, quod etsi a principio peccasset reus confitendo crimen falsum cum infamia alterius, non tenetur postea se revocare ad reparandam alienam infamiam, se denuo exponendo ad sustinenda illa gravia tormenta, quia nemo tenetur famam restituere cum tam longe graviore suo damno.

276. » 1. Talis non tenetur postea crimen revo-
» care, quamvis antea perjurio confirmasset,
» si prudenter metuit, ne ad tormenta revoce-
» tur: quia etsi pejeratione graviter peccarit,
» hoc jam transiit, et non retractando nemini
» facit injuriam; ideoque sufficit coram Deo
» pœnitere. V. *Less. Tann. loc. cit. et q.* 5. *d.* 4.

» 2. Si ex illa falsi criminis confessione gra-
» ve damnum alii sequitur, v. gr. bonum Reip.
» aut fama Religionis, vel familiæ notabiliter
» læderetur, aut aliqui ideo in hæresim lapsuri
» essent, quævis potius tormenta perferenda es-
» sent. *Tann. l. c. et q.* 5. *d.* 4.

» 3. Si reus tormentis coactus denunciavit

» alium innocentem, tenetur sub mortali ante
» suam condemnationem, et si tum non facit,
» etiam damnationis tempore, revocare, ad
» quod etiam a Confessario est obligandus. Ita
» ex communi *Tol. lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 7. *Less.*
» *cap. ult. dist.* 15. *Tann. dist.* 4. *quæst.* 5.
» *dub.* 4. *num.* 103. Ubi subjungit 1. Si quis
» tamen sequatur, ipsaque praxi servari adver-
» tat, eam sententiam, quæ negat per revoca-
» tionem in extremo vitæ factam tolli, vel in-
» firmari denunciationem ante factam, ut do-
» cent *Delrio lib.* 5. *sect.* 5. *Valent. dub.* 6.
» *quæst.* 13. *part.* 4. is consequenter existimare
» poterit, denunciantem in eo mortis articulo,
» saltem cum suo incommodo, et sub peccato
» mortali, obligatum non esse ad revocationem,
» quia inutilis. Ita *Tann. loc. cit.* Licet ipse re-
» cte censeat, fundamentum istius sententiæ mi-
» nus esse probabile.

» 4. Monet idem *Tann. n.* 105. cavendum
» esse Confessario, ne vel importune sæpius reo
» damnato inculcet retractationem denunciatio-
» nis inique factæ, vel retractationem factam
» imprudenter, et cum scandalo evulget.

277. Quæritur hic, an reus ad sui defensionem possit revelare crimina occulta testium, vel accusatoris? Et an peccet graviter, si falsa crimina eis imponat? Hic ante omnia advertenda Propositio 44. damnata ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit alteri falsum crimen, ut suam justitiam, et honorem defendat. Et, si hoc non est probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia.* Resp. igitur I. Quod falsum crimen testi, vel accusatori opponere, ad suam causam tuendam, illicitum semper est, et culpa gravis. Ita comm. *S. Th.* 2. 2. *q.* 69. *art.* 2. *Sanch. Cons. l.* 6.

c. 5. *Dub.* 20. *num.* 4. *Sot. Less.* et *Salm. de Offic. c.* 7. *n.* 27. Et hoc, etiamsi accusatus esset vere innocens, et injuste alias damnandus esset ad mortem; rationem assignant *Salm. ibid.* quia numquam licet se defendere cum gravi damno proximi innocentis. Sed hæc ratio sic generice sumta minime suadet; nam juxta legem caritatis, cum vita sit bonum ordinis majoris, quam sint bona temporalia, potest suam vitam defendere cum jactura bonorum, vel famæ alienæ. Et, si ad hoc reus adhibeat mendacium, erit quidem peccatum, sed non plus quam veniale; quia ratione damni tenetur tunc proximus damna suæ famæ sufferre, ad servandam vitam innocentis in extrema necessitate constituti. Ratio quam puto magis in hoc casu valere, est, tum quia injusta læsio famæ alienæ vel non est unicum medium ad tuendam vitam rei, vel facile est obnoxium periculo alucinationis; tum quia mendacia gravia in judicio dicere est contra bonum commune, cum sit pervertere omnem justitiæ ordinem, et ideo illud quisque præferre debet privato bono etiam propriæ vitæ.

Resp. II. Quod opponere crimen verum, sed occultum testis, vel accusatoris, licitum est reo, ut *Sanch. loc. cit. n.* 1. *Ronc. cap.* 2. *q.* 4. *Salm. n.* 30. *Viva in d. prop.* 4. *num.* 12. *et Milante. Ex.* 24. Vide *dicta l.* 3. *n.* 969. Dummodo hoc sit absolute necessarium ad suæ innocentiæ defensionem; item dummodo alias reus non leve, sed grave damnum sit passurus, licet majus damnum eveniat accusatori, vel testi ut ait *Sanch. loc. cit. n.* 4.

Sed quid, si reus commisit crimen, sed occulte, ita ut nullo modo probari possit, utrum tunc possit dicere, accusatorem mentitum fuisse; vel possit opponere crimen illius occultum?

Affirmat *Corella* in expositione *Prop.* 44. damnatæ ab Innocentio XI. ut supra, et probabile recte putant *Salm. d. cap.* 6. *n.* 35. *et Ronc. cap.* 2. *quæst.* 6. Quia accusans reum de crimine omnino occulto, censetur in jure, ac si de crimine falso accusaret, et calumniam afferret, ut dicit *Glossa in c. Cum dilectus, De Calumn.* his verbis: *Si renuncians non probat, quod intendit, calumniari præsumitur.* Et ob eamdem rationem dicunt *Sanch. Cons. lib.* 6. *c.* 5. *dub.* 20. *n.* 1. *et Salm. cap.* 7. *n.* 30. casu quo crimen rei est occultum, et nequit plene probari, posse eum revelare delictum occultum testis ad sui defensionem; modo tamen (addunt) testis sponte deponat, et non coactus; sed id admittunt *Milante, ac Viva in d. prop.* 44. Innoc. XI. *num.* 12. et expressius *Lugo D.* 90. *n.* 23. etiamsi testis sit coactus ad deponendum; juxta enim communem DD. sententiam traditam a *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 73. *art.* 2. et relatam *lib.* 3. *n.* 969. (quam rogo ut relegas) nemo tenetur cum suo gravi damno famam proximi servare.

278. » Quæres, An reus teneatur revelare » complices?

» Resp. 1. Si omnino occulti sint, nec aliis » indiciis, aut testimoniis convinci possint, non » potest, nec tenetur: si tamen vi tormentorum » coactus prodat, ordinarie non peccabit; *Less.* » *l. c. et Laym. l.* 3. *t.* 5. *c.* 5.

» Resp. 2. Si crimen sit exceptum, tenetur » etiamsi non rogatus: ideoque, si nolit, se» cundum *Nav.* non erit absolvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat reo circa fugam pœnæ?

279. *An liceat reo injuste damnato vim vi repellere, aut positive resistere?*
280. *An reus, qui vere deliquit, possit fugere a carcere?*
281. *An damnatus ad mortem teneatur fugere si possit?*
282. *An reo ad fugiendum liceat decipere custodes, et effringere carcerem? Et an tunc teneatur ad damnum carceris fracti?*
283. *An liceat aliis Reum adjuvare ad fugiendum, aut ad carcerem effringendum?*
284. *An damnatus, ut fame pareat, teneatur sumere cibum oblatum?*
285. *An, et quando liceat Reo appellare?*

279. » RESP. Quando sententia est materialiter injusta, lata tamen secundum allegata, » et probata: etsi in conscientia non obliget, » non potest reus judici positive resistere, tum » ob scandalum, tum quia tali casu judex habet jus sententiam exequendi, et ad id tenetur. Ita communiter *Less. Sanch. contra Vict.* » *Bon. C. de Lugo d. 4. n.* 38. Dixi, *positive*: quia reo, etiamsi vere reus sit, licet ante, et post sententiam (quoad mortem, vel » pœnam morti æquivalentem, v. gr. perpetuum » carcerem) fugere. Ratio est, quia quilibet tam » magnum jus habet ad vitæ suæ conservationem, ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur: nisi tamen bonum publicum » aliud postulet. *Less. lib.* 2. *cap.* 31. *d.* 5.

Sed clarius distinguendum, et dicendum I. Si reus est damnatus injuste, non solum secundum rei veritatem, sed etiam secundum allegata, et probata, non potest quidem vim vi repellere, occidendo, vulnerando, etc. Proscripta enim fuit *Prop.* 18. ab Alexandro VII. quæ dicebat: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certe imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.* Ratio hujus est, quia, cum facile rei sibi persuadere possint injuste esse damnatos, si eis occidere permitteretur, quam plura homicidia cum communi damno acciderent: ideo, ratione periculi facilis allucinationis, fuit præfata Propositio juste damnata.

Potest tamen tunc reus licite non solum fugere, sed positive resistere, v. gr. satellites pellendo, vel eos etiam armis terrendo, ut e manibus eorum se eripiat. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 69. *art.* 4. *Ronc. de* 8. *Præc. c.* 2. *q.* 7. *Salm. c.* 7. *num.* 51. Modo (et iidem AA. advertunt) ex hoc non oriatur publicum scandalum, et perturbatio.

Dicendum II. e converso, quod, si sententia est omnino justa, quia vere crimen reus patravit, et satis fuit probatum: tunc non licet ei positive resistere; ut docet *S. Th. ib. cum Bus. hic, Salm. n.* 50. *et aliis communiter.* Ratio, quia sententia, cum sit justa reum ad obediendum obligat, ut ait *S. Thomas.*

280. Sed quæritur hic I. An reus, qui vere deliquit, possit a carcere fugere? Affirmatur. 1. Si reus nondum ad pœnam sit sententia damnatus: quia nemo ante sententiam tenetur solvere pœnam, ut *Ronc. cap.* 2. *qu.* 8. *Salm, cap.* 7. *n.* 53. *cum Sayr. Salon.* Affirmatur 2. Si quis sit damnatus ad mortem, aut ad aliam

gravem pœnam, ut infra, modo illi carcer non sit assignatus ad pœnam, sed ad custodiam, ut docent *S. Th.* 2. 2. *q.* 69. *art.* 4. *ad* 2. *Caj. Sot. Tol. Sa, Bus. hic Ronc. loc. cit. et Salm. n.* 57. *cum communi.* Ratio, quia sententia non damnat reum ad non fugiendum, sed tantum ad non resistendum ministris, cum sententiam exequuntur. Idem autem, quod de pœna mortis, dicunt de pœna mutilationis, et flagellorum *Salm. Ronc. loc. cit.* Et idem de pœna triremium dicunt *Lugo Disp.* 40. *sect.* 4. *et Roncaglia.*

Si vero carcer sit jam per sententiam assignatus ad pœnam, etiam perpetuo, tunc negandum reo licere a carcere fugere, quia in executione sententiæ juste tenetur utique reus obedire. Ita *Nav. Sylv. Caj. etc. cum Salm. cap.* 6. *n.* 54. *et Ronc. l. c. cum comm. contra Bus.* Excipiunt tamen aliqui, si in carcere non dentur ei necessaria ad sustentationem, ut *Salm. ibid.* Vel si carcer esset nimis tristis, quia videtur supra vires humanas aliquem obligari ad se non liberandum, cum possit, sine vi et resistentia, a pœna valde dura. Ita *Bon. cum Pal.* Confirmat hoc illud, quod dicit *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 69. *a.* 4. *ad* 2. quod damnatus, ut fame pereat, licite cibum sumit. Eadem ratione probabiliter a *Lugo, Sanch. et Nav. cum Salm. c.* 7. *n.* 60. *in fin.* (*contra Sayr.*) excusantur damnati ad triremes, si fugiant a carcere; et etiam ab ipsis triremibus, ut tamquam probabilius tenent *Sanch. Dec. lib.* 6. *cap.* 8. *n.* 16. *et Lugo, Less. Bann. Led. Curd. Nav. cum Salm. et Ronc. loc. cit.* (*contra Vasq. et alios*). Item probabiliter *Salm. et Ronc. ibid. cum Navar. Salon. Lop. etc.* excusant debitorem damnatum ad carcerem, donec solvat, si fugiat sperans

facturum solutionem, quam in carcere exequi non posset.

281. Quær. hinc II. An reus juste damnatus ad mortem teneatur fugere a carcere, si possit. *Prima* sententia affirmat, quia alias videtur esse sui ipsius homicida. Ita *Imola*, *et Felin. apud Salm. cap. 7. n. 61.* Et asserunt sic colligi ex *S. Thom.* qui *2. 2. qu. 69. a. 4. ad 2.* dicit quod juste damnatus ad mortem *non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est manere in loco, unde ducatur ad mortem.* Quamvis hanc sententiam probabilem vocent *Salm. cap. 7. n. 63.* longe veriorem tamen, et tenendam puto *secundam* sententiam, quæ docet tam detentum in carcere pro crimine capitali, quam juste damnatum ad mortem, fugere non teneri, ut dicunt *Syl. Sot. Sa, et plures cum Salm. c. 7. n. 63.* Ratio, quia, quamvis Reus non possit facere actum immediate tendentem ad mortem, ut sua mutilare membra, e furca se dejicere, venenum potare, etc. licent tamen ei actus mediati, ut ascendere scalam furcæ, extendere collum ad patibulum, et sic in carcere manere; maxime, si justum finem habeat, ut crimini satisfaciat, ut sua punitio aliis ad exemplum prosit, et sic intelligendus est *S. Thom.* ut supra, qui non dicit Reum fugere teneri, sed tantum non teneri in carcere manere, cum fugere possit.

Sed doctrinæ, quæ usque adhuc relatæ sunt, loquuntur in casu, quo sententia fuit omnino justa, vel injusta. At remanet dubium a *Salm.* non satis distinctum, videlicet quid dicendum, si sententia fuit tantum materialiter justa, nempe tantum justa secundum allegata, et probata, sed non secundum veritatem, quia revera damnatus esset innocens; an tunc ipse posset ad pœnam vitandam, non solum fugere e carcere,

sed etiam positive resistere? Negat *Bus.* et videntur assentire *Salm. num.* 51. dicendo, quod Reus tenetur obedire sententiæ justæ secundum probata. Attamen *Ronc. loc. cit. cap.* 2. *qu.* 7. et *Lugo D.* 40. *n.* 29. sat probabiliter dicunt, quod in hoc casu bene posset Reus positive se defendere; quia præsumptio debet cedere veritati, et ipsa innocentia tunc ad defensionem jus præbet: modo ex ea non oriatur publicum scandalum, et perturbatio, ut suprà diximus cum *S. Thom. et aliis supra.*

» 1. Regulariter Reo licet fugere, etiamsi custos carceris gravem damnum inde passurus sit (saltem nisi juraverit se mansurum; quia utitur suo jure, et nulli facit injuriam. *Fil. t.* 40. *cap.* 4. *n.* 274. *Azor. Less. d.* 5. *n.* 31. nisi tamen caritas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. V. *Bon. d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 13,

» 2. Multo magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam a ministro apprehendente se excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, etc. *ibid. et Regin. l.* 24. *n.* 4. 282. » 3. Licet etiam, saltem in foro conscientiæ, custodes (præcisa vi, et injuria) decipere, tradendo v. gr. cibum, et potum, ut sopiantur, vel procurando, ut absint; item vincula, et carceres effringere, quia, cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licet alii captivi per effractum parietem simul elabantur, non tenebitur de damno; quia tantum est ejus causa per accidens, cum jure suo utatur. Nec refert, quod leges, et magistratus quidam tales effractores graviter puniant; id enim fit, quod vel contrariam sententiam sequantur, vel ex præsumptione, quod vim intulerint custodibus, vel quod propter

» bonum Reipub. ea pœna statuta sit. *Fil. l. c.*
» *Tan. d.* 4. *qu.* 4. *dub.* 5. ex aliis multis. *V.*
» *Card. de Lug. d.* 40. *sect.* 4.

Idem (idest, quod liceat effringere carceres probabilius sentiunt cum *Bus. Caj. Sot. Val. Nav. Tol. Less. Lugo*, *Sa*, et quamplures cum *Salm. cap.* 7. *num.* 67. *et Ronc. c.* 2. *q.* 8. *Resp.* 3. contra *Covar. Syl. Tab. etc.* An autem tunc Reus teneatur reficere damnum illatum in carcerem, ferra, vel parietes frangendo, etc. Affirmant *Less. Caj. Sot. cum Salm. n.* 78. Sed probabile est oppositum cum *Salm. n.* 77. *Bann. Val. Sayr.* Quia illud damnum evenit per accidens; ceterum, qui habet jus ad suam vitam tuendam, habet etiam jus ad damnum alteri inferendum in bonis, si pro defensione vitæ opus sit damnum illud inferre.

Consentiunt etiam cum *Bus. Salm. c.* 7. *n.* 75. *et Ronc. c.* 2. *q.* 8. *R.* 5. in dicendo, quod liceat Reo decipere custodem, ut possit fugere, modo tamen (addunt) tales actus et verba adhibeat, ut possit custos fraudem agnoscere. Secus tamen si custos advertere nequeat, quia tunc nullo modo dici potest, quod custos sciens et volens damnum ex fuga illi obveniens patiatur. Ita *Salmant.* quorum auctoritati obsequium servo; sed non valeo intelligere, cur Reo, cui licitum est fugere, non liceat etiam artes adhibere ad fugiendum (dummodo mendacia non adhibeat), etiamsi illas custos non possit advertere, et ex fuga damnum ei sit obventurum, cum Reus tunc utatur jure suo, et damnum custodi per accidens eveniat. Favet mihi doctrina, quam cum *Bus.* et pluribus tenent iidem *Salm. c.* 7. *n.* 67. nempe quod damnatus ad mortem bene potest effringere carceres ad fugiendum, licet ex fuga damnum obveniat

custodibus; ut expresse docet *Cajet. apud Salm. num.* 77. Ratio quia tunc Reus dat operam rei licitæ.

Asserunt autem *Ronc. l. c. et Salm. n.* 64. *cum Tamb. Ang. etc.* bene licitum esse Reo carceris custodem corrumpere pecuniis; quia, ut dicunt, Reus jus habet ad suam vitam servandam, et nullum præceptum adest id prohibens. Sed huic doctrinæ nec etiam possum acquiescere; nam, licet quisque jus habeat ad vitam, nemo tamen potest alterum inducere ad faciendam actionem intrinsece malam; actio autem custodis, si ostium Reo aperiat ad fugiendum, certe est intrinsece mala, cum peccet contra suum Officium; nescio igitur, quomodo possit ad illam custos positive induci.

283. » 4. Illis, qui non sunt ministri justi» tiæ, licet non solum consilio juvare Reum, » ut fugiat, sed etiam suppeditatis instrumentis » v. gr. funibus, lima, etc. quia finem alteri » licitum illi suadere, et ad eumdem media pro» ponere licet. *Less. l. c. to.* 6. *n.* 40. *Tann.* » *l. c. Sylv. Turr. Vasq.* * (*Ita etiam proba-* » *biliter tenent Caj. Less. Sanch. Lugo, Sa,* » *etc. cum Salm. c.* 7. *n.* 72. *et Ronc. q.* 8. » *R.* 4. *contra Sot. Syl. Tab. Val. etc. apud* » *Salm. et contra Elbel de Hom. n.* 17. *Recte* » *vero limitant Ronc. ibid. et Salm. num.* 75. » *cum Lugo, si fuga Rei esset perniciosa Rei-* » *publicæ, puta si Reus esset grassator viarum* » *aut similis*) *.

» 5. Non tamen licet juvare in effractione » carceris, ut habet communis; * (*cum Ronc.* » *l. c.*) * tum quia executio ipsa effractionis » soli Reo licita est, propter jus vitæ conser» vandæ tum ne alioqui omnis securitas carceris » pereat. *Less. loc. cit. Bon. d. quæst.* 10. *p.* 1,

Quæritur hic I. An damnatus, ut fame pereat, teneatur cibum sumere, si ei offeratur? Certum est, quod potest, ut docet *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 4. *ad* 2. *cum communi.* Alii tamen dicunt, etiam sumere teneri, quia quilibet debet suam vitam servare omni licito modo, quo potest. Ita *Cajet. Bann. Covarr. etc. cum Salm. cap.* 2. *n.* 31. et his consentit *Lugo*, *D.* 20. *n.* 30. qui tamen admittit posse Reum semel vel iterum respuere cibum clam oblatum. Sed probabilius non tenetur, quia aliud est vitam positive perdere, aliud vitam negative non conservare; hoc enim licitum est Reo ex recto motivo justitiæ, ut pœnam subeat sui criminis, sicut potest non fugere, cum possit, ut diximus. Ita *Ronc. l. c. cum Sayr. Sot. Tab. Major. apud Salm. n.* 81. qui satis probabile vocant: et oppositum censendo probabilius, non sibi conveniunt, cum in *eod. tr. de Rest. c.* 2. *n.* 34. teneant, bene posse aliquem in naufragio cedere tabulam amico, ob eamdem rationem nostram, quia hoc non est directe se necare, sed vitam non tueri, quod ex causa honesta licitum est.

284. Quæritur II. An liceat aliis cibos Reo subministrare? Respondetur ex communi DD. Hoc licet omnibus, præterquam ministris; sed nemo ad id tenetur, quia, eo ipso quod quis ad fame pereundum damnatur, privatur jure, ut sibi ab aliis in extrema necessitate succurratur. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 69. *a.* 2. *ad* 3. *Caj. Sot. Sa etc. cum Salm. c.* 7. *n.* 84. *et* 85. An autem Reus præcepto Judicis possit ipse se occidere? Duplex est probabilis sententia. Vide dicta *de* 5. *Præc. l.* 3. *n.* 369.

285. Quæres, An reo liceat appellare?

» Resp. Si sciat sententiam esse justam, et

» juste processum esse, non licet (licet tamen » supplicare); quia id esset Judici calumniam » imponere. Immo injuste appellans tenetur de » damno. Si vero putet sententiam iniquam esse, aut injuste processum esse, aut si diversæ sint opiniones, potest appellare. V. *Trull. l. c. n.* 100.

Pro majori intelligentia, dicimus licere quidem Reo ad Judicem supremum appellare, non solum si sententia inferioris fuerit injusta, sed etiam si secundum allegata fuerit justa; at Reus habeat pro se novas probationes. *Salm. c.* 7. *n.* 38. *cum Nav.* Secus tamen, si sententia lata fuerit omnino justa, nec oppositum probari possit, *Salm. n.* 42.

Quid, si justitia sententiæ latæ sit dubia? Resp. in causa criminali, et capitali potest profecto Reus appellare ad judicem Superiorem, ut *Salm. Sot. Bann. Salm. cap.* 7. *n.* 57. Et hoc, etiamsi jus Rei sit minus probabile, quia dicunt DD. citati cum *Corella*, *Lumbier*, *Turresill. et Filguera apud Salm. n.* 48. quod, existente pro Reo opinione probabili, licet minus probabili pro ipso est judicandum, ex regula juris *in* 6. *Cum sunt partium jura obscura, potius Reo, quam Actori est favendum.* Vide dicta *num.* 210.

Secus autem dicendum in causa civili, quando certe jus contra Reum minus probabile est quia tunc Superior, si juxta opinionem minus probabilem pro reo judicabit, certe inique aget, ex Prop. damnata ab Innoc. XI. ut *Salm. c.* 7, *n.* 46. Sed quid, si dubium sit, an Judex Superior juste laturus sit sententiam pro Reo? In tali casu probabiliter *Salm. n.* 48. *cum Bus.* dicunt posse Reum appellare, etiam in causa civili; quia, cum mentes hominum sint diver-

sæ, forte opinio, quam Judex inferior minus probabilem censuerit. Superiori probabilior apparebit, et hoc experiri non sine justa causa licite potest Reus, cum jus probabile jam pro se habeat; et ita esse praxis videtur omnium appellantium.

DUBIUM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum Reo?

286. » RESP. observanda sequentia: 1. Instruat eum, quod quæ secum in foro con-
» scientiæ agit, cum Judicibus non communi-
» centur, ideoque sive sit nocens, sive inno-
» cens, id ei nec prodesse, nec obesse possit.
» Ratio, quia alias multi conantur se falso pro-
» bare innocentes, ut a Confessario juventur:
» alii contra falso se innocentes dicunt, quod
» timeant, ne Confessarius conferat cum Judi-
» cibus, ipsique revocentur ad torturam. Unde
» expedit. 1. Ut non temere evulget Confessa-
» rius accepta extra Confessionem. 2. Ut ad
» Confessionem sacramentalem reum non admit-
» tat, nisi postquam in foro profano res sunt
» liquidæ, vix enim adigi poterit, ut omnia
» fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel
» cogatur eadem fateri Judici; ante tamen de
» contritione agendum est. *Delrio l.* 6. *c.* 1. *s.*
» 3 *Tann. d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4.

» 2. Ne cogat importunis modis reos, ut se
» tales fateantur: tum quia vere quidam rei
» non sunt, et victi illa importunitate, ne mo-
» riantur incommunicati, vel a Confessario in
» extremis deserantur, confitentur sacrilege;
» tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex

» contritione, et vera ad Deum conversione; de
» hac ergo laboret, et sequetur bona confessio,
» non autem contra. *Tann. loc. cit.*

» 3. Caveat ne coram reo censuret modum
» procedendi judicialem: proindeque communi-
» ter non admittat querelas de injuria facta,
» cum non sit Confessarii ea judicare, sed ad
» pœnitentiam disponere.

» 4. Etsi quidam auctores permittant Judici
» uti dolis bonis ad crimen eliciendum, non ta-
» men id licet Confessario ne ministerium ejus
» infametur.

» 5. Non licet secundum Concilium Antioche-
» num, *c.* 33. *et* 35. *Non licet*, palam inter-
» esse tormentis, aut suggerere modum torquen-
» di, nisi mitiorem. *Vide Tann. d.* 4. *q. ult.*
» *d.* 5. *n.* 128.

» 6. Expedit habere cognita judicia, et pro-
» bationes deprehensas in judicio, ipsumque
» modum processus, ut et prudentius possit in
» suo foro agere, et judicem, sicubi opus, pru-
» denter admonere.

287. » 7. In confessione examinet. 1. An con-
» sortes criminis prodiderit (si secundum supra-
» dicta tenebatur) et quidem si falso alios in-
» famarit, inducat ad revocationem, etiam cum
» periculo torturæ. V. *Tann. d.* 4. *q.* 5. *d.* 4.
» *n.* 104. *et dicta dubio superiore.* 2. Si saga
» sit, quo tempore, qua occasione in magiam
» sit lapsa, ut si postea neget, convinci possit
» in eodem foro. 3. In qualitatem superstitio-
» nis, an ex animo Christianæ fidei renuntia-
» verit, Dæmonem adoraverit, falsa de Deo,
» et æternitate senserit, rebus sacris abusa sit,
» hominibus nocuerit præsertim conjunctis, ut
» marito, liberis, et an alios seduxerit. Item
» de peccatis carnalibus. Denique confessæ ape-

» riat fraudes Dæmonis, instruatque, quomodo » iis deinceps occurrendum, atque inter cetera » suadeat fidei professionem, et frequentem Symboli repetitionem.

288. » 8. Sæpe non expedit post supplicium » Judici significare, reum in extremis denuntiationes revocasse, tum quia Judices id parvi » faciunt (quam recte, v. apud *Laym. et Tann.* » *l. c.*); tum quia frangit sigillum Sacramentale, si non petita licentia, innocentiam denunciati evulget, cum eo ipso revelet peccatum denunciantis. Quare, si aliquando Judicem monere expediat, rogandus est reus, ut » id extra Confessionem, et coram testibus dicat eo fine ut Judex moneatur.

289. » 9. Si alicujus innocentiam ex confessione colligeret (quod etsi difficile, non tamen impossibile esse docet *Tanner. dist.* 4. » *quæst.* 5. *dub.* 4. *n.* 85.), id Judici aperire, ac pro reo intercedere, periculosum est: » quia post publicatam rei confessionem, ei non » credetur; tum quia, si plures audiat, hoc » ipso aliorum nocentiam de illis tacendo videtur » confirmare, cum fractione sigilli; tum quia » si rei cognoscant eum pro innocentibus intercedere, occasionem arripiunt ei callide sua » facinora celandi. *Vide Laym. lib.* 3. *t.* 6. *cap.* » 5. *Tann. d.* 4. *q.* 5. *p.* 4. *n.* 95.

290. » 10. Etsi pro reis, etiam juste damnatis, intercedere aliquando possit, maxime » apud Magistratum supremum, juxta Scripturam *Prov.* 24. *Erue eos*, valde tamen prudenter, et moderate id faciendum, quia relaxatio potest esse illicita, judexque (non tamen Confessarius, nisi ea præviderit) fieri » reus malorum omnium, quæ ex liberatione » sequuntur; immo et ipsi imputabuntur, cum

» ex Officio debuerit impedire. Vide *Bon. in* » 8. *Praec. d.* 10. *quaest.* 2. *et* 3. *Tann. de* » *just. dub.* 4. *qu.* 5. *d.* 4.

DUBIUM IX.

Quæ obligatio Medicorum, et Pharmacopæorum, et Chirurgorum,

291. » RESP. tenentur ii in primis, quando » tale officium petunt, vel suscipiunt, sub gra- » vi obligatione sufficientem habere scientiam, » sive peritiam. *Nav. cap.* 25. *num.* 60. *An-* » *ton. Cardin. de Lugo d.* 26. *num.* 1. Dein- » de in curandis infirmis servare sequentes re- » gulas: I. Ordinarie debent sequi opiniones » Medicorum securas, et tutas. Ratio est, pe- » riculum, et damnum proximi. Ita *Bon. Laym.* » *Sanch.* 1. *mor. cap.* 9. II. Quando certum » aliquod est pharmacum, quod nimirum cer- » to infirmis profuturum est, tenentur illud adhi- » bere, omisso eo, de quo dubitatur, quia a- » lias imprudenter proximum in periculo relin- » querent. III. Si non sint certa pharmaca, de- » bent habere probabiliora; tum quia alioqui » salutem proximi in discrimen adducerent: tum » quia tenentur fungi officio, quantum possunt, » cum minimo proximi periculo, et damno. IV. » quando nulla est spes de salute infirmi, nec » adest remedium nisi dubium, de quo scilicet » dubitatur, num profuturum, an nociturum » sit, possunt, immo debent illud adhibere. Ra- » tio est, quia sic infirmi negotium utiliter ge- » ritur, et si mors sequatur, ipsis non imputa- » bitur, cum alias spem vitæ non habeat. *Laym.* » *lib.* 1. *tr.* 1. *cap.* 5. *Fill. n.* 152. *Bon. de*

» *pecc. d.* 2. *qu.* 4. *p.* 9. * (*Est probabile*, » *juxta dicta lib.* 1. *n.* 28. *Qu.* 2.) *.

Unde resolves.

» Medicus peccat 1. Si absque sufficienti pe- » ritia gravem morbum curare tentet. 2. Si oc- » currente gravi, et insolito morbo, speciali » studio operam non impendat. 3. Si det phar- » macum infirmo, quod probabilius creditur » nociturum, quam profuturum. 4. Si medica- » menta inexplorata explorandi gratia adhibeat, » præsertim quando de iis non est opinio pro- » babilis, et habet medicamenta probabiliter » utilia. 5. Si non bene perspecta morbi natura, » temere adhibeat remedia dubia, vel periculo- » sa, præsertim cum discrimine vitæ, vel gra- » vis læsionis. 6. Si, agnito ægroti periculo, » opportune non adsit, aut necessariam curatio- » nem negligat, aut medicos alios adhiberi non » permittat. 7. Si aliquid suadeat Dei honori, vel » præcepto contrarium, v. gr. incantationem, » pollutionem, superstitionem, etc. 8. Si faci- » le, et sine necessinate a jejunio absolvat, car- » nium esum permittat. 9. Si ægrotantem pau- » perem in periculo constitutum contemnat. V. » *Bon. l. c. Navar. c.* 15. *Azor.* 1. *p. lib.* 2. » *c.* 17. *qu.* 11. *Escob. lib.* 2. *E.* 3. *c.* 9. * » (*Recte hinc dicit Croix lib.* 4. *n.* 1534. *pec-* » *care Medicum, qui omittit medicinas præ-* » *scribere pauperibus in gravi periculo consti-* » *tutis*) *.

» 2. Pharmacopola peccat 1. Si rudis, et » ignarus munus exerceat. 2. Si sine arte, vel » diligentia medicamenta conficiat. 3. Si melle » in potionibus pro saccharo utatur. 4. Si unum » medicamentum pro alio (nisi tamen esset æ-

» que bonum, et non minoris pretii) contra » medici praescriptum, cum gravis damni periculo porrigat. * (*Vide dicta de Contract. l.* » 3. *n.* 821.) *. Vide *Salas d.* 34. 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum » expellendum vendet. 6. Si pharmaca vendat » inutilia, etc. V. *Escob. l., c.*

DUBIUM X.

Quæ obligationes mercatorum, Opificum, et ceterorum sæcularium.

» RESp. Eæ patent ex dictis de septimo præ» cepto; ex quibus resolves.

292. » 1. Mercator peccat. 1. Si venenum, » vel alia prohibita vendat, cum suspicione pra» vi usus. * (*Vide dicta l.* 2. *n.* 72.) *. 2. Si » paratus sit quodcumque pretium, etiam inju» stum, ab emptore accipere. 3. Si rem carius, » quam supremo pretio vendat, ob dilatam so» lutionem. 4. Si mercium defectum gravem oc» cultum non aperiat: pondus, et mensuram » imminuat. 5. Si in emptorum injuriam mo» nopolium injustum instituat, merces omnes » unius generis sibi comparet, immoderato quæ» stu pro libito vendendas. 6. Si merces ab eo, » qui non novit, emat pretio minore, vel ca» riore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres, et » inutiles novis admisceat, et vendat eodem pre» tio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. » Si tempore debito, cum possit, non solvat » creditoribus, cum gravi eorum damno. 10. Si » mercibus solvat, quod pecunia debet contra » creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis pu» blice emat, vel vendat contra consuetudinem

» permissam. 12. Si juret falso, se tanto pretio » merces comparasse. 13. Si contractum ineat » quemcumque, dubitans de ejus justitia. 14. » Si emat res furtivas, etc. V. *Escob. t.* 2. *E.* » 2. *c.* 12. * (*Vide dicta de Restit. lib.* 3. » *n.* 599.) *.

» 2. Bibliopola peccat. 1. Si vendat libros pro- » hibitos, vel lascivos. 2. Si librum defectu la- » borantem vendat pro integro, etc. Vide *Esc.* » *cap.* 13.

» 3. Argentarius, sive aurifaber peccat. 1. » Si æs pro auro, vel argento vendat. 2. Si » auro, vel argento plus æris misceat, quam » ars requirit, et emtoribus mixtionem non si- » gnificet, neque minuat pretium. 3. Si ex re- » bus furtivis aliquid emat mala fide. 4. Si com- » munem lapillum pro pretioso vendat, vel pre- » tiosum pro vili emat, etc.

» 4. Sartor, sutor, et ceteri opifices peccant. » Si jurent se tali die opus perfecturos, quod » sciunt, vel dubitant non futurum. 2. Si plus » materiæ exigant, quam ad opus sit necessa- » rium, aut partes alicujus momenti, quæ su- » persunt, retineant, sine voluntate domini. 3. » Si diem festum sine gravi causa violent, per » se, vel per suos famulos. V. *Esc. l.* 1. *c.* 13.

LIBER V.

DE RATIONE COGNOSCENDI, ET DISCERNENDI PECCATA.

TRACTATUS PRAEAMBULUS.

De Actibus humanis in genere.

MENS mihi non est, benevole Lector, scribens de Morali Theologia, quæ tota ad praxim est dirigenda, Tractatum de Actibus humanis tibi exhibere Scolasticis quaestionibus refertum; sed potius tuæ, Animarumque saluti consulere cupiens, ea tantum seligere cogito, quæ in hac materia magis utilia, quæque scitu necessaria ad praxim existimantur. Nonne, si secus facerem, et ego oleum operamque in elucubrando perderem, et tu frustra tempus tereres in hujusmodi inutilia legendo? Ne igitur, quæso, Tractatum hunc omnibus pæne numeris absolutum a me expectes, quem utiliora, et adhuc satis implicata manent. Hanc tamen maximam adhibui diligentiam, ut doctrinas seligerem, quibus prodesse, non obesse valeam Animarum profectui. Hinc est, quod non recedendum puto a sana Doctoris Angelici doctrina, ubi haberi potest; ipso enim duce, in rebus Theologicis inoffenso pede ambulatur. Sit igitur

ARTICULUS I.

De Natura, ac multiplici Actuum humanorum divisione.

I. Actus humanus strictissima acceptione sumtus definiri potest: *Actus deliberate procedens ab hominis voluntate. Etenim illæ solæ actiones vocantur proprie humanæ* (inquit S. Th. 1. 2. qu. 1. art. 1.), *quarum homo dominus est; est autem homo dominus suorum actuum per rationem, et voluntatem. Illæ ergo actiones proprie humanæ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt.* Ut enim actio sit humana, et moralis necesse est, ut intelligatur, et ut libere agatur; alterum ubi deest, vel propter ignorantiam involuntariam, vel propter coactionem, potius mechanica, quam moralis dicenda est.

II. Hinc infertur, actiones omnes, quæ non procedunt a voluntate hominis deliberata, communiter appellari actiones hominis non humanas.

III. Actus humani multipliciter dividuntur. Alii enim dicuntur actus Eliciti, alii Imperati: ex his quidam dicuntur boni, quidam vero mali. Ex bonis sunt naturales, alii supernaturales: Ex supernaturalibus vero, alii sunt meritorii de condigno, alii de congruo. Tandem alii actus humani sunt interiores, alii vero exteriores. De quibus singillatim.

IV. Actus humanus dicitur *elicitus*, qui immediate a voluntate procedit; cujusmodi est amor, et odium. Dicitur *imperatus* ille actus, qui ab ipsa voluntate proficiscitur mediate; ut ambulare, loqui, scribere, etc. quæ procedunt a voluntate imperante alias potentias nempe mo-

trices, ad hujusmodi actus eliciendos. Hi actus sive eliciti, sive imperati, eo ipso quod libere procedunt a voluntate, dicuntur actus morales, seu boni, vel mali. Ii dicuntur *boni*, qui sunt consentanei ad rectam rationem: qui vero dissentanei, appellantur mali. Actus boni *naturales* sunt qui solis naturæ viribus fieri possunt: *Supernaturales* vero nonnisi auxilio gratiæ elici possunt: ut actus Fidei, Spei, Amoris etc. Meritorii de condigno sunt quibus ex justitia merces debetur: De congruo vero sunt ii, qui tantum ex decentia mercedem merentur. Postremo actus interiores nullo sensibili signo patefiunt. Exteriores vero patent exterius.

V. His prænotatis, dicendum nunc est de Principiis intrinsecis Actuum humanorum. Tria sunt haec principia, nempe Intellectus, Voluntas, et Libertas. Intellectus influit in actionem moralem per Conscientiam, sive cognitionem actionis, et Legis. Ideoque in tractatu de Conscientia plura de intellectu dicentur. Nunc igitur dicendum superest de Voluntario, et Involuntario, deinde de Libero, quæ sunt Actuum humanorum potiora principia. Hinc

ARTICULUS II.

De Voluntario, et Involuntario, ejusque Causis.

§. I.

Quid, et quotuplex sit Voluntarium?

VI. PRænotandum, quod hoc vocabulu *Voluntarium* aliquando accipitur in eodem sensu ac *Spontaneum*, quod nempe fit sponte, et ex voluntatis inclinatione nullo cogente præcepto, vel metu, vi, aut dolo. Sed revera aliud est Voluntarium, aliud vero Spontaneum. Etenim omne Voluntarium est Spontaneum, sed non e contrario omne Spontaneum est Voluntarium. Aliquando accipitur Voluntarium pro Libero; quamquam non omne Voluntarium sit Liberum, licet omne Liberum sit Voluntarium. Tandem accipitur hoc alio sensu, in quo a nobis definitur, et disseritur.

VII. Voluntarium sic definiri potest: *Actus procedens a principio intrinseco, seu a voluntate cum cognitione finis*. Ita S. Thomas 1. 2. q. 6. art. 1. post Gregorium Nyssenum, Damasc., quos ipse laudat, Gonet Man. tom. 3. tract. 2. cap. 1. §. 1. Sylv., Salmant. Concina, Tournely, et alii communiter. Duo igitur sunt necessaria ad constituendam rationem Voluntarii, nempe quod sit et a *principio intrinseco, et cum aliqua cognitione finis*.

VIII. Hinc infertur primo, quod illæ actiones, quæ fiunt ex principio tantum extrinseco, ut sunt quæ vi et coacte fiunt, non dicuntur

voluntariæ. 2. Similiter omnes actiones, quæ quidem procedunt a principio extrinseco, sed sine ulla cognitione intellectus, neque Voluntariæ dici possunt. 3. Ad hoc ut aliqua actio dicatur tota Voluntaria, necesse est ut cognoscatur secundum omnes sui partes et circumstantias, quarum aliqua si ignoretur, actio non dicitur voluntaria quoad illam circumstantiam ignoratam. Sic qui accedit ad mulierem, quam nescit esse nuptam, non committit peccatum adulterii, sed simplicis fornicationis, cum involuntarie se habeat quoad circumstantiam Matrimonii, quam ignorat. 4. Infertur, quod ubi nulla est advertentia, nullum est voluntarium, et peccatum; ut accidit in actionibus dormientium, quæ sunt simpliciter involuntariæ. Ubi vero est semiplena advertentia, ibi est semivoluntarium, et dumtaxat veniale peccatum, ut contingit semidormientibus.

IX. Voluntarium multipliciter dividitur a Theologis. 1. in voluntarium *simpliciter*, et Voluntarium *secundum quid*. Illud procedit ex plena Voluntatis inclinatione sine ulla repugnantia. Hoc vero procedit quidem ex voluntatis consensu, sed cum repugnantia. Hujusmodi est projectio mercium in mare facta metu naufragii.

Dividitur 2. in *liberum* seu contingens, et necessarium. Primum fit a voluntate, quæ operatur cum indifferentia ad volendum, et nolendum. Talis est amor Viatoris in Deum. Secundum a Voluntate determinata ad unum, ut est amor Beatorum in Patria. Gonet loc. cit docet, contra Vasquesium; quod ratio voluntarii perfectius reperitur in actibus necessariis, quam liberis. Ratio est quia quo major est amor, eo majus est voluntarium, idest major voluntatis propensio, et major cognitio intellectus. Talis

est amor necessarius Dei erga seipsum, vel amor Beatorum, quo toto conatu feruntur in Deum.

Dividitur 3. Voluntarium *in se*, seu *expressum*, et *in causa*, et *implicitum*, seu *virtuale*. Voluntarium *in se* illud dicitur, quod est volitum in se ipso, et immediate; ut cum quis aliquid furatur, quia habet in se voluntatem furandi. Voluntarium vero *in Causa* est volitum non in se, sed in alio, quod apprehenditur saltem confuse uti causa alicujus effectus. Hoc modo dicitur voluntaria hominis occisio patrata ab eo, qui se voluntarie inebriavit, prævidens saltem in confuso hujusmodi occisionem.

Dividitur 4. in Voluntarium *directum*, et *indirectum*. Illud directe et immediate procedit a voluntate, tamquam a causa efficiente. Hoc vero licet non procedat a voluntate immediate, ab ea tamen mediate dependet. Sed nemo non videt, hanc quartam Voluntarii divisionem facile ad tertiam posse redire.

X. Hic advertere oportet, quod, ut aliquis effectus sequens suam causam jam voluntarie positam, dicatur et ipse voluntarius *indirecte in causa*, ut supra diximus, simulque imputetur ad meritum, vel demeritum, tria concurrere debent. 1. quod agens ponendo causam advertat saltem in confuso, hujusmodi effectum fore ex illa causa sequuturum. 2. quod possit impedire talem effectum causam tollendo. 3. quod teneatur tollere, vel illam non ponere. Ita S. Thom. 1. 2. qu. 20. art. 5. ubi ait: *Eventus sequens si est præcogitatus, manifestum est, quod addit ad bonitatem, vel malitiam actus. Cum aliquis cogitat, quod ex opere suo multa mala possunt sequi, nec propter hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas ejus esse magis inordinata.* Sylv. in

hunc articulum, ait quod S. Thomas hic usurpat vocem: *Præcogitatus*, quatenus idem sonet, ac *volitus*, et *intentus*, seu *prævisus*, et *intentus*; quemadmodum ipse Angelicus in qu. 73. art. 8. ad 1. pro to *præcogitatus* utitur vocabulo *prævisus*, et *intentus*, dum ait: *Sicut supra dictum est, cum de bonitate, et malitia exteriorum actuum ageretur; eventus sequens si sit prævisus, et intentus* (sed supra dixerat *præcognitus*) *addit ad bonitatem, et malitiam*. Tunc vero effectus sequens, addit Sylver. censetur esse volitus, et intentus non solum quando ex proposito intenditur, sed etiam quando sic prævidetur secuturus, ut potuerit, ac debuerit impediri, nec tamen est impeditus, tunc enim est interpretative seu indirecte volitus. Tandem, concludit S. Th. art. 5. supra citato: *Si autem eventus sequens non sit præcogitatus, si per se sequitur ex tali actu, et ut in pluribus, addit ab bonitatem vel malitiam actus. Secus si per accidens, et ut in paucioribus occurrit.* Hic Sylv., et docet, quod *eventus sequens per se et ut in pluribus* ideo addit ab bonitatem, et malitiam, quia si non est præcogitatus in seipso, est certe prævisus et intentus in alio, scilicet in sua causa, et virtualiter.

XI. Eadem ratione dicendum est, quod nempe omissio ut sit voluntaria, et culpabilis, tria requiruntur. 1. quod quis potuerit agere. 2. quod debuerit. 3. quod non egerit. Ita Sylv. Gonet, Contin. Tournely, aliique. Ex S. Th. 1. 2. q. 6. art. 3. *Sciendum quod non semper quod sequitur ad effectum actionis, reducitur sicut in causam inagens ex eo quod non agit; sed solum tunc quum potest, et debet agere.*

XII. Ex definitione Voluntarii supra tradita facile colligitur in quo posita sit natura Invo-

luntarii, si igitur Voluntarium exigit primo quod sit a *principio intrinseco*, 2. quod sit cum cognitione finis, ut diximus §. 1. n. 7. Necesse est, ut oppositum ejus, nempe Involuntarium fiat vel a *principio extrinseco* contra propensionem voluntatis, ut accidit agenti ex vi, vel metu. Vel fiat sine cognitione intellectus, quæ aut tollitur, aut saltem ligatur; ut accidit operanti ex ignorantia, vel passione. Ita communiter DD. ex S. Thoma.

XIII. Multiplex est Involuntarium. Aliud dicitur Involuntarium *privative*, quando solum deest actus volendi id quod potest velle. Aliud dicitur Involuntarium *positive et contrarie*, quando scilicet aliquid non solum non est volitum, sed positive nolitum, et repugnans suæ voluntati. Rursum Involuntarium *contrarie* duplex est, aliud *simpliciter*, aliud *secundum quid*. Primum est illud quod ita displicet voluntati, ut nullo modo, nullaque ratione id velit. Secundum vero illud dicitur, quod licet sub aliquo respectu displiceat voluntati, sub alia tamen ratione eidem magis placet, et acceptatur. Talis est projectio mercium in mare facta metu Naufragii, quæ respectu mercatoris est involuntaria *secundum quid*; respectu vero majoris mali imminentis est voluntaria simpliciter.

XIV. Ex superius dictis plura colligimus ad praxim. 1. Qui summo mane diei festi se inebriavit, non prævidens ex eo sequuturam Missæ omissionem, non peccat propter illam omissionem sacri. Rationem attulimus §. 1. n. 10. ubi statuimus, quod eventus sequens non imputatur, nisi prævideatur in se, vel in causa. 2. Si causa quæ ponitur natura sua inducat talem effectum malum, tamen necessario poni debet; tunc effectus malus, licet prævisus, non tamen volitus

et intentus, nullo modo est imputabilis, si aliquam præcautionem operans adhibuerit. Sic non imputatur Chirurgo pollutio, quam prævidit sibi sequuturam ex tactu necessario Mulieris in partibus verendis, dummodo eam non intenderit. Non imputatur studenti ob propriam, et aliorum utilitatem materiis sexti præcepti, si ipse hujusmodi effectum non intenderit, dummodo complacentiam repellat in actu, quo sequitur pollutio. Ratio quia tunc non tenetur causam illam tollere, vel non ponere; et qui utitur jure suo non dicitur causa effectus non intenti, et per accidens sequuti, immo in tali casu videtur magis pati, quam agere. A fortiori, non imputatur effectus sequens ex causa alias honesta, et licita, ut pollutio, quæ oritur ex equitatione, vel cibo et potu moderato; tunc enim effectus non intentus est per accidens, et secundum S. Th. l. cit. non est imputabilis. 3. Nec facile Confessarius credere debet pœnitenti, qui se excusat, pejerasse, blasphemasse, vel verba obscena protulisse sine advertentia, et involuntaria tamquam ex habitu: Nam si habitum illum extirpare non studuerit aliqua adhibendo remedia, tunc est voluntarius in causa dum pejerat, blasphemat etc. et ideo non excusatur a culpa: secus vero, si adhibitis diligentiis inadvertenter blasphemat, in obscena prorumpit, et similia agit. Nunc progrediamur oportet ad causas, quæ involuntarium causant, ut sunt Vis, Metus, Concupiscentia, et Ignorantia. Sit igitur

§. II.

De Violentia, et Metu.

XV. Violentum definitur id *quod est a principio extrinseco, repugnante eo, qui vim patitur.* Ita communiter DD. Damasc. Nissen. S. Th. et Auct. Eth. 3. c. 1. Hinc infertur, quod ad naturam violenti duo requiruntur. 1. quod sit a principio extrinseco. 2. Quod patiens resistat pro viribus etiam positive, et contrarie agenti extrinseco. Non enim sufficit, quod negative se gerat: alioquin justificatio parvulorum esset violenta. Colligitur ex S. Th. 1. 2. q. 6. art. 5. ad 2. ubi ait: *Cum actio infertur ab aliquo exteriori manente in eo, qui patitur, voluntate patiendi, non est simpliciter violentum, quia licet ille qui patitur, non conferat agendo. confert tamen volendo pati.*

XVI. Violentia alia est quæ dicitur *simpliciter, et absoluta;* alia *secundum quid.* Prima est, quando quis omni quo potest modo resistit. Altera est, cum pro viribus non resistit.

XVII. Dico primo, quod violentia *absoluta, et simpliciter* dicta causat involuntarium. Ratio est quia quando voluntas patientis resistit agenti extrinseco omnimoda resistentia, tunc actio agentis erit nulla ratione volita a patiente, quia erit contra omnem illius voluntatis inclinationem, et per consequens simpliciter involuntaria. Id docet S. Thomas loc. cit.

Hinc deducitur, feminam, quæ omnimode resistit violentiæ, quæ illi infertur contra virginitatem, non peccat, etiam si stuprum patiatur invita. Hic illud Aug. l. de civ. c. 17. ubi lo-

quitur de mulieribus christianis, quæ, Roma a Gothis capta, vim perpessæ fuerant: *Quicquid alius de corpore, vel in corpore fecerit* (ait), *quod sine peccato proprio non valeat evitari, præter culpam fit patientis.* Idem dicimus in similibus contingentiis.

XVIII. Dico 2. quod violentia *secundum quid*, et *insufficiens*, non tollit, sed dumtaxat minuit voluntarium. Ratio est, qui ubi voluntas non resistit quantum potest, ibi remanet in parte aliqua ratio voluntarii. Et secundum majorem vel minorem quam adhibuit resistentiam, ejus actio erit magis vel minus voluntaria, et culpabilis.

XIX. Quærunt hic Theologi, utrum voluntati possit inferri violentia? Respondemus breviter, concedendo *quoad actus imperatos*, *negando quoad actus elicitos*. Ita S. Th. cit. quæst. art. 4. de actibus elicitis loquens. S. Anselm. l. de lib. arbitrio c. 6. ait: *Invitus nemo potest velle*, *quia non potest velle nolens velle.* Neque ipse Deus cogere potest voluntatem quoad actus elicitos: tunc enim voluntas vellet, et nollet simul. Vellet enim, ex hypothesi: nollet vero quia ipsi sibi volenti repugnaret; quod implicat in terminis. Potest tamen Deus mutare voluntatem, et ex nolente facere volentem per gratiam efficacem. Sed tunc non est cogere, sed veteri inclinationi, qua nolebat, novam suppetere inclinationem, qua velit quod antea nolebat. Legatur S. Th. q. 22. de verit. art. 8. Gonet. etc. Nunc de Metu.

XX. Metus definitur, *quod sit instantis*, *vel futuri periculi causa mentis trepidatio.* L. ait Pretor ff. quod metus causa gestum erit. Loquimur hic tantum de metu cadente in virum con-

stantem, seu de metu majoris mali, ut ait Labeo l. 5. eodem tit.

Dividitur Metus in *gravem*, seu *justum*, et *levem*. Dicitur levis metus ille, qui leve malum timet, vel timet quidem malum grave, sed ex causa levi, et improbabili. Metus vero *gravis* dicitur ille qui timet malum grave ex causa valde probabili. Communiter censentur mala gravia mors, mutilatio membrorum, enormia verbera, durus carcer, exilium, servitus, magna infamia, proscriptio bonorum, ablatio instrumentorum artis suæ, sine quibus non potest victum sibi laborando quærere, etc. In ceteris pensanda est gravitas, vel levitas metus, præsertim ob diversam indolem, et personarum qualitatem; Pueros enim, et Mulieres vehementer concutit, quod viros ne leviter quidem tangit. Hic loquitur *de eo qui agit ex metu* tamquam causa unice movente ad agendum, non autem de eo qui *agit cum metu concomitante*, qui certe non tollit voluntarium.

XXI. Dico, quod Metus non causat Involuntarium *simpliciter*; sed tantum *secundum quid*; quod idem est ac dicere, quod quæ fiunt per metum, sive levem, sive gravem, sunt *simpliciter voluntaria*, involuntaria tantum *secundum quid*. Conclusio ex D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 6. communiter. Ratio potissima est, quia illud est voluntarium simpliciter, et involuntarium secundum quid, quod hic et nunc et in præsentibus circumstantiis vere volumus; et solum nolumus, quando res consideratur absolute, et abstracta a præsentibus circumstantiis. At quæ fiunt ex metu sunt hujusmodi. Quæ igitur fiunt per metum sunt simpliciter voluntaria, involuntaria tantum secundum quid. Res clare patet in exemplo projectionis mercium in mare propter imminens

naufragium. Mercator enim simpliciter vult illam projectionem considerando præsentes circumstantias periculi vitæ, quod est ad majus malum necessario vitandum: non vult illam secundum quid, nempe extra casum imminentis naufragii, si illam mercium projectionem consideramus ut est in se, et absolute, quatenus displicet Voluntati mercatoris. Legantur S. Th. loc. cit. Gonet, Sylv. Cont. Tourn. et Philosophi morales hanc materiam versantes.

XXII. Ex dictis plura colliguntur ad praxim. 1. Contractus, qui fiunt ex metu gravi, de jure naturali sunt validi quia simpliciter voluntarii. 2. Contractus hujusmodi per metum injuste incussum, rescindi possunt, et in irritum revocari ab eo qui passus est injuriam. Ita Alex. III. c. Abbas tit. de his, quæ vi etc. Innoc. III. c. Audientiam. 3. De jure tamen positivo plurimi contractus facti per metum gravem injuste incussum, sunt invalidi, et irritati per Ecclesiam, aut per legem civilem justis de causis. Hujusmodi sunt contractus matrimoniales facti per metum gravem injuste incussum, etiam juramento firmati; c. significavit de eo qui duxit. c. cum locum. c. veniens tit. de sponsalib. Item dotis promissiones, et solutiones similiter extortæ. Vota, et sollemnes votorum professiones per metum factæ; Absolutio excommunicationis, suspensionis, aut interdicti, per vim et metum extorta. c. Absolutionis, tit. de his, quæ vi in 6. et similia.

§. III.

An concupiscentia tollat, aut magis augeat Voluntarium?

XXIII. Nomine Concupiscentiæ in præsenti intelligimus quemdam motum appetitus sensitivi adversus spiritum rebellantis, qui tendit in bonum delectabile. Duplex est *Antecedens*, *et Consequens* consensum voluntatis. Concupiscentia *Antecedens* antevertit consensum voluntatis, eamque trahit, et inclinat ad agendum; ut cum quis videt pulcherrimam mulierem, alicitur concupiscentia ad illam desiderandam. *Consequens* vero sequitur consensum voluntatis, immo oritur ex prævio voluntatis consensu alicui rei jam præstito, ut cum v. gr. homo ardenter desiderat aliquid, excitatur in eo passio vehemens concupiscentiæ. Ita D. Th. 1. 2. quæst. 77. art. 6. ubi adjungit, *quod non potest voluntas intense moveri in aliquid, quin excitetur aliqua passio in appetitu sensitivo.* Idem confirmat quæst. 73. art. 6. ad 2. Certissimum nunc est, concupiscentiam consequentem supponere voluntarium magis intensum, neque diminuere, sed magis augere voluntarium, et peccatum. Audiatur. S. Th. 1. 2. quæst. 77. art. 6. *Passio consequens non diminuit peccatum, sed magis auget.* vel *potius est signum magnitudinis ejus, in quantum demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati.* Circa vero antecedentem has statuimus conclusiones.

XXIV. Conclusio 1. Concupiscentia Antecedens non tollit voluntarium, sed potius facit aliquid voluntarium, et auget ratione majoris propensionis, sic in terminis concludit

S. Thom. 1. 2. quæst. 6. ad 7. Ratio, quam affert, est, quod voluntarium importat quamdam inclinationem voluntatis cum aliqua cognitione finis. Per concupiscentiam autem voluntas inclinatur ad volendum id, quod concupiscit: nec omnino offuscatur mens in cognitione rei. Et quia voluntas quando agit ex concupiscentia fertur majori inclinatione in objectum, ideo non solum non tollit, sed etiam auget voluntarium.

XXV. Altera conclusio est, quod Concupiscentia antecedens minuit voluntarium ratione cognitionis. Immo aliquando tollit omnino voluntarium, quia aufert omnem omnino cognitionem. Probatur prima pars: Quia cognitio finis est essentialiter requisita ad naturam voluntarii, ut pluries dictum est. Contra vero Concupiscentia vehemens imminuit hanc cognitionem; impedit enim ne mens illecta ab objecto sensibili consideret turpitudinem actus, et offensam Dei. Hac igitur ratione imminuit voluntarium pro imminutione cognitionis finis. Vide S. Thom. 1. 2. quæst. 7. art. 7. ad 3., et quæst. 10. art. 3. et quæst. 73. art. 6. et quæst. 77. art. 6.

Probatur altera pars, quod aliquando Concupiscentia antecedens tollit omnino voluntarium, quia aliquando omne rationis judicium antevertit, et omnem voluntatis consensum. Ita S. Th. affirmat cit. quæst. 6. art. 7. ad 3., dum ait, *si Concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contingit illis, qui propter concupiscentiam fiunt amentes, sequeretur, quod Concupiscentiam Voluntarium tolleret.* Idem docet q. 77. art. 7. q. 10. art. 3.

Hinc colligimus quod motus Concupiscentiæ, qui a Theologis dicuntur *primo primi*, quippe omnem prorsus voluntatis consensum, et libertatem antevertunt, sunt omnino involuntarii,

et inculpabiles. Motus vero *secundo-primi*, qui saltem supponunt semiplenum consensum voluntatis, non tollunt omnino voluntarium, sed tamen minuunt.

§. IV.

Quænam ignorantia causet Involuntarium?

XXVI. Ignorantia multiplex est, et dividi solet in Ignorantiam simplicis privationis, et Ignorantiam pravæ dispositionis. Prior est carentia scientiæ, cujus quis fuisset capax pro tali tempore et statu, ut si adultus ignoret ea, quæ noscere potuisset. Secunda positiva deceptiò, et error contrarius veritati. 2. Dividitur in Ignorantiam juris, et facti. Ignorantia juris est, cum quis legem, seu aliquid esse præceptum aut prohibitum ignorat; v. gr. si quis ignorat in vigilia Pentecostes esse præceptum jejunium ex consuetudine. Ignorantia facti est, si quis nesciat factum ipsum esse prohibitum, quod revera non licet; ut si quis ignoret esse carnem quam comedit die jejunii. 3. Dividitur in *Concomitantem*, *Consequentem*, et *Antecedentem*. Ignorantia *Concomitans* est illa, qua quis ignorat id quod agit, sed adhuc ageret, si non ignoraret. Talis est Ignorantia illius, qui ignorans occidit hostem, putans occidere Cervum; tamen si sciret, etiam occideret. Hæc ignorantia non est causa actionis, sed tantum per accidens actionem comitatur.

Ignorantia *Consequens* dicitur illa, quæ sequitur determinationem voluntatis, in quantum ipsa Ignorantia est voluntaria, et procedit a libera voluntate. Hæc ignorantia consequens sub-

dividitur in *voluntariam directe*, seu *affectatam*, in voluntariam *indirecte*, *seu crassam*, et ignorantiam *male electionis*. Prima est illa, qua voluntas directe vult ipsam ignorantiam; ut cum aliquis vult ignorare, vel ut excusationem peccati jam commissi habeat, vel ut non retrahatur a peccato committendo, juxta illud Job. 21. *Scientiam viarum tuarum nolumus:* et Psal. 33. *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Hac ignorantia laborant ii, qui data opera, nec consilium petunt in dubiis, nec conciones et catecheses adeunt, ne in malam fidem incidant, et a suo proposito disterreantur. Ignorantia *indirecte voluntaria*, seu *crassa* est quando quis non affectat ignorare, sed negligit addiscere ea, quæ scire potest, et debet. Et secundum hunc modum ignorantia universalium juris, quæ quis scire tenetur, dicitur voluntaria, quasi proveniens a negligentia. Tandem ignorantia *malæ electionis* est illa, quæ actu non considerat quod hic et nunc considerare potest, et debet, et provenit ex passione, vel ex habitu.

Ignorantia *Antecedens* est illa, quæ omnino antecedit consensum voluntatis, ita ut nullo modo sit voluntaria, et tamen est causa volendi id quod alias non vellet si sciret, puta cum aliquis adhibita diligentia interficit hominem, quem credit esse feram. Hæc ignorantia appellatur etiam *Invincibilis.* De hac tamen ignorantia invincibili, sicut et de ignorantia vincibili hic non loquimur, quia de iis sermonem fecimus in Tract. de Conscient. n. 7.

XXVII. Dico 1. quod ignorantia *antecedens* causat *simpliciter* Involuntarium, quia nullo modo est volita, et vere Invincibilis, quod nulla morali diligentia superari potest, ideoque est inculpabilis. Ita DD. communiter. Utrum vero

dari possit ignorantia hujusmodi invincibilis de præceptis Juris naturalis, saltem de conclusionibus mediatis, vide tractatum de Conscientia.

XXVIII. Dico 2. quod ignorantia concomitans neque facit *Voluntarium*, neque *Involuntarium*. Quia hæc ignorantia, neque inducit ad volendum, neque ad non volendum, neque est causa, neque effectus voluntatis operantis, sed per accidens se habet sive ad actum voluntatis, sive ad opus quod agitur. Solum dici potest, quod facit non *voluntarium*, non enim esse potest actu volitum quod ignoratum est. Ita S. Thom. 1. 2. q. 6. art. 8. Sylv. Gonet. Cont. Tourn. aliique communiter.

XXIX. Dico 3. quod ignorantia consequens non causat *Involuntarium simpliciter*. Quia hæc ignorantia est voluntaria, et habet voluntatem pro causa, non igitur dici potest *Involuntaria simpliciter*, sed saltem causat *Involuntarium secundum quid*, ut ait. Thom. loc. cit. Nam si operans sciret esse malum actum illud, ad quem ex passione inducitur, certe non vellet illum facere.

ARTICULUS III.

De libero, seu libertate actuum humanorum.

XXX. Actum liberum vocamus eum vel qui nullo cogente fit, vel qui omitti potest ad libitum. Duplicem enim libertatem distinguere solent Theologi in actibus humanis, nempe *libertatem a coactione*, seu *spontaneitatis*, et libertatem *a necessitate intrinseca*, *seu naturali*; quæ vocatur etiam electionis, indifferentiæ,

et arbitrii. Libertas a *coactione* est immunitas ab omni violentia contra voluntatis inclinationem illata. Hac libertate Beati Deum amant, et nos bonum in Communi. Hinc est, quod omnis actus voluntatis est liber a coactione.

Libertas vero *a necessitate* est ea, quæ omnem necessitatem excludit, sive interiorem et naturæ, sive exteriorem et coactionis. Hoc modo dicitur liber, qui potest agere, vel non agere, eligere, vel non eligere. Hinc definitur liberum arbitrium quod sit *vis electiva*, *seu facultas eligendi unam præ alio.*

Libertas a necessitate subdividitur in *libertatem contradictionis*, qua quis potest agere, vel non agere: in libertatem *contrarietatis*, qua nempe potest agere, vel oppositum agere v. gr. amare, et odio habere: et in libertatem *disparitatis*, qua agere potest hoc, vel aliud, sed non oppositum v. gr. scribere, vel ambulare.

XXXI. Libertati opponitur Necessitas, quæ multiplex est. Alia dicitur *Necessitas coactionis*, quæ idem est ac violentia. Alia *necessitas naturæ*, seu *naturalis inclinationis*, quæ consistit in quadam propensione insita voluntati ab ipsa natura ad aliquod necessario prosequendum, vel fugiendum. Coactio est a principio extrinseco, tollit voluntarium, et liberum: *Necessitas* vero *Naturalis* est a principio intrinseco, et aufert liberum, non voluntarium.

Rursus alia est *Necessitas absoluta et antecedens*, quæ vel antecedit usum rationis, et voluntatis: vel ita consensum exprimit, ut voluntas non possit illum denegare. Alia est *Necessitas consequens*, et *hypothetica*, quæ sequitur consensum liberum, et determinationem voluntatis, et minimæ lædit liberum arbitrium, v. gr. Necesse est me loqui, si jam ad loquendum me

determinaverim. Sunt aliæ necessitatis divisiones, nempe *specificationis*, et *exercitii: physicæ* et *Moralis*, quarum subtilem inquisitionem ad Theologos Scholasticos amandamus.

XXXII. Fuerunt olim Stoici, Astrologi, Manichæi, Wiclefistæ, Calviniani, Lutherani, qui liberum arbitrium vocabant *figmentum in rebus*, *et titulum sine re;* tandem Janseniani, qui evertere conati sunt hominis libertatem, seu liberum arbitrium, omnia tribuentes vel fato vel cuidam Syderum influxui, vel gratiæ efficienti, et concupiscentiæ, non sine incredibili amentia, et fortasse eorum reclamante conscientia, et intimo sensu. Quos simul unico anathematis ictu percussit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 5. innixum scripturæ, ac SS. Patrum loculentissimis testimoniis, et ipsi experientiæ quotidianæ, quæ rerum est Magistra. Nolo ex professo rationes congerere ad tuendam libertatis in homine existentiam, cum supervacaneum sit, in re minime dubia rationes haud necessarias studiose proferre. Satis est dicere, quod sublato semel ab homine libero arbitrio, frustra darentur Leges, et objurgationes adhiberentur frustra, nemo vel laude vel vituperatione dignus esset, nec bonis deberentur præmia, neque supplicia malis. Id est tam evidens, ut potius verberibus, quam verbis convincendus sit quisquis liberum arbitrium negare audeat, ajebant Scotus, Vega, aliique ex Aristotele. Hinc merito damnata fuit, ut hæretica ab Innoc. X. in Constit. *cum occasione*, et ab Alex. VII. tertia Jansenii propositio, quæ negabat necessitatem libertatis indifferentiæ ad merendum, vel demerendum in statu naturæ lapsæ. Et a S. Pio V. propositio 67. Baji: *Homo etiam damnabiliter peccat in eo, quod necessario facit.*

XXXIII. Tres tantummodo subnectimus propositiones ad libertatis materiam pertinentes, quas ignorare Religio Christiana vetat.

Prima est, quod homo etiam post Adæ lapsum gaudeat libero arbitrio, seu libertate indifferentiæ, et electionis. Ita Tridentinum sess. 6. can. 3. contra Novatores. Concil. Constant. sess. 8. ubi damnata fuit hæc Wiclefi 27. propositio. *Omnia de necessitate absoluta eveniunt.* Augustinus I. de gratia, et lib. arb. c. 1. scripsit: *Revelavit nobis Deus per Scripturas sanctas esse in homine liberum arbitrium, et quisquis negaverit Catholicus non est.* Et S. Th. q. 24. de Verit. a. 1. *Dicendum quod absque omni dubitatione hominem arbitrio liberum ponere oportet. Ad hoc enim Fides adstringit. . . ad hoc manifesta indicia inducunt. . . . ad hoc etiam evidens ratio cogit etc.*

Altera est contra Jansenium definita ab Innoc. X. et Alex. VII. quod ad meritum, vel demeritum in statu naturæ lapsæ non sufficit libertas a coactione, sed requiritur libertas a necessitate, seu indifferentiæ, ut supra dictum est.

Tertia propositio est, quod essentia libertatis in genere non consistit in solo voluntario, sed requiritur de essentia illius indifferentia contradictionis, seu potestas ad agendum vel non agendum. Ita S. Th. 2. dist. 24. q. 1. a. 1. ad 2. *Hoc ad libertatem arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere, vel non facere possit.* Sed non requiritur de essentia libertatis indifferentia contrarietatis, idest potestas faciendi bonum, vel malum. Communis Theologor. contra Gonet. dissert. 2. a n. 218. Molin. in sua Concord. disp. 2. Ripalda etc. quia in nobis viatoribus definiunt libertatem per *potestatem ad contrarie opposita.* Pro nostra sententia stat S. Aug. l. 23.

de Civit. Dei c. ult. *Arbitrium eo potentius erit, quo peccare non poterit*. S. Ansel. de libero arb. c. 1. *Si posse peccare, esset pars liberi arbitrii, Deus, et Angeli, liberum arbitrium non haberent, quod est absurdum*. S. Th. l. c. qui ait: *Ad rationem liberi arbitrii non pertinet ut indeterminate se habeat ad bonum, vel malum, et ideo ubi perfectissimum est liberum arbitrium, ibi in malum tendere non potest*. Idem ait in 1. p. q. 62. a. 8. ad 3.

ARTICULUS IV.

De Bonitate, et Malitia Morali actuum humanorum, ac de principiis Moralitatis.

§. I.

In quo posita sit malitia, vel bonitas actus Moralis ?

XXXIV. Circa naturam Moralitatis actuum humanorum non conveniunt Theologi. Alii enim dicunt sufficere ad constituendam Moralitatem, quod actus sit voluntarius, nec requiri libertatem indifferentiæ. Ita Gabriel, Almainus, Ocham, Major etc. Alii opinantur moralitatem actus formaliter consistere in libertate, et hanc cum illa confundunt. Ita Franciscus Felix, qui Scotum pro se laudat, pluresque Patres Societatis. Alii, ut Suarez, Vasq. Salas etc. asserunt illam esse præcise quamdam extrinsecam denominationem desumtam ab aliqua forma extrinseca. Tandem Thomistæ sentiunt eam esse qui accidentale superadditum entitati, et libertati actus, cujus ratione habet specialem relationem ad bonum vel

legem. Nos missas facientes hujusmodi obscuras Scholarum loquendi formulas luculenter dicimus cum communi Theologorum, quod *Bonitas moralis actus humani consistit in quadam conformitate et convenientia actus liberi cum ratione, et lege*, ita ut ille actus dicatur bonus, qui est conformis legi, et rationi. Unde S. Aug. lib. de utilitate cred. c. 12. ait: *Rectum factum nullo modo esse potest, quod non a recta ratione proficiscitur.* Ex adverso malitia moralis actus humani consistit in discrepantia, seu difformitate a recta natione. Dicitur malus actus ille, qui non est secundum dictamen rectæ rationis sive increatæ, quæ est lex æterna, sive creatae, quod est lumen naturale hominis, seu participatio legis æternæ secundum S. Thom. 1. 2. quæst. 91. art. 2. Utraque hæc ratio est regula actuum humanorum, ex qua mensura bonitatis, vel malitiæ actus humani desumitur. Ita Cont. Tourn. hic Cap. 6. sect. 1. et Philosophi morales, ut Genuensis de principiis legis Naturæ cap. 15. §. 9. Purchot. et Antonius Murator. Phil. Moral. c. 23. de bono morali, sive honesto, ubi Aristippum, Epicurum, Carneadem, aliosque veteres Philosophos, et etiam extra Italiam Neotericos quosdam reprobat, qui naturam Boni honesti *in sola utilitate* hominis, ac Reipublicæ constituunt; juxta illud Horat.: *Ipsa quoque utilitas justi prope mater, et æqui.* Docet ille vir Clarissimus, naturam boni Moralis sitam esse *in conformitate actionis cum legibus Ordinis, quem Deus ab hominibus exigit pro sui honore, et universali felicitate.* Quicquid igitur tendit ad Dei gloriam, et veram hominis felicitatem est conforme Ordini a Deo statuto, e per consequens honestum, et virtuosum. E contrario judicandum de malo morali.

XXXV. Hinc infertur 1. quod nullum bonum morale, nullum malum intelligi potest sine respectu ad Legem saltem naturalem. Hinc Epicurei, qui omnes sustulerunt leges, dicebant, justitiam adinventam esse metu mali physici, ac ob vitæ utilitatem, ut Lucret. scripsit lib. 5. Cum vulgo dicitur, quædam esse prohibita quia mala, sic recte est intelligendum, quædam esse per legem positivam vetita, ut repugnantia legi naturali. Nihil enim est intrinsece malum, si non comparatur saltem juri naturæ.

2. Infertur, quod libertas est necessarium requisitum ad moralitatem actus. Nam actus humanus, et moralis debet procedere a ratione deliberata, proindeque debet esse liber. Ita S. Th. 1. 2. q. 18. art. 9. Sed errant, qui constituunt totam moralitatem actus humani in sola libertate. Verum est quod præexigitur libertas uti fundamentum moralitatis, secus qui omnia fato regi non verentur asserere, debent consequenter dicere, nulla esse peccata; ut Spinoza, qui in Append. prioris Eth. partis tribuit phantasiæ hominum, et superstitioni, originem peccatorum moralium. Sed falsum est solam libertatem formaliter constituere bonitatem, vel malitiam actus humani sine relatione convenientiæ, vel disconvenientiæ actus cum recta ratione, et lege, ut dicendum est; ut probat Gonet tract. 3. c. 9. de actibus humanis, Cont. Tournely l. c. aliique maximi nominis Theologi.

§. II.

Quot, et quænam sint principia moralitatis?

XXXVI. Theologi vocant principia moralitatis ea, ex quibus fit, ut aliqua actio sit bona, vel mala, vel indifferens.

Tria recensentur hujusmodi Principia, nempe *Objectum*, *Finis*, et *Circumstantiæ*. Ut enim actio dicatur bona ex integra causa, oportet, sit consentanea legi, et rectæ rationi tum ex *parte objecti*, tum *ex parte finis extrinseci* operantis, tum etiam *ex parte circumstantiarum*. Objectum a quo actus accipit essentialem, et primariam moralitatem, est illud circa quod versatur actus Moralis, et primo, et per se attingitur ab ipso actu: sic res aliena est objectum furti, Deus est objectum actus amoris. Tale objectum non consideratur physice, secundum suam entitatem, secundum quam est semper bonum bonitate entis, sed consideratur moraliter, quatenus convenit, vel disconvenit rectæ rationi. Si objectum est intrinsece, et natura sua conforme rectæ rationi, ut est amor Dei, erit immutabiliter bonum. Sin extrinsece tantum, et vi legis positivæ est rationi conforme, ut jejunium, tunc potest esse aliquando bonum, aliquando vero malum ex circumstantiis.

XXXVII. Primum ergo principium Moralitatis est *Objectum*, quod si est bonum, vel malum moraliter, dat actui bonitatem vel malitiam essentialem. Ita D. Th 1. 2. q. 18. a. 2. Ratio Divi Thomæ ea est, quia sicut in naturalibus prima bonitas rei attenditur ex sua forma, quæ,

dat ipsi rei speciem, seu essentiale, et specificum, ita prima bonitas actus humani attenditur ex objecto convenienti, in quod primario fertur. Si objectum sit indecens, et inconveniens naturæ rationali, ex eo consurget malitia essentialis actus.

Alii volentes strictiori loquendi formula uti, dicunt, actum humanum desumere suam moralitatem non ab ipso objecto, sed a modo tendendi in objectum, sive rationi consono, sive dissono. Ita Cont. Tourn. c. 6. a. 2. sect. 1. in fine conclusionis. Et hoc modo explicant primo odium Dei, quod habet objectum optimum, sit moraliter pessimum, quia voluntas fertur in Deum omni amore prosequendum modo rationi maxime dissono, scilicet odio habendo.

XXXVIII. Alterum Principium Moralitatis est *Finis*, non intrinsecus operis, quod coincidit cum objecto, sed extrinsecus operantis, qui quatenus conveniat, vel disconveniat cum regulis morum dicitur bonus, vel malus moraliter. Hinc si objectum sit bonum, finis vero operantis sit malus, actus humanus est totus malus ex malitia finis, quæ destruit omnem bonitatem. Ratio est, quia talis actus est simpliciter malus: improbat enim recta ratio, ut eligatur bonum ob finem pravum. Ita S. Th. 2. dist. 38. q. 1. art. 4. ad 4. *Cum aliquis vult dare eleemosynam propter inanem gloriam, hic est unus actus voluntatis, et hic actus totus est malus, licet non ab eo omni, quod in eo est; malitiam habeat.* Vide Gonetum Man. tract. 3. de act. hum. c. 12. et S. Th. 1. 2. qu. 18. a. 4., et 6. Si vero objectum est bonum, et finis etiam bonus, tunc actus humanus habet duplicem speciem Bonitatis moralis, ut est dare eleemosy-

nam in satisfactionem peccatorum. S. Thom. quæst. 18. art. 4. 6., et 7. cum communi Theologorum, uno excepto Vasquez. Si vero objectum sit indifferens, tunc finis bonus facit actum moraliter bonum, ut est ambulare ex obedientia: finis malus, facit malum, ut ambulare ad ostensionem luxus. Finis malus facit actum ex malo pejorem, ut furari ad concubinam alendam; et facit ex bono malum, ut eleemosynam dare ad vanam gloriam.

XXXIX. Tertium Moralitatis principium sunt *Circumstantiæ*, quæ dare solent actui aliam bonitatem, vel malitiam accidentalem, quia hujusmodi bonitas, vel malitia supervenit actui jam constituto in suo esse in genere moris. Ita S. Th. l. c. a. 3. cum communi.

Circumstantiæ autem sunt, vel *Personæ*, quæ sæpe addit novam speciem malitiæ; ut si conjugatus, vel voto castitatis obstrictus fornicetur; et aliquando solum auget malitiam intra eamdem speciem. Hoc intelligitur tám de persona agente, quam de patiente, ut si percutiantur benefactores. Vel circumstantia *Loci*, ut furari in loco sacro, quæ speciem mutat, et sic de aliis circumstantis, temporis, modi, auxiliorum, seu instrumentorum, quibus actus exequitur, quæ, ut de aliis diximus, possunt vel mutare, vel augere malitiam vel notabiliter, vel leviter intra eamdem speciem. Nota quod circumstantia leviter mala adveniens actui, non aufert totam ejus bonitatem, nec delet omne meritum. Ita communiter opinio, quam fuse adstruit Contenson lib. 6. diss. 2. c. 2.

Hinc infertur pro praxi quod Confessarius debet interrogare pœnitentem, qui se accusat furatum esse de fine intento; nam si intenderit hoc furto, ut pecuniam haberet ad fornican-

dum, tunc erit nova malitia: ita si detraxerit proximo, quærat an fortasse hac ratione intenderit impedire a lucro, vel aliqua dignitate consequenda. Ex fine enim intento, ut dictum est, facile mutatur species malitiæ.

XL. Quæritur hic an actus externus addat aliquam bonitatem, vel malitiam moralem actui interno? S. Thom. I. cit. q. 2. a. 4. docet cum Gonet, Roncaglia, Cont. Tourn., quod actus exterior non addit bonitatem, vel malitiam moralem intrinsecam, et per se supra actum interiorem, sed gaudet tantum bonitate, vel malitia extrinseca desumpta ab actu voluntatis imperante. Probatur auctoritate S. Thom. in 2. dist. 40. q. 1. a. 3., ubi ait. *Quod actus exterior nihil adjungit ad præmium essentiale* (consequenter ad bonitatem intrinsecam, quam sequitur præmium essentiale). *Tantum enim meretur qui habet perfectam voluntatem aliquod bonum faciendi, quantum si faceret illud . . . . voluntate æqualiter perfecta manente. Adjungit tamen aliquod præmium accidentale.* Ut martyres, qui revera pro Christo patiuntur, habent præmium accidentale, seu laureolam supra illos, qui æquali caritatis fervore mortem solummodo appetunt pro Christo. Dixi, quod actus externus non addit bonitatem, vel malitiam moralem *intrinsecam*, *et per se* supra interiorem, nam per accidens addit regulariter loquendo, aliquam bonitatem vel malitiam accidentalem. Propterea S. Thom. I. c. q. 20. a. 2. subdit. *Nisi contingat ipsam voluntatem per actum exteriorem fieri secundum se meliorem in bonis, pejorem in malis.* Nam actus externus sæpe causa est, et occasio ut actus internus fiat pejor, vel quia multiplicantur actus interiores, donec exequantur actus extrinsece, vel quia

actus interior habet majorem durationem quousque perficiat opus, quod statim perfici non potest; vel quia fit intensior per extrinsecitatem actus. Præterea per actum externum magis hebetantur sensus, et potentiæ exteriores proniores redduntur ad malum; scandala pariuntur; aliquando excommunicatio incurritur, vel irregularitas, vel obligatio ad restitutionem, quæ per actum interiorem non incurruntur. Scotus tamen quodl. 18. a. 3. et Scotistæ omnes, ut refert Mastrius, nullum non movent lapidem, ut variis adstruant rationibus, actum externum addere per se aliquid bonitatis, vel malitiæ actui voluntatis, quia habet intrinsecam bonitatem, vel malitiam supra actum interiorem. Videsis Salmant. in hanc quæst. Mastr. aliosque Scotistas. Nobis tantum otii non est, ut fusius expendamus.

ARTICULUS ULTIMUS.

An detur actus indifferens in Individuo?

XLI. Oportet statum quæstionis explicatione terminorum clarius exponere. Actus humanus (de quo solo hic loquimur) dicitur indifferens, vel *in specie*, vel *in individuo*. Actus indifferens in specie est actus spectatus in genere (abstrahendo a fine, et circumstantiis individualibus) *comparate tantum ad objectum suum, quod neque est in se bonum, scilicet rationi consonum, neque malum, idest dissonum rationi, sed indifferens ad utrumque*, ut ambulare, festucam levare, colligere flores, etc. quæ ex sua specie, seu objecto, neque bona sunt, neque mala, sed ratione finis, aliarumque circumstantiarum honestari pos-

sunt, vel vitiari. Actus vero indifferens in *individuo est actus consideratus prout est a parte rei secundum suum objectum, finem, et omnes circumstantias individuales*, qui tamen neque bonus sit, neque malus, sed indifferens.

XLII. De fide certum est, non omnes actus humanos esse secundum suam speciem, seu objectum indifferentes; sed quosdam esse de se bonos, ut actus Fidei, Spei, et Caritatis etc.: quosdam vero de se malos, ut fornicatio, occisio innocentis etc. sunt enim quædam objecta de se rationi consona, sunt etiam alia de se rationi dissona.

XLIII. Certum quoque est dari quosdam actus, qui secundum suam speciem sunt indifferentes, quia secundum se, neque sunt boni, neque mali. Ita S. Th. loc. cit. art. 8. cum communi. Hinc S. Hieronymus ep. 89. scripsit: *Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferens ambulare.* Huc redit damnatio articuli 16. Joannis Hus facta in Conc. Const. sess. 15. affirmantis, *quod nulla sint opera indifferentia.* Non potest intelligi de indifferentibus in individuo, quia hoc idem defendunt probabiliter plurimi boni Catholici; igitur intelligendum de indifferentibus in *specie*.

XLIV. Ad quæstionem propositam ut respondeamus, dicimus, quod non dantur actus indifferentes in Individuo. Ita S. Th. 1. 2. q. 18. a. 9. et Thomistæ, Bellarminus, Suarez, Valentia, Durandus in 2. dist. 40. q. 1. Richardus, Major, Gaet. Medina, Becanus, aliique contra Scotum, et Scotistas, Alensem, S. Bonav. Almain, Vasq. etc. Ratio præcipua S. Thomæ hæc est: *Actus moralis non solum habet bonitatem ex objecto, sed etiam ex circumstantiis.... Oportet, quod quilibet actus individualis habeat*

aliquam circumstantiam, per quam trahatur ad bonum vel malum, ad minus ex parte intentionis finis. Cum enim rationis sit ordinare, actus a ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex ipso repugnat rationi, et habet rationem mali: si vero ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. Necesse est autem, quod vel ordinetur, vel non ordinetur ad debitum finem. Unde necesse est, omnem actum hominis a deliberativa ratione procedentem, in individuo consideratum, bonum esse, vel malum. Hæc nervose Angelicus.

Præterea non potest contingere, quod aliquis actus singularis ex deliberata voluntate procedens fiat sine circumstantiis: aut igitur illæ circumstantiæ sunt rectæ rationi consentaneæ, ita nimirum, ut actus fiat, quando, ubi, quomodo, et propter quod deceat fieri, et sic est bonus: aut non sunt consentaneæ rectæ rationi, saltem omnes, sed aliqua deficit, et sic est malus: nullus igitur actus, in Individuo, et secundum omnes circumstantias consideratus potest esse indifferens.

Ad hæc homo tenetur omnes actus suos ad Deum referre, quando agit cum deliberatione, et propter aliquem finem. Inquit enim Apostolus 1. Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis; sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Si ergo ad Deum refert saltem per intentionem virtualem, actus erit bonus, si non refert, erit malus: nullus igitur indifferens. Scio Adversarios dicere, in verbis Apostoli contineri consilium, non præceptum. Sed falso: Patres enim agnoverunt præceptum non consilium. Ita Augustinus, Cælestinus I. Maximus. S. Th. lect. 3. Ep. ad Coloss. quos legere est apud

Cont. Tourn. c. 6. ser. 6. de actibus humanis, ad quem mitto qui fusius hanc quæstionem pertractatam cum Adversariorum objectionibus; et responsis studiose quærit.

Hinc pro praxi colligimus. Opertet sæpius in die, saltem mane generaliter offerre Deo omnes actus suos, ut sic adimpleatur præceptum Apostoli, saltem intentione virtuali omnia faciendi in gloriam Dei. Hoc modo omnis actus etiam indifferens in specie fit bonus, et virtuosus in Individuo. Non requiritur quippe actualis relatio omnium sive verborum sive operum in bonum honestum; quod esset importabile pondus, et res sexcentis implexa scrupulis, sed sufficit virtualis, ut diximus: unde quamvis aliquis accedens ad mensam, non cogitat de conservatione vitæ, sed solum de cibi delectatione, ut ait Gonet, non propterea peccat, quia talem delectationem, saltem virtualiter, vult propter conservationem vitæ, sicque non inordinate illam appetit. Hactenus de Actibus Humanis, eorumque Principiis, et Moralitate.

TRACTATUS

De Peccatis.

CAPUT I.

De peccato in genere.

DUBIUM I.

1. *Quid est peccatum?*
2. *Quæ conditiones requirantur ad peccatum?*
3. *Quid notandum circa* Advertentiam *requisitam ad peccandum?*
4. *An ad peccatum mortale requiratur formalis Advertentia, vel sufficiat virtualis?*
5. *Quid notandum circa* Consensum *requisitum ad peccandum?*
6. *An peccet graviter, qui negative se habet quoad motus inordinatos?*
7. *Quid, si sint motus carnales?*
8. *Quæ remedia quoad ipsos?*
9. *An teneamur iis resistere, si adsit causa non resistendi?*
10. *Quomodo, et a quo tempore inputentur peccata omissionis?*
11. *An peccatum veniale sit contra Legem Divinam?*

1. » REspondeo: Est transgressio legis, sive » (ut ait *Tolet.*) est voluntarius recessus a Re» gula Divina; per quam regulam intelligitur » præceptum tam naturale, et humanum, quam » Divinum: *per recessum* intelligitur actus, vel

» ejus omissio, qui sit non tantum voluntarius, » sed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ, quod addo, quia, ut docet *Sanch.* » 1. *mor.* c. 16. cum *Vasq.* *d.* 2. *q.* 1. *p.* 3. » *n.* 3. *et* 12. *etc.* non sufficit ad actum peccaminosum libertas, et advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, qua scilicet quis » advertere poterat, et debebat, nec quæcumque actualis, qua scilicet intellectus rationes » commodi, et incommodi in objecto attendat: » sed requiritur, ut advertat moralem malitiam » objecti, ut saltem de ea dubium, vel scrupulum concipiat. Ratio est, tum quia sine » ista advertentia non est voluntarium, cum » non sit cognitum, quia quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non est sufficiens principium deliberandi de malitia, ideoque nec libertas, ac proinde nec culpa; et » censetur illa inadvertentia naturalis, et invincibilis oblivio. Addit tamen *Tann.* *d.* 4. *de* » *pecc.* *d.* 5. *q.* 5. *d.* 5. *n.* 106. non esse necesse, ut consideratio illa maneat actu, dum » peccatum durat; sed satis esse, ut vel actu » dum peccatum durat, vel virtute maneat, ita » ut cum ea vel actus peccati fuerit inchoatus, » vel saltem causa data, ut fit in ebrio, qui » peccat, non vi præsentis, sed præteritæ deliberationis. V. *Bald.* *l.* 1. *d.* 37. Verum » Recentiores communiter docent, talem v. gr. » ebrium, non peccare formaliter, quando usu » rationis caret; sed malitiam eorum, quæ » tunc fiunt, contraxisse ante, dum prævidens » malum, quod commissurus erat, ejus causam » dedit: ajuntque, dum quis actu peccat semper esse, ac manere advertentiam aliquam » malitiæ tenuem, vel confusam, ut v. apud » *Scol.* nam in ordine ad praxim, parum refert, utrolibet modo loquaris.

» 2. Resp. 2. Ad peccatum requiruntur tres » conditiones, ut patet ex prima responsione: 1. » Ut sit voluntarium, idest, ut fiat a voluntate consentiente. 2. Ut sit liberum, idest, » ut sit in potestate voluntatis facere, vel non. » 3. Ut advertatur malitia.

Unde resolves.

» 1. Defectu primæ conditionis, nullus actus, » qui neque est in, neque a voluntate, est peccatum, nisi voluntas eum acceptet; ideoque » nec impedit Communionem; sive is sit internus, ut cogitationes contra Fidem blasphemæ, obscenæ, motus carnis, etiam usque » ad effusionem seminis; sive externus, ac violentus, v. g. stuprum virgini per vim illatum.

» 2. Defectu secundæ conditionis, subinde a » peccato excusantur vehementissimi motus iræ, » aut concupiscentiæ, quibus usus rationis perturbatur, et libertas tollitur.

» 3. Defectu tertiæ non peccat, qui de jejunii præcepto nihil cogitans, cœnat, vel carnes comedit, etsi advertat eas sibi delectabiles. Item qui lapidem projicit per fenestram, » non advertens periculum læsionis: vel qui » contractum usurarium celebrat, non advertens esse talem, *Sanch. l.* 1. *c.* 26. *n* 21. » *Reg. l.* 15. *n.* 75.

» 4. Damna, et eventus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate secuti, et nullo modo » prævisi, inculpabiles sunt: quia nec in se, » nec in causis sunt liberi. Sunt vero culpabiles, si sint prævisi, nec diligentia sufficiens » ex præscripto prudentiæ sit adhibita, ne sequerentur: ea vero adhibita, etsi postea eve-

» nient, culpa vacant: Uti etiam, quando juxta loci, et temporis circumstantias non apparet periculum mali, ideoque nulla cautela est adhibita. Ita *Vasq.* 1. 2. *ad* 124. *cap.* 3. Quibus conformiter *Less. lib.* 4. *cap.* 3. docet, si negligentia ebrietatem, aut eventus ex ea sequi solitos prævavendi fuerit tantum venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant, tantum venialia fore; quia, cum non in se, sed tantum in causà sint libera, non possunt habere majorem culpam, quam ipsa causa.

3. Circa *Advertentiam*, et *Consensum* requisitum ad peccatum aliqua necessaria adnotemus. Et I. circa *Advertentiam intellectus* notandum 1. quod modus, quo peccatum perficitur, hic est: Primo objectum repræsentatur sensibus, et sua delectabilitate physica commovet appetitum sensitivum. Deinde intellectus ad illud, et ad suam malitiam advertit. Demum voluntas in illud sic cognitum consentit. Notandum 2. quod intellectus duplici modo advertere potest, vel *plene*, nimirum quando nos mente expedita discernimus; Vel *semiplene*, quando rem cognoscimus mente non plene expedita, quia forte sumus vel semidormientes, vel semiebrii, vel alio distracti. Potest autem intellectus rapi a delectabilitate objecti oblati, ut nihil malitiæ moralis in illo advertat: Hinc triplici huic cognitioni correspondent tres motus, videl. I. *Motus primo primi*, qui antevertunt omnem advertentiam rationis, et hi sunt omnino culpæ expertes. II. *Motus secundo primi*, qui fiunt cum semiplena advertentia, et hi culpam venialem non excedunt; Quia, cum in eis non præcesserit plena advertentia, voluntas in eos non consentit cum perfecta libertate requisita ad mor-

tale. III. *Motus deliberati* denique, qui fiunt cum plena advertentia intellectus clare discernentis malitiam moralem, saltem confuse in genere, et cum pleno consensu voluntatis: et hi sunt mortalia, si objecta sub gravi sunt vetita. Ita communiter. *S. Thom. de Malo q. 7. art.* 6. *Caj. Vasq. Sanch. Azor. Bonac. Nav. etc. tum Salmant. Tract.* 20. *cap.* 13. *num.* 2. 3. *et* 4.

4. His præmissis, quæstio fit, an ad peccatum mortale requiratur advertentia actualis et expressa malitiæ actus, vel sufficiat virtualis, et interpretativa? Prima sententia, quam olim tenuere *Cajet.* (2. 2. *q.* 88. *a.* 1. *dub.* 3. ac *Medina*, *Lopez*, *Serra*, *Prado*, et alii apud *Salm.* (*tr.* 20. *c.* 13. *n.* 5.), atque enixe tuentur *Concina*, *Continuator Tourn.*, *Angelus Franzoja*, *Antoine*, et alii Recentiores (*Conc. in Comp. Theol. lib.* 8. *D.* 3. *cap.* 2. *n.* 14. *Cont. Tourn. to.* 2. *de Pecc. cap.* 4. *art.* 1. *Franzoja in Busemb. lib.* 5. *cap.* 2. *de Pecc. Animadv. I.*) dicit minime requiri advertentiam actualem, sed satis esse virtualem et interpretativam: quæ in hoc consistit, quod homo teneatur, et possit malitiam actionis cognoscere, quamvis actualiter non advertat; alias (ut ajunt) reputandi essent immunes a culpa omnes scelesti homines, qui a suis passionibus, aut pravis consuetudinibus obcæcati plura mala patrant, ad nihil advertentes.

Secunda vero sententia communior affirmat requiri actualem advertentiam malitiæ, aut periculi illius, aut saltem obligationis illam advertendi. Et hanc tenent *Sylvius*, *Suarez*, *Tapia*, *Sanchez*, *Sayrus*, *Palaus*, *Salas*, *Bonac. Salmant.* tam Scolastici, quam Morales, Gamachæus, Isambert. Du-Val. item *Vasquez* cum

Lyrano, *Tostato*, *Adriano VI*. *Curiel*, *Victoria*, *Corduba*, et aliis (*Sylvius. in* 1. 2. *q.* 66. *ar.* 3. *q.* 3. *Concl.* 2. *Suar. to.* 5. *in* 4. *p. D.* 4. *sect.* 8. *ex n.* 14. *Tapia lib.* 3. *q.* 9. *ar.* 5. *et* 11. *Sanch. Dec. lib.* 1. *c.* 16. *n.* 21. *Sayr. Thes. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 11. *Pal. tr.* 2. *D.* 1. *p.* 15. *n.* 5. *Salas tr.* 13. *D.* 8. *sect.* 11. *num.* 87. *Bon. de Censur. D.* 1. *Salm. Schol. tr.* 13. *D.* 13. *Dub.* 1. *et Mor. tr.* 20. *cap.* 14. *n.* 8. *Gam. T.* 2. *p.* 194. *Isamb. p.* 232. *Vasq.* 1. 2. *q.* 123. *c.* 2. *n.* 6. *Du-Val D.* 1. 178.). Item *S. Antoninus*, *Wigandt*, *Sainte Beuve*, *et Card. Gotti*, quorum loca et verba infra afferentur. Hi dicunt ad omne peccatum mortale requiri aliqualem advertentiam, sive suspicionem malitiæ actus, vel in se, vel in sua causa, saltem in confuso. Ratio eorum est, quia nihil volitum, nisi præcognitum; unde nequit ignorantia imputari ad culpam, nisi de malitia objecti habeatur saltem aliqua confusa apprehensio : ille enim qui nullo modo advertit malitiam suæ actionis, vel obligationem advertendi, nullo modo peccat adversus illam agendo.

His positis, meum proferam sensum, et dico quod sistendo intra limites justi, præfatæ sententiæ facile conciliari possunt. Nam si dicatur ad omnia peccata mortalia necessario exposci actualem et expressam advertentiam, hoc utique falsum est; quia multipliciter evenire potest, quod plura mala, quamvis actualiter et expresse non advertantur, bene tamen imputantur ad culpam ea patrantibus, si ipsorum ignorantia sit aliquo modo voluntaria, vel ob negligentiam, vel ob passionem, aut pravum habitum, vel ob voluntariam inconsiderationem in operando.

Primo igitur modo ignorantia fit voluntaria

ob negligentiam ; ut docet S. Thomas (1. 2. q. 76. a. 3.) qui regulam ibi præmittit dicens: *Ignorantia quæ est causa actus, quia causat involuntarium, de se habet quod excuset a peccato, eo quod voluntarium est de ratione peccati.* Deinde subdit ignorantiam posse esse voluntariam duobus modis, *Vel directe, sicut cum aliquis studiose vult nescire, ut liberius peccet: vel indirecte, sicut cum aliquis propter laborem, vel alias occupationes negligit addiscere id per quod a peccato retraheretur. Talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam, et peccatum, dummodo sit eorum, quæ quis scire tenetur et potest. Et ideo talis ignorantia non totaliter excusat a peccato. Si vere sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat a peccato:* Nota, *talis negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam.* Præterea nota hic, Angelicum ultimis verbis relatis non dubitare, quod bene possit dari invincibilis ignorantia etiam eorum, quæ quis scire tenetur. Idem scribit alibi (*de Malo q. 3. a. 7. ad 7.*); *Ignorantia, quæ est omnino involuntaria, non est peccatum. Et hoc est quod Augustinus dicit:* Non tibi imputatur ad culpam, si invitus ignoras, sed si scite neglexeris. *Per hoc autem quod addit*, sed si scite neglexeris, *dat intelligere, quod ignorantia habet quod sit peccatum ex negligentia præcedente quæ nihil est aliud, quam non applicare animum ad sciendum ea, quæ quis debet scire.* Eodemque loco *ad* 8. ait S. Thomas, quod tum ignorantia reputetur voluntaria, cum homo, *propter laborem addiscendi, vel ne impediatur a peccato, quod diligit, scientiam recusat, et sic ignorantia est a volun-*

tate quodammodo imperata. Hisce igitur locis S. Doctor minime quippe culpabilem reputat ignorantiam ejus, qui non advertit, sed ejus qui negligit, sive recusat actu quodammodo a voluntate imperato animum applicare ad ea addiscenda, quæ scire tenetur circa præceptum quod urget, aut expressius declarat in corpore prædicti Articuli 3. inquiens: *Causa ignorantiæ est animum ad discendum non applicare et hoc ipsum non applicare animum ad sciendum id, quod quis debet scire, est peccatum omissionis.*

Secundo modo ignorantia fit voluntaria ob passionem, quam quis vult deliberate sequi: illi enim, qui secundum suam passionem operatur, bene imputabitur omnis pravus effectus tali passioni connexus, licet in particulari non agnoscatur; quia cum homo passionem aliquam amplexatur, consequenter ipse amplectitur omnes effetus communiter ex illa passione provenientes, qui etsi in particulari non prævidentur, prævidentur saltem in confuso; volens enim aliquam explere passionem, puta vindictam, admittit consequenter saltem in confuso quæcumque perversa media, quæ ad explendam passionem illam conducunt. Unde effectus provenientes, quamvis non sint voluntarii in se, sunt tamen voluntarii in sua causa, nimirum in adhærendo in passionem. Ita etiam docet S. Thomas (1. 2. q. 6. a. 8.) ubi ignorantiam hujus operantis per passionem vocat *ignorantiam malæ electionis*, dicens: *Alio modo dicitur ignorantia voluntaria ejus, quod quis potest scire et debet; sic enim non agere, et non velle, voluntarium, dicitur. Hoc igitur modo dicitur ignorantia, sive cum aliquis actu non considerat, quod considerare potest et debet, quæ est ignorantia malæ*

electionis, *sive ex passione*, *vel ex habitu proveniens*. Idum repetit in *Opusc. de Malo q.* 3. *a*: 20. ubi ait: *Ligatio rationis per passionem non imputatur ad culpam*, *nisi forte quoad principium talis passionis*, *quod fuit voluntarium*, *poterat enim voluntas a principio impedire ne passio in tantum procederet*. Præterea alibi (1. 2. *q.* 77. *a.* 7.) dicit: *Quandoque vero passio non est tanta*, *quod totaliter intercipiat usum rationis*, *et tunc ratio potest passionem excludere*, *divertendo ad alias cogitationes*, *vel impedire ne suum consequatur effectum*.

Tertio modo ignorantia fit voluntaria ratione pravi habitus, ut etiam habetur ex S. Thoma loco supra citato (1. 2. *q.* 6. *a.* 8.); et tunc actus mali, qui ex malo habitu proveniunt, sunt pariter voluntarii, vel in sua causa, scilicet cum in principio prava consuetudo voluntarie contrahitur; vel potius quia, ut sentio cum *Antoine*, et Auctore libri, cui titulus, *Instruz. de' Novelli Confessori*, hujusmodi peccatores male habituati, quamvis habeant cognitionem minus expeditam quam alii, semper tamen habent cognitionem aliquam actualem suorum criminum sufficientem ad reddendos actus deliberatos et mortales; cum enim ipsi parvipendant peccatum, non fit in eorum animis illa sensibilis et memorabilis impressio, quæ fit in alio habente conscientiam minus depravatam; et hinc evenit, quod in eorum memoria non remanet vestigium actualis illius cognitionis, quam satis habuerunt antea de peccato, aut vestigium est adeo leve, ut interrogati de facili respondeant, quod non adverterint: sed cautus Confessarius non debet ipsis fidem præstare. Et idem videtur dici etiam posse de operantibus secundum suas pravas passiones, quibus non jam defuit

Alio loco inquit: *Defectus recti judicii ad considerationis vitium pertinet, prout scilicet aliquis in recte judicando deficit, eo quod contemnit vel negligit attendere ea, ex quibus rectum judicium procedit.* (*Idem ibid. c.* 11. *sub init.*). Consentit etiam *Continuator Tournely*, quia sic concludit: *Itaque, ut intra veri limites gradum sistamus, existimamus, eum, qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus distractione, vel ob similem causam advertere non possit, peccato non teneri. Sic excusabitur Pœnitens, qui injunctam pœnitentiam præ oblivione non implet. Verum aliter dicendum de actionibus, quas eliciunt aut omittunt viri terrenis rebus absorpti, passionibus suis servientes, assueti ut nequidem cogitent se non cogitare.* (*Cont. Touru. tom.* 2. *de Pecc. c.* 4. *a.* 1. *pag.* 283. *in princip.*). Sed idem jam nos admisimus supra *n.* 28. *ad* 31. Consentit etiam *Antoine*, qui agens de ignorantia dicit, inadvertentiam sive inconsiderationem esse culpabilem in eo, qui debitam diligentiam omittit, vel qui præcipitanter agit jam advertens rem indigere majori consideratione, vel qui actu positivo vult sequi passionem quæ advertentiam impediat. *E contra* (dicit) *si advertentia sit invincibilis in homine habente cognitionem habitualem debitam, est prorsus inculpabilis, et excusat a peccato ea quæ ex illa fiunt contra Legem; quia malitia actus tunc nullatenus ne interpretative quidem est voluntaria; nam sine potestate cognoscendi non potest esse volitio* (*Antoine de Peccat. cap.* 4. *quæst.* 7.).

Hinc concludendum, quod opinio eorum (si forte adsunt) qui dicunt operanti adversus Legem imputandos esse omnes errores, quos committit, etiamsi nulla unquam intercesserit actua-

lis advertentia, nec directa nec indirecta, in se vel in causa, saltem in confuso, sed tantum adfuerit advertentia interpretativa, in hoc dumtaxat consistens, quod ipse debuit et potuit sola potentia physica et remota malitiam advertere: hæc opinio nullo modo sustineri potest. Alias sequeretur quod plurimi homines multis mortalibus culpis gravati se invenirent, quin circa illas ullam cognitionem unquam habuerint. Dicent quod homines illi in pœnam aliarum culparum, puta ob cupiditates suas non repressas, obligationes proprii status non impletas, ceterasque negligentias merentur subtractionem lucis, qua alioquin bene advertissent operationum suarum malitiam, et ideo omnes sui errores imputantur ad culpam. Sed ut illatio hæc valere posset, prius probanda esset supposita propositio, quæ nobis minime probatur; nam ratione aliorum defectuum Deus privabit aliquem sua ulteriori luce, qua tentionibus et passionibus propriis restitisset, nisi defecisset in aliis; itaque subtractio illa efficiet quod talis homo incidat in culpas, quas satis advertit ut culpas; sed non efficiet quod ei imputentur errores, quos nullo modo, neque expresse, neque in confuso ut culpas agnoscit; quia ubi non est cognitio, non est libertas; et ubi non est libertas, non est peccatum. Instabunt. Sed S. Thomas (*Lect. 7. in cap. 1. Epist. ad Rom.*) dicit: *Si ignorantia causatur a culpa, non potest subsequentem culpam excusare.* At hoc dicimus sane intelligendum de ignorantia voluntaria aliquo ex modis, ut supra ab eodem Angelico explicatis. Præterquamquod S. Doctor loquitur ibi de Infidelibus, quibus errantibus in Fide, ob eorum certe culpabilem ignorantiam, merito imputantur ad culpam omnia mala, quæ patrant.

no ignorat malitiam objecti, et adhuc obligationem advertendi, habet quidem potentiam remotam, sive physicam ad advertendum, sed caret potentia proxima, et expedita, quæ homini necessaria est ad cognoscendam deformitatem suarum actionum. *Quis nesciat non esse in hominis potestate, quod sciat?* ait S. Augustinus *lib. de Spir. et lit.* Unde nequit ipse naturaliter, ac humano modo suam vincere ignorantiam. Agnoscet quidem suam actionem, qua actio est, sed ignorabit eam qua mala est; sola enim cognitio objecti in esse physico non est sufficiens principium ad discernendum, nec ad inquirendum objectum in esse morali, quod equidem prorsus differt a physico. *Quando nulla* (sapienter ait P. Suarez) *talis cognitio in mentem subiit, qua possit voluntas excitari ad quærendam scientiam, non est in potestate hominis se ad illam movere, et consequenter non potest talis ignorontia homini imputari.* (*Suar. in* 3. *p. t.* 5. *D.* 4. *Sect.* 8. *num.* 18). Et hoc est quod docet S. Thom. (1. 2. *q.* 76. *a.* 2.) dicens: *Unde propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum. Non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea, quæ scire non potest: unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia studio superari non potest.* Studium autem hoc, sive diligentia adhibenda ad expellendam ignorantiam, ut recte advertit *Sylvius* cum *Medina*, et *Ricardo*, (*Sylvius in* 1. 2. *qu.* 76. *a.* 2. *Concl.* 1. *et deinde qu.* 3. *Concl.* 1), non debet esse summa, sed sufficit si sit moralis, et talis quam prudentes communiter adhibere solent in re gravi; superveniente enim dubio indoctus debet consulere peritos. Doctus vero consulere libros, vel cum aliis doctis rem conferre.

88. *art.* 6. ubi docet : *Potest quod est mortale esse veniale propter imperfectionem actus , quia non plene pertingit ad perfectionem actus moralis , cum non sit deliberatus , sed subitus.* Idemque docet S. Doctor. *in* 4. *D.* 9. *q.* 1. *art.* 4. *quæst.* 1. ubi ait tunc pollutionem semidormientis esse mortale , quando est *cum deliberato consensu* advertenter acceptata. Idem *D. Anton.* 2. *p.* 11. *tit.* 6. *cap.* 5. Et rationem clarius explicat *Contensenius loc. cit.* dicens , quod ad peccatum mortale requiritur perfecta deliberatio , quia motus nostri in tantum sunt culpabiles , in quantum sunt voluntarii ; in tantum autem sunt perfecte voluntarii , in quantum sunt deliberati: porro ad peccatum mortale , quod est plena et consummata culpa , requiritur perfectum voluntarium. Prænotandum. II. consensum posse esse expressum , sive directum : et implicitum sive indirectum , quando scilicet quis vult causam , ex qua necessario oritur effectus ; tunc enim si vult causam directe , indirecte vult etiam effectum. Prænotandum III. quod post advertentiam intellectus triplici modo potest se ferre voluntas erga objectum malum propositum , 1. positive consentiendo in illud , 2. non consentiendo, nec resistendo , sed tantum negative se habendo , 3. positive resistendo.

6. Hinc oritur magna illa quæstio inter DD. an peccet graviter , qui negative se habet , et positive non resistit motui appetitus sensitivi circa objectum sub mortali prohibitum ? Hic præmittendum certum esse de Fide , contra Novatores, motus sensualitatis sine ullo voluntatis consensu non esse letales , ex Trid. *sess.* 5. *de Pec. orig.* ubi dicitur : *Concupiscentiam , quam aliquando peccatum Apostolus appellat , S. Synodus declarat Ecclesiam Catholicam numquam intellexis-*

Præterea si absque ulla advertentia imputantur homini omnes sui errores, quamvis ipse, debita diligentia jam adhibita, recte operari judicet, sequeretur quod ad honeste operandum non sufficeret sequi sententias (si sint minus tutæ) nec probabiliores, nec probabilissimas, nec etiam moraliter certas. Sed hoc dici nequit, cum ab Alexandro VIII. damnata sit Propos. 3. quæ dicebat: *Non licet sequi opinionem inter probabiles probabilissimam.*

Remanet objectionibus prolixis Adversariorum satisfacere, sed nos brevi expediemur. Opponunt I. illud in *Reg.* 13. *juris in* 6. ubi dicitur: *Ignorantia facti, non juris excusat.* Sed huic bene respondet *Sylvius* (1. 2. *quæst.* 76. *art.* 3. *Qu. I. Concl.* 7.) id intelligi de Statutis forensibus, uti jam explicat Glossa ibidem; in foro enim judiciali post legis promulgationem ignorantia transgressorum ordinarie præsumitur vincibilis; nisi adsit aliqua ratio quæ contrarium præsumere faciat, ut habetur *in c. In tua tit. Qui matrim. accus. etc.*

Opponunt II. quod si ad omnia peccata requireretur actualis advertentia, inculpabiles reputandi essent Judæi crucifigentes Dominum, Pagani occidentes Martyres, et Hæretici innumera crimina perpetrantes. Sed uno verbo his omnibus respondetur, nempe quod horum omnium ignorantia fuit et est omnino crassa. Loquens enim Christus Dominus de Judæis, dixit: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Jo.* 15. 24. Idem quippe dicendum de infidelibus, et Hæreticis, quibus ob suam malitiam vel supinam negligentiam omnes sui errores juste imputantur ad culpam.

Tum quia, si sub gravi teneremur omnes motus inordinatos positive repellere, teneremur ad impossibile: impossibile enim est (ut ait *Caj.*) omnes hos motus collective sumtos positive coërcere.

7. Ex his tamen infertur, quod quando delectatio venerea supervenit, tenemur sub gravi ei positive resistere, quia hujusmodi commotiones, quando sunt vehementes, plerumque, si positive non repellantur (saltem per actum simplicis displicentiæ) trahunt secum consensum voluntatis: ita *Croix. l.* 5. *ex n.* 109. *et Bus. infra D.* 2. *A.* 2. *in fin. Holzm. to.* 2. *p.* 325. *Sylv.* 1. 2. *q.* 74. *a.* 2. *q.* 1. *Tourn. t.* 3. *q.* 129. *et Spor. tom.* 1. *p.* 81. *n.* 14. *et Salm. n.* 19. *cum communi DD.*

8. Notandum autem hic I. quod ad repellendas tentationes carnales, quoad sensum, valde prodest, ut commotiones compescantur, partes commotas vestibus tegere, ac comprimere, ut advertit quidam Auctor modernus. Quoad mentem autem præservanda a consensu, prodest sane cogitatio de Passione Jesu Christi, vel de Pœnis Inferni, vel de Morte, etc. et etiam de cruciatu remorsus, quem patitur Anima post peccatum patratum. Magis vero necessarium erit in hujusmodi concupiscentiis ad orationem recurrere; Castitas enim nonnisi a Deo obtinetur, ut fatetur Salomon *Sap.* 8. 21. *Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, etc.* Et ordinarie Deus non dat nisi petentibus, ex illo *S. Joann.* 16. 14. *Petite, et accipietis.* Hinc tentatus auxilium tunc imploret a Domino, a Deipara Immaculata, a Sanctis puritatis amatoribus, ut a S. Aloysio Gonzaga, a S. Philippo Nerio, etc. Præ omnibus autem sufficiet, et erit remedium aptius,

quia brevius, et facilius, invocare confidenter, et pluries veneranda, et potentissima Nomina *Jesu*, et *Mariæ*. Maxime etiam juvabit ferventem actum Amoris erga Deum elicere, propositum renovando, mortem potius subeundi, quam peccandi. Sufficit etiam in actu commotionis animum ad alia divertere, cum hoc etiam sit positive resistere, ut bene advertunt *Spor. pag.* 82. *n.* 16. *Tourn. tom.* 3. *p.* 531. *Contens. tom.* 1. *p.* 164. *Spec.* 3. *et Croix l.* 5. *n.* 111. Et, si motus sint leves, melius erit eos contemnere sine positiva resistentia, *Croix ib. Bonasp.*

9. Notandum II. non esse obligationem motibus carnalibus resistendi positive, si justa adsit causa non resistendi, nempe si quis expertus sit resistendo magis motus excitari, et augeri; vel si motus ortum habeant ex actione necessaria, vel utili, v. gr. ex auditione Confessionum, ex lectione rerum turpium scitu utilium, ex tactu necessario ad medendum, et simili. Tunc enim ex una parte causa motuum non tenemur operam relinquere, ut docent DD. communiter cum *Spor. p.* 81. *num.* 13. *Contens. l. c. et Salm. c.* 13. *n.* 20. *Croix. l.* 5. *n.* 111. *Suar. et aliis*; Et ex alia, neque tenemur tunc motibus positive resistere, si non facile negotium sit illos repellere. Sat est igitur tunc negative se habere cum firmo proposito numquam consentiendi: Ipsa enim non consentiendi actualis cura sufficit tunc ad liberandum hominem a culpa, saltem mortali, etsi non a veniali, si resistentia sit tepida, ut dicunt *Tol. Laym. etc. cum Salm. d. c.* 13. *n.* 20. Verum *Croix l.* 5. *cum Az. et Sanch.* ut certum supponit, quod in casu prædicto, quando tentatio diu durat, et nimis molestum foret jugiter motus positive repellere, nullum

peccatum sit eos permittere, negative se habendo. Et sic facere consulit *Tourn. to.* 3. *p.* 531. *Concl.* 2. *cum Sylv.* his qui sunt timoratæ conscientiæ.

Hic demum adnotanda sunt aliqua circa peccata omissionum; et notandum I. cum *S. Th. et Salm. c.* 10. *num.* 11. ad quodlibet peccatum omissionis requiri actum positivum voluntatis, voluntas enim non exercetur, nec peccat, nisi per actum. Notandum II. Actus omissionem concomitantes, ut ludere, edere, dum v. gr. omittitur Sacrum, non esse peccaminosos, nisi sint causa omissionis, puta, cum lusus est causa omittendi Sacrum. Ita *Salm. de Princ. mor. c.* 10. *n.* 16. *Corn. Montes. etc.* Tunc autem actus influentes eamdem malitiam omissionis induunt, non vero diversam, ut (contra *Suar. Gran. etc.*) tenent *Contin. Tourn. t.* 2. *p.* 353. *v. Dico* 2. *Lugo*, *Bec. Bon. Az. Fill. et Salm. c.* 10. *cum aliis*, *et communi:* Quare sufficit tunc tantum omissionem confiteri. Si vero actio, quæ est causa omissionis, sit etiam grave peccatum, nempe si quis omittat Sacrum ob furandum, tunc furtum potest dici in Confessione seorsim ab omissione Sacri, quia tunc furtum non est nisi causa aggravans, non autem mutans speciem. Ita *Nav. Lug. Dian. Leand. cum Salm. c.* 10. *n.* 21. *contra Cornejo.*

10. Notandum III. quod peccatum omissionis incipit imputari a tempore, quo advertenter ponitur illius causa. Ita dicendum cum *Sanch. Bon. Fill. Becc. etc.* apud *Salm. c.* 10. *num.* 22. *contra Sylv. Pal. etc.* qui tenent, sed improbabiliter, quod peccatum non committitur, nisi vere Sacrum omittatur. Dicendum præterea, quod omissio voluntaria in causa etiam imputatur ad peccatum, etsi voluntas postea non pos-

sit operari, puta si quis se inebriet prævidens causa ebrietatis se omissurum Missam, tunc tenetur confiteri causam, et effectum illius, ebrietatem scil. et omissionem Sacri, ut melius dicunt *Salm. n.* 28. *cum Sot. Sanch. Pal. Led. et aliis communiter* (*contra Vasq. Bon. Laym. etc.*). Modo ante effectum sequutum non retractetur voluntas, ut probabiliter docent *Sanch. Azor. Vill. et Salm. n.* 29. etc. tunc enim est probabile non teneri confiteri effectum sequutum. Vide dicta *l.* 4. *n.* 149. *p.* 22. Ex hoc etiam deducitur, quod si effectus accidat post retractationem, non incurritur censura contra peccantes imposita, quia ista requirit contumaciam in actu peccati; vide dicenda *T. V. l.* 7. *n.* 40.

11. Quær. hic, an peccatum veniale sit contra Legem Divinam? Negare videtur *S. Th.* 1. 2. *q.* 88. *art.* 1. *ad* 1. dicens: *non esse contra, sed præter legem, quia non observat modum rationis quem lex intendit.* Affirmant autem *Estius et Vasq. Sot. Med. Azor. apud Salmant. Tract.* 20. *de Princip. mor. c.* 8. *de pecc. n.* 4. Et ratio istorum valde urget, quia peccatum veniale revera etiam est a Deo prohibitum, prout *Eccli. c.* 7. *Noli velle mentiri. Matt.* 5. *Non jurare omnino.* Ergo veniale etiam est contra Divinum Præceptum. Et hæc est vera sententia, nam, ut bene explicant *Salm. l. c. n.* 6. distinguit *S. Th.* substantiam legis, et modum legis; Quare, licet culpa venialis non sit contra legis substantiam, est tamen contra modum legis observandæ, qui modus certe etiam a lege Divina præcipitur, quando dissonat a recta ratione. Ideo semper verum est, quod peccatum veniale sit contra legem Dei si non substantialem, saltem (ut ita dicam) modalem.

Hic aliqui agunt de culpa originali, et de ejus effectu; sed quia hæc materia non est præsentis instituti, potes observare Scholasticos de ea tractantes.

Super autem censuris circa sententiam spectantem ad Conceptionem B. Mariæ V. vide Dissertationem in *lib. 7. de Censuris, ex n.* 244.

Hic tamen notandum, quod Propositio quæ dicebat non esse mortale, nec mereri pœnam æternam *Peccatum Philosophicum*, nimirum culpa illa, quæ agnoscitur esse quidem contra rationem, sed non contra legem divinam, his verbis: *Quod in eo qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, sit grave peccatum, sed non sit offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Hæc Propositio damnata fuit ab Alexandro VIII. Et merito, quoniam qui noverit opus suum adversari Naturæ rationabili, sat etiam agnoscit (saltem in confuso) injuriam quam irrogat Deo, qui est Auctor Naturæ.

DUBIUM II.

An, et quomodo desideria, et delectationes sint peccata?

PEr desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem vero, simplex amor, et complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis, soletque dici morosa; non a mora temporis, cum momento possit perfici; sed quod voluntas, post plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

12. *An desiderium sumat speciem ab actu exteriori?*
13. *An sit peccatum desiderium objecti mali cum consensu conditionali?*
14. *An delectatio de objecto malo sit illicita, quamvis consensus sit conditionatus?*

12. » REsp. 1. Desiderium absolutum, sive » cogitatio cum voluntate consentiente absolute » in peccatum aliquando perpetrandum, aut in » perpetrato complacente, habet eamdem spe- » ciem, ac malitiam peccati, mortalem, vel » venialem, quam habet actus exterior, in quem » fertur. Est communis, et constat ex *Matth.* ». 5. *Qui viderit, etc.* Ratio est, quia actus » interior habet suam bonitatem, et malitiam » ab actu externo, tamquam objecto. Ita com- » muniter.

13. » Resp. 2. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit sub tali » conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltem mortale, v. » gr. vellem prædari, si a Deo mihi permitteretur; si Judex essem, malefactorem istum » occiderem. *Valent. t.* 2. *d.* 6. *q.* 4. *p.* 4. » *Sayr. Salm. in* 1. 2. *tr.* 13. *d.* 10. *s.* 27. » *Vasq. d.* 116. *c.* 2. Si vero conditio malitiam non auferat, est peccatum: ut v. gr. » si cogites, si non esset Infernus, mœcharer: » si non essem religiosus, fornicarer; si non » haberem rationem mei status, ulciscerer, occiderem te: item, si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicassem: intellige, si dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si » esset in tali statu; secus enim est, si tantum » ostendat, quid facturus fuisset in alio statu. » *Bon. de matr. q.* 4. *p* 8. *n.* 9. Ratio responsionis est; quia etsi consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura, ex parte » objecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præcisa » conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare » absque conditione. *Caj. Sanchez l.* 1. *mor.* » *c.* 2. *Vasq. Laym. l.* 1. *tr.* 3. *c.* 6. *n.* 10.

» 1. In omnibus solo jure positivo prohibitis, » licitum est desiderium cum conditione hac » (si prohibitum non esset), v. gr. ederem » carnes dies Veneris, si Ecclesia non vetuisset. » Ratio est, quia conditio omnem malitiam, » quæ a sola prohibitione est, aufert. *Azor. l.* » 4. *c.* 6. *q.* 10. *Sanch. l.* 1. *c.* 2. *Vasq. d.* » 16. *c.* 2.

» 2. Idem valet in prohibitis quidem jure

» naturali, licitis tamen in aliquo casu, aut » statu, si id pro conditione apponatur; v. gr. » occiderem Petrum, si Deus mandaret: sus» penderem furem, si essem Judex: ducerem » uxorem, si liceret, si essem liber a voto; » Ratio est, quia hæc sub illo statu sunt licita. » Recte tamen monet *Sa v. Peccatum*, hujus» modi desideria esse periculosa, et vitanda, » atque, ut *Cajet. ib.* esse fatuas, et diaboli» cas tentationes, *ib. et Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* » 6. *n.* 10.

» 3. Etsi idem quidam, ut *Caj. Salm. et* » *Vasq.* universim affirment de omnibus jure » naturæ, et simpliciter prohibitis, si conditio » impossibilis apposita tollat rationem peccati » ab objecto: ut si dicas, si non esset pecca» tum, fornicarer, eo quod tunc consensus non » videatur ferri in malum: probabilius tamen » videtur, quod docent *Azor. Sanch., et Laym.* » esse peccatum; eo quod sit intrinsece malum; » nec malitia sua (quæ in consensum circa tale » objectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui » possit; ideoque voluntas feratur in malum. » Quod tamen intellige, si efficaciter feratur; » quia, si tantum sit significatio propensionis » naturalis in illud objectum, non est pecca» tum. *Sanch l.* 1. *c.* 2. *num.* 25. *Laym. lib.* » 1. *t.* 3. *c.* 6. *num.* 11. *C. de Lugo d.* 16. » *n.* 377.

Quæritur igitur, an peccet qui optat aliquod objectum malum, sub conditione si liceret? Distinguendum: Si conditio auferret malitiam objecti, tunc non peccaret saltem graviter. Hocque accidere potest, non solum in vetitis de jure positivo; prout si diceres: Ederem carnes in Quadragesima, nisi Ecclesia prohiberet: Sed etiam in vetitis de jure naturali, casu quo ob-

jectum posset esse licitum, nempe dicendo: Si Deus permitteret, vellem rem illam Titii arripere; Nisi essem Sacerdos, uxorem ducerem, et similia; ita cum *Bus. ut supra*, *Sanch. Dec. l. 1. c. 2. n. 24. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10. Spor. t. 1. p. 82. num. 18.* et alii communiter. Diximus *saltem graviter*, nam ordinarie hujusmodi desideria non excusantur a veniali, cum communiter sint periculosa, aut saltem otiosa. Peccaret vero letaliter, quando conditio non auferret malitiam objecti nimirum dicendo: Peccarem, si non esset Infernus; occiderem inimicum, si ensem haberem: Fornicarer, si non essem Religiosus, etc. Hoc certum est apud omnes: Sic etiam pariter dicunt *Sanch. l. c. num. 23. Spor. n. 20. et Laym. num. 11. cum Adr. et Azor.* peccari in talibus derideriis conditionatis, quando malitia nequit sejungi ab objecto, puta si diceres: si non esset peccatum, vellem blasphemare, pejerare, mœchari, fornicari, ulcisci, et similia; quia hæc sunt intrinsece mala, et numquam a peccato immunia esse possunt. Unde censet *Laym.* non excusari a culpa gravi, qui deliberata et efficaci voluntate hujusmodi objecta desideraret, quamvis sub conditione, si licerent. Verumtamen satis probabiliter sentiunt *Bon. de Matr. D. 4. p. 8. num. 21. cum Valent. et Suar.*, *Pal. t. 1. tract. 2. D. 3. p. 10. §. 3. num. 4. cum Sa*, *Vasp. Sayr. et Salm. tract. 20. c. 13. num. 62. cum Caj. Tap. Salas*, etc. quod, cum voluntas desiderat aliquod objectum malum impossibile, sub conditione si liceret, numquam efficaciter in illud consentit; quando enim objectum illud tu optas, dicendo si liceret, et scis non esse nec posse esse licitum, non vere optas, sed tantum tuam propensio-

nem ostendis. Aliud vero esset, si optares malum illud objectum non esse prohibitum, quia per se malum est velle inverti ordinem, et legem naturæ, ut recte dicunt *Salm. l. c. cum aliis.* Et sic conciliari possunt diversæ præfatæ sententiæ.

14. » Gaudere, et delectari de opere malo, » sub conditione (si liceret), v. gr. in prædictis desideriis efficacibus illicitis, quando » conditio est possibilis, etsi excusari a peccato » secundum quosdam DD. si fiat tantum secundum appetitum rationalem, sive voluntatem » (secluso omni alio periculo consensus illiciti, » et turpis motus; qui tamen, quia communiter, et connaturaliter sequitur, vix tutum » videtur in praxi), non potest tamen excusari, si sit delectatio voluntaria appetitus sensitivi, quæ proprie delectatio dicitur, fitque » communiter cum aliqua alteratione corporis. » Ratio discriminis est, quia voluntas potest ferri » in objectum abstractum a malitia, cum sequatur intellectum, cujus est abstrahere; appetitus vero, quia sequitur imaginationem, » non fertur in objectum sub aliqua certa conditione status, vel temporis apprehensum, » sed ut est in se, ideoque talis delectatio est » de objecto absolute malo. V. *Laym. et Bon.* » *de matr. q. 4. p.* 8.

Verius tamen dicendum, quod adhuc semota delectatione appetitus sensitivi, quælibet delectatio de objecto hic et nunc intrinsece malo sit per se illicita, ut tenent *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 2. *num.* 5. *Azor. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 6. *quæst.* 1. *Salm. cap.* 13. *num.* 61. *Roncaglia tract.* 2. *cap.* 3. *quæst.* 3. *et Laymann. Suar. ap. Croix l.* 5. *num.* 82. Ratio, quia (ut bene ait *Croix ib.*), quamvis consensus sit con-

ditionatus respectu ad objectum, respectu tamen ad delectationem est absolutus; et cum delectatio reddat objectum præsens, hic et nunc tale objectum, cum sit sejunctum a conditione cohonestante, est simpliciter malum; ergo voluntas delectatur de objecto hic et nunc simpliciter malo, et ideo non potest a peccato excusari. Vide dicenda *infra num.* 24. Secus vero dicendum, si quis diceret, delectarer de hoc, si non esset malum, ut recte ajunt *Salm. c.* 12. *n.* 61. *cum Azor. Pal.*, *et communi.*

ARTICULUS II.

An delectatio morosa si semper peccatum?

15. *In quo differant desiderium, gaudium, et delectatio? quid si quis delectatur de nupta, sed non qua nupta?*
16. *Quando delectatio sit peccatum?*
17. *In quo differat delectatio de re mala, et delectatio de cogitatione rei malæ?*
18. *An sit peccatum delectatio circa modum male operandi?*
19. *An liceat gaudere de effectu bono sequuto ex opere malo?*
20. *Quid si opus fuerit formaliter malum, scil. patratum cum peccato?*
21. *An liceat delectari de malo Proximi ad bonum finem?*
22. *An liceat optare mortem filiæ, si non posset nubere ob inopiam, etc. Et an liceat optare sibi mortem ob vitandam vitam nimis duram?*
23. *An liceat Conjugibus, sponsis, et Viduis delectari de actu conjugii?*
24. *Quid præsertim de Sponsis, et Viduis?*

25. *An liceat conjugibus delectari de copula, si Conjux sit absens?*

26. *Quot peccata committat jactans se de peccato patrato?*

27. *An liceat delectatio de re solo jure positivo prohibita?*

28. *Quid explicandum in delectatione?*

29. *An peccet exercens actionem, ex qua intelligit delectationem carnalem orituram?*

15. PRænotandum ante omnia circa pravas cogitationes, aliud esse *Desiderium*, aliud *Gaudium*, et aliud *Delectationem morosam*. *Desiderium* est voluntatis actus tempus futurum respiciens, quo quis deliberate intendit opus cogitatum, puta fornicationem consummare. Et hoc desiderium dicitur *efficax*, quando quis media suscipit ad ducendum illud ad effectum: *inefficax* vero, si non proponit exequi, sed consentit, quod exequeretur si posset, cum v. gr. diceret: *Si possem furari thesaurum Ecclesiæ, furarer*. E contrario *Gaudium* respicit præteritum, et est cum quis sibi complacet de malo opere patrato. *Delectatio morosa* denique respicit tempus præsens, et est quando per imaginationem fantasiæ quis reddit sibi præsens opus peccati, nempe actum fornicationis, et de illa deliberato consensu delectatur, tamquam actualiter fornicaretur, sine tamen desiderio exequendi. Valde autem probabilis est sententia *Lugonis de Pœn. disp.* 16. *c.* 6. *n.* 348. *Bon. de Matr. q.* 4. *p.* 8. *n.* 3. *cum Spor. t.* 1. *p.* 84. *num.* 24. *Laym. l.* 1. *tr.* 2. *c.* 6. *n.* 15. *Azor. l.* 4. *c.* 6. *Tamb. Dec. l.* 10. *c.* 3. *n.* 3. *Pal. tr.* 2. *D.* 2. *p.* 10. §. 14. *num.* 2. item *Vasq. Sayr. Reg. Dian. apud Salm. tr.* 20. *c.* 13. *n.* 30.

(qui contradicunt *num.* 31. cum *Caj. Less. Sanch. Ronc.* , *etc.*) Hi tenent , quod si quis delectatur de copula cum nupta , non quia nupta , sed quia muliere pulchra , etc. non contrahit malitiam adulterii ; circumstantia enim adulterii tunc non intrat in delectationem , idcirco tantum castitas , non justitia læditur. Et idem dicit probabiliter *Tamb.* si quis affectu venereo , sine desiderio , nuptam aspiciat. Hoc tamen non obstante , valde mihi placet id quod ait *Holz. t.* 1. *p.* 316. *n.* 698. nempe , quod , licet ratione delectationis non sit obligatio explicandi circumstantiam adulterii , est tamen in praxi explicanda ratione periculi proximi concupiscendi (saltem inefficaciter) mulierem illam nuptam , in quod se conjicit qui de ea delectatur. Nulli vero dubium committi adulterium, quotiescumque habeatur gaudium , seu complacentja de copula habita , vel desiderium de copula habenda cum conjugata , quia tunc voluntas amplectitur totum objectum pravum cum omnibus suis circumstantiis , nec ab illis præscindere potest , ideoque castitatem , et justitiam lædit. Item si quis delectetur de copula sodomitica. Item , si persona , quæ delectatur , sit voto castitatis obstricta , etiam contra votum peccat. Hæc sunt certa cum *Tamb. Dec. l.* 10. *c.* 3. ex *n.* 2. apud omnes.

16. » Resp. Si terminetur id cogitatum opus » malum secundum se , est peccatum mortale , » vel veniale , prout ipsum opus mortale , vel » veniale est. Ita communiter ex *D. Th.* 1. 2. » *q.* 27. *art.* 8.

17. » Dixi , *secundum se :* quia si delectatio » sit tantum de ipsa cogitatione , non autem de » opere , non est peccatum , quia sicut cogita-

» tio, v. gr. de rebus obscenis, in ordine ad » docendum, vel concionandum, etc. bona est; » cogitatio autem de iisdem rebus ex curiositate » est mala venialiter: ita consequenter delecta» tio de tali cogitatione tamquam objecto, non » est mala, sed quandoque bona, quandoque » venialiter mala.

Alia igitur est delectatio de opere malo, ita ut opus malum sit objectum delectationis, quæ semper est mala; alia est delectatio de cogitatione objecti mali, ita ut non opus malum, sed ipsa cogitatio de opere sit per se objectum delectationis. Et hæc vel potest esse bona, si adsit justa causa cogitandi, v. gr. causa studii. consultationis, etc. cum abominatione objecti; vel potest esse venialiter mala, si fiat ex curiositate, etc. vel potest esse aliquando etiam graviter mala, si adsit periculum proximum consensus. Ita *S. Th.* 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. ubi ait: *Si igitur aliquis de fornicatione cogitans, potest delectari de ipsa cogitatione, vel de ipsa fornicatione cogitata... Delectatio de cogitatione fornicationis (sicut cum vult quis de ea prædicare, vel disputare) non est de genere peccati mortalis, sed quandoque est veniale, quandoque nullum.* Dicit autem esse mortale, quando *quis cogitans de fornicatione delectatur de ipso actu cogitato.* Et communiter S. Doctorem sequuntur *S. Ant. Less. Sanch. Bon. cum Salm. Tract.* 20. *cap.* 13. *n.* 27.

18. » Similiter nec peccatum erit, si dele» ctatio versetur circa modum male operandi, » non circa ipsum opus malum: quo modo sine » peccato sæpe nos delectant fabulæ, comœdiæ, » bella, homicidia, fraudes, furta, lapsus ho» minis, v. gr. ex equo, etc. non secundum » se, sed modus furandi, rapiendi artificiosus,

» et industrius, modus cadendi inopinatus.
» *Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 5. *num.* 2. * (*Ita*
» *Sanch. Bonac. Azor. Pal. et Sanch. Tr.*
» 20. *c.* 13. *num.* 39. *communiter*) *.

Unde resolves.

19. » 1. Licitum est gaudere, et delectari » morose de effectu bono, secuto ex opere ma- » lo : quia delectatio non est de objecto malo.

» 2. Si talis effectus sit secutus ex opere se- » cundum se quidem malo, hic tamen et nunc » culpa vacante, ut v. gr. quia factum est in » somno, amentia, ebrietate, inculpabili igno- » rantia, tunc etiam de ipso actu licere aliquan- » do delectari, non quidem secundum se, sed » ut est causa talis boni effectus, docet *Less.* » *l.* 4. *c.* 3. *num.* 105. *et* 106. ex *Vasq.* 1. » 2. *d.* 105. *c.* 2. v. gr. de solutione naturæ » facta in somno. Ratio est, quia objectum de- » lectationis istius non est malum. Vid. *Bon.* » *de matr. q.* 4. *p.* 8. *Sanch. lib.* 1. *mor. c.* » 2. *num.* 18. *C. de Lugo de Pœn. l.* 19. *n.* » 189. Immo addunt, licere aliquando desiderare » (affectu simplici, et inefficaci desiderio) ut » tale quid fiat sine culpa ; v. gr. ut in so- » mno eveniat naturæ solutio, ob finem bonum ; » dummodo desiderium non sit tam intensum, » ut tale quid probabiliter causet : neque sit » periculum consentiendi in talem voluptatem. » Ratio est, ajunt, quia objectum hujus desi- » derii, aut gaudii non est malum. V. *Less.* » *et Bon. l. c.*

20. Quæritur igitur I. An liceat delectari de opere malo, ob bonum effectum inde secutum? Distingue : Si opus fuerit formaliter malum, nempe quia cum peccato patratum fuit, peccat qui de illo delectetur de opere malo, non ut peccato, sed ut causa effectus secuti. Ita omni-

nò tenendum cum *Sot. Tap. Ronc. et Salm. tr.* 20. *c.* 13. *num.* 47. (contra *Vasq. Less. Pal. Bon. ib.*). Si vero opus malum patratum fuit sine peccato, sentiunt *Less. et Vasq.* quibus adhæret *Bus.* licitum esse de illo delectari, non per se, sed ut causa boni effectus. Sed verius tenendum est oppositum cum *Sanch. Dec. l.* 1: *c.* 2. *n.* 16. *Tourn. t.* 3. *p.* 600. *Concl.* 3. *cum Azorio*, *Croix l.* 5. *num.* 91. *Ronc. tr.* 2. *cap.* 3. *q.* 4. *R.* 12. *et Salm. c.* 13 *n.* 49. Ratio, quia licet actio non fuerit peccaminosa, fuit tamen objective mala; et hoc, ut recte notant *Salm. num.* 59. *Ronc. et Croix*, in dubium non videtur amplius revocandum post Prop. 15. damnatam ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecuturas.* Nec obstat doctrina *S. Thom. in* 4. *Dist.* 9. *qu.* 1. *art.* 4. *q.* 1. *ad* 5. ubi S. Doctor dicit: *Si autem placeat* (idest nocturna pollutio, de qua loquitur) *ut naturæ exoneratio, vel allevatio, peccatum non creditur.* Et eum sequuntur *Nav. Less. Sa, Sanch. et ipsi Salm. c.* 12. *num.* 52. *cum communi.* Nam recte dicunt *Sanch. num.* 18. *Salm. et Ronc. l. cit.* intelligendum esse *S. Thom.* loqui de pollutione pure naturali, quæ naturaliter provenit a natura se exonerante; et ideo, cum illa non sit objective mala, licet se complacere, non quidem de delectatione ex ea causata, sed de exoneratione ob illam obtenta. E contrario non licebit delectari de opere objective malo, nimirum de pollutione nocturna, quæ evenerit ex tactu, seu ex turpi somnio, quia tunc fuisset hæc objective mala. Secus, ajunt *Salm. n.* 54. si venerit ex moderato cibo, aut ex studio

utili etc. quia tunc pollutio etiam esset naturalis, et liceret de ea habita delectari, modo absit commotio spirituum. Sed hoc mihi non placet.

In quocumque casu tamen licet, per se loquendo, cuique delectari, non de casu, sed de effectu secuto, nempe de exoneratione causata a pollutione, etiam voluntaria; vel de consecutione hereditatis ob homicidium, modo causa detestetur. Dixi *per se loquendo*; nam hujusmodi delectationes aliquando non carent periculo, ut recte dicunt *Ronc. l. cit. Resp. 1. in fin. Salm. tr. 20. c. 13. n. 46.*

21. Quær. II. An liceat delectari de malo proximi ob bonum finem? Prænotandæ hic sunt duæ Prop. damn. ab eod. Innoc. XI. Prop. 13. dicebat: *Si cum debita moderatione facies, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, et desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Prop. 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non ut malum Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum obventura est pinguis hereditas.* Hæ propositiones juste quidem proscriptæ fuerunt, quia secundum caritatis ordinem, vitam proximi cuicumque nostro temporali emolumento præferre tenemur. Non damnandus tamen, qui gaudet de effectu secuto, scil. de hereditate obtenta ex morte alterius, si non gaudet de causa, hoc est de morte: licet materia sit periculosa, ut mox supra diximus cum *Salm. et Ronc.*

Licitum est autem gaudere de malo proximi, ob majus bonum illius, vel innocentis, nempe si delector de proximi infirmitate, et etiam de morte, ut sic desistat a peccatis, a scandalis,

etc. ut bene ajunt *Tourn. t.* 3. *p.* 338. *Ronc. ib. cum Bon. Reg. et Salm. c.* 13. *num.* 43. cum *Nav. Bon. Tol.* etc. Idque expresse docet *S. Thom.* 3. *Sent. Dist.* 30. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 4. ubi ait: *Unde quia caritas ordinem habet, et plus debet diligere quisque se quam alios, et propinquos quam extraneos...... Potest aliquis, salva caritate, optare malum temporale alicui, et gaudere, si contingit; non in quantum est malum illius, sed in quantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel Communitatis, vel Ecclesiæ.* Item scribit *S. Gregorius: Evenire plerumque potest, ut non amissa caritate, et inimici nostri ruina lætificet, et rursus ejus gloria sine invidiæ culpa contristet; cum et, ruente eo, quosdam bene erigi credimus, et proficiente illo, plerosque injuste opprimi formidamus. Mor. lib.* 22. *cap.* 22. Hoc tamen semper intelligendum, servato ordine caritatis, nempe quando malum, quod evitatur, præponderat vel coæquat malum proximo optatum. Sic pariter aliqui opinantur, et adhærent *Salm. n.* 44. *et Ronc.*, posse Patrem optare mortem filii, si timet ex ejus flagitiis dehonestandam esse familiam. Licitum est autem gaudere de malo temporali personæ privatæ ob bonum temporale commune, ut *Less. l.* 2. *c.* 47. *n.* 21. *Ronc. ibid.* cum *S. Th.* ut supra, et *Salm. c.* 13. *n.* 45. cum *Tol. etc.* Hinc licet etiam gaudere de supplicio malefactoris, ad exemplum aliorum. Et quod dictum est de delectatione, dicendum pariter est de desiderio, ut *Salm. n.* 43.

22. An liceat sibimet mortem optare, ad vitandam vitam nimis duram causa infirmitatis, sævitiæ viri, mendicitatis, et similium? Negant *Salm. c.* 13. *n.* 46. *cum Nav. Abul. et Reg.*

Ratio, quia non licet velle mortem ob effugienda aliqua mala minoris momenti. Sed non improbabiliter affirmant *Pal. tr.* 6. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 11. *Viva in Prop.* 14. *Inn. XI. num.* 3. *Felix Pot. de I. Præc. n.* 289. item *Sotus*, *Gran. Sancius*, *et Trull. apud Bus. l.* 2. *n.* 30. *vers.* 2. *Licet*, *in fin.* casu quo vita tam molesta æstimaretur durior ipsa morte. An autem liceat matri optare mortem filiæ, eo quod filia ob deformitatem, vel inopiam nequit nubere, vel quia ob illam mater male tractatur a viro? Affirmant *Az.* 1. *p. l.* 3. *c.* 12. *q.* 2. *Pal. tr.* 6. *D.* 4. *p.* 1. *num.* 11. *et Bon. de Caritate D.* 3. *q.* 4. *p. ult. n.* 7. Ratio, quia tale desiderium non tam est de malo, quam de bono inde secuturo. Sed id recte rejiciunt *Salm. n.* 46. *et Ronc. p.* 18. *q.* 4. *R.* 1. Ratio, tum quia numquam licet ob bonum temporale mortem proximi optare (Hocque videtur non dubitandum cum *Ronc. post Proposit. damn.* 13. *et* 14. supra relatas): tum quia malum matris non præponderat malo filiæ optatum.

23. » 3. Non est peccatum, saltem mortale, » si conjuges delectentur appetitu tantum rationali de actu conjugii præterito, futuro, vel » possibili, respectu compartis præsentis, vel » absentis. Item si sponsus desideret copulam » futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de » præterita. Ratio est, quia hi actus habent ob» jectum licitum.

» Dixi, *appetitu rationali*; quia si sponsus, » aut vidua voluntarie consentiat in delectatio» nem sensitivam, et carnalem (quæ ex recor» datione copulæ futuræ, aut præteritæ natura» liter oritur), mortaliter peccat, ut docet » *Less. l. c. t.* 2. *c.* 6. *Bon. Tann. Pal.* V. » *Dian. t.* 5. *misc. Resp.* 2. contra *Medin.* etc.

» Quia vero ad supradictam voluntatis oblectationem sensitiva, et carnalis, ut plurimum; » immo etiam periculum consensus in fornicationem consequitur, oblectationem illam voluptatis in praxi vix locum habere, saltem in » vidua, et sponsis; inter conjuges tamen, modo periculum pollutionis absit, etiam sensitivam, et veneream delectationem non esse mortale, docent *Fill. Bon. de Matr. q.* 4. *Sanch.* » *Less. l. cit. d.* 1. *et Dian. t.* 3. *misc. R.* 36. » Tum quia status matrimonii hæc excusat, » uti etiam tactus impudicos, solius voluptatis » causa institutos; tum quia hæc tendunt per » se ad opus conjugale, licet per accidens opus » non exerceatur.

24. Duo hic quæruntur multum scitu necessaria: Quær. I. An sponsis, et viduis liceat delectatio de copula futura, vel præterita? Respondet *Bus.* quod licet ipsis delectari, modo delectentur appetitu rationali, non autem carnali. (At recte addit in praxi vix hoc posse admitti, cum delectatio carnalis, ut plurimum rationali adnectatur). Hanc tenent etiam *Salm. tr.* 20. *c.* 13. *num.* 57. cum *Nav. Caj. Val. Bon.* etc. dicentes licere sponsis gaudere non de copula ut præsenti, sed de futuritione copulæ. At, etiam secluso periculo delectationis sensitivæ, verius dicendum cum *Holz. t.* 2. *p.* 318. *num.* 701. *Ronc. tr.* 2. *c.* 3. *q.* 5. *et Sanch. ac Vasq. Az. Laym. Pal. Dian. etc.* apud *Salm. num.* 56. quamcumque delectationem voluntatis in sponsis, et viduis de copula futura, vel præterita esse malum. Ratio, quia delectatio reddit sibi objectum præsens, et ideo, semper ac objectum præsens hic et nunc est malum, cum absit hic et nunc conditio cohonestans matrimonii, mala etiam est omnis actualis delectatio

de illo. Aliud dicendum cum *Ronc.* de desiderio, quo sponsus vult copulam futuram; hoc enim licet, quia, cum voluntas fertur in objectum futurum, potest illud desiderare sub conditione, qua objectum licitum erit. At quia in tali desiderio adest etiam periculum delectationis, idcirco hortandi sunt sponsi, ut sedulo a se avertant hujusmodi turpes cogitationes.

25. Quær. II. An conjugibus liceat delectari de copula, etiamsi alter conjux sit absens? Negant *Salm. de Matr. c.* 15. *n.* 90. cum *Nav. Sa*, *Rod.* etc. apud *Croix l.* 6. *p.* 3. *num.* 337. quando delectatio habeatur cum commotione spirituum; Quia dicunt talem commotionem non esse conjugibus licitam, nisi ordinetur ad copulam. Sed *Ronc. et Salm.* non congruenter loquuntur, nam ipsimet *Salm.* admittunt *num.* 84. *et Ronc. tract.* 12. *p.* 296. *q.* 6. *R.* 11. cum *S. Anton. Conc. Dian.* (et est communis, ut dicemus alibi de *Matr. d.* 6. *num.* 933.) quod tactus impudici (qui certe nequeunt, ut plurimum, esse sine commotione) inter conjuges, absente periculo pollutionis, sint liciti, saltem non graviter illiciti, etiamsi ob solam voluptatem capiantur, et ad copulam minime ordinentur. Ideo ajo, cur non est idem dicendum de delectatione? Quare vere probabilem censeo sententiam *Bus.* quæ dicit licitum esse conjugibus delectari, etiam carnaliter de copula habita, vel futura, semper ac absit periculum pollutionis. Ratio est, quia (prout dicunt *Salm. d. num.* 84. loquendo de tactibus impudicis) ipse status Matrimonii hæc omnia licita reddit; alias status matrimonialis nimiis scrupulis esset obnoxius. Hanc sententiam tenent, præter *Fill. Bon. Sanch. Less. et Dian. cum Bus. ut suprà num.* 23. *in fine*; *S. An-*

ton. p. 1. *tit.* 5. *c.* 1. §. 6. *Cajet.* 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. *ad* 4. *Coninc. D.* 34. *Dub.* 11. *concl.* 1. *Croix l.* 6. *p.* 3. *num.* 337. *cum Gerson. Suar. Laym.* et aliis plurimis; item *Vasq. Aversa, etc. apud Salm. n.* 88. et 89. qui probabilem putant. Et favet D. Thom. *q.* 15. *de Malo art.* 2. *ad* 17. ubi dicit quod conjugibus, sicut copula est licita, ita et delectatio de illa.

26. Ultimo hic notandum cum *Salm. tr.* 20. *c.* 3. *num.* 66. *et* 67. cum *Lugo*, *Caj. Nav. Pal. Dic.* etc. quod, si quis se jactet de peccato gravi a se vere patrato, debet explicare in Confessione etiam speciem peccati; quia tunc communiter jactantiæ additur complacentia de peccato facto, quæ sumit eamdem speciem peccati. Secus autem, si jactantia sit de peccato ficto.

27. » 4. Delectatio morosa, de rebus solo ju-
» re positivo prohibitis, non est illicita, modo
» non fiat sub ratione prohibitionis: v. gr. si
» Carthusianus, vel alius die jejunii se oblectet
» de cogitato esu carnium, quia non est de ope-
» re malo, cum lex tantum vetet comestionem
» externam. *Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *num.* 9.
» *Less. l.* 4. *c.* 3. *d.* 14. *num.* 111. *et* 113.
» * (*Et ita tenendum cum Salm. c.* 13. *num.*
» 37. *et* 38. *Pal. Vasq. Sanch. Less. com-*
» *muniter, et Ronc. tr.* 2. *c.* 13. *q.* 3. *R.* 11.
» *quicquid dicat Croix lib.* 5. *num.* 81. *Non*
» *licet autem delectari de Missa ob oblivionem*
» *relicta, et simili; quia omissio est objective*
» *mala, ut Roncaglia ib. q.* 5. *cum Azor. et*
» *Sanch.*) *.

28. » 5. Qui delectationem morosam morta-
» lem confitetur, addere debet circumstantias
» operis, de quo fuit delectatio: v. gr. in ma-

» teria iræ, an fuerit de occidendo fratre, an
» alio; uno, an pluribus: in materia carnis,
» an de conjugata, moniali, consanguinea. Quod
» tamen limitant *Azorius*, *Sa*, V. *Luxuria*,
» *Salas t.* 7. *tr.* 13. *d.* 16. *s.* 6. *n.* 59. etc.
» si delectatio feratur in objectum apprehensum
» secundum totam malitiam, non autem si tan-
» tum secundum partem, v. gr. in feminam ap-
» prehensam, ut non suam, non tamen, ut
» alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim
» probabile esse ajunt, delectationes tales reduci
» ad speciem simplicis fornicationis. Ita etiam
» *Fill. Less. Bon. Dian. Pal.* V. *Lugo d.* 16.
» *num.* 363. Aliud est de ipso opere externo,
» quod semper fertur in objectum, secundum
» totam suam malitiam: aut etiam desiderio ef-
» ficaci, quod fertur in opus externum, secun-
» dum se, et ut est a parte rei; ac proinde est
» ejusdem cum illo speciei; ideoque ejus cir-
» cumstantiæ semper fatendæ sunt. V. *Auct. cit.*
» * (*Vide dicta n.* 15.) *.

29. » Resp. 2. Si quis sine causa, et neces-
» sitate actionem exerceat, ex qua intelligit,
» delectationem carnis naturaliter orituram (v.
» gr. ex curiositate legit, vel audit turpia),
» tamen sine directa intentione, et sine peri-
» culo consensus, peccat venialiter; si vero
» justam causam habeat, nihil peccat. * (Vi-
» de supra *in VI. Præc. num.* 481. *v.* 6. *Si*
» *pollutio*) *.

» Quæres, An voluntas delectationem carna-
» lem positive reprimere teneatur?

» Resp. 1. Si voluntas plene eam advertens
» negative, et permissive se habeat, ita ut
» nec approbet, nec repellat, dummodo id non
» permittat ex ipsius delectationis complacentia,
» nec periculum sit ulterioris consensus, pro-

» babile est, quod docet *Caj.* et *Sanch.* 1.
» *mor. c.* 12. non peccare mortaliter: tum quia
» non consentit in delectationem: tum quia
» moraliter est impossibile, omnes illos motus
» evitare: tum quia ex justa causa illos licet
» permittere, etiam secundum adversarios.

» Resp. in praxi tamen verius videtur, quod
» docent *Vasq. Azor.*, *Lessius*, *Becan.* 1. 2.
» *t.* 2. *q.* 5. *c.* 5. sine justa causa eis non re-
» sistere, esse mortale: quia fere semper vo-
» luntas est exposita periculo consensus; et con-
» trarium credere, est nimia sui confidentia,
» et præsumtio. Moderate *Laym.* utramque sen-
» tentiam probabilem fatetur, et ait delectatio-
» nem videri mortale, nisi saltem actum sim-
» plicis displicentiæ circa illam elicias: etsi ef-
» ficaciter animum ad alia divertere negligas,
» cum facile possis, et speres, te tali modo
» posse depellere. Vide *Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 6.
» *num.* 3. * (*Vide fuse dicta super hoc puncto*
» *l.* 5. *num.* 7.) *.

DUBIUM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

30. *Quomodo peccata differant specie quoad materiale, et quomodo quoad formale peccati?*
31. *Ex quotupli radice desumatur diversitas specierum?*
32. *An peccata specie distinguantur ex oppositione ad virtutes, vel ex diversitate objectorum?*
33. *An ex præceptis diversis peccata specie distinguantur?*
34. *An peccatum ex objecto levius possit excedere gravitatem peccati superioris speciei?*

» 30. RESP. Peccata, quoad materiale, sive » entitatem positivam, specie distinguuntur ex » objectis formalibus, et circumstantiis speciem » variantibus, quatenus eæ objecti formalis ra» tionem habent; quoad formale autem proxime » distinguntur ab oppositis formis, sive recti» tudine virtutis, qua privant, remote autem, » et fundamentaliter ex objectis. Ita *Trull. d.* » 4. *de pecc. d.* 1. *qu.* 2. Ratio primæ partis » est, quia omnes actus specie distinguuntur ex » objectis, peccata autem quoad materiale, di» cunt ipsos actus. Ratio secundæ partis, quia » privationes proxime distinguuntur specie a » formis, quibus privant, sed peccata forma» liter sunt privationes rectitudinum opposita-

» rum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo vir-
» tutis specificatur proxime ex objecto: ergo
» privatio rectitudinis ex eodem remote.

Unde resolves.

31. » Peccata specie differunt, non tantum
» quæ diversis virtutibus, sed etiam quæ eidem
» opponuntur extreme, ut prodigalitas, et ava-
» ritia: vel ratione diversæ difformitatis, id est,
» quæ adeo diversa ratione, et malitia ejusdem
» virtutis materiam attingunt, ut quantum est
» ex natura ejusdem peccati, non sit eadem fa-
» cilitas, moraliter loquendo, neque propensio
» utrumque peccatum committendi; qualia sunt
» homicidium, furtum, adulterium, detractio.

Docet *Trid. sess.* 14. *c.* 5. circumstantias illas in Confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Hinc quær. 1. ex quotuplici radice desumatur distinctio specifica peccatorum? Resp. cum *Busemb.* et sententia communiori, sumi ex duplici radice, nempe I. Ex oppositione ad diversas virtutes. II. Ex diversa difformitate contra eamdem virtutem, prout accidit in perjurio, et violatione voti, sive blasphemia; licet enim hæc peccata sint contra eamdem virtutem Religionis, specie tamen sunt diversa. Quoad hanc secundam radicem consentiunt Doctores.

32. Sed quoad primam, scil. ex oppositione ad virtutes, quæstio magna est inter *S. Thom. et Scotum*, an distinctio specifica proxime sumatur ab objectis diversis peccatorum, vel a diversis virtutibus, quibus peccata opponuntur? *S. Th.* 1. 2. *q.* 72. *art.* 1. *Salm. tr.* 20. *cap.* 12. *n.* 1. 2. *et alii* tenent proxime desumi ab objectis specie diversis. Ratio *S. Th.*, ut ait *art.* 6.

ad 2. quia *peccatum non habet speciem ex parte aversionis*, *sed ex parte conversionis*, *secundum quod est actus quidam*. *Scotus* vero cum *Bus*. hic, et *Bec*. *Val*. *Bon*. tenent distinctionem specificam desumi a virtutibus, quibus opponuntur peccata; Quia peccatum, formaliter sumtum, consistit in oppositione ad virtutem, qua privat. Utraque sententia est probabilis, et utraque revera in idem coincidit, ut bene dicunt *Salm*. Sed secunda, distinguendo peccata per oppositiones ad virtutes, planior est et facilior, ut recte fatetur *Tapia*, quamvis Thomista. Advertit tamen *Ronc*. *tr*. 20. *de Pecc*. *c*. 2. *q*. 1. quod, licet peccata commissionis distinguantur ex virtutibus oppositis, ut ipse tenet; peccata vero omissionis omnino distinguuntur per oppositionem ad objecta, sive ad actus quibus privant; prout omittere Sacrum, et jejunium, sunt peccata specie diversa contra obedientiam Ecclesiæ debitam; quia Sacrum, et jejunium sunt objecta specie diversa.

33. Denique quær. 2. an ex diversis præceptis peccata specie distinguantur? Affirmant *Nav*. *Gran*. *Tann*. etc. Sed dicendum cum *S*. *Th*. 1. 2. *q*. 72. *ar*. 6. *ad* 2. *Caj*. *Val*. *Az*. *Laym*. *Con*. *Pal*. *Bonac*. *Ronc*. *l*. *c*. *Croix l*. 4. *n*. 47. *Salm*. *d*. *c*. 12. *n*. 5. *et* 6. *ex communi*. Quod, si præcepta distinguantur tantum ex parte Legislatorum (ut est in furto, quod prohibetur Lege Divina, et Humana), minime inducunt distinctionem specificam peccatorum; quia diversitas Legislatorum non efficit præceptum esse formaliter diversum, sed tantum materialiter. Secus tamen, si præcepta distinguantur ex parte motivi ad prohibendum, quia tunc diversæ virtutes læduntur; prout si quis frangeret jejunium præceptum ab Ecclesia, et ad quod

voto simul ipse se obstrinxerit; tunc enim læderet temperantiam, ex qua Ecclesia jejunium imperat, et Religionem, ex qua Deus præcipit vota observari.

Ad agnoscendum vero, quandonam leges sint conditæ ad diversos fines, dicunt *Salm. n.* 9. videndum, si præceptum humanum trahat actum ad specialem aliam virtutem, sive ad oppositionem cum alia speciali virtute. Hinc infertur. I. Si quis occidit Sacerdotem, non solum peccat contra justitiam, sed etiam contra Religionem, ex cujus motivo Ecclesia vetat Sacerdotis læsionem. Infertur II. Sacerdos beneficiarius omittens Officium Divinum, committit unum peccatum contra Religionem, non autem contra justitiam, si velit restituere fructus Beneficii, quia ex eodem motivo Religionis Ecclesia præcipit recitationem ei, qui est Sacerdos, et est Beneficiarius, qui ex justitia tenetur tantum non facere fructus suos; Ita *Azor. Trull. Dian.* etc. cum *Salm. c.* 12. *n.* 12. contra *Suar. Laym. et Bon.* Vide dicta *lib.* 4. *n.* 145. *Qu. I.*

34. Quæritur hic 3. an peccatum ex objecto levius possit ratione circumstantiæ excedere gravitatem peccati superioris speciei? Negant *Durand. Vasq. et alii.* Sed affirmat probabilius *S. Th.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 3. *ad* 1. ubi ait: *Nihil prohibet peccatum quod est gravius secundum suum genus, esse minus grave secundum aliquas circumstantias.* S. Doctorem sequuntur *P. Concin. tom.* 10. *p.* 524. *n.* 6. item *Caj. Suar. Azor. Pal.* etc. cum *Salm. c.* 12. *n.* 22. *et aliis communiter*; Quia, licet regulariter gravius peccatum est illud, quod perfectiori virtuti opponitur, ut dicit *S. Th.* 1. 2. *q.* 73. *art.* 4. Attamen, cum gravitas peccati superioris speciei sit finita, ideo, etsi physice non possit

excedi a malitia peccati speciei inferioris, potest vero moraliter. Hinc sodomia, et bestialitas sunt graviora peccata, quam perjurium, ut docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 144. *art.* 2. cum *Salm. ibid. n.* 22. Et ideo regula prædicta metiendi gravitatem peccati ex oppositione ad superiorem virtutem currit tantum, quando peccata sunt maxima contra unamquamque virtutem, non autem quando comparatio fit maximi peccati ad minimum.

An autem circumstantiæ speciem tantum aggravantes sint confitendæ, nimirum gradus incestus, quantitas furti, tempus durationis peccati? Vide dicenda *de Sacram. Pœn. l.* 6. *ex n.* 467.

ARTICULUS II.

Quæ peccata distinguantur numero?

35. *Vide omnia quæ super hoc puncto dicuntur a Busemb.*

36. *Ex radicibus desumatur Distinctio numerica. De prima radice, quæ est* Multiplicitas actuum moraliter interruptorum.

37. *Et I. Quomodo interrumpantur* Actus interni *circa peccata* Cordis?

38. *Quomodo circa peccata* Oris, *et* Operis?

39. *An malum propositum interrumpatur per diuturnum tempus?*

40. *Quid si tamen voluntas permaneat in aliquo affectu?*

41. *II. Quomodo interrumpantur, aut uniantur* Actus externi?

42. *An explicanda omnia media opposita ad peccandum?*

43. *Quid si quis ab initio voluerit tangere, sed postea fornicetur?*

35. » RESP. Numero distinguuntur duobus » modis, 1. Ex diversis objectis numero totalibus, non materialiter, et physice tantum, » sed etiam formaliter, et moraliter distinctis. » 2. Per interruptionem actuum moralem. *Fill.* » *tr.* 21. *c.* 8.

» Dico, *moralem*; quia etsi ad distinctionem » numericam physice sufficiat quævis interruptio, in ordine tamen ad confessionem, non » multiplicantur, nisi moraliter multi sint, » quia, sicut in confessione actus moralis, ita

» etiam multiplicatio, et distinctio moralis attendi debet.

» Porro actus moraliter interrumpuntur, ita » ut nec virtualiter, nec interpretative manere » censeantur. 1. Per contrariam voluntatem, et » propositum. 2. Per cessationem ab actu voluntariam, et liberam. 3. Per cessationem involuntariam, et naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia. Per somnum quidem, quia cum in illo cesset usus » rationis, non continuatur actio libera, et moralis: per distractionem vero, quia per illam » prior cogitatio fit involuntaria, ideoque si ad » eam redeatur, fit voluntaria, et moraliter » multiplicatur. Ita *Vasq. etc.* Quæ sententia, » etsi in peccatis externis tenenda sit, in internis tamen non habet locum secundum *Fill. tr.* » 21. *c.* 8. *n.* 317. Ratio est, quia etsi per hanc » interruptionem physice actus multiplicetur, » non tamen moraliter: quia hoc ipso, quod » animus involuntarie distrahitur, remanet interpretative prior voluntas, cum non sit retractata, aut aliter interrupta. V. etiam *Bald.* » *d.* 21. *n.* 3.

Unde resolves.

1. Unum numero peccatum committit, qui » uno actu odii, vel detractionis fertur in decem » homines, qui uno ictu duos occidit, qui uno » actu vult omittere Officium Horarum per mensem, jejunium per quadragesimam. Quia, etsi » hæc objecta physice sint plura, sunt tamen » unum moraliter, et formaliter, quatenus in » uno actu hic, et nunc conjunguntur. Ita *Navar. Fill. Bon. d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. *contra Azor.* » *Vasq.* etc. qui satis probabiliter dicunt esse

» peccata distincta. Verum sive decem peccata di-
» cas, odisse v. gr. decem homines, sive unum,
» parum refert, cum unum hoc illis decem æ-
» quivaleat; proindeque objecti gravitas in con-
» fessione exprimenda sit, quippe quæ actum in
» suo esse individuali constituit, ut notat *Fill.*
» *Bon. Suar. de Pœn. d.* 22. *s.* 3.

» 2. Actus voluntatis internus sæpius interru-
» ptus, et repetitus, licet physice sit multiplex,
» moraliter tamen est unum numero peccatum,
» in ordine ad confessionem, si consummetur
» in opere aliquo externo, per eum intento,
» et causato, aut etiam in pluribus actibus ex-
» ternis sibi invicem subordinatis ad eumdem
» finem. Hinc verbi gratia, qui furatur biblio-
» thecam per totam noctem, etsi sæpius volun-
» tatem furandi renovet, unum furtum, et qui
» ad occidendum alium pergens, sæpe volunta-
» tem renovat, unum homicidium committit.
» Ratio est, quia est una actio externa, ab in-
» ternis intenta, et causata, in qua internæ
» omnes complentur, et moraliter uniuntur. V.
» *Baldell. d.* 31. *n.* 4.

» 3. Actiones externæ, licet numero distin-
» ctæ, ad eumdem tamen finem, et actum prin-
» cipalem relatæ, modo non habeant distinctam
» ab illo malitiam, non distinguuntur ab ipso
» fine, et actu principali, moraliter loquendo,
» et in ordine ad confessionem. Hinc oscula,
» tactus, verba impudica, etc. copulam carna-
» lem præcedentia, immo etiam comitantia, et
» subsequentia, tamquam complementa, et ap-
» pendices operis, unum numero peccatum sunt,
» ut docent *Nav. cap.* 6. *n.* 17. *Azor. l.* 4. *q.*
» 6. *Fill. etc.* Ratio est, quia sunt vel initia,
» vel partes, vel complementa, et appendices

» operis, ejusdem actus humani, et objecti,
» in quo omnia prædicta moraliter uniuntur.

» Dixi, *complementa*: quia si similes actus » non sint initia, vel partes copulæ subsecutu- » ræ, aut ex actu præterito ex natura rei non » consequantur, distinguuntur numero, ut v. g. » si quis de fornicatione glorietur: proindeque » illi in confessione explicandi sunt separatim, » non autem priores, ut docet *Suar. t. 4. de* » *Pœn. d.* 22. *s.* 5.

36. Ad intelligentiam hujus tam difficilis materiæ de numerica distinctione peccatorum, circa quam valde DD. laborant, et valde dissentiunt, ut clarius intelligantur omnia, quæ a *Busemb.* dicta sunt, prænotandum constare ex Trid. non solum in Confessione species peccatorum esse explicandas, sed etiam numerum, cum *Sess.* 14. *Can.* 7. sic doceat: *Si quis dixerit in Sacramento Pœnitentiæ necessarium non esse Jure Divino confiteri omnia, et singula peccata mortalia, anathema sit.* Hinc videndum, ex quibus radicibus desumatur distinctio numerica peccatorum? Respondetur desumi ex duabus radicibus, nempe I. ex *Multiplicitate actuum moraliter interruptorum*, et in hoc omnes conveniunt. II. ex *Diversitate objectorum totalium*, quamvis de hac radice alii dubitent, ut infra videbimus *n.* 45. Et I. loquendo de prima radice, dubium magnum est, quandonam actus voluntatis moraliter interrumpantur? Et hic ad clariorem intelligentiam distinguendi sunt actus *interni* interrupti ab actibus *externis*.

37. Et I. Quoad actus *internos*, distinguere insuper oportet peccata *Cordis* a peccatis *Oris*, et *Operis*. Si sunt enim peccata *Cordis*, quæ interne omnino perficiuntur, ut sunt odia, hæreses, delectationes morosæ, desideria turpia, etc. ista,

statim ac multiplicantur, interrumpuntur; ut tot sint peccata, quot sunt actus volunt illis consentientis. Ratio, quia quoad tales a non pendet unus ab alio, et ideo nequeunt raliter continuari. Ita communiter *Suarez*, *V* *Az. Pal. Bon.* etc. cum *Salm. Tr.* 20. *c.* 12 32. *Ronc. Tr.* 2. *de Pecc. c.* 2. *q.* 2. *C* *t.* 10. *pag.* 526. *n.* 13. *Contin. Tourn. t.* 2 274. *n.* 3. contra *Lugonem D.* 16. *Sect.* *ex n.* 566. *Canum*, *Homob.* etc. apud *Ta* *Meth. Conf. c.* 1. §. 6. *n.* 32. qui dicunt actus non interrumpi per somnum, distraction etc. sed tantum per contrariam voluntatem: huic opinioni videtur adhærere *Busemb.* *Fill. hic vers. Porro*, *in fine*, et vocat pr bilem *Tamb. l. c.* (licet *Tamb.* dicat sem explicandum esse tempus, quo voluntas p duraverit). Sed hanc opinionem, ut falsam jiciunt *Conc.*, ac *Vasqu. Suar. Dian.* etc. *Salm. l. c. n.* 34. Quare opinio *Lugonis* *Cani* saltem tamquam dubie probabilis, non tenenda. Et ideo pœnitens quidem debet ex care, si potest, quot vicibus in voluntate sensit; si vero non potest, quia pravus ani fuit diuturnus, tunc sufficit fateri tempus in cum tali animo perseveraverit, ut dicunt *R* *et Viva de Sacr. Pœnit. q.* 5. *art.* 7. *n* cum *Vasq.* Merito autem notant I. *Conink* *Lugo* apud *Tamb. n.* 53. (licet *Tamb.* assentiat) cum *Viva n.* 5. *et Antoine*, explicari debet, si interruptiones fuerint biliter raræ, vel frequentes. Notant II. *T* *l. c. n.* 48. cum *Lugo*, *et Viva d. n.* 5, q si plures hujusmodi actus ex eodem impetu cupiscentiæ procedant, unum peccatum m constituunt, etsi aliquod breve intervallum actus intercedat.

38. Hoc currit quoad actus internos circa peccata *Cordis*. Quoad actus autem *internos* circa peccata *Oris*, et *Operis*, quæ externe consummantur, uti sunt blasphemiæ, furta etc. hi actus moraliter interrumpuntur. I. Per retractationem voluntatis. II. Per liberam cessationem, nimirum, si quis voluntarie, et libere cesset a proposito pravo; tunc enim, si iterum reddat ad malam voluntatem, novus actus erit moraliter diversus a primo, cum a primo non procedat, et ideo erit novum peccatum. Ita *Bus. Ronc.*, et *Croix l.* 5. *n.* 170.

39. Utrum autem malum propositum interrumpatur per communes interruptiones, ut per somnum, distractionem, comestionem, etc. ? Negat *Lugo d. D.* 16. *num.* 567. et adhæret *Tamb.* §. 6. *n.* 35. *et* 36. etiamsi magna mora intercedat; sed hæc opinio est contra communem, et merito rejicitur, ut ait *Croix l.* 5. *n.* 378. E converso probabilis est sententia omnino opposita cum *Henno*, *Vasq. Nugn. Dian.* etc. apud *Vivam*, qui dicunt actus internos interrumpi per quamlibet distractionem, etiam involuntariam. Sed probabilius videtur dicendum cum *Salm. d. c.* 12. *num.* 38. *Viva de Sacr. Pœn. Q.* 5. *Art.* 6. *n.* 6. *in fin. Ronc. q.* 2. Quod si intercedat tempus breve, actus non discontinuantur: secus, si intercedat tempus diuturnum. Quale autem æstimandum sit tempus diuturnum, *Viva*, dicit annum, *Salm.* mensem, *Ronc.* duos dies, *Conc.* autem unum; sed ego puto impetum unius actus difficulter posse protrahi (ordinarie loquendo) plus quam ad duos, vel tres dies ad summum. Hinc qui perseverat in mala voluntate ultra duos, vel tres dies, explicare debet tempus, ut sic intelligatur

moraliter numerus actuum internorum circa peccata externa.

40. Notandum tamen, quod actus voluntatis, si ex prima voluntate procedant, et moraliter permaneant in aliquo effectu, qui conducat ad consummandum peccatum externum, per qualecumque tempus duret prava voluntas, unum solum peccatum constituunt. Hinc infertur I. quod, si quis proponat occidere hominem, et idcirco arma præparet, viam arripiat, et inimicum occidat, unum peccatum committit, licet per multos dies illum quæsierit, et pluries voluntatem repetierit. Ita communiter *S. Bonav. Vasq. Caj. Nav. Bon.* etc. cum *Salm. c.* 12. *n.* 86. *et S. Th. in* 2. *Dist.* 42. *q.* 1. *art.* 1. Ratio (ut docet *S. Thom.*), quia omnes hi actus *non habent rationem peccati, nisi secundum quod per unam voluntatem in perversum finem ordinantur.* Infertur II. quod, si quis statuit non restituere rem alienam, et in eadem voluntate semper (adhuc per annum) maneat, unum peccatum committit: Quia in illa retentione numquam retractata virtualiter permanet prima voluntas, ut probabiliter dicunt *Ronc. de peccat. pag.* 16. *q.* 2. *R. I. Lugo de Pœnit. D.* 16. *n.* 549. *cum Nav. Gabr. et Tanner. Salm. tr.* 13. *c.* 1. *n.* 64. *et tr.* 20. *c.* 12. *n.* 37. *cum P. Nav. et Trull.* item *Dian. p.* 2. *tract.* 16. *R.* 27. *cum Malder. Arag. et Sayro* (contra *Suar. Vasq. Bonac. Tapia, etc. apud Salm. d. n.* 264. qui tenet interrumpi voluntatem per somnum, distractionem, etc. quorum sententia etiam probabilis est). Immo *Lugo* dicit voluntatem non interrumpi, etiamsi retractatio, sed brevissima, interfuerit voluntatis (Vide dicta *lib.* 3. *n.* 683. *p.* 405. *t.* 3.). Merito tamen censet *Dian. l. c. in fine* cum AA. ab ipso

citatis, quod si fur redditur impotens ad restituendum, et deinde factus potens, data opportunitate, non restituit, novum peccatum committit. Ratio, quia eo casu per illud tempus impotentiæ voluntas non restituendi non perseverat in effectu.

41. II. Quoad actus autem *externos* peccatorum, tunc isti moraliter interrumpuntur, quando non subordinantur ad aliquem actum principalem completum, puta cum quis habet plures tactus, sine intentione copulæ; vel si pluries percutiat, sine intentione occidendi; vel si pluries furetur partes ex cumulo sine intentione totum cumulum auferendi; quia tunc quilibet actus habet suam completam malitiam. Ita communiter omnes cum *Holzm. t.* 1. *p.* 145. *n.* 681. E converso actus externi duobus modis uniuntur, ita ut unum constituant peccatum. *Primo*, si ex eodem impetu procedant, puta cum quis ex eodem impetu pluries percutiat, plures inhoneste tangat, eumdem Sanctum, vel plures dies Sanctos blasphemet, pluries aliquem in eadem materia convicietur, vel detrahat, ut recte dicunt *Salm. tr.* 20. *c.* 12. *num.* 41. *cum Nav. Tap. Less. et Cov.* item *Conc. t.* 20. *p.* 529. *n.* 21. *Viva de Pœn. q.* 5. *art.* 6. *n.* 6. *cum Pal. Dic. Bon. apud Croix lib.* 5. *n.* 179. Utrum autem unum peccatum committat, qui una vice plures Sanctos blasphemat: aut pluries eodem impetu aliquem contumeliis afficit in diversis materiis; autem Confessarius, qui in mortali successive plures absolvit? Vide infra *ex n.* 47. *q.* 1. 2. *et* 6.

Secundo modo actus externi moraliter uniuntur, si ad ejusdem peccati consummationem diriguntur, sicuti diximus supra de actibus internis erga idem peccatum externum repetitis, qui

ex prima voluntate procedant. Hinc, si quis ad homicidium patrandum emit arma, viam carpit, quærit hostem, et occidit; unum peccatum committit. Ita etiam, si quis ad copulam consummandam præmittit tactus, oscula, et sermones, sufficit si confiteatur tantum copulam obtentam. Utrum autem explicandi sint tactus, qui statim copulam sequuntur? Adsunt tres sententiæ. *Prima* absolute affirmat cum *Suar. et aliis. Secunda* cum *Dicast. et Croix l.* 5. *num.* 168. negat, si hujusmodi actus intendantur velut complementum prioris voluptatis; secus vero, si in eis tamquam in nova voluptate sistantur. Hæc est quidem probabilis, sed non minus probabilis est *tertia* sententia *Busembai* cum *Lug. de Pœn. D.* 16. *n.* 553. *Pal. Nav. As. Viva l. c. n.* 6. *et Salm. c.* 12. *n.* 45. qui cum communi dicunt omnes hos actus, sicut et complacentiam de copula habita, non esse novum peccatum, si statim post copulam habeantur, et minime ad novam copulam intendantur: quia verosimiliter adhibeantur tamquam complementum copulæ obtentæ.

42. Notandum tamen I. quod etiam explicanda sunt, tamquam distincta peccata, omnia media posita ad peccatum consummandum, si postea peccatum non consummetur, ut ait *Viva cum communi ibidem num.* 6. Et hoc, non solum si prædicta media per se sint mala, ut sunt tactus, et sermones inhonesti; sed etiam si sint indifferentia, ut carpere viam, ascendere domum ad mulierem cognoscendam; parare arma ad homicidium etc. ita valde probabiliter dicit *Viva ibidem num.* 6. Ratio quia tunc peccatum non manet tantum internum, sed externatur in illis actionibus, quæ omnes malæ deveniunt, cum a malitia pravi finis omnes informentur.

43 Notandum II. quod, si quis habens oscula, tactus, etc. noluisset ab initio copulam, sed postea ob libidinem auctam copulam perfecerit, non sufficit, si tantum copulam confiteatur; tunc enim omnes actus tamquam distincta peccata debent explicari, quia, cum in illis sistitur, quivis actus habet in se malitiam suam consummatam. Ita communiter *Tourn. p.* 272. *Less. Dic.* cum *Croix l.* 5. *n.* 169. *et Salm. c.* 12. *num.* 45. cum *Nav. Lugo*, etc. Et idem dicendum de eo, qui animum habuit tantum hostem vulnerandi, et inde ira accensus occidit, is duo peccata committit, ut *Salm. ib. cum iisdem.*

44. Advertendum etiam cum *La-Croix L.* 5. *n.* 170., et *P. Mazzotta t.* 1. *de conscient. cap.* 2. *qu.* 4. *L. Ex fine*, quod, si quis ex intentione furandi centum aureos, centenis vicibus moraliter interruptis ea surripiat, tunc centum peccata committit; quia singuli actus habent in se consummatam malitiam: Tria etiam sacrilegia committit, qui in die Nativitatis tres Missas celebrat in mortali, quia sunt actus de se completi. *Dixi tria sacrilegia:* hoc tamen currit in sententia eorum (ut tenent *Spor. de Pœnit. cap.* 2. *n.* 435. et quidam Neotericus) qui dicunt celebrare in mortale esse unum sacrilegium, quia actiones celebrantis, licet sint plures, tamen integrant unum ministerium Sacrificii. Sed verius dicendum saltem hæc esse novem sacrilegia, cum celebrans in mortali in unaquaque Missa verius tria sacrilegia committat; et quamvis unum offerat Sacrificium, attamen ad illud offerendum plures actiones per se complete sacrilegas operatur, nimirum indigne consecrando, ministrando sibi indigno, et indigne sumendo; secus dicendum, si post sum-

ptionem sumat Particulas superfluas, quia hæc ultima sumptio pertinet ad unum Sacrificium. *Ita Croix l. c.* cum *Viva num.* 7. Dixi *saltem*, nam juxta nostram sententiam quatuor Sacrilegia committit celebrans in mortali. Vide *l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.*

45. Loquendo autem de secunda radice distinctionis numericæ, scilicet an peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, celebris est quæstio inter Doctores. *Prima* sententia negat, et hanc tenent cum *Busemb. hic n.* 37. *Suar. t.* 4. *in* 3. *p. D.* 22. *sect.* 5. *num.* 34. *Lugo de Pœn. D.* 16. *num.* 135. *Laym. l.* 1. *tr.* 3. *c.* 3. *num.* 2. *Viva de Pœn. q.* 5. *art.* 6. *n.* 9. *Anacl. p.* 81. *n.* 57. *cum Navar. March. etc. ac Tamb. Meth. Conf. l.* 2. *c.* 1. §. 9. *a n.* 58. item *Bon. Fill. Gob. etc. apud Croix l.* 5. *num.* 150. probabilemque putant *Vasq. Rodr. etc. apud Lugo loc. cit.* Diversis autem rationibus præfati AA. hanc sententiam tuentur; nam *Suar. Laym. Vill. etc.* probant, quia in eodem actu, entitative uno, non possunt esse plures malitiæ numero diversæ, cum in eodem subjecto nequeant esse plura accidentia numero distincta. Alia ratione utuntur *Lugo*, *et Tamb.* dicentes, quod licet in eodem actu possint esse plures malitiæ, tamen ex præcepto Tridentini tenemur quidem explicare numerum peccatorum, non autem numerum malitiarum. *Secunda* vero sententia communior, quam sequimur, et tenent *Continuat. Tournely tom.* 2. *pag.* 273. *v. Dico* 2. *Conc. tom.* 10. *pag.* 531. *num.* 29. *Croix lib.* 5. *n.* 150. *Holzmann. tom.* 1. *pag.* 142. *n.* 668. *ac Salm. tract.* 20. *cap.* 12. *num.* 61. *cum Azor. Hurt. Vasq. Diana*, *Dicast.*, et aliis innumeris, docet diversitatem objectorum totalium bene constituere diversa numero

peccata. Ratio 1. quia, sicut actus respiciens plura objecta, specie diversa, includit plura specie diversa peccata in Confessione explicanda; ita actus respiciens plura objecta, numero diversa, includit plura diversa numero peccata. Ratio 2., quæ fortius probat, est, quia idem actus non solum potest includere plures malitias specie diversas, sed etiam numero. Id patet exemplo; si enim conjugatus copulam habet cum conjugata, nemo negat (ut ipse *Lugo num.* 241. fatetur) duplicem committere injustitiam, unam quia violat jus suæ uxoris, alteram quia cooperatur, ut illa violet jus sui mariti. Ergo cum eodem unico actu bene possunt esse plura peccata, numero diversa, contra eamdem virtutem. Objicit *Lugo*, quod tunc alio modo tendendi conjugatus ille injustitiam lædit, quando violat jus suæ uxoris; alio quando cooperatur, ut altera violet jus viri sui, et ideo duo peccata injustitiæ committit. Sed hæc responsio non subsistit, nam eadem virtus justitiæ eodem modo, non diverso, quo obligat eum ad servandam fidem suæ uxori, obligat etiam ut non cooperetur, ne illa frangat fidem suo viro debitam.

Nec obstat ratio *Suarii*, nempe quod in eodem subjecto nequeunt esse plura accidentia numero distincta. Nam respondetur hoc valere in physicis, non autem in moralibus; in his enim licet actus physice sit unus, moraliter tamen bene potest esse multiplex, quando juxta prudentum judicium unicus ille actus æquivalet pluribus, habita ratione ad objecta totaliter diversa, prout patet exemplo copulæ conjugati cum conjugata, ut docet *D. Th.* 2. 2. *D.* 42. *q.* 1. *art.* 1. Nec etiam obstat ratio *Lugonis*, nimirum quod in Confessione tenemur tantum explicare numerum peccatorum, non autem diversas

malitias peccati : nam respondetur , posito quod malitiæ in illo actu sint plures , plura etiam esse peccata , cum peccata diversa non sint nisi diversæ malitiæ.

46. Hinc infertur diversa numero peccata committere I. eum, qui uno ictu plures homines occidit, vel pluribus detrahit, ut dicunt *Tournely tom.* 2. *p.* 271. *Coll.* 1. *Concina tom.* 10. *p.* 530. *n.* 22. *Bon. de Sac. D.* 5. *q.* 5. *p.* 2. §. 3. *diff.* 3. *num.* 10. *et Salm. c.* 12. *n.* 42. *et* 43. *cum Vasq. Azor. Henr. etc.* (contra *Anacl. p.* 81. *n.* 57. *Tamb. l. c. n.* 61. *et* 62. *cum Lugo etc.*). Et idem dicendum , si quis intendit occidere sive infamare totam familiam , ut tenent *Salm. num.* 49. *Tourn. l. c. Concina num.* 28. *et Holzm. p.* 143. *n.* 671. contra *Roncaglia pag.* 16. *q.* 2. *R.* 2. *et Anacl. l. c.* Nec obstat dicere, quod familia pro unica persona reputatur , ex *l.* 1. *ff. Si familia etc.* Nam , licet fictione juris familia una persona dicatur , attamen occisio aut detractio illa , cum uniuscujusque jus lædat, quod personæ illius familiæ distincte habent ad vitam aut famam , idcirco diversa peccata constituit. Secus vero esset dicendum , ut bene censent *Salm. num.* 51. si quis læderet bona , quæ possidet aliqua Civitas, Monasterium, aut Capitulum in communi ; tunc enim non competit jus individuis in particulari, sed tantum toti Communitati, unde unum jus læditur. II. Qui unico actu optat ad plures feminas accedere , contra *Tamb. num.* 62. *cum Lugo* , vel pluries ad eamdem feminam , contra *Less. apud Tamb. num.* 5. tanto magis qui eadem nocte pluries eamdem feminam cognoscit , ut *Salm. num.* 65. cum aliis communiter, contra *Zanardum;* quælibet enim fornicatio habet suum terminum completum. III.

Qui a pluribus furatur, ut *Salm. n.* 44. *cum Azor. et Molin.* contra *Lugo*, et *Tap.* IV. Qui pluribus unica vice scandalum præbet, ut recte ait *Tournely tom.* 3. *pag.* 331. *in princ.* contra *Tamb. n.* 64. *cum Lugo.* V. Qui unico actu vult per plures dies Horas Canonicas, vel jejunium omittere, ut *Croix l.* 5. *n.* 164. *Holz. n.* 673. *et Salm. n.* 44. (contra *Busem. Lugo etc.*) Vide dicta *l.* 5. *n.* 149. VI. Qui uno actu malum tribus personis desiderat, ut *Croix n.* 158. cum *Dicast.*

47. Quæritur autem 1. quot peccata committit, qui unico actu blasphemat duodecim Apostolos? *Tournely tom.* 2. *pag.* 271. *Coll.* 3. *et Concina t.* 10. *pag.* 529. *n.* 21. censent committere duodecim peccata, quia uniuscujusque Apostoli honorem lædit, et quidem probabiliter; sed non est improbabile id quod sentiunt *Anacl. p.* 82. *n.* 58. *et Salm. c.* 12. *num.* 40. *cum aliis*, nempe quod iste unum committat peccatum, quia cum omnes blasphemiæ in Sanctos malitiam desumant ex una relatione ad Deum, moraliter loquendo unica injuria per talem blasphemiæ in Sanctos malitiam desumant ex una relatione ad Deum, moraliter loquendo unica injuria per talem blasphemiam mediate Deo infertur.

48. Quæritur 2. an committat diversa peccata, qui detrahit alicui in pluribus materiis, vel eam diversis contumeliis afficit? Negant *Salm. c.* 12. *n.* 4. *Lugo de Pœn. D.* 16. *num.* 265. *cum Caj. Sa*, *Azor. Reg. et Molin.* item *Bon. Dic. Diana*, *etc. apud Croix l.* 5. *num.* 161. dicentes unum committere peccatum, quia licet tales detractiones, aut contumeliæ materialiter specie distinguantur, mortaliter tamen unam famam, aut honorem lædunt. Sed probabilius

censent plura peccata committere *Tournely tom.* 2. *p.* 283. *Holz. n.* 674. *Conc. t.* 10. *p.* 529. *n.* 21. *et Croix l. c. cum Sylvio*, *Nav. etc.* Ratio, quia læduntur diversa jura ad famam vel honorem, quæ alteri competunt; per hoc enim quod aliquis esset diffamatus in uno crimine, non ideo est diffamatus in alio. Nec obstat quod is, qui aufert plures diversas res alicui, unicum committit furtum, nam tunc unicum læditur jus quod ille habebat ad bona sua; sed quando aliquis diffamatur in pluribus materiis, plura ejus jura læduntur, juxta plures respectus quos fama habet ad diversas virtutes, unde plura committuntur peccata. Bene tamen hic advertendum cum *Salm. tr.* 13. *c.* 4. *n.* 13. *et Concina l. c. in fin.* quod mulierculæ, et plebeji, qui simul rixantes eodem impetu diversis contumeliis se onerant, unum peccatum committunt. Ratio, quia juxta communem æstimationem hi non lædunt famam, et honorem, eo quod ex una parte convicia inter hujusmodi personas non apprehenduntur ut gravia, et ex alia audientes nullam ipsis fidem præstant, putantes illa potius proficisci ex impetu iræ, quam ex animo, et rei veritate; et ideo tales rixantes ut plurimum excusantur a mortali, nisi forte de aliquo particulari facto adversarium improperent.

49. Quæritur 3. an qui detrahit alicui coram pluribus, plura peccata committat? Affirmant *Croix lib.* 5. *num.* 162. *et Holz. tom.* 1. *pag.* 143. *n.* 675. quia (ut dicunt) tot jura is lædit, quot sunt personæ apud quas alter infamatur. Sed unum tantum peccatum committere censet *Lugo de Pœn. D.* 16. *n.* 112. *Tamb. Meth. Conf. lib.* 2. *c.* 9. §. 1. *n.* 2. *Azor. t.* 3. *l.* 13. *cap.* 5. *dub.* 1. *et Mol. de Just. t.*

5. *tract.* 4. *Dist.* 19. *num.* 3. Ratio, quia detrahere coram pluribus est tantum circumstantia aggravans, cum jus ad famam sit unicum apud omnes, non autem multiplex; unde cum satis probabilis sit sententia, juxta dicenda *de Pœn.* *l.* 6. *n.* 467. quod sit obligatio explicandi in Confessione circumstantias aggravantes, probabile etiam est in casu proposito non esse obligationem explicandi numerum personarum coram quibus facta est detractio, sed sufficere quod dicatur; *Detraxi coram pluribus.*

50. Quæritur 4. quot peccata committat qui plures articulos fidei negat? Plura censet *Borgia apud Croix lib.* 5. *num.* 156. quia (ut ait) unusquisque articulus est distinctum fidei objectum. Sed verius negant *ib. Diana*, *et Oviedo.* Ratio, quia objectum fidei nequit dici multiplex, cum revera unicum tantum sit, nempe veracitas Dei revelantis; idcirco, qui unum fidei articulum negat, non minus est infidelis, quam qui omnes negat; et ita contra, qui plures negat articulos, non magis est infidelis, quam qui negat unum.

Quæritur 5. quot peccata committat qui diversa mala optat inimico, puta infamiam, mortem, paupertatem, etc. *Prima* sententia, quam tenent *Lugo de Pœnit. D.* 16. *num.* 260. *cum Valent. Turr. Bon. de I. Præc. D.* 3. *q.* 5. *p. ult.* §. 1. *num.* 10. *Dian.* 1. *p. tract.* 7. *R.* 30 *et* 3. *p. tr.* 4. *R.* 67. item *Caj. et Trull. apud Busem.* Vide *l.* 2. *num.* 30. *v. in Confessione*, dicit committere unum specie peccatum, (et etiam numero, si mala optentur in eodem impetu); quia peccata odii non sumunt speciem diversam a diverso malo optato, quando omnia appetuntur sub ratione mali, ut contraria virtuti dilectionis; nulli dubium vero,

explicandas esse species malorum, si desiderium sit efficax. *Secunda* sententia, quam tenent *Busemb. loc. cit. cum Suar. et Palao*, *ac Salm. de Restit. c.* 4. *n.* 29. *cum Bann. Salm. Prado*, *Villal. Soto*, *Fill. et Dic.* dicit, committere plura peccata, prout sunt species malorum optatorum, si specifice exprimantur, quia desiderium sumit speciem a diverso objecto desiderato, ut inquit *S. Th.* 2. 2. *qu.* 76. *a.* 4. *ad* 2. dicens: *Si ille qui maledicit velit malum occisionis alterius*, *desiderium non differt ab homicidio*. Secus si optetur malum in communi, prout si dicat: *Maledictus sis; malum tibi eveniat. Tertia* tamen sententia satis probabilis, quam tenet *Croix l.* 5. *n.* 259. distinguit, et dicit committere unum specie peccatum, casu quo mala illa apprehendantur sub uno genere mali, nempe ut media ruinæ inimico optatæ; secus, si voluntas feratur ad optanda ei illa diversa mala specifice considerata, ut dicunt *ibid. Syl.*, *Mol. Bon. etc.*

Quæritur 6. an plura sacrilegia committat Confessarius, qui in mortali successive plures absolvit? Negant *Salm. c.* 12. *num.* 46. *Viva de Pœn. quæst.* 5. *art.* 6. *num.* 6. *Lugo eod. tit. D.* 16. *num.* 558. *cum Rodr.* item *Sporer*, *Gob. Diana etc. apud Croix lib.* 5. *num.* 171. dicentes unum peccatum committere, quia formaliter unam irreverentiam Deo irrogat; sicut qui plura sacra vasa furatur, unum sacrilegium committit. Sed verius *Concina tom.* 10. *pag.* 531. *num.* 27. *Tournely pag.* 271. *Coll.* 4. et *Croix loc. cit. cum Bonac. Dic. Escob.* et aliis docent tot sacrilegia committere, quot absolutiones impertit, quia singulæ absolutiones sunt singula Sacramenta.

Idem dicit de Sacerdote pluribus Eucharistiam successive ministrante *Croix num.* 172. *cum Bon. Vasq. Pal. etc.* quia singulæ communiones sunt singula convivia completa respectu communicantium. Sed probabilius *Viva*, *ac Fill. Busem. Diana*, *et alii apud eumdem Croix loc. cit.* (qui etiam id probabile putat) dicunt in hoc unum peccatum committi, cum una sit administratio, et ideo unum convivium. Vide *lib.* 6. *num.* 35. *v. Hinc.* Utrum autem ministrare Eucharistiam in mortali sit mortale? Vide dicenda *dicto num.* 35. *sub initio.*

CAPUT II.

De peccatis in specie, mortali, et veniali.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum mortale, et veniale?

51. *Quid mortale, et quid veniale?*
52. *Quotuplici modo peccatum potest esse mortale? Notabile advertendum pro iis, qui de facili damnant de mortali.*

51. » RESpond. 1. Mortale est, quod ob » sui gravitatem, gratiam, et amicitiam cum » Deo solvit, pœnamque æternam meretur. Di» citur mortale, quia spiritualis vitæ princi» pium, gratiam scilicet habitualem, tollit, et » mortem Animæ affert.

» Veniale est, quod ob suam levitatem gra» tiam, et amicitiam non tollit, etsi fervorem » caritatis minuat, et temporalem pœnam me» reatur. Dicitur veniale, quia salvo vitæ spi» ritualis principio, scilicet gratia, languorem » Animæ facile curabilem infert, veniamque fa» cile consequitur.

52. » Resp. 2. Mortale peccatum duplex est, aliud » est mortale ex genere suo; aliud ex acci» dente. Mortale ex genere suo est, quod per » se lædit caritatem Dei, vel proximi quoad » personam, res, aut jura, vel nos ipsos cor» rumpit graviter. Ita *Azor. l. 4. c. 9. Sanch.* » *l. 1. mor. c. 3.*

Undè resolves.

» 1. Peccata, contra bonum proprium commissa ut plurimum sunt venialia ex genere suo: ut v. g. inutilis, et vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas cultus, et vestitus, nugæ, otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, usu conjugii, timore, tristitia, appetitu pecuniæ, laudis, etc.

» 2. Peccata contra virtutes theologicas sunt mortalia ex genere suo; quia nocent bono alicui interno Dei, v. gr. veracitati, misericordiæ, caritati. Item fere omnia, quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejusque honori externo, vel interno; quæ vero contra reliqua præcepta fiunt, nocent personæ, aut juri proximi.

» 3. Peccata illa septem, quæ dicuntur capitalia, non omnia sunt mortalia ex genere suo: quia non omnia graviter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

» Resp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens fit per accidens mortalis, de quo infra.

Bene hic advertendum id quo ait *Roncaglia tract.* 2. *de peccat. pag.* 15. *Reg.* 1. *in praxi*, nempe quod « (ubi clarum non est aliquod esse peccatum mortale, non præceps sit Confessarius in judicando aliquem transgressorem gravem esse, et talis peccati reum suum pœnitentem pronuntiare) ». Etenim valde periculosum est confessariis damnare aliquid de culpa gravi, ubi certitudo non elucet, ut docuit *S. Thomas Quod-*

lib. 9. *art.* 15. dicens : *Omnis quæstio , in qua de peccato mortali quæritur , nisi expresse veritas habeatur , periculose determinatur.* Et rationem de hac doctrina paulo post adducit, nempe quia *error quo creditur esse mortale quod non est mortale , ex conscientia ligat ad peccatum mortale.* Quapropter ait *S. Antonius* (*p.* 1. *tit.* 2. *c.* 11. §. 28.) *: Nisi habeatur auctoritas expressa S. Scripturæ , aut Canonis , seu determinationis Ecclesiæ , vel evidens ratio , nonnisi periculosissime* (peccatum mortale) *determinatur .... Nam si determinetur quod ibi sit mortale , et non sit mortale , peccabit contra faciens, quia omne quod est contra conscientiam ædificat ad gehennam.* Hinc animadvertatur in quale discrimen se immittant illi , qui rigidam doctrinam sectantes facile damnant homines de peccato mortali in iis , in quibus gravis malitia evidenti ratione non apparet , eos sic exponendo periculo damnationis æternæ : et idem dicendum de iis , qui de facili notam laxitatis inurunt sententiis , quæ aperte improbabiles non videntur. Vide dicta *lib.* 2. *n.* 73.

DUBIUM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale fiat per accidens veniale?

53. *Quæ requirantur ad peccatum?*
54. *Ex quibus causis mortale potest fieri veniale? Et I. ex imperfecta advertentia.*
55. *II. Ex imperfecto consensu.*
56. *III. Ex parvitate materiæ.*
57. *Vide Resolutiones.*
58. *Quid si quis vovisset dare ter mille aureos, et tres non solvere?*

53. » RESP. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum si unum desit, fit veniale, quod alias ex se est mortale. Ex parte intellectus, plena advertentia, et deliberatio, 2. Ex parte voluntatis perfectus consensus. 3. Gravitas materiæ, saltem ut plurimum. » Ratio primæ, et secundæ partis est, quia, » spectata fragilitate humana, non videtur decere divinam bonitatem, æternis suppliciis » punire hominem, absque plena consideratione, » et consensu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi est momenti, ibi moraliter modica » offensio esse reputatur ut plurimum.

54. » Resp. 2. peccatum ex genere suo mortale, tribus ex causis fieri potest veniale, ut » patet ex dictis. Prima est, si ex parte intellectus non sit perfecta advertentia malitiæ seu » deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt 1. Si tenuiter, et quasi semidormiens apprehendisti esse malum. 2. Si post, » ubi melius consideras, judicas te non fuisse

» facturum, si ita apprehendisses. 3. Si vehementissima passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ita ut fere nesciveris, quid ageres. * (*Vide dicta supra n. 4.*) *.

55. » Secunda causa est ex parte voluntatis, si non sit perfectus consensus. *Ut docet S. Thom.* 1. 2. *qu.* 88. *art.* 6. * (*Vide dicta super consensu n.* 5.) *. Signa autem imperfecti consensus sunt. Si ita dispositus fueris, ut, licet facile potueris exequi peccatum, non tamen sis executus. 2. Si quis dubitet num consenserit, præsertim, si sit vir timoratus. 3. Si quis soleat esse ita affectus, ut malit mori, quam expresse mortaliter peccare: quia talis non facile consentit. 4. Si quis valde timide, et suspense processisse se meminit. 5. Si semisomnis fuit non plene sui compos, etc. judicetque se id non fuisse facturum si plene vigilasset. V. *Sanch.* 1. *mor. cap.* 10. *Baldell. lib.* 10. *d.* 8.

56. » Tertia causa ex parte materiæ, si hæc sit parvi momenti. Quando autem talis sit, discernendum est morali judicio prudentis, cui sequentes regulæ servient. 2. Ut de materia judicetur, non tantum ipsa secundum se absolute est consideranda, sed etiam respective ad finem intentum, ad quem si parum facit, levis est: gravis autem, si multum, ut docet *Vasq.* 1. 2. *d.* 158. * (*Regula sit: Non datur parvitas materiæ, ubi ob parvitatem non excusatur ratio offensionis, ut accidit in infidelitate, odio Dei, simonia, perjurio, re venerea, et blasphemia*) *.

» 2. Attendendæ sunt circumstantiæ, quia sæpe fit, utres ex se levis, attentis circumstantiis boni communis, vitandi scandali, etc. fiat

» gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ sit
» gravis, ea spectanda est tum absolute, et se-
» cundum se, tum etiam in ordine ad totum.
» 4. In transgressionibus repetitis, si plures ma-
» teriæ parvæ, vel secundum se, vel secundum
» effectus a se productos, moraliter conjungan-
» tur, fit materia gravis, quia tunc omnes mo-
» raliter reputantur pro una. Contra vero non
» censetur materia gravis si parvæ materiæ, nec
» secundum se, nec secundum effectus reliquos,
» inter se uniantur.

Unde resolves.

57. » 1. Peccas mortaliter, ita ut fiat ma-
» teria gravis, si sæpe modicum furaris, et non
» restituis, juxta dicta *lib.* 3. *tr.* 5. *cap.* 1. *d.*
» 3. *cas.* 1. item, si interruptim psalmos ali-
» quot ex eodem Officio omittas; si eodem die
» jejunii sæpius parum comedas, eodem festo
» sæpius parum labores.

» 2. Non peccas graviter, si diversis festis
» modicum labores; si quotidie in Quadragesi-
» ma parum comedas; quod verum est, etiamsi
» simul haberes propositum ita faciendi: quia,
» cum ista moraliter inter se non uniantur, sin-
» gula sunt parva. V. *Sanch. l. c.*

» 3. Non peccat mortaliter, qui diversis die-
» bus violat votum, quotidie, aut singulis die-
» bus modicum quid orandi, vel parvam eleo-
» mosynam dandi, si sit onus affixum diei:
» quia, cum quotidie cujusque diei obligatio
» extinguatur, materiæ illæ non continuantur.
» Quod verum est, etsi proponat semper omit-
» tere, quia illud propositum non fertur in rem
» gravem. Immo, contra *Sanch.* id quidam ve-
» rum putant, etsi quis 100. vota diversæ spe-

» ciei, in materiis valde levibus, uno die im-
» plenda haberet: quia materiæ illæ, cum sint
» independentes a se, non uniuntur. Si tamen
» similia vota non sint onus affixum diei, sed
» tantum dies præfigatur ut terminus, ultra
» quem executio non differatur, erit peccatum
» mortale, postquam ad materiam notabilem per-
» ventum fuerit.

58. » 4. Probabile est, eum, qui ter, vel
» quater 100. aureos in causas pias vovisset,
» non peccaturum mortaliter, si tres non sol-
» veret, quia, etsi talis pars, absolute in se
» spectata, sit notabilis, comparatione tamen
» totius, morali judicio non valde videtur æsti-
» manda. Vide *Laym. lib.* 1. *t.* 3. *cap.* 5.

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actu indifferens, transeat per accidens in mortale?

59. *Quomodo peccatum veniale fit mortale, I. ob finem adjunctum.*
60. *II. Ob ultimum finem constitutum.*
61. *III. Ob contemtum.*
62. *IV. Ob scandalum.*
63. *V. Ob periculum incidendi in mortale.*
64. *An sit in statu peccati mortalis, qui proponat committere omnia venialia?*

59. » Quinque modis id fieri communiter,
» docet *Sanch.* etc. 1. Ratione finis adjuncti.
» 2. Ratione finis ultimi. 3. Ratione contemtus,
» 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi. De
» singulis dicam breviter.

» Resp. 1. peccatum veniale transit in mor-
» tale ratione finis adjuncti ; ut si quis leviter
» mentiatur , ad copulam carnalem extorquen-
» dam : quia , cum finis mortalis ametur , mor-
» tale est. Non tamen necessarium est in con-
» fessione exprimere illud mendacium , sed so-
» lum desiderium fornicationis ; quia , seclusa
» malitia mortalis finis , manet veniale.

60. » Resp. 2. Transit item in mortale , ra-
» tione nimis affectus in rem aliquam : ut si
» verbi gr. ultimum finem in ea constituas. Ad
» quod non sufficit valde intense , et vehementer
» ferri in objectum , sed requiritur , ut appre-
» tiative illud æstimes saltem virtualiter , ut pa-
» ratus sis ejus causa transgredi præceptum obli-
» gans sub mortali , ut si quis ita inordinate
» afficiatur ad fabulas , lusum , personam , ut
» malit festo omittere sacrum , etc. quam illis
» privari. * (*Qui omittit Sacrum causa lusus* ,
» *sufficit*, *ut confiteatur omisisse Sacrum. Vide*
» *dicta n.* 10. *Si quis autem lusus paratus sit*
» *committere quodcumque peccatum mortale* , *es-*
» *set peccatum temeritatis* , *et quidem gravissi-*
» *mum* , *sed sine specie. Salm. Tract.* 20. *c.*
» 12. *cum Pal. Azor. Bonac. Reg.*) *. Notat
» autem *Bonac.* hunc affectum non tantum ha-
» bitualem , sed actualem esse debere , ut pec-
» catum contrahatur , quia non imputatur ad
» culpam id , ad quod committendum habitu
» tantum es paratus.

61. » Resp. 3. Peccatum veniale fit mortale,
» ratione contemtus absoluti , et formalis.

» Dico autem *contemptum absolutum* , *et for-*
» *malem* , quando nimirum ideo formaliter , et
» absolute præceptum violatur , quia ipsi , aut
» superiori subjici renuis , quod est peccatum
» superbiæ consummatæ : vel quando ideo non

» vis obedire præcepto, quia præceptum est,
» et est peccatum inobedientiæ formalis, quo-
» rum utrumque graviter pugnat cum caritate
» debita superiori. * (*Aliud igitur est conte-*
» *mnere legem*, *seu Legislatorem*, *etiam huma-*
» *num*, *non qua talem personam*, *sed qua Le-*
» *gislatorem*, *quod est mortale; aliud contemnere*
» *rem præceptam*, *quod est veniale*, *si materia*
» *sit levis*. *Salm*. *c*. 12. *n*. 18. *Vide dicta l*.
» 4. *num* 161. *v*. *Quarta*. *p*. 247. h. t.) *.

Ex quibus resolves.

» 1. Non est mortale, si velis quidem obe-
» dire, et subjici absolute, nolis tamen hic,
» et nunc in re modica; aut si auctoritatem le-
» gis, vel præcipientis admittas, executionem
» tamen hic, et nunc contemnas. Ratio est,
» quia non est contemtus absolutus, et simpli-
» citer, sed tantum secundum quid.

» Si 2. præcise ex indignatione, malitia, pra-
» va consuetudine, aliave causa præceptum vio-
» letur, et non ex contemtu potestatis superio-
» ris, non est mortale, quia non est contemtus
» formalis, sed tantum interpretativus.

» 3. Est mortale, facere vel omittere ali-
» quid, ex contemptu justæ legis humanæ.
» Item ex contemptu Dei præcipientis, vel
» etiam consulentis (quod propterea tacitam bla-
» sphemiam continet, quasi Deus inutilia præ-
» ciperet, aut consuleret); et denique facere
» aliquid ex contemptu Prælati, ut sic, et ut
» a Deo auctoritatem habentis, non tamen ut
» talis hominis, indocti, imprudentis, imperfe-
» cti, quia hoc posterius non est contemnere
» absolute et simpliciter, sed tantum secundum
» quid. Vid. *Sanch*. 1. *mor*. *c*. 5. *Bon de pec-*
» *cat*. *dub*. 2. *q*. 3. *p*. 5.

62. » Resp. 4. Peccatum, vel opus indiffe-
» rens habens mali speciem, transit per acci-
» dens in mortale, si ruina per illud proxi-
» mo causanda sit mortalis. Ratio est, quia tali
» operi superadditur aliquid graviter repugnans
» caritati. Vide dicta de scandalo, et *Fill. t.*
» 21. *c.* 6. *q.* 10. *n.* 212.

63. » Resp. 5. Veniale, vel opus indifferens
» transit in mortale, ratione periculi incidendi
» in mortale, quando quis sine sufficienti cau-
» tela, aut necessitate aliquid facit, per quod
» veniat in mortale, ac proximum periculum
» peccandi mortaliter, quia talis salutem Ani-
» mæ contemnit, cum tam probabili ejus peri-
» culo temere se exponat. Unde in confessione
» explicanda est species peccati, cujus periculo
» se objecit, quia eodem genere peccati pecca-
» vit. Proximum autem periculum censetur,
» quod frequenter homines similis conditionis in
» peccatum mortale inducit.

Quæritur hic, an peccet mortaliter, qui se exponit periculo tantum probabili mortaliter peccandi? *Prima* sententia negat cum *Sporer de Pœnit. cap.* 2. *num.* 324. *et Gob. Hozes*, *Lumbier*, *Murc. etc. apud Croix l.* 5. *n.* 357. Quia (ut dicunt), cum sit eo casu etiam probabile quod non adsit periculum peccandi, non operatur temere qui tali occasioni se committit; ubi enim periculum non est certum, non potest ibi adesse certa obligatio illud effugiendi. Sed omnino tenendum oppositum cum *Busemb. ut supra*, quem sequitur *Croix loc. cit. cum Carden. Eliz. et aliis.* Ratio convincens, quia, si est illicitum uti opinione probabili sine justa causa cum periculo damni alieni spiritualis vel temporalis, ut certum est apud omnes cum *Bus. l.* 1. *num.* 20. *in fine v. Dixi*; quanto magis

id non licebit, ubi periculum imminet propriæ Animæ? Nec obstat dicere, quod ubi periculum est probabile, ibi etiam probabile est non esse periculum: nam respondetur, quod eo casu, licet peccatum sit incertum, an sit vel ne committendum, certum tamen est periculum peccandi. Diximus, *sine justa causa:* nam ubi justa causa adest, non est obligatio tale periculum vitandi, nisi certo moraliter prævideatur lapsus in peccatum. Vide *dicta l.* 2. *num.* 26. *v. Pariter.* Et sic excusantur Chirurgi, si periculo se exponunt in medendis feminis, cum aliquoties in præteritum ob talem occasionem jam lapsi fuerint; si Parochi, qui in excipiendis Confessionibus eamdem miseriam fuerint experti; sic etiam excusantur alii qui proprium officium, puta curialis, militis, cauponis, aut mercatoris, non possunt deserere sine gravi detrimento. Ita *Salm. de VII. Pr. c.* 2. *num.* 47. *cum Nav. Hurt. Ant. a Sp. Sancto, etc.* item *Elbel de Pœnit. num.* 102. *Ronc. eod. tit. c.* 4. *q.* 3. *Sporer. eod. tit. num.* 326. et alii passim. Ratio, quia periculum de se proximum tunc fit remotum tam ratione circumstantiæ necessitatis, quam ratione simul mediorum præcaventium, quæ persona proponit (ut tenetur) adhibere, nempe diligenter avertendo animum a delectatione turpi, vel ab alia passione: et insuper se muniendo piis cogitationibus, orationibus, ac Sacramentorum frequentia. Quæ utique media, licet non sufficiant ad excusandum, ubi non adest justa causa, eo quod Deus non adjuvat temere se periculo exponentes; bene tamen opem suam præstat ei, qui ex justa causa occasionem non deserit, dum is eo casu non ex affectu ad peccatum, sed ex quadam necessitate in illa occasione permanet. Secus vero dicendum de

simplicibus Confessariis, qui pluries lapsi fuerint in audiendis Confessionibus, quia hi tenentur a tali exercitio abstinere, si possint sine gravi detrimento famæ, vel facultatum, juxta dicta *l.* 3. *num.* 438. *et num.* 483. *v. Quid.* Quid vero si aliquis in iis occasionibus semper, vel fere semper lapsus fuerit, et spes non effulgeat emendationis? Vide dicta *eod. n.* 438. ubi diximus hunc teneri cum quacumque jactura occasionem deserere, et Animam suam salvam facere. Vide etiam dicenda *l.* 6. *n.* 453.

64. Utrum autem sit in statu peccati mortalis, qui propositum habet committendi omnia venialia? *Vide dicta lib.* 4. *n.* 12. *p.* 3. h. 1.

CAPUT III.

De peccatis capitalibus in specie.

DUBIUM I.

Quid sit Superbia, et quale peccatum.

65. » Resp. 1. Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ; mortalis in genere suo, si sit consummata, et perfecta, idest si quis ita excellere appetat, ut; Deo, superioribus, eorumque legibus subjici nolit. Imperfecta tamen, qua quis subjici non renuens iis, quibus debet, in suo tantum affectu sese magnificat, est tantum veniale, ut docet *Cajet. etc.* V. *Superbia*: quia sine Dei et aliorum despectu, plus justo se efferre, non est gravis inordinatio: esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abjectione.

66. » Resp. 2. Filiæ superbiæ sunt tres. 1. Est præsumptio, quæ est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Est communiter veniale tantum; fit tamen mortale, si damnum Deo, aut proximo afferat: v. gr. si præsumas jurisdictionem ecclesiasticam, potestatem Ordinis sacri; item officium Medici, Advocati, Confessarii, etc. sine debita peritia. *Less. l.* 3. *c.* 2. *d.* 3. *et supra lib.* 4. *t.* 3. *dub.* 9.

» 2. Est ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, et honoris non debiti, vel debito majoris: ut si ambias Beneficium, vel Officium, quo es indignus: vel illicito modo, et medio; v. gr. per simoniam. Est per

» se peccatum veniale : fit autem mortale, vel
» ratione materiæ, ex qua, vel ratione medii,
» per quod honor quæritur, vel ratione da-
» mni, quod proximo infertur. Denique, si mo-
» derate honor appetatur ob honestum finem,
» erit actus magnanimitatis, ut docet *Laym.*

» 3. Est vana gloria, scilicet cupiditas ina-
» nis gloriæ, cujus finis est manifestatio inordi-
» nata propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ.
» Dicitur vana, quando quæritur ex re mala,
» falsa, aut ficta, aut quæ non est digna gloria,
» vel non tanta, ut ex opibus, nugis, etc. aut
» apud eos, qui non bene de re judicant, aut
» sine debito fine. Est peccatum per se veniale,
» mortale sæpe per accidens, ut dictum est de
» ambitione. Immo, ut contra *Angelum* recte do-
» cent *Sylv. Nav. cap.* 17. etc. est tantum ve-
» niale, res etiam sacras principaliter facere ob
» gloriam vanam: v. gr. concionari. Porro per
» vanam gloriam dupliciter peccatur, juxta *S.*
» *Thom.* 1. 2. *qu.* 13. I. *Directe*, idque vel per
» verba; estque jactantia, quæ est venialis per
» se; si sit de rebus bonis, v. gr. jejunio, oratio-
» ne, etc. etsi per accidens sæpe ratione damni,
» si sit falsa, fiat mortalis; uti etiam 1. si quid
» dicat contra gloriam Dei; ut *Ezech.* 28. *Deus*
» *ego sum.* 2. Si prorumpat in contumelia, v.
» gr. *Non sum, sicut ceteri hominum, Adulteri,*
» *etc.* ut *hic.* 3. Ex fine malo. 4. Si cum no-
» tabili damno proximi fiat. 5. Si de re mortali-
» ter mala; quia approbatio operis eamdem cum
» illo speciem habet: (quæ proinde in con-
» fessione debet exprimi, saltem quando cum
» jactantia de peccato conjuncta fuit compla-
» centia ejusdem. Quod addo, quia si absque
» ea fuit, *Navarr. Palaus, et Diana t.* 2. *tr.*
» 4. *R.* 116. docent contra *Sanch.*, *Lopez*,

» *Rodriq.* etc. non necessarie explicari. Vid. » *Card. Lug. d.* 16. *n.* 267.). Vel per facta, » quæ si vera sunt, et aliquid admirationis ha» bent, dicitur inventio novitatum: hæc enim » solet vulgus admirari, ut per peregrinas ve» stes, opiniones: etc. mortale, si notabiliter » corrumpat juventutem, vel mores: si vero » facta falsa sint, est Hypocrisis: v. gr. si quis » boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etsi » non sit: quæ ex se venialis est, nisi sit cum » injuria, vel contemtu Dei, et proximi. II. » *Indirecte*, in quantum quis altero non vult » esse minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per » intellectum, et est Pertinacia, qua quis ni» mis tenaciter adhæret suæ sententiæ: quæ est » mortalis, si oppugnetur veritas magni mo» menti: vel si sit conjuncta cum periculo tertii: » v. gr. si medicus cum periculo ægroti maneat » in sententia. 2. Per voluntatem, et est Dis» cordia, qua peccatur mortaliter, quando est » circa bonum Dei, vel proximi, in quo de» berent esse concordes. 3. Per verba, et est » Contentio, quæ est mortalis, quando animo » contradicendi altercaris circa veritatem per» tinentem ad finem, vel salutem Animæ, aut » corporis. 4. Per facta, dum quis non vult » exequi, quod debet, et est inobedientia. V. » *Bald.*

67. » Resp. 3. His tribus superbiæ filiabus » respondet Pusillanimitas, qua quis nimium » sibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel » officium, quo dignus est. Veniale est ex ge» nere suo; et fit mortale, si detrectes, ad quod » teneris sub mortali. V. *Less. lib.* 3. *c.* 2. » *Laym. lib.* 3. *sect.* 5.

Unde resolves.

» 1. Audiens laudem alterius, vel suam, de
» re mortaliter mala, peccat mortaliter, si ap-
» probet, suscipiat (*a*), admiretur ut laude di-
» gnam. *Sanch. Bald. d.* 29. *n.* 3.

» 2. Vituperans alium ob vindictam non sum-
» tam, aliudve grave malum, vel peccatum
» omissum, v. gr. fornicationem, peccat mor-
» taliter, quia est species jactantiæ, et est cum
» approbatione peccati, et occasio committen-
» di. *ibid.*

» 3. Inducens in civitatem novos habitus, et
» prævidens, quod suo exemplo moralem ne-
» cessitatem imponat aliis, ut sumtus faciant
» supra vires, et postea non possint alere, quos
» debent, vel creditoribus non satisfacere, pec-
» cat graviter. *Baldell. l. c.*

» 4. Exornare se nimirum ex animi levitate,
» vel vanitate, per se tantum est veniale. *Ibid.*

» 5. Simulare sanctitatem cum voluntate non
» habendi, mortale esse dicit *Bald. l. c.*

» 6. Simulare improbitatem est peccatum (quia
» est mendacium, et quidem scandalosum, pot-
» estque esse mortale). Neque id fecerunt San-
» cti, nisi faciendo id, quod ex se est indif-
» ferens, et permittendo ab aliis accipi, ut si-
» gnum improbitatis, cum tamen nec ex natu-
» ra sua, nec eorum intentione esset tale.

(a) Fortasse *suspiciat* scripsit S. Doctor. *Ed.*

DUBIUM II.

Quid sit Avaritia ?

68. *Quid est Avaritia ?*
69. *Quæ sint filiæ Avaritiæ ?*
70. *Quando, et quomodo peccent aperientes, et legentes litteras alienas ?*

68. » RESP. 1. Est inordinatus appetitus » temporalium.

Unde ex hoc, et regula supra tradita de peccato mortali, resolves sequentes Casus.

» 1. Est ipsa ex genere suo venialis.

» 2. Cum vero ea excrescit, ut ejus causa » divinas leges prævaricari non dubites, fit » mortalis.

» 3. Prodigalitas, quæ opponitur avaritiae, » et consistit in defectu conservandi, et exces- » su erogandi, est ex genere suo venialis: le- » vior, quam avaritia, quia minus abit a vir- » tute liberalitatis. Interim mortalis fit, si li- » beris, et uxori pauperiem crees: si impoten- » tem te reddas ad solvenda debita: si pro- » fundas bona Ecclesiastica, piis causis obnoxia. » V. *Less. l.* 2. *cap.* 47. *n.* 8.

69. » Resp. 2. Filiæ Avaritiæ sunt sequentes:

» 1. Obduratio cordis (contra misericor- » diam) egenis, et pauperibus non compatien- » do, eos objurgando, debita dure nimis exi- » gendo, quando creditor non est solvendo, » etc. Hac aliquando peccari potest mortaliter, » quando præceptum eleemosynæ, vel caritatis

» urget, et tamen ex tali duritia non subveni-
» tur. *Nav. c.* 27. *Tol. l.* 8. *c.* 26. V. dicta de
» Caritate proximi.

» 2. Inquietudo cordis, hoc est, vehemens,
» et inordinata applicatio mentis ad acquiren-
» das, vel conservandas divitias, cum inani,
» et vano timore, ne non acquirantur, vel per-
» dantur. Est mortalis, quando retrahit a spi-
» ritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto
» gravi obligamur (v. gr. auditione Missæ),
» vel inducit superfluum timorem, et ex hoc
» diffidentia erga Deum. Venialis est, si sit de
» re bona, sed tempore, vel loco indebito, v.
» gr. de familia, messe, vindemia, quando
» quis est in templo, vel vacandum est Deo.
» *S. Th.* 2. 2. *q.* 55. *a.* 6. *Reg. l.* 23. *c.* 2.
» *q.* 3. *Escob.*

» 3. Violentia mortalis est, quando est inju-
» sta, et circa materiam gravem.

» 4. Fallacia, sive dolus in verbis potest esse
» mortalis ratione finis, vel mediorum.

» 5. Fraus, sive dolus in facto, est mortalis
» ex genere suo, contingitque multipliciter in
» contractibus, tam ratione materiæ (v. gr. si
» ea vitium habeat, vel non sit, qualis exi-
» stimatur), quam ratione pretii. *Nav. cap.* 23.
» *Tol. lib.* 8. *cap.* 47. *Escob.*

» 6. Proditio, quæ est deceptio contra fidem
» datam, aut debitam, in damnum alicujus,
» mortalis est ex genere suo. Contingit fere tri-
» pliciter. 1. Circa personas, quo modo Judas
» Christum, Dalila Sampsonem prodidit. 2. Cir-
» ca res, vel immobiles (ut si miles manife-
» stet hosti modum capiendi arcem), mobiles,
» ut si pecuniam, vestem, et cujuspiam abs-
» conditam prædoni ostendas. 3. Circa secre-
» tum, vel sibi commissum revelando (quod

» est contra fidelitatem, et justitiam, si quidem promissum fuit: quia est pactum onerosum, ut docet *Card. de Lugo l. 14. num. 139.* et quidem mortale, si prævidere possis, inde secuturum notabile aliorum damnum, vel discordiam: alias veniale), vel alienas litteras aperiendo, et legendo. Quod postremum, si fiat ideo, ut scias secreta alterius, est curiositas: et si sit in re gravi, per se est mortale: quod, quia communiter ante aperitionem nescitur, communiter esse mortale, docent *Tol. l. 7. c. 45. Bald. l. 3. d. 11. Nav. c. pen. d. 6. de pœn. Mol. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. c. 4.* (qui addit eum, qui dolose alienas litteras aperit, et legit cum alterius injuria, vel damno, crimen falsitatis committere). Dixi, *per se esse mortale*, quia per accidens potest esse veniale, vel nullum, si legitima auctoritate, justa ex causa fiat.

Unde resolves.

70. » 1. Litteras alienas aperire, et legere, sæpe non est peccatum, si probabiliter scias, et scriptas esse in tuum injustum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam intendas avertere: quia potes tibi consulere. Sic Princeps potest aperire litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli ex locis finitimis hostium veniunt. Item ministri publici, quoties bono publico necessariam esse judicant. *Nav. c. 18. Regin. l. 24. n. 60. Escob. Card. de Lugo d. 14. num. 148.* » * (*Et hoc procedit non solum pro Principe, et Ministris, sed etiam pro privatis: ut Lugo d. num. 148. Ronc. de VII. Præc. c. 4. q. 5.*

» *R.* 2. *cum Sanch. Nav. et Bon. Sed vide dicta l.* 3. *n.* 970. *in fine*) *.

» 2. Communiter etiam peccatum non est, si » consensus expressus habeatur ejus, a quo, » vel ad quem mittuntur (neque lex specialis » vetet, *C. de Lug. l. c.*), vel tacitus saltem: ut si facias sub ratihabitione, confidens » rationabiliter, habitum iri ratum. Ita *Escob.* » *ex Nav. Regin. etc. l. c.*

» 3. Superior religiosus litteras suorum sub» ditorum (dummodo non mittantur ad supe» riorem majorem, vel talem, quem statuta » eximant, nec ab eo veniant) licite aperit, » et legit; sive ex Religionis statuto, aut con» suetudine: sive ex suspicione probabili, quod » mali aliquid contineant. Vide *Peyrin. de Relig. t.* 1. *q.* 2. *c.* 1. *Diana p.* 3. *t.* 6. *R.* 55.

» 4. Nec est peccatum, si necesse sit, vel » expediat ad injuriam alteri imminentem aver» tendam: dummodo non plus legatur, quam » ad eum finem necesse est. *C. de Lugo l. c.*

» 5. Qui aperit, et legit, existimans non » contineri res magni momenti, venialiter tan» tum peccat. *Card. de Lug. l. c.*

Ita communiter DD. cum *Lugo D.* 14. *n.* 148. *Ronc. de VII. Præc. cap.* 4. *qu.* 5. *R.* 2. Dicit autem *Conc. de Rest. quæst.* 2. *num.* 5, *cum Mol Nav. Sa*, *etc.* quod, etiamsi materia lectionis sit levis, legens potest mortaliter peccare, si alter id accipiat ut gravem injuriam. Bene admittimus hoc posse esse peccatum mortale, at non contra justitiam, ut videtur sentire *Bonac.* quia gravitas injuriæ desumenda est ex ipso objecto, sive materia, quæ per se apta sit, juxta communem hominum æstimationem gravem contritionem afferre, ut ait *Croix l.* 3. *p.* 2. *num.* 2. *cum communi*; sed contra ca-

ritatem, ratione gravis tristitiæ, quam ex illa etsi levi injuria alter patitur.

» 6. Si litteras ab alio dilaceratas, et in pu-
» blicum a domino abjectas recolligas, et jun-
» ctis partibus legas, ex sola curiositate, pec-
» catum veniale est: nullum autem (per se)
» si, ut ex illa notitia tibi provideas; quia
» quod pro derelicto habetur, in usum suum
» convertere licet. *Bald. ex S. Anton. et Ros.*
» *Sylv. v. Emptio, q. 17. Laym. l.* 3. *sect.*
» 5. *t.* 3. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 4. *Dian. t.* 2. *tr.* 6.
» *m. R.* 5. * (*Ita etiam Lugo D.* 14. *num.*
» 150. *et Ronc. de VII. Pr. c.* 4. *q.* 5. *R.* 11.
» *etiamsi dominus in minutas partes lacerasset,*
» *quia tunc videtur cessisse juri suo. Sed pro-*
» *babilius contradicit Croix l.* 3. *p.* 2. *num.*
» 1236. *cum Reb. et Petsch. Ratio, quia hoc*
» *ipso quod minutim dilaceravit, satis signifi-*
» *cavit nolle, ut legantur, et ideo noluit ce-*
» *dere juri suo*) *. Recte tamen notat *Laym.*
» *l. c.* talem ex caritate teneri non manifesta-
» re secretum iis contentum, si damnum inde
» cujuspiam provenire possit: immo (addit) re-
» velans ejusmodi secretum (cujus notitiam et-
» iam juste acquisivit) contra justitiam pecca-
» bit, si intelligat, audientes ea notitia usuros
» ad damnum injuste inferendum: Vide *Laym.*
» *loc. cit.*

» Dixi 1. *a domino projectas*: quia si vel ab
» alio projectæ (domino inscio) vel ab ipso-
» met casu perditæ fuerint, non licet legere.

» Dixi 2. *in locum publicum*: quia si in ignem
» vel fornacem v. gr. projectæ sint, ut com-
» burantur, peccas, si extrahas, et legas V.
» *Card. de Lugo d.* 15. *n.* 130.

» Dixi 3. *per se*; quia fieri potest, ut ea
» contineantur, quorum lectio sit perniciosa.

» 7. Qui furtive scripta alterius secreta, ipso
» invito, legit, peccat. Et 1. quidem peccato
» curiositatis; etsi faciat animo discendi, et
» sine suspicione damni. 2. Injustitiæ; quia
» quisque habet jus secreti in suis scriptis, quæ
» aliis non vult esse communia. *Nav. c.* 15.
» *Mol. t.* 5. *d.* 36. *num.* 2. *Reg. l.* 24. *c.* 6.
» *n.* 119. potestque aliquando esse mortale, si
» nimirum fiat cum notabili damno; vel alter
» valde cupiat esse secreta, gravissimeque sit
» laturus. *Bald. d.* 11. Vide etiam *Card. de*
» *Lugo l. c.*

» 8. Quicumque secretum violat absque justa
» causa cum alterius damno; vel qui litteras al-
» terius injuste aperit, quo damnum alteri se-
» quitur, tenetur ad restitutionem. *Bon. d.* 2.
» *de rest. q.* 1. *p.* 1. *Trull. l.* 7. *c.* 10. *d.* 32.

DUBIUM III.

Quid sit Luxuria?

71. » RESp. Est appetitus inordinatus vene-
» reorum, quorum usus cum ex natura sua in-
» stitutus sit ad conservationem generis humani,
» quod est magnum bonum hominum, et ex-
» ternum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum,
» et homines. Est mortalis ex genere suo. V.
» *supra l.* 3. *tr.* 4. *c.* 2. *et l.* 5. *c.* 1. *d.* 2.

» Resp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerum-
» que sequuntur, sunt octo: quatuor ex parte
» intellectus, et quatuor ex parte voluntatis.

» 1. Cæcitas mentis, cum quis adeo est ad-
» dictus turpitudini, ut de cælestibus non co-
» gitet.

» 2. Præcipitatio, qua quis ex eadem causa » sine consilio operatur.

» 3. Inconsideratio, quando in modo delinquit, inconsiderate agens, quæ statum, vel » personam dedecent.

» 4. Inconstantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum a piis propositis mox deficit.

» 5. Amor sui, talis enim homo ob voluptates seipsum finem suarum actionum facit, non » Deum.

» 6. Odium Dei, lascivus enim solet a rebus » Divinis abhorrere, immo ab ipso Deo, tamquam peccatorum vindice.

» 7. Affectus presentis sæculi; amor enim voluptatum carnalium ita Animam afficit, ut » subinde etiam beatitudini æternæ paratus esset » renunciare, si præsentibus frui semper permitteretur.

» 8. Horror futuri sæculi; quando voluptatibus immersus mortem inordinate timeret, » et de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare studet, etc.

» Priores quatuor sunt mortales, quando » finis ultimus in creatura ponitur, vel præceptum aliquod Dei graviter obligans, prætermittitur; Posteriores quatuor, si plenus » sit voluntatis consensus, per se sunt mortales; ex indeliberatione, vel alia actuum » imperfectione, sæpe veniales. V. *Escob. et* » *Bald. ll. cc.*

DUBIUM IV.

Quid sit Invidia?

72. » RESP. Est tristitia de alterius bono, » prout illud est diminutivum propriæ excel» lentiæ, ita ut hæc directe sit contra cari» tatem: hæc enim gaudet de bono proximi, » quod invidia destructum optat, vel non de» structum dolet * De hoc peccato cum dis» putas, animadverte Prop. 13. 14. 15. inter » damnatas ab Innoc. XI.

Unde resolves.

» 1. Est ex genere suo mortalis, gravissi» ma quidem, atque in Spiritum Sanctum, si » sit de ipsa gratia, vel auxilio Dei. 2. Filiæ » similiter ex genere suo mortales sunt, ac » numerantur hæ. 1. Odium, de quo supra. » 2. Detractio, de qua in *Præc. VIII.* 3. Gau» dium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ » est oblocutio mala de proximo, ad tollendam » amicitiam ipsius cum aliis: quam proinde su» surro restituere tenetur, et iterum reconci» liare, non secus ac detractor famam. *Vide* » *in præc. VIII.*

2. An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando scilicet illius defectus naturales, aut similes, ut ipse succedat loco expulsi? Negant *Azor. Trull. Fill. etc. apud Salm. de Rest. c. 4. num.* 22. Sed affirmant *Salm. ib. cum Soto, Bon. Arag. Serra, Prado*; Quia licet sine vi vel fraude procurare sibi bonum gratuitum alicujus, cum ex-

clusione alterius. At probabilior est prima sententia, dum *Less. l.* 2. *c.* 11. *num.* 14. et ipsi *Salm. c.* 4. *num.* 45. *cum P. Navar. Bonac. Sayr. et Diana* communiter docent, quod propalatio defectuum naturalium erit peccatum grave, si inde impediretur alius a consecutione alicujus boni temporalis: Cum igitur hujusmodi propalatio per se sit injusta, fraudulenter expeditur alter ab amicitia acquisita.

» 3. Si tristitia sit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis times nocumentum, » v. gr. inimicus tuus est evectus ad officium, » ut tibi facilius possit nocere, non est invidia, » sed timor, qui per se non est peccatum, nisi » sit inordinatus. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *c.* 10.

» 4. Si tristitia sit ex eo, quod nobis desit » bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, » sed æmulatio, seu zelus, qui si est circa bonum honestum, est laudabilis; si autem circa » temporalia interdum est venialis, ut si bonum » dolenti sit improportionatum, quale esset, si » rusticus doleret, se non esse regem. *Laym.* » *l.* 3. *tr* 3. *cap.* 10. *n.* 2.

» 5. Si tristitia est ex bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed » indignatio; quæ non est peccatum: erit tamen, et quidem mortale, si vel Dei providentiam arguat (estque blasphemia), vel si » ita afficiat ut ducet homines ad malum imitandum. *Cajet. Laym. l. c.*

» 6. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel » non multum inæqualis in excellentia crescat, » ita ut te fiat superior, et ipsum incrementum » excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est » proprie dicta invidia: invidus enim dicitur, » quod non sit videns, quia bona alterius sine

» tristitia videre non potest. *Bald. d.* 29 *lib.*
» 3. sic peccare solent: 1. Ambitiosi, et qui ex
» re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo
» ponant, ut in illa re sint soli, ac singula-
» res, dolent, et tristantur, si alii accedant.
» 2. Pusillanimes, quibus cum omnia videan-
» tur magna, quovis bono alterius putant mi-
» nui suum, sic mulieres v. gr. facile appre-
» hendunt, ac dolent se superari bono alterius,
» v. gr. formositate. 3. Secus respectu juve-
» num, et quicumque aliquid difficulter obti-
» nuerunt, quod alii facile consequuntur. *Bald.*
» *loc. cit.*

» 7. Qui in diversis suis, vel ob aliorum
» prosperitatem, optat se non fuisse natum,
» vel se brutum animal factum fuisse, vel diem
» esse maledictum, quo natus est, vel alterum
» primo vidit, aut conjugem accepit, si tan-
» tum intendat maledicere irrationali creaturæ,
» v. gr. diei (sive sit nativitatis, sive conju-
» gii) qui tot mala culpæ, vel pœnæ protu-
» lit, videtur esse tantum veniale (aliquando
» etiam nullum, ut Jobi), si autem delibe-
» rate intendat optare malum homini, sive
» sibi, sive alteri illo die nati, vel conjuga-
» tis, mortale est. *Escob. et Marchant. man.*
» *cap.* 3.

DUBIUM V.

De Gula.

ARTICULUS I.

Quid sit Gula?

73. » RESP. Ea est inordinatus appetitus cibi, et potus, opponiturque abstinentiæ, et » committitur quinque modis. 1. Si edas ante » tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisite » præparata. *Laym. l. 3. sect. 4. n. 5.*

Unde resolves.

» 1. Gula ex genere suo est peccatum tantum veniale, quia nullus horum modorum » repugnat præcise caritati Dei, vel proximi. » *(*Nota hic prop. 8. damnatam ab Innoc. XI.* » Comedere, et bibere usque ad satietatem ob » solam voluptatem, non est peccatum. *Licet* » *tamen uti delectatione ad cibum percipiendum* » *pro corporis salute, ut Salm. de V. Præc. c.* » *2. n. 4. ex S. August.*) *.

» 2. Hinc probabile est, quod docent *Nav.* » *Tol. etc.* et non repugnat *Laym.* secluso » scandalo, et aliis, veniale tantum esse, usque ad vomitum se cibo, et potu implere: » idque etiam, si quis vomat, ut iterato possit bibere: quod tamen v. *Comedere*, *Sa*, » aliique multi putant mortale. V. *Bald. Escob. tom. 2. E. 2. c. 5.* * (*Comedere vel* » *bibere usque ad vomitum probabile esse tan-*

» *tum veniale ex genere suo, nisi adsit scan-*
» *dalum, vel notabile nocumentum valetudinis,*
» *ut communiter dicunt Holzm. t. 1. p. 154.*
» *n. 732., et Salm. tr. 25. c. 4. num. 8. cum*
» *Caj. Nav. Henriq. et Laym. lib. 3. sect. 4.*
» *n. 2. Qui autem sponte evomunt quod sum-*
» *serunt, ut iterum edant, aut bibant, vix*
» *excusantur a mortali; hoc enim videtur in-*
» *volvere magnam deformitatem; ita probabi-*
» *liter (contra Busemb.) Holzm. l. c. et Wi-*
» *gandt tr. 5. Ex. 3. n. 70. R. 2.) *.*
» 3. Vix dubium est, licere esu, aut potu,
» aliterve creare vomitum, si is salubris esse
» judicetur.
» 4. Mortalis interim censetur crapula ex ac-
» cidente, et nimia inordinatione, in his casi-
» bus. 1. Si quis gulæ causa violet jujunia Ec-
» clesiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus
» fiat ad functiones, ad quas sub mortali tene-
» tur. 3. Si quis valde graviter valetudini no-
» ceat, id advertens; secus, si leviter tantum:
» ut v. gr. si febricitans haustu aquæ morbum
» augeat. 4. Si continuæ fiant comessationes,
» et compotationes, ita ut venter pro Deo ha-
» beatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrie-
» tatem, de qua infra. 6. Si quis ex mera gu-
» la vescatur carnibus, aut sanguine humano;
» tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ:
» tum quia est contra instinctum naturæ abhor-
» rentis. Excusandum autem erit, si fiat causa
» medicinæ, aliave justa causa, v. gr. extre-
» mæ famis in obsidione; in qua tamen sic vi-
» tam conservare non teneberis. *Sanch. 1. mor.*
» *c. 8. Less. Laym. lib. 3. sect. 4. Sa, Bon.*
» *Bald. l. 3. c. 29.* Sic etiam excusant qui-
» dam lictores illos, qui, ut officium suum
» melius administrent, haustu sanguinis huma-

» ni se animare dicuntur, præsertim cum san-» guis secundum multos, animatus non fuerit. » V. *Auct. cit.*

74. » 5. Ex genere quoque suo venialia sunt, » quæ filiæ Gulæ dicuntur: nimirum ex parte » Animæ 1. Hebetudo mentis, seu stupiditas » nata ex crapula, v. gr. ut non possit orare, » etc. quæ fit mortalis, quando quis inordinate » bibendo, vel comedendo voluntarie fit ineptus » ad intelligenda, vel præstanda ea, quæ ad » salutem illi sunt necessaria, vel ad quæ ex » officio, aut alias sub gravi peccato tenetur. » *Bald. d.* 29. *lib.* 3. *n.* 15.

» 2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non » quævis inordinata, quæ omne peccatum se-» quitur, sed quæ movet ad cantiones obsce-» nas, actus turpes, saltus, vel choreas inho-» nestas, etc. fitque mortalis, quando est in-» ductiva alterius ad consensum, vel delecta-» tionem, vel ad eam ordinatur, *ibid.*

» 3. Multiloquium.

» 4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, et » multiloquio differt, quod illa sit in appetitu, » istud in verbis, hæc in verbis, et gestibus; » dicitque semper aliquam inhonestatem, licet » per se, et secluso scandalo, venialem v. gr. » scurrilia dicere, vel canere, ventum emitte-» re, etc. ex levitate ad risum excitandum; » mortale tamen esset, si fieret causa delecta-» tionis venereæ. *Bald. loc. cit. Esc. t.* 2. *E.* » 2. *c.* 4.

» Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, » et seminis effusio. Quæ ultima, si voluntaria » sit, mortale erit. Vide *Laym. l.* 3. *sect.* 4. » *Less. l.* 3. *c.* 3. *Bald. lib.* 3. *c.* 29.

ARTICULUS II.

Quid sit Ebrietas?

75. *In quo consistit peccatum Ebrietatis? Et quando est mortale?*
76. *An sit peccatum se inebriare ex præscripto Medici? vel ex metu mortis?*
77. *An sit semper mortale alium inebriare?*
78. *Quando Ebrietas excusetur a mortali? An sint peccata omnia mala commissa in Ebrietate?*

75. RESP. Malitia ebrietatis plenæ, et » perfectæ in eo consistit, quod quis sine justa, » et gravi causa, tantum ob voluptatem, aut » ingluviem sciens volens privet se usu rationis; » non simpliciter, id quod fit in somno, mo- » do naturali instituto ab auctore naturæ ad vi- » rium, et imaginis Dei conservationem; » sed violenter, et modo innaturali, rationem » perturbando, et Dei imaginem deturpando, » in modum amentis bruti; ac simul insuper » privando se proxima potestate utendi ratione, » ad omnem subitam necessitatem. Ita docent » communiter DD.

Unde resolves.

» 1. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo » ratio plane sopitur, est ex genere suo mor- » tale; quia censetur Deo injurium, ejus ima- » ginem sic deturpare. Est communis DD.

Certum est apud omnes, quod ad hoc ut ebrietas sit peccatum mortale, requiritur, ut sit per-

fecta, nempe quæ omnino privet usu rationis, ut enim docet *D. Thom.* 2. 2. *q.* 150. *ar.* 2. et cum ipso omnes DD. in hoc consistit malitia ebrietatis, quod *homo volens et faciens privat se usu rationis.* Et idem docet *D. Anton. p.* 2. *tit.* 6. *c.* 3. §. 1. Unde non peccat mortaliter qui ex potu vini non amittit totaliter usum rationis, quamvis mens perturbetur, ita tamen ut discernere valeat inter bonum et malum, ut communiter dicunt *Tolet. de pecc. mort. c.* 51. *n.* 3. *Caj. in D. Th. l. c. Salm. tr.* 25. *c.* 2. *n.* 21. *Elbell. t.* 1. *p.* 225. *n.* 663. *Wigandt tr.* 3. Ex 3. *n.* 70. *Holz. t.* 1. *p.* 154. *n.* 730. *in fin. Laym. l.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. *et alii.* Additque *Groix l.* 5. *n.* 317. *cum Ang. Tann. Fag. Gob.* et communi, ebrietatem non esse mortalem, si per modicum tempus privet ratione. Dicit autem *Croix* longum tempus videri unam horam. An autem qui vinum bibit usque ad vomitum, quin se inebriet peccet mortaliter (Vide dicta *n.* 73. *v.* 2. *Hinc.* 76. » 2. Non est peccatum inebriare se expræ» scripto medicorum, si aliter sanitas recuperari » non possit. *Sylv. Cajet. Laym.*

Quæritur hic I. An liceat se inebriare ex consilio Medicorum, quando inebriatio æstimatur absolute necessaria ad morbum expellendum. Valde DD. laborant in hac quæstione, licet videatur casus vix unquam accidere posse. *Prima* sententia affirmat, quam tenent cum *Bus. Less. l.* 4. *c.* 3. *n.* 13. *Tol. de pecc. mort. c.* 61. *n.* 4. *Laym. l.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. *Pal. tr.* 30. *D.* 3. *p.* 5. *n.* 2. *Ronc. pag.* 23. *q.* 3. *R.* 5. *Sporer t.* 1. *pag.* 95. *n.* 69. *Tamb. de Præc. Eccl. c.* 1. *n.* 31. *et Salm. tr.* 25. *c.* 2. *n.* 35. *cum Sylvio, Cajet. Sylvest. Escob. etc.* Ratio, quia cibus et potus tunc sunt peccata, quando sunt immoderati; e converso *D. Th.* 2. 2. *q.* 150.

art. 2. *ad* 3. docet quod *cibus et potus est moderatus secundum quod competit corporis valetudini; et ideo quandoque contingit . . . . ut ille, qui est superfluus sano , sit moderatus infirmo.* Ergo potus vini , etiam inebrians , non est dicendus superfluus respectu infirmi , cui est necessarius ad valetudinem. Et huic sententiæ videtur favere idem *S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 5. ubi ait: *Quod enim aliquis absque necessitate reddat se impotentem ad utendum ratione , per quam homo in Deum ordinatur, et multa peccata occurrentia evitat ex sola vini voluptate , hoc expresse virtuti contrariatur.* Nota Tò *absque necessitate* , ergo , si adsit necessitas , virtuti non contrariatur. *Secunda* vero sententia negat , et hanc tenent *Contin. Tourn. tom.* 2. *pag.* 369. *n. fine Petrocorens. tom.* 2. *pag.* 181. *quæst.* 3. *Holzm. tom.* 1. *pag.* 155. *n.* 736. *Felix Potestà de Vitiis c. n.* 3782. *etc.* Ratio; quia voluntaria privatio rationis per ebrietatem est intrinsece mala ; unde , sicut fornicatio numquam permitti potest , ita neque hæc. Verumtamen prima sententia satis probabilis , immo probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos pravos humores ; tunc enim privatio rationis per accidens et indirecte evenit , et ideo licite permitti potest ; licitum est matri sumere pharmacum directe tendens ad servandam suam vitam, quamvis indirecte eveniat expulsio fœtus , diximus *lib.* 3. *n.* 394. *tom.* 3. *v. Quæritur igitur.* Secus vero dicendum si potatio daretur directe ad ebrietatem sive ad privationem rationis causandam, hoc enim esset semper intrinsece malum. Hinc , ut bene advertit *Croix l.* 5. *n.* 331. *cum Tann. Dicast. et Gob.* numquam licitum est se inebriare ad sensus sopiendos , ne cruciatus sentiantur.

» 3. Nec item est peccatum, si quis cogatur » ad bibendum intento ense. V. *Less. l.* 4. *c.* 2. » *d.* 4. *n.* 37. *Azor. Reg. et Bald.*

Quæritur II. An liceat alicui se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minitatur, nisi inebrietur? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent cum *Bus. Lessius*, *l.* 4. *c.* 3., *num.* 37. *Bon. de Præc. Eccl. D. ult. qu.* 1. *p.* 1. *n.* 3. *Pal. tract.* 30. *D.* 3. *p.* 5. *n.* 2. et probabilem putat *Laym. l.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. Ratio, tum quia homo, licet non habeat dominium usus rationis, illum tamen habet in ordine ad bonum totius, ac proinde potest de tali usu disponere; prout est necessarium ad totius conservationem, tum quia privatio hic non est intenta, sed solum permissa, unde non tenetur quis eam impedire cum jactura suæ vitæ. *Secunda* vero sententia probabilior negat hoc licitum esse, eamque tenent *Holz. t.* 1. *p.* 155. *num.* 736. *Wigandt tr.* 5. *Ex.* 3. *n.* 71. *Azor. p.* 1. *l.* 7. *c.* 3. *q.* 5. *in fin. Tournely t.* 2. *pag.* 269. *et Salm. tr.* 25. *c.* 2. *n.* 45. *cum Caj.* Ratio, quia (ut diximus) privare se directe usu rationis est intrinsece malum; neque tunc adest causa excusans, sicut in casu præcedentis quæstionis, ibi enim vinum est medium per se ordinatum ad expellendum morbum; non autem hic. Præterea, in illo casu periculum vitæ est ab intrinseco, nempe a morbo vexante, et ideo licet eum expellere per vini potationem: hic autem periculum est ab extrinseco, unde illicitum est ab illo se liberare per ebrietatem; Sicut licet matri per pharmacum expellere fœtum inanimatum, ad suam vitam servandam, sed non licet expellere, ut mortem effugiat a propinquis, juxta dicta *l.* 3. *n.* 394. *t.* 3. Nostra sententia firmatur auctoritate *D. Aug. Serm.*

232. *de Temp.* ubi ait: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem Anima moreretur.* Nec valet dicere cum *Lessio n.* 38. hunc textum intelligendum esse, quando quis cogitur ad bibendum in contemptum virtutis, nam ibi S. Doctor nullum facit verbum de contemptu, sed tantum loquitur de ebriosis, qui *solent* (ut ait) *ita se excusare, ut dicant: Persona potens me coëgit, ut amplius bibam, et in convivio Regis non potui aliud facere.* Instabis: potest quis licite velle sibi abscindi manum, ne occidatur; ergo poterit quis pariter licite velle se inebriari, ut mortem vitet. Sed respondetur cum *Holzmann*, disparem esse rationem, nam pars per se ordinatur ad conservationem totius corporis, usus tamen rationis non ordinatur ad corporis vitam, sed ad integritatem Animæ servandam.

Et hic rursus repeto id quod sub initio protestatus sum, nempe quod cum aliquam opinionem unice probabiliorem appello, non ideo contrariam dicere probabilem intelligo. Sicut pariter, cum dico de aliqua opinione, *non audeo damnare*, sive *improbabilem dicere*, non ideo admitto ut probabilem; sed de ejus probabilitate dubito. Item, cum aliquam sententiam veriorem voco, intelligo oppositam non solida probabilitate mihi pollere, licet omnino non reprobem.

» 4. Mortale est alium inebriare, vel provo-
» care ad æquales haustus, cum intentione ine-
» briandi, aut advertentia secuturæ ebrietatis
» in se, aliove. *Less. l. c.*

77. » 5. Si justa causa est, ut verbi gratia,
» si grande malum non possit aliter impediri,
» nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad
» ebrietatem, quæ saltem ipsi non sit volunta-

» ria, ut scilicet præter intentionem, ideoque
» inculpabiliter inebrietur, v. gr. vinum fortis-
» simum, aut medicatum propinando, cujus
» vi ignorata decipiatur. Unde sic posses ine-
» briare eos, qui alioqui essent prodituri ur-
» bem, vel te abducturi. *Less. l. c. et Sanch.*
» *lib. 2. de matrim. d. 11.* An vero hoc casu
» liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam?
» Dubium est. *Less. lib. 4. cap. 3. d. 4. n.*
» *32.* affirmat; quia, inquit, licet suadere, et
» inducere ad minus malum, ut impediatur ma-
» jus. *Laym. lib. 3. sect. 4. n. 6.* rectius ne-
» gat, quia nullo casu licet inducere ad pec-
» catum.

Quæritur igitur, an licitum sit aliquem ad ebrietatem inducere, ut ille impediatur a graviori malo, puta sacrilegio, vel homicidio committendo? Adsunt tres sententiæ. *Prima* affirmat, hancque tenet *Less. l. 4. c. 3. num. 33.* et probabilem censent *Med. Gob. Diana, et alii apud Croix l. 2. n. 224.* Ratio, quia licitum est paratum committere majus malum inducere ad minus patrandum; *Secunda* sententia, quam tenet *Laym. l. 3. Sect. 3. n. 6. Bon. tom. 2. D. ult. de Præc. Eccl. qu. 1. p. 1. num. 3. Pal. t. 7. tr. 30. D. 3. p. 5. et Salm. tr. 25. c. 2. n. 51.* dicit licitum esse alterum inducere ad ebrietatem materialem, idest quando alter se inebriet sine peccato, puta apponendo illi vinum fortissimum, aut medicatum; quia tunc ex una parte ille non peccat, et ex altera damnum ebrietatis permittitur ad vitandum gravius damnum aliorum. Non autem licitum esse dicunt eum inducere ad ebrietatem formalem, nempe cum suo peccato, cum hæc sit intrinsece mala, ac ideo numquam permittenda. Nec obstat (ut ajunt) ratio *Lessii*, nam hoc valere

respondent, quando minus illud malum est inclusum in malo majori, prout si volenti occidere inimicum inducas ad tantum percutiendum; non vero quando malum est disparatum. *Tertia* demum sententia, quam tuentur *Tourn. to.* 2. *pag.* 369. *in fin. et Holzmann t.* 1. *p.* 155. *n.* 735. *cum Arsdech.* dicit non licere inducere ullum ad ebrietatem neque formalem, neque materialem, ob quodcumque malum effugiendum, quia (et in hoc recte loquuntur) malum, etsi materiale, contra legem naturalem est vere malum, unde numquam licet ei cooperari. His tamen non obstantibus, prima sententia satis probabilis videtur mihi, et aliis viris doctis a me consultis, sive ebrietas sit materialis, sive formalis, ob rationem jam allatam, quia licitum est inducere alterum ad minus malum, ut impediatur a majori, juxta ea quæ diximus *lib.* 2. *n.* 57. *tom.* 2. Nec obstat id quod dicunt *Salm. loc. cit.* contra *Lessium*, nam licet malum ebrietatis non videatur inclusum in illo malo majori sacrilegii, vel occisionis, cum sint mala per se disparata; tamen revera virtualiter jam includitur in illo malo majori spirituali, cum omne malum spirituale includat, immo excedat quodcumque malum temporale, adeo ut quisque teneatur potius pati quodcumque malum temporale, ad vitandum quodvis etiam minimum malum spirituale. Neque etiam officit dicere, quod non licet suadere minus malum inferendum tertio, quia tunc suadens esset directa causa damni tertii, quod illi non eveniret, nisi ipse suasisset: Hoc enim currit, quando malum est inferendum tertio innocenti, qui non tenetur damnum illud sufferre, ad evitandum malum spirituale alterius; non vero in casu nostro, ubi ille qui inducitur ad ebrietatem, tenetur utique

tolerare (ut diximus) quodcumque malum temporale ad majus malum spirituale effugiendum.

78. » 6. Si quis non prævidit periculum ebrie-
» tatis, et sic vino captus est, aut in auram
» exiens vento turbatus est, nec hoc prævidit,
» vacat culpa. Unde multi excusantur, qui pru-
» denter sæpe judicant, adhuc se haustulum fa-
» cere posse sine noxa; desinent tamen pruden-
» ter id judicare, si contrariam de se experien-
» tiam habeant.

Ita communiter DD. cum *D. Thoma* 2. 2. *q.* 150. *art.* 2. ubi ait : *Tripliciter contingit (ebrietas), uno modo sic quod nesciat potum esse immoderatum, et inebriare potentem, et sic ebrietas potest esse sine peccato; Alio modo sic quod aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen æstimet potum esse inebriare potentem, et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali; Tertio modo potest esse, quod aliquis bene advertat potum esse immoderatum, et inebriantem... et sic ebrietas est peccatum mortale, quia secundum hoc homo valens et sciens privat se usu rationis.* Addit autem ad 1. *Quod si assiduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter solam iterationem actus, sed quia non potest esse quod homo assidue inebrietur, quin sciens et volens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini, et suam habilitatem ad ebrietatem.*

Sedulo autem hic notandum, quod si quis sumit tantam vini potionem, quæ est apta, jam advertit, ad inebriandum, nullo modo excusatur a mortali, quamvis, antequam sensibus destituatur, somno se committat, quo vini effectum effugiat: quia potio illa jam de se est intrinsece mala, cum de se apta jam sit ad privandum hominem usu rationis, et per accidens

se habeat, quod ipse vel per somnum, vel per inebriationem sensibus privetur.

» 7. Si quis post potum discernere adhuc pos-
» sit inter bonum, et malum, licet nonnihil
» phantasia turbata sit; aut sequatur vomitus,
» lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant
» duplicia, vel domus gyrari videatur, non-
» dum plena est ebrietas: ideoque tantum pec-
» catum veniale, quamvis ex gravioribus, si
» deliberate sit commissum. V. *Laym. l. c.*

» 8. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ
» dat *Less. d.* 4. *n.* 30. *et Reg.* 1. Si quis non
» meminerit dictorum, factorum, quomodo,
» vel quando domum deductus. 2. Si commi-
» sit ea, quæ numquam alias sana mente solet:
» v. g. si præter morem turpia sit locutus,
» turbarit domum, uxorem verberavit, etc.

» 9. Mala in ebrietate commissa, si prævisa
» non sunt, aut si adhibita cautio, culpa va-
» cant.

Quid si mala sint prævisa? *Salm. tr.* 20. *cap.* 10. *n.* 27. et fusius *de V. Præc. c.* 2. *n.* 31. *cum Soto* distinguunt, et dicunt, quod si mala sint operis, ut sunt occisiones, fornicationes, etc. imputantur ad culpam; Secus vero si sint mala oris, ut contumeliæ, blasphemiæ, et perjuria; quia, ut ajunt, verba illa prolata ab ebrio non sunt verba formalia actu significativa, quatenus non dicta ab homine rationis compote, sed sunt simplices soni, seu verba materialia, tamquam prolata a psittaco, vel pica. Hanc sententiam non audeo improbabilem dicere sed magis adhæreo sententiæ oppositæ cum *Sanch. dec. l.* 1. *c.* 16. *n.* 44. qui *cum Caj. et Tolet.* docet blasphemias præcisa esse vera peccata formalia in causa, cum ipse libere eam posuerit: verba enim contumeliosa in homines in ebrietate prolata recte dicit nullam dehonorationem homini-

bus irrogare; secus autem, si proferantur in Deum, juxta *dicta l. 3. n. 123. circa finem*, ubi diximus blasphemias, etiam sine affectu, sive materialiter prolatas, non excusari a peccato, cum sola prolatio ipsarum voluntaria vergat in diminutionem Divini honoris. Et in nostro casu licet prolatio non sit voluntaria in actu, videtur tamen esse voluntaria in causa.

DUBIUM VI.

Quid sit Ira.

79. *Quando ira sit peccatum?*
80. *De peccatis quæ oriuntur ab ira.*
81. *An Contumelia aliquando culpa vacet?*
82. *Quotuplex est Contumelia?*
83. *Quæ requirantur, ut maledictio, sive imprecatio contra homines sit mortale?*

79. » RESp. Est inordinatus appetitus vin» dictæ. Quæ inordinatio, secundum *D. Th.* du» pliciter fieri potest 1. Ex parte modi irascen» di, ut v. g. si nimium interius exardescas, » vel exterius per signa nimis patefacias. 2. Et » parte objecti, ut si vindictam appetas plane » injustam ob causam, vel si justo majorem, » v. gr. optando inimico mortem, quam non » est meritus, vel exequendam propria auctori» tate, vel denique, licet vindicta justa sit, » non tamen eam appetas ut justam, sed ut » satiativam animi tui malevoli.

Unde resolves.

» 1. Si ordinate appetatur vindicta, non est » peccatum iræ: ut cum superiores irascuntur

» culpis subditorum, eosque puniunt, seu vin-
» dicant.

» 2. Ira inordinata, primo modo ante dicto, » est ex genere suo peccatum veniale, potest » tamen fieri mortale ex accidente, ut si adda- » tur blasphemia, maledictio, scandalum.

80. » 3. Ira inordinata, secundo modo est ex » genere suo mortale; quia est directe contra » caritatem. *Bald. lib. 3. dist.* 21.

» 4. De filiabus iræ, quæ partim sunt ex » corde, ut Indignatio, et Tumor mentis; par- » tim ex ore, ut Clamor, Blasphemia, Con- » tumelia, Maledictio: partim ex opere, ut Ri- » xa, Pugnæ, Seditiones, Vulnera: diversimo- » de loquendum est, secundum regulam supra » datam. Nam 1. Indignatio, quæ est inor- » dinatus affectus ex eo, quod quis reputet se » indigne a tali tractari, communiter est venia- » le, immo si ex justo rationis judicio procedat » nullum est. Potest tamen esse mortale, si cre- » sceret usque ad deliberatum odium et con- » temtum personæ gravem. 2. Tumor mentis, » quo quis morose excogitat diversas vias vindi- » ctæ iisque cogitationibus animum tumefacit, » quale peccatum sit judicandum est ex quali- » tate vindictæ, quæ excogitatur. *V. Tol. lib.* » 8. *cap.* 58. 3. Clamor, cum iratus extollit » vocem, multa inordinate, et confuse effun- » dens; est veniale communiter, nisi aliud ad- » datur. 4. Blasphemia est mortale, de qua su- » pra *l.* 3. *t.* 2. *c.* 1. *n.* 5. 5. Contumelia, qua » quis proximo malum aliquod objicit cum in- » tentione illum inhonorandi, est ex genere suo » mortale.

81. » Dixi, *animo inhonorandi:* quia animo » corrigendi, humiliandi, aliave ratione, pot- » est Superior verbum aliquod alias contume-

» liosum objicere; quomodo Christus vocavit Apo» stolos stultos; et Apostolus Galatas insensatos.
» In quo tamen peccari potest, si modus debitæ » correctionis excedatur, vel subditus gravius de» honoretur, quam per delictum meruit. V. *Bald.* » *d.* 34. *n.* 10. Item, ut docet *Caj.* potest contu» melia esse venialis tantum, si sit parva tantum » vel si sit tantum materialis, sine intentione » dehonorandi: modo non sequatur læsio nota» bilis honoris proximi. Et sic excusantur, » saltem a mortali, multi parentes, dum filios » vocant asinos, etc. item mulieres, pueri, » et infimæ sortis homines conviciis se oneran» tes: quia cum fides iis non habeatur, non » læditur graviter honor. V. *Bon. l.* 3. *q.* 2. » *p.* 5. Denique, si joci causa, per conveni» entem recreationem leves defectus objiciantur, » urbanitas est, secundum *S. Th.* 2. 2. *q.* 72. » *art.* 2. dummodo alter non contristetur, nec » ad iram moveatur.

82. » 5. Contumelia etiam fit facto, tum in» directe, ut si imaginem, vel litteras alterius » conculces, comburas; tum directe, ut si vi» rum honestum fuste cædas, ad januam ejus » cornua, etc. appponas, vel repræsentes ali» quid, quod honorem alterius lædat. Huc spectat » subsannatio, illusio, et derisio, quando fit » signis ut naso rugato, labiis extensis, etc. in» tendendo proximi confusionem, quæ, si sit gra» vis, vel saltem proximus ea graviter contri» stetur, mortalia sunt. *Bon. Molin. Bald. l.* » 3. *d.* 3. *etc.* ex *S. Thom.* Circa quæ nota, » quod qui per contumeliam læsit alterius ho» norem, teneatur hunc restituere, etiamsi fa» ma non sit læsa. Hoc autem fieri potest, vel » per honorificam, et amicam salutationem, vel » invitationem ad mensam, vel petitionem ve-

» niæ (etiam subinde flexis genibus, et coram » testibus) prout læsio fuit gravis. V. *C. de* » *Lugo d.* 15. *n.* 53. Adde, quod contumeliæ » mortalis qualitatem in confessione explicare » non sit necessarium, ut contra *Filliuc.* etc. » docent *Azor. Sa*, *Mol. C. de Lugo*, *d.* 36. » *de pænit. n.* 269. (*Vide dicta l.* 3. *num.* » 984. *pag.* 339. *t.* 4.)

83. » 6. Maledictio, qua quis optat, vel im» precatur alteri malum, sub ratione mali, est » est genere suo mortale.

Docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 76. *art.* 3. quod maledictio seu imprecatio contra homines, *secundum suum genus est peccatum mortale, et tanto gravius quanto personam cui maledicimus magis amare, et revereri tenemur. Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse veniale vel propter parvitatem mali quod quis alteri imprecatur, vel etiam propter affectum proferentis, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione talia verba profert; quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur.* Ex qua doctrina S. Doctoris infertur, ut maledictio sit mortalis tria requiruntur. 1. ut malum prolatum vere optetur. 2. Ut optetur cum perfecta deliberatione. 3. Ut malum optatum sit grave. Ita communiter omnes. V. *Salm. de Rest. cap.* 4. *num.* 28. Utrum autem omnes maledictiones sint ejusdem speciei, Vide supra dicta n 50.

» 7. Rixæ, si modum non excedant, uti et » leviculæ pugnæ, veniales sunt; secus, si pro» grediuntur ad seditiones, vulnera, cædes. » Suntque hæc communiter peccata ex parte in» cipientis rixam, alter enim potest se defen» dere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid sit Acedia?

84. » RESp. Acedia, sive animi tædium,
» potest ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 35. *art.* 2. du-
» pliciter usurpari. 1. Generaliter, pro omni
» animi remissione in exercitio virtutum, eo
» quod labor aliquis sit adjunctus. 2. Particu-
» lariter, pro tristitia, et tædio de divina ami-
» citia, eo quod per virtutum exercitia labo-
» riosa servari debeat; et sic amicitiam illam
» non curet.

Unde resolvuntur.

» 1. Acedia accepta primo modo tum demum
» est peccatum mortale, cum ideo committitur
» opus vetitum sub mortali.

» 2. Acedia accepta secundo modo ex se est
» mortale, quia repugnat caritati Dei.

» Ex quo de filiabus Acediæ quoque facile
» judicari potest, quæ sunt sequentes.

» 1. Malitia, qua quis odio habet bona spi-
» ritualia, et vellet ea non esse, aut qua ipsum
» pœnitet bene fecisse, vel implevisse id, ad
» quod tenebatur, aut qua contemnit Dei Be-
» neficium, v. gr. desiderando non fuisse na-
» tum, aut non agnovisse Christum, etc. est
» autem ex genere suo mortale.

» 2. Pusillanimitas, et desperatio de salute,
» quæ mortale quoque est.

» 3. Rancor, quo ii sunt fastidio; qui ad
» spiritualia inducunt.

» 4. Torpor, cum bona fiunt, non cum de-
» bito fervore.

» 5. Evagatio mentis, qua quis in exercitio » spiritualium evagatur circa illicita; sive per » cogitationem, et dicitur curiositas; sive per » locutionem, et dicitur verbositas; sive per » inquietudinem, et dicitur inquietudo: quæ » communiter sunt venialia. Vide *D. Th. q.* » 35. *Laym. lib.* 2. *tom.* 3. *cap.* 6. *Tol. lib* 8.

» Culpabilis autem evagatio mortalis erit, » quando notabilis est, et attentio requiritur ad » implendum præceptum obligans sub mortali: » v. gr. in recitandis Horis canonicis, celebranda, vel audienda Missa. *Reg. Pal. de Char.* » *tom.* 6. *dub.* 1. *p.* 3. *Trull. l.* 1. *cap.* 6. » *dub.* 1. contra *Tamb. de exped. sacrific. lib.* » 2. *cap.* 3. ubi docet, distractum esse voluntarie, et per notabile tempus inter sacrificandum extra Canonem, esse tantum veniale; licet concedat, sub Canone, præsertim circa » consecrationem, esse mortale, propter gravem » irreverentiam, et periculum erroris.

» Dixi *ad implendum præceptum:* nam in » oratione vel non præcepta, vel sub obligatione tantum veniali, est peccatum veniale » tantum: *S. Thom. Nav. Suar. Less. lib.* 2. » *c.* 37. *dist.* 11. immo nullum, si non tam intendat orare, quam verba precum recitando » pio exercitio se occupare: quia non formaliter, sed materialiter tantum orat: v. gr. cum » quis manibus laborans, psalmos, aliasve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, » sed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi » se. *Sanch. cons. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *dist.* » 13. *Trull. lib.* 1. *cap.* 7. *dist.* 10. V. supra » *lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 2.

Finis Tomi Quinti.

INDEX

CAPITUM, ET DUBIORUM,

CUI ADNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS INFRA APPONENTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES, ET QUÆSTIONES, QUÆ IN LIBRO CONTINENTUR.

Littera l. *denotat librum*, n. *numerum marginalem*, v. *versiculum*.

LIBER IV.

De Præceptis particularibus certo hominum statui propriis.

CAPUT I.

De Statu Religioso.

DUBIUM I.

sint habere peculium? 16. Quæ non repugnent voto paupertatis? 17. An et quomodo peccet Religiosus accipiens, vel absumens sine consensu Superioris? 18. An excuset a mortali licentia præsumta? (*Vide etiam dicta lib.* 3. *n.* 70.) 19. An peccet Religiosus absumens bona in alium usum, quam ei sint data? 20. An possit renuntiare, vel non acceptare sibi debita? 21. An facere donationes remuneratorias? 22. An testari? 23. An aliis largiri, quod sibi subtraxit ex sibi concessis ad usum? 24. Quænam quantitas in Religioso sit gravis? 25. An peccet graviter si accipiat parva usque ad magnam quantitatem? 26. An impotens restituere teneatur sibi subtrahere ex rebus datis ad usum? 27. An peccet mutuans res ad usum concessas? 28. An abscondens res, ne Superior de eis disponat? 29. Quid, si Prælatus det licentiam ad expendendum ad usus turpes aut vanos? 30. An hæc licentia sit de se invalida? 31. An subditus, obtenta licentia generali, peccet contra paupertatem, et teneatur restituere tam ipse, quam accipiens, si expendat in usus turpes? (*Vide etiam dicta l.* 3. *n.* 873.)? 32. An Superior possit dare licentiam aliquid ludo exponendi? 33. An excuset licentia petita, et injuste negata? 34. An accipiens aliquid a Religioso sine licentia, possit aliquando id retinere? 35. An votum paupertatis possit per consuetudinem abrogari? 36. An Abbatissa possit libere bona Monasterii administrare? An instituere beneficia, et ea auferre; necnon conferre Capellanias etc. 37. De voto *castitatis*. Hic etiam agitur de *clausura* Religiosorum. 38. Ad quid obligetur Religiosus ex voto *obedientiæ*? Et an teneatur subditus obedire sub gravi, si Prælatus non jubeat *in virtute obe-*

DUBIUM V.

Qui possint, vel teneantur ingredi Religionem? pag. 85.

ARTICULUS III.

Quæ intentio, et qualitates requirantur ad beneficium accipiendum? pag. 146.

ARTICULUS IV.

An liceat habere plura beneficia ? Et quinam beneficiarii teneantur ad residentiam ? pag. 151.

ARTICULUS V.

ARTICULUS VI.

Quid, et quotuplex sit pensio?
pag. 203.

DUBIUM II.

De Horis Canonicis.

ARTICULUS I.

Qui obligetur ad Horas? pag. 205.

Choro inserviant? An ad peccandum graviter in Choro sufficiat omissio minoris partis, quam in Officio privato? 144. De obligatione beneficiarii circa Officium. An beneficiarius ordinatus per metum gravem teneatur ad Officium? Vide alia apud Busemb. 145. Qu. I. Quot peccata committat Sacerdos beneficiatus Officium omittens? Qu. II. An beneficiarius graviter peccet omittendo Officium, si velit fructus restituere?

ARTICULUS II.

Quanta sit haec obligatio? pag. 221.

146. Quae culpa sit omittere Officium, vel partem ejus notabilem? 147. Quae sit parva materia in omissione Officii? 148. An omissio Horarum sit unum, vel plura peccata? 149. Quot peccata committit, qui Officium in mare projiciens redditur impotens ad recitandum. 150. Utrum dubitans, an aliquid omiserit, teneatur id recitare? 151. Quando beneficiarii Officium omittentes teneantur restituere fructus? (*Vide dicta l.* 3. *ex n.* 663.). 152. Cui sit applicanda fructuum restitutio? 153. Quando possit beneficiarius a restitutione excusari titulo pecuniae expensae? (*Vide dicta l.* 3. *n.* 700. *v. Limitant*).

ARTICULUS III.

Quae excusent a recitatione Horarum. pag. 232.

154. Quomodo excuset *infirmitas*? Not. I. An excuset gravis molestia? Not. II. An excuset convalescentia? Not. III. Quid in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum. Not. IV.

possit separari a Laudibus? Et an tunc sit obligatio terminandi Horas, aut Matutinum cum Pater et Oratione Officii currentis? Et an nocturni possint invicem separari? 168. An si repetenda Hora, si magna intercedat interruptio? Quæ sint causæ justæ interrumpendi? 169. Requiritur V. Ne invertatur *ordo*. 170. Causæ invertendi ordinem, 171. An in choro sit gravis obligatio recitandi Horas ordine debito, et statis horis? 172. Requiritur VI. Ut dicantur horæ *tempore suo*. 173. Quæ sint causæ justæ anticipandi, vel posponendi? Quo tempore dicendæ sint Horæ. 174. Qu. I. Quando possit dici Matutinum? Qu. II. An Matutinum Defunctorum possit pridie recitari? Qu. III. An in Vespera diei antecedentis possint recitari Litaniæ. 175. Requiritur VII. Ut Horæ recitentur *attente*, et *devote*. 176. Quænam *intentio* requiratur? Et quænam *attentio*? Et I. de attentione externa. An dormitans in Officio, vel recitans dum alii fabulantur, vel in platea, etc. satisfaciat? II. de attentione interna. 177. An attentio interna sit necessaria ad satisfaciendum? Et an Beneficiarius recitans sine attentione interna teneatur ad restitutionem? (Remissive ad *l*. 3. *n*. 669.). Regula ad scrupulos abjiciendos. 178. An et quomodo peccet recitans Officium, existendo in peccato mortali? 179. An liceat Officium dicere in loco indecenti? An extra chorum situs recitandi sit de præcepto?

DUBIUM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum Beneficiorum?
pag. 294.

ARTICULUS II.

ARTICULUS III.

ARTICULUS IV.

DUBIUM V.

Quid sit officium accusatoris, pag. 355.

DUBIUM VI.

De Testibus. pag. 380.

255. Quomodo debeant esse, et testificari testes ad probandum? 256. Qui rejiciantur? 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores. 4. Inimici. 5. Conjuncti, et domestici. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes et viles. 257. In quibus casibus sufficit dictum unius testis? 258. Quid si unus testis deponat de una propositione hæretica, et alius de altera? 259. An semper sufficiant duo testes ad probandum? 260. Quales debent esse testes, ut plene probent? 261. An laici repellantur a testificando contra clericos? Quid e converso? 262. An testes inepti, ut supra, faciant indicium? 263. An Religiosi probent in causa sui Monasterii? 264. An, et quando quis testari teneatur? 265. An testis teneatur fateri veritatem Judici non legitime interroganti? 266. Quando Judex legitime interroget? 267. An testis teneatur manifestare crimen, si accusator unicum testem afferat? 268. Non teneris manifestare Judici etiam legitime interroganti. I. Si scias rem ex Confessione. II. Sub secreto. III. Si tibi immineat damnum. IV. Si accepisti a parum fide dignis. V. Si rem accepisti per injuriam. VI. Si alter probabiliter non peccarit. 269. Ad quid teneatur falsum testatus? 270. Quando peccent testes? Dub. 1. An peccent contra justitiam, si se abscondant, ne citentur? Dub. 2. An si fugiant post citationem? Dub. 3. An si interrogati veritatem occultent? 271. Quomodo facienda est depositio testium?

DUBIUM VII.

De Reo.

ARTICULUS I.

An , et quomodo reus teneatur fateri veritatem ? pag. 396.

ARTICULUS II.

Quid liceat reo circa fugam pœnæ ? pag. 406.

DUBIUM VIII.

DUBIUM IX.

DUBIUM X.

LIBER V.

TRACTATUS PRÆAMBULUS

ARTICULUS I.

ARTICULUS II.

DUBIUM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie ? pag. 497.

ARTICULUS II.

Quæ peccata distinguantur numero ? pag. 501.

35. Vide omnia quæ super hoc puncto dicuntur a Busemb. 36. Ex quibus radicibus desumatur distinctio numerica ? De *prima* radice, quæ est *multiplicitas actuum moraliter interruptorum*. 37. Et I. Quomodo interrumpantur *actus interni* circa peccata *cordis* ? 38. Quomodo circa peccata *Oris*, et *operis* ? 39. An malum propositum interrumpatur per diuturnum tempus? 40. Quid si tamen voluntas permaneat in aliquo effectu ? 41. II. Quomodo interrumpantur, aut uniantur *actus externi* ? 42. An explicanda omnia media apposita ad peccandum ? 43. Quid si quis ab initio voluerit tangere, sed postea fornicetur ? 44. Quid si quis centenis vicibus interpolatim furetur aureum ex intentione ab initio furandi centum ? Et quot sacrilegia committat celebrans tres Missas in die Nativitatis Domini ? 45. De *secunda* radice, quæ est *diversitas objectorum totalium*. 46. Illationes hujus radicis. 47. Qu. 1. Quot peccata committit, qui eodem actu blasphemat duodecim Apostolos? 48. Qu. 2. Quot, si quis detrahit vel conviciatur aliquem diversis contumeliis ? 49. Qu. 3. Quot, si quis detrahit alicui coram pluribus ? 50. Qu. 4. Quot, si quis negat plures articulos fidei ? Qu. 5. Quot, si quis optat diversa mala inimico ? Qu. 6. quot, si Confessarius in mortali plures absolvat ? Et quid si Sacerdos pluribus Eucharistiam ministret? Qu. 7. Quid si Sacerdos projiciat Breviarium in mare, prævidens se reddi impotentem ad recitandum ? (*Vide dicta l. 4. n. 149.*

CAPUT II.

De peccatis in specie, mortali, et veniali.

DUBIUM I.

DUBIUM II.

DUBIUM III.

CAPUT III.

De peccatis capitalibus in specie.

DUBIUM I.

DUBIUM II.

DUBIUM III.

DUBIUM IV.

DUBIUM IV.

ARTICULUS I.

Finis indicis tomi quinti.

